

દરેક જાતનાં દાન આપવાનું સુધાર સ્થાન

હિંદુ અનાથ આશ્રમ

નડીયાદ

આખા હિંદના હિંદુ જાતીનાં અનાથ બાળો
પાળવામાં આવે છે. વ્યવસ્થા માટે જાહેર
પુરૂષોના ઉત્તમ અભિપ્રાય મળેલા છે.

દરેક જાતનાં દાન લેવાય છે-દરેક દાનની પાવતી મળે છે-વસ્ત્રદાન
જરૂર છે. દાન કરવાના દરેક પ્રસંગે આ અનાથોને યાદ કરજો.
અને કંઈ પણ રકમ દાન મોકલી પેલા ભવેનું ભાથુ બાંધી લેજો.

રૂ. ૨૦૦) માં દર વર્ષે એક દિવસ દાતાના નામથી ભોજન અપાય છે.
આરસની તખ્તીમાં નામનું સ્મારક રખાય છે.

રૂ. ૨૫) માં જોદાન અપાય છે-ગોર્ડપર નામનું સ્મારક રખાય છે.
એક રૂપીઆથી વધારે દાન આપનારાનાં નામ વારસીક રીપોર્ટમાં પ્રગટ થાય
દાન મોકલી રીપોર્ટ મંગાવો-દરેક જાતનાં દાનની જરૂર છે.

મંત્રી—

હિંદુ અનાથાશ્રમ,

નડીયાદ

સત્સંગ.

હિંદુ મુસલમાન ઐક્ય.

આગાખાન સપ્ટેમ્બર ૧૪.

આગાખાન હાલના, પેશવા અને ફતેહપુર વગેરે ગામડાઓના મુસલમાનોએ આજુ પરામાં તથાકે પછીના વરસોમાં આવેલ ન કરાવે કરાવ કર્યો છે. મોલવી અલીઆઠર (Alliathar) એકઠના પડીને અને શેખ અહમદુલ્લાએ (ફતેહપુર) આવેલ નિયમ કરાવવાને માટે થયેલ સંધિ છે. અને બીજા પ્રમાણે હિંદુ મુસલમાનો વચ્ચે મિત્રાચારી વધે તેનો પ્રયત્ન કરે કર્યો છે.

—પાથોનિયર.

સચ્ચના—આજુ હન્દુએ-જાની જીભારીમાં અને પોતે સપાઈ પડવાય ? આજુ અંદમાં પ્રાચીનકે નોંધે જાણી ચાલ્યા નથી, તેમજ જાણી જોઈસના સર્વ માણસો માંડી પડે હોવાથી આજુ અંક પ્રકટ થતાં વિશ્વં થયો છે. ને સત્સંગના કથાજી આદકે વાંચકો ક્ષમા કરશે એવી પ્રાર્થના છે.

સત્સંગના આહરોના શિરનામાં છપાવી નાખવાના છે.

માટે જેમના શિરનામાં જૂલ હોય, ઠોણને શિરનામાં પડવાવડું હોય વગેરે કોઈ પણ પ્રકારનો દેશકર કરાવતો હોય તેમને વસ્ત્ર લખી નજાવવા વિનંતિ છે.

ત્રી.

વિવિધ વિષય.

શોધોની પણ હલ !

અમેરિકામાં એક અમેરિકને પોતાના પુત્રને માટે એક વિચિત્ર યુક્તિ શોધી કાઢી છે. કેમકે પોતાની પત્ની ડાકટરનું કામ કરતી હોવાથી તેનું ઘર આગળ બહુ રહેવાનું થતું નહિ. એટલા માટે એક એવી કળ શોધી કાઢી છે કે જે વડે નિયત સમયપર જો કળ પોતે જન્મી બાળકને દૂધ પીવડાવે છે વળી બીજી કળ એવી છે કે જેનું બચન દાખવાથી બાળક ઝેળીમાં સૂઈ જાય છે. એને જ કળ પોતે ફોનોગ્રાફની મારફત ગોપન ગાઇ ગાઇને જન્મ્યાને ઉપાડી દે છે ! અક્ષતની પણ અલિહારી છે. માણસો પોતાને સુખ મેળવવાને પોતાનો શ્રમ આંધો કરવાને હલખહાર ઉપાયો શોધે છે એ હીક છે. આવા યત્નોથી કેટલીક સરળતા થાય છે. પણ ખરેખર સુખ તો સંકલ્પથીજ થઇ શકે.

શુદ્ધ નંદણ એ શું નવો પ્રયા છે ?

નામદાર બ્રિટિશ સરકાર આ સમયે જ શતરૂ સાથે લડી રહી છે તેને દરાવીને વિજય મેળવવો એમાં અધિક ધન અને માણસોની સહાયતાની આવશ્યકતા છે. એટલા માટે સરકાર દેશવાસીઓ પાસે લશ્કર માટે માણસ માગે છે અને ધન પણ માગે છે, પરંતુ ધન તો કરજના રૂપમાં માગે છે. ભારતવર્ષમાં અનેક પ્રજાજન્ય એટલા સરળ અને સારા વિચારો છે કે તેઓ એવી માન્યતા ધરાવે છે કે સરકાર માગાપને ધન માગવાની જરૂરીયાત કદી પણ પડે નહિ.

આપણા એ સરળચિત્ત દેશવાસીઓને અમે એકવાર એ ખતાવવાનું ઉચિત સમજાવે છે કે સત્તાધિકારી દ્વારા પ્રજા પાસેથી શુદ્ધ નંદણના રૂપમાં ધન લેવાના પ્રયા પ્રાચીન કાળમાં પણ હતો. મદાભારતના યાત્રીપૂર્વના

દરબા અધ્યાયમાં એક એવો પ્રસંગ છે કે શતરૂના હુમલાની ખબર પડવાથી રાજા, પ્રજાજનો પાસેથી ધન પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છા કરે છે કે :—

“મારા રાજ્ય ઉપર શતરૂ ચડી આવ્યા બાદ્ય છે અને તેથી સાર્વજનિક સંકે આવીને ઉપસ્થિત થવાનું છે. એટલા માટે સર્વ જનોને સૂચના કરે છું કે તમે તે પોતપોતાનું ધન આપીને મને એ સંકેટમાંથી નિવૃત્ત કરો. હું તમારા સર્વ રૂપીઆ તમ પાછા આપીશ. ને તમે શતરૂને દેશ પ ચડી આવવા દેશો તો એ સૌ તમારી સંપત્તિ તમારી રહેશે નહિ. બલકે તમારી ગૃહલુપ્તી અને બાળકોને પણ હીનવી લઈ જશે. કે વખતે તમારી સંપત્તિનો ઉપયોગ કરનાર કો રહેશે નહિ; તમે સૌ પુત્ર-હુમ્મ છો તમારું સુખ સંપત્તિ જોઈ મારા આનંદમાં શ્રદ્ધિ ધારો. આવી પડેલા સંકેટમાં વિચારસી હું તમાર પાસે ધન માગી રહ્યો છું. આપતકાળ આવ પડે ત્યારે કોણને ધનમાં અધિક મોહ રાખવો જોઈએ.”

ઉપરોક્ત કથનને વર્તમાન સમયની કેટલી મળતી આવે છે તે વિચારવા પાત્ર છે. સરકારની પરિસ્થિતિ વિચારી જોઈ પોતાના તન મન ધન સરકારની સેવામ ધરવાં જોઈએ. કારણ આપણી સ્વાભાવી સરકારને અવલંબી છે.

હવાઇ વિમાન મારફતે મુસાફરી

મયા અઠવાડીઆમાં વિલાયતના મજેલા સમાચારમાં જણાવવામાં આવ્યું કે અમેરિક એરોપ્લેન દ્વારા લંડનથી સુધી હોમ કુલળ જઈ પહોંચે. લોર્ડ મોન્ટેગ્યુ સરખા વાયુ વિદ્યે વિહાર પણ હવાઇ વિમાનની મોટી દરોશા રાખે છે. તેઓ આ દરીકતથી

ખુબ થયા હશે કેમકે હવાઇ વિમાનદ્વારા બહુ દૂર દેશોની મુસાફરીના વિષયમાં એવા વિદ્વાનોના વિચારને ઉપરની દ્રષ્ટિકતથી બહુ પ્રતિભળે છે. દૂર દેશોની મુસાફરી હવાઇ વિમાનદ્વારા કરી શકાય છે એમ સૌ વિદ્વાનો માનવા લાગ્યા છે. વાયુમાન વિધાનાં એક સમાચાર પણ “એરોપ્લેન” કહે છે કે જે બ્રિટિશ સરકાર ચાહે તો કાલે આખા બ્રિટિશ સામ્રાજ્યની મુસાફરી હવાઇ વિમાનદ્વારા કરી શકે. ઉદાહરણને માટે ઉક્ત પત્રે લંડનથી આસ્ટ્રેલીયા સુધી વાયુવાન દ્વારા યાત્રા કર્યાનું વર્ણન કર્યું છે. લંડનથી હડી વાયુવાન ક્રાન્સ, ઇટાલી, ગ્રીસ અને ટુરકિયાન યાત્રા ઉડતાં ઉડતાં કરાંચી અને કલકત્તા પહોંચશે અને ત્યાંથી બર્મા સિંગાપુરને રસ્તે ઘણા આસ્ટ્રેલીયા પહોંચશે. જે પત્રના અનુમાનથી એક સાદું વાયુવાન લંડનથી આસ્ટ્રેલીયા પાંચ દિવસમાં હોંડોળ અને દક્ષિણ આફ્રિકા સાડાત્રણ દિવસમાં કલકત્તા અંદી દિવસમાં, અને અમેરિકા જે દિવસમાં પહોંચી શકે છે. રેલ્વે અને વડાણ કરતાં વિમાન મારફતે મુસાફરી કરનારને દર વધારે આપવો પડશે પણ સમયના બચાવના ખ્યાલથી વેપારી અને બીજા ધનાઢ્ય લોક એ વધુ દરની દરદાર કરશે. નહિ. એ સિવાય ન સમુદ્ર યાત્રા ધર્મ વિરુદ્ધ માને છે, અને વહાણમાં રૂપરૂપ રૂપરૂપી ડર છે તે ભોંકાને પણ એમો દર બારે નહિ પડે એટલું જ નહિ પણ એવા લોકો ચોતાની વિલાંબની મુસાફરીની લાલસા ધરી કરી શકશે.

હાલના મહામુદ્દમાં ને સેંકડો વિમાનો વપરાસમાં છે કે ને લગામ દરમ્યાન પંજો મેઘાં પ્રમાણમાં નવાં તૈયાર થયા છે. આ સર્વ મુદ્દાં પડતાં કાનૂલ પડશે. જેનો ઉપયોગ ઉપર દર્શાવ્યા પ્રમાણે “એરોપ્લેન સર્વિસ” અમલમાં મૂકવામાં થશે, તો પોષ્ટ વ્યવહાર ધણે સરળ યધ જશે. ઉપરાંત સુરત

રહીને, પણ મુખ્યમાં નિયમિત નોકરી કરી શકશે.

યુવના ઝેરી ગોળા

આ ચાલતા મહા મુદ્દમાં અત્ર સ્થળનો મોટો ચાલી રહ્યો છે તેમાં ઝેરી વાયુ પણ બહુ ભયંકર છે. સર્વથી પહેલો જર્મનીએ એ વાયુનો કાન્સનાં યુદ્ધ સ્ત્રળમાં ઉપયોગ કર્યો. મિત્ર રાજ્યે પણ એની સામે એવો જ વાયુ બનાવ્યો અને એથી બચવાને માટે હવાય પણ એવો કર્યો કે પહેલાંના જેટલી હાનિ એ વાયુથી ઘણી શકે નહીં. હાલમાં અમેરિકાના ચિકાગો નગરમાં એક અંગ્રેજ વૈજ્ઞાનિક મિલિટરી એક્સિસરે એ વાયુનો કંઈ પરિચય આપતાં કહ્યું કે સૌથી પ્રથમ એ ઝેરી વાયુનું વાદળ જર્મનીએ ઉડાવ્યું. તે પછી એમાં ક્લોરાઇન અને ફોસ્જીન નામનો ઝેરી પદાર્થ મેળવી એને વધારે સંદારક બનાવવામાં આવ્યો. ફરી એવો વાયુ ઊડતા ગયા કે જતાથી આંખમાંથી પાણી નીકળવા મંડે છે અને હોશ્વર ઊંક આવે છે. ટૂંકરે હવે વિપારી ગોળાઓ ઊડવા લાગ્યા છે. વાયુનો હુમલો એટલો ભળવાન હોય છે કે એક એક હુમલામાં દળોમાં યુદ્ધ ક્લોરાઇન ખપી જાય છે. અને જ્યાં ગળની અંદર વાયુ ઊડનારા ત્રણ ત્રણ પત્રો રાખવામાં આવે છે. હાલમાં ચોગ અંતરમાં, જે ત્રણ ફાલકમાં રૂપ હળ-રથી ૫૦ હળર સુધી વાયુના ગોળા વરસાવવામાં આવ્યા. એ ગોળામાં ઝેરી વાયુ તો ભરાય રહે છે તે સિવાય એમાં કંઈ, એવું છે કે જેમાં ઝેર યુક્ત ચરમ પદાર્થની શીશીઓ પણ ભંધ રહે છે. ગોળા ફાટે છે ત્યારે એ પદાર્થ પણ ત્રણ બની જાય છે. સત્તુ અને તેજ તથા હવાની વાયુ પર શી અસર થાય છે એ બતાવીને હાલ એક્સિસરે બતાવ્યું કે મિત્ર રાજ્યોએ એ વાયુથી બચવાને કેવો સારો હવાય કર્યો છે ! હાલમાં એક એવી તરેહ

મુખ ઢાંકવાનું જખતર બનાવવામાં આવ્યું છે કે જે પહેરવાથી સિપાઓની બહુ સારી રીતે રક્ષા થાય છે.

આપણે વિદ્વાનની અંતિ પ્રશંસા કરીએ છીએ, પરંતુ તેનો ઉપયોગ કેવે પ્રકારે થાય છે, તેનો પણ ખ્યાલ કરવા જોવો છે. મનુષ્યના અંદિતને માટે વિદ્વાનનો ઉપયોગ ખરેખર તિરસ્કાર પેદા કરે છે. પાશ્ચાત્ય મોહમાં ગરી રહેલા-મુઘ બનેલા ભાષાઓ પાશ્ચાત્ય આધિ-ભૌતિક સુધારાનું દમણ પ્રદર્શિત થયેલું બપરૂં પરિણામ ભ્રષ્ટ્ર શું કાંઈ પણ શિખા-મણ નહિ લેશે.

વિજ્ઞાનની બલિહારી

જપાનમાં એક દરીઆ ઓદિસરે એવા પ્રકારના કાગળ તૈયાર કર્યો છે કે જે પાણીમાં બોળવાથી પલળતો નથી તેમ ખરાબ થતો નથી અથવા કાચળની, શોષ થવાથી જપાનના કારીગરો એની નાવ બનાવે છે કે જે પ્રત્યેક વહાણમાં રાખવામાં આવે છે અને વહાણ ડૂબવાનો ભય ઉપરિચિત થતાં એ નાવો જોલી મુકવામાં આવે જેથી વહાણના સુસાધરોએ નાવોમાં બેસી ડૂબવાની તૈયારી પર આવેલા વહાણથી દૂર જતા રહે છે. તથા જીપ્સુ વહાણ આવે ત્યાં સુધી પોતાના પ્રાણ બચાવી શકે છે. અમારું અનુમાન છે કે એ નાવ સરતી અને વળનમાં પણ હલકી બનતી હશે આવી આવી અદ્ભૂત ચમત્કૃતિ બરેલી તોય બોળજોતાં “વિજ્ઞાનની બલિહારી” ની પ્રશંસા કરવી પડે છે.

સરલ સરકારી બોલી

હાલમાં લંડનની એક લઘાઈની દોરણીતાઈની મુખ્ય મીડિયાઈને કાંસની અગ્રણી મુદ્દ સ્વજની એક લઘાઈ ખોતાંની ઓદિસધી નીચે પ્રમાણે પત્ર મળ્યો હતો.

“આ પત્ર સાથે આર્ગાઈમ્ નં. બી. ૧૭૮ આપને પાછું મોકલવામાં આવે છે આપ કૃપા કરીને સને ૧૯૧૮ના એ. સી. આઈ

૨૩ કારા સંસાધિત સને ૧૯૧૭ના એ. સી. આઈ ૪૪૫ની ઓફિસિયલ જ્ઞાના (ડી) અને (એફ) નિયમોમાં દર્શાવ્યા પ્રમાણે એ બરી મોકલશે અર્થાત તે કમાંડિત. ઓદિસરની પાસે જેકું નામ સને ૧૯૧૮ના એ. સી. આઈ. ૪૦ કારા સંસાધિતસને ૧૯૧૭ના એ. સી. આઈ ૧૩ના રોકમુલમાં પેરામાં આવ્યું છે અથવા ડેપોના ઓદિસર કમાંડિંગને.”

આ ચિઠ્ઠીની કાપા સરકારી, બોલી છે. જેની સરળતા ૨૫૪ છે. જે વાત એ ચિઠ્ઠીમાં કહી છે, જો એ કોઈ કોઈ ભુલિનો સાધારણ આદમી લખત તો નીચે પ્રમાણે લખત “આ ચિઠ્ઠી સાથે જે આર્ગાઈમ્ નં. બી. ૧૭૮ મોકલ્યું છે, એને ડેપોના કમાંડિંગ ઓદિસર પાસે મોકલી દેજો.”

પરંતુ સરકારી ચિઠ્ઠી પત્રીમાં દેવળ આવી આપા કલેષ મનાય છે. અને તેથીજ પ્રથમ દર્શાવ્યા પ્રમાણે “સરળ” સરકારી ભાષાનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

પ્રકીર્ણ.

ફનીઆમાં સર્વથી મેંબર અને પ્રેમ્યાત લંડ. મેરકો ખાતે છે જેની ઉંચાઈ, ૧૯ ફીટ પહોળાઈ ૧૦ ફીટ છે ત્યારે તેનું રાક્ષી વળન ૧૯૮ ટન છે.

ફનીઆમાં ૧૨૦૦૦૦ આંધળા માણસો છે. એક લંડ ૧૦૦૦ પાર્વહિનો બોળે સહેલાઈથી ઉપાડી શકે છે.

મોટા કદના હાથીનું વળન ૭૦૦૦ ટન નેપાળનું છે.

મારજાની ટેબલ ઉપર જે કોઈ પણ કી-સમના હાથ પડ્યા હોય, તો તે કાંદવા માટે હાંજના રસ સાથે યોડીક રેતી મેળવી થસ વડે લગાડવું, આ રીતે કોઈ પણ વાસણ સાફ થઈ શકશે.

વાઘન, દાડની આટલી ઉપર ફેલેનલનું કપડું પાણીમાં ધીનવી મુકવાથી જે માખમાં ગરક નહી મળવું હશે ત્યાંજરફની મરજસારશે.

કામધેનુ !!

મહિદીપ છંદઃ

૧

સર્વ સાધનોમા શ્રેષ્ઠ કામધેનુ કેવી ?
ધન્દ્ર પ્રસ્થના અમુલ્ય કલ્પવૃક્ષ જેવી;
સ્વાર્થિ સેવનાયિ સઘ સ્વાર્થ તે સધાવે,
મોક્ષ આપે તેને સ્વર્ગ આંગણે સમાવે.

૨

દેવિ તેજ દૂધના ટિપે ટિપે ડ્રવંતી,
વ્યાધિને તદ્દારતું સ્વમુત્ર તે શ્રવંતી;
જ્વાલોજ્વાલસથી વિશુદ્ધિ વાયુની વધારે,
શર્ણુ છવની સહેલી પ્રકૃતિ સુધારે.

૩

અર્જુ રેણુમાં પુશાલિ સ્વર્ગની ખિલાવે,
નેત્ર શાંતિ છાંટી લાખ કલેશને લપાવે;
‘ભો’ ઉચારિ ભો તમામ ભેદનારી ભામા,
માતૃદેવિ આયની હે કામધેનુ કામા.

૪

પાપિશ્વર, પાળનારિ હે ત્રિવેણિ ત્હારો,
જે છવે કયો ન લપ નહીં તે નકારો;
રક્ષવા તેને ન અંત મારિ અર્થિ પાછ,
વ્યર્થ તેણે વિશ્વ મધ્ય મેળવી વડાઈ

કવિ ભાઈશંકર વિદ્યારામ પંડિત
વડતાલવાળા.

કીસ્મતને

હુનીઆતણા દરીયાવમાં,

બુલતું ફરે કીસ્મત કહાં !

આ ભોગવું તે ભોગવું,

ધાર્યા કરે કીસ્મત કહાં !

દુનીયા અજળ ખાતર છે,

શું તું જુએ કીસ્મત અયે !

માયા તણી જંજળમાં,

સયડાવતું કીસ્મત કહાં !

મહારૂ અને તહારૂ ભણી.

ભટકયું ભૂમિ કીસ્મત અયે !

દગલ ખાણ તું રમી,

સટકી ગયું કીસ્મત કહાં !

ખાણ ખધી અપંચની,

ચંચળી હવે કીસ્મત લલા !

સત્યને શરણે ખરી,

શાંતિ મળે કીસ્મત લલા !

આ લેખ લે અલખજ તણા,

તું લેખભણ કીસ્મત અયે !

હરિ ૐ શાંતિમાં સદા,

આરામ લે કીસ્મત લલા.

હરિમંદીર
પીઠ

}

હરિશમ.

૨ જીવહયાની લાગણી જાગૃત કરો. ૨

ગઝલ કવ્યાલી.

મચાવો આ કતલ ચાતા, હજારો જીવ જો મારો.

ધનાદય શેકીયા જાગી, ફરજ પોતાની સંભાળો—

મચી રહી ખડકમાં ભારે, ખધી ખીમારી પ્રાણીની;

પશુઓ કયાં જઈ કહેશે ? અમોને આવી ઉગારો—

જુખ્યા તરસ્યાં જાહુ રખડે, કરોડો જીવો દુનિયામાં;

ફયાના સાગરો દ્રષ્ટિ, હયાની કંઈ કરી કારો !—

અવાચક આ પશુ પક્ષી, સરવૃનો જીવ છે સરખો;

સુખી કંઈ તેઓ ને કરવો ! હૃદયમાં લાગણી મારો—

ચતો વધ ધર્મના જહાને તપાસી તેને અટકાવો;

લઈ બેઠા અધમ ધંધા, મૂકાવો ભાષ દઈ સારો—

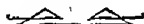
કરોડો જીવહિસાને, નહયો છે હિંદને ભારો;

કરો અટકાવવા યુક્તિ, મુંગાને કયાં સુધી મારો !—

ધોળકા

જી. બી. પવાર.

તો શું ?

સૌંદર્યની ઝાંખી હવે ઘઈ ના થઈ તો શું !
 સૌંદર્યને ચાહું હવે ના ચાહું તો શું !
 સુખો બહા મેં લોગવ્યાં, ના લોગવું તો શું !
 ને દુઃખના દરીઆવમાં ડુબું હવે તો શું !
 તુલ્યા ચદિ જો તાર વીણાના કડું હું શું !
 સંધાય કે સંધાય ના પાછા બલે તો શું !
 મંજુલ મધુર ગીત એ મુણ્યું બલે તો શું !
 ને ગીતના મીઠા રવો સંભળાય ના તો શું !
 મુજ જીવનનું આકાશ હતું નિર્મળ બલે તો શું !
 ને ચદિ ઘેરાય આજે દુઃખના વાઙળ થકી તો શું !
 મુજ હૃદય રૂપી ઓગામાં ઉગ્યો અંદ્રમા તો શું !
 ને ઓપતું અંધાર આજે હૃદયમાં તો શું !
 મુઘ્યું મઝાતું પુણ્ય એ મુંદર ભલે તો શું !
 ને વાગતાં કાંટા ચંદિ આજે હવે તો શું !
 પીધું અતિ આનંદથી અમૃત ભલે તો શું !
 ને ઝેર એ કાતીલ બને આજે ભલે તો શું !
 મુજ જીવન નૌકાને જરીયે આંચ ના આવી
 ને આજ એ તોપ્રાનમાં બહુ આચડે તો શું !
 મુંદર મઝાના સદ હતા, આજે નથી તો શું !
 ને સદ વિના એ હોડડું, ખડકે ચઢ્યું તો શું !
 આજુ જીવન જરીયે નહિ રાયો ભલે તો શું !
 ને આજ હું એધાર આંસુએ રડું તો શું !
 જીવું હવે થોડું થણું કે નહિ જીવું તો શું !
 કાલે મરું, નહીં મરું આજે મરું તો શું !

—પ્રભુ પ્રાર્થના—

“ વન્દન હેત હરિ!—

વન્દ ૧ હેત હરિ!
તારણ, મારણ,
અધમ ઉદ્ધારણ—

વન્દન હેત હરિ!
અહંધ્યા ઉદ્ધારી મિરાબાઈ તારી,
ગોવરધન તોળ્યો ગીરધારી,
સકળ કળા તુજ ન્યારી
જાતુ વારી વારી ખાલહારી—

સત્ય કેવા
લહારી શેવા
મીઠા મેવા—

વન્દન હેત હરિ!
તરવા હરિયે આશ
શ્રી વર છે અલિલાપ—

વન્દન હેત હરિ!
થાપક, ઉથાપક,
અનિદે નિવારક—

વન્દન હેત હરિ!
સુન્દર રયામ શરીર,
મોહન સુદ મન્દિર,—
દૂજવાસી અવિનાશી,
વિહરિ મોરારી—

વન્દન હેત હરિ!
અમળ, અમમ્ય,
કરણી રમ્ય—

વન્દન હેત હરિ!

ભારતનું જયગાન !

તેલક.

(૧)

થઈ જાય હિંદાર વિચાર જાયા,
 અનુદાર વિચાર ન આવે કદા;
 શ્રુતિ મોદ ભરે શ્રુતિ કર્મ કરે;
 નવ રત્ન અપૂર્વ ઉમંગ ધરે !
 બસ આજસ ફેંકી રસાતળમાં.
 પૂરુષાર્થ કરો જળમાં સ્થળમાં;
 જગદીશ્વર જીવન દાન કરે;
 જગ ભારતનું જયગાન કરો !

(૨)

મુખપારક મુંદર સાજ ધરે;
 હરિ-સન્મુખ લેઈ-વિચાર હરે;
 કહીને-‘અમે ભારતના મુત છે’-
 નવરત્ન મળે બસ એક થયે;
 દિન વિદ-વિચાર પ્રચાર કરે;
 સજી પોતપોતા તણું કાર્ય કરે;
 જગદીશ્વર જીવન-દાન કરે;
 જગ ભારતનું જયગાન કરો !

રંગુન.
 તા. ૧-૮-૧૮ } }

મણીલાલ રબ્રજી ૨૭ દેશાધ.

ત્રીજી જીવદયા પરીષદ.

જીવદયાની ત્રીજી પરીષદ તા. ૨૭ સપ્ટેમ્બરે
 એમપાયર થામેટરમાં મીસીસ જીનીએસ્ટેન્સ
 પ્રમુખપણા હેઠળ મળી હતી, જે વેળા મણી
 લાણીતા મુખપના અને બેદારગામેના મદરેસો
 તેમજ જીવદયા માટે પ્રવાસ કરતી સંસ્થાના
 પ્રતિનિધિઓએ પંજુ સારી હાજરી આપી હતી.
 રીસેપ્શન કમીટીના પ્રમુખ મીઠ

હોરનીમિનનું વીવેચન.
 અસ્થાતમાં રીસેપ્શન કમીટીના પ્રમુખ
 મી. બી. ઇ. હોરનીમિને હાજર ગ્રહેલાઓને
 આવકાર આપતાં આજની પરીષદ મોલાવવાનું
 પ્રયોજન સમગ્રજનું હતું અને જણાવ્યું હતું
 કે આજે મીસીસ બિસેટ અને પધારી આપ-
 ને આજારી કર્યા છે તેઓએ કોમિસના કામ.

કાજમાં પણ ધણી મહેનત લીધી છે અને તેઓ અને હાજર રહેવાના હોવાથી મારે આ પરીવદ મુલતવી રાખવી પડી હતી.

આનુઓ અને ગૃહસ્થો, આજની પરીવદનુ નામ જીવદયા પરીવદ એવું છે અને પોતાની દયાથી ઘણા પછી આજે ત્રીજી વખત મળી છે. મી. હોરનીમેને પરીવદની રચાવના અને તેને ભરવાનું પ્રયોજન સમજાવ્યું હતું. આગળ આમતાં તેઓએ જણાવ્યું કે જીવ ઉપર દયા કરવી અને પ્રાણી માનવનું રક્ષણ કરવું એ આપણી ફરજ છે. જનાવરો ઉપર ધણું ધાત-કીપણુ ગુનારવામાં આવે છે. તેઓને જોર જીવસમીપી ચંતાવવામાં આવે છે અને તેમ કરતાં આડું અચળું આવે તો માર મારવામાં આવે છે. આ બાબત ઉપર લખાણ કરી મારે વધારે વખત લેવો નથી પણ હું કમ્પા જણાવું છું કે આવી પરીવદો ભરવામાં આપણે જીવો તરફ આપણી ફરજ જાળવવી જોઈએ અને તેથી ખીળાઓનું દુઃખ દુર કરવું જોઈએ. વળી આ પરીવદના ખાસ બે હેતુઓ છે, એક તો એ કે જનાવરો ઉપર ગુનારવું ધાતકીપણુ અટકાવવું, તેઓની માવજત કરવી અને જીવન કરનારાઓને સજ કરાવવી.

બાદ કેટલુંક વીવેચન કરી ફરીથી આવ-કાર આપી મી. હોરનીમેને પ્રમુખને ખાટેની દરખાસ્ત મુક્તા જણાવ્યું કે હું આજ રાત્રી છું કે આજનું પ્રમુખસ્થાન મીસીસ એનીમે-સેટ લેશે.

આ દરખાસ્તને ટેકા મળતા મીસીસ એસેટ પોતાનું સ્થાન લેતાં તેમને તાળીઓના અવાજથી વધારી લેવામાં આવ્યા હતાં.

મીસીસ એનીમેસેટનું વીવેચન.
મીસીસ એસેટ જણાવ્યું કે આજનું પ્રમુખસ્થાન મી. જીનરાજદાસને આપવાનું હતું પણ તે પહેલાં મને તે ચેવાને માટે કહેવામાં આવ્યું હતું.

મારી તબીબત ઠીક નહીં હોવાથી મારાથી અને હાજર રહી શકાશે નહીં તેને માટે રજા હતો તેથી આજનું પ્રમુખનું આપણુ મી. જીનરાજદાસને તૈયાર કીધું છે.

જીવદયા ઉપર વીવેચન કરતાં મીસીસ એસેટ કહ્યું કે જનાવરો અને પક્ષી તથા તેમાંજ પ્રાણીઓની જીવદયા ધણી સારી હોય છે. તેઓને જોતાંજ આપણને આનંદ થાય છે. પક્ષીઓના ગીત અને આનંદો અવાજો આપણા કાનને ધણા ગમે છે, હવે જ્યારે આપણામાં સુધારો થયો છે, આપણે આ બધું સમજી શકીએ છીએ તો નાહક જનાવરોને કેમ નાસ આપો. દાખલા તરીકે એક ઘોડો હોય તેને આપણે મારી રીતે ચલાવી શકીએ છીએ એક ચાલુકના અનાજથી તેની ગતીમાં વધારો કરી શકીએ. તો પછી તેને જાકકતો અટકાવવાને તેને જલદી ચલાવવાને શા માટે આપણે તેને ચાલુકથી દટાવવો? મારી પાસે એક એવી તોફાની ઘોડી હતી કે તેને કોઈ પોતાના કાચુના રાખી શકતું નહતું. હવે એક દીવસ એવું બન્યું કે તે ઘોડીની સાથે હું જતી હતી અને તે રસ્તામાં ચેનના પાટા આગળ અટકી. મેં ધણીજ નમ્રતાથી તેને ખસેડી અને મારા માથાણુ ઘસ્ટની અસર સારી થઈ.

આપણે જેમ આપણા બાઈ બાંડ તરફ માથાણુ ઘસ્ટીએ તેમ જનાવરો તરફ ચતુ જોઈએ જીવદયાનો હેતુ ખાસ કરીને હોડ કામમાં અને જોનામાં જોવામાં આવે છે અને તેમના સાહસીય જેવી જાતના વખાણુ ત્રીજી કેટલીક જગ્યાએ પણ જોવામાં આવે છે. એ પ્રમાણે જોલતાં પ્રમુખે પશ્ચિમ તરફ જીવદયાનો કેવો સુદો હોય છે તેની સમજ આપી હતી. બાદ વડુ વીવેચન કરતાં મીમીસ એસેટ પરીવદના પ્રમુખનો રદાફ મી. જીનરાજદાસને અરજી કરી દેના.

સી. જનરાજદાસનું પ્રમુખ તરીકેનું બાપણ જીવદયાના દેશવાસી દર્શિ કાણુ માટે સારા ખ્યાલ આપનાર હોવાથી અગ્રે ગુજરાતીમાં જુદું પ્રકટ કર્યું છે, જાણવા ઇચ્છનારને મંગાવી લેવા વિનંતિ છે.

પરીપદના ઇરાવો.

પ્રમુખે તે પછી એવી મતઝમનો ઇરાવ રજૂ કર્યો હતો કે, આ પરીપદ નામદાર શહે-નશાદ પાંચેમા જ્યોત્સ્ના તરફ વકાદારી બતાવે છે અને જે બીડીસ રાખ્યને દાલન મહાન મુદ્દમાં ઉતરવાની ફરજ પડી છે તેમાં ફત્તેહ પુરે છે.

બીજી ઇરાવ જનાવરો ઉપર ગુજરાતમાં આવતાં ધાતકીપણું સંબંધી હતો અને તેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે રેલ્વે ટ્રેન, રટીમરેડ, કંતલખાનું, વ્યવહાર વીજેરેમાં અવાચક અને અરણ્યક જનાવરો તથા પરીપદો ઉપર જે ધાતકીપણું ગુજરાતમાં આવે છે તેથી આ પરીપદ પોતાની દીલગીરી નહિર કરે છે અને દયાવંત પુરેયો જીવદયાનો મુદો ફેલાવશે એવી આશા રાખે છે. આ ઇરાવ મીં સેવદ હુસેન સુક્વાના દત્તા પછુ તેઓને ૧૦૪ હીમી નોટો મખત તાવ ખાવવાથી તેઓ પરીપદમાં આવી શક્યા નહોતા તેથી પ્રમુખે આ ઇરાવ રજૂ કર્યો હતો અને તેને ટેકા મળતાં તે સર્વાનુમતે પસાર થયો હતો.

દીલ્લીના જાહીતા મેરીટર મીં અસદ અલીની દરખાસ્ત અને ઝાનરેલસ મીં ફાજુલ હક મેરીટરના ટેકાથી એવો ઇરાવ કરવામાં આવ્યો હતો કે જનાવરો ઉપર ગુજરાત ધાતકીપણું અટકાવનારા કાયદામાં સરકારે સુધારો કરીને આ કામદો રખત ફેલાવ વીજેરેમાં જનાવરો ઉપર ધાતકીપણું અટકાવનારો જનાવરો જોઈએ.

મીં ચક્રવર્તીની દરખાસ્ત અને મીં મદદ કર પ્રસાદના ટેકાથી એવો ઇરાવ કરવામાં આવ્યો હતો કે આ પરીપદ એવા અભીપ્રાયની છે કે જે જનાવરો પોતાનો વખત પુરો કર્યા પછી દુધ આપતાં ગાય ધાવ તેવાં પોજરા પોજ જેવી સંસ્થાઓમાં આવ જુદા પદમાં લઈને રાખવા જોઈએ.

મીં જોહીગીર જે વીમી દલાઈની દરખાસ્તથી અને મીં વલમકા તથા પંડીત ફતેહ ચંદ જનાના ટેકાથી એવો ઇરાવ કરવામાં આવ્યો હતો કે આ પરીપદ આસાદાર કરતાં વેશ્ટેરીયન ખોરાક જે વધારે તંદુરસ્તીવાળો અને દીંસા વગરનો છે તેવો ખોરાક મનુષ્ય ભવતે માટે વાપરવા વીનંતી કરે છે કે જેથી અવાચક પ્રાણીઓનો નાશ થતો અટકે.

મીં બી. ડી. લહરીની દરખાસ્તથી અને મીં મીસ. એચ. જગવાલાના ટેકાથી એવો ઇરાવ કરવામાં આવ્યો હતો કે જણાવવામાં ના સત્તાગાઓને આ પરીપદ મજબુત બંસા મળ્યું કરે છે કે રકુતમાં શીખવા ઊઠારા અને હેઠરીઓને સુખાકારી જાળવવાનું જીવદયાનું સીક્ષન આપવું કારણકે તેઓના કુમળાં મખતે પ્રખત ઉમરના મનુષ્યો કરતાં કુમળાં અને પચીત્ર હોય છે જેથી તેમના ઉપર તેની સારી અસર થાય છે.

છેવટે પ્રમુખની દરખાસ્તથી એવો ઇરાવ કરવામાં આવ્યો હતો કે આ પરીપદ જનાવરો ને ચરવા માટે સરકારને રાખરજવાડા અને જાગીરદારોને એવી વીનંતી કરે છે કે દરેક ગામ અને ગામડાઓમાં દોરોને ચરવાને જોઈનાં ખેડરો જનાવરાં.

આ પરીપદની બેઠક બીજી દિવસે ૧૫ વાગ્યા ઉપર મુક્તવર્તી રહી હતી.

જીવદયા પરીપદનું બીજા દિવસનું કામકાજ મધ પરમ દીને બપોર પછી એ વાગતે મીં

છત્રાજ્ઞાસના પ્રમુખપણા હેઠળ 'પાણી' શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું:—

પ્રમુખે શરૂઆતમાં જણાવ્યું કે નેકે આજે હાજર રહેલા ગ્રહસ્થાની મધ્યા આછી છે તો પણ હવે મારે આવતું કામ શરૂ કરવું પડશે. કારણ કે આવતું કામ ધણું જ મોટું છે અને આપણે તેને આજે પૂરું કરવાનું છે.

ત્યાર બાદ શરૂઆતમાં એક બે માનવો ગાવામાં આવ્યા હતા જે દરમિયાન રીસેપ્શન કમીટીના પ્રમુખ મી. બી. જી. હોરનીમેન આવી પહોંચવાથી તેઓને તાળીઓના અવાજથી વધારી લેવામાં આવ્યા હતા.

હીદ દેવીને જોયતો ભોગ.

મી. હરજીવન કે. મહેતાએ ઠરાવની દરખાસ્ત મુકતા જણાવ્યું કે મારે જે ઠરાવ રજૂ કરવાનો છે તેમાં શરૂઆતમાં અને ગોરવામાં મહારાજાએ પશુ વધ બંધ કરાવ્યો છે તેઓના આભાર માનવાનો છે. મારું કહેવાનું છે કે જે આચાર્યોએ આ પ્રમાણે કહ્યું હોય તો તેઓએ પોતાની દરજ્જા જાળવી છે. આચાર્યપદ લેવું અને તેની જવાબદારી ઉઠાવવી તે અઢેલું કામ નથી. મારા ઠરાવમાં જે રાજ જાણાઓએ પશુવધ બંધ કરાવ્યો છે તેજે તો પણ આભાર માનવામાં આવ્યો છે. રાજની દરજ્જા એ છે કે તેણે પોતાની હકમત હેઠળના પ્રાણીઓનું રક્ષણ કરવું, બચાવ કરવું નહીં. તેને મોટેજ રાજ્યોને રાજ્યસ્થાન કર્મીસાર મળેલું હોય છે, જેમ પ્રજાનું રાજ રક્ષણ કરે છે તેમજ પશુ પ્રાણીઓનું પણ રક્ષણ કરવું જોઈએ. છતાં પણ આજે આપણે આ ઠરાવ કરવો પડે છે. કારણ કે કેટલાક રાજ્યો પોતાના રાજ્યમાં પશુ પક્ષીનું રક્ષણ કરવાને બદલે બચાવ કરે છે અને તેઓ પોતાની દરજ્જા બુદ્ધી ગણા છે.

ધર્મના નેતાઓને પણ પશુ વધ બંધ

કરવાની આપણે આજે જ કરીએ છીએ, ધર્મ નેતાએ પશુવધ બંધ કરાવવો તે સહેલું કામ નથી. દેવી પશુપક્ષીનો ભોગ આપવાથી પર્વદ થાય એવું જેઓ માને છે તેઓની આ બાબતમાં મોટી ભુલ છે. ખરા સ્વભાવવાળા માણસ કોઈને ત્રાસ આપવાનું સહન કરી શકે તો દેવીઓ જેઓમાં દયાનું ખાસ સ્વરૂપ હોય છે તે શું તેવો ભોગ સ્વીકારશે? મનુષ્ય જાતીના હૃદયમાં દેવી દયારૂપે રહેલી છે, અને ચેતનરૂપે રહેલી છે તો દેવી શું પ્રાણીઓના બલકે પોતાનાં છોકરાંઓના ભોગ લે તે આપણે માની સહીશું? નહીં તે દેવી કદી ભોગ લેજ નહીં.

આપણા શરીરની અંદર પણ અવગુણો છે અને તેમાંનો એક પશુનો ભોગ આપવાનો છે. શાસ્ત્રમાં ભોગ આપવા સંબંધી જે લખ્યું છે તે ખરા પશુનો નહીં પણ અવગુણ રૂપી જે બીજા આપણામાં રહેલું છે, તેનો ભોગ આપવા સંબંધી લખ્યું છે. આવા અવગુણો દહાડી નાખવાથી જ દેવી પસંદ થાય છે. હવે પાશ્વનો કેમ ભોગ અપાય છે તેમાં જે છે તે આપણા શરીરમાં જે હું રૂપી અનીમાન છે તેને પાશ્વરૂપી ગમીને ભોગ આપવાનો છે તે ખરા પાશ્વનો છે.

આ વીગવ હિંદ વક્તાએ લંડાણથી વીરેચન કરતા જણાવ્યું કે હીદ દેવી એ મોટી માતા છે અને તેને પણ આપણે એકદમ પશુનો છે અને તેનો ભોગ આપતા આપણી જે વધારાની ટેવો છે અને ફેશન અને કંઈકને કારણે મુઠી તેને ભોગ આપી આપણે બીદી છીએ એવું જણાવવું અને તેથીજ આપણે હીદ દેવીને પર્વદ કરી સમીપ. આટલું બોલો વક્તાએ ઠરાવ રજૂ કર્યો હતો, જેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે આ પરીપદ શ્રીમંત શંકર્યાવ, ગોરરામી મહારાજા અને બીજા ધાર્મિક નેતાઓ કે જેઓએ શાસ્ત્રને આધારે

ધર્મને નામે થતો પણ વધે અટકાવો છે તેઓનો અને જે રાજ રજવાડાંઓએ પણ પોતાના મનમાં પણવન અટકાવો છે. તેઓનો ઉપકાર માને છે. અને આજ રાખે છે કે ઉપરોક્ત નેતાઓ પોતાના અનુયાયીઓને આવાં કામ કરતાં અટકાવશે.

આ હરાવને ટેકો આપતાં ચાંચડે મદદ રાજ તથા લાલા રાખામોડન ગોકુળજીએ મરાઠી અને દિલીમાં આપણ કરતાં ટેકો આપ્યો હતો; જે સમા આગળ રચુ કરતાં સરનામુગતે પસાર થયો હતો.

જનવરોની જાતન લેવાની ભલામણ કરનારે ઠરાવ.

ત્યાર પાઠ પ્રમુખે નીચેના હરાવ રચુ કર્યો હતો જેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે આ પરીપદ હોદ્દા પ્રાણીઓમાં જે રોગો થાય છે તેની સામે તેના માલેશ થોડા છતાં જાણે પ્રાણીઓની સારી માવજત રાખવાની વીનંતી કરે છે, અને જનારો સારા થાય ત્યાં સુધી હોસ્પિટલમાં રાખવાં એ સારું અને થોડું ખર્ચ છે.

હરાવ સર્વાનુમતે પસાર થયો હતો.

દુધાળી ગાયોનો વધ નહીં કરવા માટેનો ઠરાવ.

મીંઠ મેનુસુમેદારે દરખાસ્ત ગુફી કે આ પરીપદના મત પ્રમાણે દુધડી ગાયો અને તેનાં બચ્ચાંઓનો વધ ન થાય તેને માટે સરકારે કાયદો કઢાવી આના વધનો અટકાવ કરવો જોઈએ.

આ પ્રમાણે થવાથી ગાયોનો ધટાડો અને દુધની ગોંધારી થાય છે.

ગાયો અને પશુ વધ સંબંધી મીંઠ મેનુસુમેદારે લખાવ્યું વીવેચન હતું હતું.

મીંઠ મેનુસુમેદારની દરખાસ્તને મીંઠ મુદ્દરખ તથા મીંઠ ગાંધી તરફથી ટેકો મળતા ઉપરો હરાવ સર્વાનુમતે પસાર થયો હતો.

દુધાળી ગાયોની નીકાશ અટકાવવાનો આશ્રદિ.

પ્રમુખની દરખાસ્તથી એવો હરાવ કરવામાં આવ્યો હતો કે દીંદમાંથી જે દુધળાં દોરોની નીકાશ દરવામાં આવે છે અને તેથી દેશને પોતાના ઉત્તમ દોરોને ગુમાવવાં પડે છે તેને માટે આ પરીપદ નામંદાર સરકારને અને દેશી રામજોને વીનંતી કરે છે કે આ દોરોની નીકાશ અટકાવવી જોઈએ અને જેમ લોકોએ જોઈએવામાં આવે છે તેજ પધની ઉપર દોરોને પણ જોઈએ જોઈએ.

વીધવા આશ્રમ સ્થાપવાની મુચના.

મીંઠ એન. વી. વીગાડરે એવા હરાવની દરખાસ્ત ગુફી કે આ પરીપદ અગાધારે અને જાહેર પ્રખતે જોઈ પગારવાળા તોફારોનું દુઃખ અને ધરેણાવાળાં હાકરોના પુનઃકરવામાં આવે છે તેને અટકાવાનાં પગલાં લેવાં અને હોદ્દા કામમાં ખાસ કરીને વીધવાઓ તથા નીરાધાર માટે એક આશ્રમ સ્થાપવા વીનંતી કરે છે.

મીંઠ લાભશરે આ દરખાસ્તને ટેકો આપતાં જણાવ્યું કે જ્યારે ખીજા પ્રાણીઓનાં રક્ષણ દરવાસી દરજ બચવવાને જોઈવામાં આવે છે ત્યારે મનુષ્યપીજ પ્રાણીઓને દાહગારી વેકરી પડે છે તેઓની સ્થિતિની વીચાર કરવામાં આવતો નથી. નીરાળના મહેતાજીઓને પેટ પુરતો પગાર પણ મળતો નથી તો પછી તેઓ પોતાના કુટુંબનું પુરું કરી રીતે કરી શકે? કેટલાક લોકોને મહેતાજીઓની લીસાળ હોતો નથી અને તેના સંબંધમાં મને તેમ જોઈવામાં આવે છે. અહરો સેકેડે સાંદ જેટલાં મહેતાજીઓને લુખ મરો વેડ્યો પડે છે અને પેતાનું પુરું પણ કરી નહીં ચકાવે તેઓની જાંદગી ખંડાસ થાય છે. દેશની, પ્રાણીઓની અને જનવરોની સ્થિતિને

વીચાર કરવામાં આવે તો મહેતાજીએનો વીચાર કેમ કરવામાં ન આવે? તેઓને સખત કામ કરવાનું છે અને ખીજી પશુ કરજી બળવવાની હોય છે.

આ બાબત ઉપર મીંઠ હામચંદ્રે વીચેચન કર્યા બાદ મીંઠ બાણેદ હોરમસજી દાદબાનજીએ દરખાસ્ત ને ટેકો આપતાં જણાવ્યું હતું કે નીસાળના માત્રોની અને મહેતાજીએની રક્ષતી ખરેખર દુરખસાયક છે એ વાત મહિ કાણ સગજ સંકે છે. નાના પગારના માણસોને મોટા જોખમ બરેલા કામ ઉપર મોકલવામાં આવે છે. હવે બાળકગન સંબંધી જોલતાં મારે જણાવવું જોઈએ છે કે જુના વખતમાં જ્યારે રાજાઓ તરફથી જુલમ કરવામાં આવતો હતો ત્યારે નડાનપણથી હોડારાઓનાં લગન કરવામાં આવતાં હતાં. હવે જ્યારે આવી જાતનો જુલમ નથી તો પછી બાળકગનથી કાપદો યું છે? કન્યાવીક્રમના સંબંધમાં જોલતા મીંઠ મારે જણાવ્યું કે કન્યા-વીક્રમને રીવાજ અમારી કામમાં પશુ હવે આવ્યો ગયો છે તો તેને જોન જતે તેમ જલ-દાસી કહાડી નાખવો જોઈએ. આખા હીંદમાં આવેો રીવાજ દાખલ થયો છે અને તેને કાણ પશુ રીને નાણુદ કરવો જોઈએ લગનને માટે એક વેપાર જેવું વધુ રહ્યું છે અને તેને માટે અમકારે કન્યાવીક્રમ પશુ અટકાવવાનો કાયદો કદાચે જોઈએ. બાદ મીંઠ મારે કદાચે કદાચે રીવાજનું તથા વીક્રમજીનો રચીતીનું વીચેચન કર્યું હતું.

બાદ કરાવ પસાર થયો હતો.

પાંજરાપોલમાં થવા જોઈતા મુકારા.

મીંઠ લખુભાઈ ડી. વલેરીની દરખાસ્ત અને મીંઠ જાનલાણ પી. નાણાવડીના ટેકાથી એવો કરાવ કરવામાં આવ્યો હતો કે આ પરીયાં છવદવાનો મુદો માથેની જે પંજ-

પોત્રો સ્થાપવામાં આવી છે તેમાં જનવરો માટે તખીમી સારવારની જરૂર, માણસોની બેદરકારીથી થતું તુકશાન, જનવરોને માટે જોઈતા પોષક વીગેરેની જે જરૂરીયાતો છે તેના સંબંધી ધ્યાન ખેંચવા માંગે છે અને જે પાંજરાપોલમાં પુરતું નાણું હોય તેના અમલદારોને જનવરોને દાખલ કરવાને જે પદસા લેવામાં આવે છે અને જેના માલિકો તે જનવરોનું પેપણ ન કરી શકતા. હોય તેવાને દાખલ કરવાની જે રી લેવામાં આવે છે તેને કહાડી નાખવાની બસાગણ કરે છે.

રખડતા કુતરાઓને દેવામાં આવતું હેર.

મી. આર. વેંકટરાયની દરખાસ્ત અને મી. હાલનના ટેકાથી એવો કરાવ કરવામાં આવ્યો હતો કે આ પરીયાદ રખડતા કુતરાઓને હેર આપી અને તેરીજ રીતે લેથકથે-ગરથી મારી નાખવામાં આવે છે તેની સામે સખત વાંધો ઉઠાવે છે, અને એવો અબીધાય પસારે છે કે પોલીસ અને મ્યુનીસીપલ સત્તાવાળાઓ જે રખડતા કુતરાઓને પકડે તેને મલાબનને કે પાંજરાપોળના સત્તાવાળાઓને દવાલે સોંપી દેવા જોઈએ કે જેથી ધાર્મિક લાગણી દુખાવાનો સંભવ ન રહે.

રેલવેમાં પડતી હાડમારીઓ.

મી. એસ. એસ. મહેતાના ટેકાથી એવો કરાવ કરવામાં આવ્યો હતો કે આ પરીયાદ ત્રીજી વર્ગના રેલવેના ઉતારાઓ કે જેની રેલવેને પુરતી આવક છે તેની હાડમારી અને અમલદાર રેલવેના સત્તાવાળાની નજર આગળ લાવે છે, અને રેલવેના ડબ્બામાં ગીરદી સુકાશ-રેને કુખ સાંતીની અમલદાર, વીગેરે માટે રેલવે સત્તાવાળાઓનું ધ્યાન ખેંચે છે.

વેચાતું ખરાબ દુધ.

બાદ પુરું પાડવામાં આવતા ખરાબ દુધને રૂબરૂ હોદ્દાઓનું મરજુ પ્રમાણ મોટું આવે

જે તે અટકાવવા માટે મુખજાતીના નીચમ ઉપર ડેરીઓ સ્થાપવાનો આશય કરનારો હોય તો પસાર કરવામાં આવ્યો નહોતો.

પ્રમુખનો આભાર.

પરીવટના પ્રમુખનો આભાર માનતા ગો. હોરનીમેને જણાવ્યું કે આજ રોજ આપણી કોન્ફરન્સનું કામકાજ ખલાસ થાય તે પહેલાં આપણે પ્રમુખનો આભાર માનવો જોઈએ. જીવ હવાનું આ ફંડ મીંઝ લાભદાંકર અને તેના સાથીઓએ પોતાને દરેક ધણા વરસોથી ચલાવ્યું છે પણ હવે રકમ વધવાથી આ ફંડની એક એસોસીએશન સ્થાપી તેને હુમેની ડેરી-યન લીમિટેડ બનાવવાની છે. આ ૧૮૭૫ થી ૧૯૦૦ સુધીના સમયમાં આપણે 'નાજીંગ' બંધાવે છે અને જે કોન્ફરન્સને હાજરી આપી છે તે ભેટમાં દરેક વર્ગ અંગ્રેજી માણુમ પડે છે. આ લીમિટેડ બેંકમાં માટે રૂ. ૧૦૦૦ બરવાથી છંદગી સુધીના સમાવેશ અને રૂ. ૫૦૦ બરવાથી પેવન થઈ ચકાવ છે તેમજ સમાવેશમાં માટે પણ નીચમીત લવાજમ નક્કી કરેલું છે અને તેના સંગ્રહી કમિટીમાં લેન્ડવર્કમાં આવ્યાં છે જે વંચિતો જે બધી જામર પડશે.

હવે એક બીજી વાત કહેવાની છે કે આપણા સઘણા વીચારને પણ મજાત ન આવે પણ માત્ર જીવહવાના કોન્ફરન્સ વીચારો જે માણુઓમાં ફેલાય તેઓને આવી પરીવ-

ટોમાં જોલાવવાનો મને વાંધો જણાયો નથી. હવે જે કોન્ફરન્સોએ આ પરીવટમાં પધારવાની તરફી લીધી છે તેઓને તેમજ કારભારીઓને એને વોલન્ટીયરોનો હું આભાર માનું છું.

છાટે હું પ્રમુખનો એક વખત આભાર માનું છું.

આદ પ્રમુખના આભારની દરખાસ્તને ટેકો મળતાં સમસ્ત સભાએ પ્રમુખનો આભાર માનવા બદલ પ્રમુખે હુંમાં વિવેચન કરતાં જણાવ્યું હતું કે આપણું આ કર્તવ્ય એક સામાન્ય છે અને તેમાં દરેક ધરમનો સમાવેશ થાય છે. હું આ પ્રાણતમાં મીંઝ હોરનીમેનના વીચારને મળતો યાદું છું અને દરેક ધરમના માણુઓ આ એક સામાન્ય પ્રવેશદોરમ ઉપર આવી જીવહવા પર વિવેચન કરે અને જે એકે બાળક કરતાં છે તેથી હું ખુશી થયો છું અને આજ રાત્રી હું કે જમીનમાં આના કરતાં પણ મોટી પરીવટો આ જામતમાં બરવામાં આવશે. હવા કરતી 'જીવું' ધરમમાં કદ્યું છે જે પ્રમાણે બોધનાં પ્રમુખે દરેક ધરમના તત્વોની સમજણ આપી હતી.

આદ પ્રમુખે પરીવટ કોન્ફરન્સ રીને પુરી થઈ તેથી સરવેનો આભાર માન્યો હતો અને પ્રમુખને હારતોરા તથા મીંઝ બી. જી. હોર-નીમેન વગેરેને હારતોરા આપવા પડી પરીવટ ખલાસ થઈ હતી.

(ફરી છાપાની જાન ફેલાવવાની હયા કરશે.)

હીંદુસ્થાનમાં બાળકોનાં જીવો !

તે કેમ અટકે ?

ધરેણાં માટે જીવો !

તા. ૨૮-૮-૧૯૧૮ના 'પ્રજાનિર્મલ' માં જણાવ્યા પ્રમાણે જલ્દયામ તાલુકામાં આવેલા હોરનઃ ગામમાં નંડુ નામના ૬ વરસના દેવ

જાને અષ્ટમ્હ દોષુ નામના ગમ્મણે તેનાં ઘરે જાંની ખાતર મારી નાંખ્યો હતો. અને તે ગુનાર માટે તેને જનમદેવ નીકાલની સજા થઈ છે.

"નાતાલે નાલીમ પટેલને ફરીવાર કરતાં નિરોજ કરી પુરી હતી".

જેવી છુટાપછું ધનાવતી પ્રગળે આવે. ફરજ્યાન કાયદો તે તેની સ્વનત્રતા હુંટવી લેવા જેવું જ છે.

અમેરીકાના કેટલાંક પ્રગણાઓમાં, કેટલાંક લોકોએ પોતાના છોકરાને શીતળા નહિ કઢાવ, વવાને લીધે, નીશાળમાં દાખલ નહિ કરેલાં હોવાથી હેહોહાર કરી ચૂક્યા છે પણ જોવો છુટો છવાયો અસંતોષ કાંઈ જોવા નાસદાયક ફરજ્યાત કાયદાને નાણુદ કરવા સમર્થ નથી.

ત્યારે હવે શીતળાદી ધણાં નહિ સાંભળેલા દંદો થાય છે એ સિદ્ધ થઈ ચુક્યું છે, અને તેથી કેટલું મરણ પ્રમાણ વધી ગયું છે એવું મહે લીરટ કહ્યું છે. આવાં કારણથી માન્યા પોતાનાં છોકરાંને શીનળાં કાઢવાં ન દે અને શિક્ષા થાય તેપણુ મહન કરે તે ખેલું ના.

તે સુવિખ્યાત કાકટર વળી વિશેષમાં કહે છે કે. આ ધાતણી શીતળાનું મુળ તો પૈસાનો લોભ છે. અને પૈસામાં માને, મરતખો, મોજ શોખ છતાંદી સર્વેસર સમાયજી છે માટે એવો પૈસો જે, મળતો હોય તો શીતળા કાઢનારા કાકટરો પણ લગ્નચાય અને લોકોની સ્વતંત્ર હક પર ત્રાપ મારે. અને શીતળા કઢાવનાથી અધિક લાભો બતાવી ફરજ્યાત કાયદો ધડાવે. પૈસાના કારણથી વેદના ધર્માર્થોએ શીતળાનો કાયદો ફરજ્યાત કરાગ્યો અને મોટી આઘાઓ આપી, પણ ખરું જી કશું આવ્યું નહિ. એટલાં માટે વીચારી, લખી બોલી, અને સતત મહેનત કરી તે ફરજ્યાત કાયદો નાણુદ કરાવવો જોઈએ.

અમૃત સમાન પથ્ય સેવનની પણ કંઈ પરવા છે ?

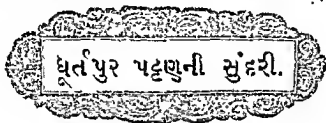
[શાદુષ્ટાતુરાગી મુનિશ્રી કપૂરવિજયજી]

શરીર જ્યારે રોગ મરત થઈ પરવશ બને છે અને અસ્વાસ્થ્ય થઈ મનમાં જોયેની પથરાય છે ત્યારે તે ત્યારેજ આરોગ્ય પથાની ખરી કિંમત સમજાય છે. સ્વચ્છતાથી મુગ્ધ જીવો પ્રકૃતિ વિરુદ્ધ રોગ ઉપજાવે જોવાં ખાન-પાનાદિક સેવે છે, અને કંઈ વખત તો કેરળ ખીન જરૂરી અને પ્રમાણ વગરના ભોગ નિલાસમાં પડી બચંદર રોગોમાં સપડાઈ જાય છે એટલું જ નહિ પણ તે હદ વગરની ખૂટી આહારો તેમનાં સંતાનોને વારસામાં પણ આપતા જાય છે. શરીર એ ધર્મ બચવાર સાધવાને એક અવગમ ગાધન રૂપ છે. અને જો તે સુચવરિયત એટલે ખોડ ખાંપણ વગરનું અને નીરાંમિલું હોય તો તે વડે કુદાળ માણુઓ ધારે તે કાર્ય કરી શકે છે. તેને સુચવરિયત અને ગતિમાન રાખવા માટે માતો પેલ ખાનપાનાદિકની ખાસ જરૂર પડે છે. પરંતુ જો તે પ્રકૃતિને શત્રુકે ૧૧૧૧ રૂપ હોય તો તે

શરીરમાં અનેક કાર્મવસા જે કંઈ ક્ષીણતા આવવા પામે છે તેને નિવારી નની શક્તિ ઉપજવીને ટકાવી રાખે છે. તાત્પર્ય કે શરીરને ટકાવી રાખવા જે આવશ્યકીય તત્વની જરૂર હોય તેવાજ તત્વ આપવાથી તે કુખે ટકી શકે છે. પરંતુ આ અતિ અગત્યની બાબતમાં બહુજ ઉપેક્ષા કરવામાં આવે છે. તેનું માનું પરિણામ વખત જતાં જીવને પોતાનેજ ભોગ-વતું પડે છે. વિદ્યા અભ્યાસ કરનારાંએએ તો અખંડ જલ્લચર્ચ પાળતુંજ જોઈએ. કોઈ પણ જાતનાં માદક ખાનપાનથી તોજો સાવ ખરેખર રહેવું જોઈએ. હોમ મરજી, આંગની સોષારી અને બાદિ ખાસ નિકારી પદાર્થો તો તજવા જોઈએ. અને જેથી મગજ તર રહે એવી સાધિક વસ્તુનુંજ માનસરજ સેવન કરવું જોઈએ. આજકાલ જે ગૃહ નિયમ પાલનના અભાવે વિદ્યાર્થી વર્ગ પણ અંકે રોગથી રીંગાતો દુઃખી થતો દેખાય છે. સ્વચ્છ ધર્મ

પાણી અને ખુલ્લા પ્રકાર ઉપરાંત સારી રીતે કસાય એવી અને એટલી અંગ કકરત સાથે હલકા (light) પણ સાત્વિક ખોરાકની જરૂર શરીરનું સ્વાસ્થ્ય સાચવી રાખવા ખાસ ઉપયોગી છે. તે તરફ જેટલી જેટલી ઉપેક્ષા તેટલી તેટલી શરીર દાનિ. ખીણું વીર્ય સંરક્ષણ થાય અને તેના સાશમાં સરોજ ઉપયોગ થાય એવાં સ્થાનમાં એવી સોખવમાં અને એવાજ ચિન્ત

વનમાં રહેવું જોઈએ. મૂળ-પાયો મજબૂત નાંખી શકાય તોજ તે ઉપર જેવી રળાયામણી અને કલ્યાણકારી વ્રત પ્રતિષ્ઠા યા ચારિત્ર્યથી ઇમારત ચતુરી હોય તેવી સુખેથી ચણી રાખાય છે. અને તેમાં નિવાસ કરનારાઓ પોતાની નિરાગિલી પ્રજા સહિત ઉત્તમ પ્રકારનો આનંદ મેળવી શકે છે. તેમજ અન્ય બધુંએતે તેમજ બહેનોને ખાસ અનુકરણ કરવા યોગ્ય પણ બને છે. ઈવશમ્

લેખક—મુનિત્રી માણેક મુનિશ.

(ગતાંકથી સેષ)

મનોહરે કહ્યું ને વાર્તા સાંભળવી હોય તો જરા છાતી ઉપરથી દૂર થા. મને થાસ લેવા દે. સ્ત્રીએ નીચે ઉતરી કહ્યું બોલ ! કમળાવંતીની કથા કહે.

મનોહરે કહ્યું કુચલ્પુરમાં મિત્રસેન રાજની રાણી કમળાવંતી પતિ પરાયણ અને ધર્મમાં રૂઢત હોવાથી રાજને ધણી ખારી હતી જનને ધણો પ્રેમ હોવાથી એક ખીજને શૂણ કહેવામાં હરકત નહોતી. રાજને એક મંત્રવાદીએ એક મંત્ર આપેલો તે મંત્ર બગવાથી પશુપક્ષીની બાંધા પોતે સમજી શકતા અને ગમે ત્યારે આનંદમાં ખેડી પશુપક્ષીની વાર્તા સાંભળતા હતા. એક સમયે પતિ પત્ની વાર્તા કરતાં રાજને જોઈતું હસવું આવ્યું તેથી રાણીને ક્રોધ ચડ્યો અને પૂછ્યું કે ત્રિના કારણ હસવું શા માટે આવ્યું મારી શી સુખાધિ દેખી કે તું મને હસે છે !

પછી શું થયું એમ ત્યારે સુંદરીએ પૂછ્યું ત્યારે મનોહરે કહ્યું કે હવે હું કહેવા

ચાહતો નથી જેથી કમળાવંતી હઠીલી છે તેવી તું છે માટે તું મારી છાતી અને સર્વત્ર રેશમની દોરી વડે બાંધી મને થાસ પણ લેવા દેતા નથી ! શા માટે છવનો રાખી દુઃખ દે છે સીધમારીને આદુખનો અંત લાવ !

સુંદરી વાર્તાની આકર્ષક હોવાથી તેના બંધ દીલા હરી કહ્યું કે લે ! હવે મેં હક છોડી દીધી છે માટે કથા કહે, ત્યારે મનોહરે બોલ્યો.

કમળાવંતીની હક દેખી રાજએ કહ્યું વાત સાંભળવામાં ને લાભ હોય તો તારાથી ચુલ્લ કશું નથી પણ એમાં તને હિતને બદલે નુકસાન છે માટે મને હુમા દર અને વાન નસાંભળ.

સ્ત્રી હક પ્રમળ હોવાથી ચકલા ચકલીની વાત કહી કે ને આ સામેના ઝાડ ઉપર ચઢી બેઠી છે તે ખીજ ચકલાને પ્રાર્થના કરે છે કે તું મને સ્ત્રી તરીકે કશું કર ત્યારે ચકલે કહે છે કે હું પરલોના સંગને પાપ આવું છું તું સીધ દૂર થા, અને મારી ચંકલી

આરી પહેલે તે પહેલાં તું અહીંથી ચાલી જા. તારા પતિમાં તું સંતોષ માન. પરત્વેની પાપ ધણું છે. પરબલગાં આપણે પાપ કરીને પશ્ચિપાણું પામ્યાં છીએ. આપણા ઉપર દુષ્ટતા તીવ્ર કરીને ફેંકી આપણા પાપ દરે છે વિના કાંઈ આપણે શિકાર કરે છે, તેથી તથા આપણે બીજાં ધણાં સુદગ જાતુને મારી નવાં નવાં પાપ બાંધીએ છીએ માટે હવે કાંઈક પાપ જોડું થાય માટે મેં મારા ગુરુ પામે યોગ દિવસ ઉપર નિયમ લીધો છે માટે તું હવેથી એવી માંડી પ્રાર્થના છોડીને તારા પતિમાં સંતોષ માનજે તેની મેનાથી તારું દૃષ્ટાણ થશે, જાતુને મારીશ નહીં વનસ્પતિ ઉપર જીવન ગુજારજે છતાં પણ તે ચકલીએ હક ન છોડી તેવામાં તેની ચકલી આવી પહેલો છે અને બને ચકલીઓ પરસ્પર પતિ પસંદગી માટે લડી પ્રાણ ગુમાવે છે.

પાછો મનોહર ચૂપ થયો ત્યારે સુદરીએ પૂછ્યું કે શા માટે વાર્તા આગળ ચલાવતો નથી કમળાવંતીની મુખાંધ કહી કે મનોહરે કહ્યું જપા વિશ્વાસ નથી ત્યાં વાર્તા ન કહેવાય મારા પ્રાણ જાગ અને તારે વાર્તા સંભળવાનો રસ છે, જો વિશ્વાસ ન હોય તો બાંધેલા રાજાને બદલે પ્રાણ દા સેતી નર્મી અને તારા ધનનો લોભ પૂરો દાં કરતી નથી કે પાછો બીજો કેન્દ્ર ગાળ્યુંસ તારો બાપ દસાવી લાવે તો જૂટતો કામ લાગે પરંતુ સુદરીને તે વાર્તામાં રસ હોનાથી જાંબન વધારે ઢીંગ કરી વાર્તા સંભળવા લાગી.

મનોહરે કહ્યું કે જ્યારે રાત્રીએ આ વાત કહી ત્યારે કમળાવંતીએ કહ્યું કે ચકલી ચકલી આવી વાતો કરા શકે તે વાત અસંભવ છે. આ તો વાત મને સમજાવવા માટે બનાવી દાંડી છે માટે એની ખાતરી કરવા માટે મને પમાણ આપ અને જે મંત્રગીત તિલાંધી

તેમની વાતો તું સમજી શકતો હોય તે મંત્ર મને શીખવ એટલે મારી ખાતરી થાય.

રાત્રીએ આ મંત્ર શીખવવાની શક્તિ નહોતી અને રાત્રી પોતાની હક યોગી નહોતી તેથી ક્યેસ મહાદેવ માટે રાત્રીએ કહ્યું કે દિવસ શક્તિઓ સંવેને શીખવા ગળતી નથી માટે તારી દડેથી કાતો તાગ અને કાતો મારા થાણુ જશે માટે તું હક છોડી પોતાની પુણ્ય શક્તિ વધાર કે તને તેથી કોઈક વખત શિખવનારો મળી જાય રાત્રીએ હક ન છોડી ત્યારે મળજે થાકી ને એક વખત ગણીને સીપાઇઓ પાસે જાવાની જંગલમાં મોક્ષાવાની દીધી.

મનોહરે આટલી વાત કહી એકદમ પોતાનું શરીર સ્વસ્થ કરી આંચકો મારી બેઠો ચક્ર દડાક ગડી છોડી સુદરીને હાથ પકડી નીચે પછાડી અને ઉપર બેસી કહ્યું કે બેસ! હવે તારા પાપોનું ફળ તને મળાડું કે કેમ! સુદરી બેઠી કે બેઠે ફળ આપો પણ મને પેલી રાત્રીનું શું થયું તે કહી દો.

મનોહરે કહ્યું કે પ્રથમ સત્વર્ત્ત કહે કે તું કાઢતી પત્ની પૂર્વે ધણ ને તે સંસાર વિદાર રેવ્યો છે કે નહીં! મને પરત્વે સાથે સ્પર્શ કરવાનો પાપ નિયમ છે. સુદરીએ કહ્યું કે હું પોતે હજુ કુમારી છું જો કે મારા ફંદગા પણાએ પ્રાણ ગુમાવ્યા છે. પણ જાગ સુખનો લાગ લેવા કોઈ પણ જાગણી થયો નથી માટે હવે મને કથા કહે.

મનોહરે કહ્યું કે તારા જોઈ પુણ્ય હત્યારી ના સ્પર્શથી હું પાંખી બનવા ચકાતો નથી માટે તું તાગ પાપ ભોગવ કહી એમ કહ્યું કે હવે તું મને કંઈ પણ કરવા શક્તિવાન નથી માટે લે મેં તને છોડી. એમ કહી દૂર બેઠો પણ વાર્તાની રસિકી સ્ત્રી તેના પગમાં માથું નમાવી બેઠી કે ગણીનું શું થયું. ત્યારે મનોહરે કહ્યું કે.

રાણી જ્યારે મર જંગલમાં એકલો પડી કે રોધ રોધને આમ તેમ ભટકતા માંડી અને પોતાના પાપથી પોતાની ચએલી સુખીધ્યા રડી રડીને દિવસ દહાડયા માંડી જોવા પથા- તાપ તેને થયો. તેવી તારી દશા થશે !

સુંદરી બેઠી શા માટે !

મનોદરે કહું કે જોડલાં પાપો કષ્ટ છે, જોડલાની હત્યા કરી છે, જોડેલું ધન લીધું છે તે બધું તારે ભોગવવું પડશે. નખીને સુંદરી બેઠી કે તમે મારા બોધક પતિ છે તો હું તમારા મરજીની દાસી થઈ તમારા ચરણની સેવા કરી પાપોથી મુક્ત થાઉં તો શું હરકત છે ! મનોદરે કહું હું મારી એક પત્ની ને પૂર્વની છે જે બરથમાં વિદ્યમાન છે તે મિત્રાપ બીજાને મનથી પણ વાંછતો નથી માટે તે આશા હું મુકી દે. તેમ હું જો બ્રહ્મ- ચર્ચ પળીને આ ધૂતપુર પટ્ટણીમાં રહીને બીજાની હત્યાઓ કરીશ કરાવીશ અથવા કરતાં હું અટકાવીશ નહીં તો પાપના વારે બોજાથી ભરાઈ દુર્ગતિમાં જઈશ, માટે હું પતિ ભક્ત થયા કરનાં મનુષ્ય છવન અમૂલ્ય સમગ્ર અર્ધીયાં જે હત્યાઓ થાય છે તે જવાબદાર પ્રત્યક્ષ કર !

જો કે તારું નામ સુંદરી છે તે સુંદર રૂપ પ્રાપ્ત કર્યું છે પણ સુંદર ભાવ ન મેળવવાથી તારા પિતાના કુસંગથી નર હત્યાઓ કરી છે તેથી હું સુંદરી છતાં અસુંદરી રહ્યો છું છે તારા સંગથી મહિન થયેલો પતિ પણ માઠા પાપનો અધિકારી થશે માટે પ્રભાતમાં તારા પિતાને પતિભાવ દરી આત્માને પવિત્ર કર ! પ્રભાત થયું પિતા પુત્રીને પ્રેમ પૂર્વક બોલાવતા લાગ્યો પણ સુંદરી આજે બીજાનું સ્વરૂપમાં હતી. પિતાને કહેવા લાગી કે હવે આપ આપનું બધું આહતા હો તો આજથી ધૂતપણનો ધણો હોડી દા. મને બોધ કરનાર મારો

આજો પતિ મને રાતના મળી ચૂક્યો છે. જો કે મેં મારો દુષ્ટ અધ્ય વસાવતે વશ થઈ તેને નશામાં બાંધી પ્રાણુ લેવાનું કહ્યું પણ તેણે મને જે બોધ કર્યો છે તેથી હું હવે મોદ- નિદ્રાથી જાગૃત થઈ છું વિચાર ન કરે કંતિ તેમજ સત્કાર કરી તેમની આજી શરીરપર ચડાવે નહીં તો હું હવે કોઈ પણ મુગ્ધ તમારા અથવા બીજા કોઈના ફંદામાં ન ફસાય મારે પરદેશીએને મુચના આપવા જન્યુન રડી રાત દિવસ આટલ કરીશ.

પિતાએ તેને ઘણું સંમજગરી પણ આ- ખરે ન સમજવાથી પિતાએ તે મનુર પુરવને સત્કાર નમસ્કાર પુર્વક કહ્યું કે મદા બાગ ! હવે તું જ્યારે બોધક થયો છે ત્યારે અર્ધીજ રહી ધરતો વહીવટ કર. મનોદરે કહું કે તે દુર્લભ છે હત્યાઓ કરી બીજાઓનું ધન ધૂતેલું છે તેવા ધનનો અંશ પણ અનંતકાળ સંસા- રમાં મનુષ્યને જન્મ મર્યાનાં દુઃખ આપે છે તો આખું ધન કોણ લેવા ચાહશે. માટે મને સુંદરી તથા ધનનો લોભ આપવા કરતાં તમે ધરનાં બધાં માણસો આ શહેરની હત્યાઓ બંધ કરવામાં કટિબદ્ધ થાઓ, જો આ સમયે તમે ઉદય કરશો અને બોળા લોકોને બચાવશો તેમાં તમારું તન મન ધન ઉપયોગમાં રોશો તો તમેને નરકનો દુઃખ દેખતા નહીં પડે અને ઉચ્છેદ સ્વર્ગનું સુખ મળશે. અર્ધી ને રાજ્ય નિત્ય પ્રતિ જોના ધરમા નવું ધન આ હત્યા કરેથી પ્રાપ્ત થાય તેનો છોડ કિસ્સો પોતે લેતો હોવાથી મન દિનનો મિત્રાગ આપવા રાખવ. સે જવાનું હોવાથી તે બોલ્યો કે આપ શી ચોરીનાર અર્ધી બેસો હું રાજ્ય પાસે જઈ આવું. રાજ્ય આમારી દાવાના ધનમાં છોડે અથ લે છે. જો નહીં જાડે તો કોપાયમાન થશે. એમ કહી તે દરનારમાં ગયો. તાજે પાગે દમેશાં બેઠા પંચેયનું

પણ આજે શેરે કંઈપણ ધન ન મુક્યું તેથી, સૂત્રને પૂછ્યું કેમ ? આજે તમારી સુંદરીએ કંઈપણ કળા બતાવી નથી કે શું ? શેરે બધી વાત મંબળાવી, રાજાએ આશ્ચર્ય પામી તુલ્લ મનોહરને બોલાવ્યો અને પૂછ્યું કે તું સુંદરીનું દેવે શું કર્યા માટે છે ! મનોહર બોલ્યો કે સાર્થી નર જન્મ દિવસ રાત્રીકારે બતાવે છે તેમાં પણ ને મર્ગની આરાધના થાય તે તે સ્વર્ગ થયેલો ગણાય છે પણ ને તેમની હત્યા કરી મહાપાપ બાંધ્યું હોય તો તે જીવેને નરકવાસ મળે છે માટે જો તે સુંદરી સમજ હોય તો સંસારના વિષયલોગ છોડી બધાંયારિણી બની આધર્મપુરમાં કંઈપણ જીવ દસાઈને પુરે દાસે માર્યો ન જાય તેવી તબરીજ કરવી જોઈએ. રાજાએ કહ્યું એવી તારી પાસે શું ખાત્રી છે કે પરભવમાં નરક જતું પડશે. હાથમાં આવેલું સુખ છોડીને પરભવનું સુખ વાંછ્યું અથવા પરભવમાં દુઃખ પડવાનું ખાત્રી આપવનું સુખ છોડી દેવું એવો હું ખરેખરી સુખાંહ માનું છું. મનોહરે કહ્યું કે અભયંવર દિલ્હી જોવાથી પરલોક જાણીશ.

સુખને ખાતર આટલી દુઃખાઓ, પાંદેલી-ઓની તમે કસવી છે પણ તે સુખ ભોગવનાર તમારો આત્માજ ન હોય તો શરીર તો મર્મ પછી અહીં પડી રહે છે તેને સુખ ભોગવવા તેના સંબંધીઓ કેમ રાખી મેલતા નથી ? તથા પોતે શૂન્ય કેમ પડી રહે છે તેથી સિદ્ધ થાય છે કે આત્મા પોતે શરીરથી વિજ છે અને આત્મા શરીરથી મિત્ર માનવામાં આવે તો તે શરીર અનેક પ્રયત્ન કરી છતાં પોતે છા માટે છોડીને જાય છે ? અને જો તેને 'લોકાવનાશ' કારણ મળ્યો તો એ સખી શા માટે બીજાની વ્યર્થ દુઃખાઓ કસાવે ? પાંદેલ ન દેખાતું હોય તો પણ અહીં તમે શુનેદગારને દિલ્લા કરો છે અને તમારી આજ્ઞા પાળનારને છનમ આપી સત્કાર કરો છો તો તમારા કરેલા

સારાં માર્ગો ફોળોનાં ફળ ભોગવવામાં શા માટે રૂંધ કરો છો તમે રાજા થઈ રાજ્યના માલિક થયા અને બીજાં ગરીબ ઘરમાં જન્મથીજ દુઃખી થયા તેનું શું કારણ ? છુટપો રોગ શોક વિયોગ અપમાનનાં દુઃખો શા માટે આવે છે ? વંદોળાં દવા જ્યોતિષીનાં મૂઢત વિધમાન-છતાં મરણ અને રંડાપા શા માટે દેખાય છે ? તેથી સિદ્ધ થાય છે કે અદૃષ્ટિવિધિ ભગ્ય કર્મ જે ભગતમાં દહેવાય છે તે કાંઈક અંશે બળવાન તત્વ હોયું જોઈએ !

જોને વંજી મઝો દિવસ ધન સમય અને સદાપતા લઈ કાર્ય કરે છતાં એક ફેદમંદ થાય બીજને માંડતું શુભાવે તેનું શું કારણ ? અને વજી માણસો સાથે વહાણમાં બેસા તેમાં કેટલાક દુખી ગયા કેટલાક દરીયામાં પડેલા પણ બચી ગયા તથા વજીએ ધન લેવા ગયા તે સાપ અને વાઘથી મરી ગયા અને હું બચી ગયો તેનું શું કારણ ? તથા આધર્મના ઘરમાં તેની સુંદરીના હાથથી કેટલાંયે મરી ગયા અને હું બચી ગયો તેથી સમજાય છે કે દર્મજ છે.

જો કે માની ભગવતો દાનરો ભવમાં અને પર્વોના પૂર્વપક્ષાતરણ દહી બતાવે છે પણ આપણે તો મત દિવસના આધેલા અદારથી આજે શરીરમાં ચંચેલી અસરથી અનુમાન કરી રહીએ છીએ તો આજના આયેલાનું ફળ આપણી દાસે શા માટે ? તેનું ફળ નહીં બતાવે ? જમીનમાં વાવેલી ઝીજ થોડું ફળ આપે તો મનુષ્ય તથા બીજા જંગલ પ્રાણીઓને આપેલું સુખ દુઃખ શા માટે ફળ નહીં આપે ? જ્યારે આપણને જેક કંટો અથવા કાંકરો લાગેલો સદન થતો નથી તો બીજાને મળ્યો નો, ગાય આપવાથી કેટલું બધું દુઃખ તેને ભોગવવું પડતું દશે ? ફરસીથી બરેલી કાપાને ઉપરથી સુંદર દેખી બંગાનાં વાગ્યવીન પુરો સુંદરી

જેવી સ્ત્રીને વચ કરવા પ્રયત્ન કરી તેના દાઢે પુરા હાસે મેરજી પામ્યા છે ત્યારે અને તે વીડત્યારી સ્ત્રી અને તેના પાપથી ઉત્પન્ન થયેલા પૈસા તરફ અતિશય આકર્ષાવ થાય છે તેનું કારણ આપ વપાસી જુઓ ?

આપ પણ આપનું બહુ વિચાર કરેલાં પાપોને પચાતાપ કરી નવાં પાપ અટકાવે. મૃત્યુ સમયપર આવે છે પણ જેમ પડીવાળા હાથમાંથી પડીને કુટી જાય છે તેમ પ્રભાદથી વિપક્ષી અકસ્માતથી પણ મૃત્યુ મારી નાંખે છે !

રાજ્યને કલુ' દીક છે કું તારા ઉપર પ્રસન્ન થઈને મારું અર્થ રાજ્ય તથા મારી પુત્રી સ્વપ્નમાં આપું છું. તેને સ્વીકારો અર્થ રહે. કું આજથી તારા કહેવા મુજબ પાપ ન કરવાનો ઠંડેરો દેરાવું છું, મનોદરે કલુ', મને કંઈ પણ સ્વપ્ન આપ્યા વિના તું તારું કલુ' કર, મને સ્વપ્નની રૂપે ને સ્વપ્નની રૂપે કમ થઈ ગઈ છે. મારા આપનું ધન અજુદ છે તે ત્યાં વાટ જુઓ છે અને મારી સતી સ્ત્રી ભર્ય પેરે વાટ જુઓ છે કું બીજી ક્યાંય પણ રસવા માહોને નથી તારું ધન સંપત્તિ તને આનંદ

આપે !

રાજ્યને ધાતુ કલુ' પણ મનોદરે ન રસી. કરવાથી રાજ્યને તેને વડાજીમાં બેમારી ભર્ય મોહકી આપે. તે પોતાના આપને મળી અંત અવસ્થામાં પોતાની સ્ત્રી સાથે ગાદી કરવા લાગે.

રાજ્યને કિંકા બધી કરી વધા દરેક પીટાથી જીવેર સ્વપ્ન કરી કે પરદેશી કાઈ પણ ચહેરામાં આવે. અને તે કાઈને ત્યાં નિવાસ કરે તેનું નામ નોંધાવું તથા તેના ધનમયજ અથવા જીવને જરૂર પડે નુરસાન કરશે તો રાજ્ય તેને સ્વપ્ન કિંકા કરશે. તેથી સુંદરીને સતોષ થયો. આપની રજા સ્વપ્ન સુંદરી ભર્ય આવી અને મનિધાપતિ મનોદરે અસ્ત્રમાં પડી. મનોદરે તેને કલુ' કે હે સુંદરી ! એક પત્નીથી પણ કું મારું ધાર્મિક કલિત રૂપ કરી શકતો નથી તો બીજી સ્ત્રીને બોલો કેમ ઉઠાવું ? મારે તું મારી આશા હોઃ અને તને જેમ રૂપે તેમ નિર્દોષ રીતિથી માસી જન્મ મુખાર. સુંદરીએ પ્રજાચારિણી રહી તેના પરમાંગ રહી આપી છંદગી મુખરી.

મે હાલર વાં પૂર્વ રોમ એ સ્વપ્ન પ્રસિદ્ધ અને રોમચાણી સહેર હતું. જે પ્રમાણે હાલમાં ઓરિસ રાજ્યની સંસ્કૃતિ એ રાજ્ય-ધાની છે; તે પ્રમાણે રોમન સામ્રાજ્ય રોમ

એ ને વખતે રાજ્યધાની હતી. એ પ્રસિદ્ધ રાજ્યધાનીનું સ્થાપન કરનારા રોમન લોક તે અત્યંત સુધેરના રોમથી તેણે જે રાજ્ય આપેલા છે. તેની સામેનું નફા કરાવે.

પાંચાત્મ રાષ્ટ્રમાંથી ધણુ ખરા રાષ્ટ્રોએ પ્રવ-
ત્ત કર્યો છે. એ લોકોની જે લેટીન બાપા તે
સર્વ યુરોપ ખંડની સંસ્કૃત બાપા દરાવવામાં
આવી હતી. સર્વ વિદ્વાન ગૃહસ્થોએ પોતાના
નિદ્રતા પૂર્ણ ગ્રન્થો એજ બાપામાં લખી
રાખ્યા હતા. અંગ્રેજ બાપામાં ધણુ શબ્દો
લેટીન બાપામાંથી લેવામાં આવેલા છે; ઉત્ત-
રવર્ણ તરીકે મહિતાનાં નામો લેટીન બાપાનાંજ
છે. અંગ્રેજ બાપામાં ધણુ કઠણ અને લાંબા
શબ્દો ગ્રીક અને લેટીન એ બે બાપાના છે.
ઇંગ્લેન્ડ એ રોમન રાષ્ટ્રનો ચાર સેકા સુધી
એક ભાગ હતો.

રોમને સુપરેશ રાષ્ટ્રની આદિમાત
ગણનામાં આવે છે. પ્રાચીનકાળમાં રોમ એ
છટાલી દેશનું મધ્યપર્વત હતું. ટાઇગર નદી
આગળ સાત ટેકરી ઉપર રોમ શહેરની સ્થા-
પના થઇ. ધીમે ધીમે રોમ લોકોએ છટાલી
દેશનાં ન્હાનાં ન્હાનાં રાજ્યો જીત્યાં, આગળ
ભૂમધ્ય સમુદ્રની આબુઆબુ, સ્પેન, ફ્રાન્સ,
ગ્રીસ, એશિઆમાઇનોર, ઇજીપ્ત અને સીસિલી
ઇત્યાદિ દેશો જીતવાની શરૂઆત કરી. ત્યાર
બાદ રોમન સૈન્ય ફ્રાન્સમાંથી નીકળી ગ્રેટબ્રિ-
ટન ઉપર સ્થાપી કરી તે દેશ સુધારે બે હજાર
પૂર્વે જતી લીધી.

રોમન લોકો દેશ જતી સરસ્થ બેઠા નહીં,
પણુ જીતેલા દેશમાં જઇ ત્યાં રહેના લાગ્યા.
તે વખતે બીજાં સર્વ રાષ્ટ્રમાં અત્યંત સુધરેલું
એવું રોમન રાષ્ટ્ર હોવાથી તેને સર્વ રાષ્ટ્રો ગૃહ
તરીકે માનતાં હતા, જીતેલા દેશના અગાળ લોકોને
સુધારવાનું કામ રોમન લોકોએ કરવા માંડ્યું.
તેઓને તેમણે લખતાં લાંબતા શીખવ્યું. રસ્તા
કેવા બનાવવા, ધરો કેવી રીતના અને કેવી
રીતે બાંધવા, ખેતી કેવી રીતે કરવી
એ સર્વ રોમન લોકોએ પોતે જીતેલા
પ્રદેશના લોકોને શીખવ્યા. તેઓએ તે લોકોને

દિતપ્રદ એવા માર્ગદર્શકો આપ્યાં. જીતેલા દેશમાં
હર હમ્મેશ સાંતતા રહે એવી રીતે રોમન
સૈન્ય કામ કરતું હતું; આ ઉપરથી જે રાષ્ટ્રને
પોતાની સુધારણા કરવી હોય તેણે રોમન
રાજ્ય પ્રમાણે વર્તવું જોઇએ. તે કાળમાં રોમને
ગણ્યની એવી સ્થિતિ હતી.

રોમ શહેરની સ્થાપના કેવી રીતે થઇ તે
વિષે એક દંતકથા પ્રચલિત છે તે નીચે
પ્રમાણે છે:—

“છટાલી દેશનાં એક ન્હાનાં સંસ્થાનનો
એક દુહ રાજા હતો. તેણે પોતાના બન્ધુની
કન્યાના બે પુત્રોને ટાઇગર નદીમાં ફેંકી દેવાનાં
હુકમ આપ્યો, ત્યાર કૃપાથી તેઓ સરિતામાં
ન દૂબતાં કીનારે નીકળી આવ્યા. નદીના
કીનારા ઉપરથી તેને એક માણસ લઇ ગયો
અને તેનું સારી રીતે પાલન પોષણ તેણે કર્યું,
તેની પત્નીએ તેઓનાં રેમ્યુલસ અને રીમસ
એવાં નામ રાખ્યાં. જે વખતે બન્ને પુત્રો
યોગ્ય ઉપરના થયા તે વખતે તેમણે તે
દુહ રાજાને દાર મારી પોતાના માતાના પિતાને
રાજ્યગાદી ઉપર બેસાડયા, ત્યારબાદ પોતાને
જે જે લોકોએ મદદ કરી હતી તે લોકો માટે
ટાઇગર નદીના કીનારા ઉપર તેણે એક શહેર
બાંધવાની શરૂઆત કરી. શહેર બાંધતાં રેમ્યુલસ
અને રીમસ વચ્ચે કવલ ઉત્પન્ન થયો. બન્ને
રેમ્યુલસે પોતાના બન્ધુને મારી નાંખ્યો.
સ્વનાશાનુસાર રેમ્યુલસે નગરનું નામ
“રોમ” પાડ્યું. રોમનો પરચો રાજા રેમ્યુ-
લસ થયો. એ દંત કથા યદ્ય હવે આપણે
રોમન લોકોના રાજનીય ઇતિહાસનું અવલો-
કન કરીએ.

પુષ્કળ ગર્વો સુધી ટાઇગર નદીપર આવેલાં
રોમ શહેરમાં અનેક રાજાઓએ રાજ્ય કર્યું એ
રાજાઓએ આસપાસનાં જગતી રાજાંઓને જીતી
લઇ સાંત ટેકરીનું સ્થાપિત પોતાની પાસે રાખ્યું

તેણે શહેરને ફત્તો કાઢ બાંધ્યો અને રોમ શહેરને પ્રચલ્લ અને જળવાન કિશ પ્રમાણે બનાવ્યું. રોમની રાજ્યગાદી પર થઇ ગયેલા પશુ ખરા રાજાઓ સદૃશ્યી હતા, પરંતુ એક રાજા એવો હુટ નીકળ્યો કે લોકોએ તેને પદચ્છે કર્યો. એ રાજાને પસંદ કર્યા બાદ "અમારા પર રાજ્ય કરનાર કોઇ પણ રાજા ભેદધર્મે નહીં" એવી રોમન લોકોએ પ્રતિજ્ઞા લીધી. પદચ્છેત રાજાએ એક બળવાન રાજાની મદદ લઇ રોમ નગર ઉપર મદાઇ કરી. ટાઇબર નદી પર એક પુલ હતો અને તે પુલ ઉપરથી શહેરમાં જવાનો રસ્તો હતો. જે વખતે શત્રુ પુલ નજીક આવીને ઉભા રહ્યા તે વખતે વીર હિરેશીયસ અને તેના બે મિત્રો પૂલના દરવાજામાં ઉભા રહ્યા, અને શત્રુને આગળ વળતાં અટકાવ્યા, નગરવાસીઓએ તે પુલ લોકોના કામ ચાલુ કરેલું હતું, અને પુલ પડવાની તૈયારીમાં હતો તે વખતે હિરેશીયસના બે મિત્રોએ તે કશક થતા પુલ ઉપરથી ચાલી જઇ નગર પ્રવેશ કર્યો. પૂર્વ ખડતાની સાથેજ હિરેશીયસ ટાઇબર નદીમાં પડ્યો અને બહાર નીકળી તે રોમ શહેરમાં આવ્યો ગયો. હિરેશીયસે આ વખતે અસામાન્ય લેવડ અને અપૂર્વ લીડતાથી શત્રુને હંકાર્યા હતા. *

રાજાને પદચ્છે કર્યા બાદ રોમન લોકોએ યુરસ નામના એક સ્વચ્છવરધને કોન્સલ એટલે લોકાધિકારી તરીકે નીતબ્દક કરી. જાણ રાજાને બોલાવવા માટે કેટલાક લોકોએ પ્રયત્ન કર્યો હતો પણ તે આખરે પ્રકાશમાં આવી ગયો. એ કાવતરામાં યુરસના પણ બે પુત્રો સામેલ હતા. અન્યની માફક તેને પણ યુરસને દેહાન્ત દંડની શિક્ષા કરી. આ ઉપરથી રોમન

લોકોનું રાષ્ટ્રાભિમાન કેટલા જિજ્ઞાસુ દરજ્જાનું હતું તે વંચકના લક્ષમાં આવશે.

ખ્રિસ્તી ઇસા પૂર્વે ૭૫૦માં વસે રોમ શહેરની રચના માટે ત્યાર બાદ જે પ્રમાણે ફ્રાન્સ અને અમેરિકા યુનાઇટેડ સ્ટેટસ એ હાલ પ્રજાસત્તાક રાજ્ય છે તે પ્રમાણે રોમ હતું. લોક નિયુક્ત કોન્સલનો અધિકાર સર્વ રોમ શહેરપર હતો, નોનક્સ એટલે સરદાર અને ધેવિઅન્સ એટલે સર્વ પ્રાધારણ લોક, એમાં દમ્બેશાં બે વિભાગનું હોય છે.

ખ્રિસ્તી નેકા પૂર્વે પહેલાં સંવત્સમાં એક જનરલસિલ્લ સેનાપતિનો ઉદય થયો. તેનું નામ જ્યુલિઅસ સીઝર હતું. તેણે રોમન લોકોની એક પ્રચલ્લ સેના લઈ તે વખતે ગોત્ર એ નામથી પ્રસિદ્ધ થયેલો અને હાલમાં ફ્રાન્સના નામથી સર્વતા પરિચયમાં આવેલો. દેશ તેણે જીત્યો, આગળ સમુદ્ર કોર્મની તેણે ઇંગ્લાંડ દે. કબ્જે કર્યો. તે અત્યંત વિદ્વાન હતો. તેણે જે જે સ્વારી પદદેશ ઉપર કરી તેનું જતાંવ તેનું લેટીન ભાષામાં લખી રાખેલું હતું, સદૃશ જતાવનું એક પુસ્તક થયું અને તેનું નામ "દિરજોર" એવું છે, એ પુસ્તક હાલમાં ઇંગ્લાંડમાં પુષ્કળ નિશાબોમાં ચાલુ છે "જ્યુલિઅસ સિઝર ડિરેક્ટર" એવું પણ તે વખતે તેને કહેવામાં આવતું, સર્વ રાષ્ટ્રની મત્તા તેના હાથમાં હતી. વાસ્તવિકપણે તે રોમનો રાજા હતો એમ કહીશું તો આશરો.

જ્યુલિઅસ સિઝરને પાંચ એ નામનો એક બીજો સેનાપતિ પ્રતિ રચિ હતા; કેટલાક રોમન લોક પાંચેતી તરફજુમાં દતા અને કેટલાક જ્યુલિઅસના પરામાં હતા. જ્યુલિઅસે પાંચેતો પરામજ કર્યો અને ત્યાર બાદ જ્યુલિઅસના સાચ્ચની કવચના રોમન લોકોને મળી, પાંચે હેજીત તદ્દ મ થયો ગયો અને

ત્યાં તેનું ખૂન કરવામાં આવ્યું. જ્યુલિઅસ સિઝરની ચઢતી રોમન લોકોથી ન બેઠું શા-
વાથી તેનું પશુ રોમન લોકોએ ખૂન કર્યું.
સદરદુ ખૂનનું ચિત્ર આંગણ કવિ શીરોમણિ
અને પ્રસિદ્ધ નાટકકાર શેક્સપિયર એણે
જ્યુલિઅસ સિઝર એ નાટકમાં આબેહુલ.
ચિત્રેલું છે. જ્યુલિઅસ સિઝરના હતક
પુત્ર એક્ટોનિડિઅસ અને બાદશાહની પછી
અર્પણ કરી રોમન લોકોએ રોમની રાજ્યભાદી
પર બેસાડ્યો. એક્ટોનિડિઅસ એ રોમનો પડેસો
બાદશાહ હતો. એક્ટોનિડિઅસ એ એક્ટોનિડિઅસ
સિઝર એ નામથી પ્રતિહાસમાં પ્રસિદ્ધ છે. એ
રાજાના રાજ્ય અગસમાં પ્રિમી ધર્મના હિપાદક
હસુઅસ્તનો જન્મ થયો.

રોમન બાદશાહો એટલા પ્રસિદ્ધ હતા કે
દક્ષ સિઝરના નામથી એ રોમન બાદશાહ છે
એમ સર્વ પ્રજા જાણી શકતી હતી. બાદશાહી
અમલમાં રોમન રાષ્ટ્ર સામર્થ્યનાં અને વૈભવના
અત્યુચ્ચ શિખર ઉપર ચઢેલું હતું. એ વખતમાં
વહનિલ અને હોરેશ એવા પ્રતિભાશાળી
કવિ, લેખી અને રેસિટસ સરખા ઇનિહાસ-
કારો, અને સિસેરો સરખા વક્તા, મુલમ્હો,
અને વહીશો હતા. એ સર્વવિદ્વાન રતોના અધી
હાલ યુરોપ ખંડનાં માંડાં મેટા વિશ્વ નિવાસમાં
ચાલે છે. જેમ જેમ રોમન લોકો ધીમંત
થવા લાગ્યા, તેમ તેમ તેઓનું યુદ્ધ સામર્થ્ય
કમી થવા લાગ્યું, અને એશ્યાનારામમાં મશગુલ
બનવા લાગ્યા. કોન્સિસિયસ નામ આથી રોમન
લોકોએ એક બન્ધ નાટકગૃહ બંધેલું હતું.
સદરદુ નાટકગૃહમાં ગ્લેડીએર લોકોનું યુદ્ધ
થતું, અને એ યુદ્ધમાં દરરોજ એક માણસનું
અસિદ્ધાન અપાતું એ નાટક ગૃહમાં સિંદ, વાંચ
અને બીજા કિંસક પશુઓનું પશુ યુદ્ધ થતું
એકદર રીતે એ યુદ્ધ પ્રેક્ષકોને અતિશય બપ
પ્રદ હતું.

રોમન સામ્રાજ્યાન્તર્ગત દેશો કેટલેક દાવો
સ્વતંત્ર થવા લાગ્યા. જર્મની અને ઓસ્ટ્રીયા
એ દેશનાં ગોથ અને હુન્સ એ લોકોએ રોમ
ઉપર સ્વારી કરી; અને રોમ રાજ્યને ધુળમ
મેળવી દીધું. એ પૂર્વે રોમન લોકો અિરતી
થવા હતા, અને રોમ શહેર આખા યુરોપ
ખંડમાં અિરતી રાષ્ટ્રની મહિમીઠ મધ રહ્યું
હતું. રોમના ધર્મધપ્તને "પોપ" કહેવામાં
આવે છે અને સર્વજન જગતમાં રોમન ક્યો
યોલિલ સંપ્રદાયનો તે ધર્મગુરુ ગણાય છે.

કોન્સ્ટંટાઇન બાદશાહે રોમન રાષ્ટ્રની
રાજધાની જે રોમ તે બદલી ગ્રીસ દેશનાં
એક શહેરમાં રાજધાની સ્થાપી; એ શહેરને
ગ્રીક લોકો બઝંટાઇમ કહે છે. તે વખતે રોમન
સામ્રાજ્યમાં એશિયામાધનાર, સિરીયા, પાર્સે-
રાખન અને ઈજીપ્ત એટલા દેશનો સમાવેશ
થયેલો હતા. કોન્સ્ટંટાઇને બઝંટાઇમ શહેરને
કોન્સ્ટંટીનોપલ એવું નામ આપ્યું. આ
બાબત છે. સં. ૩૩૦ માં બની. કોન્સ્ટંટીને
પસ લગભગ રોમન રાજ્યની રાજ્યધાની તરી
એક હજાર વર્ષ પર્વત રહ્યું; ત્યાર બાદ મે
એશિયાએથી ટુર્કી લોકો આવ્યા અને કોન્સ્ટં
ટીનોપલ કાલે હલ્લો કરી તેને હસ્તગત કર્યું
ત્યારથી ટુર્કી સામ્રાજ્યની કોન્સ્ટંટીનોપલ
રાજ્યધાની બની.

સર્વ-સંવિદ્યાના-ત્ર
નિકટ-અથવા
નાજ પંચગી.

અરબેસાસ સંવરખ
ભાઈ દેશાઈ.

દુનિયા દારૂ વિરૂદ્ધ.

રેનમાર્કમાં ૨૧મી માર્ચ ૧૯૧૭ને દિને દારૂ અનાવવા તથા વેચવા વિરૂદ્ધ ઠરાવ કરવામાં આવ્યો. આ ઠરાવનો લાભ પ્રજાને એટલે સુધી જણાયો કે શોકોએ ખીર (એ નામનો દારૂ)ને પણ ખંધ કરવા સારૂ સરકારને અરજી કરી, કે તે અનાવાવ પણ નહિ તેમ વેચાવ પણ નહિ.

ફ્રાંસ—આપ્સીન્થ નામનો દારૂ કાનૂનમાં બંદૂબ્ત સાધારણપણે વપરાતો. તેની અનાવટ અને વેચાણ વિરૂદ્ધ ઠરાવ થયો જેથી ૪૬૪ છુટક વેચાણની નાની દુકાનો તથા ૨૨ મોટી દુકાનો ખંધ કરવામાં આવી છે, આથી પ્રજાને અત્યંત લાભ થયો છે.

બેલ્જિયમ—ત્યાં એક કમીટી દારૂની તેમજ ખીણ અનેક કેડી વસ્તુઓની તપાસ કરવા સારૂ ઠરાવેલી હતી, હાલ બેલ્જિયમના બે વિભાગ છે, જ્યાંનો એક બેલ્જિયમના હાથમાં છે અને બીજો જર્મનીના હાથમાં છે પહેલામાં દારૂ વિરૂદ્ધ સખત પગલાં લેવાની બેલામણ કમીટી દરે છે, અને વખત જતાં આ બીજો ભાગ તેમના હાથમાં આવશે, ત્યારે એજં નિયમે ત્યાં પણ વર્તવાની આજ્ઞા રાખે છે.

ફ્રિન્ચેસ્ટ્ર-ગયાં વડે મેડાં ફ્રિન્ચેસ્ટ્ર સરકારે આલ્કોહોલ દૂર કરવા સારૂ બેવાર દુખેલો કર્યો હતો. પરંતુ રશિયાના જરે આ વાત ધ્યાનમાં લીધી નહિ. પણ ૨૯મી મે ૧૯૧૭ને દિને તે સરકારે એવો ઠરાવ કર્યો કે હથેલી ખીર જે લગભગ પાણી જેવો જ છે તે સિવાય તમામ જાનના દારૂ ખંધ કરવા.

નોર્વે—ત્યાં એક હાથમ કપડો છે કે, જેને લીધે આખી પ્રજાનું બહુ ચૂલું હોય તે

બાબત ધ્યાનમાં લઇને સરકાર દારૂનો ધંધો ખંધ કરાવે. હવે સરકારે આ બધી વાત ધ્યાનમાં લઇને પ્રાંતોના લોકતા મતમાં આવી બધી દારૂની દુકાનો ખંધ કરી છે. સેક્ટર ૧૫ ટકા આલ્કોહોલવાળા સાધારણ દારૂ (વાઇન) સિવાય બધા દારૂની બધી દુકાનો છે.

સ્વીડન—ત્યાં દારૂની ચર્ચા કેટલાક દિવસથી ચાલી રહી છે. સરકારમાં આ બાબતે બે પક્ષ પડ્યા છે. ને' ૧૦ વિરૂદ્ધ ૭૨ મતો દારૂની તરફથી હોવાથી હજી તે સચાલનો નક્કાર થયો નથી. માટે તે સવાલ હજી ચર્ચામાં છે. કેમકે જ્યાં સુધી ખરો ખુલાસો થયો નથી ત્યાં સુધી ખુલાસો થયો એમ કહેવાય નહિ.

ઓઇસસેડ—આખા ઓઇસસેડે ૧૯૧૫ના બંધુઆરીની પહેલીએ તમામ દારૂને રાઇનામું આપવાનો કાયદો કર્યો. પરિણામે ચોરાઇ વધતી ત્યાં સેવિંગ બેંકમાં પુષ્કળ નાણાં જમા થવાં લાગ્યાં. ત્યાંની વસ્તી માત્ર ૯૦ હજારની જ છે. જે આટલી વસ્તીવાળી ખીણ કોઈ પ્રજા એવો દસર કરવા ચાહે તે ન બની શકે શું ?

રશિયા—આખા રશિયામાંથી વેદકા નામનો દારૂ તદ્દન ખંધ થઈ ગયો છે અને ૧૫૫ ટકા જેટલાં આલ્કોહોલવાળાં ખાંડોને બધા જ સદ દારૂ પણ ખંધ થઈ ગયા. જે ત્રિદિનામાંજ આખું પરિણામ દેખાયું, જોડા વગર દુગ્ધાં અનેક કુટુંબોએ જોડા ખરીદવા માંડ્યા. અને પુષ્કળ રખડતાં છોરાંઓ નિઃશંકમાં ફાળત ગયા.

જર્મની—ત્યાં એવો સગલ ચર્ચાઓ કે લમણ પછી દારૂ સાથે સરકાર કેવો સંબંધ રાખશે ? એ બાબતે એવું કહેવાય છે કે મોટી લોકાઓમાં જતાં પહેલાં સોલ્દારોને પુષ્કળ દારૂ ખીચ દો. એ માટે કે તેઓની દયાની અકલમંદ લાગણીઓ સુખ દતાં ધાવડો ફેંચી કરવાને તૈયાર થાય ?

છંગસાંડ—બ્રિટિશ રાજની સમગ્ર ખીસ્તી પ્રજા જાણે છે કે સારામાં સારા જોરાવર કે બુદ્ધિશાળી મનુષ્યનો જે મોટામાં મોટો યત્ન તે તો દારૂ છે. પણ કેટલાએક કે. જેએએ આ ધંધામાં પોતાનાં નાણા રાક્ષ્યાં છે તેઓ પોતાનાં નાણાં અને નફો ખોવા ગયો નથી. આથી એવી દિલચાલ થઈ કે સરકાર તે જીવ પોતે ખરીદી લે. આ તો ગ્રેટબ્રિટનને માનપ્રદ છે ખરું. પણ દારૂ વિરૂદ્ધ જે સૌથી ભારે મત તે તો એ છે કે દારૂવાળા બચેને દુકાનો કાઢીને એણે પણ એક રીતુ પણ જે કોઈ પણ પીએ નહિ, તો એ એની મજા બડ ખેસી જશે.

સ્વીટ્ઝર્લેન્ડ—ત્યાં વિરૂદ્ધની દિલચાલનો ખાસો આ હતો—એટલે જ્યારે ખાવાની વાગી પડે છે. અને દારૂના આવે ચડી ગયા છે, ત્યારે જાતજાતનાં અનાજને લઈને તેનો દારૂ બનાવે અને વેગવે એ કેવી સુખાંધ છે! કારણ કે ખેતર કામ અનાજનો નાશ થાય છે અને વજનરમાં ઝેર વિના બીજું કંઈ મળતું નથી? આ તો ખરું કારણ છે.

એસ્ટ્રેલીયા—એસ્ટ્રેલીયાના એ તગર બધાં પ્રતિ એવો મત આપ્યો છે કે, લડાઈના પગલમાં અને લડાઈ પછી અમુક મુદત સુધી રાજ્ય કાંતે છ વાગે દારૂની દુકાનો બંધ રાખવી. એ પ્રતિબંધે આ કમર કાપમને સાડ પસંદ થયો છે.

ટેનેસ—ત્યાંના આડ પ્રતો દારૂના આપથી નહન છુટા થયા છે. ક્ષેત્રેક પ્રાંતમાં આમ તેમ દારૂની દુકાનો જેવામાં આવે છે. પણ જે મેઈ સેલ્મને પીતું સાફ જે કોઈ વેગે તેને છ મામ સુધીની જેઝ જાતનો લાભ મળે છે!

યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ અમેરિકા—ત્યાંના ૨૫૩૨ તાલુકાઓમાંના માત્ર ૩૫૫ તાલુકાજ દારૂવાળા છે. ૪૮ પ્રાંતોમાંના ૨૬ પુરો

સીતે દારૂ વિરૂદ્ધ થયા છે. ગયા ડિસેમ્બરમાં કોંગ્રેસમાં એવો દાવદો પસાર થયો છે કે તમામ પ્રજા મનનિષેધક થાય, આથી દરે દરેક સ્ટેટ આ વાનપર મંત આપશે. અને જે સ્ટેટ દારૂ વિરૂદ્ધ મતે હશે, તો તે મોટા દેશમાંથી એ રાજસી યત્ન સદાને માટે લેાય થશે. પણ સ્ટેટ તો ક્યારનાએ મત આપ્યા છે. બાઈનાએ દરે આપશે આતો દારૂના દુકાનદારોને એક સારા ધંધાને માટે નોતરું છે. એ માટે કે તેઓ પોતાના સાથીઓના દીકરાના જાન લેવાને બદલે સારા જીવોગી ધંધાદારી થાય,

આપણે શું કરીએ?—આ ભારે સવાલના સંબંધમાં પ્રથમ તો હમણાજ થોડા વખત પર જાહેર થયું છે કે તા. ૩૦ મી જુન ૧૯૦૯ પછી કોઈએ કોઈ પણ પ્રમાણે દારૂ બનાવવો કે વેચવો નહિ. આ સ્વભાવને લીધે પ્રભુ તમને તમારી પીવાની નાલાયક છનડાઓથી છુટા કરશે. તમારા ગામમાંથી દારૂની તમામ દુકાનો નટ કરવાને પ્રભુ તમને નહત કરશે. બાંજીએને સારા રસ્તે દેશવાને તે તમને શક્તિ આપશે, જે તમે તેની પાસે માંગો તો. તમારે તે આપિત વસ્તુને કદી પણ સ્પર્શ નહોત કરવો નહિ. તેને એકલીને જ્યાં હોમમાં રહેવા દો. સગન પ્રમંગમાં કે મરણ પ્રસંગમાં, પરણ્યા હોવામાં કે પરણ્યામત કરવામાં કે પછી મગે તેના સંબંધોમાં તમે દો, તો પણ દારૂના એક છંટાના પડછાપે પણ રહેવું નહી. એવું સિદ્ધ કરી આપો કે મદપાન એ મહાં જુકાઈની આણુ છે. બની ચકે તેટલું કરીને લોકને સમજાવો કે નેઓ પોતાની ઉન્નતિની ખાતર આ આણુને ત્યાગ કરે. હા, એક રીતુ પણ જીવ પર મુકે નહિ.

ઉંઝા આયુર્વેદિક ફાર્મસી.

સ્થાપન ૧૮૯૪

ફારમાનું ઉંઝા

મહારાજ પાકુતા.

(મંદીની રાજા)

આન્ય પાટણ.

આ પાકુતી ગુલામીમાં ખુશ

પા જેવા થયેલા શરીરને

હાડીઆવાદ એજન્ટ

ખાતીપુરક નવ જુવાન બનાવ

વી કમળી મહીમ જેવી અ

સોમીક સક્રિય આપે છે. વચ

નારાયણલાલ

પરંપરાની જુની ચાકતી છે.

આજકાલની નવીન નકલ

ખતાવડો આ પાકુતીમાં હી

મ્તી વમાણાએનો સમાવેશ

દલમુખરામ

થો છે. ડિ. ગો. ૪૦ની બા.

૧ના રા. ૧૦.

વીરમગામ.

ડે. પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, કેશવ બીલ્ડીંગ, મુંબઈ ૨,

હલકતા અને મહાસના આયુર્વેદિક પ્રવૃત્તિમાં સોનાના ચાંદ મેળવનાર.

રાસ્ટ્રોજી દેશી દવા બનાવનારા.

ૐ હુ શાગરપુરકલ વડેસ, એજન્ટન રા. મુંબઈ.

મંદાશિ વટિ,

પાવનકલિત નવજી પડે મહુ

દેવ કપાલવન રેતી દેવ વા

Dug... એ મહાદેવકલિત.

હા મહાદેવ પાટવીની કીમત રૂ. ૧.

ચ્યવન પ્રાશાવલેહ જીવન.

શરીર અને મગજને ખરેખરી

શક્તિ આપનાર આ ઔષધ સમાય

દિલમાં ચલિત ન, ખમારી બનાવટ

પ્રિય રાસ્ટ્રોજી/કે.

દેવ મહાદેવ પાટવીની કી. રૂ. ૨.૧૧

તાવની રામબાણ દવા.

રૂ. ૧૦૦ ઇનામ.

કોઈપણ ભાતનો તાવ અમારી દવાથી ના ઉતરે તો પૈસા પાછા આપીશું.
એથીઓ તાવ નથી ઉતરતો એવું સાબિત કરનારને રૂ. ૧૦૦) ઇનામ આપીશું.
હાથી ૧ ની કિ. રૂ. ૧-૦-૦ ખાસ પરેજ નથી.

શક્તિ સંજવન.

શક્તિ સંજવનમાં શક્તિ લાવનાનો અને વિર્ય વધારવાનો ગુણ નથી એવું
સાબિત કરનારને રૂ. ૧૦૦) સો ઇનામ આપીશું. શરીરના તમામ અવયવો સજ-
જુત કરી ધાતુના તમામ દરદો મટાડે જે. હાથી ૧ ની કિ. રૂ. ૨-૮-૦ પરેજ નથી.

બગડેલા લોહીને શુદ્ધ કરનારો

ડૉ. વામન ગોપાળનો ❀ આયોડાઇઝ્ડ ❀ સાર્સાપરિલા.

આ સારસાપરિલા આજ સાઠ વર્ષથી પ્રખ્યાત છે અને લાખો માણસોએ એનો ઉપયોગ કરી પોતાની નીર શાયો દુર કરી છે.

આ સારસાપરિલા એવા અનેક એકાધિમાંથી તૈયાર કરવામાં આવે છે કે જે એકાધિ કોઈપણ કારણથી દુષિત થયેલાં લોહીને શુદ્ધ કરી વૃદ્ધિ કરે છે. આ સારસાપરિલા ક્ષત લોહી સુધારે છે એટલુજ નહીં પણ ખીન ઘણા દેરદો જેવા કે ઉપદંશ અટલે ગરમો, સાંધાનું રહી જવું, મોઢામાં તેમજ શરીરના ખીન...અગો પર ફેલવા થઈ આવવા, નાકનું બેસી જવું, શરીરનું સુજી જવું, અને શરીરમાં કળતર થતી, તેમજ યુગ્મલી, ખરજ, દરાજ વગેરે ઉપર પણ અકસીર ઇલાજ છે.

કોઈપણ દવા શુષ્કકરી કરે છે કે તેની નકલો થતા માંટે છે માટે નકલી માલથી સાવધ રહેજો અને લેતી વખતે ગમફ નામ...જોધને લેજો.

કીમત શીશી ૧નો રૂ. ૧૫ પૌરટેજ તથા પેકીંગ ખર્ચ આના પ જુદું. ચાર શીશીઓ લેવાથી સારો ફાયદો થાય છે. ચાર શીશીઓ સામટી મંગલતારને રૂ ૪૫૫ પડશે.

માલિક- ડૉ. ગોતમરાન કેશવ એન્ડ સન્સ.

હાકુરદાર-મુંબઈ.

આ સારસાપરિલા દરેક દવાનું વ્યાપરીને ત્યાંથી મળશે.

ધોળકાના સુવિખ્યાત વૈદ્ય જાકરભાઈ

જીવણભાઈની સેમખાણું દવાઓ.

૩૦ પ૦૧નું ઈનામ;

૩૦ પ૦૧નું ઈનામ,

શુકસંજીવની ગુટિકા

જવરહર—ગુટિકા.

દરેક માણસ સમજે છે કે ધાતુની મજા-
યુતીથીજ શરીરની શક્તિ અને મજબુતી કા-
યમ રહે છે, આવી જીવનરૂપ ધાતુનો કોષ પશુ
કુટવહારા કે અનિમગ્નિત રીતે ગેરકપયોગ કર-
વાથી શરીર નિર્બળ થઈ જઈ કળતર, વાંસાડું
શાકડું, અકેશનું રીકું પડી જવું, ચાનતંતુ-
ઓની નળખાઈ, થોડી મહેનતે વધારે થાક
લાગવો, મગજનું ખાલી પડી જવું, બેચેની,
કામ કરવા ઉપર કંટાળો, દોઢરીનો જમાડ,
વાદચકતવું કમી થવું, ઉપરસ, ક્ષય, આસ
વિગેરે વિગેરે અનેક રોગો ઉત્પન્ન થાય છે.
તેનો અને તે સિવાય ધાતુ બગાડથી થયેલા
તમામ દરદોનો નાશ કરી શુકસંજીવની ગુટિકા
કામમતું પ્રપત્ત બને છે, તેમજ વાચનશક્તિ
ને સુધારી દેતને સાર લાવી કોષ પશુ રસ્તેથી
જતી ધાતુને અટકાવી ગમે તે કારણથી પ્રાપ્ત
થયેલી નામર્દીનો નાશ કરી શક્તિ અને
વર્ધને વધારી શરીરને મજબુત કરી પરિપૂર્ણ
મરદાઈ બદલી એ તેનો મુખ્ય શુભ છે. છતાં
કોષ સખત સાગત કરી આપશે કે શુકસંજી-
વની ગુટિકામાં શક્તિ અને વર્ધ વધારવાનો
શુભ નથી તો તેને ૩૦ પ૦૧નું ઈનામ
આપીશું.

આમારી જવરહર ગુટિકાથી દરેક જાતના
તાવો ન જાય તો લીધેલા પૈસા પાછા આ-
પીશું અને ચોથીઓ તાર નથી જતો એવું
સાબિત કરનારને રૂ. ૫૦૧નું ઈનામ આપીશું.
ગોળી ૬૪ની ૩૫ની ૧ના કી રૂ. ૧-૦-૦
તદન મંદત.

ધાતુપુષ્ટિ નામનું પુસ્તક—નારી સોગંત
અને ખરામ વિચારોથી મુત્યવને શરીરની
પાયખાલી કરનારી કુટેવો પડે છે. તેની કુટેવો-
માંથી મુક્ત કરવામાં આ પુસ્તક એક સાચા
ખિન્ની મરજ સાર છે અને તંદુરસ્તી સાથે
લાંછુ આયુષ્ય, ઉમદા વિચાર અને સંપૂર્ણ મુખ
મેળવવાના અખુટ સાધનો બતાવે છે તે સી-
વાય આમારી અકસીર દવાઓની સંપૂર્ણ મા-
હતી મળે છે ફક્ત એક પોસ્ટ કાર્ડ લખી-
વાથી તદન મંદત મોકલવામાં આવે છે
પરમીઆની અકસીર દવા.

આ દવા ગમે તે કારણથી થયેલ અને
ગમે તેટલી મુદતનાં તેમજ કોઈ પણ જાતની
ખરબવાનો જંદમળમાંથી નાશ કરી તંદુરસ્તી
સાથે તાબત આપે છે અને ચતી બળતરા,
ચાલનું પડ, (રહી) સાંધાનો અને પેદુનો
કુખાવો, કળતર, નિગેની રગમાં ચતી પીડા,
જાતણ પહેલી ધાતુ, ટીપે ટીપે આવતો પેશાબ
ઉપરના માંખનો સોનો, વગેરે દરદો અને આ
સોવાપ પરખિયાથી થયેલા તમામ દરદોનો હંક
વખતમાં નાશ કરી આવેલી નિર્બળતાને દુર
કરી શરીરને શક્તિ આપે છે.

૩૦૫ની ૧ની કીંગલ રૂ. ૨-૮-૦

ગોળી ૧૫ની ૩૫ની ૧ની કી. રૂ. ૨-૮-૦
તાજીથી ધોગ્ય તિલો.
ગમે તે કારણથી નરમ પડેલી ગુપ્ત બા-
મની રોગ ઉપર આ તલને માથેસ કરવાથી
દરીથી ટટાર બની રોગની કમળેરી દૂર થાય છે.

કીમત રીશી ૧નો ૩૦ ૨-૮-૦

ધાતુપુષ્ટિ નામનું પુસ્તક મંગોરી વાંચો
આમારી દરેક દવાની મહત્તી માટે ધાતુપુષ્ટિ નામનું પુસ્તક મંગોરી વાંચો.
વૈદ્ય જાકરભાઈ જીવણભાઈ આરોગ્ય વર્ધક ઔષધાલય-મું ધોળકા—(ગુજરાત)

અમૃતબિન્દુ

સઘળા પ્રકારનો દુખાવો, લકવા, સંધીવા, સ્તુળ, ચુક, ઉલટી, જાડો, મરડો, કોલેરા, અરૂચી, અછર્ણ, ખાંસી, દમ, સળેખમ, સરદી, માથાનો દુખાવો, ઠાંત કે ઢાઢતું કળનર આવણુનો દુખાવો, મોંમાંથી દુર્ગંધ છુટવી, મળચ આવવી, ખાટાં કે તીખાં ઘચરકાં, કાનતું પાકવું, પડું બેલું, આંખો દુખવી, થરીરે સોજા આવવા, ઘા લાગવા, ઘસાર પડવા, હાથ પગમાં ચીરા પડવા, ઘાતુ પાકવું, ધામાં છુવવા, શંઝણ, નાસુર, પીન્નસ, સુસ્તી, બેચેની, નળજાઈ, નામદાઈ, હંરસ, પ્રમેહ, ચાંદી, વિસ્ફોટીક, બરોળ, અંડવૃદ્ધિ, પ્રદરરોગ કોઈ પણ જાતનો તાવ, વાળો, ન્હાડ, વિગેરે અનેક રોગ આ એકજ દવાથી તત્કાલ દુર થાય છે, વળી બુમરી, મધમાખ, વીંછી, વિગેરેનાં ઠંખ ઉપર આ એક જાદુઈ દવા છે. માંકઠ મચ્ચર, વંઢા, કરોળીયા, કસારી ઉપેઈ વિગેરે મુકશાનકારક જંતુનો નાશ કરે છે.

સખતમાં સખત માથાનો દુખાવો માત્ર એકજ મીનીટમાં દુર થઈ જાય છે. માત્ર પેટની ઉપર ચોળવાથી પણ પેટમાંનો દુઃખાવો મટી જાય છે. પવન છુટવા માંડે છે. અને બાદી-બઢહજમી દુર થાય છે. ઠાંત અને ઢાઢતું કળનર એકજ મીનીટમાં ઠાંત પડી જાય છે. વીંછીના ઠંખ ઉપર તે તેનો ચમત્કાર, અલૌકીક જ છે. ઉચામા ઉચી જાતનાં કોઈપણ પેનકીલર કરતાં અસ્યતાખંદુ ઘણી ઉચી જાતની દવા છે. વિલાયતી દવાની હરેક દુકાન ઉપર તે વેચાય છે. હાલમાં તેની ઘટાડેલી કીમત માત્ર રૂ. ૧૫ પોસ્ટેજ સાથે છે છ શીશીના રૂ. ૮) પોસ્ટેજ માફ.

કેટલોગ ગણત મગાવો.

સીરનામું:—

“અમૃતબિન્દુ”—આફીસ

નડિયાદ

શ્રીમંતાના સુખનું સાધન.

આજકાલ ગરીબ તેમજ તવંગરના સુખનો હેતુ પોતાનો જનમાલ અને કોમતી આચરેલાં, છુટ્ટા, લંચા, ચોર, ઘાડપાકુ તેમજ બપોર આગની ધાસ્તીથી રક્ષણ કરવાનો સમાવેશો છે. જ્યાં સુધી તેવું સંતોષકારક રક્ષણ નથી થઈ શકતું ત્યાંસુધી જીવને હીલકુલ જેનું પડતું નથી. એવો ક્યો મુશ્કેલી હોય કે તેના ઈલાજો હોવા છતાં ચાંપતા ઉપાયો ન હોય.

સુખાકાંત ત્રીજેરી બનાવવાના ઘણા કારખાનાઓ છે છતાં જેવા-મેટા ઘડેરમાં-પણ મુરતવાલા મેસર્સ. ટી. અમીચંદની ફાયરમુફ ત્રીજેરીઓ એકી અવાજે સંપૂર્ણ પસંદગી પામેલી છે તેવું દારણ માત્ર એટલું જ છે કે મજબુત કાંમ છે અને મધ્યમ દામ છે. હમ્મરા કામની ખામી માટે રાજ્ય સ્વચ્છતાઓમાંથી તેમજ પદ્મદાતાઓમાંથી આંક તેમજ સંખ્યા બંધ સરટીરીફિકેટ મળેલા છે માટે બધા ગૃહસ્થો ઉપરથી ત્રીજેરી જેવા દેખાતા ખાલી કાગળાઓમાં તમારા અમુલ્ય પૈસાનો ભોગ આપતાં પહેલાં જરૂર એક વખત હમારી દુકાનની મુલાકાત લેશો કે નથી ત્રીજેરીની સધળી માહિતી મેળવી શકાય.

ખીલ્લ કામો જેવાં કે તાળાં, કળો, કેશ બોક્ષો પણ તેવાજ ખાત્રીલાયક બનાવવામાં આવે છે. વધુ ખુલાસો રૂબરૂમાં થઈ શકશે. પ્રાઇસ લીસ્ટ મફત મોકલીશું.

મેસર્સ. ટી. અમીચંદની કું.

ફાયરમુફ ત્રીજેરીઓ બનાવનાર
દે. કણ્વીક બજાર, મુરત

ELECTRIC POCKET LAMPS.

વીજળીના દીવા.

- (૧) નાના મજામાં પણ રાખી શકાય છે.
- (૨) અગ્નિની બીલકુલ ધાસ્તી નથી.
- (૩) તેજ, દીવેટ કે દીવાસળીની જરૂર પડતીજ નથી.
- (૪) ફક્ત માંસ નીચે ખસેડતાંજ બપકાદાર રોશની થાય છે.
- (૫) જરા પણ ધુણી કે ધુમાડો થતો નથી કે વાસ આવતો નથી.
- (૬) રાત્રીને વખતે આશીર્વાદ તથા રાખી જરૂર પ્રસંગે કામમાં લેવાથી સાંજથી સવાર સુધી બીજા દીવા બગતા રાખવાનો નકામો ખર્ચ થતો છે.
- (૭) ખાસ કરીને ટીચીકટ ફરતા આશીર્વાદો, જનરાણ તેમજ મુસલ્માન લોકો વારંવાર ધ્યાન દેવોચી છે. દી. ૩, ૨૫, ૩, ૪, ૫ અને ૬. પોસ્ટેજ ૬ આના. સ્પેરમેટરી ૩. ૧)

સી. ગોવિંદ એન્ડ કો. (એસ) અમદાવાદ.

C. Govind & co. (S) Ahmedabad.

મફત ! આ જાહેરખબર કાપી ગ્રાહકનારને નમુનાની આટવી મફત !

(Reg T. Mark)

ડૉ. જી. બી. ની

ઔષધિક પુશબોદાર

તપકીર.

ઉત્તમ કીમતી ઔષધિઓ સાથે ઉમદા સુવાસિત વસાણાથી
જ્ઞાનવતુઓને પોષક આપનારી બનાવી છે.

તપેલા મગજ અને કંટાળેલા જીવને કંડા કરી શાન્તિ આપે છે

ફક્ત એકજ ચપટી.

પીનસ, આધાસીસી, ફિરિટીયા, નજલો, સલેપ્પમ, શરદી, માથાના
ઠણકા, સસાકા વિગેરે મગજ અને માથાના તમામ દર્દોને દૂર કરે છે.

કીમત શીશીના ચાર આના

પોસ્ટેજ ૧ થી ત્રણ શીશીના આના ત્રણ વર્ગ કંઝન ૧ના રૂ ૨-૮-૦ ૮ ખ સાથે ૨-૧૪-૦

ખાસ સુચના—

તપકીર ખરીદતા પહેલાં ટ્રેડમાર્ક તપાસજો કારણકે અમારા ઘણા વર્ષના
અવિશ્રાત પરિશ્રમને લીધે તથા નિષ્કલક પ્રસિદ્ધિને લીધે તપકીરનું લગતું
નામ આખી નકલ કરે છે નકલી મલ કાયદો ન કરતા તુકશન કરે છે,
એ સાળીત થએલુ છે. -

ખહારગામ એજંટો ભેઈએ છીએ. કમીશન સાફ મળશે

વૃદ્ધમાન એન્ડ સન્સ.

પાયધુની, ટ્રામ જંકશન, મુંબઈ નં. ૩.

દુશ્મનના પંજમાંથી બચતું છે !

શ્રીમાનો, ગાળોને વ્યસન રૂપી દુશ્મનોના પંજમાંથી મચાવવા, વ્યસનો માટે લાખે રૂપીયાનું ચતુ પાણી અટકાવવા અને દુશ્મનો આગળે વ્યસનથી પાકમાંથી થતા બચાવવા વ્યસન નિષેધક બચકર મુક્ત થાને જગતના છ નુઓ નામનું પુસ્તક છુટે લાખે, નહેયો. પુસ્તક ધનુજ ઉચોળી તીવરથી તેની બીજી આદર્શિ દુશ્મનમાં બહાર પડી છે અને એકડો રથને વહેવાય તે માટે મો નક્કરના કે ૧૦ નો ભાવ રાખ્યો છે મગાની ખાતી કરા નહેયો, લાખાઓ, આગળેને બચાવો

છબે — શા. છમનલાલે કરુણનાથ

કે વડવામાં ભાવનગર

નવજીવનાલય

વિજળીનું દવાખાનું.

કેઈ પણ પ્રકારની વાહ કાપતી ક્રિયા મિવાય સવ દરદો મટાડનાર ખાતું.

એકડો વંદ્ય ઇકરજોની દરા કરી કરાખેલાઓ માટે અમુદ્ય લાજ.

નવી જમાનાની મોઢામાં મોગી શોધ વિજળી ૨ વિજળીને શાસ્ત્રીય રીતે શરીરના રોગો આગળ લાખલ કરવાથી તે બગાડન બને છે, અને રોગ મૂળમાંથી ખરી નેવ છે વિજળીથી માદા માખસને જરાએ ઇલ થતી નથી પાણીના પ્રયોગો, મેરમેરિસિમ વગેરે મનીન અમોરકન ઇનાએથી રોગો મગડનાડ આવુ ખાતુ કિ દરતાનમાં આ એકજ છે, પગમાંના યા કેશા વના દરદીઓને ચોતાના રોગ થેર બેઠા મોડાનની સપૂર્ણ સલાદ કે ૨) હીના મોડલ નાગને પગ દારા આપસમાં આવે છે માહિતીનું પુસ્તક ચરતે લખે ૫૪ મુદો

ડૉક્ટર મહાદેવ પ્રસાદ, ઇ એમ. ઇ; એન. ડી. (ન્યુયોર્ક)

કે. ભદ્ર પાસે, તામ ઓરીસ મામે, અમદાવાદ

પ્રસિદ્ધ કરનાર તામી દોસતરાય દાણલાલ કેશાઈ, સત્તમ જ ઓરીસ અખાલ્દેસ-ચુરત ચુરત ખપાગીઆ ચકલા, તાસવાળાની પોગ, લક્ષ્મીન રાખજુની વાડીમાં આવેલા જૈન વિજય, પ્રિન્ડીંગ પ્રેમમાં મગચદ કસનદાસ કાપડીયાએ છાપ્યું.

अहिंसा परमो धर्मः

Reg No. B 510.

ॐ

सत्संग

श्री दुःखं मन निवेद्यकः छवदया प्रयोधकः अने
नीतिवधेकः अ लज तरुंथी
अकट वल्लु भासिकः धन

पुस्तक १०५.
अंक ३०

आश्विन
सं. १९७४

विषयावली.

विषय.				पृ.
१ अग्रनामो	...	...	...	५१.
२ प्रार्थना	...	...	...	५२
३-५ कविताओ	...	...	...	५८
६ आसंगिक नोधि	...	...	...	६१
७ विधिने प्रश्न	...	...	...	६५
८ आत्म प्रकाश	...	...	...	६५
९ शुं अगद पुराणा भाषाची भास दाने छे	...	...	...	६८
१० लुप्त जेव्हा	...	...	...	७२
११ नित्य नियम	...	...	...	७६
१२-१४ चरित्रतानो भाजें, मनुष्य छवतनो योगिक चोरे	...	...	...	७७
१५ अर्भनीनो छवय	...	...	...	७८
१६ लुप्तानो अग पो	...	...	...	८१
१७ विविध विषय-	...	...	...	८३

तनी अने प्रकाशकः—

होवतचय दालभाध देयाळ.

દરેક જાતનાં દાન આપવાનું સુપાત્ર સ્થાન

હિંદુ અનાથ આશ્રમ નડીયાદ.

આખા હિંદના હિંદુ જાતીનાં અનાથ બાળોને
પાળવામાં આવે છે. વ્યવસ્થા માટે જાહેર
પુરૂષોના ઉત્તમ અભિપ્રાય મળેલા છે.

દરેક જાતનાં દાન લેવાય છે-દરેક દાનની પાવતી મળે છે-વસ્ત્રદાનનો
જરૂર છે દાન કરવાના દરેક પ્રસંગે આ અનાથોને યાદ કરજો.
અનેક ઇં પશુચરમદાન મોકલી પેલા ભવનું ભાથુ બાંધી લેજો.

૩. ૨૦૦) મા દર વર્ષે એક દિવસ દાતાના નામથી સોજન અપાય છે તથા
આરસની તખ્તીમા નામનું સ્મારક રખાય છે

૩. ૨૫) મા જોદાન અપાય છે-બોર્ડપર નામનું સ્મારક રખાય છે.
એક રૂપીઆથી વધારે દાન આપનારના નામ વારસીક રીપોર્ટમાં પ્રગટ થાય છે
દાન મોકલી રીપોર્ટ મળાવો-દરેક જાતના દાનની જરૂર છે.

મંત્રી—

હિંદુ અનાથાશ્રમ,

નડીયાદ.

પુસ્તક ૧૦૪.

અંક ૩૦.

સતસંગ.

આશિન

સં. ૧૯૭૪

સંગ સત્ત્વ કિમુ ન મંગમ્માનનોતિ

સત્સંગના ગ્રાહકોના શિરનામાં છપાવી નાખવાના છે.

માટે જેમના શિરનામાં બૂલ હોય, કેઈને શિરનામું બદલાવવું હોય, અથવા કેઈ મધ્ય પ્રકારનો ફેરફાર કરાવવો હોય તેમને તુરત લખી જણાવવા વિનંતિ છે.

સત્સંગનું લવાગમ

ગ્રાહક-૩૧ ૧-૭-૦

સહાયક ૩૧ ૫-૦-૦

દરેક શક્તિવાન દયાળુ સગજન બંધુને સહાયક થવા હાલના કટોકટીના બારીક સમયમાં આગ્રહ પૂર્વક વિનંતિ છે.

સત્સંગના દયાળુ ગ્રાહકો-વાચકોને અમારી નમ્ર અરજ.

દીવાળીના પુણ્ય પર્વ તથા આવતા વિક્રમના નવા વર્ષની ખુશાલીમાં,

ઓછામાં ઓછાં બે ગ્રાહક વધારી આપી અમારી પરોપકારી મવૃત્તિને આગલ વધારવા માટે તથા ફેલાવવા માટે અને ચાલુ બારીક સમયમાં અમારા કાર્યમાં એ નિમિત્તે સરળતા કરી આપવા પ્રાર્થના છે.

જેસતાં વર્ષને દિવસે દરેક માહક બંધુ તરફથી ખુશાલીના અમારા વાચક કાર્યની દ્રષ્ટિ દરનારા સતોપકારક પત્રની આશા રાખું છું.

તંત્રી

પ્રાર્થના.

મહારા દેશમાં પ્રાચીન ભાવના અને સિદ્ધાંતને પુનઃ પ્રચાર થાય સ્નેહ અને સદ્ભાવ બાજુત થાય અને દીન-દીન અનાથ માનવ બંધુઓ પ્રભુને ઓળખતાં શીખે. હે પ્રભુ ! એવી ધન્ય ક્ષણ ક્યારે આપીશ !

દેશીઓ ભગરની સ્ત્રીકતાથી નિરંતર રાષ્ટ્ર યજ્ઞમાં નિષ્કામ ભાવે તન મન અને ધન અર્પણ કરે, આયા ત્યાગી અને સંયમી બને અને બહુ બાંધવા કરતાં હવે તો હૈં સત્કાર્ય કરી બતાવે. હે પ્રભુ ! એવો મનવ દિવસ ક્યારે દેખાડીશ ?

શ્રીઓ સંસ્કારી અને રસજ નીવડે, શીયલતું આત્મવત્ રક્ષણ કરે, વીર્યવાન અને બ્રહ્મચારી પુરો ઉત્સુક રહે, સો ચિયક કરતાં માતાતું સ્થાન અધિક છે, તે ઉત્તર સ્થાન દીધાવે અને દેશ સેવાના કાયમાં ઉત્સાહ લાવે સહચાર સાથે હે પ્રભુ ! આ પ્રાર્થના તું ક્યારે સાંભળીશ ?

“ નસિની કાન્ત ”

કલિકલ્પ.

વચંતિતેકા

આગો હવાકલ કલિપુત્ર કાળ જુરો
જાઓ સહી વૌશર્મીમાં વિષતપ પૂરો
ધાપું નવું અપરતુ શુભ ત્યાગી જીતું
કુરો કલિકલ્પ આ નહિ તો બીજું શું ?
મને મન મરોને દુઃખ આપવાના
લગ્નના નવે દુર્ખો તણા દુઃખ કાપવામાં
જાણા ખરે અરે આનન્દાયિત કેરો
કુરો કલિકલ્પ આ નહિ તો બીજું શું ?
રોઆ સની નરમ વસ્ત્ર અવકૃતિમાં
વાવેલ સમી નરસ નાટ્ય તણી જલિઆ
નોસું મને હરિન્યા દિવ અજરતુ
કુરો કલિકલ્પ આ નહિ તો બીજું શું ?
ચાલિ નિકેનન ગમે નૌચ હોટગેને
મુખા પ્રમાણી અદિસ તણી ખોટકેને
રે સર્મ ત્યાગી શતા મદિ દરતે જાતુ
કુરો કલિકલ્પ આ નહિ તો બીજું શું ?
પાછા પડે ન મરે અગરથ સામવામાં
કીર્તિ ઘટે, મન ધરે, પરમાર્થતામાં
પુશામદી મરિજ બાલ મદનનાલુ
કુરો કલિકલ્પ આ નહિ તો બીજું શું ?
૨૮, ૫૮. ૩૩ મનિ ના પ્રીતિ બિડ

લિજગે રવ રમણી પ્રતિ સ્નેહ સિંહ
વાતર્થ સૌ નમસ્કૃતિના તુરમાં સમાપ્ત,
કુરો કલિકલ્પ આ નહિ તો બીજું શું ?
બાગે મને નગવમાં સર્વો કેન્દ્ર કારા,
રીઆય તે વમગમાં બ્યગિઆરી કેરા,
માતા ચહે રવ મુનન પછી હા મળું શું ?
કુરો કલિકલ્પ આ નહિ તો બીજું શું ?
ત્યાગી ગયા મદનપી નિજ સપ્ત કોપિન
ગમી યયા સવત બ્યાની મદવ યોગિન
નશી અયુ નગવમાંથી સુપ્ત્ય છાતું
કુરો કલિકલ્પ આ નહિ તો બીજું શું ?
દેવો યયા તજ દયા અપિ કૂર દેવ
હરી ગયાં મુખ તણાં શુભ પુણ્ય ચેત
દેવાલયો મન યયા ન નિશાન નેતું
કુરો કલિકલ્પ આ નહિ તો બીજું શું ?
ને આત્મવત્ સજગ સદિ સદા ગણે છે
તેતે કહી ‘મુરખ’ ‘પાગલ’ સૌ દસે છે.
દર્મો અભેદ વડતી અયુ મુખ તેડું
કુરો કલિકલ્પ આ નહિ તો બીજું શું ?
ને વિષ આપક વિનુ નગનો નિવંદા
નિતોડનો બર દિદારક મોક્ષ દાના
અમિતવ અંદર વિને નવ તેજ તેનું
કુરો કલિકલ્પ આ નહિ તો બીજું શું ?
ગેયસવાડી ગોપાગજી દલસભાપ દસાક

‘सुमङ्गलम्’

* प्रभु ! भक्तवत्सल आश्रित आ

નવ દંપતીને સુખદારો ઈચ્છા,

નિજ ગૃહન સો અભિલાષ પ્રભો !

નવ દંપતીના સુખથી પરજીવે.

જાણીએ કે જાણીએ સુધારાની પ્રવૃત્તિ

નવ દેવતા રાજ ગુપ્તી નીચે,

ક્રમશઃ દરેક જગ્યાએ ક્રમશઃ

ક્રમ: ૧૨ ન. ૪૧ મીયુ લખો !

સુધીચંદ્ર રત્ન જનારી પ્રભા ।

உத்தரவு எண் 291 (345).

भवतु अनि नमः । हेव' वं ।

જાનકીદાસે શુભ આશિર્વાદ દે,

જાગૃતિ વિકાસના સહાય થવો

ପ୍ରଥମ ଭେଦ: ବ୍ୟବସାୟ ନିୟମାବଳୀ

ક્રમવા: થકી નતવજી અનિદાન

પ્રકર ૨૧ નો સમ્પૂર્ણ પાઠ

પત્રિ પાત્રીશ્રી, ૩૧-૧ ધેરી-૮ પ્રિય

નિયતિન તુષિત સત નિરોડ

શ્રીધી દેવ સખ્યે વમ જોડ મળી

પ્રત્ય મ્હેરથી બેઠી અંધી ષડ

નિકામ તમે શુધિ આપવો

श्रीधरत यद्वा गिरिधायु यत्ने

અવિ કામગી મણકા દિગ્ગ ચૂની

१३ गुरु तजु रडी गानी रयी

ପ୍ରଥମ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ନିଜ ସ୍ୱଳ୍ପ ଉନ୍ନତି

કરજો નિગદિન તમેજ ૫૬૧

અમને જ્યમ ફક્ત ધર્યાં ખીલતો

બાપ્તે ક્ષત્રી ચુંદ સમ રીખરે,

જુદાઈના કાલે કુલુકિની ભેટ

કુળ દામન અન્ય કદી ૬.૪૮૦

શુદ્ધિ મંત્રના આપ વિનાયુ થ-ને

કચ્છના વિવિધ અંદરના નિત્ય દંડ.

નાગર મં. પટેલ.

* ભ્રમ પ્રસંગે એક દંપતીને શુભાશિષ્ય તરીકે આ કાવ્ય લખાવ્યું હતું.

મંગલાશીર્વચન કાવ્ય *

દિર્ઘાયુર્ભવતમ્ દંપતિ ।

શાદુલ વિકીડિત.

હાથું તિમિર નદ સઘ કરતો, હિવાચ્છે પ્રાચી દિશા ઉદ્ભવી,
સારી કિર્ણુ ચતુર્દિશે જગતમાં, ચૈતન્ય પૂરે રવિ;
એવા દિવ્ય પ્રભાવ યુક્ત વિષ્ણો, ત્રિશ્વેજ વાધો રવિ,
નીતિ મીતિ ગ્રહી પ્રભુ પર પ્રીતિ, દાખો દયા દંપતિ.
આપે પુષ્પ સુગંધિ વિશ્વ જનને, ટાળે પરિતાપ કે,
શીખાવે શિષ્ય જે અમુલી સદ્ગુને, છે આજ તે કાલ ને,
સાધો સાર્થક એ સમાન મતર્તુ, કાર્યો રૂડાં આદરી,
આપો લાભ અનાયત્ને સધન ચૈ, દાંપત્ય મર્મે કરી.
કે' છે ધર્મ સનાતની કથનમાં, શાસ્ત્રોજ વેદે કી,
પાળે છે નિશ્ચિન જે વિરલ હા' આરાજ હીયે સ્મરીતું.
ભૂશે મા બલ વાક્ય એ તિપ્તિમાં, જે શ્રેયની પારી છે,
પામે દંપતિ સુખ ધ્વક્ષિત સઘ, જેની બહીદારી છે.
વાધે છે શશિની કળા દિનદિને, શાંતિ બધે સારતી,
ખીશે પોયણુ નર્મલા હૃદયથી, દૂણી કળો શાવતી;
વાધો દંપતિ એ કળા અવનિમાં, લહાવા અનેરાં લહે,
કાલી કૂલી સુકર્મમાં દરનિશે, જેડી સન્નેડી રહે.
ધારી ધર્મ અકેકનાં પ્રણયથી, પ્રેમી બનેા વિરલા,
દેશોદ્ધારક કાર્ય નિત્ય કરતા, વિચાર ગણો મલા;
હો હિદિ તતુ તો સદા હિંદતણું, ચાહો હંદે હિતને,
આવે દંપતિ વિપતિ શિર બહે, પાળો છતાં પ્રીતને.
હો એકો રથ એકનાં ઉભય તો, સાથે રહેા સર્વદા,
સંસારાદિષિ પ્રિય પાર તરવા, યત્નો કરે શુભદા,
આબ્યા કેક અને હજુ જગતમાં, આવી જશે માનવી,
આબ્યા તો કરી કાર્ય સુ અમરતા, પામે જગે દંપતિ.
આરા માત પિતા અને વડિવની, પાળો પ્રિયે પ્રેમથી,
પામે આશિષ દિજ ને દીન તાળી, રે'જો સદા ક્ષેમથી,
મજો મુક્ત કરેજ પિત્ર ગજુનાં, પામી રૂડી સંતર્પિ,
'પ્રેમી' વિચરો વિશ્વમાં વિરળજે દિર્ઘાયુ હો દંપતિ.

વડોદરા તા. ૧-૫-૧૮

પ્રેમી.

* એક મિત્રની ધૃત્તાથી તેમની પુત્રીના લગ્ન પ્રસંગે બનાવેલ, સર્વને ઉપયોગી થઈ શકે એટલા સારૂ પ્રસિદ્ધિમાં મુદ્રિત છે, ગૌરીમાં મંગલ દેરા દ્વારા આદ સમાપદી વળતે બોલતું.

પ્રાસંગિક નોંધ.

(આંકડાની સંખ્યા લાખ સમજવી).

ધોડા માવજાગદ થેડાં બકરાં અન્ય

‘મસંગ’ના આજુ વર્ષનો ગ્રીન્ને અંક આ
સાથે પ્રકટ થાય છે.
અમારું ૧૯૬૫. અને કાગળ વગેરેની
સમ્પત્ત મેંધવારીમાં

અમારું કાર્ય જેમ તેમ કરી તીખારીએ હીએ,
સમય ધણા ખારીક છે, લડાઇ, મેંધવારી,
દુકાળ અને આ સર્વ અધૂરું હોય તેમ હાલમાં
નવા પ્રકારનો જેરી તાપ સર્વત્ર ત્રામ વર્તી
રહ્યો છે. આ સર્વથી પ્રગતી દાડમરી વધી
છે. અને તે સાથે આપણે મુશ્કેલી જણ વધવી
સ્વાભાવિક છે.

‘સામંગ’નું વચાનમ આજુ સાલથી અમે
૦-૪-૦ વધાર્યું છે પરંતુ જોયી પદ્ધ અમર
ખર્ચમાં વધુ કાપડો થવા સંભવ નથી. ધનુઃ
દયાળુ માદકો આ વધારો રીકારશે પણ તે
સાથે ધણું અસ્વીકાર પણ કરશે. આ સર્વ
ધ્યાનમાં હાઇ જેમ અને તેમ સદાયક તરીકે
નેડાઇ રા. પુ આ સંસ્થાને આયવાઈ
આપવા દયાળુ સન્નજન બંધુઓને નમ વિનતિ
કરીએ હીએ. આવી દયા ધન પ્રવર્તીતી
સંસ્થાને આયથ આપવા દયાળુ બંધુઓ નહિ
ચૂકે એજ હલ્લ મરડે છે.

દિંદ પશુ ધનમાં સર્વ દેશ કરનાં ઘણું
ગરોજ છે. વળી હિંદના
હિંદમાં ગાવધ માલુસો જેવાં ફર.
અટકાવવાની જરૂર. હાડકાં નીકળેલાં છે,
તેવાંજ પશુઓ પણ છે.
અને દુકાળ પડે ત્યારે ૭૫ ટકા જનવરેક મર-
ણને શરણ થાય છે. હિંદની ૬૦ ટકા વસ્તી
એતી ઉપર જીવન છે. અને તે ધ્યાનમાં લેતાં
હિંદમાં પશુધનના વધારાની અનિશ્ચય જરૂર
છે, તેને જલ્દે હાલ-શું રિયલિ છે? તે નીચેના
આંકડાથી જાહેર થશે.

હડકાં	૨૦	૧૧૬	૩૦૦	૦	૩૬
આરટ્રેલિયા	૧૮	૧૦૦	૮૬૨	૦	૭
કેનેડા	૧૫	૪૫	૨૫	૦	૨૩
ક્રિસ	૩૧	૧૬૬	૧૭૪	૧૪	૭૦
જર્મની	૪૩	૨૦૫	૭૬	૩૫	૨૨૦
જાપાન	૧૪	૧૧	૦	૦	૨
અમેરિકા	૧૬૭	૭૨૫	૫૩૨	૦	૫૫૭
હિંદુસ્થાન	૧૫	૧૧૧૭	૨૨	૨૮૫	૦

આ આંકડાઓમા હિંદમા ગાય જળદની
સંખ્યા ૧૧૧૭ લાખ છે, જે જાપાન આંકડા
માથે સરખાવતાં વધારે છે. પણ દરેક દેશની
વસ્તીના સરવાળા જોડી એકલા હિંદુસ્થાનની
વસ્તી છે. આરટ્રેલિયામાં દેશ ૪૦ લાખની
વસ્તીમાં ૧૦૦ લાખ ગાય જળદ છે. એ
વિસ્તારે હિંદમાં ૭૭૫૦ લાખ ગાય જળદની
જરૂર છે. વળી એ મિલાવ પશુઓની સક્તિનું
પ્રમાણ પણ ધ્યાનમાં લેવા જોતું છે. ડેન્માર્કની
એક ગાય બરાબર હિંદની ૧૦ ગાયનું દૂધ
છે વળી ડેન્માર્ક-વગેરે દેશોની ગાયના કરતાં
અડધી સુલભ એટલે લગભગ ૧૦૦ માસજ
હિંદની ગાયો દૂધ આપે છે. આ સર્વ
સામટ મેલે જેવાં હિંદનું જનધન ખીજ
દેશોના પ્રજાને જેમ અવિચલ કંગાળ છે,
તેવુંજ પશુધન છે. આંકડામાં પૂરું દર વર્ષે
તે જોશું થતું જાય છે. એકલા મંચુકા પ્રાંતમાં
સને ૧૯૦૪થી ૧૯૧૫ સુધીમાં ૧૩ લાખ
ગાય જળદની સંખ્યા ધી ઘણ છે. આનું
મુખ્ય કારણ હિંદમાં થતો ગાવધ, હિંદસ
જતાં ગાય જળો, તથા પશુઓની ભવિ
મુધારવા નરૂક દુર્લભ છે

દર વર્ષે લગભગ ૧૫૦ લાખ ગાય જળદ
વગેરે આહાર માટે કપાય છે. તેમ હિંદી સર-
કારના સડકારો મંત્રી મિ. લુખના ક્યનાનુમાર
સને ૧૯૧૫માં ૬૦ લાખથી વધી સને ૧૯૧૪

મં ૧૩ મેં જનવરો વિદેશ જાય છે ના
આમડાએ ૧૫ થીને ખરેખર ગમગીનીમાં
ઉતારે છે હિંદ જેવે મોટા કામ ખેતીવાડી
ઉપર પોતાનું યુગ્મન નિભાવે છે, તેનાં
દેશમાં અટકે પાંચ પાંચ ધન જોણુ થયું,
જે ખરેખરો અનર્થજન દહેરાય તેમજ વગી
એ સાથે પશુઓની અતિ વધારવા માટે પશુ
ખાન પ્રાણતુ હર્ષિત છે એ આજના નામના
મર્નર લોર્ડ વિદિગ્ડને ના દિવા તરફ કહ્યું
પરત્ત ક્યો છે ૫ તુ તેની કહ્યું પશુ અસર થાય
તેમ નથી જનાર સ્ત્રીનમાં ૧૮૮૭માં એ
ગાય વગમમાં ૪૫૦ જેવન પૂંધ આપતી હતી,
તે ૧૮૦૮માં ૫૮૫ જેવન પૂંધ આપતી થઈ
છે અને તેનું પ્રમાણે દૂધ આપવાની તુલના
પણુ લેવા થયા થયે છે

આ મર્વ અધોગતિ દૂર થયા માટે
જિંદગી પશુ ધન વધારના ખગ દદયથી ચગવવા
કનનાની જરૂર છે કાગળુ જે દેશનાં ગોનસ
ઉત્તમ છે, તે દદય ધન ધાન્યથી ભરૂર હોય
એ સ્થાનામિતિ છે ગોવરતિ ઉત્તિથી ખેતી
ઉપયોગી જનવરોની ટહિલ યવાથી બજારો વગેરે
સસ્તા થશે ખેતી ધાંધી સુધરશે અને ધી
દૂધ સસ્તા વડા સાત મી પ્રાણને જીવન
રૂપ ખરો જોવામાં મળી રાખે

જિંદગી દદય ગો કા અને ગોખલિની
ઉત્તિગત છે આ
ગોવધ અટકાવના વાગ્તવિક્ષી ખીના છે
જગાનાવાની અરજી અને તે દહે દિદાઓ
સમજવા હાથ્યા છે
ધણુ દેસી ના ગોમાં ગોવધ ગમ થયા છે
ધણુ સુચતમાન બાણીઓએ ગોવધ યતો અ
ટકાવવા પ્રયત્ન શરૂ કર્યા છે હાલમાં આવીજ
ગતે ગોવધ બધે ધવ માય ૧ મરવા મટે
નામના વધમ ૧૧ લોર્ડ એમ્મર ૧૮૫૨ નિ
ખગેદ, સોરાખજી જસરાણાએ અરજ કરી
છે, આ અરજમાં દુધાળી ગાયોની કલન અ

ગવવા, અથવા કાપવા માટે ખારે નાખવા
વહુનું છે, અને બીજી ૨૦ મો એમ ૫૫
એમ ગોવધ માટે અસાહેલી મરવા અને આ
અરજી માટે મ જસરાણાને ધ વવા આપીએ
છીએ, પશુ અમે ગોવધ ત ન બધ થવાની
વરેણુમાં છીએ ગાયો જેવા પ્રાણીઓની સર્વ
પ્રાં રક્ષા થવી જોઈએ કાગળુ તેની ઉત્તિમાં
અપણી ઉત્તિ છે ગોવધ માટે પશુ અરજી ૧
રેસો જમાવેશ યથાવિતજ કે જપાન જે
વિદેશ વિનાશમાં નવમે ભાગ છે ત્યાં ગોવ
ગી જમીન વિદ્યો અડધી છે આ હાથ
ગમના કિલમાં પોતાનું દિન અમજતી સમ
ગો છે ના ૧ ૧૦૦ સવ ગતે કવવને અવુદ્ગ
હોય તો વિદ્યો ઉત્તિ માટે કમો મન્ય
નહિ હાગે અને આશા ગમીએ છીએ કે
મિ. જસરાણાની અરજીનું કુમ પરિણામ
આવે અને ન મ ૧૨ નાલસરાય લોર્ડ એમ્મર
ગો કા ૧૧ પ્રથમ ઉપર ધ્યાન આપી દિદની
જાતિ માટે મિ. જસરાણાની અરજીને યેગ
ન્યાય આપી દિદો આભારી કરશે

સુખાતમાં તા ૨ જી સપ્ટેમ્બર ૧૮૭૨
દયા પરિપદ મટમાં
નીચ જીવદયા પરિપદ એમ્પાયર થીએટરમાં
મીમીસ એની બીએટ

તા પ્રયુષપણુ દેદા મળી હતી, જેનો હવાલ
મતામાં કમે ખટ કરી મયા છીએ મીમીસ
નિમેટ મેક્મના કાર્યમાં સચવાવલા હોવાથી
અનુકુળ કાનુ મીયુવ સી જિનનામદાસે તૈયાર
દુ દવ તેમજ મીમીસ એસેટ પાં ૧૨૫
પ્રયુષ ૫૫ પશુ તેમને સોપુ ૮૫ પ્રયુષ
કાગળુ હાલના કવનાના દગવાવલા દરિયાજી
ઉપર સારો અભાવ પાડનાર છે થોડા વર્ષ
કેટલ કેટલાં નાણી હોડાવવા તેમાં જીવદયા
પૂર્વ મનાતી હતી, પશુ દહે તે વિચારો પડ્યાયા
છે નાત મત વાણી મયા મેલ ૫૫ પ્રકારથી
યતી દિસા અગમનામાં જીવ પા સમાવતી

છે એ તત્ત્વ અમલનું છે. સર્વ જીવદંષ્ટની સંસ્થાઓ હવે આવા ધોરણ પર કાર્ય કરતી થઈ છે. પ્રમુખનું જાણણું આવા ધોરણ પર લખાયેલું હોય ત્યાં ત્યાં દયાની અવસ્થાઓ છે, તે સુંદર અને સ્પષ્ટ રીતે રજૂ કર્યું છે.

પરિપક્વતા જગત્તા હરાવે પણ પ્રમુખના આપણને અનુસરી થયા છે. સર્વ કસોટી ધણી અમલ કરાવે છે પણ તેમાં દેશના જનતાંરની કતલ, હેરી કામની આવશ્યકતા એ આપણું ખાસ લક્ષ્ય બેસે છે. આ અને હારવે પર પ્રભાએ અને સરકારે ખાસ ધ્યાન આપવાનું છે. એ જે પ્રયત્નો પરજ દેશનું અભિવ્યક્તિ રચનાર છે, અને તેથી તેને અમે ખાસ પ્રાધાન્ય આપીએ છીએ. એ સંપર્ધે આજના અકામા સરકાર નોંધમાં ઉપર અમે વિસ્તારથી અમારા વિચાર રજૂ કર્યા છે, જેથી અને વધુ વિસ્તારની જરૂર નથી.

પરિપક્વનું કાર્ય સારી રીતે સંકળ થયું હતું. લોકોની હાજરી ધણી સારી હતી. કોંગ્રેસને લીધે પધારણા દેશના નેતાઓએ પણ હજારી અડી આગળજગ્યામાં લીધાંદને. જીવદંષ્ટના અચાર કરતી ધણી સંસ્થાઓના પ્રતિનિધિએ એ પરિપક્વમાં હાજરી આપી હતી.

પરિપક્વની ઉપયોગિતા વિશે વધુ વિચેચનની જરૂર નથી. આવી પરિપક્વે કે જ્યાં દેશના આ ગેવાન નેતાઓ. જુદી જુદી સંસ્થાઓના પ્રતિ નિધિએ હાજર હોય છે, તેથી ઘટ્ટો લાંબ થાય છે અને જીવદંષ્ટના પ્રચાર સાગી રીતે મારા સ્વરૂપમાં અને જોલજોલ થાય છે. જીવદંષ્ટના માટે કાર્ય કરતી સંસ્થાને કાર્ય કરવાની પદ્ધતિ લક્ષ્ય યોગ્ય દિશાઓનું જ્ઞાન થાય છે અને દેશના આગેવાનો પણ જીવદંષ્ટના પ્રચારના કાર્યમાં રસ લેતા થાય છે. આ સર્વ કાર્યો આ પરિપક્વ દરમિયાં કોંગ્રેસ સાથે કેન્દ્ર-સહકારની માધ્યમ ભરવાની આવશ્યકતા છે.

મુખ્ય સરકારે જાહેર કર્યું છે કે દારૂના વેચાણના કસોટી થતી હાલ એને કેળવણી આવકનો ઉપયોગ કેળવણી માટે કરવામાં આવશે. અમારી માન્યતા પ્રમાણે સરકારને આ કસોટી અનિવાર્ય તુરંકાન કરનાર છે. દેશના નેતાઓ હમણાં દારૂની યાદી દર કસોટી પ્રયત્ન કરે છે અને ધારા સમાજોમાં પણ તે માટે કસોટી રજૂ કરે છે, તેથી પણ જ્યારે એવું જીએ કે એના વેચાણની આવક કેળવણીના વધારા માટે થનાર છે, ત્યારે તેઓ પોતાનો વાર્ધિ જાણીએ મૂકશે. તેમજ ઉચ્ચ કેળવણીના વધારા થવા કચ્છનાર દારૂની વધુ ખર્ચતની જરૂરિયાત જોશે. તેમજ વળી દારૂનું વેચાણ લે કોઈ કારણ વજાન થતી જાય તો પણ કેળવણીના વધારાના કાર્યમાં મેહું સંકટ ઉપજ થાય અને ને આવક વધે તો કેળવણીના પ્રચારમાં સરજતા થાય એ ખર્ચ પણ દારૂનું વધુ વેચાણ પ્રજાને પાયમાલ કરશે. આ સર્વનો ખ્યાલ કરતાં આ કસોટી દરમિયાં જરૂરો નથી, અને તેથી તેનાથી ન લાભમાં યોગ્ય વિચાર કરવો ઘટે છે.

આજુબાજુને પરિપક્વે દારૂની નિષ્પ્રયોગિતાનો આખો દુનીઆને

દારૂની યાદી. સાક્ષરકાર થયો છે. ને સર્વ પ્રજાઓએ પોતાના હદમાં કરેલા કાનનોથી આપણને રોચન થાય છે. મર્યાદામાં અમે દુનીઆના મુખ્ય મુખ્ય રેતોએ એ બંદીને દર કરવા લીધેલાં પગલાં, તે માટે કરેલા કામગીરી યાદી આપી છે. તે વાંચનારને હાલ માટેની હાલત આખી દુનીઆએ ઉપાડી લીધી છે, એનો ખ્યાલ આપમે. રિકાના સરકારે તે હાલ દેશમાંથી લાન દર કરવાનું નત લીધું છે. હમણાજ તેજે કસોટી કર્યો છે કે તા. ૩૦ મી જુન ૧૯૫૮ પછી અમેરિકામાં કોંગ્રેસ જાહેરો હાલ જનાવશે કે

વેચવો નહિ. “રાજસત્તા બે આનુકૂળ હોય, પ્રાણનાં હિતાકિત માટે અંતરની લાગણી ધરાવતી હોય તો દેશનું હિત કેવી રીતે સાધી શકે છે તેનું આ જ્ઞાનવંત દર્શાવે છે. હિંદુ દુર્ભાગ્ય છે કે જ્યાંની લગભગ સમસ્ત પ્રાણને ધર્મના દરમાનથી દારૂ પીવાની સખત મનાઇ છે. હતાં સરકાર એવું બહાનું રજૂ કરે છે, કે એ બધી વદન બંધ કરતાં પ્રાણમાં અમતોપ દેસારો. એ વચ્ચે જીવનરેખા સર્ખોએ દારૂ અટકાવવા રજૂ કરેલા કરાવનો આ કેવો સુંદર જવાબ રજૂ કર્યો હતો આને પ્રાણમાં અનેક પ્રકારનો અસંતોષ દેસાયશે છે તેને માટે સરકારે લક્ષ આપવું જોઈએ હિંદમાં મોપાબની નામદાર એગમ સાહેબ, જૂનાગઢના નવાબ તથા કેટલીક પ્રાણએ એ સંબંધે સખત કાયદા કર્યા છે, પરંતુ ત્યાં અસંતોષ પ્રસર્યો નથી. એ ધ્યાનમાં લેવા જોઈ છે.

હિંદમાં પશુ હવે લોકો, રાજ મહારાજાઓ

એ વાત સમજવા

દારૂ અને પાટણના લાગ્યા છે અને કેટલાક

આત્યંત. રાજ્યોમાં કેટલાક પ્રાણ

સમૂહમાં એ માટે

થયલા હાલો અને અમાગ ગતકોમાં રજૂ

કરી ગયા છીએ. ચોક્કસ સમય પર પાણી

અને વગરના ખીસ્તીઓએ દારૂ ન પીવાની

૧૬ પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી, અને તેવીજ પ્રતિજ્ઞા

લાક્ષમાં પાટણના આત્મજોએ લીધી છે. વડો-

દરાના નામદાર ગાયકવાડના બીજા પુત્ર પ્રિન્સ

જયસિંગરાવના પ્રમુખપણા નીચે લગભગ

૧૦૦૦૦ આત્મજોની ગંભીર સભા પાટણમાં મળી

હતી અને પોતાના રાજપુત શ્રીમાન્ જયસિંગ-

રાવના સહુદેશથી તેની હજુરમાં સર્વ આત્મ-

જોએ પ્રતિજ્ઞા કરી તેને માટે પોતાની માતિમાં

સખત કાનૂનો કર્યા છે. રાજવંશીઓ પશુ હવે

આ બંદીની બંધનરતા ધ્યાનમાં લઈ તેને

અટકાવ કરવા પ્રયત્ન શીલ થયા છે, તેનું આ ઉદાહરણ છે. અમને કુમારશ્રી જયસિંગ-રાવની આ સુખ હીલચાલ માટે અતિશય આનંદ થયો છે. અને અમે આશા કરીએ છીએ કે તેઓ પોતાની દારૂદીર્ઘ દરમાન આ હીલચાલના સારાં પરિણામો લાવશે. વદન દલદી ગણાવી જાતિ આત્મજોના દાખલો શું બીજી પ્રાણ નહિ મેરો.

હમણું અતિપ્રચાર પામેલો મોકોને ભવ-

ભીત કરી રહેશે

ધન્વંતરીએ. “ધન્વંતરીએ” ના-

મનો નવો તાવ જેને

હિંદુઓ “હાઈટ ટૂટી” કહે છે, તેનો

સંબંધ રાદી સાથે છે. એ રોગ પૂર્વે

સને ૧૮૮૪માં હિંદમાં આલ્યો હતો

તેમજ લામમાં તેણે પ્રથમ રૂપેનમાં ગયા

એપ્રિલના અંતમાં દેખાવ દીધો હતો, એને

જેવજેતામાં જગત બાપી થઈ ગયો છે

ફક્ત એ માસમાં એકલા રૂપેનમાં આઠ લાખ

નાણાં મરી ગયા હતાં. આ રોગની કષ્ટવજ

નમર જર્મનીમાં થવા પામી નથી એ

આત્મજો જેવું છે.

લાક્ષમાં એખા હિંદુસ્થાનમાં દરેક રથજો

ગ્રેય વસ્તીના આ રહેશે અને ખુલ્લી હવાવાળાં

મામણઓમાં પણ પગા બંધકર રસપ્રમા

દેશ્યો છે. અને નામ વસ્તીની રહેશે છે, એ

રોગ ચેપી છે, અને જે ઘરમાં એનો

પ્રવેશ થાય છે ત્યાં સર્વ માણસો સાથે રોગના

મોકાયા થઈ પડે છે. પાણી પાનારજ કોઈ

હોઈ નથી ત્યાં દવાદારની સારવાર તો હોજન

કમાયો ? મામણઓમાં ધરાના સમૂહના સમૂહ

આવી રીતે સપડાઈ પડેલાં અને જોયાં છે કે

તેમની દશા જોઈ કુસાધને પણ થયા આવે.

“વિધિને પ્રશ્ન”

અનુષ્ઠાન.

દેવ યદ્ય દેવોઃ જ્યેષ્ઠા કાર્યં કરતા શું થયે!
પામર માનવી સાથે વૈર શું કરવું થયે!

વસંતતિલકા.

રત્નો ખજાં વિમલ કાન્ત પ્રકાશવાં છે
કિન્તુ મહા ઉદધિના વિભિરાદરે છે
પુષ્પો અદૃશ મુરતિ વિકસિત ચાશ
માધુર્ય નદ વનમાં યદ્ય નાશ પામે.
દિવ્યોપધિ અકલિતા વનમાં રહી છે.
રત્નાં દ્રવી જલ ઉરે યતી કાન્ત રત્નો.
કોકીલ મંજુલ વને મુકુટાન રેરે,
લસે વસે ધવલ માન સલિલ ગદ્યે
પૃથ્વી વિશાળ જનની જન મનની છે
એકાન્તમાં, કદ્ય મગીન મુકે દોસે છે
આવી દશા વિધિ કરી અમ રાતની શું!
આનંદ મમ મુકે તું હસતો કરે શું!
જગજીવન હલ્લેલસ.

આત્મ પ્રકાશ.

[મુનિશ્રી માણેકમુનિશ્રી]

હે એવન! નિશ્ચય થા, મોડ નિદ્રામાં
સુતેશો પ્રાણી જેમ પોતાનું અર્થ મુખ શુભાવી
દે છે તેન આત્મ નિદ્રામાં સુતેશો એટલે આત્મ
દક્ષિતા તત્ત્વ યાત્રી વિમુખ શરણ છે પોતાનું
અર્થ મુખ શુભાવી દે છે ગર્ભાનુ પોને નિશ્ચય
સ્થાપી મુખથી પ્રજ થાય એ.

શામન્ સ્વપ્ના નો શયન વિષેયં
હુસોહિ વિષ્ણુ ન ચ તાતિ વંધો ।

શ્રેય તથા યૈ ન મ્વન્ન નિર્નૈ

જ્ઞાને વિદ્યા વાત્સલ્યોપદેશ્યં

આત્મા નેયો ટે.

૫૧૫

આત્માનુ ૨૨૩૫ જાણનારને સંસારના
વિષયોમાં ઉપેક્ષા કરી જોઈએ ત્યારેજ પોતે
આત્મ સ્વરૂપ જોઈ શકે છે પાંચ ઉદ્રિયો
જડ પદાર્થોનેજ જાણી શકે છે, જેમકે સપ્તને
જ્ઞાન જાણે, રૂપને આંખ જાણે, ગંધને
નાસ જાણે સ્વાદને હૃદય જાણે અને સ્પર્શ,
ને સરીર જાણે પરંતુ આત્મા પોતે સપ્ત રૂપ
ગંધ સ્વાદ અને સ્પર્શ રહિત હોવાથી ઉદ્રિયો
તેને જાણી શકતી નથી.

નિદ્રાપુ ના વૈ વિપર્યેષુ મૌને

વાર્યં દયો નો હૃદિષાણિ જ્ઞુઃ

શબ્દવિવોધો વિપયશ્ચ તેવાં

શબ્દાદિ યુક્તઃ તલ્લુ ચાત્મવોધઃ ॥૨૧॥

શ્રીવો સૂર્ય ચંદ્ર ચંદ્રકાંત સૂર્યકાન અથવા
કોઈપણ પ્રકાશિત સ્વચેતન અથવા અચેતન
વસ્તુ એવી નથી કે અંધાને પ્રતિભેદ કરે
કે આ આવા રૂપ રંગગાળી વસ્તુ છે તું જો.
પરંતુ અંધાને સ્પર્શ પીશક્રમ જાણી નથી
તેમ ઉદ્રિયોથી ગમે તેટલું આત્માને જોવા
પ્રયત્ન કરે તો પણ આત્મા ઉદ્રિયોથી જોવાનો
નથી. રૂપ આત્માને જોવા વાળો પોતે આત્માજ
ચિત્તિવાન છે. અને તેવાં ઉદ્રિયોના વિષયોને
વિચારી આત્મામાં લીન થઈને આત્મા ને આત્મા
વડે જોઈ શકે છે.

દીરાદિનેજઃ ગુરુ ને ન વોધે

અર્થં તપ્યં દેવ્યર્થં આનર્થં

સ્વપ્ન ન વક્ષ્યેત હર્ષો વતઃ વ

સ્વં વૈ જ્ઞયં સ્વેદ્રિય શૂન્નમૂતઃ ॥૨૨॥

અર્થર્થો ઉદ્ધ શબ્દ અથવા કોઈપણ
જગતમાં છવ સમર્થ નથી કે જે પોતે પોતાના
આત્માને ઉદ્રિયો વડે જોઈ શકે અથવા કેવળ
યાત્રી પોતે પોતાના આત્માને પોતાના કેવળ યાત્ર
વડે જોઈ શકતાં પણ બીજાને પ્રત્યક્ષ જવારવા
સમર્થ નથી.

છે તો તું જીવો છો તેમાં તને શંકા સા
માટે થવી જોઈએ? જોઈતું કંઈનો દોષ તો
પણ ધરની ધનની ચિંતા તને રહે છે, પણ
મરણને તું રૂંધે છે તેના ઉપર તારો મત્ત
નથી. તેમ જો, તું પણ જીવ રહિત થાય તો
તારા શરીર ઉપર ખીજનો મત્ત થતો નથી
માટે શરીરમાં વ્યાપિ છતાં પણ જીવ અને
શરીર બંને જુદા છે એમ નિમ્નદેહ આવૃત્ત
પડે છે. તું જ્ઞાન માન દૃષ્ટિથી તારા શરીરથી
તારા આત્માને જુદો જાણ અને પત્તે વિચાર.

માત્રવા સ્વિત્તો વૈ સ્વતત્તો સુલ્લાદિ

યો વૌત્ત ર્પો દિમર્વાં સ્વ ચેદાં

કુર્ચાજ્ઞ નાતતિ ન તિ સ નયોં

દદ્યા ન વૈ તિ વદ તાં રગનિત્ ૭

વિચારવાથી માલુમ પડશે કે જીવ છે અને
તે શરીરમાં જ છે પોતાનાં શરીરમાં પોતે
માલિક તરીકે ખીરાજે છે ત્યાંથી શરીર
ઉપર જે સુખ દુઃખ આવે છે તે જીવ પોતે

તેમાં જોડો જોડો જોડો છે અને સાક્ષાત્
અનુભવે છે, પરંતુ ખીજના શરીરમાં જે કંઈ
સુખ દુઃખ થાય છે તે તેની લાગણીથી
જાણી શકે છે પણ તેના સુખ દુઃખને અનુભવી
શકતો નથી. પોતાના અંગ ઉપર અગ્નિનો
હામ હાજો તો પોતે અગ્નિને જાણે અને
અનુભવે, પણ ખીજના અંગ ઉપર કોઈ હામ
દેતો તે જાણે પણ પોતે તે અગ્નિને અનુભવતો
નથી તેથી નિશ્ચય થાય છે કે આત્મા પોતાના
શરીરથી જુદાર તે વખતે જીજે ક્યાં પણ
નથી. જે દોષ નો ખીજના શરીર ઉપર લાગેલી
આગથી પોતે હામને અનુભવત.

સુતો વિગર્ધવ ન તિ પ્રવૈત્તિ

સ્વામી તનોસ્તત્ત સુલ્લાદિ મોઢા

શાસ્ત્ર યજ્ઞગિ પ્રભે પ્રદુર્ભે

સ્વેત્ત નૈ વનોડ્યતત્તો પ્રમુત્ત ૮

—આપ

શું જગતમાં પુરાણ કાળથી માંસાહારની રૂઠી છે?

એક વખત એવો હતો કે ત્યારે મનુષ્ય
નિરોગી, પૂર્ણ સુખી, અને સ્વર્ગના રત્નો જ-
ગતમાં સ્વર્ગનો સ્વાદ અપ્તો, તેવું સ્વર્ગ
આપણે જોઈ જોઈ, જોવી ભવના જગતની
સમસ્ત પ્રજાની તત્કારીણમાં વારવર આવૃત્ત
પડે છે. દેરોહોદ્ધ અને તેના પછી યજ્ઞેય
પુરાણ કલિદાસ-શરિએ તેમના વખાના તો-
કોનું વર્ણન કરવાં જણાવ્યું છે કે—હોડો તો
સવયુગના જમાનો કે જોમાં આકર માટે પણ
વધ મહેતો થતો અને મરત સુખ અને
શાંતિ પ્રસરીતી હતી, તે જમાનાં રમણ
કરનાં દોષ છે આપણે જાણીએ છીએ કે
માનવજાતી જન્મ પડેલાં મૃત્યુ સંજ્ઞાં અગાધ,

જુદા પાપયોગોગસ, સોફિટીમ, ખુરાઈ માદિ
બીજા સુધારોએ માંમનો આહાર વગેરે ઉપ-
યોગ નહિ કરે એ સિદ્ધાંત લોખંચો દનેદ
હસ્તીસજની પૂર્વે આત્મા સંતાનાં, સત્યયુગનું
વર્ણન કરતા હોયે છડ જણાયે છે કે તે વખતે
માંસાહારમાં કોઈ સંભવઈ પણ નહિ. આ
ઉપરથી એમ સિદ્ધ થાય છે કે મસ્તો આ-
હાર વરીકે ઉપયોગ ન કરે એ સંભવ હાલ
દમજાના ઉપરિયત લખેલ નથી. હાલથી કે
હાલ જમાના હવે મનુષ્યોમાંથી આવી કન્યાં
વધારે સંખ્યા માંસાહારી નથી તે એમ સુસ્વે
છે કે, સંખ્યામાં માંસાહાર નદેને થતો

અને હમણાં થોડે થોડે એટલી મુખ્યા માંસા-
દારી થઇ છે.

જે માણસ, રજા, શાક, બાજી આદિના બદલે
માંસનો ઉપયોગ ન કરે તે “વનસ્પત્યાદારી”
કહેવાય. જાપાન અને ચીનના લોકો, દિંદના બોદ
અર્ધમાંસ અને પૂર્વના ખીજ લાંબો મનુષ્યો
મૂળથીજ અથવા તો ઝોઝામાં ઝોઝા, ત્રણ
ચાર હજાર વર્ષથી તો વેછેરીઓના છે.
ત્યારે હવે પૂર્વના લોકો, અને તેમાંના ચીવજ
પ્રદેશમાં વસનારાઓ પણ શુદ્ધ આદાર કરનારા
છે અને આપણે પશ્ચિમના લોકો ખુદથી રીતે
માંસાદારી કહેવાઈએ એ એક વિરમજનનક
ગિના છે.

મનુષ્યોની રીતભાવ અને ખોરાકનું વર્ણન
કરનારાઓ માણસોને માંસાદારીના વર્ગમાં
મણે તે આશ્ચર્યજનક છે. દેખીતી રીતે એવો
વર્ગ કરવો તે બંધોસ્તનું નથી. મનુષ્યાદારને
મજતાં જે વાનરો ફળાદાર કરી જાય છે
તેમની સાથે મનુષ્યોને વિશે મજતાપણું
હોવાથી, મનુષ્યો ફળાદાર-કરનારાઓની સાથે
એક વર્ગમાં મૂકી શકાય. પણ એટલું ધ્યાનમાં
રાખવાનું છે કે મનુષ્ય અને વાનરનું આ
મજતાપણું માત્ર આદારના સંબંધમાંજ છે.
ઉંચામાં ઉંચી પંક્તિના વાનરમાં અને હલકી
પંક્તિના મનુષ્યમાં તફાવત એટલો છે કે
માણસમાં બુદ્ધિ અથવા માનસિક દક્ષિ
હોય છે, જેનો વાનરોમાં અભાવ હોય છે.
માણસને સાર-માહું, સદસત્ત્વ આદિ નીતિનું
ભાન હોય છે, તેને વિચાર કરવાની સક્તિ
હોય છે, અને શુદ્ધ આપણી પોતાનો વિચાર
દર્શી થકે એવું તે એટલું પ્રાણી છે. પણ

જ્યાં સુધી ખોરાકની સાથે સંબંધ છે ત્યાં
સુધી મનુષ્ય અને વાનર મજતાંગ ગણાય
કારણ કે અને ફળાદાર કરનાર વર્ગમાં આવી
જાય છે.

કુચીઅંગ, કારપેન્ટર, લુધ, ફીચીઅર,
ટેક્ટર, ગ્રે. એરેન, લુગક અને ખીજ પણ
પ્રતિષ્ઠિત શારીરિક યાત્રના અભ્યાસીઓ અને
કુદરતના અભ્યાસીઓ પોતાના જાનથી સિદ્ધ
કરી આપ્યું છે કે માણસોના શરીરનો બાંધબંધ
એવો છે કે માણસોએ ફળાદિના અંદાર
કરવો નોકસ છે. એટલુંજ નહિ પણ જેઓ એ
નિયમનો ભંગ કરે છે અને માંસાદાર કરે છે,
તેઓ અસંખ્ય પીડા અને દર્દને જન્મ આપે છે.
આ ગિના ખેડો, કોલેડીસ, સંનીકા, પાપયો
ગોરાસ, પ્લુટાઈ અને ખીજ પૂર્વજાનના
અધિકારોએ માન્ય રાખી હતી, અને લાખર્ક,
ડાર્વીન, વાલેસ, સ્પેન્સર અને હેકલ વિગેરેથી
સ્થાપિત થયેલ વિદ્યાસ (ઇન્ટેલ્યુઅન) ના
સાર્વજનિક નિયમથી, તે ખીજા દર્શન થઈ
છે. આ વિદ્યાસના નિદમથી આપણી આ
બુદ્ધિપર જીવનનું મૂળ રાં છે, અને તેનો
વિદ્યાસ કેમ ચાલે છે તે વિશે પુષ્ટજ પ્રકાશ
પડ્યો છે.

એ પણ દેખીતું છે કે મૂળ તો સમસ્ત
પ્રજીવોનો ખોરાક વનસ્પતિમાંથી મેળવવામાં
આવતો, કારણકે વનસ્પતિજ પેલજ આપી
થકે છે, અને માંસ ખોરાકને એક રમ કરી
પેલજ આપી શકતું નથી. એટલે કુદરતના
અભ્યાસીઓ એટલે સુધી કહે છે કે પ્રથમ
તો કોઈ પ્રાણી પણ માંસાદારી નહિ હતી.
પણ આગળ જતાં વનસ્પતિ અને બાજીપાકના
ફળાદારો લોકો એવો માંસાદાર કરનાર પ્રાણી-
ઓનો વર્ગ દરિદ્રમાં જાણ્યો અને ઘણા બધા
એવાંજ કારણથી મનુષ્યને પણ જીવતા માંસ
માંસાદાર કરવાની જરૂર પડી. જુસ્વદ શક્તી-
ઓના કહેવા પ્રમાણે પગીસ ત્રોમ હજાર

x આપણા ધારના મુખ્ય લેખક જીન
ધર્મને બોદ ધર્મની એક શાખા માની જૈની-
ઓને બોદ ધર્મ કહે છે.

વર્ષ પહેલાં ભારે દિન પડ્યો અને વનસ્પતિમાં કંઈ ફેરફાર કરી નાખ્યો તે વખતથી, મનુષ્યો ને જમનાઓ થમાં ફલ ફુલાદિ કુદરતી ખોગક ખાધ નિર્વાન કરતાં તેના અદ્યે માંસાહાર કરવા તરફ દોડ્યા. ધરો. માનુષ્યોમાં માંસાહાર કરવાની આરંભ ઇસવી ૨૫૦ (ખ્રીસ્તીઅંતો) કાળે પ્રમાણે જાણીતી સંજોગથી થઈ હતી, જ્યાં પશુ તેના શરીરના ખાંભામાં અને મનુષ્યોના કુદરતી ગુણ ધર્મોમાં કામ ફેરફાર નથી થયો, એ કાળથી રપણ રીતે રોગ જણાય છે કુદરતે માનુષ્યને માંસાહાર કરનારા પ્રાણી તરીકે પેદા કર્યું નથી અને તેથી વહેવા કે મોડાં જમીન, ઘાસ 'ઉત્પન્ન થતાં પદાર્થો' તેણે ખાવા પડ્યો.

પ્રેરણ કે જેણે ધરતીપતનની પૂર્વે એવા સૈકામાં પેતાના પુત્રકો લખ્યાં છે, તેણે તેના 'મીપબ્લીકે નામના પ્રદિ પુસ્તકમાં સૈક્રીટીમ તુ વર્ચુઅલ ક્યુ' છે. મીક્રીટીસ એક નયુનેદાર શહેરનું વર્ચુઅલ કરે છે, અને તેના વતનીઓને ફળી, અનાજ, શાકપાત્રો જેવા સાદા ખોરાક લેવા બહાનુ કરે છે. કોઈ એક માણસે વધેલા ક્ષીણિ કે, તેણે આહાર તો બહુ સાદો છે, તેના જનામના સૈક્રીટીસ પેતાની દલીલો રજૂ કરે છે, અને લાઘુ, રોગ, ફરિયાદ વિગેરેનું મૂળ માંસાહાર છે એમ જાહેરે છે.

જે માણસમાં વિચાર કરવાની શક્તિ છે અને જેને શુદ્ધિ છે તેણે માણસ કુદરતી રીતે માંસાહારી નથી હોતો. માણસના દાંત, દોળની અનાજનું પેપસુ કરનારી (Alimentary) નળી, અને આંખો શરીરનો ઘાટ નિર્ગતકષણે જતાવી નાખે છે કે માણસ તેની આતરિક અથવા કોષપણ જનાવટમાં અથવા આહારમાં પશુ વડે કે બીજા ઘાતકી પ્રાણીઓની સાથે સરખાવી શકાય નહિ આજ્યા ગાપદાઓ જંગલી, અર્થે દમ્બ અથવા તો ચુવેરેલાં હોય પણ આપણે તો આ જમનામાં ચુવેરેલાં

થવાની જરૂર છે. બાકી ફળાહારનો પ્રચાર તો અનાદિ કાળથી અથવા તો આદ્યમા વખતથી ચાલતો આવે છે.

શુદ્ધ ફળાહારથી કોવતમાં વધારો થાય છે.

પશુઓમાં આપણે જોઈએ તો, હાથી જેનું ભારે અને સ્થુલ પ્રણી ફળાહારીન હોય છે. સમજી અને નેડીગર (એક જાતનું કુંચું દરચું) જેવાં મનુષ્યવર્ગમાં મનુષ્યવ પ્રાણીઓ પણ શુદ્ધ ફળાહારી હોય છે. મૂંગ અને 'અથ જેવા ઉતાવળથી દોડી શકે તેવા પ્રાણીઓ પણ ફળાહારીન હોય છે. ફળાહાર કરનાર ગોરીલા નામનું પ્રાણી પણ જંગલનો ખરો રાજા છે કારણ કે તે સિંહને એક તકાકે મારી નાખે છે, એમ જણાયું છે.

માંસાહાર નહિ કરનારા પ્રાણીઓ તો જળ, શુદ્ધિ, સહન શક્તિ અને અચળતા, એ જાણી દિધી, બીજાં પ્રાણીઓની અંદર રાજા જેવાં ગણાય છે, એ બીના વહન શંકારહિત છે.

હવે મનુષ્યનું નિરિક્ષણ કરીએ તો જાણીએ કે એક જોરાવર સ્કોટલેન્ડના રહેવાસી કે જે માર બહુ, જાવની રાહલી પગેરે અનાજનો આહાર કરી રહે છે, તેનો શરીરનો બાધો જન્મથીજ એવો હોય છે કે મનુષ્યત મનોજાળવાળા અને મનુષ્યવ સનાયુવળા માણસોમાં તે અવસ્થાન લઈ શકે છે. ને કોઈ પણ અદ્ય સ્કોટલેન્ડના હાઇલેન્ડના રહેવાસીને લશ્કરની ડુકડીમાં કવાવત કરતો જોશે, તે તેની બહાદુરી અને કિમત વિશે જરાપણ શંકા નહિ કરે. એથીજ રીતે જાપાનના લોકો પણ કેટલાક સૈન્ય થવા માટે જેવા અનાજનો ખોરાક લઈ એવું કોનત પ્રાપ્ત કરતાં આવ્યા છે કે તેમના અદ્યૂત પરાક્રમથી તેમની સર્વત્ર પ્રશંસા થાય છે. ખરેખર હમણાંજ એવો સવાલ કરવામાં આવે છે કે શું જાપાની લોકો શારીરિક અને મનોબલમાં દુનિયાની પ્રજામાં આગળ પડતાં નથી, અને જાપાનમાં

લોકો ખરી રીતે આજ દુગાહાનીજ છે. હવે આપકાંડના લોકો વિશે જોખને તો તેઓ, ખરાટા, ભરડું, દુધ, દીલ, અને દાહ વખત મચ્છો ખાઈને નિર્વાહ કરે છે. તેઓનો ઘણો ખર્ચ આહાર વનસ્પતિમય છે તેથી તેઓ પણ દુગાહાનોજ (વેહરેનોઅન) મજૂર. લાઈ વખતે ચાલવા શાંતિ વખતે તે લેગાની લાકામક શક્તિની અને પ્રજ્વલિતી સંકાન કરી ન સકાય. આપણે સાંમચું છે કે રોખનું વસ્ત્ર પડે તો ખોરાક લેવું. અને રોખના બેડીઓટર્સ (મશ્ક) ગળ, એ કાપવ વિગેરે ખોરાક લેવ, અને શ્રીમતા જગરા કસરત જાળોને પણ માત્ર માત્ર ફળોના આહાર કરાવવામાં આવતો. તેરથી એજના સૈકાની અંદર ટર્પીનું લસર જાય, નાંદર, ડુંગળી વિગેરે ખોરાક લેવું, અને એવ. મોગાના નેરથી પુરેપોરે અંધી ભાગ છલો દેતો. માલસોભા અને પશુઓના અત્ર દુગાહાર સંજોધી કપરની લાઈલ નવવાપો એમ પુરવાર થાય છે કે, તેઓ મંસાહારી હતાં ચડીઆવા નહિં તો પણ તેના વરોખરીઆ તો છેજ. અત્ર દુગાહાર દેલો કોવત આજારો છે, તેઓ ને વિશેષ પુરખો જોઈએ તો એક પ્રખ્યાત કેવ મહસય ગોટીચરના ઉભવો પ્રસિદ્ધ લેખેલાં અને આમ વખુદ સખી સંકેત તેમાં પુસ્તકોમાં *Dicta* અને *Dictolies* નામના પુસ્તકોમાં મળી શકે તેમ છે—

“ સાંમ વિનાનો આહાર લારીકિક કક્ષિતને જોખમમાં લાવી શકે છે તેમ માનવું તે ખેડું છે. જો કે મનુષી આલવી આલેલીરીતગાવ ચરોરની સજિવો લાનિ પહેલાડવામાં મોટો ભાગ વાળે છે. જરૂરી સીધેના હવેના પ્રખરો દિંડુ ખેડીઆએ જે લાંબા નંતર સુધી મગાચાર હાર લઈ જા કરે છે, તેઓ માત્ર મોખાનોજ ખોરાક ખાય છે, જ્યારે

આખા દિવસમાં ૧૦ માઇલ જેટલું અંતર તેઓ કાપી નાંખે છે, અને તેઓ પાંચ આસામ લીધા વિના અહવાડીઆના અહવાડીઆ સુધી સુધી ખેપ કર્યાંજ નય છે.

રુઠિઆના ખેડુતો કે જેઓ વનસ્પતિ રોટલી, દુધ વિગેરે ખાઈને જીવે છે તેઓ દમેશાં સોગંધી અહાર કલાક સુધી કામ કરી શકે છે, અને અમેરીકાના નાવિકો કરતાં વધારે જગવાન હોય છે.

ગોરેના ખેડુતોને તો મંસાદારનો સ્વાદ કોલો છે તેની ભાગ્યેજ ખજર હોય છે છતાં તેઓ યુગાદરોની ગાડી પાછળ મોઢીહાર તરીકે જાર તેર માઇલ સુધી ચાલ્યાં સિવાય દોડતા નય છે.

દમણનાં દહાપના મજૂરો અને નાવિકો કે જેઓ ઘણા લાંબા સમયથી જુદી જુદી ભાવના રહ, વનસ્પતિ અને અનાજ ખાઈને નિર્મલક મચાવે છે, તેઓ બંધામાં ઘણા મજબુત હોય છે.

રશિયુ અમેરીકાના ખાણ મોલનાર મજૂરો કે જેઓ મિતાહારી છે અને કદી મંસાહાર કરતાં નથી તેઓ તેમના ખમા ઉપર પાંચ પાંચ મજૂનો બોલેને ખેંચી લઈ જાય છે, તેઓ બોલેને લાને તેઓ ૧૯૧થી ૨૨૨ ફીટ સુધી ઉચી કીડીમાં પર ચડી જાય છે, અને એકંદર એક દિવસમાં તેમની આલો મગલ બાર માઇલ જેટલી વાય છે.

હોટ-ખેડોઅરના મજૂરો કે જેઓ ઊંડા વિનાયું અને માત્ર થોડી ચરખાણુંજ ખાય ખાય છે તેઓ પુરકજ કામ કરી શકે છે. જેઓ સાત નીવારે સહેજ મોંસ ખાય છે.

ટાકીના સિવાય ઘણુ આમર્ષ ઉવળી તેવી રીતે કરકસર કરનારા છે, તેઓ રહત પાણી આપવા તો લેખન પીએ છે, અને ખેડાકાં મોખા વિગેરે ચખ ખાય છે, અને માંસને તો બાંચેજ ખાઈ છે પણ આખું

સપ્તમા સારી ગીતે જાણીએ છીએ કે તુકોની લડાયક જુસ્સો અદ્ભુત હોય છે, અને તેમની કિમી પણ જાણી દે હોય છે.

સાથેનીકા અને કોન્સ્ટાન્ટીનોપલના (પોરટરા) મચ્છુરો કે નેએલું ખાણું ઉપર જાણપુરું તેવું જ છે, તેઓનું કૌવત તો વોલ પ્રસિદ્ધ છે, તેથી જાણવાન માન્યુસ્તને લોકો "તુકોના જેવો તે જાણવાન છે" એમ કહે છે.

પુરોપના ખેડુનો અને કામદાર વર્ગ રૂઠો અને વનસ્પતિનો આહાર કરીને જ જીવેલાં યજ્ઞાવે છે. નેએને માંસાહાર ખાવો બારે પડી જાય તેથી કચ્છસરના નિયમેને લાગે મુજબ તેઓ વનસ્પતિ આહાર કરે છે આવી રહેણી કરણીથી તુકોની વંદસ્તીમાં વસ્તુતઃ મુદારો થાય છે અને આપણ લાંબુ યાય છે. સારી સ્થિતિવાળા લોકો, જેવા કે, મન્ગ્રો અગીર ઉમરાવો, જેવી ઉલટું, માંસાહાર કરે છે અને અને દેશમાં ઉપજતી મોનસોખની મીઝેતો ઉપભોગ કરે છે, તેથી તેઓ તબીબી અર્થે પણ બરાબર નથી રહેતી, અને તેઓના આયુષ્ય પણ ટુંકા હોય છે.

મીસ અને રોમના ઇતિહાસમાં એક વખત એવો દત્તો કે જ્યારે મચ્છુરો થેડોજ ખેડાક થતા એટલે કે સ્વચરતા ખાંડનાં માત્ર થોડાં રૂબ ખાંડને જ ચાલતા અને બરોડે રોડલી, થોડાં પાકાં એવાક વચ્ચે ખાતાં અને સાંજે લાંબા-જી વનસ્પતિનો આહાર લઈ આખા દિવસનું જોજન સમાપ્ત કરતા, એમાં તે હાલની રહેણી કરણીમાં ઘણુંજ તફાવત છે.

હીજુએના શાસનમાં માંસાહાર અને વનસ્પતિ આહારના મુશ્કેલી હોય વિશે શું લખનારા આ-વ્યું છે તે અહિં જણાવવું જાણી ઉપરથી મધ પડશે.

"કુ" તને વિનવિ કડું છું કે, તારા નોકરો ઉપર તું દસ દિવસ માટે માંસાહાર

કર, અને તેને ખાવાને માત્ર દાળ—અને પાવને પાડીને આપજો."

"પડી અમારા મ્હેરા અને જેઓ માંસાહાર કરે છે તેમના મ્હેરાં જોજો, અને જે પ્રમાણે તને મામે તે પ્રમાણે નોકરીની વ્યવસ્થા કરજો."

તેથી તેણે આ વ્યવસ્થામાં તેને હા કહી અને તેમની દસ દિવસ મુદ્દી વ્યવસ્થા કરી."

"અને દસ દિવસ પછી જોયું તો તેમના મ્હેરાં જેઓ માંસ ખાતાં હતાં તેમનાં કરતાં વધારે ને વધારે ઉજળા જણાયા, તેથી મેલ-જરે, તેમની પાંચેથી માંસ અને દારૂ લઈ લીધો અને તેમને ખાવા માટે દાળ આપી.

માંસાહારથી થતી માઠી વ્યવસ્થા

એ તો સ્પષ્ટ રીતે માલુમ પડે છે માલુ-સનો કુદરતી ખેડાક તો વનસ્પતિ આહારજ છે. અજ રૂબ કરતાં વધારે સુદ વધારે સ્વાસ્થિ અને વધારે પોષાક ખેડાક ખીજે કાઢ છેજ નહિ. એમ જણાવવામાં આવે છે કે માંસથી લોહીની અંદર એવાં તત્ત્વો બરાબ જાય છે કે નેએ મગસુદિ કરનાર લાગભાંથી પાછાં નજીક થતા નથી અને તેથી કરીને નખળાઇ થે છે આવી રૂબાં ઘણા માંસાહારીઓને માલુમજ છે. માંસ હોવા છતાં ટંબુ મુદ્દી માંસાહાર કમ કરવામાં આવતો હશે અને મળુખા કુદરતી રીતે જેવો છે અને જેવો ખેડાક તેણે કુદરતી રીતે ખાવો જોઈએ, તેવાં આદર્શ તરફ કેમ નહિ દોરતાં હોય? પણ આમળા મ દુર ચારેખ માંમાં આવે છે, અને આમળાની દરેલી ભૂલો એક જમાનાથી તે ખી-1 જમાનામાં થતીજ જાય છે, કારણ કે આમળો પના જી-1 રૂડીને વળગી રહેવાનું નિષ્ક્રિય અવસ્થા છે, તેથી આપણે તે રૂડી પ્રમાણે રૂબે વસ્તુએ છીએ અને આપણા વડવાઓ જેવા અનેજોની જેવાના તેવાં સંજોગમાં આપણે જીએ.

આવી હાંખા કાળથી આશી આવીથી
અવસ્થાના પરિણામે આપણે માંસાહાર શેવના
પક્ષ કરીએ છીએ, અને માંસના બદલે આમે
તેવો ખોરાક લેવા આપણું વલણ ધરાવીએ છીએ.

હું કામાં આપણે માંસાહાર પ્રધાન્ય ભોગ્યે
એવી આપણે રૂપમાં કરીએ છીએ,
અને આપણે જે હજીએ છીએ
તે તજ દેવા માંગતાં નથી તેથી જ્યાં સુધી

આપણે આપણામાંજ મુધારો કરવાનું શર
નહિ કરીએ ત્યાં સુધી આવી વસ્તુ સ્થિતિ
ચાલુ રહેવાનીજ.

(ડૉ. ડી. એસ. સેગર, જોગ, ડી, ના
"ધી આર્ટ ઓફ લીવીંગ ઇન યુઃ દેથ"
નામના પુસ્તકમાંથી.)

C. D.

હું વોથા.

‘દેવાદત્ત કુલે જન્મ મદાયત્ત તુ પોષમ્’—વેણીસંહાર.

હુધ બોધાનો જન્મ નાતાલમાં ગ્રેટાઈન
ગામમાં ઇ. સ. ૧૮૬૩ની સાલમાં થયો. નાતાલ
જ્યાં બ્રિટિશ વસતી હતી. આ વિશ્વવ્યાપી
વીરની પરિપક્વ બુદ્ધિને બ્રિટિશ સામ્રાજ્યના
હત્કર્ષ માટે ઉપયોગ થાય એવોજ દાખરી
સકેત હતો. હુધ બોધાનો જન્મ બ્રિટિશના
તાજાની વસતીમાં થયો કિન્તુ ઉત્તરના પાંચમા
વર્ષથી તે એરેન્જ ફ્રી સ્ટેટ જેને હાલ ‘એરેન્જ
રિપબ્લિક કોલોની’ એવું નામ આપે છે એ ખેતર
લોકોના પ્રજાસત્તાક રાજ્યમાં રહેવા લાગ્યો.
પાંચમા વર્ષથી તે એક સ્થાનિક શાળામાં
બહુવા લાગ્યો. તેનો બાપ (દોહરના મુલ
પુરુષના જેવું) કામ કરતો હતો. તેની પાસે
મેટાનો સારો જમાવ હતો. હુધ જેમ ખોટો
થતો ગયો તેમ તેમ પોતાના બાઈએ સાથે
પોતાના પિતાના કામમાં મદદ કરવા લાગ્યો.
બાપોસ વર્ષની ઉંમર સુધી હુધનું આયુષ્ય
એ કામમાં ગયું. પણ પછી તેણે ખેતી કરવાનો
નિશ્ચય કર્યો. પ્રામાણિક અને મહેનતુ ખેડૂત
તરીકે તેનાં સર્વત્ર વખાણ થવા લાગ્યાં અને
તત્કાલ તે એરેન્જ ફ્રીસ્ટેટની બોલ્ડફોર્ડ
(સાંઠ સમા)નો સમારૂદ થઈ ગયો.

ખેતમુદ્દની શરૂઆત થયા પહેલાં એરેન્જ
ફ્રીસ્ટેટમાં હુધ બોધાની સાતી પ્રસિદ્ધિ યથ

હતી. તે વાસ્તવિક રીતે જોતાં યુદ્ધ શરૂ કર-
વાની વિરુદ્ધમાં હતો. અને તેને લીધે પ્રેસિડેન્ટ
કુમરની તેના ઉપર ઇતિરાજ પણ થઈ હતી.
પરંતુ એકવાર લશ્કરનો પોકાર થયો કે તર-
તજ તે ઉદાત્ત ભોક્તામાં પોતાના વિચારો
માન્ય ઉપર રાખી સ્વદેશને માટે પોતાના દેશ-
બંધુઓ સાથે રજાગણમાં જવા માટે સજ્જ
થઈ તો. ૩૦ ઓક્ટોબર ૧૮૯૬ને રોજ જન્મ-
નરલ લૂકસ મેપરનો સૈન્યમાં દાખલ થયો.

હુધ બોધાનું આયાર સુધીનું આયુષ્ય
એક સાધારણ ખેડૂત તરીકે ખતીવ થયું હતું,
લશ્કરમાં તેનો આ પ્રદર્શન પ્રવેશ હતો. પરંતુ
ક્યારેક બુદ્ધિ સામર્થ્યને લીધે તેમજ યોગ્ય
સાંસ્કૃતિક સ્વભાવને લીધે અલ્પકાળમાંજ તેનું
રજાગણ દેખાઈ આવવા લાગ્યું અને તે
આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડર જનરલ થયો.

કડી (આફ્રિકા)માં મુદ્દની વેળાએ જનરલ
મેપર દત્તાય થયો હતો, અને રજાદેવતા પોતાની
અનુકૂળ નથી એમ સમજીને બ્રિટિશ સરકારને
શરૂએ જવાના નિશ્ચય ઉપર આવ્યો હતો; પણ
તે વખતે બોધાએ તેનો જોરથી નિષેધ કરીને
ખેત વીરોગમાં રવાનાગમન જાણ્યું હતું અને
હવે જ્યાંથી પોતાને માગા પહેરવેશો એવા મુખ
સ્વભાવે અનુભવ કરી રહેલા બ્રિટિશ સૈન્યની

પૂણ ધાણી ધઈ. ડંડીમાંના વિજયથી સર્વ સૈનિકો બોધા ઉપર આભાવિક પ્રેમ કરવા લાગ્યા અને તેના ગચ્છાશયની ન્યાં ત્યાં તારિશ થવા લાગી. કોલેઝોનો લડાઈથી તો તેડું નામ સમગ્ર જગતમાં જાણીતું થયું તે લડાઈમાં બ્રિટિશ મેનાપલિટીસ દનો-ફૂલેવથી અથવા સુદેવથી જનરલ મેયર તે વેળા આજની પડ્યો. અને સર્વ સૈનિકોએ એકમતે બોધાને અમણી બતાવ્યો, જેથી બોધાની ઉપર મોટી જવાબદારી આવી પડી. તેની પાસેતું બોર સૈન્ય ફક્ત એ દળમાં હતું જ્યારે બ્રિટિશ સૈન્ય બાર દળમાં હતું.

સૈનિકો શું બોલશે, પોતાની આગા માનશે કે નહિ વહેરેતી મિલકૂત પરવા ન કરતાં બોધાએ એકકમ ફૂટમ છોડ્યો કે, રજુબગિ પરથી સર્વ યોદ્ધાઓ હાવણીમાં લાવીને છોડવા અને સર્વના પગ લંડવા માટે તૈયાર રાખવા. સંખ્યા બળમાં બ્રિટિશ અધિક હોવાથી દાર ખાવાનો પ્રસંગ આવે તો પણ રણાંગણમાંથી જીવ બચાવવાનો મોડ ઉત્પાન ન કરવો અને સર્વ બોર ચેલોએએ ખસ વીર પ્રમાણે પા-રાતીર્થમાં પ્રાણ છોડવા એજ બોધાની ઇચ્છા હતી ! બેલવાના યોદ્ધાઓનો અભાવ હોવાને લીધે પરત ફરવાનું સર્વને માટે અસમ્ભવ હતું જેથી બોર વીરો જીવ ઉપર ઉદાર થઈને લડે એવી બોધાને કલ્પના આવી. અને પ્રયત્ન બ્રિટિશ સૈન્ય ઉપર નવાનાના હલ્લા કરવાની થરઆત કરી. તેના પ્રસંગાવધાનનું અને સા-હસ્યનું ઉત્તમ દુષ્ણ આગ્યું. જનરી તોપો તમા પ્રયત્ન સેનાસાગરની અનુકૂળતા છતાં જનરલ બુલ્લરને હલ્લાઓ અને બે થાને અપૂર્વ વિજય મળ્યો !

બોધાનું નામ જગતવિખ્યાત થયું. યુરોપના સર્વ રજૂનિતો બોધાના ટોશશયની મુક્ત કંઠે શ્રુતિ કરવા લાગ્યા. આફ્રિકાના બ્રિટિશ

સૈન્યને બોધાની ધારતી લાગી. કારણ કે તે રજૂનિક પ્રમાણે આજ અદો તો કાલ ત્યાં એમ અકસ્મિત હલ્લા કરવા લાગ્યો. વિજયથી તેના ઉપર અત્યંત ખુશી થઈ હતી. કોલેઝોના અપૂર્વ વિજય પછી યોદ્ધા-વિજયમાં, એક આધર્ષકાર પ્રયોગ બન્યો. કેવળ તેર દળમાં બોર સૈનિકોની મદદથી જનરલ બોધાએ જનરલ વ્હાલ્ટ તેમજ બ્રિટિશ મેનાપલિટીસ બાર તેર દળમાં મેનાને લેડિસ્ટિમ નામક પ્રખ્યાત કિલ્લામાં ઘેરી લીધા ! વળી વ્હાલ્ટની મદદ વીસ દળમાં સૈન્ય લઈને આવનાર પૂર્વ પરિચિત જનરલ બુલ્લરને તેણે આટકાવી રાખ્યો. નિલશશ્ચ સાહસ અને અપ્રતિમ ધૈર્ય એ બે પોતાના અનુગમ મુણે વડે તેણે સૈનિકોમાં અપૂર્વ ઉત્સાહ ઉત્પાન કર્યો. 'પીટર' હાઈટ્સ' ની લડાઈમાં એક સામાન્ય સૈનિક પ્રમાણે તે જીવની મિલકૂત દરકાર કર્યા વિના કોઈથી લડતો દનો જેવટના ચાર. દિસમાં તો તેને ઉધ કેવી હોય તેની પણ ખબર નહોતી !

રજુદેવતાના આચર ઉપરથી તેના ઉદાર આશ્રય નાએ બોધાએ વિજય સંપાદનનો એક પ્રયોગ કર્યો સ્વાખન કોપમાં બોર લોકોની ખરામી થઈ હતી. અને તેઓ પરત ફરવાના વિચારમાં હતા, પરંતુ એકએક બોધા ત્યાં આવીને ઉભો રહ્યો અને તેણે તેઓને ઉત્કેર્યો. તેની અધિકાર યુક્ત તેજસ્વી વાણીનું જોર કાંઈક વિચક્ષણ હતું પાછા ફરતા બોર સૈનિકોને પોતાની નામદાઈની શરમ લાગી બોધાના સખ્ત તેમણે માન્યા, અને બ્રિટિશ સૈન્ય ઉપર જોગથી હલ્લો કરવાની તૈયારી કરી. બોધાએ અપૂર્વ પરાક્રમ કર્યું અને બોર સૈનિક પુનઃ એકનાર વિજયી થયો પરંતુ કાંઈ પણ કામ એકનાર હાથમાં લીધા પછી પદાપપદ કિંવા સુખ દુઃખની ગિલકેત પરવા ન કરતાં પોતાનું કર્તવ્ય પૂર્ણ કરવાના બ્રિટિશોના પ્રસંસનીય

લેખક:—
મહાત્મા પ્રતાપરાય ઉક્રમતરાય દેમાણ

હે પ્રભુ ! દયાના સાગર ! પ્રેમ, આનંદ અને સૌંદર્ય ! હે સંધના સમર્થ ઉપાદક !

નીચે લખેલી પ્રતિપાત્રો પાળવા હું યથા શક્તિ પ્રયત્ન કરીશ. હે મહાન પ્રભુ, કૃપા કર અને મહારામાં અતુલ બળ, હિત્સાહ, આશા, શ્રદ્ધા, પ્રેમ, સંતોષ અને આનંદ ઉત્પાદ કર.

૧) સ્વર્ગારમાં મહાન પ્રભુનું સ્મરણ કરી પાંચ વાગે ઉઠવું.

૨) દંત ધાવનથી પરવારી ફરવા જવું.

૩) શીતળ સ્નાન લેવું.

૪) કસરત કરવી.

૫) પ્રાણાયામ અને પ્રભુ પ્રાર્થના

૬) વાંચન

૭) અગ્નિધાર વાગે અમરેર દુધ પીવું.

૮) વાચન

૯) ૧૫ સ્મરણ

૧૦) સોંજના ફરવા જવું અથવા ખુદશી દવા અવશ્ય લેવી.

૧૧) ફક્ત દુધ અને ફળાદાર પર રહેવા પ્રયત્ન કરવો.

૧૨) ઉપવાસ અવશ્ય ગયા સક્રિય કરવા.

૧૩) ચાક, શાક બાજી, ખાંસ તેમજ બારી ખોરાકને તિલાંજલિ આપવી.

૧૪) પાણી, દવા, પ્રકાશ, સાદો ખોરાક, કસરત, દુધ.

૧૫) હિતમ બળદાયક અને આનંદી વિચારોનું હમ્મેશાં સેવન કરતા રહેવું.

૧૬) ક્રોધ, ચીડીયાપણું આજસં અને નિરત્સાહ ઉપર વિનય મેળવવા અયાગ રહે- નત કરવી. આરુઢ ધૈર્ય અને અતુલ બળથી એવા દુર્ગુણોને દાબી દેવા. એક પણ દુર્ગુ-ણનો હુમલો થતાં મહાન પ્રભુની બંદગી શરૂ કરવી. અસહ્ય કાંઈજ નથી.

હાન, મન અને ઇન્દ્રિયો ઉપર હિત મેળવવા હર હમ્મેશ પ્રયાસ ચાલુજ રાખવો.

તંદુરસ્તી સુધારણા દરેક જાતના પ્રયાસ હમ્મેશા કરતા રહેવું. આજે દીવસ તંદુરસ્તી, બળ, હિત્સાહ, પ્રેમ, આનંદ, દયા, ક્ષમા, શ્રદ્ધા, સૌંદર્ય અને મહાન પ્રભુનાજ વિચારો કરવા. વિચારવું મહાત્મ્ય સમજી, વિચારથી અદ્વિત શકિતવું જ્ઞાન મેળવી, વિચાર બળ સંબંધી માહિતી આપનારા પુરવઠે હું મનન કરવું.

હમ્મેશ ખોરાક માદો, રાખવો. કુદરત, સૌંદર્ય, સંજીવ હૈમજ ન્દાના બળકો અને વડીલોની વાતોચર્ચા, ત્યાજ્ય કરવી. હોમ જ પ્રકાશ અને નિર્મળ પાણીમાં, પુરતકેમાં તેમજ શુભ વિચારોમાં અને નિર્દોષ ચીજોમાંથી આનંદ મેળવવા પ્રયાસ રાખવો. નીડર ચું રહેમજ પ્રભુમાં અતિશય શ્રદ્ધા અને પ્રેમ રાખવા.

Mamabhai H. Dorai

પવિત્રતાનો અને એકતાનો ખરો માર્ગ.

[શ્રી સહયજ્ઞાતુરાગી સુનિશ્ચી કૃષ્ણવિજય]

૧. ગમે તેવા વિષય પ્રાપ્ત થયા છતાં ધૈર્યવંત માધુ-પુરો પોતાના ઉત્તમ ચારિત્ર્ય-વ્રતનું પાલન-રક્ષણ કરીને છે.

૨. શુભ-ભગ્વત મતિવાન ઉદ્યામત બન-સાથ ચૂકતો નથી.

૩. ક્ષમા રૂપી ખડગ જેમણે ધારણ કર્યું છે તેમને દુર્જન શું કરી શકનાર છે ?

૪. ક્ષમા રૂપી શ્રેષ્ઠ ચંદન રસ વડે આપણુ ચિત્તને મિચ્છન કરી, દયા રૂપી દ્રાક્ષના મંડપ તળે રહી સદૃશ સ્વાભાવિક શાન્ત સુખનો અનુભવ કરવો સમજીને ખરેખર ઉચિત છે.

૫. ઉદાર દીક્ષથી આત્માર્પણ કરવું એટલે પ્રત્યુપકાર (અદક્ષ)ની ક્ષુબ્ધ ગમ્યા વગર ખની રાકે તેટલો પરોપકાર કર્યો કરવો.

૬. જે કંઈ સૂક્ત્ય કરવું તે લોકરંજન માટેજ નહિ, પણ નિઃ કલ્યાણર્થે નમ્રભાવે સ્વ કર્તવ્ય સમજીને કરવું ઉચિત છે.

૭. ગમે તેટલું સૂક્ત્ય લોકરંજન અર્થેજ કરવાથી સ્વ કલ્યાણ થઈ શકતું નથી.

૮. જે નમ્ર ભાવે લોકરંજન કર્યો કરે છે તે સર્વ સહાર પાત્ર છે.

૯. આપણે સહને વિચાર વાણી અને આચારની એકતા અને પવિત્રતા કરતી બહુ જરૂરી છે.

૧૦. વીણા મા તંત્રીના ત્રણ તારની જેવી એકતા-મન્યુતી જેમાં ન હોય તે સ્વ પરને આનંદદાયક થઈ કેમ શકે ?

૧૧. એકને એક બે, પછી બે એકઠે અગીયાર, એમ જેમ જેમ એકતા થતી જાય તેમ મન્યુતીથી કાર્ય કરવાની શક્તિ વધતી જાય.

૧૨. જેમ જેમ મન, વચન અને કાયાની પવિત્રતા વધારે તેમ તેમ તેથી સ્વ સુખ-શાન્તિ ઉપરાંત અન્ય ઉપર અમર પણ વધારે સારી થતી જાય અને જેમ જેમ તેમાં પવિત્રતાની ખામી તેમ તેમ તેથી સ્વસુખ શાન્તિની હાનિ ઉપરાંત અન્ય ઉપર અમર પણ એકી થતી સમજવી.

૧૩ જેના નિચાર, વારી અને આચરમાં પ્રમટ મિમતા છે તેમની એકા-દ્વિયા વેરના કરતાં વધારે સારી આગ્રયેજ લેખી શકાય.

સનુષ્ઠ જીવનનો ખોરાક કેવો હોવો જોઈએ ?

આ પ્રશ્ન સ્વાભાવિક અને અગત્યનો છે. તેથી તેનું ચોગ્ય નિરાકરણ થવું જ જોઈએ. શરીરની રક્ત અને ચોપણ માટે કુદરતી ખોરાક તરીકે સ્વસ્થ હવા પાણી તથા પ્રમથ ઉપરાંત શાન્ત નિદ્રા (Sound sleep) તથા ચોગ્ય વ્રતનું પાલન જરૂર પડતી વિગ્રાન્તિ અને નિર્દોષ અન્નપાન 'દ્વાદશિકુ' મેળવ બસ છે. માનસિક ખોરાક માટે સૈની પ્રમુખ સદ્ભાવના ગાંભીર શાન્ત વિચાર, નિતિપ્રમુખ પ્રયોગ વાંચન, મનન અને પરિશીલન પ્રિયે પદ્ય સત્ય બાપણ, મધુર સંગીત દિક સુંદર દ્રશ્ય તથા ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, નિંદા, યાત્રી

યુગ્મથી, પર નિંદાદિક દોષથી દૂર રહેવું જરૂર છે. તેમજ સ્વદહનના ખોરાક માટે તત્ત્વગોળ તત્ત્વ દર્શન-સમ્યક્ત્વ અને તત્ત્વ આચારણ-આચરનું મેળવ કરવું તથા અશુભ અમદા તેમજ અતિરવિધી અમદા રહેવું આત્મચક્ર છે. સદૃશ સ્વાભાવિક સુખના અભિવાધી બંધુઓ અને જોડેના ઉપરતી વાનને લક્ષ્યમાં રાખી હંસ જેવી દ્રષ્ટિથી તેમાંથી સાર મહણ કરી સ્વહિત સાધવા સાધવાન રહેશે અને પોતાની રૂઢી રહેણી કરણીથી અન્ય બંધુ જોડેના પણ અનુકરણ કરતા પોતે રૂઢી દ્રષ્ટાન્ત રૂપ થશે એમ આપણે કહીશું. કનિષ્ઠમ

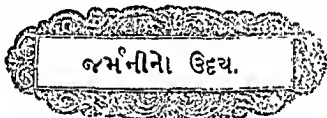

કંઈ કંઈ ઋતુમાં કંઈ કંઈ ચીજ અમૃત જેવી પથ્ય કહી છે ?
શાસ્ત્રકારનો આ સંબંધી ખૂલાસો.

“વર્ષાઋતુઃ લવણમમૃતં શરદિ જલં, હેમન્તે ગોપયઃ શિશિરે ચામ્લક રતઃ વસન્તે ઘૃતં મુહશ્ચાન્તે”

વર્ષા ઋતુમાં લૂણ (મીઠું-હાર) અમૃત જેવું; હેમન્ત ઋતુમાં ગાયનું દૂધ અમૃત જેવું; શીયાળામાં આંખળાનો અથવા ખાટો રસ; વસન્ત ઋતુમાં ઘી; અને ઉષ્ણ ઋતુ (ઉનાળા)માં ગોળ અમૃત સમાન મુલકારી દહેલ છે, દરેક ઋતુ જે જે માનની હોય છે. સાત પરિસ્થિતિ એવી છે કે દરેક માસ પૂર્ણિમાએ પૂરો થયો લેખાય છે અને તદિ પડવાથી શરૂ થાય છે. ગુરુરાત્રી આપાઠ નં

૧ અને શાસ્ત્રીય આવશ્ય વદ ૧ થી ૧૫ ઋતુવર્ત શરૂઆત લેખાય છે તે ભાદ્રવા માસની પૂર્ણિમા પૂરી થાય છે. પછી અરદ ઋતુ એસે છે ૨ કાર્તિકી પૂર્ણિમાએ પૂરી થાય છે. પછી અનુક્રમે હેમન્ત, શિશિર વસન્ત અને શ્રીષ્ઠ ઋતુ જે જે માસ સુધી ચાલે છે તે દરમિયાન ઉપર સૂચવેલી વસ્તુઓ પદ્યરૂપ હેઠળથી અમૃત નમાન દહેલી સમજાવી. તે તે ઋતુમાં શ્રીષ્ઠ ઓપાપ સાથે પણ અનુપાનતરીકે તેમજ ઓપાપ વગર તે તે એકલી વસ્તુ ખાસ રોગાદિ અપાઠ શિવાય (મુલકારી નજીરો સેવી સકાય છે. ૫તીશમ.

દેશને દેશને માટે તૈયાર કરવાની કેળવણી જર્મની કરતાં વધારે દુનીઆના બીજા કોઇ પણ દેશ પાસેથી મેળા શકશે નહિ. પોતાની સક્રિયતા ઉપયોગ એણે સારો કે નહારો, ક્યો તે સાથે આપણે કશી મતલબ નથી. દુ કંઈ એવું જાંધારજીવ દર્શાવના માણુ છું કે જેનાથી જર્મનીની જર્મનો બન્યું છે. દરેક પ્રજા અને દરેક દેશ જ્યાં સુધી જર્મનીની મારફત પોતે પોતાને મળ્યુત નહિ બનાવે ત્યાં સુધી તે દુનીઆમાં દંમેશાં અન્યના બીખારીજ રહેશે. જર્મન પાર્લામેન્ટમાં બાપચુ આપનાં સને ૧૮૭૬ના ફેબ્રુઆરિમાં કાઉન્ટ પોસ્ટાટેન્કીએ કહ્યું હતું કે જર્મનીએ દુનીઆના બીજા દેશ કરતાં કંઈ વધિક મદત પ્રાપ્ત કરી છે, અને

તે પણ ચોડા સમયમાંજ, તે જર્મનીના કારીગરોની હોશિયારીતું પરિણામ છે. જો અમે અમારા કારીગરો, મજૂરો અને ગરીબ વર્ગોના આદમીઓનો ખ્યાલ કર્યો નહોત, અર્થાત્ જોની સક્રિય તથા માનસિક સ્થિતિની અમે પરવા ન કરી હોત તો જર્મની કરી પણ જર્મની બની શકત નહિ અમારા કર્તવ્યનો શદ્દ એવો છે કે સુલકમાં વસતા થીમંત તેમજ ગરીબ વર્ગોને દરેક રીતે મળ્યુત બનાવના નોકમે”

આણુ લાકાઈના સમયે જર્મનીના સમયમાં ધર્મ પુરવકો પ્રકટ થયાં છે. દેટલા જર્મનોની પ્રગતિ તેમની હોશિયારી બતાવી છે, ત્યારે કેટલાકે તેના નમૂનીયજાને લીધે કદી

છે. પરંતુ ખરું મૂળ કારણ અને ઉપર દર્શાવેલા કાઉન્ટ પોસાડેરનોના ચબ્દો છે. કોઈ પણ પ્રુદ્ધિમાન પ્રુશ્વ જર્મનીની શક્તિ પામેલી કમી-ગરીનો છન્કાર કરી ચૂકશે નહિ. જર્મનીએ પોતાના એકેએક માણસને પોતાના પગ પર ઉભા રહેતા દૃશ્ય રીતે શીખવ્યાં, સરકારી મદદ આપી વ્યાપારને દુનીયામાં કેવી રીતે ફેલાવ્યો, સર્વ જગતથી ધન એકત્ર કરી પોતાના દેશને કેવી રીતે ધનવાન બનાવ્યો આ સર્વ ઇતિહાસ અતોરજક અને ઉદ્યોગી બનાવનાર છે.

દુનીયામાં દરેક રથને જર્મન એન્જિનીઓ કાલ્પન કરવામાં આવી અને એ નિમિત્તે જર્મન કારીગરો અને મજૂરોને એવી તક આપવામાં આવી કે તેઓ સરકારી ખર્ચથી પોતાને વધુ કમાણી થાય ત્યાંયાદપા જાય. સરકાર તેને બહુ તથા ખાવાનો ખર્ચ આપશે. દરેક જગ્યાએ એન્જિનીઓ તે રથમાં ક્યાં ક્યાં કામ કરવાથી સારી આવક થાય એમ છે; તેની વપાસ કરી જર્મનીમાંના પોતાનાં બાંધવોને તે જાહેર ક્યાં કરતી હતી. આથી જર્મનેને કમાવા ક્યાં જવું તે પમદ કરતાં બીકકુલ અડચણ પડતી નહિ.

જર્મન મરકારે પોતાના દેશમાં એવા નિયમો બની રૂપો દતા કે જેથી દેશમાં કામ કરનારાનો ઉત્સાહ વધે વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિ પર ત્યાં ખેતીની અતિશય ઉત્થાપિત કરી છે. જર્મનીમાં એક એવો નિયમ છે કે દરેક જર્મને પોતે સુસ્ત અને બેગાર ન રહે તે માટે વિશેષ દિતરાવવો બોધાયે.

જર્મનીમાં ધાર્મિક દાવની મોટી મોટી રકમોથી મકાનો બનાવવામાં આવતાં નથી, કે ભૂદાવવામાં આવતા નથી, પણ તે સર્વ રકમો મ્યુનિસિપાલિટિમાં એકઠી થાય છે અને મ્યુનિસિપાલિટિ એથી કારોગરોને જતી ખોટમાં મદદ કરે છે. જર્મનીએ પોતાની દરેક વસ્તુ દુનીયામાં પ્રચલિત કરવાને હક્કિયમાં

પ્રથમ ખોટ ખાધને વેચતાં કરેલા રૂપીઆની ખોટો સબન કરી છે. આ તમામ ખોટ પેલી ધર્મીદા રકમમાંથી ભરી અપાય છે. કારણ જર્મની પોતાના દેશના ઉદય વિના પરચોક્કના પુણ્યને ગણકાગતા નથી. બધી મ્યુનિસિપાલિટિઓ તરફથી કારોગરો, બેઝુનો અને પૈમાદારોને માટે બહુ બહુ વિભાગ કર્યા છે. અને તેઓ દરેકની તમામ જરૂરિયાતો પૂરી પાડે છે. સર્વ દેશોમાં ફરી આવેલ વિદ્વાનો બહુ બહુ વિષયોના ખાસ જાણકાર રોકવામાં આવેલા છે, જેઓ ત્યાંના પૈમાદારોની વાકે ફિયત કાંઈ પણ શી વગર વધાર્યા જાય છે. દરેક પ્રકારના વેપારી તથા કારીગરોની બુદ્ધિ બુદ્ધિ સમાજો છે અને તે સમાજમાં પૈમાદારની તકનારનું નિવારણ કરવાની સત્તા છે. જે કોઈ કારીગર, વા પૈમાદાર મરિદ પડે કે દુરત વીમા કંપનીવાળા તેની સર્વ પ્રકારની ડોક્ટર વગેરેની સતોપકારક રીતે સારવાર કરે છે, અને હાથ ને તે મરી જાય તો તેનાં છોકરાં હેમાનું તે બધું પોપણ કરે છે, અને મ્યુનિસિપાલિટિ મફત કેળવણી આપે છે. વીમા કંપનીઓ પોતાની સ્વતંત્ર હોસ્પિતાલો ખુલાવે છે, અને તેમાં વીમો ઉતારેલા સ્ત્રી પુરુષોને રાખી તેની સારવાર કરે છે. જેઓ કામ કરતાં કરતાં પોતાના જીવનના અંતમાં રૂદ્ધ થાય અને કામ કરવા અચક્ક થાય છે, ત્યારે તેને પેન્શનપણ મળે છે અર્થાત્ સર્વ વર્ગને એવો વિશ્વાસ થયો છે કે તેઓ પોતાની જીવગીતી જીવ્યાનથી તે અંત સુધી કોઈ પણ પ્રકારની જગા પજુ હાડમારી જોગવનાર નથી. આવી દાહન પછી જર્મનનો ઉદય શા માટે ન થાય ?

જર્મનીમાં જેવી રીતે ઔદ્યોગિક ઉત્થાન નવો રીતે સાંચાની માફક મજબૂત બનાવી છે, તેવી જ રીતે સામાજિક બનાવજુથી જર્મનીમાં જનીય બોવન દદ પજુ દાખલ થાય છે.

જનમથી દરેક જર્મન પોતાના દેશ તરફ અધિક અંતઃકારણથી પ્રીતિ ધરાવે છે, અને પોતાના દેશની જ સીમે વાપરે છે.

આ જમાનામાં પણ બેંગારી મોટા મોટા દેશને પણ સતારી રહી છે. કોઇ એવો દેશ નહોતો જ્યાં બેંગાર સ્ત્રી પુરુષોની સંખ્યા હજારોની ન હોય. પહેલાં આ લોકોને ઘન પુણ્યના દ્રવ્યથી મદદ કરવામાં આવતી હતી પણ હવે દરેક પ્રગતિને સમજાયું છે કે દેશની બેંગારીના ઉપાય કર્યા વિના દેશ કદી પણ સુધરી શકે નહિ. છઠ્ઠાં ક્રાંસ વગેરે દેશોમાં આ રોગ અતિશય છે. જર્મની પણ આ બીમારીથી મુક્ત નથી જો કે પ્રમાણમાં ઘણું ઓછો છે. ત્યાં મોટા મોટા રાજનીતિજોએ સત્તાવાર રીતે આ વિષય ઉપર વિચાર કર્યા છે અને પોતાનાથી બનતા સર્વ ઉપાયો અજમાયા છે. એમણે આખા દેશમાં Labour registers નામની સમાજો સ્થાપન કરી છે. જેઓની પાસે તમામ કારીગરો તથા પેસાદારોનું સિદ્ધ રહે છે. અને તેમાં દરેકની આવક કામ, બેંગારી વગેરે સંપૂર્ણ નોંધ રહે છે. બેંગારીના રજીસ્ટર પર એઓ ખૂબ ધ્યાન આપે છે, અને તુરંત તેને કામે લગાડે છે. અર્થાત્ એથી કોઇપણ જર્મન સ્ત્રી પુરુષ ઘણે બાજે બેંગાર રહેવા પામતો નથી. બેંગારીથી દરિદ્રતા વધે છે. અને દરિદ્રતા દેશને નાશ છે એ જર્મની સારી રીતે સમજે છે. આ સ્થિતિ હમણા નહિ પણ હેલાં ૭૦ વર્ષથી ચાલુ છે, હમણા ઉપરોક્ત સમાજોના કામે એટલાં બધાં સહેલાં થઇ ગયાં છે કે બેંગારીના રજીસ્ટરમાં બેંગારીનું નામ પણ જોવામાં આવતું નથી. અર્થાત્ છુપે થરતા લોકોની સંખ્યા જર્મનીમાં નહિ જ રહેલી છે. નાનામાં નાના ગામ તથા કસબામાં પણ Labour registry સમા હોય છે. જે કોઇને બેંગાર રહેવા દેતો નથી. જો કોઇ ખટુ ગરીબ હોય તો તેને માટે સસ્તાં બાડાંના મંકાન અથવા ધર્મશાળાની વ્યવસ્થા પણ એ સમા કરે છે. મોટા શહેરોમાં ગરીબોને માટે જંગી જંગી આલીશાં મહારતો ખડી હોય છે. આ સર્વે

માટે કારીગર કે પેસાદાર કોઇ પાસે કંઈપણ લેવામાં આવતું નથી. ઉપરોક્ત સમાજોનો નમામ ખર્ચે મ્યુનિસિપલ કમિટિઓ અદા કરે છે. અર્થાત્ જર્મનીના સિદ્ધાંત છે કે દેશમાં કોઇ પણ નાગો બૂખ્યા કે બેંગાર રહેવો જોઈએ નહિ તેનાથીજ દેશની મજબુતી છે અને એવા મજબુત દેશ પાસેથી જેવું કામ લેવા છઠ્ઠીજુ તે મળશે.

જર્મનોએ એક તરફ પોતાની પ્રગતિ માતી પીતી કરી. તેને મજબુત બતાવી, દ્વંદ્વરૂપ કારીગરોની ઉત્પત્તિ કરી, વ્યાપારમાં ફત્તાબાદ સહાયક બનાવ્યો વગેરે કારણોથી યુરોપમાં એ દેશનો પ્રભાવ પડ્યો છે, અને તેથી ઘણાં રાજ્યો એનાં મિત્ર થયાં છે પોતાની આ પ્રમાણે પત્થર જેવી બનાવેલી શક્તિથી જર્મની આજે આખી દુનીયા સાથે મેટરા તૈયાર થયું છે. આ સહાયનો ઉદ્દેશ તમામ દુનીયામાં જર્મન વાવતો ફરકતો કરવાનો છે. અને દુનીયાનો લોક પર હુકમત એક્ષવાની છૂટા છે. એમાં શક નથી કે આખી દુનીયા એના આ અભિમાનથી નારાજ છે. પ્રેસિડેન્ટ રિફ્સન જેવાં સ્વતંત્રતા પ્રેમી પરંતુ શાંત વિવેકી માણસ પણ જર્મની તરફ ખડો થયો છે, એ એનો પૂરાવો છે. આ વાત સાથે એની જનજનસ્ત તૈયારી આટે, તેમજ જે રીતથી એણે પોતાના દેશને તૈયાર કર્યો છે, તે માટે અંતઃકરણથી એ દુરમન છતાં પ્રસંસા કર્યા વિના રહી શકતા નથી અને આજે આખી દુનીયા તેના આ ગુણ તથા કાર્યની નોંધ તથા શિખામણ લે છે. જર્મનીની આ અભિમાની રાક્ષસી મહત્ત્વાકાંક્ષા પરિપૂર્ણ કદી પણ યનાર નથી, તો પણ દુનીયામાં જે પરિવર્તન સંકેદો વધે પછી યાત, તે આજ ચાર વર્ષમાં થયું છે. દુનીયાની આ ઉચ્ચ પાથલવું કારણ જર્મની છે અને તેથી ઇતિહાસમાં એને સ્થાન મળી ચૂક્યું છે.

શેઠ શુભાચર્યદેવે કંઝૂસ તો પહેલા નમ્મરના છે. ખાવા પીવામાં, હુમલા પડેરવામાં તથા ધર્માર્થના કામમાં તો એક કમડી પણ ખર્ચ કરેલો તેમને અતિશય દુઃખદાયક છે, પરંતુ રિપય વામનામાં તેમનું મન ચિરસયાથી ભ્રમણ કરતું! પોતાની ૫૦ વર્ષની ઉપરની સંવરણમાં પણ તેમણે ત્રણ લગ્ન કર્યા હતા, અને પુનઃ લગ્ન કરવાની તેમની ધણીજ અભિરુચિ હતી! રાત દિવસ તેમની પાસે દતાલ દરમ થતા હતા, પરંતુ હજી સુધી કાંઈપણ ઠીક ઠીક થયું નહિ! દિન પ્રતિદિન એમને કાંઈપણ સુઝ પડતું નહિ!

(૧)

દિવસના ૧૦ વાગ્યા છે. શેઠ સાહેબ જમી રહ્યા બાદ તકિઆને ટેકો દઈ બેઠા છે, અને માથે ટુકડો ભરી ગમ્મો છે. કોઈ કોઈ વખતે મ્હોમાં લાંઘને શેઠ સાહેબ ઝૂક ઝૂક કરે છે! એજ વખતે કોઈએ કમાડ બોલ્યું, અને એક મ્હોટા તામ્ર ૫૫ વર્ષના આદમીને આરતો બોલે! શેઠ સાહેબે દેખતા વારજ હજી કે આવે? પડિતજી સ્વાધીનન્દજી, ક્યામી આવ્યા, અને કાંઈ ખમર લાવ્યા! પડિતજી હસે અહો! શેઠજી એવું બધું સફે કે હું આટલો વખત શુભચૂપ બેસી રહું! હમણા

જ હું શેઠ ચીમનલાલના ઘેરથી આવું છું, ત્યાં સર્વસ્વ વાતો થઈ ચૂકી છે એમની બીએ તો ધણીજ સારી નગ્ની વાતો કરો, પરંતુ ફરી પણ મેં ચીમનલાલને કહ્યું છે, પરંતુ તે ૫૦૦૦ હજાર રૂપિયામાંથી એક પણ રૂપિયા કમતી મેં મેં નહિ.

શુભાચર્યદેવે—અરે! ૫૦૦૦ હજાર રૂપિયા હું નહિ દઈ!

પડિતજી—એ આપની કમજ હોય તોજ દેએ? આપ બૂરો છો! જુઓ? તેના મુખની કાન્તી ચન્દના જેવી તેજસ્વી છે, તેનું શરીર નવવિકસિત પુષ્પના જેવું સુંદર છે, લાવણ્યમય અને મોરવર્ણ છે, તેના કંઠરાસિની શોભા અત્યંત મનોહર છે, મુગસમ ચપળ પાણીદાર નેત્રો, અર્ધ ચન્દ્રાકાર કપોલ સર્વ મનો મુગ્ધ કરનાર ૧૬ વરસની જુવાન ઉમ્મરની વનિતાને છોડીને દુઃખ ભોગવવાને વાસ્તે મ્હારી વાત આપને રચિત થશે નહિ, ખેર! હું જઈ છું.

શેઠ શુભાચર્યદેવે—આપ તો ધર્મિયારમાં શુરસે થઈ ગયા! જરાપાર રહેા તો ખરા? આપ તો મ્હાગથી એટલા નાગજ માલમ પડેા છો, પરંતુ તમારા વિના મ્હાર કામ બગડી જશે.

પડિતજી—હું આપથી નારાજ નથી, પરંતુ આપ એવી નિરર્થક વાતો કરો છો, તે કન્યાના ૬૦૦૦ હજાર રૂપિયા દેવાવાળા તૈયાર છે! તે આપ ગણેા છો કે એ કેટલી ખૂમસુગ્ત છે! જગી સારાં સારાં ગધુર ગાયન બોલી જાય છે હું કાંઈ પણ આપની પાસે લેવા ચાહતો નથી?

શેઠ—હીક! ત્યારે તેઓ લગ્ન ક્યારે કરશે? પડિતજી—લગ્ન તો ૧૫ દિવસમાં કરવા ખુશી છે? પરંતુ પહેલા ૩૦૦૦ હજાર રૂપિયા લે છે, અને બાકીના રૂપિયા ફેરા ફરતી વખતે શેઠ—સારું, આપ વચન છો એટલે જરા પણ સન્દેહ નથી.

પંડિતજી-હીં ?

શેઠ-જાઓ. આપ લગ્ન માટે પાકું કરી આવો.

પંડિતજી-પાકું શું ? રૂપિયા દેતો આવું અને લગ્ન લેતો આવું ?

શેઠ-મદુન સારું ?

એટલું કહીને શેઠ રૂપિયા ગણી આપ્યા, અને પંડિતજી આશીર્વાદ દઈને ચાલ્યા ગયા ?

(૨)

આજ શેઠ શુભાશયનના વિવાદ છે, પરંતુ યદ્યપિ કોઈ પણ સ્ત્રી નહોતી, પરંતુ દ્રવ્યવાન હોવાથી ઘણા સદગુરુઓની શૃદ્ધિથી આ બાવી રહી છે, તેમાં પંડિતજીની સ્ત્રી પહેલા નખરમાં હતી. શેઠ સાહેબ શુભાશયન સ્નાન કરી બેઠકમાં બેસા હતા, એટલામાં તેમની મિત્ર શેઠ પ્રેમચંદ્રજી આવ્યા, અને તેમણે વિવાદ સંબંધીની વાતચિત કરી.

પ્રેમચંદ્ર-કહે ? શેઠજી આપને કુત્ર લગ્ન કરવાની છાંય છે, પરંતુ એવું પરિણામ બુદ્ધિ આપશે ? અને પાછળથી મદાનુકૂળ નીકળશે ?

શેઠ શુભાશયન-લાઈ પ્રેમચંદ્ર તમે તો હર હમેશ કહેતા રહો છો, પરંતુ વયે નથી જાણતી, કે મ્હારે કેટલું કુઝ છે ?

પ્રેમચંદ્ર-હજી આપ બૂલ જાઓ છો હરી એથી પણ અધિક કુઝ યશે ?

શેઠ-અસ ? હું આપ ના હાંઈ પણ ઘિખા-મણ ચાહતો નથી.

પ્રેમચંદ્ર-હીં ? હું જાઉં.

એટલું કહીને પ્રેમચંદ્ર ચાલ્યો ગયો.

(૩)

શુભાશયન શેઠના વિવાદ થયા છે, પરંતુ આજ શુભાશયન શેઠની બદન જુરી દશા છે ? કેમ ન જાણે ? શેઠ પોતાની તેજ બેઠકમાં બેસી રહ્યા કરે છે ! યોડીવારમાં એમની સ્ત્રી

સુઝરી. આવીને કહેવા લાગે, કેમ કેમ અશુભાત દરો છો, પહેલા જાણના ન કે હું વિવાદ લાગતું હું કે નહિ. એટલું તે સ્ત્રી ચાલી ગઈ, એ વખતે પોતાના પ્રેમચંદ્રની વાત યાદ લાવી પ્રકાશાપ કરતાં હો એમ પ્રમાણે ચિન્તાતુર અવસ્થામાં બિટવીના ચરણમાં પડી ગયા, અને રાત્રિના વાગ્યે તેમની જાંબો ખોલી. શેઠને પાછા નૃપા લાગેલી હતી, પરંતુ પાછા મળતા પહેલે એમના કાનમાં આદર્શીઓના અવાજ પડે તે હળવેથી તે સુરજ ગયો, પરંતુ ખડકી પાં કાંઈ જણાયું નહિ, પરંતુ પેલી સ્ત્રી કે યોગ્ય સમયે પરમાં પેલી જઈ ફોટા વાર તેને પતંગ પર મૂકેલી નગરે જોઈ.

એટલે તેને ઘણાજ ક્રોધ ચઢ્યો, પાં પડેલી સાદગી લઈ તે તરફ ગાળા દેતો દોડ્યો, પરંતુ પેલી સ્ત્રી તેમજ તેના સાથેના ચોતે મળીને તેને બાંધ્યો તેમજ ખૂબ માર્યો, અને એક જગણીની માફક બાંધીને મ્હોંમાં કપાં ભરીને તેઓ ત્યાંથી ઝવેર તેમજ નમકી લઈ ચાલતા થયા.

પ્રાતઃકાળમાં આજ શેઠ પ્રેમચંદ્ર તે તેમનો મિત્ર અને જણ તેજ રચના નીકળ્યા, કારણકે તેમને આજ શેઠ શુભ ચંદની દશા જોવાની. હજી હતી. એ મહાન પાસે આવીને અવાજ કર્યો, પાં કોણ બોલે ? ત્યારબાદ બન્ને જણા તે મ ની બાંદર ગયા, અને ત્યાં જમને શુભાશય શેઠની દશા જોઈ. તેમણે તેને છોડીને સાવજ કર્યો. શેઠ સાહેબ ! એમની સમજ લાય જોડી એમની શિક્ષા નખાની તે પ્રકાશાપ કરવા લાગ્યા !

કાલાસર,
(જોડાઈ)

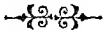
} “ સુરેન્દ્ર ”

વિવિધ વિષય.

૧ ખી ગા-૩

ચાર.

સંવત-૧૯૩૦ ના ભાવો

આગતા દુકાળના ભાવો

અસહ્ય મંચડનો રિવાજ હતો અને તે માટે રાજ વરંધી ધ્યાન અપાતુ ત્યારે દુકાળમા પણ કેટલા સરવા ભાવો હતા તે ધ્યાનમાં લેવા જોઈ છે. એક ખાની લામક આધારવાળી નોંધમાં લખ્યું છે કે સ. ૧૯૩૪ ની સાયમાં દુકાળ હતો, લાણ કાષ વેગાતી આપતુ નહિ. મવલ્ય જે પ્રમાણે અંગ રખાતો હતો, જો કે ત્યારે પણ વળાવો વગેરે સીધી કામો તો ના. સિદ્ધી સરકાર વરંધી કાઢીયાવાડ એન'સીના ગામોમાં પણ ચાલત'હતા. સંવત-૧૯૩૪ (દુકાળના ભાવો)ના ભાવો

શ.	શેર.	શ.	શેર.
૧ જુવાર ૩૬		૧ તેવ ૫	
૧ ધડ ૪૨		૧ સારના લાડા	
૧ વલ ૪૦		તેનમા કરેલા	
૧ હવર ૧૧		શેર ૧૫	
૧ ગોળ ૧૦		૧ ખી રો	

(વગેરે વગેરે ભાવો જે પ્રમાણમાં હતાં.)

સંવત-૧૯૩૨ ના ભાવો

શ.	શેર.	શ. આ.	શેર.
૧ કપાસીયા ૫૦		૧-૦ વલ ૧૦	
૧ ચણા ૩૨		૦-૨ ધાસનો બારો એક	
૧ મગ ૪૨૧		મજુ દોડ લગભગ.	
૧ ખાજરો ૩૨		૧-૦ અડ ૩૬	
૧ ધડ ૩૨		૨-૮ કપાસ ૪૦	
૧ ગાંધીયા ૧૦		૧-૦ યેપર ૧૦૧	
૧ જુવાર ૪૦		૧-૦ હડ ૧૦૧	
૧ પગરખા (દેશીરબી ૧-૦		૬૫૨૨ ૧૩	
૫૨) નેક એક		૧-૦ લાડ પાટીયુ હાય	

શ.	શેર	શ.
૧ ખાજરો ૪૨		૧ હાલના મજલીન જેવું
૧ કપાસીયા ૫૦		ગવનું કપડું હાથઆં
૧ મગ ૫૦		૧ ચોઈલું હાથ સાત,
૧ જુવાર ૬૪		૧ પાણકાર હાથ દર.

આ કપડું ખેડુનો, ખજુરો, ગરીબો, ભર-વોડો વગેરે વાપરે છે તેમ ગાદલાં વગેરે થાય છે.

૧-૦-૦ નેન હાથ તેર.

વગેરે વગેરે ભાવો આ પ્રમાણમાં હતાં

સંવત-૧૯૩૭-૩૮ ના ભાવો એટલે ૧૯૩૮ ના દુકાળ પછીના ભાવો

શ.	શેર	શ.	શેર
૧ ખાજરો ૮૦		૨-૮ કપાસ ૪૦	
૧ જુવાર ૬૦		૧-૦ મીડું ૧૧૦	
૧ ધડ ૫૬		૧-૦ હલર ૯	
૧ તલ ૩૨		૧-૦ ગોળ ૮	

છોક મીમાંસા

હનીઆના મર્ પ્રદેશોમાં ત્યારે કાષ છોકે ત્યારે તેના દીર્ધા કુખ માટે અથવા સુમેઝા માટે કર્મના કંઈ આશીર્વચન ઉચ્ચાર છે. આ આશીર્વચન બુદ્ધ જુદા દેશમાં, ભવિમાં બુદ્ધો બુદ્ધ હોય છે. જર્મનીમાં પોતાના પિય જનને છોકો જોઈ "જસનગટ" (રસય રહો) રવીન તથા દાંતમાં.

"યો સુહેસ" તમારું બંધુ દો હપર તમારો સહાયક હો કહે છે. આરિયામાં છોકનારને પ્રજામ કની તેના દીર્ધા કુખ માટે પ્રજુ પ્રાર્થના કરે છે. અંગ્રેજોમાં પણ આતું કહક કહેસનો રિવાજ હતો પણ હાલમાં તે અમમળના મુચક થઈ પડ્યો છે. હાલ છોકનારને જોઈ અંગ્રેજોને મતરમી સદીના મયકર થોમો સાક્ષાત્કાર થાય છે, ઉદરધનમાં

“મારામ્મજી (જયંતી મહાપ્રભુ) ગીસમાં
કલ્કત્તામાં (સ્વસ્થ રહે) અરુણદાસમાં
ચારા હાથ કલ્કત્તા (જયંતી કરો) ”
અને પારસીઓમાં “છરે” યા “છરો”
અર્થાત્ “હવે” કહેવાની પ્રથા છે. આવી-
પ્રથાને એક અનુભવી ભરેલા આશીર્વાદનો
પ્રયોગ કાંઈમાં થયો હતો. એક મનુષ્યને છોકો
નોંધ એક બુદ્ધી દોડી આવી, અને “તારી
નાર્થિક આવક ૧૦ હજાર પાઉંડ થઈ જશે”
એવો આશીર્વાદ દીધો. દિવસોમાં “શ્રાવણ”
કહેવાને રિવાજ છે.

આ પ્રમાણે આ રિવાજ સર્વત્ર પ્રચલિત
છે, અને તે મળ્યા લાંબા સમયથી છે. ધણું
પ્રાચીન લેખકોએ આ સબંધે ઉલ્લેખ કર્યો છે.
અરસ્તુ સરખા પ્રાચીન વિદ્વાનના સમયમાં
આ રિવાજ પ્રચલિત હતો, અને તે પૂર્વે ધણું
વર્ષથી ચાલુ હતો કે જેનો ખ્યાલ અરસ્તુથી
પણ થઈ શકે ન હતો.

આ પ્રમાણે ચાલુ મવાતું કારણ હાલવાથી
અરે લોકાન થતું હોયું નોંધ્યે એવો સંદેહ
વિચાર રહ્યો છે. પૂર્વે લોકો છોકો કાંઈ પણ
મવાંકર માંદગીનો આગાહી થયે માનતા હતા
એ આ પ્રમાણે આવજીને નક્કર કરે છે.

મીઠાધુખતું લક્ષ્ય ?

ડૉ. એટકિન્સન નામના એક મહાન
વિદ્વાન ગુરુએ કેંબ્રિજમાં કલેઅર કોલેજમાં
૫૭ વર્ષ સુધી પ્રિન્સિપાલનું કામ કરી વિદ્યાર્થી
લીધો હતો. તે કાલમાં ૯૯ વર્ષના છે એક
પ્રસિદ્ધ કોલેજમાં ૫૭ વર્ષ સુધી પ્રિન્સિપાલનું
કાર્ય એક સરખી રીતે કરનાર ગુરુચર્યામાં
કાંઈપણ નિરોધતા હોય તે નોંધ્યે એ નિસદેહ
છે. મુજબ ૬ ફી એમએ તેમની ૯૯ થી વર્ષ
ગાંધે દિવસે ઉગ્ધાંડનાં એક પ્રખ્યાત પત્રના

પ્રતિનિધિએ તેની સુલાકાત લઈ તેમને દીધાં
“મવાતું કારણ પૂછ્યું. તેમણે ઉત્તર - દીધો કે
“મિતાદારી વધા. શાંત રહેવું અને હંમેશાં
દિવસમાં મર્યા રહેવું” એ મારા જીવંતનું
લક્ષ્ય હતું. હું તન તોડીને કામ કરતો ન હતો
તેમજ જરાપણ નવરા રહેવું અને ગમતું નહતું
દોષને કાંઈ પણ કાર્યમાં હું યુવાયોગ રહેતો”

હું એટકિન્સન કાંઈમાં હજી નીરાગ અને
સરકત છે. તેમના ઉત્તર આપણે ધ્યાનમાં
લેવા જેવો છે. નિયમિત કામ કરવાનો મહાવરો
દોવો નોંધ્યે અને મનનો સંયમ થવો નોંધ્યે
જેથી આપો આપ આપણી પ્રકૃતિ ધણી સારી
રહેવા પૂર્ણ સંબંધ છે.

જાપાન અને નવું જલ્દાન.

જાપાનમાં જયારે નવું વહાણ બંધાયું
તેવાર થાય છે, ત્યારે તેને સમુદ્રમાં ચાલુ
કરવા માટે પ્રથમ ડિયા ધાય છે. તે વખતે
એવી ડિયા ધાય છે કે કેટલાંક પક્ષીઓને
પાંજરામાં પૂરી ત્યાં લાગર રાખે છે. અને
વહાણ પ્રથમ ચાલુ કરવા સાથે પક્ષીઓને
છોડી મૂકે છે. એવા દેવોથી કે પક્ષીઓના
દુરા કરવાથી તેમના આશીર્વાદથી વહાણ
યશસ્વી નીવડે.

જાપાન એક સુધરેલો દેશ છે. તેઓ આ-
તઃકરણથી સમજે છે કે પ્રાણીઓ પણ તેમના
પર કબજાર કરતાં આશીર્વાદ આપે છે, અને તેનું
ધ્યન મળે છે. તો સર્વ માંસાહાર કરનારાઓએ
વિચાર કરવો ઘટે છે કે શું તેમના વધથી તેઓ
તમારા પર નિસાસો નાખતાં નહિ હશે કે ?
શું તેઓ વખતે શપિત કરતાં નહિ હશે કે ?
જરૂર કરશે. એવા અનાક પ્રાણીઓની “દાષ”
નકા બિના નહિ રહે. બહોલો લેવાનો દુરવતો
રીવાજ છે, તે ધ્યાનમાં લેવો નોંધ્યે.

શ્રીમંતોના સુખનું સાધન.

આજકાલ ગરીબ લોકો તવચરના સુખનો હેતુ પોતાનો જાનમાલ અને કામતી ઝાલ રીવાજ, લુચ્ચા, લદંગ, ચોર, ધાડપાકુ તેમજ બગેરે આગની ધાસ્તીથી રક્ષા કરવામાં સમાવેશ થાય છે. જ્યાં સુધી તેનું સતોષકારક સ્વપ્ન નથી થઈ શકતું ત્યાં સુધી હાલે હીલકુલ ચેત પડતું નથી. એવા ક્યો મુશ્કેલી દસે કે તેના હિંમતને હોવાં છતાં માંખના ઉપાયો ન હોય.

કુળ દર્માં ત્રીજેની બનાવવાના ધણી કારખાનાઓ છે છતાં એવા મોટા શહેરમાં પણ મુશ્કેલી મેસર્સ. ડી. અમીચંદની કાચરમુક ત્રીજેનીઓ એકી બનાવે સંપૂર્ણ પસંદગી પામેલી છે જેનું કારણ માત્ર એટલું જ છે કે મજાનું કામ છે અને મધ્યમ કામ છે. દરમ્યાન કામની ખાતરી મારે ગળા રજાકાઓથી તેમજ પદ્ધતિમાંથી ચાંદ તેમજ સંખ્યા બંધ મરીશીકરો મોલા છે મારે બધા મુશ્કેલી ઉભી થઈ ગઈ છે એવા દેખાતા ખાલી ડોઝરના ઓમાં તમામ અસુધ પૈસાનો લોગ આવતા પડેલાં ૧૮૩૦ એક ગણત દુબારી દુગનની મુશ્કેલી મોટા કે જેથી ત્રીજેનીની સમગ્ર માહિતી મેળવી શકાય.

ખીખાં કાનો જેવાં કે તળાં, દોઝ, દેસ બેલો પશુ તેવા આગ્રહાપક બનાવવામાં આવે છે. વધુ પ્રયાસો રખાયાં થઈ શકે. પ્રાઈસ લીસ્ટ મુજબ મોકલીયું.

મેસર્સ. ડી. અમીચંદની કું.

કાચરમુક ત્રીજેનીઓ બનાવનાર

૪. કલુખીઃ બજાર, મુરત.

ELECTRIC POCKET LAMPS.

વીજળીના દીવા.

- (૧) નાના મજામાં પણ ગળી શકાય છે.
- (૨) અગ્નિની જીલકુવ ધારતો નથી.
- (૩) તેજ, દીવેટ કે હીરામણની જરૂર પડતો નથી.
- (૪) દુકાન ચાંપ નીચે અમેરિકાન બજાવાદ રાક્ષની કાલ છે.
- (૫) જ્યાં પણ હુણી કે ધુમાડો યતો નથી કે વામ આવતો નથી.
- (૬) રાત્રીને વખતે ઓછી કાલ તમે રાખી જરૂર પ્રસંગે કામમાં લેવાથી સંજોગો સવાર સુધી જીવ દીવા જળતા રાખવાનો નકામો ખર્ચ થઈ શકે છે.
- (૭) ખાસ કરીને કીડીકટ કરતા ઓછીકરો, જાનજી તેમજ મુશ્કેલી દર મોકા વારતે વજીન ઉપયોગી છે. કી. ૨, ૨૦, ૪, ૪૫, ૪, ૫ અને ૬. ફોટો ૬ આના. રેફરેન્સ ૨. ૧)

સી. ગોવિંદ એન્ડ કો. (એસ) અમદાવાદ.

અમૃતચિન્દુ

સઘળા પ્રકારનો દુખાવો, લકવા, સંધીવા, સ્તુળ, ચુક, ઉલટી, ઝાડો, મરડો, દોલેરા, અડચી, અછર્ણ, ખાંસી, દમ, સળેખમ, સરદી, માથાનો દુખાવો, દાંત કે દાઢતું કળતર અવાળુનો દુખાવો, મોંમાંથી દુર્ગંધ છુટતી, મળવ્ય આવવી, ખાટાં કે તીખાં ઘચરકાં, કાનતું પાકતું, પડું બેડું, આંખો દુખવી, શરીરે સોજાં આવવા, ઘા લાગવા, ઘસાર પડવા, હાથ પગમાં ચીરા પડવા, ઘાતુ પાકતું, ઘાગાં છુલવા, રાંઝણ, નાસુજ, પીન્નસ, સુરતી, ગેચેની, નખખાઈ, નામદાઈ, હરસ, પ્રમેહ, ચાંદી, વિસ્ફોટીક, જરોળ, અંડવૃદ્ધિ, પ્રદરરોગ કોઈ પણ જાતનો તાવ, વાંજો, ન્હાડ, વિગેરે અનેક રોગ આ એકજ દવાથી તત્કાલ દુર થાય છે, વળી ભમરી, મધમાખ, વીંછી, વિગેરેના ડાંગ ઉપર આ એક જાદુઈ દવા છે. માંદ મરચર, વંદા, કસોળીયા, કંસારી ઉપેઈ વિગેરે સુકશાનકારક જતુનો નાશ કરે છે.

સખતમાં સખત માથાનો દુખાવો માત્ર એકજ મીનીટમાં દુર થઈ જાય છે. માત્ર પેટની ઉપર ચોળવાથી પણ પેટમાંનો દુઃખાવો મટી જાય છે. પવન છુટવા માંડે છે. અને જાત્રી-ખઠહજમી દુર થાય છે. દાંત અને દાઢતું. કળનર એકજ મીનીટમાં ચાંત પડી જાય છે. વીંછીના ડાંગ ઉપર તે તેનો અમરતર અલોકીક જ છે, ઉંચામાં ઉંચી જાતનાં કોઈપણ પેનકીલર કરતાં અમરત જાંદુ ઘણી ઉંચી જાતની દવા છે. વિલાયતી દવાની દરેક દુકાન ઉપર તે વેચાય છે. હાલમાં તેની ઘટાડેલી કીંમત માત્ર રૂ. ૧૫૦ પોસ્ટેજ સાથે છે છ શ્રીશીના રૂ. ૮૦ પોસ્ટેજ માફ.

કેટલોગ મફત મંગાવો.

સીરનામું:—

“અમૃતચિન્દુ”—આફ્રીસ

નડિયાદ

તાવની દામખાણ દવા.

રૂ. ૧૦૦ ઈનામ.

કોઈપણ જાતનો તાવ અમારી દવાથી ના ઉતરે તો પૈસા પાછા આપીશું.
ચોથીગો તાવ નથી ઉતરતો એવું સાબિત કરનારને રૂ. ૧૦૦) ઈનામ આપીશું.
ડબી ૧ ની કિ. રૂ. ૧-૦-૦ ખાસ પડેજ નથી.

શક્તિ મજબૂત.

શક્તિ મજબૂતમા શક્તિ લાવનાનો અને વિચ્છેદનવાનો ગુણ નથી એવું
સાબિત કરનારને રૂ. ૧૦) તો ઈનામ આપીશું. શરીરના તમામ અવયવો મજ-
બૂત કરી ધાતુના તમામ કરદો મટાડે છે. ડબી ૧ ની કિ. રૂ. ૨-૮-૦ પડેજ નથી.

ધાતુ વિકાર.

ભયંકર દરદોની પાથવું ટાળ અને તમામ દરદોની દવાથી માહેતગાર થવું
હોય તો એક પસવું કાઢ લખી ધાતુ વિગળ ગુરતક મક્કત મગાવી લેવું.

વૈદ શા. ગીરધરલાલ કહાનજી

સુ. ધોળકા જી. અમદાવાદ.

જૈન મંદિરોના વહીવટદારોને અગત્યનું.

સુગંધી !

મનમોહક !

સુગંધ

દીપાવળી પવના પવિત્રોત્તમ દિવસોમાં દેવમંદિરો અને ગૃહ
મંદિરોની ભીડ જોવા મળે છે. આવા સમયે આત્માને આનંદોવાસના આવીશોવધી
કરવો હોય તો કેટલાક સ્વર્ગ મુખે જઈ જાય છે. આમુખ્યે આગ્રહપૂર્વક શરોધન
શુદ્ધ સુશોભન વસ્ત્રોથી તેમજ પવિત્ર દ્રવ્યો તેમજ કમ્પુત્રી, અંબર,
અમર, ચંદન આદિ અતિવ સુગંધીદાર વસ્ત્રોથી જાડે દર્શન ધૂપ
અગરવત્તી જનાવવામાં આવ્યા છે, માટે, મોટી આકર્ષક બહેર જાણેથી
જે જાણે કાંઈનો જુકો, ઈમેસ, તેમજ અપવિત્ર દ્રવ્યો અને અશુદ્ધ
મિઠાઈ ધૂપ અને અગરવત્તી વાપરવા પડેલા હોય તેના તન જોઈ દર્શનપ્રિય
ભિમાની જાણે છે એક વખત મગાવવા આજે સુકા ભલામણ કરીયે
દેવાર્પણ દર્શન ધૂપ રતલ રૂ. ૩, ૨, ૧, બરાસ તો ૧ રૂ. ૨, ૧, ૦
અગરવત્તી (વગર સહોની), ૨, ૧, ૦, ૦ પવિત્ર અક્ષરો, ૩, ૨, ૧, ૦
અગરની સુખડની ચણી [શુભ જ, મોગરો, કવટો, અગર
વાસકેય રતલ રૂ. ૩, ૨, આહુ બીમારીની હવા સુધી
બચકર ધૂપ રૂ. ૨, ૦, ૦]

આજના હોલો દરો માટે
કી રૂ. ૧) બીનાઈન આઈરોલ બીનાઈન કી રૂ. ૧,
સરેયા પ્રધર્મ જૈની—મુરત, મીટી

નવજીવનાલય

વિજળીનું દવાખાનું.

કોઈ પણ પ્રકારની વાદ કાપની ક્રિયા સિવાય સર્વ દરદો મટાડનાર ખોલ
સેકડો પૈથ ડાન્ટરોની દવા કરી કંઈજોલાઓ માટે અમુલ્ય લાસ.
નવા જગતના મોગમાં મોટી રોષ વિજળી છે વિજળીને શાસ્ત્રીય રીતે શરીરના શે
જાગમાં દાખલ કરવાય તે જગતન અને છે, અને રોગ મૂળમાંથી મટી જાય છે. વિજળી
મદા માણસને જાણે છતાં યતી નથી પાણીના પ્રયોગો, મેરેજીઝમ વગેરે નવીન અર્થે
જાણેથી રોગ મટાડનાર આજુ પાતુ દિવસનામાં આ જોડે છે, યુગમાનના યા
ધરના દરદીઓને પોતાના રોગ ઘેર બેઠા મટાડવાની સંપૂર્ણ સલાહ ૩ ૨) ફીન મે
નારને પત્ર દ્વારા આપવામાં આવે છે માહિતીનું પુસ્તક મુક્ત લખો યા મળે
૦૬/૨ મહાદેવ પ્રસાદ, ઈ એમ. ઈ. એન. ડી. (ન્યુયોર્ક)
દે. વાદ પાસ, તાર જોગીસ શામે, અમદાવાદ

પ્રસિદ્ધ કરનાર તત્ત્વી હોલિંગવેય મલ્ટીપલ દેશોમાં, સત્તમ ધોરીસ સોનીફીઆ
મુરત ખપાઈયા અમલ તાલવાજાની જે છે અમલ

સત્સંગ

શ્રી કુલ્યમન નિરોધક હવના પત્રો રક અને
નાતિવર્ધન મહા ભરતી
પ્રમદ થતુ માનિ પત્ર

પુસ્તક ૧૮૫
અક

માર્ગશિપ
સા ૧૮૬૫

વિવિધાનુક્રમ

વિવિધ.	૧૮
૧ પ્રાક્ષગિમ મોષ	૧૧૭
૨ થી ૬ કવિતાઓ	૧૧૮
૭ મેલક સહભોષાવક વચના	૧૦૨
૮ મેલક બાળકોના ખૂબી	૧૨૧
૯ લનાવ નસન બધ થયા ૬ રો	૧૦૪
૧૦ એક વાન	૧૦૧
૧૧ અહિંસા ૫ મોર્મ	૧૨૧
૧૨ અત્મ પ્રકર	૧૦૮
૧૩ ના ૬ અને શ્રીઓ	૧૦૨
૧૪ ને ખેતી માંડી મિત્રપત્ર કેમ ૧૫-૧૬	૧૩૫
૧૫ વિવિધ વિષય	૧૮

તની અને ૧૬ રા -

દેવલતરાય દાદુભાઈ દેસાઈ
સાનિક વિદ્યા-મુગ્ધ

ચાર્જિંગ લેવાનું
મેલક ૨૫-૦૦-૦૦
નાલકે ૩૦-૦-૦

દાદુભાઈ દેસાઈ

દરેક જાતનાં દાન આપવાનું સુપાત્ર સ્થાન

હિંદુ અનાથ આશ્રમ

નડીયાદ.

આખા હિંદના હિંદુ જાતીનાં અનાથ બાળોને
પાળવામાં આવે છે. વ્યવસ્થા માટે જાહેર
પુરૂષોના ઉત્તમ અભિપ્રાય મળેલા છે.

દરેક જાતનાં દાન લેવાય છે—દરેક દાનની પાવતી મળે છે—વસ્ત્રદાનની
જરૂર છે દાન કરવાના દરેક પ્રસંગે આ અનાથોને યાદ કરજો.

અનેકંઈ પણ રકમ દાન મોકલો પેલા ભવનુ બાથુ બાંધી લેજો.

રૂ. ૨૦૦) માં ૬૨ વર્ષે એક દિવસ દાતાના નામથી લોજન અપાય છે તથા
આરસની તખ્તીમાં નામનું સ્મારક રખાય છે.

૩. ૨૫) માં જો દાન અપાય છે—જોડપર નામનું સ્મારક રખાય છે.

એક રૂપીઆથી વધારે દાન આપનારાનાં નામ વારસીક રીપોર્ટમાં પ્રગટ થાય છે
દાન મોકલી રીપોર્ટ મંગાવો—દરેક જાતના દાનની જરૂર છે.

મંત્રી—

હિંદુ અનાથાશ્રમ,

નડીયાદ.

એક નવું સાહસ.

સાહિત્ય પ્રેમી બંધુઓ, લાયબ્રેરીના સેક્રેટરીઓ કૃપા કરી આ
બહાર બપરની નોંધ લેજો.

અમારા તરફથી હાલમાંજ ખોલવામાં આવેલા

શ્રી શારદાવિહાર પુસ્તકાલય

(બુકડેપો)માં ગુજરાતના દરેક વિદ્વાન લેખકોનાં
તથા દરેક સંગ્રહાયનાં પુસ્તકોનો સંગ્રહ
કરવામાં આવ્યો છે.

તમને કોઈ પણ પ્રકારનાં પુસ્તકની જરૂર જણાતાં એક વાર આ
પુસ્તકાલય (બુક ડેપો)ને જરૂર યાદ કરજો.

વધુ માટે લખો:—

શ્રી શારદાવિહાર પુસ્તકાલય.

G/o સતસંગ એફસી—મુરત

ખરું કર્તવ્ય !

અનાથોની ભરતી !

નડીયાદ હિંદુ અનાથાશ્રમે, હાલમાં ઇન્દુસ્ત્રીએ જાતી થઇ પડેલા અનાથોને દાખલ કરવા સર કર્યું છે. આવા અનાથો જેને મળી આવે તેણે ખાત્રી લાયક દાખલ સાથે તહેમના જાતને ધર્મના સંસ્કારો આ આશ્રમમાં મોકલવાની આવવા.

આ અનાથોની વધેલી સંખ્યાના આ મોંઘાસારી ખર્ચને પહોંચી વળવા ઉદાર રકમોનાં દાન મોકલવા દાનવીરોને વીનવતી કરીએ છીએ. ઉદાર સદાચ મળતાં અનાથોની ગમે તેટલી સંખ્યા પાળવા આશ્રમ તૈયાર છે. દરેક જાતના દાન લેવાય છે પારતી મળે છે. વીગત માટે લખે :—

મંત્રી હિંદુ અનાથાશ્રમ-નડીયાદ.

લાયબ્રરિઓને શોભાવે તેવાં વિદ્વાનોને પણ પ્રિય

થઈ પડેલાં ઉત્તમ પુસ્તકો.

૧ રાજયોગી અને પરમાર ધારાવર્ધિવ લાગ ૧ લો અને બીજો (બે પુસ્તક) ઐતિહાસિક રાસક નવલકથા જેની બે વરસમાં ૪૦૦૦ નકલો હાથે હાથ ખપી ગઈ છે. કિં રૂ. ૪-૦-૦

૨ દેવી ખડ્ગ ઉપલાજ લેખકની તેવીજ બીજી ઐતિહાસિક નવલકથા કિં. ૧-૧૨-૦

૩ રામાયણ રસખિન્દુ અને શ્રી કૃષ્ણ દર્શન રામાયણ તથા શ્રીમદ્ ભાગવતનું ખરેખરું માર્મિક રહસ્ય (લેખક રા. રા. મધુવચરામ બળવચરામ ઉત્તરીટાચર્ક સળ જડજી) કિં. રૂ. ૨-૦-૦

૪ મહેશ્વર મહિમા (શિવ પુરાણનું માર્મિક રહસ્ય) કિં. રૂ. ૦-૮-૦

૫ મનુષ્ય જાતિનો કચવિકારો સર્જિતું ઉત્પત્તિથી માંડી આજ સુધી થયેલા ફેરફારોનું (પાશ્ચાત્ય જ્ઞાન તથા આપણા શાસ્ત્રો આધારે) આકર્ષક વિવેચન. કિં. રૂ. ૦-૮-૦

૬ અનુક્રમણિ રામાયણ (સાહિત્ય પરિષદે પાઠ કરેલું ઇનામને પાત્ર કાવ્ય) કિં. રૂ. ૦-૪-૦

૭ સુકવિ સમિતિ (એક સુંદર હાસ્યરસનું પુસ્તક) કિં રૂ. ૦-૮-૦

૮ રામવિયોગ (નીતિ પ્રધાન નાટક) કિં. રૂ. ૦-૧૨-૦

એકે આનાની ટિફ્ટ મોકલનારને નીચેના પુસ્તકો મફત મળશે.

૧ હરિદ્ર હિંદ, ૨ સરસ્વતી, ૩ દારૂથો દૂર રહો, ૪ આદારમીમાંયા, ૫ ગું પગ મેધ સચાજ છે.

કોઈ પણ પ્રકારના પુસ્તકો માટે લખો—

શ્રી શારદાવિહાર પુસ્તકાલય (બુક ડેપો)

પુસ્તક ૧૦૪.

અંક પચા.

સતસંગ.

માર્ગશિષ્ય

સં. ૧૯૭૫.

પ્રાસંગિક નોંધ.

—૧૪૦—

આ સંસ્થાએ આજ સુધી પોતાની સક્તિ પ્રમાણે કાર્ય કર્યું છે. અમારું હૃદય, હાલમાંજ સંસ્થા વરદશી કન્યુએન્સની દ્વારા મરત પૂરી પાડવાનું કાર્ય સમાપ્ત થયું છે. પરંતુ કામ કામને શીખવે છે તેમજ એક કાર્યમાંથી નિવૃત્ત થતાં બીજાં અનેક કાર્યો સન્મુખ ખડાં થાય છે. કાર્ય કરનારાની કદર થતાં તેઓ હાસાહી થવા સ્વાભાવિક છે. દવા મરત પૂરી પાડવા જે રૂક એકત્ર દેખું હોય તેમાંથી દેટલીક રકમ હિસાબ ચોક્કસ થતાં વધનાર છે આ રકમમાંથી અમે સલામતપુરા જેવા વૃદ્ધ ગરીબ વર્ગના લોકોમાં એક દવાખાતું ખુલ્લું મુકવા ગોઠવણ કરી છે. જે કે વધેલી રકમ ચોજનાના પૂરા ખર્ચ જેટલી નથી છતાં પ્રજા પર વિશ્વાસ રાખી કાર્ય કરવા નક્કી કર્યું છે. અમારી દરેક દવાશુ શ્રીમંત સજ્જનોને વિનવિ છે કે તેઓ સંસ્થાના સહાયક થઈ દર વર્ષે ૨. ૫) મદદ આપશે. જે આ ચોજનાનો સ્વીકાર થાય તો અમે અમારાં ધારેલાં કાર્યો સારી રીતે કરી રાહીએ. દર વખતે રૂક માટે પણ કોઈને કંટાળો આપવો ન પડે.

અનેક પ્રકારની હાલમાંનીઓથી વચન હજી હાલમાં મુક્ત થયું નિષ્કટ પરિસ્થિતિ છે રોગ ચાલો પણ વૃદ્ધ શાંત થઈ ગયો છે. પ્રજાના કળ કળતાં હોવામાં કંઈક શાંત રહેવા છે. પરંતુ બીયારી રિંદની પ્રજાઓ સમજ મહા-મંકટ હોય છે સાધારણ પ્રજાને આડું વરસ નિષ્ફળ નીચવાથી દુષ્કાળની સામે ટકી રહેવાનું છે ટોરોની રિથતિ થણી બાનીક થઈ પડી છે. કાદીઆવાડના તથા બાકના પ્રદેશમાં લોકો ટોરોને છોડી મૂકે છે અને આવી પરિ-રિથતિમાં બાપિ પણ મહા નિષ્કટ દષ્ટિ ગોચર થાય છે. અધુરામાં પૂરું જે શ્રીમંતો પોતાનેજ દેશી ભાઈજોના પેસાથી લડાઈ દરમ્યાન લક્ષાધિપતિ કે દરોડાધિપતિ થઈ બેઠા હતા, તેઓની રિથતિ પૂર્વ કરનાં પણ માડી થઈ પડી છે. શ્રીમંતાઈના કેવળ સ્વપ્ન બન્યા છે આવી રીતે હાલમાં સામાન્ય રીતે સમસ્ત પ્રજા દુરવર-સમયમાંથી પસાર થાય છે. સંતોષની વાત છે કે નામદાર સરકારે પણ આ રિથતિ ધ્યાનમાં લઈ પગલાં ભરવા માંડ્યા છે.

આવા સંજોગોમાં આપણું કર્તવ્ય જેન કેન પ્રકારે પણ હોઈને આપણું કર્તવ્ય સહત્ત આપવા પગલાં ભરવાં એ છે. મનુષ્યનું મનુષ્ય તરીકે કર્તવ્ય બીજાંઓની સેવા કરવામાં

સગાયલું છે સંગા ધર્મમાંજ પ્રભુ સેવા છે. પ્રભુ આજે જ રીઝે છે પ્રજાની હાલતી સ્થિતિ માટે નામદાર રરદાર તરફથી, તેજ જ સુખાઈ તથા અપદનાદના આગેવાન શ્રીમંતો તરફથી ઉપાયો લેના શરૂ કર્યા છે. અને સારાં ફરિયાદો થયાં છે આ કાર્યને સમગ્ર બાદમાંથી પોતાથી જાતની સહાય આપવાના છે પોતે પણ પોતાની શક્તિ અનુસાર અન્યના દુઃખ એ જાં કરવાં તત્તર થવું જોઈએ.

જીવહિંમા અટકાવવા જીવદયા માન પ્રચારક મંડળો જે વિષયનું જાન જીવદયાના સારહિં આપવા અનેક પ્રકારે ત્યની અસર હીલચાલો કરે છે. આ સર્વનું પરિણામ શું આવે છે એનો સામાન્ય રીતે ધણાને ખ્યાલ હોતો નથી હમને સ્ત્રીઓના અર્થ પશ્ચાત્ત એક મુખ્ય પણ માંસાહાર તજો નો તેની સમસ્ત જીંદગી માટે જોઈતા માંસાદાર તજ નો તેની સમસ્ત જીંદગી માટે જોઈતા માંસાહાર માટે અપના પ્રાણીનું સંસ્કાર થાય છે. તેનો ખ્યાલ કરવો જોઈએ મયા ભાગ્યદ માસમા અંગેના ભગવાન દાહરિફલના પ્રિન્સિપાલ ડૉ. જે.એ.એ. જે વિષયનું સાહિત્ય વાંચ્યા બાદ મ સહાર તજ દીધો છે આની કેવી અસર થશે ? તે વિચારવા જેવું છે. એવોજ એક જીએ દાખલો રજુ કરીએ છીએ રા. લામસંકર લક્ષ્મીદાસ ઉપર કોમ પારસી બન્યુંજે તેમના દાખાણ વાંચી નીચે પ્રમાણે પત્ર લખ્યો છે.

સુરગી ઉપર ઘાતકી પણું.

મી. લામસંકર લક્ષ્મીદાસ,

પટેલીને દીવસે જાનવર તરફ દયા ખાતર ગોસ્વ નહિ ખાવાની તમેએ “જમે જમશેદ” પેપરમાં દયાણ પારસીઓને અપીલ કરી છે તે વાંચીને લખવાનું કે હું પોતે એક વેજતેરીયન પારસી છું અને જાનવર તરફ દયા રાખવાની

હીલચાલને દરેક ફર્નહ છુટું છું. તમારી પટેલીની અપીલ સંજોગી તમને જણાવવાનું કે પાંચી કુટુંબો માટે કપાટી સુરગીઓની ગરદન ઉપર જરાક જરી ફેરવીને છોડી મુકવામાં આવે છે અને તેથી તે ખીચાર પ્રાણી અતીવ્ય વેદના જોગવાણું ધણી-વાર મુધી તરફવા કરે છે તથા ઉઠીને નાસે છે. આવો નિર્દય દેખાવ હું મારા ધરવા પાસે દરરોજ જોઈું છું. પારસી જેવી દયાણ કોમ આટલા બધા નીર્દય પણને માટે ખુદની નજરમાં જવાબદાર થય તે ધણું અસંભવકારક છે. માટે તમે આ નાનદ પણ હમારું લોકપ્રીય જામે મારફતે પારસી કોમને અપીલ કરો એવો મારી તમને સૂચના છે.

લી. સેનક

એક પારસી.

આવીજ રીતે આવાં મારફત પ્રચારથી અનેક શુભ પરિણામો આવે એજ સદમિલિપા.

હિંદને હાલની ખૂરી હાલતમાં મુકનારા અનેક કારણોમાં એક

દાર્શી હુન્નરહો કારણ દાર પણ છે, તે જ કરવા અનેક પ્રયત્નો ખરાં દીલથી કરતાની જરૂર છે. ખરા પનીનાથી પેદા કરેલું દ્રવ્ય કાનીગર વર્ગ કેવી રીતે ફેરો દે છે, તેનું તેમને વારંવાર જાન કરાવું જોઈએ. આવા કંઈક હેતુથી અમે નીચે પ્રમાણે જોડું તૈયાર કરવા ધાર્યું.

શું તમે દારના યુગામ છો ?

તમે કેમ કંગાગ બન્યા છો ? દારથી ખરા પસીનાથી પેદા કરેલું દ્રવ્ય ક્યાં ફેરો દે છે ? દારમાં

તમારાં ચરીર, મન, પસી અને આખરનું કેલે સયાનાશ વાળું છે ? દારજે

જરા શાંત થિ તે વિચાર કરો અને આજને આજ દાર ન પીવાના કથમલો

सभप्रलोडी पद्यावलि:

नागो माति मदेन कं जळरुहैः पुणेंदुना शर्वरी

शीलेन प्रमदा जवेन तुरमो नित्योत्तवै भन्दिरम्

वाणी व्याकरणेन हंसमिधुनैर्नभः रामा पण्डितैः

स्तपुत्रेण कुलं नृपेण वसुधा लोचनयं विष्णुना

शोभे हाथी भट्टे, जलो कृष्णथी, ने सती पुणेंदुथी,

शीले सुन्दरी, वेगथी तुरम ने प्रासाद आनंदथी,

वाणी व्याकरणे, रामा भगवन्थी, हंसेन हाथे नदी,

स्तपुत्रे कृष्ण, पृथ्वी सौ रूप वरे, त्रिलोक विष्णु धर

अस्यां सखे बघिरलोकनिवास भूमौ

किं कृमि तेन किल कोकिल कोमलेन

एते हि दैवहतकास्त्वदमित्त्वर्णे

त्वां काकभेद कल्यन्ति कलानमिताः

हे कामिनी ! अधिर दोकती भूमिभां आ,

शुं छे प्रगोवन भीडा वव गानवुं हा !

ने छे अभार्गो नहि किंमत. लक्ष्मनारा,

रगे लुटे न जरी काग न भाननारा ! १.

निजगुणगरिषा सुखाकरः स्यात्

स्वयमनुत्तम्यतां सभां न तावत्

मिजकरकण्ठेन कामिनीनां

कुचकलशक्रन्दनेन को विनोदः

सुखन स्वकथने न लाभ गाने,

अपुत्र गळे शुषु तो शखे वणाखे !

तिमिर कर प्रदी केअ कामिनी-ले.

अदखु करे कुय तो विनोद शाने ?

रङ्गापतेः संकुचितं यशो यत्

यत् कीर्तिपात्रं रघुराज पृथः

स सर्व एवादिकवेः प्रपाद्यो

न कोपनीयाः कवयः सितान्द्रेः

लंका पतिनो यश नाश पाभ्यो.

भोला पतिनो यश भूय नभ्यो.

પ્રનામ એ વાદિમકીને ગળી એ,
ન કોપવા કોઈક વિભૂતિએ

૪

ચિત્ત જાપિ સુમાપિતેન રમતે સ્ત્રીયં મનઃ સર્વદા

શ્રુત્વાન્યસ્ય સુમાપિતં લલુ મનઃ શ્રોતું પુનર્વાન્ઝતિ

અજ્ઞાજ્ઞાનરતોઽવ્યનેન હિ વશીકર્તું સમર્થો મવેત્

કર્તવ્યો હિ સુમાપિતમ્ય મનુજૈરાવશ્યકઃ સંપ્રદ

ચિત્તે કલેશ અનેક હોય તદ્દપિ સાહિત્યથી તે રામે

ખીલ પામથી સંભળ્યું' যদি જરા ઇચ્છા કરી થાય છે.

માની-મર્ષ બધાયને વશ કરે એ એક શક્તિ અદા!

મારે સંચય મર્ષ કોઈ કરતે સાહિત્યનો સર્વદા!!

૫

ધીરજ.

ખડુત અને જમાનો.

મનહર છંદ.

સુમારાથી લોકો કહે જમાનો આગળ વધે.
પણ કેમ ખેડુતની સ્થિતિ દો પાછળે ?
ખેડુતના સુખ મહી ફુનિયાનું સુખ દિમે;
ગજ ને સમાજની આખાઈની ખેડુ ખળે,
બહેન થાય મોઢી નવા જોળારો ને મંત્ર તણી.
પણ ખેડુ સ્થિતિ સુખી વિજય તેનું ના વળે
ખેડુની સ્થિતિ જે હોય સુખમય તોજ બધે;
થાય બિલા દહેર અને ધારણા ફોલો મળે.
ખેડુ થાય નિષ્ણજ તો માલ ના ખરીવી સહે,
બહેરો રોય ગમે તેવો તેનાંજ તે દામનો;
બરો હોય માલ અમરાઈ કે વખાર મોલી;
ત્યાને ત્યજ પડી રહે માત્ર તે તો નાખનો,
વેશારી શું વ્યવહાર કરે કદો માલ સિય ?
ખેડુની ખજાણીથી ન કપચો જામનો;
ખેડુની સ્થિતિ જે હોય સુખમય તો ખરેખર;
થાય બિલા દહેર ધધે આવે દામ દામનો,
ખેડી ॥ પેદાશ વિજય કદો ગાડી થોડા અંગે,
રેલ્વે અને રીંગની દોડારી થાય દયા ?
વકિલ તે, બેરીસ્ટરો ખાય બેદા જગાળો,
વાતોના તણા મરે ચોરે ખેડી બાટ ત્યાં;
વેદરાજ ગેળી વાળે ખલી થોડે બેદા બેદા,
ધરાક ન કોઈ આવે મહત્તું મુશવે જમા;
ખેડુની સ્થિતિ જે હોય સુખમય તોજ બધે,

થાય સિલા દહેર ને પુરાય સહુ દામનો.
શગડોને બ્યાજ ખાઉ દાટ બેદા કોઈક ખાય,
મજુરો નિયારાં મરે થેર ઝેર ખાઈને;
મહેમુલ ન આવે કોઈ શગડાજ બધ પડે
નોકરો—અમમદારો રહે ધર જાઈને;
જાગી જાય દારખાનામાં મંત્રપર કાટ ચહે,
સુધરે ન ખરેખરી નાંખતાં બેધી દમાઈને;
સ્થિતિ ખેડુતની હોય સુખમય તો જરૂર,
થાય સિલા દહેર બધી આપતો હજીઈને.
વિલ ના ઉપ સડો તે મહેનજીએ થેર બેને,
કદિ ના પગાર તેને કોઈ કોડી આપતું;
બિખારીઓ જૂખવણી ફૂખચકી મરી જાય,
ગુરુ, મુનીશ્વરો—આમારોનું નવ ચાલતું;
મનુજાને અન્ય પ્રાણી તથો મે નિભાવ થાય ?
ખાવાનું ન ખેડુ વિશ્વ કોઈ નિપજાવતું;
ખેડુની સ્થિતિ જે હોય સુખમય તોજ ખેડી,
થાય સિલા દહેર અને સુખ મન માનવું.
દેહરો.

ખેડુના સુખમાં વસ્તુ, પ્રાણી માવતું સુખ,
જે આડો સુખ સર્વત્ર, (તો) દરો ખેડુનું ફૂખ.
પાલનધરો છે પ્રજા, બીજો ખેડુ મજાવ.
પણ એ સુખી જે હોય તો, ફુનિયા સુખી થાય.
(વડોદરા)

“ મતલમી દુનિયા ”

—ગઝલ—

રહી છે સ્વાર્થમાં દુખી, બધી આ મતલમી દુનિયા,
ગરજ વીણુ ના રહે ઉભી, બધી આ મતલમી દુનિયા.
પડ્યું બધાં કામ પોતાનું, પુટે દીન દાશ થઈ દોડે;
સર્વો બધાં સ્વાર્થ દે લાતો, ખસી જઈ આપ મતલમીયા,
સગા રનેહી કે સંબંધો, જુએ નાક લોભ લાલચમા,
ફસાવે છેતરી પાડી દયા હીણ સ્વાર્થે બનીયા.

ધોળકા.

છ. ખી. પવાર.

નિરૂઢમીઓનો નિરૂત્સાહ !

—હરિગીત—

જો પાળવા વાળો જગતનો, અમારો રામ છે;
કરી કાંમને ખાણું અરે ! એ પામરોનું દામ છે.
શું આજ તે સુધ ગયો, વા મરી ગયો કે દૂર છે ?
ના ! ના ! નથી તે દૂર અમ, સેવા રિગે ચરચુર છે.
જો ગર્ભમાં હોતો રહ્યો, બોજન અરે જો તેમથી;
દેશે અરે તે સર્વદા, શંકા વિના બહુ પ્રેમથી.
રે આજ પશુ ગ્લા અમારી, કરવી તેને ધીર છે;
ધન શ્રમિત તેનું નામ લેવા ની પછી શું જરૂર છે ?
ખસ બાજુ પાશે ચાવીને, વિતાવે બખતજ બલા;
આ પેટ ભરવા કારણે, બહુનું બાળાનુ છે બના.
છે ચાર દિનની છ'દમી તો પોઠી શો સુખગા સદા;
ના જાન સમ કદી ધૂમનું, છે થનાર સાગર પદા.
પ્રભુએ બનાવ્યો શ્રમજ જો છે પણ કાણી માટએ;
છો મૂક હે ! અજાન જન ! શાને પણ સમ થાય છે ?
હોવામી નરને સદા, ખસ ચાર પગનો જાણવો;
પડિતો આ વાક્યને, સાચું બરાબર માનજો.
ધરથી બાહેર નિકળીને, વ્યર્થ છે જનું કહી;
દાય ધરવો કોઇની, સામે અરે સારું નહી.
પત્ન કરવાથી કદીજો, રાજ્ય પણ મક્કનું હસે;
જગજા તેને જાણીને, ખસ દેલશુ પગની તણ.
બોલવું સારું નહી, સારું વચન કદી જૂનીને;
કાંકે તમેને તે અરે ! દુઃખકર થઈ દુઃખાનંદ.
બોલવાથી ધીર કોઈક, સારિકા સૌ કેવ છે;
પ્રેમ રહે છે ગોધ તો, સાનદમાં મરાણ છે.
જો ધર કદી સજગી હો, તો પણ હોડી નવ માગજું

રામકીસા જાણીને, આનંદથી ખમ વાપજું.
મારનારો વારનારો, છે અમારે વસ નથા;
આસ્તિત્વનાં ચિત્તમાં, વિશ્વાસ એ રંગે સદી.
જો મહે તે ખાધને, હા મરત રહેવું જોઈએ,
બોલોગ કરવો વ્યર્થ છે, સ્વાદિષ્ટ મોજન કારણે.
પ્રજુજન અને વિદ્યાનપણુ જૂખથી ગાહો મરવારણા
જો એક પણ નિશિવથી પણ ના કદી સુધ શક્યા.
ફળ કંઈપણ ના મરવું, તેને અડો હોયોગથી;
જોઈએ તેને એ તમે ! ના મરો ચિંતા રોગથી.
નિશ્ચંત સુવા જો રણા, તેને સદા અર મ છે;
જો પારશ્રગ કરવા રણા, તેની નધાતા વામ છે.
સુના રદવા વિણજુ અરે ! તો સાચમા છે શ્રી રહી;
નબન હર ભગતા રણા, તો ભરમ અંગે છે બરી :
દ્રવ્યવાનો ! નિવતવા, તમે એસ જાણ કરતા રહો;
જાનિયોના જાનપર, ના ધ્યાન તમ ધરતા રહો.
સાહસી કુખમા પડ્યા છે, આગસુ સખ કુટર્વા;
દાય એક હોયોગને, પગી ક્યાં નહીં સૌ છોડવા
રથી દોડોડ કરી મરે, પણ ગાડુપો જયનો નથી;
પણ દેવ નહીં જાનો કહી; તો જુએ રહે આનંદથી.
મરજોને મારવા, તે માણિયોને લાકરી;
એ મંત્રને જો માનવા, તે જા સદા રેંસે સુખી.
કામ કરવું તે અમીરોને, કદી શોમે નહી;
દાય પગ દરિએ દીધા, મમ એકલા જોવા સદી.

પારેવા વૃત્તિ. *

(શિખરિણી)

પ્રિય પારેવા ઓ ! તુજ પ્રતિ મને હર્ષ ઉપજે,
જવન વૃત્તિ તારી મુજ જગરને તો બહુ ગમે,
પ્રભુની લીલાના મધુર આંગે તું ઉપનીયું,
જહાંના ખેલોમા આજખ નીતિએ તું વિહરતું.
આહા? શું વિચારું હૃદયવણુ ભોળું પ્રિય મહા,
જનોને ધીરીને નિરખયપણે તું જરતું આ,
કને આવી ખેસે કપટમય જહાંના જન છતાં,
અને કો સંતાપે પણ નવ વગે નિષ્કપટતા.
કમાયે ખાયે જે દિનગર ફરી તું સુખ મહી,
કરે ના બેળું તું કંઈ જરી અનાજે ધર મહી,
હને હોએ આરો પ્રતિદિન મે છે નવ નવો,
અને આનંદે સૌ સુખમહી જતા છે તુજ દિનો,
હોને ના કો જવો નહીં કદી કરીને કપટ તું,

x નહીં જગાહારી દિલ બહું દયાથી બલકતું,
કરે સૌથી ના તું નિજ યદી કરાવે જીવ ખીલ;
અને સ્હેતાં સર્વે હગી મગી રહેતું લલ મજા,
જહાંમાં તોફાને કમકમી રહે જ્યાં જીવ ખીલ,
લીએ તેવેયે તું 'ધુધુધુ' ચાખેથી રીતજતા,
x પ્રિય? તારા જીવ જન જમ મહી મે મળીયકે.
મને તો નાકોદી ૬૨ મહી નિસાસા ટકી શકે.
સતિ લાયકેરી. { માણુકલાલ હરિલાલ
વા. ૧૦-૧૦-૧૮ } સા. ૧૯૫૮

x ખીજન બધાં પક્ષીઓ જીવ હિસા કરે છે
ત્યારે ક્યુતર કદ પી જીવ હિસા કરતું નથી.
x ક્યુતરના જેવી જીવન વૃત્તિવાળાં માણસો
રુમાળમા હોય તો તેનું અવરથા અસૌકર્ય
રીતે ચાલી શકે એ પ્રતિવાદ છે.

* પારેવું=ક્યુતર, વૃત્તિ=શુભચાલ પારેવાનું શુભચાલ

લેખક.

કેટલાયે કે સદ્ગુણધર્મ સુજા વચનો.

[શ્રી સદ્ગુણાનુરાગી મુનિશ્રી કપૂરવિજયજી]

૧ આપણા માત પિતા કરતાં આપણું
અધિક દિવ કરવા કામગીરી રાત્રી કિત
શિખામણુ કદી વિસરવી નહિ. યુરતું દિવકારી
કરતું વચન પણ મીઠું માનીને આદરતું.

૨ હિંસા, અસત્ય, ચોરી-પિચાસવાદાદિક
કુર્મ મનથી વચનથી કે કાયાથી કરવાં કે
કરખવાં નહીં.

૩ અહિંસા, સત્ય, પ્રમાણિકતા અને
અલ્પચર્ચા મહાવ્રતોને સારી રીતે પાળવા અને
અન્યજનોને નિરપેક્ષપણે સદુપદેશ આપવા જે

૪ જે રાગ દ્વેષ અને મોહાદિક મહાદોષો
વડે લાનવાર જન્મ મરણ કરવાં પડે છે તેઓ
જરૂરી ઉચ્છેદ કરવો જોઈએ.

૫ જન્મ મરણનાં બંધનથી સર્વથા મુક્ત
થવું તેજ ખરો મોક્ષ.

૬ મોક્ષ મેળવવા યથાર્થ જ્ઞાન (વસ્તુજ્ઞાન
અથવા આત્મજ્ઞાન) યથાર્થ શ્રદ્ધા (તત્ત્વ શ્રદ્ધા
અથવા આત્મ શ્રદ્ધા) અને યથાર્થ ચારિત્ર્ય (તત્ત્વ
અથવા આત્મ ચારિત્ર્ય) પ્રગટ કરવા દેરે
જોઈએ.

યાય છે સર્વ સાંમારિક બધેનોથી સાવ મુક્ત થવાને જોઈ અમેાપ ઉપાય છે.

૭ ઉક્ત રત્નથી પ્રાપ્ત કરવા જોઈએ સર્વ પ્રકારનાં બધેનોથી મુક્ત થવા રૂપ મોક્ષનો સાચો માર્ગ આદરવા ખાસ જરૂરી સાધન તરીકે આપણે યોગ્યતા મેળવવી જોઈએ તે વગર ખરો માર્ગ પ્રાપ્ત થવોજ મુશ્કેલ છે.

૮ હૃદય-તુચ્છતાદિક દોષોને દૂર કરી આપણા હૃદયનો શુદ્ધિ (ઉદારતા-સરલતા-નિ-યુક્તતા-ચંબીરતા) પ્રાપ્ત કરવી જોઈએ.

૯ શુદ્ધિ કરેલાં વજ્ર ઉપરજ જેમ રંગ ચડે છે અને ઘડાવી મક્કરીને સાફ કરેલી ભૂમિ ઉપરજ જેમ ચિત્ર હો છે તેમ શુદ્ધ નિર્દોષ હૃદય ઉપરજ ધર્મનો રંગ એવી શકે છે, અને ટકી શકે છે મારેજ હૃદય શુદ્ધિ કરવાની ખાસ જરૂર છે.

૧૦ દાન, ચીલ, તપ અને ભાર રૂપધર્મ પશુ ત્યારેજ સારણ થાય છે. ચમ દમ (મન હનિદ્રવોનો જય) વિવેકથીજ દેરી ચકાય છે.

૧૧ ધરીરનું આરોગ્ય પણ સાચવવા પૂરતી ધાનજી જોઈએ.

૧૨ મનની પ્રકૃતિ ઠંડી મીલનસાર હોવાનું લક્ષ જોઈએ.

૧૩ લોક હિતકારી કાર્યો કરવા વડે લોક પ્રિય થવું જોઈએ.

૧૪ કૂટા-કઠોરતાવાળા પરિણામ વજ્ર દેવો જોઈએ.

૧૫ પાપ અને લોભાપવાદથી ડરી સંબંધતાથી ચાલવું જોઈએ.

૧૬ માયા-પંચથી સ્વચ્છતા રહી સરલ વ્યવહાર રાખવો જોઈએ.

૧૭ પગે લામ કાગે એવી વ્યાજની માગણી માન્ય રાખવી જોઈએ.

૧૮ ઉત્તમ પ્રકારની જ્ઞાન-મર્થતા સાચવી રાખવી જોઈએ.

૧૯ દયાળુ દીલ રાખી તન મન ધનથી પર કૃપા દૂર કરવું જોઈએ.

૨૦ નિર્દોષપણે સત્યાસત્યનું શાન્તિચતુષી તોલન કરવું જોઈએ.

૨૧ સદ્ગુણ-સદ્ગુણી પ્રત્યેજ ખરો પ્રેમ જાખવો જોઈએ.

૨૨ પ્રિય અને દિતકારી સત્યનેજ સદ્ આદરવું જોઈએ.

૨૩ આપણાં સ્વપ્ન કૃત્રિમી જનોને સારી રીતે કેળવવાં જોઈએ કે જેથી તેઓ આપણને વિદ્ય રૂપ નહિ થતાં મદદગર થાય.

૨૪ કોષપશુ કાર્ય, લાભ હાનિનો વિચાર કરી, વિવેક પૂર્વક કરવું જોઈએ.

૨૫ જેમ અને તેમ ઉદાપણથી દ્રવ્ય શ્વેત કાળ ભાવને તપાસી ચાલવું કે જેથી આપણી કાર્ય ચક્રિત નકામી નહિ જતાં મક્કળ થઈ શકે.

૨૬ જેના આચાર વિચાર સુંદર હોય તેવા શુશ્રૂંત સિદ્ધ પુરોને અનુચરી ચાલવું કે જેથી આપણે પરિણામે કુશળ થઈએ.

૨૭ મદ્ગુણી પ્રત્યે વિનય-નમ્રતા, બહુમાન જાખવવાં ભૂલવું નહિ.

૨૮ જેમણે આપણા ઉપર ઉપકાર કરેલો હોય તે ભૂથી નહિ જતાં તેનો ખતે તેટલો બદલો વાળવાની વંક મરે તે શુભાવવી નહિ.

૨૯ આપણને પુરુષ થોએ જે કંઈ સખ સામગ્રી મળી હોય તેથી કૂલાઈ ન જતાં ખની શકે તેટલું સ્વપર દિત સાધવા સદાય વતપર રહેવું જોઈએ.

૩૦ અચળતા નિયુક્તતા વડે કાર્ય કુશળ ખની ગમે તે મહત્વના કામ કરવા આપણી યોગ્યતા પૂરવાર કરી આપવો જોઈએ.

૩૧ વ્યાજની પ્રતિજ્ઞા કરી તેને પાર પાડવા પૂર્વક ધાનજી રાખવી જોઈએ.

૩૨ ઉત્તમ પ્રકારની યોગ્યતાવડે આપણે ઉત્તમતા પામી અન્યને શુભ દ્રુત-નિરૂપ ખનીએ ખની સહીએ જેમ થવું જોઈએ.

૩૩ આખી દુનીયા આપણું કુટુંબ છે એવી વિચાળ ભવના જામવં રાખવી જોઈએ.

(ફરી છપારીને જ્ઞાન ફેલાવવાની દયા કરશે ?)

મુંબઈમાં સેંકડો બાળકોનાં ખુનો!

તે મહા પાપ કેમ અટકે ?

૧ ગોળ પીઠાં આગળની એક સુતરડી આગળ એક ખંડક પહેલું હતું. તેમાં એક તરતના જનમેલા બાળકનું મુઠું હતું. કોઈ નહીં જણાયેલા શખસે તે બાળકને મુંગળાવીને મારી નાંખ્યું હતું.—સાંજ વર્તમાન, તા. ૧૨-૭-૧૯૧૮.

૨ લાયબળામાં, લયલેનમાં એક બડક પહેલું હતું. તેમાં એક તરતની જનમેલી છોકરીનું મુઠું હતું. તે બાળકના મોઢાંમાં લુગડાનો કુચો ખોસીને તથા તેના ગળાની આસપાસ લુગડાના બે કટકા મન્યુન બાંધીને કોઈ નહીં જણાયેલા શખસે તે બાળકને મુંગળાવીને મારી નાંખ્યું હતું.—એલેક્સેટર એન્ડ ઇડીયા, તા. ૨૧-૮-૧૯૧૮.

Dr. Arthur Powell, Police Surgeon, on examination found a rag-stuffed in the mouth. Two other rags were found tied tightly round the neck."

"The jury returned a verdict of death from strangulation by some person or persons unknown."

૩ આરથર રોડ ઓસપીટલની ટાંકીમાં એક તરતના જનમેલા બાળકને કોઈ નહીં જણાયેલા શખસે હુમ્પારીને મારી નાંખ્યું હતું.—જાગે જમશેદ, તા. ૨૧-૮-૧૯૧૮

વર્તમાનનો વાંચનાર, જો જલ્દી છે તેમ જુદી જુદી ઘાતકી રીતે મારી નાખેલા સેંકડો તરતના જનમેલાં બાળકોના મોઢાં મુંગળાના જુદા જુદા લઠાઓમાં પહેલાં આજ સુધીમાં જોવામાં આવ્યાં છે, અને તેમાં ખુનો વખતે વખતે થયા કરે છે.

ધણું બાળકને જોડી છુપી રીતે મારી નાંખવામાં આવે છે કે તેમના ખુનનો દરોષ પકડાના નથી.

તે મહાપાપ કેમ અટકે ?

દરેક તરતના જનમેલા બાળકના ખુનીને જે માણસ પકડાવી આપે તેને રૂ. ૧૦૦ એકમે આથવા વધારે રકમ દુનિયા તરીકે આપવાની મુંબઈના શ્રીમતિ મુંબઈના પોલીસ કમીશનર મારફતે જોગવા કરે, અને તેમાં દુનિયાની જલ્દર ખબરો સંકેતના તમામ ભાગોમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે, તો તેને પરિણામે ધણા ખુનિઓ પકડાવશે, તથા બીજાનાં બાળકોનાં ખુનો યત્નો અટકાવના સંભવ છે.

ઉપર પ્રમાણે દુનિયા આપવા માટે પાંચ દસ હજાર રૂપિયા ખરચવાથી સેંકડો તરતના જનમેલા બાળકોનાં ઘાતકી રીતે થતાં ખુનો અટકાવવાનું મોટું પ્રુદય કમાવાનો મુંબઈના કોઈ ક્યાંક શ્રીમંત અથવા શ્રીમતો દાચ કરવાની ગરેબાની કરે એવી મારી પ્રાર્થના છે.

તારીખ ૨૧-૧૦-૧૯૧૮

જુનાગઢ.

લાલરાઈ લક્ષ્મીદાસ.

તમાકુ વ્યસનની બંધી કરવા રાજકર્તાઓ તરફથી થએલા હુકમો.

૧ જપાન દેશમાં વીસ વર્ષની અંદરના માણસો જે તમાકુનો ઉપયોગ કરે તે તે અનુપ્ય સજાને પાત્ર થાય છે.

૨ ૩૪ લોકો પ્રથમ “બીડી પીનારી પ્રબ્ધ” તરીકે ઓળખાતા તે ઉપરથી ત્યાંની સરકારે સખ્ત શબ્દોમાં તમાકુનો ઉપયોગ નહિ કરવા હદેરો બહાર પાડી બારે કુ નાંખ્યા અને મ્યુનીસીપાલિટીએ દંડની બારે રકમ તે પીનારાઓ ઉપર આકારી વસુલ લેવા માડી હતી જે હુકમોના અમલ અદાપી સુધી ત્યાં થાય છે.

૩ બેલજીયમના ધાર્મિક લોકો પોતાના ધર્મના નિયમને આધારે તેઓ બીલકુલ તમાકુનો ઉપયોગ કરતા નથી.

૪ ઇંગ્લાંડમાં પચ્ચ વીસ વર્ષની અંદરના માણસો જે તમાકુ પીતા માત્રુમ પરે તે તેને રાજ્ય તરફથી સખ્ત સજા થાય છે.

૫ રૂશિયાના ધમગ્ધઓએ આ વ્યસનને ઇ. સ. ૧૬૬૦માં અપવિત્ર જાહેર કરાવીને તેને બદલાહી ફરમાથી દરેક માણસને પીવા માટે મના કીધી આવે બંદોબસ્ત કર્યા છતાં પ્રબ્ધર્ષી પીવાનું બારી રાખ્યાથી ત્રણ વર્ષ પછી બીજે કક્ક હુકમ કાઢી જાહેરનામું જોડ્યું કે જેઓ તમાકુનો ઉપયોગ કરશે તે લોક શીક્ષના બદલામાં પોતાનું નાક ગૂમાવશે આથી પચ્ચ રૂપતે બ્યારે પોતાની બોટી ટેવ ન સુધારી ત્યારે નામદારે ઝારે છેવટનો હુકમ બહાર પાડ્યો કે કોઈ પચ્ચ સખમ તમાકુ પીતા માત્રુમ પાસે તેનાં નસતોગં ચીરી તેને ગેમી-નીઆમાં લાખો વખત દેશપાર કરવામાં આવશે આટલું કર્યા છતાં ધૂતપાનીઓની સખ્યામાં પટાડો ન થનાથી છેવટે ઇ. સ. ૧૬૬૪ માં

નામદાર ઝારે મેલતી શીક્ષા કરવાનો પચ્ચ હુકમ બહાર પાડ્યો હતો.

૬ ઇંગ્લાંડની નવી પાર્લામેન્ટ નાની ઉમરના છાત્રઓને તમાકુ વેચવાની મનાઈ કરવાનો મથલે બહાર પાડ્યો છે.

૭ આપણાં દરેક ધર્મ શાસ્ત્રોમાં પચ્ચ તમાકુ પીવાની નિંદેલી છે અને તે બાબત હજારો બલકે લાખો વખત બાપજો, ઠારા, પુરતકો, ઠારા, ચર્ચાઈ મઠ છે છતાં પચ્ચ આ દેશે તમાકુની પધરામણી ઘેરે ઘેર કરી દીધેલી છે દીલ્હીની વાત છે કે તમાકુ વીશે નામદાર સરકારે કોઈ પચ્ચ જાવતું કાયદા રૂપી અકુશ રામેતું માત્રુમ પાત્રુ નથી. હાલ જે સરકાર માખાપ તમાકુ પીનારાઓની ગમ્મતી કરારે તે બીડી પીનારો સેકડે હઠ ટકા, ચલમપીનારા, ૮૬ ટકા દુકા ગડાવનારા ૮૦ ટકા, તપખીર મુધનાગ ૬૦ ટકા અને તમાકુ ખાનારા ૨૬ આ આખાં હિંદુસ્તાનમાંથી નીકળી આવશે.

ધોળાકા] જી. બી. પવાર.

એક ચાદ. જી.

એક રાજ હજરત ગબેઆં (૨૬) એક પહાડપર ચદ ગર્ભ સાથે સીકાગ હરત ગોરખર પયેરાક આપડે પાસ આકર જમે દુરે ઓર આપમે વકનેયે (દિખતેયે) હતેકાકમે હજરત હસન જમની (૨૬) બિલગમે શુગરે સગ જનવર બાગ મથે હજરત હમન બસગી (૨૬) ને જમએ દેખાતો હેરનમે ગરે ઓર પુછા કે એય રામેઆ (૨૬) સગ જનવર મુજસે કયુ જામ મથે ઓર તુમસે કયુમત્રુમ દુરે રામે

આ (૬) ને કદા કે આપને આજ ક્યા ખેદી છે નરે હીન્દીને નીપત હા
 ખાયા છે હજીત હમત જમી (૬) ને નદા સાગ કહો કી રો પરીગતુ મમ નદી જમે
 કે મેને આજ મોસ્ત રોગી ખાયા છે હજીત
 મોએઆ (૬) ને કદા કે હમ નજ આપને
 હીતકી મો વ ખાયા હ ને વેહ ન પને મ-
 ન વાહ ન બો, આ કપ થી નજરુ નેકથે
 કે બેગે વચ્ચા કમલામતા પા। મનના હવ
 મો માલતે વીચાર ક મો નેકથે કે હુ ફુતી
 આમા ત્રા કમ મો આમેકો હુ આ ફુતીઆ

મેત

કમ। મમ મેદ દેતા કમ યાગે

અમ અમે મોગે જુમ નતો ન ને

મૈય હેઃઅધી

અમના

અહિંસા પરમોધર્મ

બ્યાખ્યાના- રા સા મહુવચનમ બગવચનમ હોમ, રીટાયર્ડ સખ બાજ-મુરત

[ગવાન પૃષ્ઠ ૬૮ થી ગેર]

દિમા મરવાધી માત્ર એક જીવને દાની થવી
 નથી, ને જીવતા સબધી વર્તે પજુ વિરોધ
 હુ અ વેશુ પહે છે દિમા વમો શુક્રથી છે
 તમો શુક્રની યોનિમાંથી પસાર થવા મનુષ્ય
 યોનિમાં જીવ આવેલો છે, અને ત્યાં તેણે
 કર્તવ્ય જોઈ છે કે વમો શુક્રથી મુકત થવું

હવે સર્વ પ્રાણીનો કર્તો છે, મનુષ્ય અને
 પ્રાણી માનના રીતરતા બધા ભુખા એમ
 તત્તો રહેલા છે, જધાના સીર પચી જીવતા
 બનેલા છે, અને સધળા રીતરતા એમ
 અવિનાશી ચૈતન્ય બધા ન મિતવા મત

માત્ર હૃદયમાં જ તેનું સ્થાન નથી, બહાર પણ છે. એટલે દૈશ્યમાન બહારના સ્થાન સરી- રમાં પણ તેજ છે. શીમદ બગવદ્ ગીતામાં નવમા અધ્યાયના શ્લોક ૧૭ માં કથન છે કે.—

પિતાહમસ્ય જગતો, માતા ઘાતા પિતામહઃ॥

એમાં માતા અને પિતામહ એ બે શબ્દ આપણું ખાસ ધ્યાન ખેંચે છે. શું પિતા તેજ પિતામહ ? હું જગતનો પિતા છું, માતા છું, પિતામહ છું, એ શું ? વળી પિતા તેજ માતા ? પ્રથમ બ્રહ્મ, બ્રહ્મથી પુરુષ અને પ્રકૃતિ, અને પુરુષ અને પ્રકૃતિથી જગત, પુરુષ પ્રકૃતિનું સંયુક્ત અને અભ્યક્ત સ્વરૂપ તેજ બ્રહ્મ, અને તે બેમાં ભેદ નથી. પ્રકૃતિ એ માયાનું સ્વરૂપ છે અને માયા તે બ્રહ્મની શકિત છે, એટલે માયા બ્રહ્મથી વિભ નથી. પુરુષ તે પિતા, પ્રકૃતિ માતા, અને બ્રહ્મ પિતા મહા. પ્રાણી માત્રમાં ચૈતન્ય પુરુષ રૂપ છે, અને સરીર પ્રકૃતિ રૂપ છે. પ્રકૃતિ ઇશ્વરનીજ શકિત, ઇશ્વરનુંજ એક સ્વરૂપ ર્શન છે. માટે કોઇપણ પ્રાણીના દેહને હાનિ કરવી તે ઇશ્વરને પોતાનેજ હાનિ કરવા જેવું અયોગ કર્મ છે વળી ઇશ્વર જેવો અંતરમાં છે તેનોજ બહાર છે. બહાર એટલે દેહથી વિન્ન સૃષ્ટિ છે. જેવું બહારે તેવું પિંડાડે. બહારે ઇશ્વરનું વૈરાટ સ્વરૂપ છે. બહારે વૈરાટ સ્વરૂપમાં સમા- નહું છે. એ વૈરાટ સ્વરૂપનું તત્ત્વન ધ્રુવિનિષ્ઠ પિંડાડ છે. એ પિંડાડમાં સકળ જગત સમાયેલું છે. એ જગતના કોઇપણ અંગને પીડા અથવા હાનિ કરવામાં આવે તો વૈરાટના પ્રતિબિંબ સ્વરૂપના અંગનેજ કરવામાં આવે છે, સાર એ છે કે હિંસા કરનારે પોતાનાજ સ્વરૂપના અંગની હિંસા કરે છે. આ પ્રકારે હિંસા કર- નાર આત્મ હતારો છે. તે પોતાની હિંસા નિર્મિત, ઉન્નતિમાં, પોતાની જાતેજ વિદ્ય રૂપ

મહાશયો અને મિત્રો સમય બહુ થઇ ગયો છે એટલે વિશેષ વિવેચન નહિ કરવાં. એટલુંજ કહીશ કે અહિંસા પામો ધર્મને સર્વ ધર્મો સ્વિકારે છે. મહાભારત શાંત પર્વ મોક્ષ ધર્મ પૂર્વાર્ધ અ. ૮૨ માં નહુપ રાજાને માટે કહ્યું છે કે તેને રૂપિયા અને યોગિઓએ કહ્યું હતું કે ગાયત્રી વધ કીધાથી તે માતાનો વધ કીધા જેવું કીધું છે અને જુવળને હૃદયથી તે પ્રભાવતિને હૃદય જેવું કીધું છે. પ્રાણી-ઓમાંથી કોઇની પણ હિંસા નહિં કરવી એજ શ્રેષ્ઠ ધર્મ છે તુલાધારે જોજાની કહ્યું છે તેમ સર્વ ભૂતનું હિત કરવું અને ભૂત માત્ર સાથે મિત્ર ભાવ રાખવો એજ પ્રાચિન ધર્મ છે. પવિત્ર હજરત, આલએ કહ્યું છે કે હે હાના લોકો તમે પશુની હિંસા કરીને, તેનું બલજી કરી તમારાં પેટને તેઓની દુશ્મ કદી પણ કરતા નહિં.

હેવટે મારે એટલુંજ કહેવાનું છે કે પર- મેશ્વર પ્રેમ સ્વરૂપ છે, અને પ્રેમ તેજ પરમેશ્વર છે, પ્રેમ વોળ પ્રભુ પદ પંકજની પ્રાપ્તિ યાવ છે.

પ્રભુ પદ પંકજ પરમ રસાલ,
પ્રાપ્ત તે પ્રેમ વિના ન થયો.

પ્રાપ્ત થયો નહિં પ્રેમ વિના એ,
નહિ અમાન જશે—પ્રભુ.

વિદ્યેષ કાગ ધરે મહુ વિવેક પ્રે,
સાચો તે વિરાગી.

મારું તારું ભેદ ભાવ ને,
તજે ખરા તે ત્યાગી—પ્રભુ.

અવરતણું હિત તેજ નિજ હિત,
સહુને નિજ રૂપ મણુશે.

પર પીડા નિજ પીડા બણે,
તેજ અવિદ્યા હણુશે—પ્રભુ.

આત્મ પ્રકાશ.

[ગતોક્તી શેષ]

લેખક—મુનિ શ્રી માણેક મુનિજી ।

સાપથી, ઝેરથી, જંતુથી, રાગથી, અકસ્મા-
તથી પ્રાતઃસમય તું બધ પામે છે. મર્ચુથી,
વિયોગથી, શોકથી, ખુદાપાથી તું અનેક રીતે
બધ પામે છે પણ તું જતા વિચાર તો કર કે
અનાદિ કાળમાં તેઓએ તારું શું લીધું છે
અને તારું શું લેવાના છે. તારું ખરું ધન શું
છે સ્થિર શું છે તું ક્યાં પ્રેમ રાખે છે તારો
બધ શા માટે છે. વિના વિચારે જોમ અજ્ઞાન
ખૂમ પાડે છે કે હાથ લગાડ મરોરે! પરંતુ
જ્યારે કોઈ પૂછે કે તારું શું લૂટાયું ત્યારે કહે
છે કે મારું કંઈ લૂટાયું છે કે નહીં તે જોઈ
જોઈ! પરંતુ તે જ્યારે તપાસે ત્યારે કહે કે
મારું કંઈ પણ લૂટાયું નથી ત્યારે તેની જ
હાંસી થાય છે તેમ આ આપણા આત્માની
દશા છે જો ને વિચારે તો તેનું કયું પણ
લૂટાયું નથી લૂટવાનું નથી લૂટાયું નથી
વ્યર્થ બધ પામી હાથ હાથ કરે છે. કારણ કે
આત્મ પ્રદેશ સિવાય આત્માનું બીજું કંઈ પણ
તેનું ધન નથી અને તે કોઈથી લૂટાયું નથી
માટે વ્યર્થ બધ મુકો નિશ્ચય ચિત્તે આત્માને
શોધવાનો પ્રયત્ન કરે!

સર્વાદ્વિપાદ નૃત્તેશ્વ મીતિ ।

પર્ણાદિના ષા લખતે મવાન્કિં ॥

કિં તૈસ્તવાત્મા સ્વલુ લુટિતો વૈ ।

નૈવં પ્રદેશૈસ્તુ સદા સર્ગ્ગઃ ॥૧૯॥

બાલકને બધ થાય તો માવાનું શરણુ
કારણ કે તે અજ્ઞ હોવાથી તેને વિચાર નથી
પરંતુ જોઈ પ્રવ હોય તો સમ્યગ વિચાર કેમ
થતો નથી કે મને શું બીલિ છે?

બાલસ્ય મીતૌત્તનની શરણ્યા ।

વાજસ્ય વુક્તો ન મવેદવિમર્શ ॥

પ્રજોસિ સમ્યક્ કિમહો ન ચિત્તે ।

મૂવાદ્વિચારો મમ કાસ્તિ મીતિઃ ॥૨૦॥

સ્વપ્નમાં વેપરી બાવ પડવાના ડરથી
બકે છે અને ધરતો માણસો જ્યારે જગાડી
તેને પૂછે કે શું બકો છો? ત્યારે તે 'શરમિંદો
થાય છે પણ તે વખતે તેનું કંઈ પણ ગુજરાન
થઈ નથી છતાં બકે છે તેમ આપણો જીવ
પણ વિના કારણ કંઈ પણ ગુજરાન વિના
બધ પામે છે કે હાથ હું લટાડ મરોરે! મારું
લઈ લીધું! માગ તે પરમ ચતુર્યો છે! તેમનું
મારે મોહું ન જોવું! પરંતુ ક્ષણમાં તે વિચારો
જદ્દીને પાછા પેવાના મિત્રો માની લે છે
કારણ વને તારું સ્વરૂપ સમજાયું નથી તેથીજ
તું ચતુ મિત્ર માની જોડો છે! માટે જ્યારે
વને કોઈ પણ જાવનો બધ દેખાય અથવા
તે ચતુ જાણાય ત્યારે તું તપાસ કરી લેજો કે
તારું શું લૂટાયું અને તે તારો ચનક કેમ
થયો! શરદપણું સિદ્ધ કરવા તારું ધન તું
પ્રથમ નિશ્ચય કરી લે કે તારું શું છે! અને
તે તારું ધન વગેરે કેમ છુંદી ચકે છે! તે તું જો.

સ્વપ્ને યથા વૈ વનિનાં પ્રમીતિ ।

અચાર હાનેશ્વ મુવા વિદ્યાપાઃ ॥

કિં જાગૃતો વાસિ કથં ન વૈત્તિ ।

વાત્મા ત્વલ્લંઘૈત્તિસ સ્વંદિનઃ કિં ॥૨૧॥

તારા શરીરની દુર્નિજતામા નને શોક થાય
છે! અરે! શરીર જૂનું હોડતાં શું નવું
મગવાનું નથી! અરે! તું જો તે શરીર તો
જડ છે! તું ચેતન છે! શા માટે તેના ઉપર
મમકર કરે છે!

શોકો મવેત્કિં સ્વતનો પ્રહાળો

ત્વકે શરીરે ચ ન કિં નવીને

મો પદ્ય નૂને તુ જડે શરીરં

ત્વં ચેતનોસિ વપં મમત્તં ॥૨૨॥

જો જા' શરીર હર તું ચેતન યક્ષને
મમત્ત કરીશ તો પણ તે તારું શરીર થવાનું
નથી. રાજાએએ કરોડો રૂપિયાનું ઔષધ દવાઓ
ખાધને તેને પુષ્ટ બનાવ્યું હતું તેના, ગ્લુસ માટે
રાત્રિ દિવસ સંભાળ લીધી હતી સારા વૈદ્યોનો
ખોલાવી પામે રાખ્યા હતા, પરંતુ તે બધા
દિવાળીને ઉઠ્યા રાખીને કળે પેતાના સમયે
આત્મીનાં કપાટો મારીને તે રાજાના પોતાના
માનેસા શરીરથી જુદો પાડી દીધો ! જે કોઇ
ચક્રવર્તી રાજા પણ અમર તને દેખાય છે ?
જે તેની તપાસ કરે ! અને જે નને સમગ્રમ
કે તે ચક્રવર્તી પણ, સંભાળ રાખવા છતાં
શરીરને પોતાનું કની રાક્ષો નથી પણ આખરે
બાડાની ગાડી આફતે તેને છોડીને ગયો ત્યારે
તારું મમત્ત વ્યર્થ માત્ર છે ! ગધાના પૂંછડને
પકડી તેને પોતાનું કરવા જતાં હાતો ખાલેને
મુઠ્ઠું પડે છે તેની તારી દશ છે કે કેમ ? તે
જરા વિચાર. વિચાર વિના આત્મામાં અભ્યંતર
દૃષ્ટિ થતી નથી !

કિં સ્વાગ્નઃકે તે સ્વતનો મમત્તં

ઐવં ન ચક્ષી સ્વલુ મેપન્નૈ ચત્

સ્નેન્ નો તસ્યાપિ ચિરં સ્પિશં તત્

કા તે સ્મીહા જહવા સ્મૂહે ॥૨૨॥

નૂનં શરીરં તથ નો મમત્તં ।

કુર્વાકર્મ પ્રત્નતિઃ સ તસ્મિન્ ॥

તસ્મ્ય વૃષ્ટં પ્રરિતં હિતાર્થં ।

શ્યાત્નો દત્તોમો મમતાં તુ મુંષ ॥ ૨૪ ॥

હાથીનું શરીર પણ મોટું છે કીડીનું ચ-
ગર પણ નાનું છે અને રોક્ષાપ પણ નાના
ગ્રોહા શરીર ધારણ કરેલાં અનેક પ્રાણી તથા
આદમી દેખાય છે. પરંતુ તે સંજ્ઞાન સમય
આવે તે ખોણું એમને એમ છોડીને જવું પડે
છે. જુનાં શરીર મુકી રાજા દેહાએ જવો
જાતાં સારે છોડી જતા દેખાય છે તેમ નવા

તામ સામે ઉત્પન્ન થતા દેખાય છે. આરે કેટ
લાક પાણી વિના મોતે પણ દસાઈ તથા
માંસ ભક્ષીઓથી ઘની ઝાડો જંગમી દેખાય
છે. અને ગુનાક્રમા આત્મી અથવા કેધાર્થિ
મનુષ્યોને પણ અકાળે તું શરીર મુકી દેવેતું
તું નમરે જુએ છે છતાં તું શરીરને પોતાનું
મારી ખેડે હ જે પણ આશ્ચર્ય છે ! તું વને
નથી હાગતું કે મારે પણ હાગ્યો શરીર છોડી
જતું પડશે અને જે છોડી જવું પડશે તો
પૂર્વ દેહલા શરીર તે છોડી દીધાં તેના ઉપર
તારો મમત્ત કેમ થતો નથી ! તેને કેમ બૂઝી
ઓળું છે ! આરે જ્યાં અનંતો શરીર તું મુકી
મુગીને આઘ્યા છતા તે ઉપર મમત્ત કની એકો
છે એ તારું ક્ષીણપુ આત્મ્ય કારક છે !
પણ અદાનતામાં ક્ષીણપણું પણ શું કામનું !
કલેશ માત્રા ઉત્પન્ન કરે છે !

નગમ્ય દેહોસ્તિતુ મૌ ॥ ૨૫ ॥

શુદ્ધં શરીરં સ્વલુ કીટખાનં ॥

મૃત્યુશ્ચ તેષાં સતતં તુ દૃષ્ટં ।

તે કિં ન મૃત્યુર્દરિતેસ્તિ પદ્ય ॥૨૬॥

શરીર ઉપરથી મમત્ત કે તો પછી બધું
એ પાપ રૂઢી જાય કારણ કે શરીરની પુષ્ટિ
માટે, રોહા માટે બધી ગિતાઓ રહે છે
પરંતુ એમ નિયમ ચાય કે તે શરીર નાખ્યું
રહેવાનું નથી, પુટ કરેલું પણ અચળ નથી
રોખાવેલું પણ દશ બેઠું છે ગારો રેતો
મંમથ અચુક સજ્ય મુકીતો નિર્મોચ્ય થયોશે
છે તો પછી તે દરીયા હામેલી ઉદિયો હાગ
અનુભવોવાં ધન, પરંતુ, સ્ત્રી પુત્ર ધનુર્વગેરેના
મમત્ત પણ નાશ થાય જાય ! મારા કે તમારે
મૂળ હોય તે જ રાખ્યા અને કુળ ફળી એક
રહે પરંતુ જે મળજ ન હોય તો કુલ ફળ
કળા ખોખા બધા જીડી જાય. અચાનુ જો

ગરીર, પોતાનાથી પોતાને મિત્ર નિશ્ચય થાય
સામ પુત્ર, સ્ત્રી ધરતો મોટ બોલો થાય. અને
અનેક પ્રકારે બધો વેતન થાય છે તે બધું
મટી જાય માટે આપણે આપણા આત્માને
સમજાવવો કે કેમ હવે શરીર તને જુદું
જાણાયું કે કેમ ? અને જો જુદું જાણાયું તો
પત્રી આત્મા પોતાના માનેલા શરીર વિના
પુત્ર, સ્ત્રી, ધન. ઘર વિગેરે કશાને પણ પોતાનાં
માની શકતો નથી અને જાણી પણ શકતો
નથી શરીરમાં સ્પર્શદિ જાણવાનું જ્ઞાન
ગેરે છે !

દૂરે નમસ્વં તુ મવેચ્છ રીતિ
સર્વે મયાઈ વિચરંતિ નૂનં ~
મુચ્છે હનેનો જાત્રવીત શારવા
ચૈત્ર સુતાદૌ ન ચ મોહ શંકા ॥ ૨૬ ॥

કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા વિના અદસ્થોની
માફક સાધને પણ કંઈક અંશે મનન રહી
જાય છે. એકા, એકી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, ઉપકરણ,
ઉપાશ્રય પુરતક વગેરે ઉપર જે મમત્વ છે તે
યત્કિંચિત્ કાંઈ કાંઈ પ્રથમ દેખાય પરંતુ
પરિણામે મહામય કારી અનર્થકારી થાય છે
તેમ છે આત્મનુ ! હું જરા વિચારી જો કે
બીજાને તે વસ્તુ પ્રાપ્ત થવી દેખીને મનમાં
ખેદ થતો હોય અથવા તે વાતને મળવાં દેખીને
મનમાં ખેદ થતો હોય અથવા તે વાતને મળવા
દેખીને હર્ષ વધા અર્દકાર થતો હોય તો
હું પણ તેટલે અંગે મમત્વ ધારક હોવાથી હું
ગૃહસ્થી છે ગૃહસ્થોને તેના રક્ષણ માટે અનેક
પાપ કરવાં પડે છે છતાં તે રહી શક્યા નથી
તેમ તેને સંભાળવા માટે ચિત્ત રચાથી બેસી
ગૂંઠેના નથી ત્યારે હું શું તેના રક્ષણ માટે
પાપ કરવાનો છું ! અથવા તેને માટે બેસી
રહેવાનો છું ! અરે ! પ્રતાપી આચાર્યો પણ
બેસી રહ્યા નથી તેમ સંભાળી શક્યા નથી !
અરે તેમને તેમ એલાઓ સુખ આપવાને જદે

વળને પ્રાણ ધાનક કલંક આપનાર ગુરુ
નામ જદનામ કરનારા હાલના યતિ મહાત્મા
ને જોતો નથી ! અરે હું પોતાના આત્માને
જ્યારે પરથી જાણવા સમર્થ નથી ત્યારે
બીજાને શું જાણવો ! હું પ્રથમ તારા આત્માને
જદનામ કરી રોક !

વાચક કૈશલ્ય ચિરહો મુનીનાં ।

મોહાંગવાશો મરતિ પ્રવૃદ્ધ ॥

શિર્યાદિમોહં શ્રવણઃ પચકુ ।

શ્રાત્મત્ત્વવા નો વિહિતો વિચારઃ ॥૨૭॥

ગૃહસ્થીઓને મગત્ત કરવાથી રત દિવ્ય
બયભીત થયેલા હું જુઓ છે. અને ચક્રવર્તી
સરખાપણ તે દોડીને નિર્ભય પદ પામ્યા છે
ત્યારે હું ગૃહસ્થીઓને બય નિવારણ કરવાને
જદાને તેના જેવું દૈવ્યમાં મમત્વ ધારણ કરી
તે પોને પરિક્ષી દેટવે અંશે થાય છે તે જરા
વિચારી જો. જેમ દેવસોકની ગંગા પવિત્ર થતાં
થતા સમુદ્રના ખાગ પાણીમાં ગળી ગઈ તેમ હું
પણ જો વારો નિર્ભયત્વ નિરપદનાનો શુદ્ધ છોડી
જગ પણ મમત્વ રાખતો યદ્ય તો હું પણ
પૂર્વના પવિત્ર પારસ્થાઓને અત્યારે તેમને
નિરંકાર કરાતા જુઓ છે તેમ તારી ગતિ કાં
ન થાય તે શા માટે વિચારતો નથી ! પરમે-
શ્વર તને બય નથી તો શ્રીકર નહીં પણ આ
લેકમાં નિર્ભય થવા માટે શા માટે મમત્વ
મુદી દેતો નથી ! એ તારા ચતુર્કિંચિત્ ઉપકારી
છે તેને જદે વારે આત્મવત્ત જાણવાનું જે
હિત ખુદીનું જન છે તે તને વીસરાવે છે. હું
જરા સુસ્થ દાટથી દેખ ! વને બીજો કાણ
કહેવા સમર્થ છે !

દુઃસાર્ગમૃતા ગૃહિણઃ ત્રિતા ત્વાં

ચકિં પ્રવૃક્તાસ્તિ જવાદ મુનિર્યો ।

કૃત્વા મમત્વં ગૃહિ વસ્તુ રાશૌ ।

સૌહ્યે કયં સ્વાત્ત્વ સાણુવેદ ॥૨૮॥

રાષ્ટ્ર અને સ્ત્રીઓ.

એક સમય એવો હતો કે જ્યારે પાશ્ચાત્ય રમણિયો અંગળાના નામથી સંબોધાતી હતી અને ખરેખર તે અંગળા પણ હતી પરંતુ સમયમાં હવે મોટો વફાવત પડી ગયો છે. સ્ત્રીઓએ પુરુષોની હરિદાષ કરવા માડી છે. અંગળાનો 'અ' 'સ'માં બદલાઈ ગયો છે. અને અંગળા શબ્દ મિથ્યા ઠર્યો છે. પાછલાં ૨૫ વર્ષથી ખરાબર પૂર્વ સ્થિતિમાં પ્રતિદિન તથાવત પડતો ગયો છે. પુરુષો પ્રાંચ કુંકા, નિર્જળ થતા જાય છે અને સ્ત્રીઓ લાખી, પુષ્ટ તેમજ અધિક રૂઝ્કિમતી બનતી જાય છે. આર્થિક વપામ કરવાથી એ વાત રવત. સિદ્ધ થયો. 'સ્ત્રીઓ અંગળા છે' એ પુરાણી કિંવંદવી હવે ગિથ્યા કરે છે. સત્ય રીતે પ્રવીણ ધામ કે જે સ્ત્રીઓને કવાયત તથા શસ્ત્ર વિદ્યા શીખવવામાં આવે તો તેઓ રણસેનામાં બહુ સારી રીતે કાર્ય બજાવી શકે તેમ છે.

લિવરપૂલ નગરમાં સ્ત્રીઓની એક મોટી એકઠાઈ નામની કોલેજ છે. એ કોલેજમાં એક અતિ આશ્ચર્યજનક તેમજ આનંદદાયક પ્રદર્શન બરાણું હતું; જેમાં સ્ત્રીઓના કેવળ શારીરિક બળના તથા સહન શક્તિના નમુનાજ દેખાડવામાં આવ્યા હતા. જેઓએ પ્રદર્શન જોયું હતું તેઓ આશ્ચર્યચકિત થઈ ગયા હતા. એ સ્ત્રીઓ હતી કે પહેલવાન એમ પ્રત્યેકના મુખમાંથી સહસા ઉચ્ચાર થતો હતો શું એની સ્ત્રીઓ પોતાને અંગળા વરીકે અપાવશે ? જે એવી સ્ત્રીઓ પાસેથી લડાયક કામ લેવામાં આવે તો કેટલો લાભ થાય ! કહેવાની જરૂર

નથી કે સ્ત્રીઓએ અનેક રણસેનામાં વીરવનો પરિચય ઇતિહાસ દ્વારા કરાવેલો સર્વથી મોટી કહિતવા તો આ વહિલાડમાં એ છે કે પુરુષો કરતાં સ્ત્રીઓ લાખ વધારે છે. ક્રાન્તમાં પણ એવીજ સ્થિતિ છે. હવે સ્ત્રીઓનાં શરીરમાં, બળ અને સહનશક્તિમાં પુરુષોની બરાબરી કરવાનું શુભ હેતુ તેમને જે સેનામાં લખાય કરવા આવે તો તેઓ બહુ ઉત્તમ રીતે કામ કરી તેમને પોતાના દેશની ખાતર પ્રાણની આપવામાં અને એ રીતે તેમની રાજ્ય પ્રકાશિત થવાનો શુભ અવસર મળે. કરવાથી 'એક પંથ દો કાળ'ની કહેવત ચલાઈ થશે. એક તરફથી દેશનું રક્ષણ અને બીજી તરફથી 'સ્ત્રીઓની વધી પડે સખ્યાનું શું પરિણામ આવશે' એ પ્રશ્ન નિવેડો આવશે.

જો આપણે વીર રમણિયોના દર્શનો જે જાણે તો તે માટે બહુ દૂર જવું પડશે નહિ પુરાણના પાછલાં થોડાં વરસોના ઇતિહાસમાં જે નામ સર્વથી આગળ આવે છે પહેલી હજાહરનેલ જેણે રાજ્ય જીતેલ સેનામાં બહુ વીરવાથી કામ કર્યું હતું, તે બીજી ઓક મહિલા હેલેના કોન્ટ્રોનિકિસ છે હેલેનાના પરિવારનો પૂર્વ લોકોએ નારી કદીયો હતો તેથી તે ૨૫૦૦ સૈનિકો એકત્ર કરીકની સ્વતંત્રતાને માટે બહુજ વીરતાથી યુદ્ધના મેદાનમાં લડી અને એ રીતે હમેશ માટે તે પોતાનું નામ ઓસના ઇતિહાસમાં રાખી ગઈ. એવી રીતે એમાં જન્મ, વૈદિક

અને જોન ઓફ આર્ક આદિ સ્ત્રી રતો વીર-
તાથી પોતાનાં નામ અમર કરી ગઇ છે,

સાંપ્રત યુદ્ધમાં પણ રશિયા તરફથી કેટ-
લીક સ્ત્રીઓ રણક્ષેત્રમાં મૃતી હતી. કિરા બૈરિક
રોશ નામક એક ઝડાર વર્ગની કન્યાએ પોતાનું
નામ 'એનામો' નકોલસ પૌપોશ લખાવ્યું અને એક
સાધારણ મિષાઈલું કામ કરવા તેણે એવા
વીરતાનાં કાર્યો કર્યા કે જેથી કોમ ઓફ સેન્ટ
જ્યોર્જ નામનો એક પદક આપવામાં આવ્યો.
ખીલ યુવતી કોમો વસિલા એક સેના વિભા-
ગની અધિકારિણી છે. રાષ્ટ્રીય ઉપર આક્રમણ
કરતાં તે ત્રણ વાર તો ધામલ થઈ અને વિર-
તાને લોધે તેને પણ 'ક્રોસ ઓફ સેન્ટ જ્યોર્જ'
પદક મળ્યો.

ત્રીજી રશિયન સ્ત્રીની કહીકવ આ પ્રમાણે
છે-તે સ્ત્રીના પતિ લગાઈ ગયાનું નામ સાંજ-
ળાને છુપાઈ ગયો તેની વીર પત્નીથી પત્નીની
કામરતા સદન થઈ શકી નહિ. પોતાનો પત્નીનો
નિર્જાતા પ્રગટ ન થાય એ માટે તે
પતિનું-પુરુષનું રૂપ ધરી રણ ક્ષેત્રમાં જઈ
પહોંચી. યુદ્ધમાં તે અત્યંત વીરતાથી લડી
અને અન્તે ધામલ થઈ મૃત્યુ પામી મૃત્યુ
વખતે તેના ભેં પુરો થઈ ગયો આવા કેટ-
લાંક દેશનોથી સિદ્ધ થાય છે કે સ્ત્રીઓને
જે લગાઈનું કામ સીનવવામાં આવે તો પુર-
વેની પેઠે તેઓ પણ સારી રીતે કાર્ય કરી શકે.

હાલનું યુદ્ધ વૈજ્ઞાનિક બળ ઉપર ચાલે છે.
પહેલાંના સમયમાં વશવત પડી ગયો છે. નવા
નવા આવિષ્કારો તથા મશીનો જેટલું આક-
સ્મિકતા છે તેટલી કેવળ બુદ્ધિના જેવા બળની
આવશ્યકતા નથી. એક સુકી બદ આત્મી
દૂરથી એક મોટી સેનાનો સારી રીતે નાશ
કરી શકે છે. વિજ્ઞાનના બળથી એક સ્ત્રી પણ
મહામારત કામ કરી શકે છે. નગરના એક
ખૂણામાં બેઠેલી અમળા બટન દબાવે ત્યા

આખા શહેરમાં અતિ પ્રભાવવાળી ાજી
પોતાનું કામ કરવા લાગે છે. ખરું કહીએ તો
વિજ્ઞાનને લીધે હવે સૈનિક થવા છતાં તલ તર
આદિ સ્ત્રીઓની આવશ્યકતા રહી નથી

એવો કોણ મુખ હશે કે જે પોતાના
દેશને શત્રુદલથી પદ્ધલિત થતો બચાવવાની
આવશ્યકતા ન સ્વીકારે? જો કોઈ એવો કુદ
નીમળા આવે તો તે પોતાની જાનની જન્મભૂ-
મિના સાચો પુત્ર નથી; કિન્તુ એક વિધાસ-
ધાતી તથા નીચાતિનીય છે. આજકાલ તો
એવો સમય આવી ગયો છે કે નિર્મળ થવું-
હોવું એ વિનાશ સ્વયં છે. જો કોઈ જાતિ
દુરુ છે કે તે નિશ્ચિત રહીને છલિત રહે તો
તેને માટે જે સર્વથા ઉચિત તથા આવશ્યક
છે કે તે સત્રામને માટે સદા તત્પર રહે.
અને જે પ્રકારે તત્પર રહેનારો શું અર્થ
દે? કેવળ એજ કે માળકથી જુદા
સુધી સર્વ કોઈ કળાયત તથા શસ્ત્ર સાન કારા
સેવન્ય રહે. દુગ્ગત અને ક્રાન્સ આદિ દેશોમાં
જ્યારે આ યુરોપી યુદ્ધ પહેલાં પણ સ્ત્રીઓ
સખ્યામાં, શારીરિક બળમાં અને સદન શક્તિમાં
પરેલે નજરે દત્તી ત્યારે શું અત્યારે પુરો
ધામલ થઈ કમી થાય છે તો તે જગ્યા
સ્ત્રીઓને ન લેવી જોઈએ? અને તો સમજીએ
દાંએ કે સ્ત્રીઓને પોતાના દેશ ઉપર પ્રાણ
કુરબાન કરવાનો પુરોવાજ જેટલોજ અધિકાર
છે. પુરુષોની જગ્યાએ હરતા લડતાં મરણ
શબ્દ થવું એ તો સ્ત્રીઓને માટે બદુજ
ગોખા બાપુ-ગૌરવ બધું ગણાય દેશ પરત્વે
થઈ મરી-શનને હાથ ગયા પછી તેમના
તરફથી થતા આત્યાચાર સદન કરવા કરતા
રણક્ષેત્રમાં વીરતા દાખવી અમર કીર્તિ કરવાનું
સ્ત્રીઓના સુખધર્મા ધણુંજ દિવાલ છે.

લગાઈના પ્રમગો કવારે ઉપરિચિત થશે
તે કોઈના ધારવામાં હોવું નથી. ગણેશ
વૈમનસ્ય કવારે જાગશે તે કોઈ નિશ્ચિત.

ચકતું નથી. સળગેા નમળાને સત્તાવે એ કુદરતનો નિયમ છે. મહત્વાકાંક્ષાનો છેડો નથી પ્રત્યેક મનુષ્યે પછી તે સ્ત્રી હોય કે પુરુષ, જદ્દ હોય કે બાળક પણ ફરેક જગે પોતાના દેશના સંરક્ષણની ખાતર હંમેશ લડાઈના પ્રમંથો માટે તૈયાર રહેવું જોઈએ. રાષ્ટ્રને સમય સામગ્રીથી સદૈવ સુસજ્જિત રાખવાની પણ તેટલીજ આવશ્યકતા છે કારણ કે જ્ઞે લડવાનાં સાધનો તૈયાર હશે, તેમાં હંમેશ નૈઘર્મિક શોધો થતી જાય સુધારણા થતી રહેશે. તેમજ દેશનાં સ્ત્રી પુરુષોને લડાયક ત્રિવા શીખવવામાં આવતી હશે તો કોઈ ખરા પ્રમંથે સ્ત્રીઓ પણ પોતાનું ઝણ બહુ ગિરનાથી ચુકવશે અરે! પોતાની રક્ષા કરવાનું તો તેમને ધણું શુલભ થઈ પડશે.

વીર પ્રસવિની મેયાડની વીરાંગનાઓ પોતાના પતિનું યવનોથી મરણ થતાં ચીત ખઠકી બળી મરતી હતી દુઃખોનોના અત્યાચાર સહન કરવાને બદલે હિન્દુ સ્ત્રીઓ લડવાને તેમજ મારવાને માટે ઉદ્યત થતી હતી. બહુઆબ, તારાબાહ જેવી વીર રમણીઓએ શત્રુની સામે રણ ક્રોધાલય પથ દેખાડ્યાં છે. જ્યાં સતી થવા કરતાં એ ગાજ કન્યાઓએ જો મોટા પ્રમાણમાં રણરોજમા પ્રાણ વિસર્જન કર્યા હોત તો આજ મરવના દનિહાસગા તે સુન્દરીઓનું વિશેષ ગારવ દીપી જાયું હોત! સ્ત્રીઓને પાતિવ્રત્ય પ્રેમ જેટલો પ્રયત્ન પાતિ તેટલોજ કિં બહુના તેથી વિશેષ તેમનામાં સ્વદેશ પ્રેમ હોય છે. તો તે વખાણને લાયક છે. પતિની સાથે સહ ગમન કરતાં જ પુરુષાં સમલ હાય છે તેજ પુરુષ સમરક્ષેત્રમમાં સ્ત્રીઓને શત્રુ મામે લડી સ્વર્ગે જવામાં મળી શકે છે.

આત્મારે હિન્દમાં પુરુષોનેજ લડાયક ત્રિવાનું બુદ્ધિગત નથી ત્યાં સ્ત્રીઓને તો તે ક્યાંથીજ નહીં પણ જ્ઞે રાષ્ટ્રને ઉચિત જાતી પ્રજને

બજારની બનાવવી હોય તો સ્ત્રી-પુરુષોમાં પ્રાયઃમિક શિશુ તરીકે કયાવત-કસરતનો શોખ ઉત્પન્ન કરાવવો જોઈએ. વાઈ દો-પેસ હાન્ વર્ડસન નામક વિદુષી બાધ કરે છે કે—“કન્યાઓએ કસરત કરવાં અને નિશાન મારતાં શીખવું એમાં કાંઈ ખોટું, હામ નથી” વળી તેજ પ્રમાણે મિમ વાયોલેટ જેનકે નામના એક અન્ય મહિલા પણ કહે છે કે—“મારી મમજ પ્રમાણે કન્યાઓને માટે કસરત વગેરે બહુ ફાયદામંક છે. તેઓ છોકરાની પેઠે કયાવત કરે કે ખંદૂક ચલાવતાં શીખે તેમાં કાંઈ ખુરાઈ નથી.”

આ પ્રમાણે કસરત કરવાથી જો મુખ્ય લાભ છે. એક-તેમનાં મંતાન પુષ્ટ થવાથી શ્રોવાદ સ્મરતાની આશા છે; અને બીજો લાભ સમય આવે કેવળ પોતાનેજ નહિ હિન્દુ દેશને પણ દાસત્વમાંથી મુક્ત કરી શાય છે. ગ્રીસના ઇતિહાસમાં સ્પાર્ટા અને સ્પાર્ટાની સ્ત્રીઓની હકીકત વાંચતાં એ વાત સ્વતઃ સિદ્ધ થાય છે. રાષ્ટ્રના રક્ષણનું જીદારણુ લઈએ તો જ્ઞેન જોઈ આઈ છે. તે એક ખેડુતની છોકરી હતી. પરંતુ વગે કાંમ દેશને દાસત્વ માધી બચાવ્યો હતો. આસ્ટ્રીયાની રાણી ગેરિયા ટેરિગનું એવુંજ બીજું જાગરણ છે.

હિન્દને માટે એ સ્થિતિ હજુ દૂર છે કેમકે કેટલીક દેશનેજલ નાજુર સ્ત્રીઓને જ્યાં ધરતાં કાર્યો કરવામાંજ આગસ થાય છે—વાણીમાં જો જોડાં કે રોમાં કરવામાં મરિતક દુખના વગે છે. ત્યાં કમરત-કમળનની વાત થઈ કરતી? ખોટી નાજુકાધથી અને અંધ અનુ કરણથી હિન્દની સ્ત્રીઓ પ્રતિદિન નિર્જન થતી જાય છે. દેખા દેખી દેશનનો મોડ તેમનામાં વધે છે. મસાલાગર તીખા-વંગ વખા ખોરાક, અટણીઓ અને ચઢા બાઈમાં તે ખમણુ દોષમાં વગેરે હોટોમાંથી મંગાવીને ખવાય છે. ઉત્તેજક ખોરાક અને કામો દિષ્ટ

નિલ સી નવમ કથાઓ વંચાય છે. વસ્તુ રિયાન આ પ્રમાણે હોય ત્યાં નિર્જનતા વધારે કરે એમાં શું નરાધ ? સ્ત્રીઓ નિર્જન થતાં તેમનાં સંતાન પણ દુર્જન થાય છે અને એવી નિર્મા-લ્ય-નિઃસત્વ પ્રજા રાષ્ટ્રના હકમાં તુકમાન કર્તા છે. જળવાન પ્રાણ એ દેશનું જૂથજ છે અને ગાદૂને ગૌરવનિવ રાખવા-અનાવવા પ્રજામાં બીરદ્રેક જનજનવાલી જરૂર છે સ્ત્રી પુરુષનું અર્ધું અંગ પણ પૂર્ણી ગતાય છે. એક અંગ કેળવાયું હોય અને બીજા અંગને કેળ-વાયું ન હોય અને બીજા અંગને કેળવજીતો પાસ ન લાગ્યો હોય તો એ પક્ષાપાતના રોગ જેવું છે ગાદે પુરુષને લડાયક ગાન આપવા સાથે સ્ત્રીઓ તે પશુ તે કાર્ય માટે ઉચત દરની જોઇએ, ઉપર જણાયું તેમ સ્ત્રીઓમાં શ્રમ વિશાગનાં કાર્યો શુદ્ધ કાર્યો વરફતી પણ દૂર થાય, ફેશનનો ખિંચા મોદ પિનટ થાય,

નાચુકાધને રથાને વીરતા આવે, આહાર-વિહારમાં નિયમિતતા-સારિતકતા જન્મે, આજ સંગોપન-અર્થર્થનામાં અંગ કેળાણી તરફ ધ્યાન અપાય અને આજ લગન જેવા હાનિમરક કુરિયાને નાશુદ થાય તો દેશનું બીરદ્રેક પાણું પૂર્ણી પેઠે સતત સદન કરે એમ શ્રદ્ધા છે. સ્ત્રીઓજ રાષ્ટ્રની ઉન્નતિ અવનતિના દારણુ રૂપ છે એમ કરેયું વધારે સુસંગન છે. કારણકે પ્રત્યેક દેશી યુવતી-પાતી ત્યાં સ્ત્રીઓમાં કેળવજીના પ્રચાર ઉપર આધાર રાખે છે. સિન્દમા સ્ત્રીઓને બચતી ગણતી, લખતી વાંચતી જનાવતા સાથે જળવતી અને, નિર્ગિદ જનાવતાની પણ વજીત થતી જોઇએ સ્ત્રી પિતા જેમ શુદ્ધ નથી તેમ બીરાંગનાઓ પિતા રાષ્ટ્ર પણ નથી ઉત્કૃષ્ટ રાષ્ટ્રમાં બીર રમગિયેનું અસ્તિત્વ હોયું જ જોઇએ.

જાત્યાજી (ધંધુકા)]

ધીરજ.

- મેં ખેતીવાડી મિત્ર-પત્ર કેમ ચલાવ્યું ?

(હાલસ પ્રધાન વાર્તા)

એકાદ શુરજાને સૈન્યના સેનાપતી થવું, અથવા જોને પહેલા દિ સમુદ્રને જોયો જાણવામાં આવ્યો નથી તેવા મનુષ્યે નેકાવું આધિપત્ય સ્વીકારવું અને હું 'ખેતીવાડી મિત્ર' પત્રનો સંપાદક થાઉં એ ત્રણ વાર પૂછે તો એકજ પ્રકારની હતી 'પરંતુ તે વખતે મારી સાંપત્તિક હાલત એવી હતી કે, હું પૈમા કેમ મેળવું છું એ વિચાર કરતાં હું પૈમા કેટલા મેળવું છું આજ વિચાર અને મુખ્યત્વે કમને આવેલો. મેની પાડી પાડો આજ મંપોદક વિશ્વાંતિ સેવા બહાર ગાન જતો હતો "તમે આ પત્રનું કામ કરશો કે" ? એમ તેજો અને પૂછ્યું. અને મે પશુ કોઈ જવાબો વાંધો ન સેવી તેજો કરેલા. પગારપર કેમ કરવાને કમજી હતું.

આજ ત્રણ મહીના થયા હું તદન નવરો માળી કડાડયા દરેકો હનો તેથી મને આ નિવેશીપણા માટે થયો દંટાળો આવ્યો હતો. આટલા લાંબા માગેતો મળો નારા રહી કડાડયા પછી આ જ કામ મેળવવાને હું બાગ્યશાળી થયો અને તેપણ વળી મારી પસંદગીનું એટલે લેખનું, એક, ત્યારે તો મને આનંદનો પાર રચ્યો નહીં અને તે કામ વરવજ કડપી લીધું એ હવે કહેવાની મને આશયકતા રહી નથી.

પહેલેજ દિને સધા સમો દિના થવાના સુખરે હું એકિમમાંથી બહાર નીકળ્યો ત્યારે એકસાઓના ૨ બેઠામાં ઘર પામે હનેના નજરે પડ્યા, મને જોવાંજ સવળા દોડકાઓ આજ થઈ ગયા અને તેઓએ મને જવાને રસ્તે

મોકળો કરી આપ્યો એટલું જ નહીં પણ તે
રોળામાંથી ત્યારે હું પસાર થતો ત્યારે તેમાંના
એક જો છોકરા મિત્રી તરફ આંગળી કરી
બોલ્યા કે “આ તેજ” આ મેં અસખર સાંભ
ળ્યું. અપ્રાપ્તિ રીતે આ વાત કાને પડતા
અને ધબકા આનંદ થયો. ખીન્ને દિ એ સનારે
તે જોદ્વિસમાં આવતો હતો ત્યારે પહેલા
દિવસની પેઠે એક મોકું ટોણુ મને જોયા કાનું
દાંદ નજીક રસતાની ઉપર ટોણુ રહેલું જણાયું.
મારું ત્યાં આગમન થતાં જ એ અર્ધાં બાજુ
ઘૂંટી ગયા; અને એ અંડગમાંથી એકજણ
ખીજી એક માણસને તેની નજર જોઈ કે
ક્યૂંકેવી છે જ આ પ્રમાણે પરસ્પર વાત થઈ
તે પણ મેં માંજળ્યું. મારું તો તે અંડગ
તરફ જાયો લક્ષ્મી નહોતું એમજ મેં દેખાયા
પણ આ પ્રશંસાથી અને મનમાં મનમાં ધજોળ
આનંદ થતો હતો અને આ સર્વ રહીત
કુટુંબપર લખી મોકલવી એવો મનમાં નિશ્ચય થયો
- દાંદર પંચી ઉપર જઈ હું તો મારી
જોદ્વિસમાં ટેટલાક છોકરાઓ ક્યૂંકેવી વત
કરતા અને ટેટલાક હમતા હોય એવું મારા
સાંભળવામાં આવ્યું. પરંતુ હું બાંહેડું જોઈ
અંદર જઈ હું તો મારી સાથે એક પણ
જન્મનો દનગાળ ક્યાં વિના તે ટેળુ બાનીમથી
ન મેં ઉતરી પડ્યું.

આ એક જ દયોક્તિ મંડળી કદા રજો, અને
મારા આવતાં જ મારી રીતે જલતેજ રસેથી
કેમ ચાલી ગઈ હશે, એ મેં વિચાર કરતો
હું ખુસી પર જઈને જોયો, હું હજારા ઘણા
નમ્ર સ્વભાવનો દેખતો હોવા છતાં તે મંડળી
આમ એકાએક જહાજ કેમ ચાલી ગઈ તે હું
કળી શક્યો નહિં.

આવા વિચારોમાં આસરે પસરેક વિનિદ
ગયા પછી મારી જોદ્વિસતુ ખાલું ધીમેથી
હુણી એક પદ ગૃહસ્થ અંદર આવ્યો, તો
પેડે રહેલું પ.વ. ૭ આગળ પડેલું રેશમીકાંડ

ધોલીયું, શરીરે જુના ખોચરાના જમાનાના
દરજાએ સીવેલો કેસપાજો લાંબો અંગરખો,
આ દેશના હથિયારખંધીના કાપેદારમાંથી જેણે
મુકત છે તેવા શૂવીર કહી જો!!! (હાનમ)
મા શરમથી જેમના માપના વાળના આખા
કુટુંબને કવલ કરવામાં આવ્યા છે એવા ખા-
ણુજ જેવા સુવાળા-પોલીમ માથા ઉપર મોટી
અમલ દક્ષણી પાધડી, પગમાં પોણી ઈંચ
જડા ટળી-નાના, ચોતાને પહે નાગ ગૃહસ્થની
પદમગજીની વધમણી સુથું અવાજથી દેના
લેકા, હાથમાં સર્પાગર વાંકા વાળેલા હાથાનો
જડો દડો વગેરે અનંત હાથ જેમને મહાકથ
મારી પામે શા માટે પદ ચાં હશે તેની હું
ખીનકુલ કદવના કરી શક્યો નહિં તો પણ
આવનાજ તેમને નમસ્કાર કરી પામેની ખુસી
પર એમવા કહ્યું. એ આવનાર ગૃહસ્થના મ-
નમાં દંધે વિચારોની ગડમથલ થતી હોય
જેવું જણાવું હતું. તે મહાકથે ખુસી તો
શોભાવી. તેમણે પેતાના સ્પર્શક જડા હંડને
(કે જેને તે ગૃહસ્થે તો વાંચી સ્ટીક કહેતા
હતા) પામેની ખુસી પર ચૂંચ્યા પછી ચાર-
પાંચ શેર અનાજ ભગાય એવા કાચળી જેવા
ખીસામથી એકાદ પૂંજા ધોલીયામાંથી
જનવેલા રમાયે બાધેલું કામગણું જન્મ
જન્મર કદાચું. અને તે જન્મલ છેડી ધરી
કરીને પામેનો એક પાપેલો કાચળી તેણે જહાજ
કદાચે. આ ધોળાપર કાળો કદેલો અને દંડ
ન લુસાયે એવી શાહીથી હાપેલો કામળ શરીરો
રશે એ જાણુજ ધણી આગુતાથી જેવા
હાથે. અહો, હો, હો મારે હાથે લખાયેલો
અને મારી દેખરેખ તેજી પ્રતિદ્ધ અંશે
જોતીયારી મિત્રનો તાળો-પહેલો ને છેલ્લો
અક.

તેણે તે અંકને ટેળલ પર મુક્યો, અને
અમરખાના એક છેડથી રસખાના અપર-
કેડ થઈ રમેલા કાચને સાફ કરવા મને પૂજ્યા

લાગ્યા કે “પત્રના નવા સંપાદક આવ્યા છે કે?”

હું જોયો “હા.”

“આપે પૂર્વે કદિ આરા પત્ર ચલાવ્યું છે કે?”

“ના, આ મારો પહેલોજ પ્રયત્ન છે.”

“હીક, આપને જેતીવાડી સંપાદક કંઈક અનુભવ છે કે?”

“નહિ.”

અરમા નાક પર ચઢતી હાં પત્રના પાનને ઉપાડતાં ઉપાડતાં જોયો, “મને એવું લાગ્યુંજ હતું; મને એમ કેમ લાગ્યું તે આપને મનઃપૂર્વક જાણે. આ કેટલુંક વાંચી સંભળાવું છું ત્યાં જરાજર જરા ધ્યાન આપો.” આમ કહી તેને નાંચવાને સુગમ પડે તેમ પત્રની ધડી કરી જોડ્યા, “સાંભળો, જોડોને અમુક ચૂચના’ એ શિર્ષક હેઠળ આ પ્રમાણે છે. તે આપે-જ લખ્યું છે તે? જુઓ.”

“માનરો કદિ પણ તોડીને પાડરા નહિ’ એકો તેની ઉત્પત્તિનો નારા યાચ છે. તેનાં કરતાં એકાદ-દોઢરને આપર ચઢતી તેની પાસે આઠ હવાયુ.”

“હવે આ સંજોગથી આપનો શો અભિપ્રાય છે? કારણ કે મને લાગે છે કે તે આપેજ લખી માર્યું છે.” તે શૂદરજ જોડ્યા.

“મારો શો અભિપ્રાય છે? હહેવાનું તે શું છે? મેં આ ધણીજ ઉપયોગી સૂચના કરી છે. મારી ખાતરી છે કે અપરિપક્વ હાલતમાં તોડી દહાડવાથી દર વર્ગે આપણા દેશમાં લડાઈપણી માનરો ફાકટ જાય છે. તેથી તેમના કરતાં મેં ચૂચના કરી તે પ્રમણે એકાદ દોઢરને આપર ચઢાવોને જો અઠ હવાયે-”

“તારું માથું દ્રમકડું!-માનર આપર થતા નથી!-”

મેં તો કેવળ અવકાશિક માયામા લખ્યું એણુંજ! જેને સંકલ્પ પણ આપણે જાન હશે તે સ્ટેલાઈટો દળી શકે. કે મનરો તોડી ના પાડતા આવી યુક્તિથી પાડી બેચ-પરથી ઈણી ચેરડાવા, એવો માગ કહેવાનો હોય હશે” આ સાંભળી તે શૂદરજ એક પણ ચમદ ના જોલવા ખુસ્મીપરની ઉઘો, તેણે પત્રને ચીરી ફુકડેફુકડા કરી નાંખી, પણ નીચે ધુનિ જોડવા લાગ્યો “જે જેતીવાડી માટે આ પત્ર છે તેના એકાદ જળદને તમારી આ જમાપર નીમવાની ચેજના કરવામાં આવી હોય તો કંઈ થાય.” આટલું બોલી તેણે ચાલવા માડ્યું. જતાં જતાં શૂદરમામાં જારીના કાચજો પોતાનો જડો દોડો ફેરવતા કાચ તળી પડ્યા.

જદર જતલ ઓરીમના પાંખાની જડામની માડજ દોને ચાલ્યો યથો એકદર મીને એવું લખ્યું કે તે કેમપણ કાંચથી મારી ઉપર નાખ્યું યથો છે. પણ તેને નાખ્યું થવાનું એવું તે કારણ શું મર્યું દશે તેની કંઈપણ કચવના ન દોગથી તેનો દોષ ચાલ કરવો તે મારો કચવના ચડતી મદારની વાત હશે!

આ શૂદરજ આટલો બધો શુભે થઈ કેમ મર્યો તેનો વિચાર કરતાં વધા નેને જતી વખતે ખારજીને દાણેની સાંકળ બોધા કેમ પણ આવશે તેની રાહ જોતા બેઠો હતો એટલામાં પાંખાની મકા ઉડી અને પછો જાળી વેંકડું તો પત્રના જડન મપદક પ્રવેગ કર્યો.

હું એક મકીને ન્દીને ચાલેજ એમ કહીને તે મળા હતા જડાં ચાલતા જતા વંદના કેમ આવ્યા તેથી મને આવડું લાગ્યું. આમો મહિનો અવિચાંન ગમ લાગે હું આ પત્રનું નામ તથા આડકની સંખ્યા જાણી બધે વધારો દઈ આવ્યો જે ફાંકી માગ મનમાં રાખ્યો તે

જૂના સંપાદના એકા પરથી સ્પષ્ટ જણાવું હતું કે તે અતિ ખિન્ન થયા છે, અંદર આવતાં તો વૃદ્ધ ગૃહસ્થની પધરામણીથી તેમજ મારા મોઢી રહેવા દરમ્યાન જે રોજાએ ખારીમાંથી રસ્તો લીધો હતો ત્યાં થયેલા નુકસાન તરફ નજર ફેંકી અને બોલ્યા, “ખરેખર, હું તમારી ઉપર પાંચ ચાલવાની સુધથી જ વાળદારી નાંખી ગયો તે ધણું ખરાબ કૃત્ય. આ ખારીના એ ત્રણ કાચો કુટી ગયા છે તેમજ ટેમ્બલ અને ખુરશીના પણ પચ્ચ માંથી નાંખ્યા છે. અહિં આ એકાનાં લેખો ગોળા તોડી દેડા કર્યા છે. આ નુકસાન ચુકું રેવું અને કશું વિશેષ લાગવું નથી પણ મુખ્ય વાત તો એ છે કે આજ મૂંઝાંમાં આ પત્રની જે આખર સંપાદન કરી હતી તે હતી ન હતી જેવી થઈ ગઈ છે. આની પહેલાં પત્રની માંગણી આટલી કઠિ થતી નહોતી, તેમજ આટલી બધી આદરની સંખ્યા પણ વધી નહોતી એ ખરું પણ આવી ગુર્ખાવાના સિપર પર નાવાથી પોતાની પ્રગિદ્ધિ વિશેષ થાય તે કેને ગમે વાકે ? હું તમને સત્ત્વ કહું છું કે તમારા દર્શન કરવા ખાતર જહાર ગામના લોકો રોજા વળી ઉભા છે. વિશેષ શું કહું ? સડક પર ઉભા રહેવા જગા નથી તેથી કેટલાકાએ તો ધરના કંઠે તોળ ખારીમાં ઉભા રહેવાની કોશિષ કરી છે. કારણ કે તે લોકોને એમજ લાગ્યું છે કે તમને રહાય માંડણ લાગ્યું હતું. હા, પણ આ પત્રમાં મજબૂર લેખો વાંચનાં લોકોને એમ લાગે તો તેમાં કંઈ નવાઈ જેવું નથી ! રહી રહીને હું એ સ્તિત્વ કાઢું છું કે તમને આ પત્ર ચત્રાવતા આવશે એમ તમને લાગ્યું પણ કેમ ? તમને ખેતીના દેવોગ સંખેથી ચિદિચિત્ત પણ ગ્રાન નથી. આ વ્યુઓ તમે લાખો છો કે “અનાજ તૈયાર થયું છે હવે “લાગણી”નો વખત આગો તૈયાર થયું અને ‘મઠ’ એ જાને નામે

ચોક્કસ અનાજનો એકલ અર્થના છે !” આ તમારી નવીન શબ્દ શોધક બુદ્ધિની તુલના કરતાં મારી અક્કલ પણ બહેર મારી જાય છે ! વળી વ્યુઓ આ તમે શું બરડાવું છે. “હાથિવાડામાં દુધાગ પડ્યો” છે અને તેથી અનાજની તાજા વાણી છે આથી. ચલામજી જીરુમાંથી અગમગાંડી મારફતે અનાજ લાવતાં કેટલાંક અગવડ ભોગવવા છતાં વખત અને પૈસાનો મુશ્કળ ભોગ આપાય છે તેનાં કરતાં હવેથી ઘેરાંઓ ઉપર અનાજ લાદીને લાવનાથી વખતનો પૈસાનો, રેવે ને નોકરી તરફથી મળતી હાડમારીના એ વગેરેમાંથી મુક્ત થઈ વિન્ડુ રતાનના આગમ્યુ ઘેરાંઓને પણ ઉધરે લગાવાનો આ પ્રયાસ ઘણો લાભપ્રદ નીવડશે તે ઉપરાંત મુન્દરાતના કેટલાક ગરિમ વર્ગને કામ ન હોવાથી હમણા કેટલાંક મહિનાથી વધે ચલાવવાનું જહાજરી બધું કામ કરે છે તે લોકો પણ આ ઉદ્યોગની ખોલગણીથી ટપોટપ કામે લાગી જશે અને તેથી દેશને મોટો ન ખારી લાઘવ તેવો કાયદો થવાનો સંભવ રહે છે.” “વાહ ! આ કેવી તમારી તે ભેગ ફાડ સ્ત્રીમ !”, આટલું બોલી જૂના સંપાદક મહારાષ વિચારમાં રૂળી ગયા, મેં જાણ્યું કે આ મામલો હવે અહિંથીજ ખતમ થઈ જશે પણ નિરાશ ! મારી ધારણા ખોટી પડી. તેઓ શી પાંચે શરી પોતાનો પટપટારો ચર કરી દાંધા આપણને તો સાંભળીને જવાગ દેવાનો વખતજ અપાયો નહોતો એટલે એવી રિયલિજમ પમંદ કરી હાલ તુરત તો સાંભળવા પાછા તૈયાર થઈ ગયા. “વળી વ્યુઓ આ તમે શું બોલી માર્યા છે !” મુન્દરાની પાસે વાંદરા, માહીમ, માટુંગા અને દાર વગેરે મુખરેલા ગામો છે ત્યાં આજ મારી પણ નાંખી છે અને મુન્દરા પણ વાંદરા થઈ એક પૂલ ઉપરથી જરાય છે, ત્યાં નાખીવેરનો મુશ્કળ પાક થાય છે એ ગામોમાંથી નાખીવેર અહિં ઘણી આવતાં પાંચ પાંચ પૈસા

જેટલી મોંઘી રકમ સુરજર પ્રાપ્તને કહાડી આપવી પડે છે. અને જેની મોંઘી ખરીદીએથી દિન પ્રતિદિન સુરસાન બરીય થવું વ્યવ છે. માટે જે ગરિમાદંભાંગી સુરસાવને બચાવવું હોય તો માત્ર એકજ ઉપાય છે કે- એ પ્રદેશોમાંથી નાણાંચેડના ઝડપી કાગળો ખરીદાવી દરેક ખેતર અને દરેક ઘરના ચાકા વાડીઓમાં તેવું વાણેતર કરાવવું. ”

આવી તમારી અમળ શોધ અને અર્થશાસ્ત્ર પરત્વે લખાવી મીમંસા વાંચી અને સુરસો કેમ આવે નહિ. મારા પતની આવી પરિસ્થિતિ જ્ઞેવોં હું અદિં સંધી આનીજ કેમ સકળો તે મહત્તે આગર્ષ લાગે છે. મારી કમ્બા છે કે તમારે અદિંથી હમખુને હમખુજ પલ્લવન થવું, મને આજ સુધી જેટલી મિત્રિત મળી તેટલીજ ધમ્મી છે, વધારે લેતાની જરૂર રહી નથી. કદિ જરૂર હોય તો પશુ તમાજ હાથમા આ પત્ર ચલાવવાની વ્યવસ્થા સોંપીને તો નહીંજ. પત્રના લખાણોમાં તમારી અમલ ના જે વારો વમે તોડી નાંખ્યા છે તે સખુર્ષ જલજુવામાં આપશે ત્યારે તો મારું મગજ ઠેકાણે રહેશે કે કેમ એ વિષે મને સંકા રહે છે. ખેર, જે થયું તે ખરું, હવે તમે અદિંથી હમખુજ આજ્યા જાઓ જેવી મારી આજ્યા છે. હા. પણ મને રહી રહીને એજ અર્થયજ લાગે છે કે “મને જેતાંવાડી સંજંધી કણજ જાન નથી એમ નમે મને પ્રથમથીજ શા માટે કહ્યું નહીં?”

હાંના વખત સુધી ધીરજ ગળી અન્નિવથી બહુ મેં સંમત્યા કહ્યું. પણ સંપાદકના હેતુ શખ્તો કાનના પછે ગાયકાવં મને મુખેગયજે. હું એકદમ તેના સચીર પર ધમ્મને જોડ્યો- શું? તમે શું જોડ્યા? મને જેતીવડી સંમંધો કણજ જાન નથી એમ પ્રથમજ મેં શા માટે કહ્યું નહીં એટલે? આજકાલ કરનાં અને રોડ વર્ધથી આ વર્તમાનપત્રના ધંધાને

અતુમવ છે, પણ વર્તમાનપત્રના સંપાદકને અધુક તો મારીવી હોતીજ જ્ઞેવજે તે તો મારી છંદોમાં આજે પ્રથમજ સંમત્યા! અહો, હોય, હાંડ્યા સંપાદક મહામવ! હું આપને એ પૂછું કે વર્તમાનપત્રમાં પુસ્તકોની સખ્તોચયના કોણ લખે છે? જેજે આખા વ્યવમા એક પણ પુસ્તક લખ્યું નથી ત્યા જ્ઞેવ એક પણ વિષયનું ઉત્તમ પ્રકારનું જાન નથી એવાજ લેકોને? ‘જજેટ’ ઉપર લાંબી લાખી દીકા બર્ષા આદિકો કોણ લખે છે? જ્ઞેવે પોતાના ધર ખાચને કિસામ બરામર રાખતા આવડેના નથી એવાજ લેકો નહીં કે? લકાઇ સંજંધી લેખ, કે જ્ઞેવે દીવો લાયગા લીધા મિના રને ધર જહાર નીકળતા બીક લાગે, અને કુનગના બમવાથી મિલ્લની મજના સાંમજ્યા પ્રમાણે જેવી કિમિતિ થાય છે, એવાજ સોફો લખના નથી કે? જેજે ખેડની ખાડગચાં ભોંય પર કદિ પગ પણ મૂક્યો નથી એવાજ સોફો જેતીવડીના પ્રેક્ષર જની જેનીાડી સુધારયા સંજંધી વ્યાખ્યાન મળા પોતનારા કદિ જ્ઞેવા નથી કે? હપર મૂવાથી હું આ ધમામાં એટલો કંઈ નરો નથી કે જેની તમારે મને ‘તંત્રી કે મંત્રી’ સુચિસાય આપવું પડે! કોઈ પણ વંતવની નોકરી જેના હાથમાં હોતી નથી, જેની પામે શીજે ધંધો કરી સકે એટલી આકનની મંડી હેંતી નથી તેમજ મળૂની કરતા જેટલી સક્તિ જેના સચીરનાં રહી નથી એવા પામર લાડો માટે છંદો આ ધંધો નિર્માદુ કોઈ છે. જે જે... સંપદકનું જાન યોડું હોય તે તે.....અદિ. કાલિક બપસંગર આદિકો લખે છે ને હું સામે પેડે સખ્ત હું! તો પત્ર જ્ઞેવે અર્થ વમે મારી માથે આવી ગેરવરિત્ત ચલાવી છે તે કાષ માટે અખારપંડી એક પલ્લવ - તખી પામે રહેા હંવંતે નથી, તથા તમારી કામે કરેલા કરાર પ્રમ.જે મેં

આકાંડનું મૂળ, કાળાં મરી, કપૂર જે ત્રણ સમ ભાગે લઈ ગેળી બનાવી રાખવી એ ગેળી વિપુચિકા અને પ્લેગ બંને ઉપર ગુણ કારી છે. આકાંડના મૂળની રાખ પાણીની સાથે આંખના ઇતરતતઃ લેખ કરશે બાંહીની અને અર્ધનરોગ ઉપર એ ગુણકારી છે.

આકાંડના મૂળનું ચૂર્ણ બનાવી યોગ્ય માતામાં ખાસથી ઉદર કાંઈ નહ થાય છે.

આકાંડનું મૂળ પરોર લઈ તુલસી બનાવવું અને એની મધ્યમાં ગેદલી દરતાલ રાખી પાંચ શેર ઉપરોંતી અગ્નિ આપે એથી ઉત્તમ ભરમ બને છે, માત્ર ૧ રી સવારમાં ખાખજ સાથે ગેળીને ખાવી. ૪૦ દિવસના સેવનથી મરમી, કેદ, ક્ષય દગ વગેરે રોગ થતા નથી.

આકાંડનું મૂળ ૪ માસા, કપાસનું મૂળ ચાર માસા એને અર્ધાં 'શેર પાણીમાં ધસી નેને સર્પ ડંડ થયો હોય તેને પાવું' આથી તુરત કાયદો જણાયો. ને કપાસનું મૂળ ન મળે તો ફક્ત આકાંડના મૂળથી પણ ચાલશે.

નોટ—ઉપરોક્ત રોગોથી પણ બીમ ધનુષા રોગો અને રોગોનાં આકાંડના ઉપયોગ થાય છે એનો લેખ શ્રદ્ધા ભયથી વિરતાર થયો નથી.

અયોગ.

પંચંગીમાં એને પુક કંડા, મરાઠીમાં અપાકા ને ગુજરાતીમાં એને અપકુ કહે છે. એ બહુ વિચિત્ર યુટો છે. એમાં એવો એવો અદ્ભુત પ્રભાવ મલકત પડે છે કે તે બેદર્શ આશ્ચર્ય થાય છે, પ્રચલિત સમયે જો બાહરે ત્વરિમાં નિવંજ થતો હોય અને સ્ત્રી કપટ પામતી હોય તો અપામાર્ગનું મૂળ ધસાને ગર્ભાશય મુખમાં લગાડવાથી જાણક જ પ્રભવે છે; રનાનું નથી પણ સાંભળ્યું છે કે પ્રસવ સમયે સ્ત્રીના પગ નીચે અપામાર્ગનું મૂળ રાખવાથી પ્રસવ કર્મ મુગ્ધાવાથી થાય છે. એના મૂળના મુર્ખનું પાણી માથે લેવન કરવાથી પગ એવડ લાગ થાય છે એ એવી વખતે આપણે નોંધવું કે જ્યારે સ્ત્રીના પાંચ

નીકલી ચૂક્યું હોય અને જાળકનું સીર મગ સયથી બહાર નીકળી આવ્યું હોય, અપામાર્ગ મૂળ પાણીમાં ધસીને નાંગો ઉપર લેખ કરતાં પણ એજ કાયદો થાય છે.

કાસ, શ્વાસ, અને પ્લીહાને માટે એ ગુણકારી છે. એને રસ ઉદર કમી નોંધક કે એ વીંટીના કંખની અત્યંત આપણી છે. એ મગ ધસીને ડંડ રથાનપર લેખ કરવાથી અંધો ધસીને પાવાથી તુરત વચ દૂર થઈ જાય છે. અને ત્યાં મુખી લામબુ છે કે ને એ જડ કે વાર પુપાને તોપણ લાગ થાય છે. અપામાર્ગદ્વારા સંખીયા મોખીયા થાય છે, મરમી દૂર કરે છે, દમ અને કૂટને પંથ મુજબની છે.

સર્પદંશને પણ એ બહુ ગુણકારી છે એને સર્પદંશ થયો હોય તેને એનાં પાંદડાં ખવડાવવાં અને વચ્ચે વચ્ચે લીંબડાનાં પાંદડાં પણ ખવડાવવાં જવું. જ્યારે એને લીંબડાનાં પાંદડાં કડવાં લાગે તો સમજવું કે એર ઉવડ મળ્યું છે.

ઝોંખામાર પ તોણા લઈ ૧૫ તોણા પાણીમાં થોડા પ તોણા માલકાકણીનું તેલ મેળવી પીમા લાવ ઉપર કકડાવવું જ્યારે ૬૫૧ તેલ રહે તે ગીરીમાં બારી રાખવું એ તેલ ધોળા કુટ ઉપર લગાડવાથી અવરુપ લાગ થાય છે.

મરમીને માટે ઝોંખાની જડ ઉપરથી કાપી લેવી અને છુંદીને રસ કાઢતો ૩-૪ તોણા રસમાં ૯ મઠા ધોળું છુડ મેળવી આકાંડનાં સુધી પાવ અને મીઠું બીસકુલ ન ખાય એ અને માખણ અભિષેખ ખાય તે આકાંડા હિસ્તે ચુક દલપરનો રસ શાકાદિ દૂર કરતા માટે પીએ.

ઉદરક્રમ્બ માટે અપામાર્ગ ૫૫ પં નંગ અને કાળાં મરી ૫ નંગ એ મરદાસ સંજિપાતમાં જ્યારે શિરકાલ, કંદનું ખવડું મૂક્યાં, કંપ, હોય તો અપામાર્ગના પાંચ રસમાં પીપલ ચૂર્ણ ૧ આંવાડીઆ સુદી રાત્રે ફરી ત્રણત્રી પીમનરખ ખતારે એથી ઉપોત્ત અગ્નિ બટે છે.

કંદુ જવર--ને માટે એનાં પાંદડા છુટી સમાન બાગે ગોળી મેળવી વનવેલ જેવડી ગોળી બનાવી રાખવી. અને જવર અથવા અગાઉ ૧ ગોળી પાનની માથ વેરી

જલોદર--ને માટે અપામર્મ ૫ થી ૫ તોલા લઈને ૭૦ તોલા પાણીમાં પમાલુ બપોરે ૫૦ તોલા બાકી ગ્લે ત્યારે ઉતારી છાનકરી ગાળવું અને રોજ પાચ તોલા પીવું તો ગેથી થોડા દિનમાં આગમ થશે

એના પાચ મનો દાય ઝાનુ આરા છે. સુગ પાદકાનુ કુમ્પાન છે એના ખી પાંદડા કુટીને પીણાની છાલીની પીગ ૬૦ થાય છે

ઉદર મળે માટે એના પાંદડા ચૂર્ણ બુની લીમ, મેળવી પાવું.

એના પાંદડાં છાળાં મરી અને લસણ એ મજુને છુટીને ૫ ગોળી સજો જેવડી બનાવી ખાવાથી શીતજવર નષ્ટ થાય છે.

એનાળી ખવાથી ક્ષુધા બંધ થઈ જાય છે.

લીંબડો

ભારત વર્ષ સાથે વિશેષ સંબંધ રાખવાવાળું પ્રસિદ્ધ વૃક્ષ બા છે. એનો શુભ પત્રુ અપૂર્વ છે. ફક્ત એની છાયામાં સગવડ કરવું એપણુ સ્વાસ્થ્યકાય છે, વિરોધ કરીને આગડીના રોગોને માટે તો એ અહિનીય છે.

સન્તતજવર આને માટે જો કોઈ દવાથી લાભ ન થાય તો લીંબડાની છાલ ખે તોલા લઈ ૧ મેર પાણીમાં ઉકાળવી બપોરે નવરાક

જેમ રહે ત્યારે માળીને પીવું. આ રીતે દિનમાં ૩-૪ વખત પીવું ૨૫ થી ૫૦ રૂબ શીત વાર ફર થશે.

ધ્રોવો અથવા ગામડીના રોગોને નાશુન કરવાને લીંબડાનો કનાથ કને તેનાથી મળેલો છે ૧૦ અપના પેટીમ બનાવી ગાંધકું અત્યંત મુશ્કેલી છે. લીંબડાનું તેન લાગણીથી પશુ પ્રજા દર થાય છે જે ધરના લીંબડાનું તેલ બાળનામ આરે છે તે ધર મઠા માગે રોગોથી મુક્તિ ૨૦ છે શીતજવર પશુ સ્ત્રી પાનના તેલન મર્દન મુશ્કેલી છે.

દુષ્ટનયુને ગળતા દે વહેતા રહેતા દોષ તેને લીંબડાના પાનના કનાથકે વેળા મળેથી અથવા લીંબડાના પાનની પોટીસ ગાંધવાથી યોધ આરામ થાય છે.

લીંબડાની અંતરગમ પાંચ તેલા લઈ પોણોસેર પાણીમાં અર્ધા ટુકલાકે સુની ઉકાળે અને માળી લે. ફરી જો હાલને એટલા પાણીમાં ઉકાળે અને પોણેર પાણી રહે એટલે માળી લે પછી બંને દવાખને મેળવી રોજ સવાર સાજ પાચ પાચ તોલા પીવાથી આવસાર ફર થાય છે.

લીંબડાની છાલ અથવા પાંદડાનો રસ પીવાથી લોહી શુદ્ધ થાય છે લેહી મુશ્કેલીને લીંબડાથી અધિક કોઈ એવન નથી.

લીંબડાના પંચાંગનું ચૂર્ણ પ્યેમના દિવસે મા ખાવાથી સરોર સ્વાસ્થ્ય મળે છે શીતવા પ્રકોષમાં લીંબડાનું તેલ સરીર પર મોળવું બનુ શુભમરી છે (અપૂર્વ)

ઈન્ડિયન સંકટ નિવારણ ફંડ.

આ ફંડમાં મદદ કરનાર દવાશુ મનુષ્યોના નામે ગયા અંકમાં પ્રગટ થયા છે, તે સિવાય નીચે પ્રમાણે વધુ મદદ મળી છે.

૧૦૦-૦૦-૦ નામનાર ધોળમુન્ના સોભ સહિત ૧૨૨૬૫.

૧૫-૮-૦ ૫૨૨૩૨૫.

ગયા અંકમાં બૂન બાધ છપનવાસ નરે- વંમલાસ તરફથી મળેલી ર. ૨૬-૦-૦ ની મદદ ખદે ર. ૨-૬-૦ બૂલધી છપાયેલ છે ૨ અગાળી ન

તાવની રામબાણ દવા.

રૂ. ૧૦૦ ઇનામ.

કેઈપણ જાતનો તાવ ચામરી દવાથી ના ઉતરે તો પેસા પછા આપીશું. થોથીઓ તાવ નથી ઉતરતો એવું સાબિત કરનારને રૂ. ૧૦૦) ઇનામ આપીશું હાથી ૧ ની કિ. રૂ. ૧-૦-૦ ખાસ પદેજ નથી.

શક્તિ સંજીવન.

શક્તિ સંજીવનમાં શક્તિ લાવવાનો અને વિચ્છેદ વધારવાનો શુભ નથી એવું સાબિત કરનારને રૂ. ૧૦૦) સો ઇનામ આપીશું. શરીરના તમામ અંગોનો મજબુત કરી ધાતુના તમામ દરદો મટાડે છે. કબી ૧ ની કિ. રૂ. ૨-૮-૦ પદેજ નથી.

ધાતુ વિકાર.

ભયકર દરદોથી બચવું હોય અને તમામ દરદોની દવાથી માહેતગાર થવું હોય તો એક પસાનું કાક લખી ધાતુ વિચારનું પુસ્તક મફત મંગાવી લેવું.

વૈદ શા. ગીરધરલાલ કહાનજી

મુ. ધોળકા જી. અમદાવાદ.

મફત! આ જાહેરાતખંચર કોપી પ્રાકલનારને નમુનાની ખાટલી મફત!

(Reg. T. Mark)

ડૉ. જી. બી. બી. બી.

ઔષધિક ખુશબોદાર

તપકીર.

ઉત્તમ કીમતી ઔષધિઓ સાથે ઉમદા સુવસિત વસાણાથી
સાનતતુઓને પોષણ આપનારી જતાથી છે.

તપેલા મગજ અને કંટાળેલા હૃદયને હંદા દરી શાન્તિ આપે છે.

ફક્ત એકજ ચપટી.

ખીનસ, આધારીસી, હિલિટરીયા, નજલો, સક્ષેખમ, શરદી, માથાના
હુણા, ચંસા વિગેરે મગજ અને માથાનાં તમામ દરોને દૂર કરે છે.

કીમત રીશીતા ચાર આના.

પોષ્ટેન ૧ થી ત્રણ થીથીના આના તથા વધુ હજન ૧ના રૂ. ૨-૮-૦ ૨.ખ. સાથે ૨-૧૪-

ખાસ મુચના—

તપકીર ખીરીદતા પહેલાં ડ્રોગમાર્ક તપાસજો કારણકે અમારા ઘણા વર્ષના
અવિશ્વાસ પરિશ્રમને લીધે તથા નિષ્કલંક પ્રસિદ્ધિને લીધે તપકીરનું લખતું
નામ આપો નકલ કરે છે. નકલી મોલ કાયદો ન કરતાં તુકશન કરે છે,
એ સાબીત થએલું છે.

જાહેરાતમાં એજેટો જોઈએ છીએ. કમીશન સાફ મળશે.

વર્ધમાન એન્ડ સન્સ.

પાયધુની, ટ્રામ જંકશન, મુંબઈ નં. ૩.

અદિના પાગો જન

Reg No B 110.

સતસંગ

શ્રી હુબા નિરે રક છવડયા પ્રમોધક અને
નીતિવર્ધક મન તરકથી
પ્રગટ થયુ માનિક પા

પુસ્તક ૧૦મું
અ. ૬

પા. ૧
સ ૧૮૬૫

નિયમોનુક્રમ

વિ.સ	ક્રમ
૧ પ્રાથમિક નોંધ	૧૪૮
૨ છવડયા પ્રમોધક મન તરકયા સમજા	૧૪૦
૩ મા, દાઝ પીડી મેરે પસનો	૧૪૨
૪-૮ કવિતાઓ	૧૪૩
૯ દિવોચિતા ર ગિ વને	૧૪૬
૧૦ ચીનમ અરીભુના વ્યવહારની બુધ્ધી	૧૪૭
૧૧ વાસદ યમ પાવત્રી વિ ને	૧૬૦
૧૨ મો પિતા દેવો નહમક	૧૬૧
૧૩ આગુડિ ધન દુષ્ટે મર્જન	૧૬૨
૧૪ આત્મા વસ્ત્ર	૧૬૪
૧૫ મા ને દડ, ના મ ના	૧૬૮
૧૬ રિદેખજી	૧૭૦
૧૭ તાય પા વાતી ગાય પી સ્થાનો નિ	૧૭૧

તરી અને નમાજ —

દેવવલ્લભ દાહ્યાભાઈ દેશ

પા. ૬ નિ. ૧૦-૧૦
આ. ૬-૧-૧-૦

આ. ૬ નિ. ૧૦-૧૦

શ્રીમંતોના સુખનું સાધન

આનંદાન ગરીબ તેમજ તરબરના સુખનો હેતુ પોતાનો જનમાલ અને દામતી એવ-
રીવાંનું, હુન્ન, લગ્ન, સેર, ધાડપાડુ તેમજ બંધાર આગની ધાસ્તીથી, રક્ષણ કરવામાં હમા-
એમો છે. જ્યાં સુધી તેનું સંતોષકારક રક્ષણ નથી થઈ શકતું ત્યાંસુધી જીવને હીલકુલ નેન
પડતું નથી. એવો કયો સુરખો હશે કે તેના ઈલાજે હેતાં છતાં ચાંપતા ઉપાયો ન હોય.

મુજાદ્દમાં ત્રીજેરી બનાવવાના ઘણા કારખાનાઓ છે છતાં એવા મોટા કારખાનામાં પણ
સુરતવાલા મેસર્સ. ટી. અમીચંદની ફાયરફુડ ત્રીજેરીઓ બેંક્રી બનાવે સંપૂર્ણ પસંદ
દી પામેલી છે જેનું કારણ માત્ર એટલું જ છે કે મજબુત કામ છે અને મધ્યમ દામ
છે. હમારા કામની ખામી માટે રાજ્ય રજવાડાઓમાંથી તેમજ પદવીમાંથી ચાંદ તેમજ સ્થાન
બંધ સરકારીકેટો મળેલા છે માટે બહા મુદરથો ઉપરથી ત્રીજેરી જેવા દેખાતા ખાલી હોબર-
ઓમાં તમારા અમુક વેસાતો બોલ આપતાં પડેલાં જરૂર એક વખત હમારી દુકાનની મુલાકાત
લેશો કે જેથી ત્રીજેરીની સઘળા માંડીલી બેંક્રી સકાય.

ખીન કામો જેવાં કે લાગાં, ટળે, કેશ બેલો પણ તેવા ખાનોવાયક બનાવવામાં
આવે છે. વધુ ખુશાસી રૂબરૂમાં થઈ શકશે. પ્રાપ્ત-લીસ્ટ મજત મોકલીશું.

મેસર્સ. ટી. અમીચંદની કું.

ફાયરફુડ ત્રીજેરીઓ બનાવનાર

દ. કણધીક બજાર, સુરત.

ELECTRIC POCKET LAMPS

વીજળીના દીવા.

- (૧) નાના ગળાવાળાં પણ સરખી શકાય છે.
- (૨) અગ્નિની બીલકુલ ધાસ્તી નથી.
- (૩) તેજ, દીવેટ કે દીવાસળીની જરૂર પડતીજ નથી.
- (૪) ફક્ત ચાંપ નીચે ખસેડતાંજ બપડાદાર રોશની થાય છે.
- (૫) જેવા પણ ધુણી કે ધુમકોડો થતો નથી કે વાસ આવતો નથી.
- (૬) રાત્રીને વખતે ઓછીકા તથા સખી જરૂર પ્રસંગે કામમાં લેવાના
સાંજથી સવારે સુધી બીજા દીવા બગતા સખવાનો નકામો ખર્ચ
થઈ શકે છે.
- (૭) ખાસ કરીને કીસ્ટ્રીકટ રસ્તા ઓશીસરો, જનાણ તેમજ મુસા
દર લોકો વાસ્તે બહાજ ઉપયોગી છે. કી. ૨, ૨.૫, ૩, ૪, ૫
૪, ૫ અને ૭. પોરેજ ૨ આના. રેપરમેટરી ૨. ૧)

સી. ગોવિંદ એન્ડ કો. (એસ) અમદાવાદ.

C. Govind & Co. (S) Ahmedabad.

એક નવું સાહસ.

સાહિત્ય પ્રેમી બન્ધુઓ, લાયબ્રેરીના સેક્ટરીઓ કૃપા કરી આ
જાહેર ખબરની નોંધ લેજો.

અમારા તરફથી હાલમાંજ ખોલવામાં આવેલા

શ્રી શારદાવિહાર પુસ્તકાલય

(બુકડેપો)માં ગુજરાતના દરેક વિદ્વાન લેખકોનાં
તથા દરેક સંપ્રદાયનાં પુસ્તકોનો સંગ્રહ
કરવામાં આવ્યો છે.

તમને કોઈ પણ પ્રકારનાં પુસ્તકની જરૂર જણાતાં એક વાર આ
પુસ્તકાલય (બુક ડેપો)ને જરૂર યાદ કરજો.

વધુ માટે લખો:—

શ્રી શારદાવિહાર પુસ્તકાલય.

C/o સત્સંગ એફસિ—સુરત

લાયબ્રેરીઓને શોભાવે તેવાં વિદ્વાનોને પણ પ્રિય થઈ પડેલાં ઉત્તમ પુસ્તકો.

૧. રાજયોગી—અને પરમાર ધારા વર્ષાદેવ. બા. ૧ લો અને ખીજો (જે પુસ્તક) ઐતિહાસિક રસિક નવલકથા જેની એ વરસમાં ૪૦૦૦ નકલો દાથો દાવ ખપી ગઈ છે. કિં. રૂ. ૪-૦-૦

૨. કૃષ્ણ ખજાણા—ઉપલાળ લેખકની તેઓ ખીજી ઐતિહાસિક નવલકથા કિં. ૧-૧૨-૦

૩ અનુક્રમેષુ રામાયણ—(સાહિત્ય પરિષદે પાસ કરેલું) ઇનામ પાંચકાળે) કિ. ૦-૪-૦

૪. સુકવિ સમિતિ—(એક સુંદર દારણ રસતું પુસ્તક) કિ. ૦-૪-૦

૫. રામ વિયોગ—(નીતિ પ્રધાન નારક) કિં. ૦-૧૨-૦

૬. પ્રભુ ભાંડિત—આ પુસ્તક નામ પ્રમાણે જુલુ ધરાવે છે. ભક્તિ માર્ગનો રસારવાદ આપવો હોય તો આ પુસ્તક જરૂર વાંચો જેમાં લેખકે ભક્તિમાર્ગના અતિચુદ્ધ સિદ્ધાન્તો રમણીકરણ કર્યું છે. (લેખક, શ્રીકૃષ્ણ 'મરત મણિ') કિં. રૂ. ૧-૦-૦

૭. ગીતાંગલિ—સવાલાળ રૂપિયાતું પુસ્તક માત્ર સવા રૂપિયામાં. તેના મૂળ લેખક કૃષ્ણદેવ રવીન્દ્રનાથને કાણુ જાણખતું નથી ? જે પુસ્તકે આખા દુનયામાં નવજીવન પૂરી સાહિત્ય સૃષ્ટિને ચકિત કરી છે તેનું જુગરાતી સાહિત્યમાં આ પ્રથમજ યથેક્ષ્ણ ઉત્તમ ભાષાંતર છે (લેખક શ્રીકૃષ્ણ 'મરત મણિ') કિં. માત્ર રૂ. ૧-૪-૦

૮. હૃદય પુષ્પાંગલિ—ઉપલાળ લેખકનાં ઉત્તમ કાવ્યોનો સંગ્રહ છે. ધર્મ, કાવ્યો ખંગાળી રાગમાં રચવામાં આવ્યા છે તેમજ આખું પુસ્તક તદ્દન જંગાળી કાવ્યોની શૈલીમાં લખવામાં આવ્યું છે. છતાં કિં. ૦-૧૨-૦

૯. રાષ્ટ્રીય ગીત—દેશ પ્રેમથી દ્રવિત કરતું અનુપમ અલંકારોથી ભરપૂર કાવ્ય કિં. ૦-૧૦-૦

૧૦ ગોપ કાવ્યો—કુદરત માતાના પુનરી, નિર્દોષ પ્રભુમય આગજીવન સુખરનાર ખેડુત, ગેલાળીઆ તથા ખીજી પવિત્ર આત્માઓના રચનાવ, જુલુ ધર્મ આદિ નિરૂપણ કરતાં, કાવ્યોનો સંગ્રહ કિ. રૂ. ૦-૧-૦

૧૧. અહિંસાન્યાયકલાપ—નાગર જાતિના પ્રાચીન અને અર્ચાચિન દાવઓના કાવ્યોમાંથી ચૂંટી કાઢેલાં ઉત્તમ કાવ્યોનો સંગ્રહ. કાવ્ય પુર્ણ રૂ. ૦-૧૦-૦ પાકુ પુર્ણ રૂ. ૦-૧૨-૦

૧૨. આંતર જીવન—આધ્યાત્મિક વિવાના શોખીનોને પેતાની ચકિતની આગખ કરાવનાર—મોર્ગ દર્શક પુસ્તક (ડૉ. વીરજગરામ છે. મહેતા એફ. ડી. એસ, ડી. સી.) કિં. ૦-૮-૦

૧૩. મરણ અને મરણોત્તર જીવન—આ પુસ્તકના મુગ લેખક મીલીસ એનીબીસેન્ટ છે. મરણ પછીની મનુષ્યની સ્થિતિ અને પ્રવાણના રહસ્ય પર સાફ વિવેચન કિં. રૂ. ૦-૪-૦

રામાયણ રસ વિનંદુ અને શ્રીકૃષ્ણ દરશન—રામાયણ તથા શ્રીમદ્ ભાગવતનું ખરેખર માર્ગિક રહસ્ય (લેખક રા. રા. મહાનયરામ જગજગમ હેરા વિદ્યાર્થ સય જગજગ) કિ. રૂ. ૨૫

મહેશ્વર મણિમા—(ચિત્રપુરાણનું મોર્ગિક રહસ્ય) કિં. રૂ. ૦-૮-૦

મનુષ્ય જાતિનો કેમનિકારા—સૃષ્ટિનું ઉત્પત્તિથી માંડી આજ સુધી ચલતા ફેરફારોનું સાહિત્ય જ્ઞાન તથા આપણા સમ્ર આધારે) આકર્ષક વિવેચન કિં. રૂ. ૦-૮-૦

શ્રી ચંદાખ્યાન—પ્રાચીન ભારતના સરેશ્વર દુરાજપૂતોના શુશ્રુણુવાદ—(લેખક. રા. રા. મધુવચરામ બળવચરામ હોરા સમ્પ જડજી) કિં. રા. ૦-૮-૦

હૃદય વિનોદ—ઉલ્લાસ લેખકના મનન કરવા યોગ્ય કાવ્યોના સંગ્રહ કિ. રા. ૦-૮-૦

કઠોપનિપદ—એકસો આઠ ઉપનિષદમાંથી પ્રમુખોને નિત્ય મનન કરવા યોગ્ય કઠોપનિ પદનું ગુજરાતી ભાષાન્તર કિં. રા. ૦-૫-૦

કુલોને કુલવાડી—આ પુસ્તકના ચૂળ લેખક મીસીસ ખીસેટના વિદ્વાન શિષ્ય બન્ધુ જનરાજલાલ છે કે જેમને એક વિદ્વાન બુદ્ધિશીલ તરીકે આખું ભારતવર્ષ જાણ્યો છે. સ્વપ્ન સૂટિની ઉત્તમ કલ્પનાથી ભરપૂર છતાં કિં. રા. ૦-૪-૦

સુવાસિકા—(લે. રા. રા. મધુવચરામ બળવચરામ હોરા) કિં. ૦-૪-૦

ધર્મ નીતિ બા. ૧ } સરકારના કેળવણી ખાતાએ કેળવણી માટે મંજૂર કર્યો છે. કિં. રા. ૦-૨-૦

" " " બા. ૨ } " " ૦-૩-૦

" " " બા. ૩ } ગાયકવાડ સરકારના કેળવણી ખાતાએ લાયકેગ તથા ધનામ માટે મંજૂર કર્યું છે કિ. રા. ૦-૪-૦

નીની રતનમાળા (દાખ્યમાં) સરકારના કેળવણી ખાતાએ ધનામ માટે મંજૂર ૦-૨-૦ સન્માર્ગ દર્શક ઉપદેશમાળા કિં. રા. ૦-૨-૦ મી જગદીશ્વરનું અભિગ્રમન કિં. રા. ૦-૧-૦

બાળબોધ માળા કિં. ૦-૦-૬ પ્રમુખનું નિત્ય ધર્મ કિં. ૦-૧-૦

મહા પુરુષના વચનો કિં. ૦-૦-૬ બોધ વચન માળા કિ. ૦-૦-૬

શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા પ્રકાશ કિ. ૦-૧-૬ ભારતનો ઉપકાળ—કિ. ૦-૦-૬.

રાજગીતમાળા—સુપ્રાટ પંચમ જ્યોર્જ મહારાજની હિન્દી પદ્યરાશી વૃષ્ટને ગવાયેલા છુટા છુટા રાજ્ય ભકિતથી ભરપૂર કાવ્યોનો સંગ્રહ કિ. રા. ૦-૪-૦

કન્યાવિકૃત્ય દોષદર્શન—કન્યા વિકૃત્યના દોષો ઉપર શાસ્ત્રીય અને વ્યાવહારિક દ્રષ્ટિએ વિવેચન કિં. રા. ૦-૨-૦

ગુર્જરી માતાને ચરણે—રા. 'કુસુમાકર'નું ગુર્જર દેવીના શુશ્રુણુ કરણ દાખ્ય કિ. ૦-૨-૦

અલગ્યા એકાદશી—એક પ્રાચીન અપસિદ્ધ કાવ્ય, જેમાં એકાદશી મહાત્મ્યનું સુંદર ચિત્ર આલેખવામાં આવ્યું છે કિ. રા. ૦-૨-૦

મહાન્ત—હિંદુસ્તાનની પ્રાચીન અને અવાચિન રિયતોનો ચિતાર કિં. ૦-૧-૦

બાલ-પ્રાર્થના—આ રમકડા જેવી નાની ચોપડીને દરેક સામાયે પોતાના બાળકના હાથમાં સુકવી જોઈએ. કારણ કે એમાં બહુજ સારી સુટાયેલી પ્રાર્થનાઓનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે છતાં તેની કિં. ૦-૧-૦

વેદીઆ ઠાર—બાળકોને વાંચતા સદાજમાં જ્ઞાન, મમ્મન અને આનંદ મળે છે કિં. ૦-૧-૦ ઘેર બેઠા બેઠા શિખવું હોય ત્યાં તમારા બાળકોને જલદી યોગ્ય સમજતા કરવા હોય તો નીચેના પુસ્તકો ખરીદો કે જે બહુ વર્ષના અનુભવી વિદ્વાન શિક્ષકને હાથે લખાયેલા છે.

અંગ્રેજી શિક્ષક—રા. ૦-૬-૦ પ્રોપેરેટરી લેક્ચર્સ કિં. રા. ૦-૧-૬

Saturday talk ઠા. પુ. કિં. રા. ૦-૪-૦

" " પા. પુ. કિં. રા. ૦-૫-૦

આ સિવાય ગુજરાતી સાહિત્યના સઘળા પુસ્તકો અમારે દયાથી મળી શકશે.

દરેક જાતનાં દાન આપવાનું સુપાત્ર સ્થાન

હિંદુ અનાથ આશ્રમ

નડીયાદ.

આખા હિંદના હિંદુ જાતીનાં અનાથ બાળોને
પાળવામાં આવે છે. વ્યવસ્થા માટે જાહેર
પુરૂષોના ઉત્તમ અભિપ્રાય મળેલા છે.

દરેક જાતનાં દાન લેવાય છે-દરેક દાનની પાપતી મળે છે-વસ્ત્રદાનની
જરૂર છે. દાન કરવાના દરેક પ્રસંગે આ અનાથોને યાદ કરાવે.

અનેકંઈ પણ રકમ દાન મોકલી પેલા ભવનું ભાથુ બાંધી લેજો.

રૂ. ૨૦૦) માં દર વર્ષે એક દિવસ દાતાના નામથી ભોજન અપાય છે તથા
આરસની તખ્તીમાં નામનું સ્મારક રખાય છે.

રૂ. ૨૫) માં ગૌદાન અપાય છે-ગોર્ડપર નામનું સ્મારક રખાય છે.
એક રૂપીઆથી વધારે દાન આપનારાના નામ વારસીક રીપોર્ટમાં પ્રગટ થાય છે.
દાન મોકલી રીપોર્ટ મળાવો-દરેક જાતના દાનની જરૂર છે.

મંત્રી—

હિંદુ અનાથાશ્રમ,

નડીયાદ.

પુસ્તક ૧૦૩.

અંક ૬૯૦.

સતસંગ.

પાપ.

સં. ૧૯૭૫

પ્રાસંગિક નોંધ.

સંસ્થાનું કાર્ય દિવસે ૧૬મ્ને શરૂ પામે છે તેમજ લોકો પણ હવે અમારું હૃદય, કંઈ કરતા જાય છે. સંસ્થા તરફથી જાહેર માંથી જોવાવવાનું કાર્ય હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું તે સ્ત્રી સ્ત્રીને અમલમાં મૂકાય છે. ગયા માસમાં જે મીંગલ થઈ હતી દરેકમાં માંબળનારાની રૂપ્યા પણ સારી થતી હતી. આપણું કર્તા તરીકે રા. રા. હરજીવન કાળિદાસ મેટા તથા મિ. ખરશેદજી જે. વાડીયા જેવા જાણીતા પુરોએ હતા. સંસ્થા પ્રત્યે લોકોનો ચાલુ વધતો જાય છે એ સંતોષની વાત છે. અમે આજે રાખીએ છીએ કે હજી દિન પર દિન વધુ સારું કાર્ય કરવા સંસ્થા બાગ્યવાળી થાય.

ધણા આનંદની વાત છે કે ચીનની સરકાર ખરા હૃદયથી પોતાના ચીનની દ્રઢ પ્રતિ-દેશની તુડીએ દૂર કરવા જાતું પ્રમાણ. ઉદ્યોગ કરી રહી છે. ગઢિરાના અતિ પ્રગારથી હિંદની જેની હીન અવસ્થા છે, તેવીજ કે તેથી પણ વધારે અશીષુને લીધે ચીનની અધોગતિ થઈ ચૂકી હતી. પરંતુ કેટલાક વર્ષથી ચીને આ બધાથી પોતાને પિંડ છોડાવવા નિશ્ચય કર્યો છે. ચીનમાં ધણે બાજે હિંદથી અશીષુ જાય છે અને તે વેચનાર એકલી હિંદની સરકાર છે. ચીન સરકારે એવી પ્રતિજ્ઞા કરી છે કે પોતાના દેશમાંથી અશીષુનું

નાશ નિશાન રહેવા દેવું નહિ એમણે અશીષુની જેની બંધ કરી છે તદુપરાંત અશીષુ માટે ધણા સખ્ત કાયદાઓ અમલમાં મૂક્યા છે. ચીનના આ નિશ્ચય સામે અંગ્રેજ સરકારને પણ, માન આપવું પડ્યું અને અમુક વગસ દરમ્યાનમાં હિંદથી અશીષુ જતું તદન બંધ કરવું, પડ્યું આ ચરતોમાં એકે ચરતે એની હતી કે ચીન સરકારે પણ પોતાના રાજ્યમાં આ જેની તદન બંધ કરી. ચીન સરકારે તો એની જેની બંધ કરી રહી છે. તોપણ કેટલેકરથળેથી સહા થવા કરતી હતી. પરંતુ હાલમાં ચીનની સરકારે જે કાર્ય કર્યું છે તેથી હવે કોઈને સંદેહ રહ્યો નથી. ચીને રાષ્ટ્ર પગાળ આપી પોતાની પ્રતિજ્ઞાની દ્રઢતા સિદ્ધ કરી આપી છે. ચીનના બંદરોમાં સાત કરોડ રૂપીઆનું અશીષુ જમા હતું. ચીન સરકારે એને ખરીદી લઈ જાણી મૂકવાની આજ્ઞા આપી છે. આ સાંભળી અંગ્રેજ સરકારે મુદત રકમ આપી ખરીદી લેવા ઈચ્છા દર્શાવી પણ ચીનની સરકારે સ્વીકાર કર્યો નથી. એણે સાત કરોડ રૂપીઆનું અશીષુ કુદી મૂકી પોતાની પ્રતિજ્ઞા સિદ્ધ કરી બતાવી છે.

હિંદની સરકારે પણ આનો દાખલો ધ્યાનમાં લેવા જોઈએ છે. પ્રચુ એ દિવસ જલદી દેશમાં કે આ દારૂથી પાયમાલ થતું હિંદ પણ એ દુષ્ટ બદી દૂર, કરવા દૃઢ પ્રતિજ્ઞા કરે અને આ દૂર રાક્ષસને વિદાય કરે.

ચિકાગોની દુષ્ટ પ્રથાના અનેક આદર્શ પરિણામે આપણે જાણી ચૂક્યા છીએ સિકારનું માકું આવી રમતોમાં અનેક પરિણામ પ્રાણીઓ પક્ષીઓના નિર્ગ

વૃષ્ટિપરંત એથી અચુકમણે મનુષ્ય દત્તા પણ થતી આવી છે. દાવમાં તેણે એક વધુ દાખલો બન્યો છે. મિ. ઇ. જે- પીયારા નામના એક દેશી ખિસ્તી પોતાના મિત્રો સાથે કુરલા નજીકના જંગલમાં શિકાર ખેલવા ગયો હતો, પીયારા અને તેના એક મિત્ર પાસે ખડકો હતી, તેમણે એવી વ્યવસ્થા કરી હતી કે પીયારા અને તેના મિત્ર એક જગ્યાએ બેસે, અને બીજા બે જણ બીજી જાગ્યાએ બેસે તથા બાકીના સુવરને હકોલે. સુવર સામે આવી રહ્યો હતો, તે અરસામાં પીયારા પોતાની જગ્યા છોડી આગળ વધી ગયો હતો. તેના આગળ વધવાની કોઇને જાણ ન થવાથી તેને બે ત્રણ ગોળી વાગી, અને ત્યાં મરજી પામ્યો, આવાં અનેક બનાવો નગરે જોવા છતાં હજી શોકો આ દુષ્ટતા નથી છોડતા. કેટલું એમને મદમુદિ આપે!

દરેક ધર્મોમા સામાન્ય રીતે એવો નિયમ છે કે ખાસ પવિત્ર એક દિવસ હિસા દિવસો માંમાહાર કરવો બંધ થવાને માટે વજર્ય છે. આ પ્રમાણે મહેસુરના મહારા પ્રધા નના હજવાતાં જાને અરજ. મહોલસેવામા ઉપયોગમાં લેવાની જરૂરીઆત છે.

મહોલસવનો ખરો આનંદ ખરો લાભ પણ એથીજ મળી શકે આવા શુભ હેતુથી મુખ- ધના જીવદવાના જાણીતા હિમાયતી મી. લક્ષ્મીભાઇ ગુલામચંદ જવેરીએ નામદાર મહેસુરના મહારાજ સન્મુખ નીચેનો તારનો સંદેશો મોકલ્યો હતો.

તા. ૭ મી ડીસેમ્બર કે જે આપ નામ- દારે લડાઈ બંધ થવાની પ્રુથાલીના તહેવારનો દીવસ સુકર કરેલો છે તે દીવસે કોઈ પણ પ્રકારની મુંગા પ્રાણીઓની હોંસાં બંધ રાખવા અને આપ નામદારને માનપૂર્વક અરજ ગુન્- રીએ છીએ. પરમાત્માએ પેદા કરેલાં નિર્દોષ ન્દાનાં પ્રાણીઓ પણ આપ નામદારની મુગી પ્રભ છે કે જે આપ નામદાર જેવા દયાળુ અને કેળવણી રાજ્યકર્તા તરફથી છેવટ એક દીવસનું અન્નપ્રદાન મેળવવાની આશા રાખે છે આ અરજ ઉપર ધ્યાન આપવામાં આવશે તો ધણીજ ઉપકાર થશે.

રોક લક્ષ્મીભાઈની આ સમયસચકતાને માટે તેમને ધન્યવાદ ધરે છે.

જીવદયા પ્રત્યેક સંડળ તરફથી મળેલી જાહેર સલામો

(૧)

રવિવાર તા. ૧૫-૧૨-૧૮ને રોજ સાંજે

૪ મોજ બાલાજીના મંદિરમાં રા. સા. મધુવ- ચંદ્રામ બળવચંદ્રામ હોરાના પ્રમુખપણી નીચે કિંદના જાણીતા વકતા રા. રા. હરજીવન સંનિધાસ મહેતાના વ્યાખ્યાન માટે જાહેર આરતીમા મળી હતી. લગભગ ૧૦૦-૬૦૦ માણ.

સોની લાજરી હતી લગભગ ૧૦૦ સ્ત્રીઓ લાજર હતી.

આરંભમાં રા. મોતીલાલ બાસે પ્રમુખની હરખાસ્ત રજુ કરી જેને રા. શીવતરાય હકુમ- તરાય દાકરે ટેકો આપવા પ્રમુખે પોતાની જગ્યા લીધી હતી.

બાદ બાળક કર્તાની યાજ્ઞપાત્ર આપી

તેમને વ્યાખ્યાન કર કરવા કહ્યું.

બાપજીનો વિષય “સામાજિક ઝંઝુ” હતો. વક્તાએ પ્રથમ હાલની સામાજિક દશાનું વિવરણ કર્યું હતું. બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રી, વૈશ્ય અને શૂદ્ર એ ચાર વર્ણને બદલે હમણા શિક્ષક, રક્ષક, પોલીસ અને સેવક એવા ચાર વિભાગ કર્યા હતા. તથા તે દરેકને કેવું કેવું ઝંઝુણવું બાંધ છે તે સમજાવી ઝંઝુ મુકત થવા સમજાવી હતી. વક્તાએ ખાસ જી કોળવણી પર ભાર મુક્યો હતો. મનુષ્યનું ઝંઝુ અંગ કેવળ અજ્ઞાન રહે જોયી સમાજને પશ્ચાત્તાનો રોગ થવા મગાન છે. જામાનામાં આગળ વધવા હવે કેવી રીતે સર્વ ઝંઝુઓ અદા કરવા જોઈએ અર્થાત્ આપણી શી દરને છે તે જણાવી હતી. એકંદરે વ્યાખ્યાનકારની શૈલિ ઉદાહરણો સહિત હોવાથી અમરમરક નીવડી હતી.

હવે પ્રમુખ સાહેબે હુંક વિવેચન કર્યા બાદ સર્વેનો આભાર માની સભાનું કાર્ય અંત થયું હતું.

(૨)

રવિવાર તા. ૨૨—૧૨—૧૮ને રોજ સંજે પાંચ વાગે દયાળ માળવીની વાડીમાં સ્મૃતિભાષીતા સરદાર જનાર્દન વીરભદ્ર પાકકાંડના પ્રમુખપણા નીચે મિ. ખરગેદજી વાડીઆના વ્યાખ્યાન માટે જાહેર સભા મળી હતી સભામાં હાજરી લગભગ ૭૫૦ માણસ હતાં જેમાં ૧૫૦ સ્ત્રીઓ હતી.

પ્રારંભમાં રા. રા. મગનલાલ ભૂખરાદામ શેઠ વડીલે પ્રમુખની દરખાસ્ત યોગ્ય અંગેમાં રજુ કરી તેને રા. હરિરતનલાલે દેવે વડીલે ટેકા આપતાં પ્રમુખે તાંત્રીઓના અવાજ સાથે પોતાની જગ્યા લીધી હતી.

પ્રમુખે પોતાનું પ્રાથમિક વિવેચન કરી આજના વક્તાનો મહેજ પરિચય કરાવ્યો હતો.

બાદ મિ. વાડીઆએ પોતાનું વ્યાખ્યાન

કર કર્યું હતું. બાપજીનો વિષય “આપણું કર્તવ્ય” હતો.

આ વક્તાએ “આપણું કર્તવ્ય” સમજાવતાં જ. હાલનું કે “શુદ્ધતા” એજ ઉત્પત્તિનું પગથીયું છે એ નાથી સર્વ સદ્ગુણો સહસા પ્રાપ્ત થાય છે. જ્યારે આપણે આપણી વડાલી માતાની ગોદમાં રમતાં હતાં, ત્યારે આપણું ધર્મ આપણું વિશ્વ હતું. પરંતુ જોમ જોમ મોટા થતાં શ્યાં નેમ તેમ આપણું જ્ઞાન વધતું ગયું, ધર પડી મહોદલા મહોદલા પછી શહેર અને તેજ પ્રમાણે દેશ અને આખરે આ પૃથ્વી અને તત્પર્યાત્ હવે અખિલ બ્રહ્માને સત્ય વિશ્વ સમજવા લાગ્યાં છે. “આપણું કર્તવ્ય” સર્વ પ્રાણીઓને આપણા બધું સમજી તેઓનાં જલાગાં સમાધાન છે. આપણે મેલ મેલવા તત્પર થવાનું છે, આપણો ક્રોધ નિર્વાય પામવાનો છે. અને તેથી જનદયાનો સિદ્ધાંત અપણે રજૂ કરી તે રામજીને જોઈએ. શુદ્ધતા શરૂ હોડાવવામાં સમજ નથી પડે તર્વ પ્રાણીઓનાં ભલામાં છે. એકે આખો વક્તાએ પોતાના વાચનના પરિણામે પૂરે તથા પશ્ચિમના પુસ્તકો શરૂ કરે તેના સંખ્યાબંધ ઉદાહરણોથી પોતાની રજૂ અને આકર્ષક વાણીથી કહી હતી. વ્યાખ્યાનની અસર સર્વ પર સારી થઈ હતી, અને એક અવાજે સર્વેએ વખાણ્યું હતું. બાદ પ્રમુખ સાહેબે આજના વ્યાખ્યાનનું સ્વરૂપ હુકમ સમજાવ્યું હતું. ડો. કરસુખરામ વોરા એ મિ. ખરગેદજી વાડીઆનો આભાર પ્રદર્શિત કરવાની દરખાસ્ત રજુ કરી તેને રા. બાપુભાઈ વડીલે ટેકા આપતા તાંત્રીઓના અવાજ સાથે તે પસાર થઈ હતી.

અંતે રા. દાહજીએ પ્રમુખને આભાર માનવાની દરખાસ્ત મંજૂર કરી તેને રા. રા. શેઠ ચુડીભાઈ વડાલાલે ધણી મુંદર બાપામાં ટેકા આપ્યો હતો બાદ સભા અંતર્યામી થઈ.

ચા-દાર-હોટેલ-અને બીડીના દુર્ઘસનથી હિંદને થતી પાયમાલી.

(લેખક—સદગુણાનુસંગી મુનિ શ્રી કપુરજિજ્ઞયજી.)

ચાની ઉત્પત્તિ કેવી નમાલી અને પીતાં લગારેક લક્ષ્યાવનારી, લહેજત દેખાડનારી પણ અતિ અગત્યની વીર્માદિક પાત્ર ને તાવી નાખનારી અને જઠરાગિને ખીલકુલ મંદ મુકદાલ બનાવી દેનારી છે, તેનું સવિસ્તર ખ્યાન અનેક લેખો દ્વારા “વૈદ્ય કલ્પતરુ, મન્વંતરી અને સંતસંગ” જેવા માસીકો અને અન્ય પત્રોમાં પ્રસિદ્ધ થાય છે.

તેના શુભ દોષોને સંભાળી જાણી સમજ્યા વગર પાશ્વિભાત્મિક અન્ય દેશીઓનું અંધ અનુકરણ કરનાર હિંદીઓને એથી અધાર પાયમાલી થવા પામી છે. સાત્વિક અને નિર્દોષ ખોરાકને બદલે જ્યાં ત્યાં જ્યારે ત્યારે ચા પીવા-પાવાતો રીવાજ વધી પડવાથી નાનાં મોટાં ગામ અને શહેરોમાં તેની વપરાય હદ બહાર વધી પડી છે. ગતાનુગતિક ગ્રુધ લોકો તેના શુભ દોષ જાણ્યાની બાગ્યેજ દંકાર કરે છે !

તેને માટે હોટેલો રચપાછ છે, અને તેમાં જે રીતે તે ચાનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે, તે જોતાં તે પીનારા હિંદીઓના સ્તરીની બહોળે બાગે ખરાબી થાય તેમાં બહુ આશ્ચર્ય થવા જરૂર નથી. તેમાંના વિષ ત્રિભાગદિકથી જે જે વિષમ પરિણામ આવવું જોઈએ, અને આવે છે તેથી અમાન એવા ગ્રુધ જનોને સારી રીતે માહેતગાર કરવા જોઈએ, એ ફરજ અદા કરવામાં આવે તો અતેક ગ્રુધ જનોએ લક્ષ્યાવનારી પણ પરિણામે પાયમાલ દેનારી કુટેવથી બચી જવા પામે, એ બોલો લાભનથી.

અહીં પાટણનેજ એક તાગે દાખલો ખાસ લેવા યોગ્ય છે.

અહીં (પાટણ)ના અત્યંત લોકોએ એક સંપીધી ચા-હોટેલનો તથા દાર પીવાનો સદંતર નીયેધ કર્યો છે, અતે કરાવ વિરૂધ ચાલે તેને સખત દંડ-શિક્ષા કરવા નિશ્ચય કર્યો છે, કેળવણીના પ્રતાપે તેમનામાં નવું જીવન બળ આવેલું જણાય છે. તેવા અત્યંત વર્ગમાં પણ અપનાદ વગર કેળવણીને બોહોળો પ્રચાર કરવા માટેનું મુખ્યપણે માન ધીમંત ગાયકવાડ સરકારનેજ ધરે છે. તે સથિ દેશની ઘટ યુદ્ધનારા અન્ય સહાય ઉપદેશકોને પણ યોગ્ય માન ધરે છે.

અંત્યજ્નેતો તાગે બતેશ દાખલો લખે હંગી કામવાળા પણ હવે કંઈ જાણ થાય તો સાર !

હોટેલોમાં ચા-દાર વિગેરે પીનાર વર્ગમાં કેટલો બધો ભદ્રાકો વધતો જાય છે ? તેમ છતાં પશ્ચિમ દેશવાસીઓનું અંધ અનુકરણ કરવાનો અને વરુના શુભ દોષ જોધ તપાસી તેની પરિક્ષા કરવા સાર અને આપદે સુખકારી હોય તેકર આદરી બીજાનો ત્યાગ-નિયેધ નિશ્ચય પૂરું કરવા ખરી સંમત અને શ્રદ્ધાનો આપણમાં અનહદ અભાવ દર્શાવનારા આ પ્રગટ પૂરાવો નથી ? શું ?

બીડીની પણ વપરાશ એટલી બધી વધી પડી છે કે તેને પણ સમજાવી દૂર કરવા દવાણ દાવવાળા યુદ્ધિશાળા જનોએ તેમજ સરકારે હવે વધારે વખત વિચાર કે ઉપેક્ષા કરવી ઉચીત નથી.

અરિષ્ટ.

સમશ્લોકી પદ્યાવલિ.

પદ્મે મૂદજને દદાસિ દ્રવિણં વિદ્વત્સુ કિં મત્સરો ।

નાહં મત્સરિણી ન ચાપિ ચપલા નેર્વસ્તિ મૂલેં રતિઃ ॥

મૂલેંશ્યો દ્રવિણં દદામિ નિતરાં તત્કારણે શ્રૂયતાં ।

વિદ્વાન્સર્વગુણેષુ પૂજિત તત્તુ મૂર્વસ્ય નાન્યા રતિઃ ॥

લક્ષ્મી ! મત્સર રાખી તું શુભીજને શું મૂર્ખને દ્રવ્ય દે ?

ના હું મત્સરિણી નથી અપુષ્પની પ્રીતિ વળી ના ખને ।

અચાની જનને દડાં પત ધણું છે હેતુ એમાં ખરેઃ

વિદ્વાન્ સર્વ પૂજે જગે નહિ ખાતે રે ! મૂર્ખને આશરે ! !

વાતશ્ચર્મ વિભૂષણં શવશિરો મત્સાઙ્ગ લેપઃ સદા

હ્યેકો ગૌઃ સ ચ લાઙ્ગ લાઙ્ગકુશઃ સંપત્તિરેતાદરી

ઇત્યા લોચ્ય વિમુચ્ય શંકરમગાદ્રત્નાકરં જાહ્નવી

કટં નિર્ધનિકત્સ્ય નીવિત મહો દારૈરપિ ત્વજ્યતે ॥

પશો એમ તથાં ધરણું શજના માખાતું ને બરખતું,

રાખે આખતું એક કે હળ વિધે જે ના કયા કાખતું ?

સંપત્તિ સહુ જોઈ શંકર તથો ગંગા ગયાં સાગરે ।

રે ! રે ! નિર્ધનને પ્રિયા પણ તજે ! છે કટ એવું ખરે ! ! !

દગ્ધં લાંઢવમર્જુનેન ચલિના દિવ્યૈર્દુમૈઃ સેવિતં ।

દગ્ધા વાયુસુતેન રાવણપુત્રી લઙ્કા પુનઃ સ્વર્ણમૃઃ ॥

દગ્ધઃ પદ્મશઃ પિનાકપતિના તેનાપ્યયુક્તં કૃતં ।

દ્વારિયં જનતાપદ્માકમિદં કેનાપિ દગ્ધં ન હિ ॥

ખાલ્યું ખાંડપ અજુને અતિ રૂઠાં જ્યાં દિવ્ય વૃક્ષો હતાં,

લંકા રાવણની પ્રજાળી સધળી વાયુ સુતે એકલા.

શંજુએ રનિનો પદ્મ પલકમાં ખાલ્યો; તથાપિ ખરે !

લોકોતું ડાખ કોઈએ નવ હર્ષુ, દારિદ્ર ખાળી જગે ! !

“તમ્બાકુના તલ્લપીયાઓને તાકીદ.”

ગજલ.

રૂધીર તનનું દીએ બાળી, નાગણ કાળી તમાકુ છે;
 પીએ શું ? સૌ એ સંસારી, નહિ સારી તમાકુ છે.
 મગ્યા સૌ ટુંકવા બીડી, કીડી ઝડેરી તમાકુ છે;
 અતી આરગુણ બારી વસ્તુ, છુટી બીડી તમાકુ છે.
 સીંગારેટ, પોંકીયો, જરદો, છતર નામો તમાકુ છે;
 ગડાકુ, છીંકણી સુકો, ખાન દરનાર નાકુ છે.
 તજ નહિ જ્યાંસુધી બીડી, નશીબ ફરનાર વાકું છે;
 બસે જુવાનીયા જુદો, સહી પીનાર રાંકુ છે.
 બસન દારે પ્રથમ ચદરા, તણી સોડી તમાકુ છે;
 કથેજે પાટિ કાણું, ખરું એ ઝેરી આકુ છે.

ધોળકા.

છ. બી. પવાર.

“આ મહારૂં!!—હા! મહારૂં!!”

મન ! માન બલે “આ મહારૂં!—હા! મહારૂં!”

નથી ત્હારૂં ઓ નાદાન !

જુડા ! બરમે જુલે માન !!!

મન ! માન બલે “આ મહારૂં!—હા મહારૂં!”

સગાં, સંજાંધી, રતેદી, સૌ નહિ રે ! ત્હારૂં !

એ છે મીથ્યા માયા બાસ !

નથી કોઇયે ત્હારૂં આસ !!

મન૦

નથી દેહ આ ત્હારી ! ઓ હેવાન ! જુલે માન ? ?

હાક માંસે બરેહુ !

વળા આખડે મટેહુ ! !

મન૦

સુત, દારા, રે ! ત્હાના નથી ! છે ન્યારા !

છે સૌ રવાયે સચુ ! !

હુએ થાય અજમુ !

મન૦

સાજ સાર આ ! “સસાર છે સુસાદર મેલા”

બેળાં પંખીડા જેવાં !

મજ્યાં આપણ સૌ તેવાં ! !

મન૦

રે ! તું કોણ ! ?—છે તું કોણ ?—આવ્યો કેમ ?—તે હું જાણ !

નહિ તો આવ્યો તું જોવા !—

જવાનો છું પણ તેવો !—ના !—

“વિહારી,”

—૬૬ સુરાપાન. ૬૬—

ભુજગી.

દધીમંથને દેત્યને કાઠ દોલુ,
વળી નેતરે વાસુકીને વસોબુઃ
ગતીહીલુને સંઘ ગણે એ શુભરો
સુરાપાનમાં સાર શું ચાર સારો.
પિતાં વહેત તે પિંડમાં પાપ પ્રેરે,
બરે આંખ જુડાઈના બ્રહ્મ ઝેરે;
વિના તાવ આલે ભતિમાં મુઝારો,
સુરાપાનમાં સાર શું ચાર સારો.
ભયુ* મ્હાય તે તો અડે કેમ એને,
મુકો મોગરો કોયને રહાય શેને;
વડા વેદ ઇચ્છના એ નિચારો,
સુરાપાનમાં સાર શું ચાર સારો.
કુકર્મો કરાવે કુપુલિ બદાવે,
અત્રાદને આમસામાં ચંદાવે;
ખણી ધૈર્ય જોસે હદેમાં ખુટારો,
સુરાપાનમાં સાર શું ચાર સારો.
દહે વીર્યવું તત્વને દેહ સોપે,
દામાદીક ને આસના વ્યાધિ પોષે,
વધારે દગાદંબ કરા નિકારો,
સુરાપાનમાં સાર શું ચાર સારો.
ખડા હાંડતાના શુભોને ખુગડે,
ચળેપાછને ચોપ ચિ તે ચરાડે;
પછી પુઠય છોડે ન પાંચે મકારો,*
સુરાપાનમાં સાર શું ચાર સારો.
પિનારા તણી કે પ્રતિષ્ઠા ન રાખે,
પડી કીચમાં નીચ દોંગાદ દાખે;
બને મા તણી આખર શુરનારો,
સુરાપાનમાં સાર શું ચાર સારો.
લખી શાસ્ત્રમાં ક્ષત્રિયો કાળ છુટી,

* મય મોઠ વ મીન વ મુદા મેયુનમેવ
વ । એતે પચ મકારાસ્તુમોક્ષદા હિ સુગે સુગે ॥

ખતાવા જુરા કે* મરે માયુ કુટી;
જુડી સ મિતીનો બધો એ ઇતરો,
સુરાપાનમાં સાર શું ચાર સારો.
નથી વેશ્ય કે શક્તિ સંવ્ય તેમ,
છતાં કાણ જાણે અંદે લોક કેમ;
મુકી જોઈ ગંધાઈ વહારે ગમરો,
સુરાપાનમાં સાર શું ચાર સારો.
શુભોને વિશાચો તેન એક રેવે.
નહોં સુઘ તેને તજ ધર્મ મેવે,
સદા દેહિને આસુરી પથ ન્યારો,
સુરાપાનમાં સાર શું ચાર સારો.
સકે આમડું સંગના મ્હાય જેનો,
સુઆયે સદા ત્યાગવો સંગ તેનો;
'હવિ જૂપજો' આ કથો પાઠ પ્યારો,
સુરાપાનમાં સાર શું ચાર સારો.
કવિ, ભાદશંકરજી વિદ્યાગમ પડિત,
વડતાલવાળા.

ગુરજી! દાર ખેલોને—

ગગડ

ગુરજી! દાર ખેલોને, તમારે શર્ચ આગ્યો છું;
પ્રશૂ* સદ્ગાન આપોને, અર્બચ મુજ દાર ઉત્તો છું.
ધણી આધિ અને વ્યાધિ, ઉપાધિમાં પીડાયો છું;
અમીની દ્રષ્ટિ દેહને નિખારી યાનનો છું છું.
ગિરિના શુગ જે ઉંચા, તરફલ ફૂલથી લયતા;
ફિરે છે દરથ એ રૂડા, પ્રજુપથી એજ નિરખું છું.
પિતા માતા નિષા પૂરો, કર્યા દર સ્વાર્થનાં મરો;
દોષો અદેતનાં મન્ત્રો, હૃદયથી એજ હપ્તુ છું.
વિષય રસ મોગ જે મીઠાં, નકે સુખ તે થકી દોઢાં;
ખરેખર આમડા ચૂથ્યા, મહા અગાન પ્રાણી છું.
પ્રશૂ! એ જાણતા આજે, જગ થી ત્યાગ મ્હેં કીધો;
સ્વરિત મન્માસ છે લીધો, કૃપામૃત પૂર્ણ ચાકું છું.
તમારો શિખ હા! આજે, નમે તવ ચર્ચમાં પ્રેમે:
મુકા કર મરતકે મ્હારે, પ્રજુજી! એજ ચાચું છું
રસકુંજ, } "નવિની કાવ્ય" f

ઉદયોચિતાચાર દિગ્દર્શન.

જગત ઇન્દ્રિયાસ અને પ્રત્યક્ષ દાખલાથી સુખરત્નો સંભવ છે પરંતુ તેમાં નિઘ્રક રૂપિ કષ્ટ સમાયેલું છે. કષ્ટ વેદી દૂરવર્તિ સુખના દીર્ઘદર્શી લોકતા ધણી નાની સંખ્યામાં પૃથ્વી ઉપર છે. આપણે જોઈએ છીએ તો વગર પ્રયત્ને જલદી પ્રાપ્ત થનારા સુખની ઇચ્છા ધરાવનારની સંખ્યા અતીવ વિશાલ છે. ઠગાઇથી યુગ્મરાન ચલાવનારડું, જેન સંખ્યા, ઉપજીવિકાનું સાધન છે. દેશમાં આ સંખ્યાને જો કાંઈ ઉદાર કરી શકે તો તે ભગવત તિલક જેવા વસતિના પ્રમાણમાં એક શતાંશ ગડાભાગોની ભગભગ જરૂર દેખું છું હું ધારું છું કે તેમની ગીતાની જેટલી પ્રતો બાહાર પડી છે તે બધી નિષ્ક્રોધ છે હવે તો એ પ્રથના વાચકો અને ઉપદેશકોની જ જરૂર છે.

પ્રથમ આપણે પત્ર, પુષ્પ ફલ, તોપ અને તૃણ એટલાનું આધિષ્ઠ જોઈ વસતા જેવી સ્વતંત્રતાની પ્રમાણ, ભય સામે બચાવ કરવા ના સાધન, અને ઘાન એટલાની જ જરૂર રહેતી. જે ફરજિયાત મેળવવાં પડતાં હતાં. હાલ ઘેરાં જાકરાં જેવાં બની દુઃખાલયો (પેણા ખડકીઓ અને મોહોલકાઓમાં પેશાથી ભરવાર રૂપિં નિયામક વીના રહી શકતા નથી. ત્રિતાડી આંખો મીચીને ખાતાં જોમ કાંઈ દેખતું નથી એમ માને છે, તદ્દ પોતે ખડકીઓમાં તાલં ભોગશે વાસી પેશ એટલે આખું જગત સુર-ક્ષીત માને છે. લૂટનારને સૌ બાંકમાં પેટેલા જોઈ એકેએકને લૂટતાં કશી બીતી રહેતી નથી. જાકરાં વધ્યાં તેમ જરવાડો વધ્યા હર્ષ ગુરુ ઓછે ઠગાઇ, લૂટ અને અંકુશચલાવવામાં બાંકી મુકી નહિ. સાકત ગુરુએ લોકોને રક્તિતનું જળ રત્ન પાણી સંકેતીને પ્રથમ કરવા મંત્ર, માંસ,

મદીરા અને અભિગાર યુક્ત કર્યા. કાંચગીઆ પંથે એ ઉપરાંત ઇંચેક વ્યભીચાર પ્રસરાવ્યો. દવાતોદીઓએ ક્યાં દવા વાપરવી અને ક્યાં ન વાપરવી તેનો ત્રિવેક તથા દવાને ડાકણ કરી મુકી. જલ્લાદીએ શુની, ચપાક, ઓ, ભગીની, મનુષ્ય, પશુ શત્રુ અને મિત્ર સૌને સમાન હક આપી ગમે તેવાનુલભી નિયામકને પણ આવકાર આપતાં શિખવ્યું. ભકતજનોએ ટીકાં ટપકા અને ઘેા વીછળમાં રોમના સુરુએ રોકવા એટલામાં ચારણી કરવાદાનાં હિંદ ગણુરા મડે તેવા સુધારક પંથે દેખા દીધી અને બધા પયોમાંથી દુર્ગુણનો સંચય બનાવી તે વંદર લોકોનું ધ્યાન ખેંચ્યું. રાજાઓને તો પેતાના અનુરૂપ પ્રગ્વને બનાવવામાં લેશ પણ શ્રમ પડ્યો જ નથી. અરીણીઓએ અરીણ, કાવો પીનારે કાવો-કેદી, દારૂડીઓએ દારૂ, રાજાઓએ રહા એમ છેક પીડીઓ કુંડી ગામ ધર બનાવવાના પણ સાધનો વળગાડી દીધાં છે. બાળામાં તેમના હાથે ફરે શખ્તો છે. પહે-રવાય, વેશ, ખોરાક, દપહા અને આશ્રયલણ સુધી તેમનું જ અનુકરણ.

બધા પયોમાં કાંઈને કાંઈ ખૂણે કાંઈને કાંઈ સાંઈ હોય છે. પરંતુ કમનસીમે તે બધું કષ્ટસાધ્ય પણ અમૂળ પરિણામી છતાં તે તરફ આપણું લક્ષ્ય ગણુ નથી. જે સહેલું અને બાવતું આનંદુ તેટલું જ સ્વીકારી લીધું પણ સમજ્યા નહીં કે એ વિષ પરિણામી છે. છેલ્લા સ્વીકારથી વ્યસન, વ્યભીચાર, પ્રમાદ અને ભીષ એ વધી પડ્યાં. આ પ્રમાણે અત્યાર સુધી આપણે ત્યાં ત્યાંથી દુર્ગુણોની જ પ્રાપ્તિ માં સમય ગાળ્યો છે અર્થાત એ જ આપણા સકલ અનિહતુ કારણ બન્યું છે. હવે જરૂર આપણે ધીરે ધીરે પરિવર્તનના નિપમાન સાર જૂરો સુધારી ઉપર ચઢના લાગી શકીએ વી વડી રહે છે. પ્રાણુ ધારણાનું સાશ્વત કેવલ પરાપકારમાં સમાયેલું છે. કધીયો નાપીએ

પરોપકાર માટે પોતાની કરોડનું હાડકું આપી
જે માફતે પરોપકારતુ પુણ્ય સેવા પ્રાણપ્રેષુ
કર્ષો છે. ઈશ્વર, રામ, અર્જુન દેવાદિ પ્રાચીન
પત્રાકમી મહાત્માઓએ દેવાદિ દુષ્ટોથી
ગરીબોતુ છુટાપણું મેળવવા યુદ્ધ કરેલા છે
તેમણે પોતાનો લેશ પણ સ્વાર્થ તાક્યો નહોતો.
એવું જ હાલનું મહાયુદ્ધ કહેવાય છે છુટાપણું
એજ આ સુદનો જીગર છે એ જીગર
જીગરવાનો તેમનો યુદ્ધ હેતુજ તેમને યસ
આપશે અને તે જોષ આપણે સમજી શકીશું
કે ખરું કદયાશુ આવા પરોપકારી પાત્રમાજ
રહેલું છે. વસન વ્યભિચારાદિ એરાસમમા
નથી એ પછી કદ સાધ્ય પણ તરે તાપને
દૂર દર્શાવે, ધર્મ, પરાક્રમ, જીવદા, ત્રિય
જ્ઞાપણ, પાત્રેજ્ઞન અને પૂજા જે રીતે સદ્યુગની
સીદ્ધીથી પૂર્વ ગૌરવ પ્રાપ્ત કરી દેત

યદ્યુ. સત્યને અને પ્રિયવાદિતાને બનતું
નથી તેમજ જૂતદયાને અને પરાક્રમને બનતું
નથી આવા ત્રિવિધ તાપ ટાળનાર ગુણોને
પરસ્પર વિરોધાભાસ છે તે પ્રત્યક્ષ દાખલાથી
પોત પોતાની કક્ષામા રહી અત્યાર સુધી અપ-
કારક હતા તે ઉપકારક બનશે મહાત્મા તિળકે
સજ્જ બની અથ ધુતરાષ્ટ્રે રૂપિ આર્થાવર્તને
યુરપા યુદ્ધનો જાની જ્યાજ્ઞ કંથ છે અને
તેના દારણે રૂપિ પાગોડું વધાર્યું સ્વરૂપ
બતાવી દીધું છે, મતત્તમ કે એકસદ પુરૂષે
જગતને દતિદાસ અને પ્રત્યક્ષ દાખલાથી
વિરોધાભાસની એક વાક્યતા કરી બમ ટાળી
જગ સુધારણાનો સચોટ ઉપાય પ્રકટી દીધો
છે લેખક વાસદા ખાતાનો સત્સંગ આદક

નારણજી નંદલાલ

ચીનમાં અરીણના વ્યાપારની બંધી.

સમગ્રા પ્રકારના દુર્બંધનોમાં અરીણની
પણ ગણના થાય છે, અને ચીનમાં તેની
એટલી વૃદ્ધિ થઈ હતી કે અત્યારે ત્યાં અરીણના
વ્યાપારની બંધી થઈ છે અને દમ વર્ષમાં ત્યાં
અરીણનું નામ પણ સભાગારી નહિ. એ ઘટના
પ્રથમ દર્જને ખરી લાગે તેની નથી, કેમકે
યુરોપિયન અધિકારીનાં ચરમાગાથી ચીન તરફ
જેવાની આપણને ટેવ પડી ગયેલી હોવાથી
ચીનના લોકો અત્યંત નાદાન બીર અને વ્યસ-
નાધીન છે, એમજ આપણે સમજીએ છીએ.
પરંતુ હમણાં જે વર્તમાન ખમરો આપણને
મળે છે, તે ઉપરથી તે માન્યતા ખોટી કરવા
લાગી છે

દસ વર્ષ પહેલા ચીનની રાણીએ અરીણના
વ્યાપારને મદ કરવાનું જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કર્યું
તે વખતે કેટલાક યુરોપિયન લેખકોએ તેની
યથેચ્છ મરકરી કરી હતી તેઓના લખાણની

એવી મતલબ હતી કે ચીનાંય લોકો સેકડો
વર્ષથી અરીણના વ્યસનમાં લાગેલા છે, તેથી
રાણીના એક જાહેરનામાથીજ તેમનાં મન
પલટાઈ જઈ બમન પરાક્રમથી ચર્ચા અગ્રકા
છે, યુરોપિયન લોકોથી જે પ્રમાણે દારૂ વ્યવહાર
સમ લાગરા છર્તા હોડી ચકાઈ નથી, તેજ
પ્રમાણે ચીનાંય લોકોથી જોક સરકારી જાહેર
નામચે અરીણના સેવનથી નિવૃત્ત થવું
અસંભવ્ય છે આવો યુરોપિયનોનો વિરુદ્ધ મત
હતો પરંતુ તેઓ ઓશયાટિકોની મનોરચના
ખરેખરી હવડાસુધી સમજી શક્યા નથી એમ
કહેવું જોઈએ. જાપાને જે પ્રમાણે ચાલીસ
વર્ષમાં પોતાની રિયલિટી પનટી નાખી એકદમ
જગતમાંના પહેલા પ્રકારના રાષ્ટ્રોમાં પોતાની
ગણના કરેલી છે, તે પ્રમાણે ચીને દસ વર્ષમાં
સેકડો વર્ષથી લાગેલા વ્યસનને એકદમ જે
દમ સર્જને આશ્ચર્યજનિ પ્રાપ્ત છે

સને ૧૯૦૬માં ચીનમાં સરકારી બંદરના સુ પ્રસિદ્ધ થયા પછી જ માહનાની અંદર તે વ્યાપાર દસ વર્ષમાં શી રીતે કમી કરવો તેની યોજના યોજવામાં આવી. ચીનમાં અશીશુનું વાવેતર દરસાલ એકદર્શક કમી કરવું એમ હતું. વળી દિન-દરયાનમાંથી આપનારી અશીશુની આવાત કમી કરવી એવો બ્રિટિશ સરકાર સાથે કરાર થયો. ચીનમાં એકદર અદ્યાર પ્રાંત છે, તે પૈકી દરસાલ પાંચ પાંચ પ્રાંત પ્રમાણે ૧૯૧૨, ૧૩ અને ૧૪ એ ત્રણ સાલમાં મળીને પંદર પ્રાંતોએ અશીશુની વ્યાપાર તદ્દન બંધ કર્યો. જે ત્રણ પ્રાંતમાં ગયા ત્રણ વર્ષથી તે વ્યાપાર અસંતોષ ચાલુ છે, તે પ્રાંતોમાં યુરોપિયનોનું વચેરવ હોવાથી ચીનાઇ સરકારને અશીશુને બધીયે નિયમ સખ્ત રીતે અમલમાં આવી શક્યો નથી. યુરોપિયન વ્યાપારીઓએ ચીનાઇ સરકાર સાથે સહકાર્ય ન કરતાં તેમાં સહય એટલી અડચણ ઉત્પન્ન કરી છે. પોતાનો માલ સિલ્કકામાં હોવાથી તે અપાવવા સાર તે વ્યાપારીઓએ ૧૯૧૭ના જુન મુસ સુધીની મુદત માગી લીધી હતી; પરંતુ તેટલી મુદતમાં સંધેણે માલ ખપી જાય એમ નહિ લાગવાથી ૧૯૧૭ની સાલની આખર સુધી મુદત વધારવાનો તેમણે આમલ ચલાવેલો છે. અને તે માગણી માન્ય થતાં ચીનાઇ સરકારને પાંચ કરોડ રૂપિયા આપવાનો કરાર થયો છે. વરતુ સ્થિતિ આ પ્રમાણે હોવા છતાં તે લાલચ તરફ દુર્લક્ષ્ય કરી ચીનાઇ સરકારે અશીશુના વ્યાપારની બંધી કરવાનો પૂર્ણ નિશ્ચય કર્યો છે એ આનંદની વાત છે. ખરી રીતે, જોઇએ તો ચીનની સ્થિતિ આ વખતે એ પાંચ કરોડ રૂપિયાની અવગણના કરવા જેવી નથી. હમણાં ત્યાં યએલી રાજ્યકંતિને લીધે સર્વત્ર અસ્વચ્છતા થઇ રહેલી છે, વ્યાપાર બંધ પડ્યો છે અને સરકારી ખજાનો ખાલી છે, રાષ્ટ્રના વેપનમાં દેશમાં ચોંતતાર પ્રસંપાપિત

કરવા માટે, સૈન્યનો પગાર આપવા માટે, અને રેલ્વેની સડકો વગેરે સાર્વજનિક હિતના કામો સાર કરવા માટે ચીનાઇ સરકાર પાસે નાણું હોરાની ખાસ જરૂર છે, પણ આગળ નજીક વધુ તેમ ત્યાં નાણું સંબંધી સ્થિતિ બહુ ખરાબ છે. ચાંદીનું નાણું બંધ થયું છે અને કામગીરી નોટો ઉપર લોકબચકાર ચાલુ છે. વળી અમેરિકા પાસેથી ચીને ટ્રોફ-એ કરોડ રૂપિયા કરજે લેવાની માગણી-વિનવણી કરી હોય કે ન સંબળાય છે. આવી રીતે ચીનાઇ સરકાર નાણું સંબંધી બહુ નબળા હાલતમાં છે તથાપિ અશીશુનો વ્યાપાર ચલાવનારાઓ તરફથી મળનારા પાંચ કરોડ રૂપિયાનો ધનિકાર થયો એ ચીનાઇ સરકારને ખરેખર જાણવાત છે, વળી આ બાબતમાં ચીનાઇ સરકાર પેકે ચીનાઇ જનતાનું હિત વર્તેન પણ ખરેખર લક્ષ્યમાં લેવા જેવું છે.

અશીશુનું વાવેતર એ ચીનના ખેડુનોના મોટા કિશકાતદાર ધ ધો ધધ પડ્યો હતો. આપણા દેશમાં જે પ્રમાણે કપાસનું વાવેતર સાર થયા પછી ખેડુનોને નાણું કમાવાનું એક સાધન ઉપલબ્ધ થયું છે તેમ પ્રમાણે કિંબદુનું તેથી પણ અધિક પ્રમાણમાં ચીનનાં ખેડુનોને અશીશુનું વાવેતર કરી હજારો રૂપિયા મેળવવાની સગવડ થઇ પડી હતી; પરંતુ અગ્રે સરકારે તેમજ સરકારે પોતાનો હેતુ જાહેર કરતાં જ ચીનાઇ ખેડુનો હજારો રૂપિયાનું નુંકસાન સંપન્ન કરી અશીશુનું વાવેતર બંધ કરવા માટે તૈયાર થયા. દેશહિતના સંબંધની એ લાગણી ચીનમાં એટલી બધી ફેલાઇ ગઇ અને લોકો સમગ્ર રાષ્ટ્રના હિતની આગળ પોતાનો કૃષિક સ્વાર્થ લાભ છોડવા માટે એટલા તૈયાર થઇ ગયા કે અશીશુની તેમજ અશીશુની પેદાશ કરનારા સાધનોની સાર્વજનિક રીતે હોળી કરવા માટે જો રાષ્ટ્ર એક જણે

પ્રારંભ થયો તો હાનરો લોકો ત્યાં એકઠાં થઈ જતાં અને તે હોળીમાં—અગ્નિમાં સહુ પોત-પોતાની પાસેના તેવા પ્રકારના સગ્રહ તેમાં હોળી દેતાં કે જેને લીધે તે અગ્નિ બળ્યે ત્રણ ત્રણ દિવસ સુધી એક સરખો બળ્યા કરતો ! મતલબ કે અફીણની હોળી કરવાના કામમાં ચીનના અધિકારીઓએ અને લોકોએ જે સ્તુત્ય મનોર્થે દેખાડેલું છે, તે ઉપરથી ચીનની આજ ચારે તરફ વાહ વાહ થઈ રહી છે. આ બાબતમાં દિન્દી લોકોને ધણું તુકસાન વેકવું પડ્યું છે. કારણ કે દિન્દુરયાનમાંથી દર સાલ ૧૭૦૦૦ અફીણની પેટીઓ ચીનમાં રવાના થતી હતી અને દર પેટીએ સરામરી ૨૦૦૦ રૂપિયા બાવ આવતો હતો; પરંતુ ચીનાઈ સરકારે અફીણના વ્યાપારની બધી કરવાને મના:પૂર્વક નિર્ધાર કરેલા હોવાથી દિન્દુરયાન સરકારે આ કામમાં ચીનની સાથે સહકાર્ય કરનારું દરાન્યું અને દરમાસ આવી થનાઈ લાખો રૂપિયાનું સરકારી ઉત્પાદન મુખાવી ચીનાઈ સરકારની સાથે કરેલો કરાર સમ્પૂર્ણ પાળ્યો. દિન્દી સરકારે ૧૯૦૭ની સાલથી દર સાલ ૫૦૦૦ અફીણની પેટીઓ જોડી કરી ૧૯૧૧ની સાલમાં નવે કરાર કરી દિન્દીમાંથી ચીનમાં જતું અફીણ જોડું કરી નાંખ્યું. ઇ. સ. ૧૯૧૨ની સાલમાં ચાંગડાય રાજેમાં ચીનાઈ ગવર્નરના હુકમથી દિન્દી અફીણ ચીનાઈ બજારમાં લાવવાની મનાઈ થઈ. તેથી બંગાળના અને માળવાના સેકડો ખેડૂતોને અપાર તુકસાન થયું. ખેડૂનોના હાલકારથી વ્યાપારીઓની અને ખેડૂતોની સગવડ સાથે દિન્દી સરકારે ૧૯૨૫૩ અફીણની પેટીઓ ખરીદ કરી. અર્થાત્ આ પેટીઓ ચીનમાં અપવાને સંભવ નહિ હોવાથી ધનર દેશમાં થોડી થોડી બધી જતાં સરકારના રક્ષા વસત્ર થયા આ હકીકત ઉપરથી દિન્દી

રયાનના લોકોએ ચીન વ્યવસ્થા મુકત થાય એટલા માટે પોતે લાખો રૂપિયાની પેદાશ છોડી દીધી છે, એ સર્વ કામના લક્ષ્યમાં ઉતરી શકે એવી વાત છે; પરંતુ મુખ્ય રીત સાધ્ય થવાથી આ તુકસાન બદલ દિન્દી લોકો દીધ-ગીર થતા નથી !

ચીનના સંબંધમાં દિન્દુરયાને આવી ઉદરતા દાખવી છે; પણ ખુદ દિન્દીમાં દરકાંઈ બાસન નિર્મૂલ કરવા માટે કંઈ છલાજ લેવાતા નથી એ દિવગીર થતો જેવું છે. જે કાંઈ થોડી ધણી વ્યવસ્થા નિયેષક હોવામાં થાય છે, તે ઉપરથી સમગ્ર રાષ્ટ્રો એકદમ કાયદો મળતો નથી. અફીણના દુર્વ્યસને ચીનની જેની ખરાબી કરી છે તેવીજ દિન્દી કાઠી—ગરા-ચીઆ—રૂબરૂનો પથ ખરાબી કરી છે, માટે દિન્દીમાં પણ અફીણનો પ્રચાર બધે થવો જોઈએ. માત્ર વ્યવસ્થાના નિર્મૂલન માટે ચીનમાં—એમરોએ સતત પ્રયત્ન કરવા જોઈએ. દિન્દીમાં અફીણની એટલી બધી વપરાશ છે કે દિન્દી ઓળો ન્હાતાં બાગોને અફીણનું સેવન કરાવે છે, કિંવા અફીણ મિશ્રિત બાગોળોએ વાપરે છે ! આ રિવાજ ધણી ખોટો છે. રાષ્ટ્રની દીન પ્રજાના ઉત્પાદન માટે અફીણના વ્યાપારીઓએ તે વ્યાપાર કમી કરવા માટે ચીનાઈ જનતાનું ઉદાહરણ લેવું જોઈએ. ચીનાઈ પ્રજા વ્યવસ્થા રહિત થવા પ્રયત્ન કરે, જપાન આગળ વધવા માટે ઉદ્યોગ કરે; તો પછી તે દેશોની પડોશને દિન્દી દેશ માટે પ્રયત્ન ન સેવે ? પતિત બારત બૂમિ ! તું સુજલા, સુદયા છે. તારો જનતાને તું દુઃખ બનવાના બન્યું છે, પ્રજાની રૂપ તારી ઉપર વરસવા લાગી છે.

ખરવાળા }
(મધુકા) }

ધીરજ

(ફરી છંપાવી જ્ઞાન ફેલાવવાની ક્ષયા કરશો ?)

ત્રાસદાયક ઘાતકી રીવાજો.

સ્વર્ગના ઉમેદવારોને અપીલ.

૧. બળદ ઉપર ઘાતકીપણું.

આ તરફ ખેતીમાં બળવાન ગોધમા વાપરવા માટે નાની ઉમરના વાહરડાંના કોરીયા (testicles) હથીવારથી કાપે છે. તે તે કામ આ તરફ કસાધ્યો પણ કરતા નથી, જેથી વાહરી જેવી નીચ કામ તે કામ કરે છે. હવે જુઓ કે નાના વાહરડાંનો ધા તુરતજ રૂઝાય છે, તે હથીવારથી કાપતાં વધુ રોગાવા પણ નથી. પરંતુ કેદહાપુર, સોંગલી, જમખંડી ને મધોળકરમાં વાહરડાં એટલે ખુંદ ને 'ખેંબ' કહે છે, ને કોરીયાને 'આંડ' કહે છે, ને ત્યાં નાની ઉમરનાં વાહરડાંને અદલે પાકટ ઉમરના 'ખેંબ' ના 'આંડ' હથીવારથી નહીં કાપતાં પથરથી ટોચી નાંખે છે, તેથી ધણાજ રીખાય છે, ને ધણીજ મુશીબતે તે ધા રૂઝાય છે. વળી તે 'ખેંબ' ને જાંધી તેના 'આંડ' પથરથી ટોચી નાંખે છે તે દેખાવ, ધણીજ કમકમાડી ઉપજાવનારો છે, તેમ છતાં પણ ત્યાં તરફના જીવદયા પ્રતીપાળ કહેવાતા 'જીન' બાક્યો તે કામ કરે છે." - મહુવાવાલા ધીયુત રા. રા. ઓધવજી રામજીતુ આત્મવ્રતાંત.

૨. ઘોડા, કુતરા તથા કાચખા ઉપર ઘાતકીપણું.

ધીયુત રા. રા. ત્રવાડી વસંતરાય ભગવાનજીએ જીનાગઢથી તા. ૧૬-૮-૧૯૧૮ને રોજ મને નીચે પ્રમાણે પત્ર લખ્યો છે:—

"જાન તા. ૨-૮-૧૮ના રોજ મારા ઘર પાસે રહેતાના વાજંદા—ને ત્યાં રા. —ના બીરંછવી એક કુતરાની પુછડી કપાવવા આવેલા તે મેં મેડી ઉપરથી સાંભળ્યું, જેથી સસ્તા સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલયની ચાલુ સાલમાં 'રામકૃષ્ણ પરમહંસ' નામની ચોપડીમાં આપે કુતરાં તથા ઘોડાનાં પુછડાં કપાવવા બાબત જે જાહેરખબર આપેલ છે તે તેઓ જાને જાણને વચાવતાં જાને જાણને સારી અસર દઇ જેથી પુછડી કાપવા-કપાવવાનું મુલતવી રાખીને જાને જાણે પુણ્ય મેળવીને પરમકૃપાળુ પરમેશ્વરના દર્બારમાં તેઓએ જમા કરાવ્યું છે. તે પ્રમાણે દરેક દયાળુ મદદસ્થ પુણ્ય મેળવી તેજ દર્બારમાં જમા કરાવતા રહેશે એવી આશા છે.

ઉપરની હકીકતથી ખીજું મને માદ આવે છે કે પુનાની સામન્સ કોલેજમાં હું જ્યારે બજીતો હતો ત્યારે વેરેસદી બીજ નજીકના મકાનમાં રહેતો અને ત્યાં મુળા અને મુઠા નદીઓના સંગમ છે જેમાં કેટલાક માંછીમારો પોતાનો ધંધો કરે છે તેમાંથી તેને એક મોટો ઢાલ કાઢ્યો. હાથ લાગતાં મેં પુછ્યું કે આ કાચખાને તમે શું કરશો ? ત્યારે જવાબ આપ્યો કે "તે કાચખાને મારી નહીં નાંખતાં. તેના પગો દોરોથી ખીલા સાથે બાંધીને તેની પીઠપર છાણાં સળગાવી ઘોડીવાર પછે તેની ઢાલની પડી ઉખડી જવા જેવી થયા બાદ તે દેવતા ખસેડીને ઢાલ ઉતારી લઇયું. અને કાચખાને છોડી મુકયું." હવે તે ઢાલમાંથી રમકડાં, વીગેરે બનાવવામાં આવે છે, એને કચક કહેવામાં આવે છે."

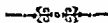
૩. દુધાળાં ઢોરો તથા વાહરડાં ઉપર ઘાતકીપણું.

દુધાળાં ઢોરોનું દુધ બચાવવાની ખાતર તેમનાં વાહરડાંને ભુજે મારી નાંખવામાં આવે છે, અને દુધ બોળું દેતાં જનાવરોને કસાધને વેચવામાં આવે છે, અને તે ધંધો હીંદુઓ કરે છે.

પ્રાર્થના

૨ જણાવેલી જાતના ઘાતકી ધંધાઓ બંધ કરવાનો ચાલુ પ્રયાસ કરવાની સ્વર્ગના એની મારી પ્રાર્થના છે.

ભોળીઆ રાજનો ભડભડાટ.

‘શું કહું કથની મારીરા.....’

છનફટુનઝાના ડગલ ઝપાટામાં સપડાયલો
ભોળીયો આજે પાછા સત્સંગમાં ભડભડાટની
પીંછી ફેરવતા હાજર થાય છે. ખરેખર નૂતન
હાંદગી મેળવી આજે, તમારો નમ્ર સેવામાં
હાજર થાય છે. ખુદા માલુમ કે હવે શું
શું બાકી રહી ગયેલું દરો? બીંટોયાં
તુટીયાંતું ફૂટ્યું ફૂટ્યું અને દુઝાળતું દુઝ
અશ્વચિંતનું રત્ન થયું! શું કહું? કદ
ઉપર આહતનો પોટલો તે કેવડો મોટો? જાણે
બાયમાં પણ ન આવી શકે! પરંતુ ચાલો
થાય ખુશી ને પાડ મનો મદાપ્રભૂનો કે લડાઈનો
અંત આવ્યો!! પરંતુ ચાલુ સાલની દુઝાળની
આહતમાંથી કોણ બચાવશે બસા? ને પ્રભૂએ
મહા મહાન લાડાઈનો અંત આણ્યો છે તેમ
મહાન શક્તિ લોકોની વિંટજીવને પવનાભયો
દૂર ફેંકી દેશે. હું પણ તેમ શક્તિની રાદ
જોઈ પાચના કરી રહ્યો છું!!

ચાચના.

ચાચું વિશ્વ તુજને નમી, બચાવ આ દુઝાળથી.
રિનાય છે રિનાય છે, હેરાન હિંદ દુઝાળી બની.

* * *

પ્રાર્થના.

પ્રાર્થું પ્રભુ કે ઇશ્વર, આપણે ટાળો હે હરા!
લે હલ કંઈ પરમેશ્વર! મુજવના સારી ધરા!

* * *

બંદગી

ખુદા તું બંધકનો માલિક, બંદગી ધ્યાન આ ધરજો;
કના ફરજદ થાયે હાં! બચાવી લે! બચાવી લે!

ખુદા તે તો બચાવ્યા છે, મહા મરદાન જોઈથી.
હવે કંઈ રેમ લાવીને દુઝાળથી બચાવી લે!

* * *

ગરીબ ગાયોની પ્રાર્થના

અરે ઓ શેઠીયા શેખીન, નચાવો પાનની બીડી;
ન ફૂંકો ધૂરપાનમાં, અમારી ધાત્રની પૂજા!
અમલતી ધુનમાં ફૂંકી, ચલમ ગાંજ નહારાની;
નથી કંઈદાઝ તમ હાથે, ગરીબગાયો ગિચારીની.
ગધ છે છુદી તમ જમડી, નથી પરમાર્થમાં વૃત્ત;
અરેરે! આપલ કેવી, ખરો ગાયો ગિચારીની;
ધરમના નામ પર મીંદુ મુકો છે કંઈ બસા બાધ?
દુઝાળે ફંડ જોડીને, અમારી બાળ દેવાને કાંઈ!

+ + +

મોંઘવારી! દુઝાળવારી! આહતવારી! મો.
તવારી! છનફટુનઝાવારી! ન્યુમેનીઆવારી!
ઐર સજવારી! રાંડ નહારી! ચલ જામ
દિલ્લે! અગ દિંદીઓ વારી નહારીકુ ન આ.
હતે દે!! તુએ ઇશ્વર કુછળી જગ્યા ન મિ.
લેંગે જો રસ્તાપર જતો વો રસ્તાપર લટ્ટી
લેકર સારી અમારી તેરી રાદ દેખતી બેઠી
હં! લટ્ટીકા માર સિચાવ ઐર કુછ ન પા
શકતી હં! ચલ જામ અગ કંધરસે! ઐર
જા ભિલ દેશમે જઈ અગ અશાંતી કા થોમ
મટોળ જુમદ હુરે હં!! શું કરે બાપા અ.
શાંતીને લા મે ફાવે તેમ બકક જવાબ છે. એ
રાંડ નહારીથી હું પોતેજ દીશેડય ચલ ગયો
છું. જોઈને બસા આ મારી દલામ પણ લુખી.
હય જની ગધ છે! આપણીએ મને ઘેરો લીધો
છે! અને આપું હિંદ રિનાય છે! મુંઝાય
છે! જેટલે કાંન બગાડું બના? એ રાંડ
નહારીને!!

* * *

દુઝાળમાંથી બચવા બજો દરિનામ! અને
કરો પરમાર્થ કામ, તો થાયે બસ આગમ!
આગમ! આગમ!!

રામ નામ સમશેર પકડશે, કંચુ કટારા બાધલીયા;
દયા ધર્મકો દાસ જનાવે, જમકા હારા છતલીયા.
આજે કોણ છતી ચકશે ?

+ + +

મન' તો માંચું નહીં અપના તન કે કાજ;
પરમાર્થ કે કારણે જન્યત ન, આજે લાજ.
એવો તે કોણ નજરે પડશે ?

x x x

આમ વેરણ બાદલી, જલ વેરણ સેવાલ;
પુરુષ વેરણ નિદ્રા, મગજા વેરણ જલ,
હું પોતેજ ધરરનો જિગસક છું !

+ + +

સત્ય જયન પસટે નહીં જે જિલટ જાપ પ્રહાર;
દદ દદ સમ કોષ ચરે, બેદદ ચરે ન કોષ

કુટી બદામને માટે લાજો
કસમ ખાનારનો
તોડો નથી.

* * *

સમ નામ જાતો નહીં, ફાકટ માતો બાર;
ધંધા કરતે મર ગયા, જિનકી છુમ ન રાડ.

રામ નામ દામમાં,
પૈકુંડ સ્ત્રીયા અંકમાં

બોળાશે બહે બહુ,
જાણો વસ સજી મોદમાં

પરણત: તુલસી અને કઝીરની સાખી બેચું
બોળીયાનું, કથન કંઈ કમ નથી ! જ્યાં ત્યાં
આજકાલ આત્મપ્રસંસાનાં દુકંથી ગગડી રહ્યાં
છે !!
બોળીયા રાજા.

આધુનિક ધન કુર્બેર માર્ગન.

સંસારમાં કેવળ સ્વલ્લોભથી કરોડ બે
કરોડ રૂપીઆની સમ્પત્તિ કમાઈ ધનવાન
જનતું એ સાધારણ માણસને માટે બહુ દુર્લભ
કાર્ય છે, તેમજ ઉત્તમ કાર્યોનાં કરોડ બે કરોડ
રૂપીઆનું સાલ્વિક દાન કરવાની શક્તિ પ્રાપ્ત
કરી લેતી એ તેથી પણ વધારે મુશ્કેલી ઠાવે
છે; પરંતુ દુનિયાનાં સામ્પત્તિક અને વ્યાવસાયિક
વાણ મંડળ ઉપર પોતાનો સંપૂર્ણ પ્રભાવ
સ્થાપી દુનિયાના. લક્ષ્મી પુત્રોમાં અગ્રગણ્ય
જાતી જાતું એ એક એવું દુર્લભ કાર્ય છે કે
તે કોઈ વિરલ મનુષ્યજ કરી શકે છે. એ કાર્ય
કેવળ સૌભાગ્ય અથવા ઉત્તમ પ્રારંભિક રિયલિટી
હોવાથીજ બેતી શકતું નથી. પરંતુ તેને
માટે ચોક્કસતા સમ્પાદન કરવી પડે છે, વધે
સુધી નિરંતર પરિશ્રમ કરી મહત્ત્વ પૂર્ણ જાજ-
તોનાં રહસ્યનું અધ્યયન અને મનન કરવું
પડે છે. વ્યાપાર, ઉદ્યોગ અને સંસ્કૃતિના
પ્રવર્ધન અને દાવ-પેચનું સુદૃઢ નિરીક્ષણ

કરવું પડે છે. આજ દમે એક બેવા મહાપુ-
રુષનું કુંક જીવન હમારા સુઘ પાડેલો આગળ
રહી કરવા માગીએ છોએ કે જે મહાતુભવિ-
ભુદ્ધિ અને ઉદ્યોગ-શક્તિનો સંકુલોભ કરી
પોતે આધુનિક કુર્બેરની રિયલિટી પહોંચે.
અને જેણે દુનિયાને એમ જાતારી આપ્યું
કે-પ્રવૃત્તિના માર્ગમાં કેવળ ઉચિત ઉપાયોનું
અવલમ્બન કરીને એક સાધારણ મનુષ્ય
દુનિયાના-સામ્પત્તિક ક્ષેત્રનો કયાં સુધીનો
આસિક્ક બની શકે છે. તે મહાપુરુષનું નામ
જોન પિયરપાન્ટ માર્ગન હતું. તેનો
જીવલો તો પ્રભાવ ને માનુ હતું કે, મોટા
મોટા રાજા મહારાજા અને અધિકારીયેનું પણ
તેલણ માન અને પ્રભાવ હદાયિત ન પણ
હોય. એટલું હોવા છતાં વિરોધ પ્રસંસનીવ
ગુણ એ હતો કે તેનું આચરણ સરલ, સ-
જ્જનતાપૂર્ણ અને ક્રૂટલતા રહિત હતું.
માર્ગનનો જન્મ એક ઉચ અને કુલીન

વચમાં ૪૦ સં ૧૮૭૭ માં થયો હતો. તેના પિતા આદિ પૂર્વ પુરુષ ધન પ્રખ્યાત હતા. તેમણે કોઈ ધર્મોપદેશક, કોઈ કવિ, કે કોઈ દેશમંત્ર અને કોઈ વિદ્વાન યજ્ઞ ગયા હતા. આજકાલ, ખાનદાન અને શુદ્ધિમાન પિતાના વચન મૂર્ખ નહોતો એ એક નિયમ જેવું થઈ ગયું છે, તથાપિ માર્ગન અ નિયમના અપવાદ રૂપ હતો. તેને માટે ઉત્તમ શિક્ષાનો પ્રયત્ન થયેલો હતો. પરંતુ પેતાના પિતાના પ્રયત્નોથી જે શિક્ષા પ્રાપ્ત થઈ તેટલામોજ તેણે સતોષ માન્યો નહોતો. અર્થાત્ કોલેજની શિક્ષા ઉપરાંત વ્યાવહારિક દાર્ષ્ણિકોને પણ ધણું જાન સંપાદન કર્યું હતું, તે એકદમ ઉત્તમ કરી નાખવાનો કે અચાનક સફળતા પ્રાપ્ત કરી લેવાનો પક્ષપાતી નહોતો. કારણ કે તે સમજતો હતો કે સ્વયમ સહનશીલતા અને ચાર્લ્સ પૂર્વિક કેટલાક વર્ષો સુધી નિરંતર પરિશ્રમ પૂર્વિક જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યા પછી પણ કોઈપણ કાર્યની સફળતાના આવી પ્રતિયોગી નથી, તે જાન-સંભાળનું કરવામાં, શેક અગર સત્તાધીશ જનતા કરતા આજકાલી સેવક જનતા વધારે પસંદ કરતો હતો. એ રીતે યજ્ઞપદ્મ રાંડના અંતર સિવાય ૪૦ વર્ષ સુધી સફળતાના રહસ્યનું જાન પુસ્તકીય વિદ્યા અને વ્યાવહારિક અનુભવ દ્વારા સંપાદિત કર્યું. અને એજ એની તૈયારી હતી. એ પૂર્વની તૈયારીથી આજના ચાલતા વ્યાવસાયિક સફળતા તેની ઘસી બની ગઈ. જે મનુષ્યોનો એવો સિદ્ધાન્ત હોય કે-મધ્યમ કામમાં તૈયારી, અભ્યાસ, અનુભવ અને પરિશ્રમ સિવાય કેવળ ભાગ્ય અને દ્રવ્યથીજ સફળતા મલી શકે છે. તેવી મનુષ્યોએ માર્ગનના જીવનમાંથી અવશ્ય બોધ મેળવ્યું કરવો જોઈએ.

માર્ગનના સંબંધમાં એક વાત સારી નહોતી. તે એકે માર્ગન પોતાના જન્મ સમયથીજ ધનવાન હતો. પરંતુ એ વાતનો સંપ

છે કે તે પોતે જે અપાર ધન કમાવે તેનું હાથમાંથી તેના પિતાની પુછ નહિ જોવી હતી. તથાપિ અન્ય અસાધારણ મનુષ્યોની તુલનામાં તેના પિતા પોતાના વ્યાપારના કારણથી ધનવાન ગણાતા હતા. ધનવાન પિતાના પુત્ર યુવકો એ સારા ભાગ્ય સિવાય જનતા નથી વર્તમાન સમયમાં એવા ધનવાન માણસો જેવામાં આવે છે કે જેઓનો જન્મ ગરીબ અને ધનહીન સ્થિતિમાં થયો હોય છે. તે સાથે તેઓ પોતાના બાળ્ય કાળની દરિદ્રતાને અભિમાન તથા ગૌરવની દ્રષ્ટિથી જુવે છે કેટલાક મોટા વ્યાપારીની જેવી હજી દેખાય છે કે તેઓ પોતાની દુશ્મનતા ખનદાન કુળના યુવકોને નોકરીએ ન રાખતા ધનહીન કુળના યુવકોને પોતાના કામમાં લે છે તેવું કારણ એ છે કે તેઓ સમજે છે કે-ધનવાન મનુષ્ય પોતાના પુત્રને ધન સિવાય કંઈ આપી શકતો નથી અને મનુષ્ય જીવનના આરંભમાં ધણું ધન મળવું એ બહુ અનિષ્ટકારક થાય છે સફળતાની ફેસલ ગરીબીના એવર-માંજ થાય છે. પોતાની છાંયીના આરંભ માથીજ દરિદ્રતાની સાથે કુશળી દરેકી જે પોતાની ઉત્તરિનો 'માર્ગ' પ્રસરત કરતા જેવું છે કારણ કે મનુષ્ય રવભાવજ એવો છે કે-તે કોઈપણ જાતના અભાવ માને આવશ્યકતા સિવાય તે કોઈ ઉચ્ચ આશંકા કે પરિશ્રમ કરવા હજીતોજ નથી, અને એવા દાખલા આજે દમારા ભારતવર્ષમાં ડમલેને પગલે સંખ્યાબંધ મળી શકે છે. અને તે દાખલા જે યોગ્ય ધનવાનેતા અને કંઈક કામ કરનાર મહાનુભાવો છે, તેઓમાં ધણા ધનહીન પિતાનાં પુત્રો છે અને શ્રીમાન પુરુષોના યુવકોના દાસને કોઈથી ભાગ્યેજ અભણ હશે. જાનો દરેકની દ્રષ્ટિએ પડી મળે દરેક કે-આપણું દેશના કોઈ શ્રીમાન પુરુષના બાળકો કે-અભ્યાસ માટે રહેશે

આવશ્યકતા જરૂર પડે છે એટલું જ નહિ પરંતુ મોટર કે ગાડીમાંથી ઉતરી રસ્તેમાં પોતાની બેઠક સુધી પોતાના અવ્યાસનાં પુસ્તકો લઇ આસનાર એક નોકરપણ સાથે લઇ જવા પડે છે.

અસ્તુ

ચોળીમાં વર્ષના નિરંતરના પરિશ્રમ અને ચાલ સંપ્રાદાન પેશ્વત માર્ગને પોતાના જીવનના ઉદ્દેશ અને નિષ્ઠિત માર્ગ પ્રમાણે કાર્યની શરૂઆત કરી, આજ અમેરિકાની જે વ્યાપક, ટક અને શક્તિ સંપન્ન સ્થિતિ જણાય છે તેના કેરલાક ગણ્યા-ગાંઠ્યા કરતાં-ધર્તા અને વિધાતાઓમાં માર્ગને પણ એક હતો. વિશેષતઃ સુવિશાસ અમેરિકાના અને સાધારણતઃ સમસ્ત દુનિયાના મોટા મોટા ઉદ્યોગ-ધંધા, વ્યાપાર-વ્યવસાયોમાં એક પણ વેપાર એવો નહોતો કે જેની મુડી માર્ગનના હાથમાં ન રહી હોય, પૃથ્વીની મોટી-મોટી બેઠકો, રેલ્વે કંપનીઓ, સ્ટીમર-કંપનીઓ, પ્રભાવશાળી સરકારો, નામીયા વ્યાપારીશો અને મોટા-મોટા રાજા-મહારાજાઓનાં કાર્ડે દ્રક્ત માર્ગનના એક ધસારાથી ચાલતાં હતાં, તેની હયાતીમાં તેના ધનની પ્રતિરૂપમાં કરે એવે કાષ્ટપણ ધનવાન જુમડલામાં હતો નહિ. તેના ઉદ્યોગ ધંધાની શક્તિ અમેરિકામાં સંકેતે નહિ બલકે દબારો મોટા-મોટા વ્યાપારો ઉત્પન્ન થયા, અને અમેરિકાનો વહેપાર અને લાભ દુનિયાના બીજા ભાગોથી વધી ગયો. અમેરિકામાં આજે જે શ્રી દેવીતા વાસ દેખાય છે. તેનું મૂખ્ય કારણ માર્ગનની અદ્ભૂત શક્તિ છે. અમેરિકા કૃષિ, પ્રધાન દેશ હતો. પણ માર્ગને તેને વ્યાપાર અને વ્યવસાય પ્રધાન દેશ બનાવી દીધો. એવા ઉદ્યોગી સત્યજન ઉત્પન્ન કરી જગતના વ્યાપારિક ઇતિહાસમાં અમેરિકા ધનવાદને પાત્ર થયું.

માર્ગને જેમ અચળ લક્ષ્યી કમાનાર હતો, તેની રીતે તે ખર્ચ કરનાર પણ હતો. અપણા

દેશમાં ઝોહતો ધનવાનો મહાન યોગ છે, અને જે છે તેઓ પોતાના ધનનોજ દીક્ષાગ-શીતાગ રાખવામાંજ પોતાના અમુલ્ય માનવ-જીવનને નષ્ટ કરી નાંખે છે, અને તે ધનનો કંઈપણ સફળયોગ કર્યા સિવાય અરતી વખતે પોતાના વારસોને શોધી જાય છે. કંબુચી શું ચીજ છે એ માર્ગને સમજતોજ નહોતો. વ્યાપારી અને સારાશી રીતથી તે ધન કમાતો હતો, પણ તે બેચું કરવાના નીચ-ઉંચથી નહિ-તે કંઈકે ઉત્પન્ન કરેલો એક મનુષ્ય પ્રાણી હતો, તેથી મનુષ્ય પ્રજાથી ઉત્તમ કાર્યોમાં ઉદાર દીક્ષથી દાન આપ્યા કરતો હતો. પરંતુ દેશ ઠાળ અને પ્રાપ્તનો વિચાર કર્યા સિવાય કોઈને એક કાગીપણ આપતો નહિ. તેણે એવું દાન કદીપણ ક્યું નથી કે જેથી ભવિષ્યમાં કાષ્ટપણ બક્ષિત. સગાજ, સંસ્યા અથવા દેસને દાનિ-કારક થાય. અને તે જેને આપવું યોગ્ય ધારતો તેને તત્કાળ, સ્વતંત્રપણે અને ઉદાર દીક્ષથી આપી દેતો. એવો આશરો કાઢી શકાય છે કે-આ અર્ચ-ખર્ચ કમાનાર પોતાના વારસોને જેટલું આપ્યું હતું તેટલુંજ ધન, તેણે ઉત્તમ કાપોમાં આપ્યું હતું.

તે આવો મહાન શક્તિશાળી પુરુષ હોવા છતાં સજ્જન હતો. કદાચ તે ધારતો તો નાના મોટા કરેડોપતિઓ અને કંપનીઓને પોતાના કોષ અથવા દેવથી માટીમાં મેળવી શકત. પરંતુ તેણે એવો કદીપણ વિચાર કર્યો નહોતો. અને તે એટલા સુધી કે જેને નાણાંની ધણી જરૂર હોય તેવા પાસેથી વખતનો લાભ લઈ, હંદથી વધારે વ્યાજ કે કામચાન લઈ તેને સુસી ખાવો એ કદીપણ પસંદ કરતો નહિ. તેની સઘળી સફળતાનું રહસ્ય કેવળ એક જ વાતમાં છે. તે એક જનસમાજને તેની ધમા નદારી, આચરણ, સિદ્ધાન્ત અને સાચી સાદાર્થમાં સંપૂર્ણ વિશ્વાસ હતો. તેના "ના" કહેવાનો અર્થ "ના" અને "હા" કહેવાનો

અર્થ "હા" સત્યજ્ઞ થતો હતો. તે નિશ્ચિન અને સ્પષ્ટ વાત કહેવી વધારે પસંદ કરતો હતો. તેમજ નકામા વાદ-વિવાદમાં બંધ સમય ગાળતા ઇચ્છતો નહોતો; તેણે કદી પણ કોઈ પણ રોજ પર ચઢી બાંધ્યાન આપું નહોતું કરોડો અને અબજોનું કામ એક દિવસમાં તે સુધ્ધાપ કરી દેતો. તેના એક નજીવ ઇસારા પર શુદ્ધિમાન વ્યાપારીઓ પોતાની તમામ સંપત્તિને-સાદમ પૂર્વક ખાડામાં નાંખી દેતા પરંતુ તેમાં કદી પણ તેમને નુકસાન વડોરવાનો સમય આવ્યો નહોતો. એ ઉપરથી એટલું તો સિદ્ધ થાય છે કે જન સમાજ તેના ઉપર સંપૂર્ણ વિશ્વાસ રાખ્યો હતો. તેની સાથે એ પણ સિદ્ધ થાય છે કે માર્ગનના એક ઇસારામાં કયેટ અનુભવ, જ્ઞાન, નિશ્ચય; નિષ્કર્ષ અને ફર-દર્શિતા આણું આણુંમાં બરાબ રહી હતી.

એવો અત્યુચ્ચ શક્તિશાળી હોવા છતાં પણ તેના આચરણથી કોઈ પણ મનુષ્ય એમ કદી પણ ન કદી ચકતો કે માર્ગન અમુક દેશનો પક્ષપાતી છે. અમેરિકા તેની જન્મભૂમિ હોવાથી તેના પર પ્રેમ હોય એ સ્વભાવિક છે પરંતુ ખરી રીતે જોતાં તે મખરત દુનિયાથી એક મોટા શહેરનો નાગરિક હતો. ઉત્તર ચરિત મનુષ્યોમાં એક એ શુભ મળી આવે છે કે-તેઓ વસુધાવાસ્તવે પોતાનું કુટુંબ સમજે છે, એ વિશ્વ-બંધુત્વનો માર્ગનમાં અબાવ નહોતો. માર્ગનના જીવનમાં એવા અનેક સ-

દુર્ગુણો સંનિધિ છે કે જેને જોઈ અ.અર્થ અને તેના પ્રત્યે યુગ્મયુદ્ધિ કૃત્ય થાય છે. અને સાથે સાથે ઉત્તરતત્વર્થના ગણ્યા-ગાંધ્યા ધનવાનોને માર્ગનનું સમસ્ત જીવન અનુકરણીય છે.

માર્ગને પેનાના પિતાના મંત્રામાં એક સાધ રજુ ગણેતાજીના પદથી જીવનનો આરંભ કર્યો હતો. અને પોતાના ૭૬ વર્ષના જીવનમાં તે સમયના હક્કીપુત્રોમાં સર્વશ્રેષ્ઠ બની ગયો હતો. તેણે પ્રથમ ૪૦ વર્ષ સુધી ધંધાની તૈયારી કરવામાં ગાળ્યાં હતી, અને બાકીના ૩૬ વર્ષ દાર્જ સાધના કરી હતી. તે ઉપરથી એટલું સિદ્ધ થાય છે કે-તેણે કરવામાં અને અનુભવ તથા બાવદરિક જ્ઞાન સમ્પાદન કરવાનું મહત્ત્વ કેવું અને કેટલા જરૂરનું છે. માર્ગને પોતાની શક્તિ અને ચોખ્ખાને સદુપયોગ કરીને અમેરિકાદિ દેશોને સદાકારિતા અને સંઘનયથી કામ કરવાનો જે પદ બજાવ્યો છે તે એ દેશ પ્રલયકાળ સુધી પણ જુલો શક્ય નહિ.

એવાજ ઉદ્યોગ-મૂર્તિ સપુતોથી કોઈ પણ દેશનું મરતક હમેશને માટે જરૂર મળ સકે છે. સત્ય છે કે-અપાર ધન કમાઈ તેના એવો સદુપયોગ કરનાર બાગ્યવાન આ દુનિયામાં કોઈ વિરલાજ જીવન થાય છે. *

આમલીરાન સુરન] જીવનસાસ મે. થાડાજાક.

* કિંદી ઉપરથી અનુવાદિક.

આત્મ-રહસ્ય.

મન एव मनुष्याणाम् कारणं चंच मोक्षयो ।

૧-હૃદય અને જીવન

મનુષ્યનું હૃદય જેવા પ્રકારના સંસ્કારોથી સંસ્કારાયલું હોય તેવુંજ તેનું જીવન પણ અંધારું બની. જે હૃદયમાં હોય તે કમર્થઃ ધીરે ધીરે બદલે સકરે છે, હૃદયની કોઈપણ વાત બદલે પ્રકટ

થવા વિના રહેતી નથી, જે વાન હૃદય ચાતુર્ય દ્વારા રહે અને તે ખરેખર દુષ્ટાવી રાખવાને મનુષ્ય પ્રવાસ પડ કરે છે, તે યોડો સમજળ પોતાનું સ્થાન સાચવી રાખે છે અને કોઈ એક દિવસે તો પ્રકટ થઈ જાય છે. કેવળ તેને પરિપક્વ થવાને કમર

લાગે છે એટલુંજ, કારણ કે જગતમાં પ્રત્યેક વસ્તુની ચાર અવસ્થાઓ હોય છે, ખીજી, વૃદ્ધિ પુલ્લ અને ક્ષય અને આ જગતનો એજ નિયમ પ્રવર્તી રહ્યો છે. મનુષ્યના હૃદયના ગુણહોય અનુસારજ તેની જીવનની અવસ્થાઓ ઘડાય છે, તેના વિચાર સ્ફુરણથી કાર્ય-કર્મ રૂપી ક્ષય ક્ષણે છે અને એ પ્રમાણે કર્મ પુલ્લમાં ચારિત્ર અને ભાગ્યના ફેલા ક્ષણે છે,

મનુષ્યનું જીવન સદા અંદરથી બહાર પ્રકટ થતું રહે છે. જે વિચાર હૃદયમાં ઉત્પન્ન થાય છે, તે સમયોચિત સંપ્રદાયી પ્રકટ થાય છે અને આંતરે તેજ પ્રમાણે દર્શી થાય છે. જે પ્રમાણે શુભ નણીમાયત્રથી જળના કુવારા કુદે છે. તેજ પ્રમાણે જીવન પણ મનુષ્યના હૃદયની શુદ્ધ શક્તિમાંથી નીકળે છે. જે મનુષ્ય છે અને જે કંઈ તે કરે છે તે સઘળું હૃદયમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે અને જે કંઈ બિવિધ્યમાં જનશે અથવા કરશે તે પણ હૃદય માંથીજ ઉત્પન્ન થનાર છે.

શોક અને દર્પ, સુખ અને દુઃખ, આશા અને ભય, રાગ અને દ્વેષ, જ્ઞાન અને અજ્ઞાન સંયોગા હૃદયની અંદરજ છે, ખીજું કોઈ તેજીનું સ્થાન નથી. એ કેવલ મનની અવ-

ધાનની શક્તિથી અમલ, દુનિયા મોટા-મોટા વ્યક્તિના હૃદયનો રક્ષક, અને અમેરિકાનો વહેપાર અને પોતાના જીવનનો ખીજા ભાગીદારી વધી ગયો. ગાંધે તે સાતધા આંતરે જે શ્રી દેવીના વાસ દેખાય અસાધ્યતાથી મૂખ્ય કારણ માર્ગનની અદ્ભૂત ક્ષમતાની દોર અમેરિકા કૃષિ પ્રધાન દેશ હતો જ્ઞાન અને મોર્ગને તેને વ્યાપાર અને વ્યવસાય પોતાના દેશ જનારી દીધો. એવા ઉદ્યોગી આપણા કુતરન કરી જગતના વ્યાપારિક ઇતિહાસ અને અમેરિકા ધનવાદને પાત્ર થયું.

માર્ગને જેમ અચળ લક્ષ્ય કમાના ના દો રીતે તે અર્થ કરનાર પણ દનો માર્ગના

અનુયાયી થયું હોય તો બંને અસાધ્યતાનીમાં-ગદલતીમાં જી-દગી ચુંભશે, બંને કોઈપણ પ્રકારના નિષ્પત્તિ ઉદ્દેશ. વગર જીવન વ્યતિત કરો, પવિત્ર તથા પતિત બને, માર્ગો પર મનુષ્ય ગમન કરી શકે છે. આપણું જીવન ઉત્તમ પ્રકારનું પવિત્ર, કે રાગ દ્વેષથી ભર્યું કનિષ્ઠ બનાવવું તે આપણી બધી બૂરી ઇચ્છાપર અવલંબી રહે છે, આથી દરેક મનુષ્યે સારી રીતે જાણવું જોઈએ કે જીવનનો વિકાસ પોતાના મનથીજ થાય છે આ સદ્ગતિનું જ્ઞાન થતાંજ પરમાત્મનો સર્વોત્તમ માર્ગ તેને માટે ખુલી જશે. કારણ કે તેને ફરી એ પણ મન જાણશે કે “મારામાં મારામનને અંકુશમાં રાખવાની શક્તિ છે. તેમજ હું મારા આદર્શ પ્રમાણે મનને કેળવી શકું છું.” આ જ્ઞાન થતાંજ જે ત્રણે કાળમાં સત્ય અને સર્વોદ્દેશ છે એવા બધા વિચાર અને કર્મ માર્ગ પર દ્રઢતાથી પોતાની દૃઢ શરૂ કરશે. તેમને માટે જીવન-જી-દગી એક સુંદર અને પવિત્ર બગીચા રૂપી બની જશે, અને ધીરે ધીરે પોતાના જીવન સંચાલનની બધી વ્યથા અને ચિંતાને તે પોતાના હૃદયપ્રદેશમાંથી બહાર દેહી દેશે, તેના સંપર્ગ દુઃખો તેમજ અજ્ઞાનતાના આવરણો દૂર થશે, કારણ કે જે મનુષ્ય પોતાના હૃદય અંતરે પૂર્ણ જળથી રક્ષણ કરે છે તેને સ્વાધીનતા, જ્ઞાન અને કીર્તિ અવશ્ય પ્રાપ્ત થાય છે.

૨—મનના સ્વભાવ અને તેની શક્તિ.

મન મનુષ્યના જીવનનો આધાર છે, મનથીજ બીજ બીજ દશાઓ ઉત્પન્ન થાય છે અને તે સઘળાનું ક્ષય પણ મનજ ભોગવે છે. મોહ અને અજ્ઞાનને ઉત્પન્ન કરવા તથા સત્યતા અને વાસ્તવિકતાને ઓળખવાની શક્તિઓ પણ મનની અંદરજ છે. આપણું જીવન એક વસ્તુ વણનાર ચત્ર જેવું છે. તેની મન રૂપી શટલું વિચાર રૂપી સુતરથી

સારા નહારા ક્રમેની નીચા ઉંચા-ચિત્તપ્રોત્ત
કરી ચારિત્રથી વજ્ર તૈયાર કરે જે અને તે
વસ્ત્રમા આપણને રેશમના કીડાની પેઠે લપેળી
લે છે.

મનુષ્ય એક એવું આત્મસંપન્ન-પ્રાણી છે કે
જેમાં મનની સમસ્ત શક્તિઓ વિદ્યમાન છે
તેમજ એનાપર તેનો સંપૂર્ણ અધિકાર ચાલે
છે પણ જોની મુશ્કેલી હોય તે તેનો ઉપયોગ
કરી લે. મનુષ્યને જે કાંઈ જ્ઞાન થાય છે તે
સઘણ અનુભવને લીધેજ અને તે અનુભવને
વિસ્તારવે-વિશાળ કરવે કે તેને ધગડી
સંકુચિત થઈ જતું તે મનુષ્યના પોતાના હાથમા
છે, સંકુચિત કાંઈ પણ સ્થાન ક્યારે એવું નિમ્ન
નથી કે જ્યાં મનુષ્યને બંધનમા પડતું પડે. આ
કાંઈ તેને પરાણે નાણે, પણ હા એટલું તો
ખાતરથી કહી શકાય કે મનુષ્ય સ્વયં અનેક
સ્થાનોમા પોતે ખાસી બંધનોથી મુલાકાત પાડે.
હજી પણ તે ક્યારે તો દરેક સમયે દરેક સ્થાને
તે બંધનોથી પોતાને છોડાવી શકે છે તે
આપણને પણ સરખી નીચ કાઢીમા પણ લાગી
શકે છે અને તેજ આપણને કેવતા મગાન
દેવી, દુર્જન અને મંજુજન, અગાની કે બુદ્ધિ-
માન, દુષ્ટમા જેવા થવા ચાહતા ટોંકણે તેવા
બનાવી શકે છે. કાંઈ કાંઈ સાધવા-કરવા
આપણે હરદમેય નિયમિત પ્રયાસ કરતા
રહીએ તો તે કામ ક્યારે સંપન્ન થાય
તેવ પણ પડી જાય છે પરંતુ પાછી તે તેવ
સુકી દેવા પ્રયાસ-ઉદ્યોગ કરવામાં આવે તો
સહેલાઈથી છોડી શકાય છે. તે આપણને એટલે
સુધી ભ્રમમાં નાખી શકે છે કે મત્સ્યે જીવ-
કલ બૂલી જઈએ છીએ પરંતુ તેમાં એ પણ
શક્તિ છે કે ભ્રમને ધીરે ધીરે દૂર કરી પાછો
સત્ય માર્ગ પકડાવે છે મનુષ્યની સંજ્ઞાવના
એની કંઈ સીમા હોતી નથી, તે અનંત છે
અને તે મંજુ સતત છે.

મનનો સ્વભાવ એવો છે કે તેમાં સમુદ્ર-
લહરી પેઠે અનેક અવસ્થાઓ ઉત્પન્ન થવા કરે
છે અને તેમાંથી મારગ આવે તેવી અવસ્થા
પોતાને માટે પસંદ કરી શકાય. નગ્ન મનમા આ
પણ શક્તિ છે કે તે ચાહે તે સ્થિતિ બદલી
શકે અથવા સંપૂર્ણ તેનો ત્યાગ કરે. તે સદૈવ
એમજ કરતું રહે છે કાંચુ કે નિરન્તર અ-
ભ્યાસથી તેને સર્વ પરિસ્થિતિઓનું જ્ઞાન
સ્વભાવિક થતું રહે છે.

વિચારોની આન્તરિક ક્રિયાઓથી મનુષ્યનું
ચારિત્ર અને જીવન બને છે પણ મનુષ્યમાં
જે પણ શક્તિ મોટું હોય છે કે તે પોતાના
મનોબલ અને ઉદ્યોગથી તે પ્રક્રિયાઓને બદલી
શકે છે. ટેવો, કમશક્તિ અને પાપોના બંધન
સ્વયં મનુષ્યનાજ બંધાયવા હોય છે અને
કેવળ તેજ તેને તોડી શકે છે. એ મિલાય
મનની સામે કાંઈ ઘટ જતું નથી. જો કે તેને
સંબંધ બહાલી સ્થુળ વસ્તુઓ સાથે દૂરેથી
હોય એમ જણાય છે પરંતુ પ્રથમ તેની
સ્થિતિ બદલના સ્થુળ પદાર્થોમા નહતી, બાલ્ય
અવસ્થા આતર અવસ્થાને અનુકૂલ બને છે
અને પ્રકટ થાય છે નહિ કે આંતર અવસ્થા
બાલ્ય અવસ્થાને અનુકૂળ બાલ્ય પદાર્થોમાં
બોમ ઉત્પન્ન થતો નથી પરંતુ તે પદાર્થો મે-
ળવા માટે મનની દુર્ગમતા અને કુષ્ઠતામાં
ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે દુ.ખ અને શોક
પણ બાલ્ય પદાર્થો અને જીવનની બહુવિધ
ઘટનાઓમા ઉદ્ભવતા નથી, તેની જડ
તે તે પદાર્થો અને ઘટનાઓ તરફ મનની અ-
ચિન્તિત પ્રવૃત્તિઓમા હોય છે. જે મન સંતો-
તાથી વિશિષ્ટ પામી જ્ઞાનથી રસાયણ રજું છે તે
જેના ધનિષ્ઠ મનઘટી દુ.ખજ ઉત્પન્ન થાય
છે એવી દુર્ગમતા તથા કુષ્ઠતાનો ત્યાગ કરે
છે એમ કરવાથી તેને જ્ઞાન અને શાન્તિ
મળે માટે પ્રાપ્ત થાય છે.

ખીનને નકામ કહેવાથી અને જાણ અવસ્થાએને પડતીતું મૂળ સગળવાથી દુનિયાના દુઃખ અને શોક પડતા નથી પરંતુ વધે છે. બાજી અવસ્થા આંતર દશાની કેવળ છાયા અને પરિણામજ છે. જ્યારે હૃદય શુદ્ધ અને પરિવ્રજ થાય છે ત્યારે સમસ્ત બાજી પદાર્થો શુદ્ધ અને પરિવ્રજ અનુભવાય છે.

આ સુદિનો એક અટલ નિમગ્ન છે કે જુદા અને એવન અંદરથી બહાર રહે છે અને દુઃખ સેમજ મૃત્યુ બહારથી અંદર પ્રવેશે છે, વાસ્તવ્ય એ છે કે મનની પ્રવૃત્તિ પ્રમાણેજ સુખમ્નુ જીવન થવાનું જાય છે. સંપૂર્ણ વિકાસ સ્વતંત્ર્ય દારાજ થાય છે અને તેથી અત્યંતજીવી પ્રવેક વાતોનો નિર્વ્યય કરવો ઉચિત છે. જે સુખ્ય ખીનની વિદ્ય હવોગ કરવો છેડી છં પોતાની શક્તિ અને મનને સ્વાધીન રાખવા સુધારવા, જળ વધારવા કામે લગાડે છે તે પોતાની શક્તિએને ખીલવી રાખે છે. ઉપરાંત જિતાને રક્ષક પોતેજ બની જાય છે. જ્યારે આપણા ચિત્તને શાન્ત કરવો સફળ થઇએ છીએ ત્યારે ખીન બાકીએને પણ આપણી ઉદ્વેગ અને સ્થિતિથી આપણા જેની શુભ દશામાં લઇ આવી શકીએ છીએ. અર્થિ ધ્યાન આપણા જેવી વાત એ છે કે વાસ્તવિક જ્ઞાન અને શાન્તિનો માર્ગ ખીનના હૃદયપર અધિષ્ટર જાણવા માટે નહિ મજે પરંતુ આ હૃદય અને પરિવ્રજ માર્ગ ત્યારેજ મજે છે કે જ્યારે મૃત્યુ પોતાના ચિત્તપર સ્વયં અધિકાર પ્રાપ્ત કરી શકે. પોતાના આત્મામાંથી સાચ, સ્વ, અને હૃદય શુદ્ધિ ત્યારેજ આત્મામાંથી પ્રકાશી છે. મૃત્યુનું જીવન તેના હૃદયથી અધાય છે એવા વિચાર મૂકે છે, હૃદ છે અને જેના કાર્ય હૃદય છે તે પ્રમાણેજ ચિત્ત ધડાય છે, મૃત્યુ આદે તે નશીન વિચારો ઉદભવાથી ચિત્તનું જીવીન સ્વરૂપ બનાવી શકે છે અને સુખમાં પરિવર્તન કરી શકે છે, તેથી હવે મૃત્યુ આનો ઉપર વિચાર કરવો નોંધજે,

M. M. Joshi.

હા એ હા, અને ના એ ના.

ખીનો આવો દેહડો મચ્છરી કરીને યાકેલો પાકેલો બેટકાખર બેસી સુગી ખીનો અને ધુમાડા કાઢતો હતો. બેટલામાં તેના ગામ બેસી ગપાટાકર (હૈં બે ગોળાનો ચકવા) મહારાજ આવ્યા.

ગપાટાકર—કેમ ખીનો પટેલ ? શું કરો છો ? જ્ઞાનદમાં છો ને ?

ખીનો—આવો બેસો મહારાજ. કંઈ ગમ્યું નહિ તે જરા સુગી ખીનો બેઠો.

ગ—હારતોને યાકેલાને આરામ તો તમાકું છે. લેકો અમથા એને વખેડે છે. જુઓને સાસમાંથી કમું છે કે—

ધુમ્પાન મહારાજ મોટે મોટે મોડાનમ્. (મહારાજને ખજર નહોતી કે જડયા ધુમ્પામાં કે સુધારા ધુમ્પામાં લખેલું છે.)

ખીનો—પશુ મહારાજે એનાથી કંઈ કામકામ તો નહિજ હોં. જુઓને, એ તમાકુથી ને માંજલી મારી દેડ મળાડ મધ છે.

ગ—વાત તો ખરી છે, પશુ એના વગર ચાલતું નથી તો. એ પડી મોજ છે, દીક છે. પશુ ખીનામાઘ, આજે તમે ઉદાસ કેમ છો ?

ખીનો—અરે, મહારાજ, શું કહ્યું ? આ માગ ધર. સામેની પેલી જમીન પડી રહી હતી, એમાં મેં એક ગલકીનો છોડ વાળ્યો.

ગ—દીક કમું. ધરની સામું નકામી જમીન શા માટે પડી રહે ? બે વધુ જાડ વાગવાથી દીક દેખાય.

ખીનો—તે જાડ તો દહાડે દહાડે વધવા લાગ્યું.

ગ—તે તો વધશેજ, ન કેમ વધે ! જેની તમે કટવી બધી મહેનત કરીને જરદાસ્ત કરી, રોજ રોજ પાણી રેડા છો, આતર પુરો છો, એટલે જરૂર વધે.

ખીનો—મેં તો એને માટે એક માંડવો બાંધ્યો ને એ વેલા પર ત્રણ ગલકાં થયાં.

ગ—થવાંજ જોઈએ. જેની તમે પુષ્કળ માફરી કરી તેવું ફળ તમને અવશ્ય મળવું જોઈએ. ત્રેગુ તો શું પણ દુઃખ બીજા વધારે લાગશે.

ખીમો—પત્રી મેં એક ઘરમાં સંધવા ગયું. અને બાકીનાં બે લાઇ હું જગરે વેચવા ગયો.

ગ—લઇ જવું જોઈએ. કેમકે એક તો તમે ગરીબ માણસ છો અને ત્રણે ગલકાં ખાઇ જાઓ, તો પછી એકે વેચ્યા વિના રુસાડ કેમ ચાલે ?

ખીમો—હું જગરમાં જઇ એટલે કે તરત મ્યુનિસિપાલીટીના નોકર એક ગલકું જમાવ તરિકે માંગવા લાગ્યો.

ગ—તે તો મંગેજ. જરૂર મને ચરકારી નોકર છે, એટલે એની ફરજ છે.

ખીમો—પણ મેં તો એકે ગલકું ન આપ્યું.

ગ—ગલકું સારું કહ્યું. તમે કેટલી મહેનત કરીને ઉછેર્યું, તેમા મહા મહેનત ત્રણ ગલકાં થયાં તેમાં વળી એક એને આપી દો, પછી તમારી પાસે શું રહ્યું ?

ખીમો—જ્યારે મેં ન આપ્યું ત્યારે તો તેણે એવવા માંડ્યું.

ગ—તે તો એવો, જરૂર એવો, કેમકે તે તો રટો મ્યુનિસિપાલિટીના નોકર ટેક્સ દસેકટર, તમે તેને ટેક્સ ન આપો, એટલે તે તો એવીને પણ લેજ.

ખીમો—એમ એવવાથી કરીને તે ગલકામાં હાથ પડી ગયા, આવું તુકથાન થયું, જોઈને મને ડુંસો આવી. અને મેં તો એક બે વાત મળવાથી દીધી.

ગ—મારું કહ્યું, એક તો તમે ગરીબ રહ્યા. તેમાં તમારું ગલકું ખરાબ કહ્યું એટલે તમે કડવી વાતો ન સંભળાવો તો શું પણ પડે ?

ખીમો—પછી તો તે મને ગાળો દેવા લાગ્યો.

ગ—તે તો ગાળો દેજ. એકનો તમે ટેકસ ન આપ્યો. વળી તેને કડવી વાતો સંભળાવી પછી તે ગાળો કેમ ન દે ?

ખીમો—ગાળો સાંભળીને મને ખોટું લાગ્યું અને મેં પણ ખૂબ ગાળો દીધી.

ગ—ગલકું મારું કહ્યું. તેણે તમને ગાળો દીધી. પછી શું તમે છાનામાના બેસી રહો કે ? નાંદજ.

ખીમો—પછી તો તેણે ઉકીને મારું ગળું લપીને બે ચાર થાપક ને દીધા મારી દીધી.

ગ—તે તો થાપક જરૂર મારે. પહેલાં તો તમે ટેક્સ ન આપ્યો. અને પછી ગાળો દીધી તો તે કંઈ ચૂં રહે ખરો કે ?

ખીમો—તે તો મારપીટ કરીને એક ગલકું લઇ ગયો.

ગ—લઇ તો જાયજ. શું આટલી ગડબડને તોફાન કરીને પણ ન લઇ જાય ?

ખીમો—પછી તો મેં બીજું ગલકું પણ ફેંકી દીધું અને દીલગીર થકને ઘેર આવી.

ગ—ફેંકી દીધું તે ફીક કહ્યું. જે ગલકાની પાછળ મારપીટ થઈ તે ગલકાંની સી જરૂર ?

ખીમો—પછી તો મેં ઘેર આવીને ઝાડ ઉપાડી નાખ્યું. ને માંડવો બાળી નાખ્યો.

ગ—ઝાડ સારું કહ્યું, જે ગલકાની પાછળ આટલું બધું અપમાન થયું તે ઝાડને રાંખતું એ કાંઈ સારી વાત નથી.

ખીમો—પણ મારું મનતો તે ઝાડને માટે જાડુ દુખી થયું.

ગ—જરૂર દુઃખ થયું હશે. જે ઝાડની પાછળ આટલી બધી મહેનત કરીને પાળી પોષી મોટું કહ્યું તે ઉપાડી નાખવાથી શું કાંઈ સુખ થાય ? જરૂર દુઃખજ થાય, હવે હવે હું તો રજા લઇશ. તો રામ રામ. સારાંસ પાંચક ! તમે આવા ખુશામતીઆઓથી બચજો. *

આલી. } નરહરિ. હ. ઠાકોર
હરચ. }

બગાસું ખાતા ગદાધરે ધડીયાળ વેરે
જેમ જોરથી કહ્યું “રામભગ્ન, સિગ્નલ આપ
પંખળ મેલ પસાર થવાની છે.”

બાદપત્ની સ્થાન રાખે હતી. “અને એક
વાગ્યાનો સુમાર હતો આકાશમાં કાળો વાદ-
ળાંઓની ધટા યથ રહી હતી, અને વર્ષાદિનાં
ખેતરો ટપકતાં હતાં. રામભગ્નન મનમાં
વિચાર કરતો હતો કે સવા વાગ્યાની મેલ
પસાર થયા બાદ એકવાર ઓને દવા આપી
આવીશ. કારણ કે સવારના પાંચ વાગતા સુધી
બીજી કોમપણ ગાડી આવનાર નથી.

ગદાધરની વાત સુણી તે ચમકાયે અને
બીજીજી કહે તેણે કહ્યું “હાં બાલુજી સિગ્નલ
આપો છે.”

પંખળ મેલ આવવાના સુગાથાર આમ-
ળનાં રોશને ટેલીફોનથી આપી બાલુ ખુરશી
ઉપર આવી બેઠા, અને બેઠા બેઠા વિચાર
કરવા લાગ્યા. બાલુ કેટલીક ચિન્તાઓથી
ઘેરાયેલા હતા. એક તો એક એમની પત્ની
કોઈ દિવસ એમની સાથે સારાં મ્હોંથી બોલી
નથી, બીજું એના હૃદય ત્રીસ વર્ષની યથ
તેમાં બધું મળીને એ કે ત્રણ મહિના પત્નીના
હાથની રસોઈ જમ્યા હશે. “કારણકે એમનો
પત્ની વગર વસતીના ત્રણ ઘરવાળાં રોશન
ઉપર એમની સાથે રહેવા પ્રુથી નહોતાં. ગયે
મહિને ગદાધરે પકો કરાવ કરી રાખ્યો હતો
કે પત્નીને જરૂર લાવીશ; અને રોશન મારતર
ભગવાનદાસે એનાથી પકો કરાવ કરી રાખ્યો
હતો. ગદાધરનો વિચાર ‘બીમારીનો રીપોર્ટ’

કરી ચાર દિવસની રજા લઈ પત્નીને લઈ
આવીશું એવો હતો. પહેલેથી લખા પડી કરી
પત્નીને તેનાં પિતાનાં ગૃહથી પોતાનાં ગૃહે
બોલાવી આણી હતી. બધું. કીક કાક કરી
બીમારીનો રીપોર્ટ કરી ગદાધરે રજા
લઈ ઘેર ગયા. ત્યાં જઈ તેમણે જે કોઈ
બેઠું તેનાથો તેનું કીર કરવા લાગ્યું.
બાળીએ હાથના લટકા મરકા કરતાં કહ્યું
“હમારું તો નાક કપાઈ ગયું, રાત્રે તે અહીં
સૂતી હતી અને સવારે તો ગેય થઈ ગઈ.”
ગદાધરે મનમાં વિચાર્યું કે એનાં બાપને ઘેર
ગઈ હશે. પગે ચાલી તે બિચારો ત્યાં ગયો
પણ તેનો તેને ત્યાં પણ પત્નો લાગ્યો નહોતો.
એથી ગદાધરને સમસ્ત સંસારની સ્ત્રીઓ ઉપર
વૃથા ઉત્પન્ન થઈ. બાદ જોમળની સાથે
પહેલેથીજ જાનવું નહોતું અને કોણ જાણે કે
પત્ની ક્યાં ચાલી ગઈ! વિગેરે બાળતથી નિરાશ
થઈ એણે દિવસે ગદાધરે રામપુરનાં મ્હાંનાં
રોશન ઉપર પેતાની નોકરી ઉપર હાજર થઈ
ગયા. ત્યાં પહેલેથીજ સાથેજ રોશન મારતર
એના નામનું જાન્ય પાકીટ એને આપ્યું, તે
બોલીને વાંગતાં માલુમ પડ્યું કે ડ્રાઈક મેનેજર.
તેમને લખ્યું છે કે:—“તમે બીમારીનો જ્યોટી
રીપોર્ટ કરી તમારાં જાનગી કામે ગયા હતા.
હમે એ રીપોર્ટ હૃદયકેટરને આપ્યો હતો.
પહેલાં પછી તમે એના રીતવા બે ચુંદાઓ
ક્યાં છે માટે તમને ફરમાવવામાં આવે છે કે,
તમારે એક મહિના બાદ તમારો જાન્ય બીજા
ડેપુટી રોશન મારતરને સોંપી દેવો. તમારી
નોકરીની હવે કમ્પનીને જરૂર નથી.” ગદાધર
ઉપર વજી વૃદી પડ્યું. તેણે પોતાની વૃથા
તપાસી જેમ તો કુરોડે રીપોર્ટ - ૧૫૦ માલુમ
પડ્યા. હવે શું કરવું? સંસાર ઉપરથી તેનો
મોડ જતો રહ્યો. પરમ દિવસે જાન્ય સોંપ-
વાનો છે એમ વિચાર કરતા કરતા બાલુ
ગદાધર પંખળ મેલ પસાર કરાવના સાંર

પ્રેક્ષકોએ ઉપર ગયા. જરાવારમાં બીમ ગર્જના કરતી પંખજ મેલ આવી પહોંચી.

ગાડી ઉભી રહેતાની સાથેજ યુરોપીઅન ગાર્ડ આવીને કહ્યું “વેલ બાણુ! ટ્રેકનમાં એક સાધુ મર ગયા હૈય ઉરકો ઉતાર લો.” ગદાધરે કહ્યું “સાખ! પહોં મુદાકા કયા હોગા આપ ઉરકો દિલ્લી ઉતરવા લેના.” સાહેબે કહ્યું “નહી; ગાડીમે મુકદા નહીં રખ સકતા, રસ્તેમે હરને સરકા ખીયા થા. પીતે હી વો મર ગયા સમેરે પોલિસ તલાસ કરેગી.” એમ કહીને સાહેબે કુલીઓ પામે યગ ઉતરતી નાંખ્યું. તેની એક ટ્રંક અને બીજું એક પોટલું હતું તે પણ ઉતરાવી પાડ્યું. એ બન્ને ઝીંજીનાં નામ લખી લઇ એક કોપી ગદાધરને આપી બીજી સાહેબે પોતાની પાસે રાખી. જરાવારમાં ગાડી ચાલી ગઇ.

ગદાધરે વિચાર કર્યો કે રાતના ક્યાંતુ મુકદું આવ્યું હશે. વિચાર કરી કરીને ગદાધરે કહ્યું “મુકદાને ગોડાઉનમાં રાખી તાણું બન્ધ કરો.” કુલીઓએ તાણું મારી ચાલી ગદાધરને આપતાં કહ્યું “બાણુ! મુકદું મુક્યુ હવે અચને ઘેર ન્હાવા જવાની રજા આપવી જોઇએ,” સવાર સુધી કોઇ પણ ટ્રેકન આવવાની ન હોવાથી ગદાધરે કુલીઓને રજા આપી. થોડી વારમાં સિગ્નલમેન રાગબજને આવી કહ્યું “બાણુ! મારી સ્ત્રોને દવા પારી છે, હું જાઉં છું; ત્રણ વગ્યા પહેલાં હું આવી પહોંચીશ. એવું કહીને તે પણ અલ્લો થયો. એકલા ગદાધર બાણુ રહ્યો. “અર્ધ રાત્રે હું એકલો છું અને મુકદું ગોડાઉનમાં છે; મુકદું હાર તોડીને તો અહીં નહીં આવી પહોંચે?” એમ મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યા.

(૨)

ગદાધરે વિચાર કર્યો કે આજ આઠ વધે તોકરો કરતાં વીતી ગયાં, પણ કોઇતુ રેલ્વે

ટ્રેકનમાં મોત થયલું જોયું નથી, આજ આ બાજત પહેલ વહેવી મારા જોવામાં આવી છે. ફરી વિચાર :આજે કે મિચારે સાધુ કોણુ જણે ક્યાં જવાનો હશે? એવું પણ આ અસાર સંસારમાં કોઇ હશે કે નહીં? વળી કપાં લતાં ઉપરથી સાધુ માલદાર જણાય છે. એની પાસે નોટો અને ગીડીઓ હોય તો કેવું સારું? સાધુઓની પાસે ધણે ખરે બાગે પૈસા હોય છે, એવી રીતની લાલચ તેનાં હૃદયમાં ઉપરિધત થઇ. વખતે જ્યારે આજુબુને, સદાય પણ કરે એવો વિચાર પણ તેના મનમાં આવ્યો.

ગોડાઉનની ચાવી અને લાલખતો લઇને ગદાધર ઉઠ્યો. બચથી તેવું હૃદય મુકકું હતું, પણ લોભ આગળ તેના ડર જતો રહ્યો. ગોડાઉનનો દરવાજો ડરતાં ડરતાં ખોલી સાધુની કમરેથી ટ્રેકની ચારી કાઢી ટ્રક ખેલો. તેમાં એક થેલી હતી, અને થેલીમાં કેટલાક રૂપીઆ તથા ગીડીઓ હતી. તેને પોતાનાં ગજવામાં રચાન આપી પછી પાછી ટ્રકને બારીકાઇથી તપાસી તો તેમાંથી એક કાગળનું ખંડલ મળ્યું, એમાં પણ નોટો હશે એમ ધારી તેને પણ ગજવામાં સરકાવી દીધું. બાકીનું એક ગીતાનું પુસ્તક, રમાલ, લંગોટ, ગાંભની ડબ્બી વીગેરે હતું તે પાછું જોમતું તેમ મુકી ટ્રકને તાણું વાસી દીધું. ચાવી તે આત્મશુન્ય સાધુની કમરે ખાંધી દીધી તપાસી તો કાચીથી દિલ્લીની માલુમ પડી. જેમ હતું તેમનું તેમ ગોઠવી ગોડાઉનને તાણું મારી દીધું.

સવારે દસ વાગે ડોક્ટર, પોલિસ, ઇન્સ્પેક્ટર અને મેજસ્ટ્રેટ મુકદું જોવાને આવ્યા. બહુ સોઠ જોવાને એકમ થયું. ડોક્ટરે પરીક્ષા કરીને કહ્યું કે “એકદમ હૃદય બન્ધ થઇ જવાથી આ માણસનું મર્ણ થયું છે. બીજું કંઈ નથી. સામાન તપાસ્યો તો ફક્ત આઠ રૂપીઆ નીકળ્યા. દીક્ર તપાસી તો માણુ

તેને સંભાળી પણ “એ તેજ છે” એટલું કહેતા તે બેશુદ્ધ યજ્ઞ ગણ.

પણ ઉપચાર કર્યા બાદ કમળા શુંદિમાં આવી. ઉમાએ પણા ધીરા અવાજે પુછ્યું “કમળા અને સાચે સાચું કહે તને એમણે શું કહ્યું? તું એમને કેવા ધારે છે?” અપ્રવાહથી કમળાની છાતી ભીંજાઇ ગઇ તેણે કહ્યું “બહેન! આ બાબત બહાર પડતાં પહેલાં હું મરી જાત તો સાર સાત કારણ! કે હું હવે ધીરે ધીરે જુની જુનીને મરીશ.”

“નહો બહેન! તું અને ખરેખરી હકીકત કહે કે શું છે? ઉમાએ અધિરી યદને પુછ્યું.

“જેની સાથે મારા લગ્ન થયાં છે તેજ એ છે. એ રામપુર રેશન ઉપર નોકર છે. અહીંયા કેવી રીતે આવ્યા? તે ખબર નથી.” કમળાએ છેવટે જણાવ્યું.

એ સંભળ્યા ઉમા ઉપર જાણે વિશ્વત્ લગા પડી હૈય તેવી યજ્ઞ ગણ અને જેવાન યજ્ઞ નીચે પડી.

થોડા વખતમાં એ સગાચાર ચારે બાજુ પ્રસરી ગયા કે નરેન્દ્ર જાનીને કોઇ બીજો પુરુષ આવ્યો છે. એલું કુણી માતા ગદાધરના ઓરડામાં ગઈ અને કહ્યું “જાણ મેં તને મારો જણ્યો. તું ગમે તે દહરા, પણ તેં મારી પુત્રવધુને ધર્મ સાચ્યો. મારે હું તને સજ્જ કરાવીશ નહીં પણ હવે સત્ય હકીકત કહે.”

ગદાધરે મતાનાં ચરણોમાં શીશ સુકીને કહ્યું “મા! સર્વ સત્ય છે. હોહા ૨ દિનો થયાં તમારા નરેન્દ્રે આ અસાર સંસારની જાણ મેં ને”

તારી સાંધી પત્ની કમળાને સાથે લઇ જા! એક નોકરડી દગો કરી એને તારા બાબતે ઘેરથી લઇ આવીંતી. રસ્તામાં અનાથ દયામાં મારી પુત્રવધુને મળવાથી તે અને લઇ આવીંતી; એ સતી સાંધી છે.”

ગદાધરને કહ્યું આશ્ચર્ય લાગ્યું. પણ કંઈ પણ ન બોલતાં કમળાને સાથે લઇ ત્યાંથી આવતો થયો.

માતા ઉમાને લઇ કાથી લવાસ કરવા ચાલી ગઇ, અને સાત લાખની સમ્પત્તિ ના સરકારને અનાથ બાલકોની કેળવણી અર્થે સોંપી ગઇ.

કુણી મહેનત પછી પાછી ગદાધરને રામપુર રેશન ઉપર કેમ્પુડી રેશન મારતરની જગ્યા મળી, અને પોતાની નોકરી બળવવા લાગ્યો. કમળા પણ પતિ-સેવા શુદ્ધ હૃદયથી કરતી હતી.

કાશીમાં મણિકર્ણીકાના ઘાટ ઉપર ઉમાની સામુએ એક મકાન લીધું હતું અને તેમાં બન્ને રહેતાં હતાં, ઉમા નરેન્દ્રનાં જીવન અરિતને સદા વાંચ્યા કરતી હતી, અને વચમાં કોઇ કોઇ વખત પોતાની મોટી મોટી આંખથી આકાશ તરફ જોઇ રહેતી હતી, અને છેવટે તે કહેતી કે “પ્રભુ! આ કેવી “વિદમ્બણા” કહેવાય?”

“સારમ-સારમ,”
મુરત (અંકચા.)
દીપોત્સવી.

} અમ્બેસાલ સવ-
રામલાઇ દેશાઇ.

‘ પાંચ પગવાળી ગાયથી કંગાશો નહિ

ભોળા હિંદુઓ તથા પારસીઓને ચેતવણી.

મુખ્ય શહેરમાં તેમજ ખીજાં શહેરોના લતાઓમાં કેટલાક દોગી ધુતારાઓ જેઓ પોતાને સાધુ-બાવા તરીકે ઓળખાવે છે તેઓ પાંચ પગ અથવા બે જુઓ અથવા તેવા વિશેષ કૃત્રિમ અંગવાળી ગાયને લઈને ભટકે છે, અને “ચકર-ચકર”ના ઉચ્ચારો કરી ભોળા લોકોને આવીં વિચિત્ર અંગવાળા ગાયમાનાના દર્શન કરાવી પાવન કરવાનો દાવો ધરાવે છે. અને ભાવિક હિંદુઓ તથા પાગમીઓ આ લગોટીયાઓની જાળમાં પ્રસાદ તેને વધાર્યકત પેસા, કપડાં વીગેરે આપે છે, હવે આવી ગાયોને અરેખત કુદરતી પાંચ પગો છે કે કેમ તે આપણે તપાસીશું.

એકના પગ કાપી બીજાની આમડીમાં સાંધે છે.

આથો પાંચમો પગ અથવા વધારાની જુઓ વીગેરે વધારાનું અંગ તદ્દન કૃત્રિમ છે પણ કુદરતી હોતુ નથી અને મહુવા ગૌદક્ષક સભાએ તે બાબત ઉપર સાર અજવાળું પાડેલું છે તેવો પાંચમો પગ, અથવા જુઓ મેળવવા માટે કુખળા વાહરડાંઓના પગ અથવા જુઓ કાપી નાખવામા આવે છે અને તેને ગાયના શરીર સાથે ટેબા દઇ સાંધી દેવામાં આવે છે. આ કુર અને માતકી કામને પરીણામે ખીચારાં પગ અથવા જુઓ વગેરે કાપી નાખેલા વાહરડાંને તેમજ નવો પગ અથવા જુઓ ધારણ કરનાર ગાયને અતીશય દુખ ભોગવવું પડે છે.

સાધુઓ કે ગૌભક્ષકો ?

આવી રીતે જેનો પગ કાપી નાખ્યો હોય તેવા વાહરડાને પછી જીવવું મારી નાખી-આ કહેવાતા સાધુઓ પણ ખરી રીતે કસાઈથી પણ ફર પાખંડીઓ ખાઇ જાય છે અને જે ગાય પણ પાંચમો પગ અથવા ખીજી અંગ ધારણ કરનારી આધિ દરમીયાન મરી જાય છે તેા તેના પણ તેજ દાલ થાય છે.

પાપી કામ માટે ઘરતી સજ કરાવો.

આમ હોવાથી જાહેર પ્રજાને અને ખામ કરી જે અમારા ભોળા હિંદુ તથા પારસી ભાઈઓને અમે વિનનિ કરીએ છીએ કે તેઓએ આવા ધૂર્ત લોકોના કામમા પ્રસાદ તેના પાપી કામને અગ્નિતાથી આડકતરી રીતે ઉત્તેજન નહિ આપતા તેને કાયદેસર કોર્ટમાં સજ કરાવવી જોઈએ. આ પાંચમો પગ, વધારાની જુઓ તથા ખીજાં અંગ તદ્દન કૃત્રિમ છે અને તેની સામીતી એજ છે કે તેવા અંગ ઉપર દયણી અગર તેરી વસ્તુ ભોક્ષવાથી જનાવરને દુઃખ થશે નહિ અર્થાત્ તે અંગ શરીર સાથેનો સજવ ધરાવતુ નથી. તે તેરી એક સામીતી છે કે જે કાયદેસર કામ ચકાવવામાં ઉપયોગી થઇ પડે તેમ છે.

પ્રાર્થના.

અને તે માટે આવા ધૂર્તલોકોથી નહિ કંગાતાં પોતાની સખાવતોને ઉપયોગ મારે રસ્તે કરવા તથા આવા ધૂર્તલોકોને કાયદેસર સિદ્ધા કરાવવા અમે આપણા દેશના જાહેર પ્રજા વર્ગને, જનાવરો ઉપર શુભરતું ધાતકીપણે અટકાવનારી મહાળાઓને તેમજ સત્તાધીશીઓને પુનઃ આગ્રહ પૂર્વક વિનનિ કરીએ છીએ.

શ્રી જીવદયા મહાળની ઑરીમ,
૩૦૯ શરાફ બજાર, સુબઈ ન. ૨.
તા. ૨૫-૧૨-૧૮.

લલ્લુભાઈ દીપચંદ સહેરી,
ઉપ-પ્રમુખ.
શ્રી જીવદયા મહાળ, સુબઈ

ધોળકાના સુવિખ્યાત વૈદ્ય જહરભાઈ

હવણભાઈની સમજણ હવાઓ.

૩૦ પ૦૧૨ું ઈનામ,

૩૦ પ૦૧૨ું ઈનામ,

શુક્રસંહવતી શુદિકા

જવરહર—શુદિકા.

દરેક માણસ સમજે છે કે ધાતુની મજા-
હુતીથીજ સંરીરની રક્તિ અને મજાણની કા-
વમ રહે છે, આવી અવનરપ ધાતુને કોઈ પણ
કુદેવદારા કે અનિયમીત રીતે ગેરકુપયોગ કરે-
રાથી સરીર નિર્જન થઈ જઈ કળતર, વાંસાનું
દાટવું, અકેરાનું ફીકું, મડી જવું, ચાનતવું-
આની નખજાઈ, થોડી મહેનતે વધારે થાક
લાગતો, મજાણનું ખાસી પડી જવું, બેચેની,
કામ કરવા ઉપર કંટાળો, હોઝરીનો જગાડ,
માદયકતવું કમી થવું, ઉધરસ, કાષ, શ્વાસ
વિગેરે વિગેરે અનેક રોગો ઉત્પન્ન થાય છે.
તેના અને તે સિવાય ધાતુ જગાડથી યથેચ્છા
તમામ દરેહોનો નાશ કરી શુક્રસંહવતી શુદિકા
કાવમનું પ્રથમ પદ્ય છે, તેમજ પાચનશક્તિ
ને સુધારી દસ્તને સાદુ લાવી કોઈ પણ રસ્તેથી
જતી ધાતુને અટકાવી ગમે તે કારણથી પ્રાપ્ત
ધોઈ, નામદોનો નાશ કરી ચક્રિત અને
વધેને વધારી સરીરને મજાણુત ફરી પરિપૂર્ણ
મરદાષ જણાવી એ તેના મુખ્ય શુભ છે. છતાં
કોઈ સજાસ સાજત કરી આપશે કે શુક્રસંહ-
વતી શુદિકામાં ચક્રત અને ત્રિય વધારવાનો
શુભ નથી તો તેને ૩૦ પ૦૧૨ું ઈનામ
આપીશું.

ગોળા ૧૫૦ની ૫મી ૧ની કી. રા. ૨-૮-૦

તાણુખી યોગ્ય, તિલો.

ગમે તે કારણથી નરમ પડેલી ગુંદ બા-
ગની રોગ ઉપર આ તલાને માલેસ કરવાથી
ફરીથી ટયાર જની રોગની કમજોરી દૂર થાય છે.

કીમત રીશી રોગ ૩૦ ૨-૮-૦

અમારી દરેક દવાની માહિતી માટે ધાતુપુષ્ટ નામનું પુસ્તક મંગાવી વાંચો.

વૈદ્ય જહરભાઈ હવણભાઈ આરોગ્ય વૈદિક ઔષધપાલય-મુગ મીળક—(શુક્રરાત

અમારી જવરહર શુદિકાથી દરેક જાતના
તોનો ન જાય તો લીધેલા પેસા પાછા આ-
પીશું અને ચોથીએ તાક નથી જતો એનું
સાજિત કરનારને રૂ. ૫૦૧૨ું ઈનામ આપીશું
ગોળી ૬૪ની ૫મી. રા. કી. રૂ. ૧-૦-૦
તદન ગણત.

ધાતુપુષ્ટ નામનું પુસ્તક—નકારી સોખવ
અને ખરાબ વિચારોથી મનુષ્યને સરીરની
પાચમાવી કરનારી કુદેવો પડે છે, તેથી કુદેવો
માંથી મુક્ત કરવામાં આ પુસ્તક એક સાચા
મિત્રની ગરજ સાર છે, અને તંદુરસ્તી સાથે
લાંબુ આયુષ્ય, ઉમદા વિચાર, અને સંપૂર્ણ સુખ
મેળવવામાં આપુરું સાધનો બતાવે છે તે સી-
વાય અમારો અકસીર દવાઓની સંપૂર્ણ મા-
હતી મળે છે ફક્ત એક પાસ્ટ કાઢી લેખ-
વાયા તદન મફત મોકલવામાં આવે છે
પરસ્તીઆની અકસીર દવા.

આ દવા ગમે તે કારણથી યથેચ્છ અને
ગમે તેથી મુલતનાં તેમજ કોઈ પણ જાતની
પરગિયાનો જડમૂળમાંથી નાશ કરી તંદુરસ્તી
સાથે તાદાત આપે છે અને થતી બળતરા,
આકતવું પડ, (રસી) સાંધાનો અને પેદુનો
ફાગવો, કળતર, નિચેની રંગમાં થતી પીડા,
પાતળી પડેલી ધાતુ, ટીપે ટીપે આવતો રોગાજ
ઉપરના જાગનો રોગો, વગેરે દરેક અને આ
સીવાય પરમિયાથી થયેલા તમામ દરેહોના ઉંક
વખનમાં નાશ કરી આવેલી નિર્જનતાને દૂર
કરી સરીરને સહિત આપે છે.

૫૦મી ૧ની કીમત રૂ. ૨-૮-

ધાતુપુષ્ટ નામનું પુસ્તક મંગાવી વાંચો.

નવું પવિત્ર કેશર ।

પૂજન અને આપઘિત ઉપયોગ કરવા યોગ્ય, શા શા તો. ફૂલ અને નમૂનો મફત, પ્રાયેક સ્થાનમાં એજન્ટ જોઈએ છે. અસલ્ય કરતુરી રૂ. ૩૫ શુદ્ધ સિદ્ધાંત ૦૧ અને સુગંધા મમીરા રૂ. ૩૦ તો. અગુરી દિગ રૂ. ૨૧ અને સુમીપત શાદણ રૂ. ૦ નીત

પતા-કાશ્મીર સ્ટોર્સ, નં. ૨૫, અનિગર.

બાટલીવાળાની અકસીર સ્વદેશી દવાઓ.

હિંદુસ્થાનના હુન્નર પ્રદર્શિતોમાં ઓનાના તથા રૂપાનાં ચાંદો મળેલા છે
મેલેરોઆના તાવ, પ્લેગની રાક્ષાતમાં લેવા માટે

બાટલીવાલા એગ્યુમીદયર તથા એગ્યુ પીલ્સ કો. રૂ. ૧.

બાટલીવાલાનું બાલામૃત-બાળકો તથા અશક્તો માટે ટોનિક કીમત રૂ. ૦-૦-૦
બીજી વખણાવતી દવાઓ-બાટલીવાલાની અસલ કપીનાઇનની ટીકડીઓ. એક
અને બે કોનની દરેક રીચીમાં ૧૦૦ ટીકડીઓ એગ્યુમાદયર (નાની) બાલ આના
કોલેરોઈ-કોલેગ, સમઘર્ષી અને ઉલટી માટે કીમત રૂ. ૧-૦-૦
દાંત મંજીત-કો. ૦-૪-૦, ટોનિક પીલ્સ-નમણાઇ અને પાણી માટે કો. રૂ. ૧-૮-૦
અસલ અને ફાળનો મલ્લમ કો. રૂ. ૦-૪-૦. ૧૬ દર્માં કોષપણુ જગાએ મળશે.

ડા. એચ. એસ. બાટલીવાળા સન્સ એન્ડ કંપની લીમીટેડ.

વણી લેખારેટરી, -મુંબઇ.

Dr. H. S. Batliwala Sons & Co. Ltd.

Warli Laboratory-Bombay.

તારનું ચિત્રોનું-બાટલીવાલા, વરલા-મુંબાઇ

કયાં ગભરાયા ? અરે શું હીસ્ટીરયા !

વાયુ સુકતા.

કો. રૂ. ૪-૧૦-૦ પેા જુદું.

હીસ્ટીરયા-મૂગી-રેશફ કે વાઇ, તને લીધે મોઢામાં ફીણ કે લાળ આંકડી-તાણુ-
જેય કે કાંપણી, દાંત મંધાવા, આસ રૂધાવો, આંખો ઘરકાવી શરીરે ચીન, પેટમાં
હુખાવો, અને બેચુાધ, ઇત્યાદિ તેમજ દેટલાકને ચિત્તભ્રમ ઉન્માદ કે ઘલેરચ્છા
ધવાથી બકલુ, રડલુ, કુટલુ, નાસલુ, ધુણલુ સુગાપણું લેવામાં યત્રતા, રયામતા
કુચતા, લાઘવ, ઇંડ લક્ષણોવાળા નના કે જુના હીસ્ટીરયા ઉપર રામખાણુ
છે, હવા વનસ્પતિની, મહીનાની, પથ્થ નહી. ઉપયોગ કરેથી ખાતી,

ગરયાંની કાંકણી કે ફીટ અને આસળ તુર્ત બંધજ કીમત રૂ. ૨) પેા. જુદું. વ્યાયામ કેળાશાસ્ત્ર (શરીર કેળવણી) માટે કસરતનાં ૩૫ :
યત્રનું કીમત રૂ. ૨) પેા ૦) = દેશીનાસુ-નાસુ ચિખવાનું, ઇલાકામાં ટેકર :
શુક કો. ૦) = પેા ૦) =

અમૃતબિન્દુ

સવળા પ્રકારનો દુખાવો, લકવા, સંધીવા, સ્તુળ, ચુક, ઉલટી, ઝાડો, મરડો, કોલેરા, અરૂચી, અણર્ણ, ખાંસી, દમ, સળેખમ, સરહી, માથાનો દુખાવો, દાંત દે દાઢનું કળતર અવાળુનો દુખાવો, મોંમાંથી દુર્ગંધ છુટતી, મળચ આવવી, ખાટાં દે તીખાં ઘસરકાં, કાનનું પાકવું, પડ વહેવું, આંખો દુખવી, શરીરે સોજા આવવા, ઘા લાગવા, ઘસાર પડવા, હાથ પગમાં ચીરા પડવા, ઘાનું પાકવું, ઘામાં જીવ વા, રાંઝણ, નાસુર, પીન્તસ, સુરતી, બેબેની, નળળાઈ, નામદાઈ, હરસ, પ્રમેહ, ચાંદી, વિસ્ફોટીક, બરોળ, અઠવૃદ્ધિ, પ્રદરરોગ કોઈ પણ જાતનો તાવ, વાળો, ન્હાડ, વિગેરે અનેક રોગ આ એકજ દવાથી તત્કાલ દુર થાય છે, વળી ભમરી, મધમાખ, વીંછી, વિગેરેના ડાંખ ઉપર આ એક જાદુઈ દવા છે. માંકડ મચ્ચર, વંદા, કરોળીયા, કસારી ઉપેઈ વિગેરે નુકશાનકારક જંતુનો નાશ કરે છે.

સખતમાં સખત માથાનો દુખાવો માત્ર એકજ મીનીટમાં દુર થઈ જાય છે. માત્ર પેટની ઉપર ચાળવાથી પણ પેટમાંનો દુ.ખાવો મટી જાય છે. પવન છુટવા માંડે છે. અને બાદી-જાદુજની દુર થાય છે. દાંત અને દાઢનું કળતર એકજ મીનીટમાં ચાંત પડી જાય છે. વીંછીના ડાંખ ઉપર તો તેનો ચમત્કાર અલૌકિક જ છે. ઉંચામાં ઉંચી જાતનાં કોઈપણ પેનકીલર કરતાં અસતબંધુ ઘણી ઉંચી જાતની દવા છે. વિલાયતી દવાની દરેક દુકાન ઉપર તે વેચાય છે, હાલમાં તેની ઘટાડેલી કીંમત માત્ર રૂ. ૧૫ પોસ્ટેજ સાથે છે. છ રીશીના રૂ. ૮) પોસ્ટેજ માફ.

કેટલોગ મફત મંગાવો.

સીરનામું:—

“અમૃતબિન્દુ”—આફ્રીસ

નડિયાદ

કલકત્તા અને મદ્રાસના આયુર્વેદિક પ્રદર્શનમાં સોનાના ચાંદ મેળવનાર.

શાસ્ત્રોક્ત દેશી દવા બનાવનારા.

ૐ હુ શ્રીમાત્પુત્રકલ વર્કસ,
એલફન્સ્ટન રોડ, મુંબઈ.—

મંદાગ્નિ વટિ.

પાચનશક્તિ નબળી પડી ગઈ
હોય. કમજબત રહેતી હોય યાને
Dyspepsiaનો અકમીરછવાળ.
બ રતલની બાટલીની કીંગટ રૂ.૨.

ચ્યવન પ્રાશાવલેહ જીવન.

શરીર અને મગજને ખરેખરી
શક્તિ આપનાર આ ઔષધ સમગ્ર
હિદમા પ્રસિદ્ધ છે અમારી બુનાવટ
કેવલ શાસ્ત્રોક્ત છે.
રતલ ૧ની બાટલીની કી. ૩. રા.

સેન્ડોનું સામર્થ્ય અથવા અપરિમિત આપબળ.

દોઢતી મોટર શેકવી, છાતીપર ટનના હીસાબના વજનનું ધારણ કરવું, વીજળી
માફક કુઢાવતે શરીરે હવામાં રવેચળાચારી હસરત કરવી. એ સમયે શરીરમાં
સામર્થ્ય હોય તોજ બની શકે છે. અને એવું અણુટ બળ, દ્રઢ મન અને
ચણકદાર સામર્થ્ય મેળવવા

મદનમંજરી ગોળીઓ.

એકી અવાળે દુનિયાની દરે દીયાએ વીહાર કરી રહી છે. આ ગોળીઓ રોગોને રોગ
મુક્ત કરે છે અને નિરોગોને અણુટ બળ આપે છે. નસોની કમજોરી, ધાતુ ક્ષીણતા, ધાતુનું
તપી પાતળું પડી જવું, શોહીનું ઉઝળવું, અપચો, અરચી, મંદાગ્નિ વગેરેનાં જોત જોતામાં
નાશ કરે છે. લોહી વધારી શરીરને રંધણું બનાવે છે. વીર્યને ઘટ બનાવી કોષ પશુ રસ્તે
જવું અટકાવી શરીરને સેન્ડો માફક-દ્રઢ ચીરજીવી અને ઉત્સાહી બનાવે છે. કી. ગોળી ૪૦
ની ડબીનો રૂ. ૧. બોટું કમ્પાટમેન્ટ મફત મળે છે.

રાજવૈદ્ય નારાયણજી કેશવજી.

હેડ ઓફીસ જામનગર—કાઠીયાવાડ

શાન્ત્ય નં. ૧૮૭ કાલ્યાણેવી રોડ મુંબઈ.

તાવની રામબાણ દવા.

રૂ. ૧૦૦ ઇનામ.

કોઈપણ જાતનો તાવ અમારી દવાથી ના ઉતરે તો પૈસા પાછા આપીશું. શાથીયો તાવ નથી ઉતરતો એવું સાબિત કરનારને રૂ. ૧૦૦) ઇનામ આપીશું. હાથી ૧ ની કિ. રૂ. ૧-૦-૦ ખાસ પરજ નથી.

શક્તિ સજીવન.

શક્તિ સજીવનમાં શક્તિ લાવવાનો અને વિચ્છેદ વધારવાનો ગુણ નથી એવું સાબિત કરનારને રૂ. ૧૦૦) સો ઇનામ આપીશું. શરીરના તમામ અવયવો મજબૂત કરી ધાતુના તમામ દરદો મટાડે છે. હાથી ૧ ની કિ. રૂ. ૨-૮-૦ પરજ નથી.

ધાતુ વિકાર.

મયકર દરદોથી ગયેલું હોય અને તમામ દરદોની દવાથી માહેતગાર થયું હોય તો એક પસારું કાઢ લખી ધાતુ વિકારનું પુસ્તક મફત મંગાવી લેવું.

વૈદ શા. ગીરધરલાલ કહાનજી

મુ. ધોળકા જી. અમદાવાદ.

મફત ! આ બહુરખખર કાપી ગોઠાનારને તમુનાની ખાટલી મફત!

ડૉ. જી. બી. ની

ઔષધક ખુશબોદાર

તપકીર.

(Reg. T. Mark)

દિત્તમ કીમતી ઔષધિઓ સાથે ઉચ્ચ સુવાસિત વસાણાથી
જ્ઞાતતંતુઓને પોષણ આપનારી થનાવી છે.

તમેલા મગજ અને કંટાળેલા જીવને હંડા કરી શાન્તિ આપે છે.

ફક્ત એકજ ચપટી.

પીત્તસ, આધાસીસી, હિસ્ટીરીયા, તંબો, સદ્વેખમ, શરદી, માથાના
ઠણકા, અસહ્ય વિગેરે મગજ અને માથાનાં તમામ દર્દોને દૂર કરે છે.

કીમત રીશીના ચાર આના.

પોસ્ટલ ચી થ્રુ રીશીના આના ત્રણ વજ્ર. ફ્રાન્સ ૧ના રા ૨-૮-૦ ૨. બ. સાથે ૨-૧૪-૦

ખાસ સુચનો—

તપકીર ખરીદતા પહેલાં ટ્રેડમાર્ક તપાસજો કારણકે અમારા ઘણા વર્ષના
અવિશ્રાંત પરિશ્રમને લીધે તથા નિષ્કલંક પ્રસિદ્ધિને લીધે તપકીરનું લગતું
નામ આપી નકલ કરે છે. નકલી માલ કાયદો ની કરતાં નુકશાન કરે છે.
એ સંજોગે ચેતવું છે.

બહારગામ એજન્ટો બેઠએ છીએ. કમીશન સાફ મળશે.

વૃદ્ધમાન એન્ડ સુન્સ.

પાયધુની, ટામ જંકશન, મુંબઈ નં. ૩.

ઉંઝા આયુવેદિકે ફાર્મસી.

સ્થાપન ૧૮૯૪

દ્રક્ષાસવ

આ દ્રાગામન ગ મીને શાવ
કરી દરેક દગદોનુ મુગ ને કમ
જીઆવ નેને દુર કરી દસ્ત
સાધે લાવી કકાની જીખ લ
ગાડે છે મીઠી છંદ નાવે છે
રક્તપાત, અગ્નિપીત, મય,
લોહી વીકાર વિગેરે અનેક
દ હોને નામુદ કરી અદ્યુત
શક્તિ આપે છે

ગિ બા એમના ૧ ૨૭

કારખાનું ઉંઝા

ધ્યાન્ય પાટણ.

કાઠાઆનાક એજર

નારાયણલાલ

દલસુખરામ

વીરભગામ

મધુરવાજ યાકુતા
(યાકુતીનો ગર્ભ)

આ યાકુતી જીવા રીમાં પુદ્ગ
પા જેગ મધેતા ચરી ને
ખાત્રીપુત્રેક ના જીવાન બના
વી કુરતી પક્ષીમ જેવી અ
લોકાંક શક્તિ આપે છે, તથા
પરપરાની જીતી માકુતી છે
આવરકાલની નનીન નકથી
ખનાવથી આ યાકુતીમા ક્રી
અતી વમ જીએનિા સગારેશ
કર્ષે છે કિ ગો ૪૦ની આ
૧ના રા ૧૦

ડે. પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, કેશવ ખીલડીગ, મુબઈ ૨,

નવજીવનાલય

વિજળીનું દવાખાનું.

કેઈ પણ પ્રકારની વાદ માપતી ક્રિયા મિવાય સર્વ દરદે મટાડનારું ખા

એક ૧ નધ ડાક્ટરજેની દવા ની કંઠાજેવાએઈ અ દે અમુત્ય દાસ.

નવા જમાનાની મોગમા મોટા મોધ વિજળી વિજળી ૧ સાચા ય રાત ચરત ના રે

વાગમા દાખલ કરવેથી તે જળવાન બને છે તે મેચ ૨ મનાથો ૨૦૦ જાંબ છે વિજળી
ચદ મેચનન દાખલ જત વર્તા નવરે ન નિા પ્રલેએ, જેર (૩) મ વજેર નવરે અને
૦૧ નેથી મેગે મટાડનારું આ વુ ખાણુ દિદુસ્તા આ આ એમના ૧૦, પુનગામતા યા કેર
વન્ના દરદી માને પાતાના મેગ મે મેગ મટાડવતી સપૂર્ મહાદ ૨ ૨) કીના મે
ના ન પત કાસ ૧૫સગા આવે છે મ હાત નું પુરતક મદત તમે યા ૨૦

ડાક્ટર મહાદેવ પ્રસાદ, ઇ એમ ઇ; એન. ડી ન્યુયોક

ડે. બદ પાસે, તાર ગ્રાપીસ સામેજીમનાવાદ

પ્રસિદ્ધ કરનાર નવી દોષનગાય દાટમાઠ દેરાધ, સસેમ ગ્રાપીસ સોનીરગીય ડુ
પુરત ખપ ગીઆ ચદલા તાસરાળા તે પેળ લક્ષ્મીનારાયણની વાકીમા આવેલા નેન નિજ
વિન્દીગ પ્રેમમા ૦૪ નાથ દમનદાસ કાપડીયાએ છાપ્યુ.

અહિંમાં પામો પામો

No. B 910.

ૐ

સત્સંગ.

શ્રી હૃદય સન નિરોધક છવદયા પ્રયોગિક અને
નાતિરચક મંડળ તરફ શ્રી
પ્રકટ થતું મેસિક પત્ર

પુસ્તક ૧૦ મું
અંક ૭મો.

માસ
સં. ૧૯૮૫

વિષયાનુક્રમ.

વિષય.	પૃષ્ઠ.
૧ આત્મ સ્વરૂપ	૧૮૦
૨ પ્રાસંગિક નોંધ	૧૮૨
૩-૮ કવિતાઓ	૧૮૫
૯ જર્મન ગેરફાળ	૧૮૭
૧૦ ચંદાને માટે આ. સા.	૧૮૯
ખરનાડ મેમ્બરેન નું કહે છે	૧૯૧
૧૧ પુષ્પાલ સુખ્યામિતો રસરસ જીવનકથા	૧૯૨
૧૨ અમે કુળો, સુખ્યામિતો	૧૯૩
૧૩ જર્મન નો પુસ્તક	૧૯૬
૧૪ હું નહિ જોઈ	૧૯૮
૧૫ સ્વચ્છ સુખ્યામિતો	૧૯૯
૧૬ ગોળી-માગનારો મારનાર	૨૦૧
૧૭ વિવિધ વિષય	૨૦૫

આપણો હૃદયગીત

આપણો હૃદયગીત

શ્રીમંતોના સુખનું સાધન.

આજકાલ ગરીબ તેમજ તવગરના સુખનો દેવુ થોનાનો જાનમાલ અને કિમતી ચીજોનું, હુઆ, લકઝારી, ચોર, ધાકડાડું તેમજ બપેર આંગની ધારતીથી રક્ષણ કરવાનો એવો છે. જ્યાં સુધી તેનું સતોષકારક રક્ષણ નથી થઈ શકતું ત્યાંસુધી જીવને દીલકુશ પડતું નથી. એવો કયો મુશ્કેલી હોય કે તેના ઈલાજે હોવાં છતાં આંખતા ઉપાયો ના હો.

મુઆલિમાં ત્રીજોની બનાવવાના ધણા કામખાનાઓ છે છતાં એવાં મોટાં સંદેશમાં મુરતવાલા મેસર્સ. ડૉ. અમીચંદની દાયરમુફ ત્રીજેરીઓ એકી અવાજે સુદૃષ્ટ દેવી પામેલી છે જેનું કારણ માત્ર એટલુંજ છે કે મજબુત કામ છે અને મધ્યમ છે. હમાગ હામની ખામી માટે રાજ રજવાડાઓમાંથી તેમજ પદવીતમાંથી ચોદ તેમજ સ બધે સરદીરીકેટો મળેલા છે માટે બના ગુદરથી ઉપરથી ત્રીજેરી જેવા દેખાતા ખાલી હોં આમાં તમારા અમુલ્ય પૈસાનો બોમ આપતા પડેલાં જરૂર એક નખત હમારી દુકાનની એક દેશો કે જેથી ત્રીજેરીની સવળી માદીની મળતા ચકાવ.

ખીન્ડ કામો જેવાં કે તાળાં, કો, કિય બોલો પથ તેવા આગ્રીલાયક બેનાક ખાવે છે. વધુ ખુશ રજામાં ધણ સકશે. પ્રાઇસ લીસ્ટ મશત મોકલીયું.

મેસર્સ. ડી. અમીચંદની કું.

દાયરમુફ ત્રીજેરીઓ બનાવનાર
૬. હજીપીઠ બંમર, સુરત.

ELECTRIC POCKET LAMPS

વીજળીના દીવા.

- (૧) નાના મજાગા પન્ડ રાખી ચકાવ છે.
- (૨) આગની બીલકુલ ધારતો નથી.
- (૩) તેલ, દીવેટ કે દીવાસળીની જરૂર પડતીજ નથી.
- (૪) ફક્ત આંખ નીચે ખમેડાંગ બપકાદાર રોશની થાય છે.
- (૫) જ્યાં પન્ડ ધૂણી કે ધુમાડો થતો નથી કે વાસ આવતો નથી
- (૬) રાત્રિને વખતે ઓછીકા તજે રાખી જરૂર પ્રસંગે કામમાં લેવ સાંજથી સવાર સુધી બીજા દીવા જળતા રાખવાનો નકમો પ અટક છે.
- (૭) ખાસ કરીને ડીસ્ટ્રીક્ટ ફરતી ઓશીસરો, જાગણ તેમજ મુદર લોકો વાસ્તે ધણાજ ઉપયોગી છે. કી. રૂ. ૨૦, ૪, ૫, ૬, ૭ અને ૮. ચોરસ ૮ આના. રેપરમેટરી રૂ. ૧

ડી. ગોવિંદ ગોસ્વામી દેવ (ગોસ્વામી ગણપતીવા)

એક નવું સાહસ.

સાહિત્ય પ્રેમી બન્ધુઓ, લાયબ્રેરીના સેક્રટરીઓ કૃપા કરી આ
જાહેર ખબરની નોંધ લેજો.

અમારા તરફથી હાલમાં જ ખોલવામાં આવેલા

શ્રી શારદાવિહાર પુસ્તકાલય

(બૂકડેપો)માં ગુજરાતના દરેક વિદ્વાન લેખકોનાં
તથા દરેક સંપ્રદાયનાં પુસ્તકોનો સંગ્રહ
કરવામાં આવ્યો છે.

તમને કોઈ પણ પ્રકારનાં પુસ્તકની જરૂર જણાતાં એક વાર આ
પુસ્તકાલય (બૂક ડેપો)ને જરૂર યાદ કરજો.

વધુ માટે લખો:—

શ્રી શારદાવિહાર પુસ્તકાલય.

C/o સત્સંગ એક્સિસ—સુરત

આપણા દેશની ધાર્મિક, આર્થિક, રાજકીય અને સામાજિક સુધારણાનું
વિશાળ અને અનુભવી જ્ઞાન મેળવવું હોય તો વાંચો
૨૫૦ દિ૦ બાબત અર્થલાલ સહરલાલ દેસાઈના

લાખણો અને લેખો.

૬ જેની પ્રસ્તાવના.

ગ્રાંથ બાળવતરાય કંટ્યાણરાય માટે લખી છે

અંગ્રેજી ગુજરાતી વૈજ્ઞાનિક ગ્રંથો પર પાકું પૂર્ણ દિ. ૨-૮-૦

ગુજરાતી વૈજ્ઞાનિક દિ. ૨-૦-૦

લાયબ્રેરીઓને શોભાવે તેવાં વિદ્વાનોને પણ પ્રિય થઈ

પહેલાં ઉત્તમ પુસ્તકો.

૧. રાજયોગી—અને પરમાર ધારા વર્ષા-
દેવ. બા. ૧ લો અને ખીન્ને (બે પુસ્તક).
ઐતિહાસિક રસિક નવલકથા, જેની બે વરસમાં
૪૦૦૦ નકશો હાથે હાથ ખપી ગઈ છે.
કિં. રૂ. ૪-૦-૦.

૨. દેવી ખડ્ગ-ઉપલાજ સેખાની તેચીજ
ખીજ ઐતિહાસિક નવલકથા કિં ૧-૧૨-૦

લોકમાન્ય તિલકની લગવઢગીતા-કિ.
૩-૦-૦

શ્રી શંકરાચાર્ય ચરિત્ર—૨૨૦ મણિ-
શંકર હરિકૃષ્ણ ચાસ્તી રચિત પાકું સોનેરી
નામકું પૂકું ૩૦૦ પૃષ્ઠ છતાં કિ. ૧-૦-૦

અનંગ લક્ષ્મ—નામ પ્રભાજેજ ઉચો
આદર્શ રજુ કરનાર પ્રો. બેઘનની એક અપૂર્વ
હિન્દુ ધર્મની શુદ્ધ ભાવના પોષતી નવલકથાનું
ભાષાંતર, આશ્વત્થિ ખીજ. અનુવાદક સાકરલાલે
અંશુતલાલ દેવે ખી. એ. પાકું પૂકું ઉચા
કાગળ છતાં કિ. ૦-૮-૦ પ્રો. બેઘનની પ્રસ્તા-
વના વાંચકોજ નિમત્ત વસુલ થાય છે
આ પુસ્તક દરેક ગૃહસ્થે ઘરમાં રાખવું જોઈએ.

ગીતાંજલિ—સવા લાખ રૂપિયાનું પુસ્તક
માત્ર સવા રૂપિયામાં.

૨૧. રા. કલ્યાણરાય નથુલાઈ જોશી ખી. એ.
તથા

૨૨. રા. હરિલાલ માણેકલાલ દેસાઈ ખી. એ.
નો ઉત્તમ પુસ્તકો.

રાષ્ટ્રિય પદ્ધતિ—રાજદારી પ્રત્યેની
અર્થામાં રસ પૂર્વક બાગ લેતાં ચિખવું દોષ

તો આ પુસ્તક ૦/૨૨ ખરીદો—૨૬૦ પાન
પાકું પૂકું કિં ૧-૦-૦

મુષ્ટિની ઉત્પત્તિ (મચિત્ર) આ ઉઠી
હિસસુધી બારેલા અંધની તન સાદી અને સંરથ
ચીતે મુંઝવણ કરવામાં આવી છે. ઉત્તમ બાઈન્ડીંગ
કિં. ૦-૧૪-૦

વિજ્ઞાનની વાતો—આ અંધ પણ તેજમોજ
ઉપયોગી અને ઉત્તમ છે પાકું પૂકું ૧-૦-૦
દેશ દેશની રસમથ વાર્તા વિદ્વાનોને પણ
દેશ દેશની ગાંઠિય વાતો પુસ્તક વાંચતાં
બે ધડી આનંદ થાય છે. દરેક ગૃહસ્થે આ
પુસ્તકો કિ. બિ. યોગ્ય છે. દરેકની કિં. ૦-૬-૦

કવિતાનું ઉત્તમ સાહિત્ય.

કિ. બ. રણજીડબાઈ ઉપરામ રચિત કાવ્ય
સામ્રાજ્ય અંધો.

લઘુ સિદ્ધાંત ટ્રાયલિ—કિં. ૫-૦-૦

રણપિંગળ—બા. ૧ લો કિં. ૨-૮-૦

રણપિંગળ—બા. ૨ જો કિં. ૨-૮-૦

રણપિંગળ—બા. ૩ જો કિં. ૨-૮-૦

નિમલ પ્રબંધ—પ્રાચીન ઐતિહાસિક કાવ્ય

જેમાં ધણી ન્યાતોનો ઇતિહાસ મળે છે. ટીકા

સહિત પા. પૂકું કિ. ૧-૪-૦

અનુકેમણિ રામાયણ—કિં. ૦-૪-૦

ગાય કાવ્યો—કિ. ૦-૬-૦

ગુર્જરી માતાને ચરણ—કિ. ૦-૨-૦

અહિન્સા કાવ્ય કલાપ—બા. ૫. કિ. ૦-૧૦-૦

પા. ૫. કિ. ૦-૧૨-૦

જીત માળા—કિ. ૦-૪-૦
 હૃદય પુષ્પાંજલિ—કિ. ૦-૧૨-૦
 રાષ્ટ્રીય ગીત—કિ. ૦-૧૦-૦
 સોરઠનું સાહિત્ય—શાહીઆવાડમાં ગવાતાં
 ચોપાઇ, દુહા, સોરઠનો સંમંક. કિ. ૦-૮-૦
 કુસુમ ગુચ્છ—કિ. ૦-૮-૦
 પ્રેક્ષાત્તર માળા—(ધર્મના વિવિધ પ્રશ્નોનું
 સમાધાન આ કાવ્યમાં કરવામાં આવ્યું છે.
 પા. ૫. હિતમ માળા. કિ. ૧-૮-૦
 સંતોષ સુરતર (પ્રાચીન કાવ્યો અને તેની
 ટીકા) કિ. ૦-૨-૦

નીતિ પ્રધાન નાટકો.

જયકુમારો વિજય નાટક. કિ. ૦-૧૨-૦
 લાલિતા હુબ્બરદરકે નાટક કિ. ૦-૮-૦
 નાજ દમયંતી નાટક કિ. ૦-૮-૦
 બાણાશુર મરમરિંદન કિ. ૦-૮-૦
 લેખક કિ. બ. રણછોડભાઈ ઉદયરામ
 રામ વિચાર—કિ. ૦-૧૨-૦
 મુકેવિ-રામિતિ (એક સુંદર હારપરસાનું પુસ્તક)
 કિ. ૦-૪-૦

રસિક નવલકથાઓ.

મહારાષ્ટ્રીય કથાકુંજ કિ. ૦-૧૦-૦
 પ્રતિજ્ઞા પાલન કિ. ૦-૧૨-૦
 પાપપુજ કિ. ૦-૧૨-૦
 ખલીફના પરાક્રમ પા. ૫. કિ. ૧-૦-૦
 અદ્ભુત આગબોટ કિ. ૧-૦-૦
 બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તી નોવેલ કિ. ૦-૮-૦
 કુસુમ અને કુસુદ,
 (સ્વ. ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી અને રા.
 દ્વારામ ગૌડમલનો પચાવનકાર કિ. ૦-૬-૦)

રા. રા. વાલીલાલ ભાતીલાલ શાહના
 મનન કરવા યોગ્ય પુસ્તકો.
 હિત શિક્ષા. ૦-૪-૦
 સુવર્ણ માળા ૦-૮-૦
 સુનેશ કથામાળા ૦-૩-૦
 પ્રાણી દિસા અને પ્રાણી
 ખોરાક નિષેધક ૦-૫-૦
 સુદર્શન બા. ૧ લો ૦-૪-૦
 સદ્ગુણ પ્રાપ્તિનો ઉપાય ૦-૬-૦
 નૈત સમાચાર ગદ્યાવલિ
 ખંડ ૧ થી ૧૦ કિ. ૩-૦-૦

ધર બેઠા અંગ્રેજી શીખવું છે ? મંગલો.
 અંગ્રેજી શિક્ષક કિ. ૦-૬-૦
 પ્રપોઝિટરી લેમ-બ કિ. ૦-૧-૬
 Saturday talk પા. ૫. કિ. ૦-૫-૦
 " " કા ૫ કિ. ૦-૪-૦

રાવસાહેબ મધુવચરામ બળવચરામ હોદ્દો
 (રીટાયર્ડ અમલદાર)ના પુસ્તકો
 શ્રીકૃષ્ણદર્શન અને રામાયણ રસબિન્દુ-
 રામાયણ તથા શ્રીમદ્ ભાગવતનું
 ખરેખરે માર્મિક રહસ્ય કિ. ૨-૦-૦
 મહેધર મહિમા—(શિવપુરાણનું
 માર્મિક રહસ્ય) કિ. ૦-૮-૦
 મનુષ્ય જાતિનો કેમ વિકાસ—સૃષ્ટિની
 ઉત્પત્તિ સંબંધી અનેક ચારિત્રો આ.
 ધારે આકર્ષક વિવેચન કિ. ૦-૮-૦
 શ્રીચંદ્રાખ્યાન—એક ઐતિહાસિક કાવ્ય ૦-૮-૦
 હૃદયવિનોદ—બા. ૧ કાવ્યનો સંમંક કિ. ૦-૮-૦
 " " બા. ૨ " , કિ. ૦-૮-૦
 " " બા. ૩ " , કિ. ૦-૧૨-૦
 ક્રોધનિષેધ—મુમુક્ષુને મનન કરવા
 યોગ્ય સર્વોત્તમ ઉપનિષદ (કિ. ૦-૫-૦
 મુવાસિકા—એક રસપૂર્ણ કાવ્ય) કિ. ૦-૪-૦

પ્રભુ ભક્તિ—પાકું પૂઠું ગીત્ત બોધ-ગ્રંથ
કિં. ૧-૦-૦

શ્રી પાંચાલી ચરિત્ર—પાકું પૂઠું ગ્રંથ
કાગળ કિં. ૧-૦-૦

મુદિ વિદ્યા—અધ્યાત્મ શક્તિના પ્રભાવ
મજુલો હોય તો આ પુસ્તક વચ્ચે વાંચો
પાકું પૂઠું ગ્રંથ કાગળ કિ. ૧-૮-૦

શ્રી બુદ્ધોપદેશ—(ભગવાન બુદ્ધના
ઉપદેશમૂલ) કિં. ૦-૬-૦

આત્મ પ્રદીપ—પાકું પૂઠું, ગ્રંથ કાગળ
કિ. ૦-૮-૦

આત્મ જીવન—કિં. ૦-૮-૦

મરણ અને મરણોત્તર જીવન—(લેખક
મીસીસ એની બોસેટ) ૦-૪-૦

ભક્તિયોગ—(સ્વામી નિવેદાનદા ભક્તિ
વિપવપર બાપજો) કિ. ૦-૬-૦

શ્રી રામચંદ્ર—કિં. ૦-૮-૦

ગ્રંથોત્તરમાં ગુપ્ત કથાં છે ૧-કિં. ૦-૬-૦

ગુરુદત્ત વિદ્યાર્થીનું જીવન ચરિત્ર—ગ્રંથ
આદ્ય વિદ્યાર્થીનું જીવન ચરિત્ર કિં. ૧-૪-૦

સ્વર્ગનો સાથી—(વિવિધ આખ્યાનો,
કિ. ૦-૧૨-૦

કાર્તિકેશ્વર અનુકરણ—(લેખક, જગનનાથ
હરિલાલ પંડ્યા) બી. એ. રા. ૦-૪-૦

ધનામના મેળાવણીમાં આજકાલે તથા
શ્રીઓમાં લ્હાંણી કરવા ચોગ્ય પુસ્તકો

બાલ પ્રાર્થના—૦-૧-૦

કન્યાવિકૃત દોષ દર્શન ૦-૨-૦

ભારતનો ઉપકાળ ૦-૦-૬

નહરત ૦-૧-૦

વેદીયા ઠાર ૦-૧-૦

અભ્યાસ યોગદર્શી ૦-૨-૦

હરિશ્ચંદ્ર નાટકનો સાર ૦-૧-૦

કૃષ્ણ વિષે નિબંધ ૦-૨-૦

રાત્રિમાં દર્શક ઉપદેશમાળા ૦-૨-૦

લાભકારી ધર્મ વચનો ૦-૦-૬

નીતિ રત્નમાળા ૦-૨-૦

બાળબોધ માળા ૦-૦-૬

શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા પ્રવેશક ૦-૧-૬

મુમુક્ષુનું નિત્યકર્મ ૦-૧-૦

બોધવચન માળા ૦-૦-૬

મરણ પછી શું થાય છે? ૦-૨-૦

ગુપ્તની શોધ. ૦-૧-૦

સેવાનો માર્ગ ૦-૧-૦

હિન્દના ગદ્યાન પુત્રો ૦-૩-૦

લઘુ લેખ સંગ્રહ ૦-૨-૦

માંસ ભક્તિ ગદ્યાત્મ ૦-૧-૬

જ્ઞાતિ સમાજ આદિ સ્વચિન્તન ૦-૧-૬

મુદરેલ સાગર ૦-૧-૦

વેદિક ગીતાવલી

શ્રીઓસોદીકલ સોસાયટીના તેમજ
સર્વ પ્રકારના પુસ્તકો અગારે ત્યાંથી મળી
સાકે-લખો

શ્રી શારદાવિહાર પુસ્તકાલય

Co.—સત્સંગ ઓફિસ.

સોનીદૂળીયા—મુરત

પુસ્તક ૧૦૪.

અંક ૭૦૦.

સત્સંગ.

માહ

સં. ૧૯૭૫

આત્મ--રહસ્ય.

૬--સંસ્કાર.

મનની પ્રત્યેક દૃઢ વૃત્તિનું નામ સ્વભાવ અથવા ટેવ છે, તે વિચાર નિરંતર મનમાં આજ્ઞાથી પડે છે. નિરાશા અને પ્રસન્નતા, ક્રોધ અને શાન્તિ, શોભા અને ઉદારતા આ સર્વ વાસ્તવિક રીતે જોતાં મનની બિન બિન અસ્ત્રાણો જણાયો. જ્યારે મનુષ્ય લાંબા સમય પોતાના મનને એકજ બાજુ લઈ જાય છે ત્યારે તે જોઈ પ્રમાણે આદેશો રૂપ ધારણ કરી શકે છે. પણ તે એટલે સુધી કે મનુષ્ય આજ્ઞાશક્તિ તેમજ વર્તણૂક કરે છે, કદિ કોઈ વિચાર હમેશા આજ્ઞા કરે તો તે એક દિવસે મનનો દૃઢ સ્વભાવ જની જશે અને એવા દૃઢ ક્યેલા સ્વભાવોથીજ મનુષ્યનું જીવન બધાય છે.

મનનો સ્વભાવ એવો છે કે તે પોતાના અનુભવોની પુનરાવૃત્તિથી જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે છે, જે વિચારોને ચિત્તમાં રાખવા પણ સુરક્ષિત જણાય છે તેજ વિચારોને એક દિવસે ફરી ફરી મનમાં સ્થાન મળવાથી મનની સ્વાભાવિક અવસ્થાનું રૂપ ધારણ કરી શકે છે, કોઈ બાબત નહીં કામ શીખવાનો પ્રારંભ કરે છે તો પહેલા હથિયારોનો કેમ ઉપયોગ કરવો એ જ્ઞાન તો બાજુએ રહ્યું પરંતુ, તેને જરાજર હથિયાર પકડતા પણ આવડતું નથી. પણ એક સરખો તે કેટલાક સમય સુધી પ્રયાસ કરતો રહે તો તેજ બાબત ધણી ચતુરાઈથી

કામ કરી શકશે. આવીજ રીતે મનુષ્યના ચિત્તની છે. કોઈ વખત એવું પણ બને છે કે જે વિચાર ઉદભવવાજ આસંભવિત જણાય છતાં તેજ વિચાર ચિત્તમાં લાગે લાગત આનંદ વાદી છેવટે મનુષ્યના આદિચિત્તો તે મુખ્ય વિભાગ--(સંસ્કાર) બની જાય છે અને પ્રકૃતિ સાથે તન્મય થઈ રહે છે.

મારા કે નહારાં સંસ્કારો પાડવા કે હલે દૂર કરવા કે તે સુધારવામાં દરેક મનુષ્યની સુક્તિનો સવળો આધાર મનની શક્તિમાજ છે, મનુષ્ય માટે પૂણું સ્વાધીનતા પ્રાપ્ત કરવાનું માન આ જોઈ જ હાર છે. મનુષ્યમાં જે પ્રકારે જરામ સંસ્કારો પાડવાની-મદ્ય કરવાની શક્તિ તેજ પ્રકારે સુ સંસ્કારો જામત કરવાની શક્તિ પણ વિદ્યમાન છે. આ વિષય ઉપર અધિક પ્રકાશ નાખવાની આવશ્યકતા છે તેમજ સર્વ બાંધબાંધ દરેક સંજોગોમાં આ અનુષ્ઠાન જોઈ સંપન્ન દૃઢ વિચારશક્તિથી કામ લેવું ઉચિત છે. સાધારણ રીતેમર બાંધબાંધ વિશ્વાસ પૂર્વક જણતા હશે કે પારમાર્થિક કાર્યો સાધવા કરતાં કોઈનું ખર્ચ કરવું અતિ સહેલું છે, પરિત્ર અને સંવેદનશીલ જીવન ગુજારવા કરતાં પાપી-નિફટ જીવન ગુજારવું તેટલું મુશ્કેલ નથી, આ વિચાર વિચિત્ર જન સમુદાય આ વાતને સત્ય માને છે, લગવાનું છુદ્ધ એક રથાને ઉપરે છે કે "નિફટ અને પવિત્ર હાનિકારક કાર્યો કરવા ધણી સુલભ છે પરંતુ પરમાર્થ જ્યાં જલાઈના

લાભ દાયક પવિત્ર કર્મો કરવા ધણી હલ્લિ છે.”

લોકોના વર્તન તરફ દ્રષ્ટિ ફેંકીએ તો આ કહેણું ઠીક લાગે છે, પરંતુ તે સર્વથા સત્ય ના પણ હોય શકે, હા, કેટલેક અંશે આ સિદ્ધાન્ત સાચો હશે, પણ આ કોઈ અટલ અથવા વિશ્વ વ્યાપી નિયમ નથી. મનુષ્યને જાણના કામે દરવા કરતાં ખૂંડ કરવું સા માટે સહેલું યથ પડે છે ? તેવું કારણ એજ કે સંસારમાં અવિધોષકાર ફેલાઈ રહેલું છે, પદાર્થોની વારત્તવિક સ્થિતિ—દશાતું જ્ઞાન નથી, તેમજ જીવનનાં મહત્ત્વને લોકો પૂરા સમજતા નથી. બાળકે શીખવા પ્રારંભે ત્યારે કલમ બરાબર ના પકડાય કે અક્ષરો બરાબર ના લખાય એ ધણું સહેલું છે, ત્યારે દરેક મરોડદાર અક્ષરો લખવા કે બરાબર કલમ પકડવું તે બાળક માટે કઠિન અને કટલાઈ ચા માટે છે ? કારણ એજ કે બાળકોને પ્રથમ કલમ બરાબર પકડવાનું કે સારા મરોડદાર અક્ષરો લખવાનું જ્ઞાન હોતું નથી, એ અભ્યાસક્રમ ચાલુ રાખ્યા પછી તેને જે વિષય કઠિન લાગતો હતો તે હવે ધણી સરળ યથ પડે છે. એટલું જ નહિ પણ હવે અનાવડી રીતે બરાબર અક્ષરો લખવાનું કાર્ય કઠિન તેમજ અનાવરપક યથ પડશે. આવીજ દશા મન અને જીવનની છે.

પ્રારંભમાં ઉત્તમેષાત્મ વિચારો ચાલુ કર્યાં કરવાને, તેમજ સારા સારા કાર્યો યોજવા માટે નિરંતર ઉદ્યોગ—ખંત અને યત્ન લેવાની જરૂર છે, પરિણામે ઉત્તમ વિચારો અને જાણના પારમાર્થિક કાર્યો કરવા માટે મનુષ્યની જ્ઞાતિ સ્વભાવિક રીતે સરલતાથી ટેવાઈ જાય છે. જિંદગી બુદ્ધિ થતી નથી, ખરા કામે માટે સાદસ યતા નથી, પાપ મોર્ચોના કાટા મળતાં જ મન યથડી હો છે. એક કારીગર કામ કરતાં કરતાં પોતાના કાર્યમાં નિપુણ થાય છે. દરેક મનુષ્ય નિરંતર અભ્યાસથી, આત્મજાનિતા, દેશ સેવાના, જનસેવાના પવિત્ર કાર્યો સહેલાઈથી આપી શકે છે, માટે

પવિત્ર વિચારોને પુનઃ પુનઃ મનમાં આણી તે ઉપર મનન કરવાની ધણી આપસ્યકતા છે. જે મનુષ્ય ઉત્તમ અને પરમાર્થે ભર્યા સાત્ત્વિક વિચારો સહેલાઈથી કરી શકે છે, કર્મો કરાવનાર પતિત વિચારોનું કદિ આકં-મણ યતાંજ કુણું હો છે, કર્મો હો છે. તે પૂણ્ય પુણ્ય ખરેખર ઉત્તમ-પરમ પવિત્ર સત્તાના માર્ગ પર પહોંચી ગયા છે, જગતમાં તેજ મહાપુરુષ મનુષ્ય દેવે વિશુદ્ધ અને આત્મિક જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી લીધું છે.

મનુષ્યને પાપ કરવું આટલું સરળ અને સ્વાભાવિક કેમ યથ પડ્યું છે ? એજ કારણથી કે હરહંમેશ તેને દાર્દર અને પાપમય વિચારો કર્યા કરવાની ટેવ પડી હોય છે. ચોરને અવસર મળે—લાભ મળે તો તેને ચોરી કરવાથી દૂર રહેવું ધણું મુશ્કેલ યથ પડે છે. કારણકે ધણી લાંબા કાળથી તેણે લોભ અને લાલચના વિચારોમાં વણાઈ રહ્યું છે, પરંતુ જે સદા અવિચારોના વાતાવરણમાં રહે છે, જેણે સત્ત્વ અસત્ત્વને વિવેકપૂર્વક જોળખી શકે એટલી શુદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી છે, જેના હૃદયમાં ભૂલે ચૂકે ખૂંડ કર્મો કરવા ખ્યાલ પણ આવતો નથી એવા સાચા પ્રતિભા સંપન્ન મહાત્મા પુરુષને હાથે એવા નીચ કાર્યો કેમ યથ શકે ? તાત્પર્ય એ છે કે ગમે તો સદગુણ હો કે દુરુણ હો એ સધળા સંસારો અભ્યાસથી પડે છે. અને એ અભ્યાસનું પીઠું નામજ ટેવ છે. હજારો મનુષ્યોમાં કોષ અને અસંતોષાદિ અવશુષો સામાન્ય રીતે ધર કરી બેઠા હોય છે, કેટલાકોએ તો અવશુષોના પોતાના ચરીરમાં આશ્રમ-અખાડો જમાવેલો હોય છે, કારણ કે તેઓએ દંભેશ અસંતોષ ભર્યા, નીચ, અધર્મ, નિન્દિત કર્મો પાર પાડવાનાજ વિચારોનું સેવન કરેલું હોય છે, આથી જગતમાં ભયંકર કુલો યતાં નજરે પડે છે. આવી રીતે ન્દાનેથી મહોશ ગુનાહો કરવાની ટેવ પડે છે. જીવનમાં કોષ, અસંતોષ છત્રપટ, હુઆઈ અને ધુવિયાં આદિ દુરુણો તેમનાં મિત્ર યથ પડ્યા હોય છે.

આવા કુસંસ્કારના સદાજીવીઓપણેથી શરૂ થતા તે આત્મા અધમ-પતિત માર્ગ પર વિચરી પોતાના સત્ય આનંદમય સ્વરૂપને બૂલી જાય છે, માટે દરેક માનવજાતીઓ માટે સરલ સર્વોત્કૃષ્ટ અને હિતિત માર્ગ તો એ છે કે દરહમેશ માત્ર પવિત્ર વિચારોનેજ સ્થાન આપવું, તે દિવન વિચારોને આત્મચરણમાં રાખી તદ્દત્તસાર કામ કર્યા જવું આ રીતે કરતા સ્વભાવ નિર્મળ, ખરાગ વતાવજીવી લહરિઓ રહિત શાન્ત ખતરી પછી શેવ અને

શોભ ગોહાદિક અસંતોષ માટે સ્થાનજ કર્યા રહે છે ? સધળા દુઃખીઓનો એની મેળે તદ્દન નાશ થઈ જશે, અઝયાસથી આ રીતે પ્રત્યેક પાપી વિચારોને ચિત્તમાંથી દૂર કરશે શકાય છે, પ્રત્યેક દુઃખીઓનો નાશ થઈ શકે છે અને એજ પ્રકારે દરેક પગો પર મનુષ્ય નિઃશ્વ પ્રાપ્ત કરી-પ્રાપ્તિવ કરી પોતાના દેહને, હૃદયને મનુષ્યનું-આત્માનું મંગલમય-પવિત્ર મહાલય બનાવી શકે છે

M. M. Joshina.

પ્રાસંગિક નોંધ.

‘સત્સંગ’ ના ચાલુ વર્ષના અઠો એક પછી એક નિયમિત અમારું હૃદય ‘સત્સંગ’ રીતે આડકોના કર નિયમિત થયું કમળમાં રજી થતા જાય છે, તે જોઈ અમને તથા અમારા હિતૈષીને આનંદ થયો સ્વાભાવિક છે આડકો પછી કે જેઓ અનિયમિતતાને અવલખી નારાજ થતા હતા, તેમને હવે આથી સતોષ થશે માસિક નિયમિત કરવા સાથે તેમાં રિપયો પછી સર્વોપયોગી સમાજના દરેક અંગોને પોતાના લેખેની પસંદગીનું ધોરણ સ્વીકાર્યું છે આ સર્વનું દારણ અમારી હાથની આડક સંપ્રદા, જન સમૂહનો પ્રેમ તથા મળના આશ્રયને આભારી છે કે અમારા સર્વ ઉત્સાહનો આ પ્રગતિ માટે ઉપયોગ થાય તો આ કાર્ય હજી સારા સ્વરૂપમાં દર્શન આપે અને તે ગાંઠ અમારા આડક વાંચક જાન્યુઓએ નિયમિત રીતે આનો પ્રચાર કરવા અમારા યત્નમાં સદાગામી થવું શકે છે

ગાયો માટેની ખીજ બેઠક તા. ૩૦ મી

અને -૧ મી ડિસેમ્બર

ખીજ ગો કોન્ફરન્સ દોહી ખાતે મહામ તરફના જાણીતા હિંદના

નેતા શીમાનુ વિજય રાધમચાર્યના પ્રમુખપણા હેઠળ મળી હતી દેશની ઉત્પત્તિ માટે ગામોનું સરસનું કેટલું ખર્ચ જરૂર છે તે હવે જન સમૂહ સમજતા જાય છે, હિંદ જેની ૮૦ મી વસ્તીનું ખેતી ઉપર નુજરાન છે, જેનો મુખ્ય આધાર ગો અને ગોશ્વ, છે હિંદનું ગોધન અમે આગળ અકામા દર્શાવી ગયા તેમ હતીઆના મર્વ દેશે કરતા દરિદ્ર છે. આ હીન દશાનો અત સરકારની મદદ વિના થઈ શકે તેમ નથી. આપણે જાણીએ છીએ કે મીસરના સુવર્ણને પોતાના રાજ્યમાં ખેતી ઉપયોગી જનવરોને વધ અટકાવે છે આનું ઉદાહરણ હિંદની સત્તા ધારીઓએ પામ લેવા જેવું છે,

કોન્ફરન્સમાં આ સવાલ પર લક્ષ અપાયું છે અને તેણે જે મતનગના ઠરાવો પસાર કર્યા છે. કોન્ફરન્સના સન્માનકારિણી કમિટીના પ્રમુખ જોન. લાલા સુખીર સિંહનું ભાષણ ખાસ ધ્યાન જેએ જેવું છે. આર્થિક તથા પ્રજાના આરોગ્યની નજરે હવે સરકાર અને પ્રજાએ ગોવંશનો વધ અટકાવવા તનતોડ મહેનત કરવી જોઈએ છે.

જેટલું નુકસાન ફરથી થાય છે, તેટલું

તમાકુથી થતું નથી, કુ અને ચોખા એ વાત ખરી છે. મેકે હિસાબ. પરંતુ તમાકુથી નુક-
 શાન થવા વિના રહેતું
 એ પણ નિઃસંદેહ છે તો પણ તમાકુ
 બીજી રીતે પણ આપણને પ્રમુખ નુકશાન
 છે. તમાકુ જેથી વ્યવસ્થાની પાયામાં કરતી
 માટે પાણીના સાધનવાળી નદી કાંઠાની
 જમીન મોટા જગ્યામાં વપરાય છે. આ
 ન જો બાત વાવવા માટે વપરાય તો
 માની હાલ જે મોટી ક્ષેત્ર આપવી પડે
 તેમાં ઘણો ઘટાડો થઈ જાય એમ છે આ વાત
 તો સમજે છે. જે ૬૦૦ વીંધા જમીનમાં
 હવે જલે બાત પાડીએ તો દર વીંધે
 મળુ પાક ગણતા ૫૦૦૦ ગણુ પાકે
 ૫૦૦ માણસની વસ્તીનું એક ગામ
 ખું વસ પોવાય. આ ગણતરી આપણે
 જાણે છે એ જોઈએ. જ્યારે આપણે તમાકુનું
 ૧૨. નિદાણાએ ત્યારે બુધે મરતાને યાદ
 વા જોઈએ છે.

મિ. વરસભ લીમજી ટોડીયા પોતાના
 હાથેને ઘડો આપતાં હાથે છે કે અમારી
 ગત પડતી કોમોની અંદર દારૂ ખીવાનું
 હું પુરું વ્યસન છે એ વ્યસનથી કેળાં
 હાં વપકર પરિણામો નીપજે છે. કેટલાએક
 કો માને છે. કે દારૂ એ દુશ્વર તરફથીજ
 ખોચ કરેલો છે. જેથી તેને વાપરવામાં કંઈ
 ૧૫ નથી.

દારૂનો હું વ્યસની અનુભવી માણુ મ હું
 એક વખત દારૂનું વ્યસન કરીને જતો
 તો ત્યારે હું એમ સમજતો હતો કે મારા
 માન કાંઈ નથી. એવામાં મારા જેવજ
 તારા વ્યસની મિત્ર બંધુઓ સામા ગયા.
 મને એક ખીમતી સાથે તોરમાં બોલતાં
 કહતાં તકરાર થઈ. તકરારનો પાયો એટલે
 વધી ગયો કે તે વખતે ખીમત સલાહ
 રનાર મિત્ર ન હોત તો મારો જીવ બચા-
 રવો પણ મુશ્કેલ હતો. હાલ હું આ પુરા
 વ્યસનથી મુક્ત થયો છું.

ડૉન કોમના નજીવતા નેવાયિક મુનિરાજ
 શી વલ્લભ વિજયજીને.
 નેવાયિક મુનિ શ્રી વ્યાખ્યાનોથી મીઠાકર
 વલ્લભ વિજયની (આગરા) નામેતાળીય
 અહિંસા પ્રવૃત્તિ ગામેના જમીનદારોએ
 અહિંસા ધર્મ પ્રસાવ
 ધમ માંસાદાર છોડી દીધો છે, તેઓની સાથે
 તેઓના નોકરોએ પણ માંસાદાર તજ્યો છે.
 આ હીલચાલ દરમ્યાન મુનિ શ્રી વલ્લભ
 વિજયજીને ધક્કો દરકતો નહીં હતી, છતાં પણ
 તે સામે ટકી રહી આવું રૂડું પરિણામ તેઓ
 લાવી ચકયા છે તે ધક્કા આનંદની વાત છે.
 દરેક બધુઓએ આ હીલચાલને આગળ વધા-
 રવા મંડ્યાં રહેવું જોઈએ તોજ શુભ પરિણામ
 જલદી આવે.

ડીજેન્ગરની આખરે લીલીગાં ને અનેક
 પારપદો કોન્ટ્રેન્સો કે
 સમાજ સેવા જેની સંખ્યા તમજાજ
 કોન્ટ્રેન્સો ૩ હજન જેટલી થવા
 જાય છે તેમાં સમાજ
 સેવા કોન્ટ્રેન્સ આપણું ખાસ ક્ષેત્ર છે.
 વિંદનાં હાલમાંજ સમાજ સેવા સંબંધી કંઈક
 જાગૃતિ આવી છે. અને ઉત્પત્તિ માટે આ જાગૃતિને
 પૂર્ણ જડાર ખીલી નીકળે તેવા ઉપાયો યોજવા
 જોઈએ. રત્ન. મહાત્મા ગાંધીજીના ચળેમાં
 કહેનાં જે ટાક દેશ કાલ વિના ગઈ ને ક્રૂર
 ગઈ છે. એવી તાકા વેલી લાગવી જોઈએ.
 દેશમાં શમના કુંગરના કુંગર પડેલા છે.

આ વિકટ પરિસ્થિતિના અંત માટે દરેક
 બાઈઓએ સમાજ સેવાના શમો માટે આત્મ
 યોગ આપવો જોઈએ. વિંદના સમજું માણસો
 આ વાત ધ્યાનમાં લે તો વિંદનો ઉદય ધારવા
 દરતાં ધણી સમીપમાં આવે.
 આવી કોન્ટ્રેન્સો આવી જાગૃતિ ફેલાવ-
 વામાં એવા પ્રેમી હૃદયોને યોગ્ય માર્ગ અત-
 લાવવા ખાસ સાધન બનુ છે.
 કોન્ટ્રેન્સમાં થપતાં વ્યાખ્યાનો સમાજ
 સેવાની વાવવાને આગળ વધારવા માટે ઉત્સાહ
 આપનારા છે. કોન્ટ્રેન્સના પ્રમુખ તરીકે મિસીસ
 સરોજાબી નામદેવ વિવેચન પૂર્ણ આદર્શથી
 ભરેલું હવું. એકંદરે કોન્ટ્રેન્સનું કાર્ય પ્રશંસા
 ખાતે હવું.

સત્સંગ,

(હરિગીત)

લાખો કવિઓ મહી ગયા મતમગ પાંહો સાગ છે,
સત્સંગથી ખુરતુ દરો ને સ્વર્ગ કેર કાર છે,
સત્સંગથી છે આગર સમગ આપે શા છે.
સ સગથી લક્ષ્મી મે મતમગથી વળી પાન છે. ૧
સત્સંગથી ધર્મો વે રત્સંગથી કૌશલ છે,
સત્સંગ વિજુ સર્વે નહાસુ ચીજ તેહ અમુક્ષ છે,
સત્સંગથી સુરે ગમે એ કુલ પણ ફલ છે,
સત્સંગ એની વરતુ છે ને પુખ્ત પણ પુલ છે ૨

અગમે-નિગમે જગ બોધો લા,
વર્ણશ્રવના મરી ધર્મ દલ,

સમજ બહુ સજનન એી ગયા,

ગુરુધર્મથી તો તદરૂપ થયા ૬

મતુ જન્મત-જન એ સાધક છે,

મગતા જગ બંધનકારક છે,

તજ તે કરી પ્રીત નાવજા,

તરતુ બા પ્રેમી એ રદ વકજી. ૭

પ્રેમ જુનન-વૈરાદરા }

તા ૧-૧૦-૧૮ }

પ્રેમી

કૃપાનદાસ ગોવિંદજી આચર

‘પ્રભૂ મહેર ત્યાં કરશે સદા’

સોહિણી ગચલ

રસીયા રમે રસ રેલખા, કરતા કીડા રમ મહેવખા

કટુતા બેર ને લેશના, પ્રભૂ મહેર ત્યાં કરશે સદા.

આનદમા કચરવ કરી, કુટુમીઓ શાયે રહી,

ને પ્રેમ ભરશે ન કદ, પ્રભૂ મહેર ત્યાં કરશે સદા.

ગુદ પ્રેમતુ ને નાન છે, નાસિક દેતે દલાવશે,

નખશે સદા છુટયા વિના પ્રભૂ મેર ત્યાં કરશે સદા.

૧ નેના હવખાં રનેદની, મુર્તિ અનેરી છે જડી,

તે રનેહીને તસ રનેદના, પ્રભૂએ ખવા મ ધન દીધા,

ધનવત ને માને હતા, ધનહીન- આને થયા,

૨ ન્યાધી મેંયા ત્યા તે ગયા પ્રભૂતી સદા એવી લીલા.

ધર્મ અને સ્તગનના, ખીત્યા રહે બાગ્ય સદા,

અધર્મ કષ્ટ કચડક ગયા, પ્રભૂતી સદા એવી લીલા.

થડા સમિર સુમવાદને, વિષ્ણુ વલ ધનવત નાખમે;

૩ રકો પાયા વલોવિના, પ્રભૂ મહેરથી થતી ના ઇળ

ધનવત માને હુ મુખી ધન હીન માને હુ સુખી;

ધનહીનમુખી મહીથી પ્રથમ, પ્રભૂતી અગમ અવીલીલા

ને દાઝ હુ ખીની જાગુતા, મન નહી મદખાણુતા,

૪ તે સ્વર્ગ સુખ અર્ધપામતા, પ્રભૂને વળી મનભાવના.

હે હરી! હે ધવત! જગપાવડે! પરમેશ્વરા! ૧

ધુન એ મચી રહી ત્યાં સદા, પ્રભૂ મહેર ત્યાં કરશે સદા

૧ મુન }

૫

બાલ મેનક

ઉપાધિમય કહની.

ચોપાલ

પૂર્વે એક પવનનું રાજ, જયમ જયમ વાહું સાંજાજય,	
પ્રાંત પ્રાંતના દાકમડીધ, અધિકાર સૌ તેને દીધ.	૧
પડ્યો એક મોટો દુષ્કાળ, ખેડુન વર્ગ યથો કંગાવ,	
ભરી શકે નહિ મહેસુલ કેમ, કોપ્યો દાકમતાતો દોષ.	૨
આપ્યા ખેડુત ખાંધી દાથ, આપ્યો એક સંન્યાસીમાથ,	
દોરીને લીધા દરબાર, મારે બહુ મુદ્દગરનો માર.	૩
ખેડુનકહે દુઃખ વાદળ ધર્યું, સત્તા આગળ ચાણુકી પર્યું,	
બધા રડે સન્યાસી હઠી દાકમને મન કૌતક વસે.	૪
સન્યાસી છું સાચું બોલ, દાકમ કહે કેમ હસે અતોલ.	
કહે સન્યાસી ન્યાય ન નામ, પખાલ વાંક પાકાને ડામ.	૫
વાંક ન મારો હું છું રોકે, આ કહનીનો સબજો વાંક,	
છતાં વાંક વિજુ શિક્ષા યામ, હસવું આવે તેથી રાખ.	૬
સુણી દાકમ મન અચરજ સામ, કહો કહનીને મદિમા ભામ,	
તવ સન્યાસી કહે સારાત, સુણજ્યો આ કહનીની વત.	૭

→ૐ તેથી શું વળ્યું? ૐ←

ક્યાં ઉઘા નીચા અહીં તહીં બનીને ફાંકડા ફકડ,
અભિમાને અતિ અફડ વળ્યું તેથી રે બાઇ શું ?
ચઢાવી બુઢને 'મોળ' સુરોમિત રાઇ અને કોથર,
ખીસામાં રેઘમી રૂમાલ વળ્યું તેથી રે બાઇ શું ?
મેનેરી ફેમનાં ચરનાં ધરીને હાથમાં છતી,
ચઢાવી પાનતી પટ્ટી વળ્યું તેથી રે બાઇ શું ?
લુહું ન્યાં બોલવું ઝલું સોમન તો સાચના લીધા
મદોશના પીધા પ્યાના વળ્યું તેથી રે બાઇ શું ?

* * *
લજ્જા ને નસત રાખી—વીતિની સોબતી રાખી
કુસંગોને દંધ :નાખરે—કરો કંઈ આત્મને ખાતર,
ખીચારા બાપરા ગરિબો—ફરે નાગા અને બુખ્યા;
દંધ વસનો અને કંઈ જાન—કરો કંઈ આત્મને ખાતર,

અપંગો છે બહુ! અધા—નથી યાતા કંઈ ધધા
કંઈ કંઈ એમની આશિષ—કરો કંઈ આત્મને ખાતર
વિવેકી નેકી રે યાદ—ખરો રસ પ્રેમ પી પાછ
કરો સહુ ધર્મમાં ભાઈ—કરો કંઈ આત્મને ખાતર.

+ + + + +

નથી કોઈ દરિમકિત નહિ કંઈ તથા મુકિત,
ખન્યા મોટા અને ચાખા વાસુ તેથી રે ભાઈ શુ ?

હરિ મંદીર. પી ૪

હરિ રામ.

“ રટીલે રસિક રમતા--રામ ”

રટ તુ રામ ! સીના પતિ રામ ! !—
રસિલો રામ ! રઘુવીર—રામ ! !—
રટીલે રસિક રમતા—રામ—
શ્રીપતિ રામ ! છુન પ્રિય રામ ! !—
શુભદ શ્રી રામ ! પતિ પ્રિય રામ ! !—
રટીલે રસિક રમતા—રામ—
શ્રી પતિ રામ ! પતિ પ્રિય રામ ! !—રટીલે
શુભનો વિદ્યાસી ! દુઃખનો દીવાસી ! !—
હરનો હૃદયાસી ! પ્રિયકર રામ ! !—

શ્રીપતિ રામ ! પતિ પ્રિય રામ ! !—
રટીલે રસિક રમતા—રામ ! !—
રનેદે-રમરને ! ખાને-ધરને ! !—
જાપે-જાપને ! ભાવે-મજને ! !—
શુભદ શ્રી રામ ! છુન પ્રિય રામ ! !—
રટીલે રસિક રમતા—રામ ! !—
રમે-રમતાં ! !—રશે-હરતાં ! !—
ભાવે બહુતાં ! !—શવે ત્યાં હરતાં ! !—
વિશારે કેમ ! તું “વસવ-રામ” —રટીલે—
—‘વિહારી’—

—શ્રી—

જર્મન ગોરક્ષણ.

આજ પીરતાળીસ વર્ષ યમાં એક સરખી
જર્મનીની સર્વ શાસ્ત્રમાં એટલે વેદાત, યાસન,
અર્થ, કાવ્ય, કૃષિ, ઉદ્યમ, વાણિજ્ય, અને યુદ્ધ
નિગેરમાં ઉત્પતિ થાય છે, અને આજ જર્મન
માનવ-સમાજ ભૌતિક અને આધ્યાત્મિક
શાસ્ત્રનો પથેચ ઉપભોગ સે છે. જર્મનીનો
એ ઉદય એટલો ધીમેથી અને ચોક્કસાપ્તથી
થયો છે કે, તેની કાવના પ્રસ્તુત યુદ્ધ પૂરે

જર્મનીના પડોશમાં રાષ્ટ્રને પણ નહોતી, એ
ઉત્પતિ જર્મનીના અવિદ્યોત પરિશ્રમનું ફળ છે
એમ સમસ્ત યુરોપ અબહુતું કહેતું છે. દતિ-
દાસ તરફ જોઈતું તે એવી ઉત્પતિ આજે
સમય ટકતી નથી દોરણ કે પ્રસ્તુત યુદ્ધ
જર્મનીનો પરાજય થયો છે અને તેની ઉત્પતિ
સિખર તૂટી પડ્યું છે. હાલતનો કમજ એવો
છે કે તે ચડે તેજ પડે.

મનુષ્યનું આયુષ્ય પણ સરખી રીતે વ્યતિત થતું નથી. તેજ ગતિ ગળ્ફી છે. દરરોજ દિવાળી કરતાં એક નખન હોળી અને એક વખત દિવાળી હોય તે ઉત્તમ! જર્મનીની ઔદ્યોગિક ઉત્પત્તિની સર્વને જાણ થઈ છે. કારણ દરેકજના વપરાસની સરે વસ્તુએ સમસ્ત જગતને જર્મનીજ પૂરું પાડતું હતું. પણ કૃષિ વિદ્યામાં જર્મની પૂરું પ્રતિષ્ઠિ છે એ ધણા ખરાને ખબર નથી.

ભૂમિ એ કામધેનુ છે, જર્મની આપણી કામધેનુને પૂરતો ખોરાક ખાવા દેતું નથી. કારણ આપણા જન્મ દરિદ્રી લોક થોડાક પેશા માટે કેટલીક કૃષિ વિદ્યાનો ઉદ્દર્શ કરનાર વસ્તુઓ વેચી દે છે તેમજ આપણી ભૂમિ દિવસે દિવસે અસક્રિય થતી જાય છે, અને પાક પણ કમતી પાકે છે, આપણે અહીં જનારોનાં હાડકાં અને રકત સર્પ જર્મની અને અન્ય પૂરાજાઓના દેશોમાં જાય છે. એ જાને વસ્તુઓનું ઉત્તમ પ્રકારનું ખાતર થાય છે પણ આપણે દેશ તેના સાબ લેતા નથી. આપણી ભૂમિમાંથી ઉત્પન્ન થયેલું અનાજ અને અન્ય વસ્તુઓ પણ આપણે પરદેશને આપી દઈએ છીએ, એટલુંજ નહીં પણ જનવરોનો ખોરાક પણ આપણે જુજ કિમતે વેચી દઈએ છીએ.

ભૌતિક સંપત્તિને ઉપભોગ લેવાને અયોગ્ય એવાં આપણાં શરીરો ધર્મને જાહેરમાં છે. એ ઉપભોગ આપણે નથી લેધો. એમ નથી. પણ દેહને કદ સિવાય સુખ મળે તો સારું એવી આપણા દેશના લોકોની અતરેજા હોય છે. એને બદલે ભાગ, ગંજ, અરીજી વગેરેનું સેવન કરી હરિ હરિ કર્યા કર્યું કે જમ પણ એ ધર્મને પસન્દ નથી. પૂરાપનાં સુનરેલા રાષ્ટ્રો વિમાનમાં બેસી પ્રવાસ કરવા સાથમાં ત્યારે આપણે હજુ પગેજ ચાલી ચાલીને મરીએ છીએ. આપણે પગેજ રખાયા કરવું

એવી પરમેશ્વરની ઇચ્છા છે એ માનવ આપણ જાણ બઠેનું છે. જાંખાન પૌર્ણિય રાષ્ટ્ર છે અને લેણે ઉદ્યોગથી યુરોપની બામરી કરી તેને કંઈ ધર્મને અટકાવ્યું નહીં! ઉદ્યોગ કર્યા મિત્રાય તૈયાર ફળો ખાસને ગળાતા દિવસો હવે રદયા નથી, યુરોપ, અમેરિકામાં કામચીતું સંરક્ષણની અગવળ બપોલગથ ચાલી રહી છે.

આપણે અહીં ગોરક્ષણની અગવળ અમ ત્રીસ પાત્રોમ વર્ષથી રક થઈ છે, પણ ત્રીસ વર્ષ પૂરે ને ગોરક્ષણની રિયનિ દત્તી તે પણ આજ કાયમ નથી, એનું મુખ્ય કારણ ગોરક્ષણનું એકાંગીપણું એ ગોરક્ષણમાં જાતિભેદ છે તેજ છે. અર્થ ગોરક્ષણ પાંચસોળામાં કિંવા ગાંધારીમાં થઈ ચકતું નથી. અત્ત છવથી જેમ પ્રાચીન રક્ષણ થઈ ચકતું નથી તેજ પ્રમાણે ગાંધારીમાં ગોરક્ષણ થઈ ચકતું નથી પ્રાચીન સંરક્ષણ થવાને જે પ્રમાણે દરેક શુદ્ધ અને રક્ષણને લેધએ તે પ્રમાણે પ્રત્યેક શુદ્ધમાં ગોરક્ષણ થવું જોઈએ. ગોરક્ષણ થાય ન કુર્યું તો ચાલશે પણ શુદ્ધને તો કંઈજ નેધએ. ગોરક્ષણનો મર્થ ભાર ખેડતો ઉપર છે, અને એ કારણે જે પ્રમાણે પાંચસોળા, ગાંધારી વિગેરેને મદદ કરીએ છીએ તેમ પ્રમાણે ખેડેનાને મદદ કરવી જોઈએ. જે પ્રમાણે એકાંગી ગોરક્ષણ છોડીને કાંગી અને ગોરક્ષણ થવું જોઈએ, અને તેજ પ્રમાણે ગોરક્ષણમાં જાતિ ભેદને પણ વિધાનથી આપવી જોઈએ. અહાણ જાતિ એટલે તેમ જાનની જાત પણ એટલે માનવામાં આરે છે. સંકટ સમયે મનુષ્યનું રક્ષણ કરવું એટલે માત્ર આજેનાનુંજ રક્ષણ કરવું? જાણીને સર્વ જાતિ ન થાય પામયે તો ચાલશે? હજી આજેના જગતમાં રહે તો એ જે કહેવું જેમ સૂચિતા બરેલું છે તેમજ સદ્ગતી સુધારણાં ગોરક્ષણ એટલે જાનનુંજ રક્ષણ કરવું

એ કહેવું જૂન બરેલું છે. જનવરોમાં આજણ, દાનિય, વૈશ્ય, શુદ્ર એ સર્વનું સંરક્ષણ થતું નોંધજે. એની જનતવરી નીચે પ્રમાણે:—

આજણ—ગાય-જાળદ.

દાનિય—ભેંસ-ખાડા.

વૈશ્ય—હાથી, ઘોડા રિગેરે.

શુદ્ર—જકરાં, મેઢાં, જાટ રિગેરે.

અતિ શુદ્ર—હુકરો (પિગેરે).

એ સર્વ જનવરો એતીને ઉચ્ચોગનાં છે અને તેથીજ એ સર્વનું પાલન કરવું નોંધજે અને ગૌરક્ષણનો અતિભેદ તોડનો નોંધજે. જે પ્રમાણે વૈદિક કર્મ આજણો કરે છે, તેજ પ્રમાણે ગૌરક્ષણ કૃષિકારોએ કરવું નોંધજે. એ કામમાં આજણોએ કૃષિકારને મદદ કરવી નોંધજે. જનવરોની જુદી જોડથી એકનો કમી શકશે તેટલી જીવન કોઈથી યજ્ઞ સકલાની નથી. આપણા દેશમાં દરેકના કંટલાએ જનવરો મૃત્યુ સ્વપ્નમાં જાય છે અને તેથીજ આપણાં દેશનું પરુ-ધન દિન ને દિન કમતી થતું જાય છે. યુરોપખંડમાં ગૌરક્ષણની અળવળ જોરથી થવા લાગી છે, તે નીચે આપેલા આંકડા ઉપરથી વાંચકને માલુમ પડશે.

ઇંગ્લાંડ અને જર્મનીમાં પગાતાં જનવરો.

પગાતાં જનવરો. ઇંગ્લાંડ ૧૯૧૪. જર્મની ૧૯૧૩.

ઘોડા	૧૩૯૯૫૦૦	૪૧૨૬૦૦૦
ગાય-જાળદ	૫૮૭૭૫૦૦	૨૦૧૫૩૭૦૦
જકરાં-મેઢાં	૧૭૨૫૯૭૦૦	૯૧૭૧૮૦૦
હુકરો	૨૪૮૧૫૦૦	૨૧૮૮૫૧૦૦

જર્મનીની શેક સંખ્યાના પ્રમાણમાં દર શબ્દ માણુમે એક ગાય અને એક હુકર પાળવામાં આવે છે. એ સિવાય મરઘાં, બતકો, પારેનાં, વીગેરે અસંખ્ય પ્રાણીઓ પાળવામાં આવે છે. ઇંગ્લાંડ કરતાં જર્મનીમાં આશરે આઠ ગણા હુકરો વધારે છે. અને

તેથીજ આ ચાલેથી મહાન લડાઈમાં માંસાજનો વડુ તોડો પડ્યો નહોતો. એકાં મેઢાં કરતાં હુકરો માળવાં એ વધુ ક્ષાપદાકારક છે એવું તેઓને માલુમ પડવાથી તેઓની પેદાશ વધારવામાં આવી અને જકરાં મેઢાની કમી કરવામાં આવી. ઇતિહાસ અને ભૂગોળની જોડી રીતે અન્ધિય થયેથી છે તેથીજ રીતે એતી અને પાળવાનાં જનવરોની અન્ધિય પરસ્પર અવલબેમી છે. કહેરમા પાંજરાપોળ કાઢવાથી યુરોપનાં ગૌરક્ષણ યજ્ઞ સકલું નથી. ગૌરક્ષણ એકનો તરફથી થતું નોંધજે અને એ શોકોને મદદ કરવાનું કામ સુચિસ્થિત શોકોનું છે. એકનોને ઉત્તમ જીવ, ઉત્કૃષ્ટ ખાતરો, અને મજૂરી જેમજ અન્ય ખર્ચ માટે બ્યાજ પૈસા મળવા સારૂ દર વાલુકે એક પેઢી રચાવન થવી નોંધજે એ પેઢીનો ઉત્તમ પ્રકારે ઉપયોગ કરવા સારૂ તેઓને પ્રાથમિક શિક્ષણ મળે એવી સમગ્ર યત્ન નોંધજે. એથી રીતની સમગ્ર યાચ તો એતીનો ઉત્કર્ષ થશે અને સાથે સાથે ગૌરક્ષણ પણ થશે. એતીની ઉત્પત્તિની જુદી થવા સિવાય ગૌરક્ષણ થતું અશક્ય છે. ઇંગ્લાંડ અને જર્મનીમાં દર એકરે જોડનું ધાન્ય ઉત્પાદન થાય છે તેને ફે માગ પણ આપણા દેશમાં ઉત્પાદન થતો નથી એવી સ્થિતિમાં આપણા દેશના કૃષિકારો ધી રીતે ગૌરક્ષણ કરી શકે ? ઇંગ્લાંડની જર્મની અને દવાપાણી જર્મની કરતાં ઉત્તમ પ્રકારનાં છે છતાં જર્મનીમાં જોડનું અનાજ ઉત્પાદન થાય છે તેટલું ઇંગ્લાંડમાં ઉત્પાદન થતું નથી. એવું કારણ જર્મનીમાં સારી પદ્ધતિથી એતી ચતી હોવાથી અને ખાતરોનો વધુ ઉપયોગ થતો હોવાથી તે છે. સમસ્ત વિષયનાં જોડો “પોટારા” ખેતર માટે વપરાય છે તેટલો પોટારા એકનું જર્મની એતીનાં કામમાં વાપરે છે અને તેથીજ ઇંગ્લાંડમાં દર એકરે ૧૫ ટન થઈ ઉત્પાદન થાય છે ત્યારે

જર્મનીમાં ૩૩ તેરીસ ટન ઉત્પન્ન થાય છે. ઈંગ્લેન્ડમાં ૧૧ અગીયાર ટન બટાકા ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે જર્મનીમાં ૫૫ પંચાવન ટન થાય છે !

જર્મનીમાં બટાકાનો પાક વધારે પ્રમાણમાં પકવવામાં આવે છે, કારણ કે હુકરો બટાકા ઉપરજી હવે છે. તેજ પ્રમાણે બીટરૂટની પણ પુષ્કળ પેદાશ જર્મનીમાં છે. જર્મનીમાં સર્વ ખાંડ બીટરૂટમાંથીજ બનાવવામાં આવે છે. જર્મનીની કૃષિની વૃદ્ધિ આટલી બધી થઈ છે તેનું કારણ ખાતર અને ચારત્રીય પદ્ધતિ છે એ બાબતોનો ફેલાવો શિક્ષણ સિવાય થયેલ અશક્ય છે. દાકડાં ખાતર તરીકે વાપરવામાં આવે છે એ બાબત આપણા ખેડુતોને આશ્ચર્યજનક લાગે છે ! ઇંગ્લાન્ડમાં કૃષિ શિક્ષણ માટે દર વર્ષે ૧૧૭૦૦૦ એક લાખ સત્તર હજાર પાઉન્ડ ખર્ચવામાં આવે છે. ત્યારે જર્મનીમાં ૪૮૪૦૦૦ ચાર લાખ ચોર્લીસ હજાર પાઉન્ડ ખર્ચવામાં આવે છે. એટલે ઇંગ્લાન્ડ કરતા ચાર ગણા ખર્ચ જર્મની કરે છે અને તેનાથી કોષક બેવડું ધાન્ય અને પાંચ ગણા બટાકા જર્મનીને મળે છે. ઇંગ્લાન્ડ કિંવા જર્મની એના કરતા આપણી લોકસંખ્યા સાત ગણી છે અને જો નાં સરકાર કૃષિ શિક્ષણ સાથે આપણા દેશને માટે ખર્ચ કરે તો કૃષિનો ઉત્કર્ષ યથા સિવાય રહે નહીં. ઇંગ્લાન્ડ કરતાં સાતગણા પૈમા ભણે કે રણા પણ ઇંગ્લાન્ડ જેટલા પણ પૈસા આપણા દેશના ખેડુતો માટે ખર્ચવામાં આવતા નથી. એવી સ્થિતિમાં આપણે આપણી કામ-ધેનુનું (જમીનનું) શી રીતે સંરક્ષણ કરી શકીએ ? અને ગો-શ્લણ પણ ? સુશિક્ષિત યુરોપીયન લોકોને જ્યારે એટલી શિક્ષણની આવશ્યકતા છે ત્યારે જંગલી જેવા હિન્દુસ્થાનના ખેડુતોને કેટલી આવશ્યકતા છે ?

જર્મનીમાં કૃષિ વિદ્યાની શિક્ષણ સંસ્થા.

૪ ખેતીના યુનિવર્સિટીમાં વર્ગ

૮ ખેતીની રસતંત્ર કોલેજો.

૨૨૯ કૃષિની શાળાઓ.

૭૦ નાનગંધની શાળાઓ

૧૫ દુધ દહીની શાળાઓ.

૧૪ બાગાયતની શાળાઓ.

૩૪૦

એ ૩૪૦ શાળામાં ૪૬૦૦૦ છેતાળીસ હજાર વિદ્યાર્થીઓ શિક્ષણ લે છે. એ સિવાય ૨૪૨ ૪૨૦ બ્યાખ્યાતાઓ છે. તેમાં કૃષિ શાળાના શિક્ષકો કિંવા કૃષિ કોલેજના પદ્ધતિ હોય છે. તેઓનાં કામનું સાધારણ વર્ગીકરણ નીચે પ્રમાણે હોય છે:—

૧૮૦ ખેતીની માહિતી આપનારા.

૫૨ જનારોને ઉછેરવા કેવી રીતે અને તેની પેદાશની માહિતી આપનારા.

૨૬ ખેતીના પરચુરણ પાકોની માહિતી આપનારા

૧૨ દુધ, દહીં સમ્બંધી માહિતી આપનારા.

૧૦ મરઘાં, ખતક, પાળવાની માહિતી આપનારા.

૯ બીજાં કેવું પસંદ કરીને વણી કાઢવું તેને કેવી રીતે રાખવું એની માહિતી આપનારા.

૩ ખેતીના હિસાબ કેવી રીતે રાખવો તેનું શિક્ષણ આપનારા.

૨૪૨)

એ સિવાય ખેડુતોને પૈસાની મદદ કરવી, તેને માટે ઉત્તમ બીજ ખરીદ કરવાં, ધાન્ય ખરીદ કરવાં, અને વેચી આપવાં, દુધ, માખણ અને વેચી આપવા, અને બીજાં પરચુરણ કામો કરવા સાથે ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારની છબીસ હજાર ઉપર સંસ્થાઓ છે. તે નીચે પ્રમાણે—

૧૬૭૭૪ સેવિંગ અને ફેડીંગ બેન્કો. (પૈમા
યાપણ તરીકે રાખનારી, અને થોડા
બ્યાન્ને કન્જે આપનારી પેદીઓ)
૨૪૧૭ બીન્ અને ધાન્ય પુર પાડનારી
સરથાઓ
૩૪૭૫ કુખ, દહીની સરથાઓ
૩૩૨૦ કૃષિ સમઘી સર્વ પ્રકારતુ કાપ
કરનારી મરથાઓ

૨૬૦૨૧

એટલી સરથાઓ જર્મન બેંકોને મધુ
ભાવથી મલ્લ કરે છે, અને તેવીજ દરેક જર્મન
બેંકોન ચોક્કસ ૩૦૦ વચ્ચે પચાસ રૂપિયા ૨૨
વર્ષે કમાય છે, અને આપણા બેંકોતેને ૩૦ શ્રીમ
રૂપિયા કમાવાની પણ મારામાર પડે છે

તારપય કે મનુષ્યનુ જીવન શું ? અને
જનવરોનુ જીવન શું ? સર્વ જમીન ઉપર
એટલે બેટી ઉપરજ અવલબેનુ છે, જ્યાં સુધી
આપણા દેશની બેટી સુધરશે નહીં ત્યાં સુધી
આપણો ઉર્ધ્વ થવો અશક્ય છે આપણે
આપણો ઉર્ધ્વ કરવો હોય તો પ્રથમ આપણે
ભૂમિદેવીની સેવા કરવી જોગ્યે અને એ
મેવાનુ ફળ તેજ આપણો ઉર્ધ્વ છે આપણું
મદાણુ આપણાથી / થયાનુ છે અવધી
થયાનુ નથી કાણુ કે આપણે આપણો નાર
કિંવા ઉત્કર્ષ કરવાને સમર્થ છીએ

અનથાણા ?
પ્રિયની નવુ વર્ષ {

‘ એન-’

ચહાને માટે આરોગ્ય શાસ્ત્રજ્ઞ--ખરનાડ મેકફેડન શું કહે છે ?

“ ચડા પણુ દરની પેટેજ શીઘ્ર નવિ
પણુ ધીમેથી-આગરિતે સુશાન કરે છે અો
ઉડતા ને ઉપડના રોગોમા તેખાના ધણુ અર
પહેલા સપડાય છે અને તેથી પુગ પીડાઈ-
પીડાઈને મોઢા સુક્ત થાય છે, તથા કોઠાના
ધણુખરો દરદની તેમની ફરીઆદો ચાલુજ
હોય છે જેઓ ધણી વાર દરદી જનલ રહે
છે હેલે સન્વાળે તન મન ને ધનની પુગે
પાવમાની કરે છે ”

આજ કાલ તમાકુ ચારવાનો, તેની બીડી
સીંગરેટ અને ચીરટ પીવાનો તથા વમાકુ
સુધવાનો પણ રોગમા બહુજ પ્રચાર લાગે
છે તે બહુજ હાની કર્તા નિરોઢા છે વમાકુ
પ્રથમ જીવ ઉત્તેજક અને પાર પછી બચકર
આમક (સેડીવ) છે વમાકુ કે તેનો ધ્રુવો
સર્પને લાગવાથી તતજ મધુ શરણુ થવા
છે તેવી એ એટીથી પણ એટી છે બીનાડોનાં
સુખમાં તમાકુના બીના આર્થનુ કે તેનુ એ

જન ટીપુ લગાડવાથી તે તરત મરણુ શરણુ
થાય છે તમાકુની બીડી ચડેના દમને નરમ
પાડનાની દવા છે પરંતુ તે મોટે વજને પેટમાં
દેવાથી તેનાથી તરત મદા જ્વાની ઉપજી હદ
ય । જાઓ જાસ કમી વાય છે ને તેથી કોષ
કોષ મરણુ ગમે છે માથાના દુખાવાવાળા કે
નાળેડી ફૂવાની ટેવ વાગા તમાકુ સુધે છે
પણુ તેથી તેનુ વ્યસન વળગે છે, તે પછી
રોગ અને વારવાર સુધવાથીજ માથાના
બાધી તથા આંખનુ તેજ કમી પડવ તો ઉદ
ભવે છે અો ચકી (ફેર) નુ દર ૦ લગુ પડે
છે, મો તેથી દેડુ રહેવાય તો દીક છે

વમાકુ આવવાથી કે દાત દવાથી પણ
વિરોધ અનુચિત ઉપજે છે, વળી સુજરાતમા
તેને દેડ લોકો કુમારી કુમારીને તેના પાનના
પડા બધે છે તેથી વટપનુ તો પડેનુજ છે
પ્રથમ હોઠામા વમાકુ પીતા હતા, પણ હવે
બીડીના ફેરા ધુમાડા પીવામા આવે છે અને

તે વારંવાર પીવાના બસનથી વહેશે મોઢે ફેફસાં અને કંઠ નળીના શ્વાસ-કાસ, વાયુ ગાંઠ સકોચ, દમ, ક્ષય રિગેરે ઘણાં દરદો થતાં જોવામાં આવે છે. દોષી અને કાંતિ કમી થતી જાય છે. ઉત્પાદ દિન થતું જવાય છે અને તે વડે સ્નાયુઓ દીલા ને પોચા થતા જવાથી કોષ પશુ રોગને જલદી લાગક થતાં જમણે છીએ. દર્માદિ ઘણા અવયુઓ ઉપજે છે, જેટલી દીવાસળીઓ ખીડી પાછળ બમડે છે તેટલી બધી ખર માટે જોઈતીજ નથી. દેશમાં બસનીઓ વડે આ એક ટાહું દેવાળું ચાલુજ છે.

પાનપટી ખાવાનો ચાલ પ્રથમ મુખ્યત્વે દક્ષિણ દેશમાં પ્રવર્તમાન થયો હતો અને ત્યારબાદ આખા ભરત ખંડમાં વધતો રહ્યો છે, નાગરવેલી પાન ઉત્તેજક છે અને કેશી નથી પાચકને રક્ત શોષક છે પરંતુ તે કાચા ચુના માથે મુખ લાલ બનાવવા વારંવાર મુખમાં આવી ચાવીને ખાવાથી તેનો ઔમાળ પેટમાં લેવાથી ચુના વડે હોજરીને કોળા (ગરમી) થતી જાય છે, ને તેથી જઠરા મદ જની

જાય છે અને કાચા વડે મગ કબજઆતની વ્યાધી ઉત્પન્ન થાય છે. માટે જોગન પછી ૧ પાનપટી કદાચ ખવાય તે હજુ દીપ્ત - પરંતુ વારંવાર પાન પટી ખાવાના મદાવરાથી ઉર મુજબે અવયુઓ ઉપજે છે, ખીચું કાચા મધેનું કહેચું ને 'ટીનીનું' તત્ત્વ દાંતને ખરાબ કરનાર હોવાથી દાંતને નુકશાન પહોંચતું રહી છે અને દાંત નકામા બી મકાન-મકાન કાને છે. અંતે પછી ૨ દીને થુંક મેળવીને અજ ખાઈ ન શકવાથી અછલું લાગુ પડી શરીરમાં રોગનાં બીજ ગેપાય છે તે ધ્યાનમાં લેતા જેવું છે.

સોપારી—જોગન બાદ તેના આડમાં બામની (૧ દુકડો) ભુકા કે કટકાં તરીકે જુની (૧ વર્ગ પછીનો ને ૨ વર્ગ પહેલાની) ખાવી, વધુ તથા નથી કરમીજ નજ ખાવી, નવી સોપારીમાં પ્રુસિક એસીડ જેવું તત્ત્વ હોય છે તે પશુ તમાકુના જેવોજ અવયુષુ કરે છે.

ધનિશમ્

ગોમ, એલ શાહ

યથાર્થ સુખ પ્રાપ્તિનો રહસ્ય ભુત ઉપાય.

સહ કોષ સુખોજ મ્હાય છે. પરંતુ જે સુખનો ક્ષય ન થાય અને જોના દુઃખનો લેશ પણ લોજ ન દોષ એવું અક્ષય અબ્ધમાવ સુખજ ખડું સુખ લેખી ચકાય તેવું સુખ કેવળ મોક્ષમાંજ છે. તેવા સત્ય વાસ્તવિક સુખ માટેજ ખરા ત્યાગી વૈરાગી મહાત્માઓ ઉદય કર્યા કરે છે. ચુકાજ કહ્યું છે કે જોમાં વિષય વિરાગ જાગ્યો હોય, દેધાદિક કયાવનો ત્યાગ કરવામાં આવતો હોય, સદયુગો ઉપર અકૃત્રિમ પ્રેમ પ્રગટતો હોય અને દિતકરણી કરવામાં પ્રમાદ રહિત વર્તાવું હોય તે ધર્મે ખરેખર મોક્ષ સુખ મેળવવા આકસીર ઉપાય રૂપ મમજ ખાસ આદરવા યોગ્ય છે. જો કે અક્ષય અને અગ્યાપાધ સુખરૂપ મોક્ષને બદલતો ધરે

છે અને તે માટે યથાર્થિન તન મનથી જ બચ્ચસ-ઉદયમ પશુ કરતા રહે છે પરંતુ તેની સરળતા સ્વયોગ્યતા અતુસોરેજ થવા પામે છે. એ નિર્વિવાદ સત્ય છે. જોન વસ્ત્રની શુદ્ધિ કર્યા વગર તેના ઉપર યથાર્થ રંગ બેમી શકતો નથી અને ભૂમિને પેલીશ કર્યા વગર તેના ઉપર યથાર્થ ઊંડી ચકતું નથી તેમ ચિત્તનાથ પ્રધારની યોગ્યતા વગર વૈદ્ય સુખ સહેજે પમાડે એવા યથાર્થ ધર્મની પ્રાપ્તિ યથ શકી નથી જોમ રોગી માણસને મગ શુદ્ધિ થયા વગર મને તેવું અમદ્ય અંધધ લાગુ પડી શકતું નથી અને યથોક્ત ઉપાય વડે મગ શુદ્ધિ થયા બાદ તે તત્કાળ લાગુ પડી રોગનો જલદી અંત આણે છે, તેમ રાગ દેવ-પ્રેમ

અને મોઢ મિથ્યાત્વ વિગેરે આંતર મગની શુદ્ધિ કરવા યથોચિત ઉપાય ભૂત સર્વ જીવનુ એકાન્ત હિતચિંત વનરૂપ મૈત્રી ભાવ દુઃખી જનોનું દુઃખ નિવારવા શક્તિ અનુમાર દ્રઢ પ્રયત્ન કરવા રૂપ કરજીના ભાવ, સુખ સમૃદ્ધિશાળી અને સદ્-ચુષ્ટી જનોને અવશોધી તેમના સદ્ચુષ્ટીનું અનુમોદન તથા યથાશક્તિ અનુકરણ કરવા-

રૂપ પ્રગોઢ અથવા મુદિતા ભાવ અને ગમે તેવા કઠોર રૂમે કરનાર ઉપર પણ દ્વિષ લાભી વગર તેમનું પણ દિન થાય એવો દ્રવ્ય નહીં લાગે તો તેને કંઈ વશ વર્તી સમજી તેના ઉપર મધ્યસ્થ ભાવ સેવવાથીજ યથાર્થ ધર્મને લાવક થઈ શકાય છે. અને ત્યારેજ યથાર્થ સુખનો ઉપાય હાય લાગે છે.

ઈન્દ્રિયમ.

અમેરિકાનાં વર્તમાનપત્રો.

આપણા દેશમાં વર્તમાનપત્રોની અવસ્થા કેટલી શેરનીય છે તે વાંચકોને ખબરજ છે, અને તેને માટે કેટલાંક કારણો વિદ્યમાન છે. દિનદુરયાનના લોકોમાં વિદ્યાનો અસ્પ્રધાન, ઉચ્ચ શિક્ષણના અભાવે તેઓની ખતેલી આરિચ્છ દિનતા અને દબાવેલા વર્ણથી થઈ ગઈ એટલાં આગસ અને ઐદાસિન્ય દર્યાદિ કારણોથી સામ્રાજ્ય સમખમાં આ દેશમાં એવી નિકૃષ્ટાવસ્થા પ્રાપ્ત થઈ છે કે તેથી આપણે અહીં જે સાર્વજનિક સંસ્થાઓ સ્થાપન થાય છે તે ખલોતાનાં અદ્ય કાગળા તેજ પ્રમાણે અદ્ય કાળ ટકી છેવટે નાશ શોધ અને છે. પ્રારંભમાં આપણામાં એવી રજૂર્તિ હતી કે, હવે દેશનું ફુદેઈવ નાશ પામશે અને સુદૈર્ઘ્ય શિખર ઉપર જઈદીથી આરંભ થઈયું એવો જાસ થતો હતો; પરંતુ ત્યારનાં કેટલેક કાળે શિથિલતા દેવીએ પોતાના બકનોનું અધિક કદ ન જોતા પોતાને યજ્ઞે લઈ લીધા. અને “તાર દિનકી ચાન્ની જિર અધેરા ઘોર” એ દિન્દી કહેવતાનુસાર વર્તન થતા લગ્યુ.

આપણા દેશનાં વર્તમાનપત્રો પોતાનાંથી નિર્ગળ જાતિના સાથે શુદ્ધ કરી પોતાનું અસ્તિત્વ કાયમ રાખવાને પ્રયત્ન કરે છે, પરંતુ તેમાં તેના મોટાં સુદેવેર તેને વિન્ય પ્રાપ્ત થાય છે. પુષ્કળને નિગરા થઈ આ જાગત

માટે વેરાગ્ય ધારણ કરવો પડે છે અને તેટલાં મામથ્યનો ઉપયોગ કરવા છતાં પણ તેમાં યથ પ્રાપ્તિ થઈ નહીં તો ધજાનાં થરમા મિટર નો પારો એટલી ડીઝી ઉપર ચઢી જાય છે કે, દિનદુરયાનના લોકો વિવાના છે એમ કહેવને જરા પણ હરકત આવતી નથી. એવી રીતે જન્ને જાણુમાં દોષ છે, પરંતુ તેમાં વિશેષ દોષ સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિએ જોવા જઈએ તો શિક્ષિત વર્ગનોજ છે.

દિનદુરયાનમાં પોતાનાં કર્તવ્યનું પાલન કરનારાં વર્તમાન પત્રોની ગણતરી કરીશું તો તે આંગળીના વેદા ઉપર મથાય તેટલાંજ છે. કેટલાંક પત્રોને તો આપણું કર્તવ્ય શું? તેની મત પણ હોતી નથી અને તેના કાંઈ વિશિષ્ટ કર્તવ્યમાર્ગ પણ દૃષ્ટિ ગોચર થતો નથી. ધજાને તો પોતાની જવાબદારી અને પોતાના દેશ સંજંથી પોતાનું શું કર્તવ્ય? એનું શ્રેય જાન હોતું નથી. એવી સ્થિતિમાં શિક્ષિત વર્ગને માથે દોષનો સર્વ બોલો લાગવો એ ચોગ્ય કહેવાય નહીં. પ્રસ્તુત લેખમાં અમે અમેરિકાનાં વર્તમાનપત્રો વિશે થોડીક દડીકત વાંચક સન્મુખ રજૂ કરનાર છીએ, તેનું અરજોદન કરી જાદ વાંચકને અમારા આ ઉદ્દાન પેદના સત્વામત્વનો નિર્ણય કરનારું સુગમ થઈ પડશે.

અમેરિકામાં વર્તમાન પત્રોનું તેના દેશમાં જેવું પ્રસુત છે, તેવું અન્ય કોઇપણ દેશમાં નથી એ કોઇપણ શિક્ષિત મનુષ્યને મનુષ્ય કરવું પડશે ત્યાં સર્વેથી પુરોષો સંદોહિત વર્તમાન પત્રોનું અવલોકન કરે છે. અત્યંત દંદિત્રી મનુષ્ય હશે તે પણ તત્કાલીન આગ પેમા ખર્ચ કરે છે ત્યાં છ.પખાનાનો સર્વેત્ર ફેલાવ થયેલો હોવાથી ત્યાંના લોકોનાં વિચાર, દર્શન, અને જ્ઞાનનો પ્રચાર કરવાને વિલંબ મદદ મળેલી છે. ત્યાંનું દરેક વર્તમાન પત્ર એટલે અધિક રાજ્યકીય પક્ષનું સુખપત્ર ગણાય છે, એવો તેનો દરલગ્નો છે. અમેરિકાના લોકોનો વર્તમાનપત્રો ઉપર સમ્પૂર્ણ વિશ્વાસ હોય છે. તે તેના શબ્દાણુ ભક્ત છે એવું કહેવાને કોઇપણ જાતનો પ્રત્યાચ નથી. એવું ખરું કાણ તપાસો તો ત્યાં શિક્ષણનો વિશેષ ફેલાવો જોઈ છે. યુરોપમાં ઘણા દેશોમાં ઉત્તમ અને મધ્યમ એણીના પુરોષો વર્તમાનપત્રોનું વાંચન કરે છે; પરંતુ અમેરિકામાં મનુષ્ય માત્ર વર્તમાનપત્રો વાંચે છે. કારણકે કે.ઇ.પણ દેશમાં તમે જોશો તો રાજ્યના શાસકનીજ વધુ સંખ્યા પ્રજા તરીકે હોય છે અને તેથીજ એ લોકો વર્તમાનપત્રો વાચવા લાગ્યા અને તેથીજ અમેરિકન વર્તમાનપત્રોનું ત્યાં વિશેષ પ્રસુત છે. અમેરિકન લોકોને જનપત્રો ધર્મો પટેશ પણ કરે છે અને રાજકીય વિષયની પણ લોકીકતા પુરી પાડે છે.

જો વર્તમાનપત્રમાં જનના સર્વ જ્ઞાનનો ખંડાર એતરિત જરૂરો દોષ છે તેને શિક્ષણનાં અન્ય માધ્યમો પ્રતા વિશેષ ઉપયોગી સાધન જાનવાને યાદ દગદગ છે? એવાં પત્રો આગળ લખાયાન મંદિરો અને સાંસ્કૃતિક સભાઓ પણ દુનુ છે. પુસ્તકોની ચોખ્ખતા પણ એની જાગૃતી કરી ચમ્પી નથી. કારણ કે પુસ્તકો એ વખતો વખત થોડા થોડાંને અને સરવળી દેરી. એકનિષ્ઠ ઉપાસકોને

પ્રાપ્ત થાય છે, પરંતુ દૈનિક પત્રો હમ્મેશ્વ સર્વ લોકોને મળે છે અને તે વાંચી તેઓ પોતાના આચાર—ચિચાર નિશ્ચીત કરે છે. ધર્મ, સંસ્કૃતિ, અને સામાજિક વિષય એનો તાત્કાલિક લોભો ઉપર પ્રભાવ પડે છે. શાન્ત એવી અવસ્થામાં અધિક પરિશ્રમથી જગી તે પોતાના મત પ્રમાણે ઉત્પલ ચનારા વિચારોનું ઉત્તમ પ્રકારે મનન કરી શકે છે. જગતમાંના સર્વ દેશોની ઉત્પત્તિની, તેને દરેક ખચ મળે છે બિલ બિલ દેશના મનુષ્યોને; બિલ બિલ વિષય માટે શું મત છે તે તેઓ જાણી શકે છે અને જગતમાંની સર્વ બાબતોની ઉત્પત્તિથી તેઓ જાણકાર બને છે. અમેરિકામાં લખાયા મનુષ્યો દરેક દૈનિક પત્રો વાંચે છે, એ ઉપરથી ત્યાં છાપખાનાના વિલક્ષણ પ્રચારથી જાનપ્રવાહ સર્વત્ર ફરી રીત વહે છે તેની થોડી ઘણી કશ્વના વાચકને થશે. પૂર્વે વર્તમાન પત્રો એટલે લક્ષ્મીપુત્રનાં ટેમલને શોભાવનાર વસ્ત્ર કિંવા તેની ગમતની વસ્તુઓ પૈકીની એક વસ્તુ ગણવામાં આવતી; પરંતુ હવે તે કાળ રદથો નથી. હાલમાં વર્તમાનપત્ર એટલે તે એક સાંસ્કૃતિક સમ્પત્તિ છે એવી બાબતો દ્રઢ થઈ છે, તેના ઉપર જનસમાજનો પૂર્ણ અધિકાર છે અને તે સર્વ જનસમાજને માટેજ પ્રકટ કરામાં આવે છે; અને એ ઉદ્દેશથી તેની લેખન સૈલીનું અનુમાન કરવામાં આવે છે. ત્યાં લોકોને પસંદ પડે એવા વિષયનીજ વિશ્લેષ કરીને અર્થ કરવી એ અવશ્યનુ છે, અને તેથીજ અત્યંત તેજસ્વી અને ચિત્તકર્ષક લખવામાં તેની માંદી Sensationપ્રેરણાનો ઉદ્દેશ કલામાં આવે છે.

પ્રત્યેક પાના ચર ઉદ્દેશ હોય છે. (૧) સામાજિક, સંસ્કૃતિક અને આર્થિક વિષયો પ્રમુખે માધ્યમ્ય ચોખ્ખતાનાં વાચકના ચિચાર પરિપક્વ થાય અને તેનું આદિત્ય સુધરે એવા

પ્રયત્નો કરવા. (૨) અસિદ્ધિત (અપસિદ્ધિત) મનુષ્યોનું ચિત્ત આકર્ષણ કરી વિદ્યાભ્યાસની તેનામાં જાગૃતિ ઉત્પન્ન કરવી. (૩) તરછોડને આદર્શ મેચ બનાવવા. (૪) રાષ્ટ્રીય જાગૃતિમાં સમાયોગ પરિવર્તન કરી પોતાના દેશમાં હંમેશા અગ્રગણ્ય થવું. એ સર્વ ઉદ્દેશ તરફ વિચાર પૂરક જોતાં આપણને માલુમ પડશે કે વર્તમાનપત્રોમાં વાંચનમાં આપણે તેમાં છાપેલી ખબરોનું જ મનન કરીએ છીએ એવું નથી, પણ એ પત્રમાં મુદિને દરેકા વિનારોની આપણું હૃદય ઉપર છાપ પાડે છે. તેની જ રીતે વર્તમાનપત્રોની ભાવના અને વિચાર એ બાંધકો ઉપરજ અગ્રગણ્ય છે. બીજી જામન એ કે, સમાજકે જે લાયક મનુષ્ય હશે તેના અનિ સાધારણ પત્રમાં પણ એની રીતે લખશે કે, સાંસ્કૃતિક મતમાં અને વિદ્યાભ્યાસમાં જીતિનું અનુમાન કરવું તદ્દન અશક્ય થઈ પડશે. એવી ચોખ્ખા ઉપરજ તે પત્રની કાર્ય સફળતા મુખ્યતઃ અવલંબેલી હોય છે. એમાં ચોખ્ખ પત્રોની લેખન રીતી ઉપરજ વાંચક વર્ગ મુગ્ધ બને છે.

ઉપરની દૃષ્ટિએ અમેરિકાનાં વર્તમાનપત્રો તરફ જોઈશું તો ત્યાં ધણું લોકોનું વલણ પોતાના દેશમાંની રાજ પદ્ધતિ અને રાષ્ટ્રીય વિચાર એના તરફ વિશેષ હોય છે, જેવું આપણને માલુમ પડશે. એટલા માટે ત્યાં પત્રોમાં ઉપરના વિષયો વિશેષ ઉઠાવોદ કરવામાં આવે છે. એ વર્તમાનપત્રોના મંદાનુચાર રાજકીય પરિવર્તન, સમા અને કાઉન્સિલના સમાસદોની ચુટણી પણ કરવામાં આવે છે.

એ જાગૃત ત્યાંના વર્તમાનપત્રોનાં દિવસનું દિવસ વધતાં જનારાં પ્રભુત્વને આભારી છે. ત્યાંના વર્તમાનપત્રો સર્વ સાધારણ લોકોના ઉપર તરફ દૃષ્ટિ રાખી પોતાનું પાણી, રસ્તાની સ્વચ્છતા, પ્રકાશની સુવ્યવસ્થા, અન્ન-યોનું પાલન, વિદ્યાપાઠનની સુવ્યવસ્થા વિગેરે

જાગૃતોના યોગ્ય રીતે પાલનપર કરવા મોટી મોટી ચળવળો કરે છે. મ્યુનિસિપાલિટીની અનીયમિત ચુટણી, ગરીબોની દુઃખદ સ્થિતિ દેહરીઓમાં જાણકા અને સ્ત્રીઓની સખન નોકરી, કૃષિ અને વ્યવસાય, વિગેરે જાગૃતોમાં આવતી અડરહો જન્મ કરવા સારૂ અમેરિકાના પત્રો અવિશ્વાસ્ય પરિશ્રમ કરે છે. અમ-મર્થને સમર્થના આભારારથી બચાવવાને, વિધ-વાઓનું અને અનાયોનું પાલન કરવાને, અને ભૂકંપ, અગ્નિ-ગ્રીગેરે દેરી સંકટોમાં સપડાવતાં મનુષ્યોનું દુઃખ નિવારણ કરવા સારૂ ત્યાંના પત્રો હંમેશા પ્રયત્ન કરતા રહે છે; અને વળી અત્યત પ્રગતિય દર્શનો જાગૃતની બનાવે છે. એ પત્રો હંમેશા યોગ્ય પદવિધારી અને સર્વ-શ્રિય રાજ પદવિધારી તરફ મુખ હોય છે. બ્યા-પાને વિષયના એ પત્રો તેના બનેલાં છે. ન્હાના પ્રકરના સંપ અને વાદવિવાદ એના વિષય રાજોનું એ વર્તમાનપત્રે મમાધાન કરે છે.

અમેરિકન પત્રો પોતાનાં વાંચકને ન્હાના પ્રકારનું શિક્ષણ આપવું એ પોતાનું મુખ્ય દર્શન સમજે છે. શિક્ષણની અમર મનુષ્યનાં વર્તન ઉપર વાય છે, તેથી પોતાની જન સમાજના લોકોને સુશિલિત બનાવવા સારૂ, સર્વ પત્રોમાં રાષ્ટ્રીય અને સામાજિક ઉદ્દેશ અને યોગ્ય જાગૃતોનું વર્ણન પ્રદેશ કરવામાં આવે છે. તેથી લોકોના આચરણ ઉપર એ વર્તમાનપત્રોનું અત્યત વર્ગન પડે છે; તેથી પત્રના અભ્યાસકોને પોતાની ખરી જાગૃતીનું હંમેશા ભાન હોય છે. અમેરિકામાં સ્વાતંત્ર્યનું સમૂર્ણ માત્ર જ્ય હોવાથી કોઈ પણ પ્રકારને રાજકીય ક્રિયા સામાજિક બેજાગરિયમાં નથી. પ્રત્યેક અમેરિકનને સર્વ સાથે સ્વતંત્ર પ્રાપ્ત થાય છે; તેથી એ પત્રોનું મુખ્ય દર્શન એટલે પ્રજામત્તામક વિચાર અને આચાર પ્રદર્શાપિત કરવા એજ હોય છે. અરજ. આધુનિક અમેરિકન વર્તમાન

પત્રો એટલે સર્વોત્કૃષ્ટ શાસ્ત્રીય માહિતી, અને ઉપયોગી શિક્ષણ જેનાથી પરિપૂર્ણ એવો સરસ્વતી બંડાર કહેવામાં લેવા પશુ અતિશયોક્તિ નથી.

સાર્વજનિક સિદ્ધાંત ડઠ કરવા માટે પશુ વર્તમાનપત્રોનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. જગતમાંના બિજા બિજા દેશો સાથે વ્યવહારિક સંબંધ ઉત્પન્ન કરવો, લોકોના સંકુચિત વિચારો ઉદાત્ત બનાવી અન્ય દેશીય લોકોને વિષે સહાનુભૂતિ ઉત્પન્ન કરવી, જગતના સર્વ દેશોના આચાર વિચારનું દિગ્દર્શન કરવું, તેના વૈચ્છિકતક પક્ષની છતીથી કરવી, વિગેરે કામો ત્યાં વર્તમાનપત્રો વરદશી યાચ છે. અમેરિકન વર્તમાનપત્રો એટલે માનસિક સામર્થ્યનાં મૂર્તિમંત હુલેહરણો છે. કારણ કે તેના યોગથી બિજા બિજા રાષ્ટ્રમાં વર્તનરચ

કિંવા ઐક્ય સ્થાપિત થાય છે. જગતમાંનાં સર્વ સુધરેલાં રાષ્ટ્રની પાલમિનો અને મંત્રી મંડલો એનું પ્રજા વંદ્ય હમ્મેશ નીરિક્ષણ કરાવવા માટે મોટામોટા રાજકર્તા ઉપર એ પત્રોનું વલન પડે છે, અને હમ્મેશ તેઓ પોતાને વિચાર અમલમાં મૂકતાં પહેલાં લોકો ઉપર તેની શું અઠર થશે, તે તેઓને પૂછવામાં આવે છે.

અમેરિકન વર્તમાનપત્રોનાં આ પ્રભુત્વનું કારણ ત્યાંના લોકોની પ્રકૃતિ છે. ત્યાં લોકોના મતાનુકૂળ ત્યાંનાં વર્તમાનપત્રોનો જન્મ થયો છે, અને તે સર્વ સાધારણ લોકોના મનાવુદ્ધાતીજ અસ્તિત્વ આજ પર્વત વિદ્યમાન છે.

સૌરભ-સદન
(સંગત) અદવા
કાર્તિક પાણીમા } અમ્મેલાલ સુવરામલાલ
દેરાણ.

જર્મનીનો યુવરાજ.

એક પ્રસિદ્ધ અંગ્રેજ અંધકાર કેટલાક સમયપર એવું કહ્યું હતું કે જો વખતે જર્મનીનો યુવરાજ સિંહાસનપર બેસશે-તખ્તનરીન થશે તે વખતે જર્મનીમાં શાંતિમય રાજ્યની સવાર થશે તે વખતે જર્મન લોકોને વિશ્રાંતિ લેવાનો અવકાશ મળશે. સમ્રાટ દેસરના શાસન કાલને વારતવિક રીતે રિપ્તવકાલ કહેવો સત્ય છે. સમ્રાટ કેસર જ્યારથી ગાદીપર બેઠા છે ત્યારથી એને એવી કાલમા યદ્ રહી છે કે અન્ય યુરોપિય રાજાને પદ-દવિત કરીને એક ચક્રવર્તિ રાજા થવું. એવા સુખ સ્વપ્નમાં પોતે તથા પોતાની સાથે અન્ય રાજ્યકર્મચારિઓએ ન જાણે દિન કે ન જાણી રાત. પરંતુ યુવરાજનો શીલ સ્વભાવ જોઈ એવી આશા થાય છે કે જર્મન લોકોને આગળ જતાં સુખ પૂરક

પોતાનો સમય વ્યતિત કરવાનો અવસર મળશે. યુવરાજનું શરીર લાંબુ પશુ કૂચ છે. જેવાથી એમ જણાય છે કે એમનામાં શરીર જળ બહુ બોધું હશે પણ તેમ નથી. સમ્રાટ દેસરનો માથું પોતાને ચેહરો અતિ ગંભીર નથી પણ યુદ્ધ હમ્મુખો છે. બાળકોની માફક કઠી કઠી પ્રસન્ન થઈ હશે છે. એમનું હૃદય બહુ દુઘાણુ છે. એ એમનું પરમ આશુપણ છે. એમને શાવા વગાડવાનો બહુ શોખ છે. નમતા અને પ્રેમ પણ એમનામાં હૃદયા દરજ્જાના છે. શોડા સમય ઉપર પોતે એક સાધારણ ગણ્ય ને ત્યાં બોજન માટે પસંદ ગયા હતા.

ગોટ્ટર ગાદીને બહુ વેગથી ચલાવવાનો એમને શણે ગોખ છે વળી પોતે એટલા કામજ હુલ્લના છે કે એકવાર પોતાની મોટરને રોકીને

એક અનાથ અને દુઃખી માણસને સડકપરથી હાવી મેટરમાં બેસાડી તેને દવાખાનામાં મોકી આવ્યા હતા. સન ૧૯૦૧માં સુવરાજનો વિવાદ થયેા હતો. એ દાવે પોતે સ્વેચ્છાનુસાર કુર્ચું હતું ને કે રાજ મહારાજનાં હાથમાં પોતાની રચિ અનુસાર વિવાદ થાય છે પરંતુ સુવરાજનો વિવાદ એક આદર્શ હતો.

વિવાદ સંગ્રામી અનેક પ્રશ્નો પર વિચાર ન કરતાં માત્ર મોદર્ય અને પ્રેમને વધુ થઈ તેમણે જર્મનીના પ્રતિષ્ઠિત હથેય સિમ્બોલીની સાથે લગ્ન કર્યું હતું. કેમકે કદાચ આ સંબંધમાં નાણુય દરો હાલમાં એમને અર પુત્ર છે વિધી હ થઈ પછી અને સંતાન થયા પછી પણ સુવરાજ જર્મની વાળાની નજરમાં આવ્યા નહિ. પણ હાલ તો તે સંવેને પ્રિય થઈ પડ્યા છે. હાલમાં કેટલાંક જર્મન એમનામાં એમના પિતાના પ્રતિનિધિ રૂપ જણાય છે. અને કેટલાંક મુશુનો એસ છે કે ને સ્વર્ગ સમ્રાટમાં પણ જોવામાં આવતા નથી.

રાજ્ય સંબંધી કાર્યોમાં સુવરાજનો સ્વભાવ બહુ તિવ્ર છે. સેનામાં પેતે એક ધોરસ્વાર છે એમનામાં સાહસ તો એટલું બહુ છે કે જેલું વર્જુન પણ થઈ શકે નહિ. એકવાર કોઈને પૂછ્યા વિના જોપવીન વાયુયાનમાં રહેલ કરવા ગયા હતા. વળી બીજો વખતે એક વાયુયાન વાળાની સાથે હાર જીતની સરત કરવા માટે વાયુયાનમાં હડયા હતા. એ સહુ વાતો સમ્રાટને બહુ દિવ્ય પછી મોડુમ પડી હતી.

સન ૧૯૧૦-૧૧ માં જે વખતે સુવરાજ દિંદુરવાનમાં આવ્યા હતા તે વખતે શિકાર ખેલવાની તેમની અમરૂતિ જોઈ શોકો એમ કહેતા હતા કે એણે વાસ્તવિક રીતે બહુજ નિરર શિકારી છે. ખેલવુ ફૂટબૉલ, વોલેબૉલ, વૉલેબૉલ તરફ એમનો પક્ષપાત છે. અને તે માટે

પોતે વખતો વખત બહુ સમય લે છે. એમની ચાલ જોઈ જર્મનીવાળાઓને સહેલ થાય છે કે સૈનિક કાર્યોમાં એઓ બહુ દીવા દરો પણ તેમ નથી. મેનામાં પોતે બહુ ઉત્સાહથી કામ કરે છે, અને એમની કાર્ય દક્ષતા અને ઉત્સાહને લીધે પોતે હાલ ફોર્મના કર્નેલ છે.

સુવરાજને પોતાની પત્ની તથા બેકરો તરફ અધિક પ્રેમ છે. પ્રમિદ્ધ યોદ્ધા નેપોલિયનને એઓ પોતાના ઉપાસ્ય દેવ સમજે છે, અને પોતાના મહેલમાં નેપોલિયનની જાત જાતની અગણિત છબી ડેકાણે ડેકાણે રાખી છે.

ઉપર જણાવવામાં આવ્યું છે કે એમને પુત્રપ્રેમ અકથનીય છે. એક વખત 'દિંદુર' સ્થાનમાં શિકાર ખેલતાં ખેલતાં ડુન્યારે પોતે રાજ્ય પ્રાપ્તિનું સુખ સ્વપ્ન જોવા લાગ્યા તે વખતે પોતે પોતાની રાજનીતીમાં એસા અમૂલ્ય શબ્દ લખ્યા હતા કે "મને મારા પરમ પૂજ્ય પૂર્વજ ફ્રેડરિકના વાળોમાં પૂર્ણ વિશ્વાસ છે અને તેને હું અક્ષરસઃ માનવાને દેવાર છું" કે પોતે પોતાની ઇચ્છાનુસાર સુખ સંપત્તિ તથા મુક્તિ પ્રાપ્તિને 'માટે પ્રત્યેક સંધારણ મુશુખને પણ પૂર્ણ અધિકાર આપવો ઉચિત છે."

રા રહસ્યન, સુરત. ૩ મ. ત્રિ. ભટ.

શું તમારે સાચા દેશભક્ત થવું છે? તો દિવાનબહાદુર રણજીભાઈ ઉદયરામ રચિત નીચેના પુસ્તકોનો અભ્યાસ કરો. પુરોપધ્યોનો પૂર્વપ્રદેશ આદિ સાથે વ્યાપાર.

ભાગ ૧ થી ૫.

- ૧ ગ્રેટબ્રિટનના દિંદ સાથે સંબંધ કિ. ર. ૨-૮
  - ૨ રપેન અને પોર્ટુગાલ શા. રજો કિ. ૨-૮
  - ૩ નેધરલેન્ડ, હોલેન્ડ અને બેલ્જિયમ કિ. ૨-૮
  - ૪ સ્વેડીનેઝીયા, ડેન્માર્ક, જર્મની કિ. ૨-૮
  - ૫ ફ્રાન્સનો વ્યાપાર અને જ્ઞાન કિ. ૨. ૫-૦
- લેખક-શ્રી શારદા વિહાર પુસ્તકાલય-સુરત.

હું નહીં બોલું !!

(ખારીનો યુરસો.)

પહેલી સુલાકાત—મળવાની તૈયારી.

લેખક:—શ્રીયુત છ. પી. વાસ્તવ. એમ. એ. એસ. એસ. બી.

“સા માટે બોલું ! હા, હા, બોલાવ્યા
 |વના કેમ બોલું ? મને તે શી પડી છે ? એ.
 મનેજ નહિ મોહું મોટું કરતા આવડે છે ?
 વાત વાતમાં ચીરકાઠ નાથ છે અને નહિ
 જરા વારમાં બમડી જવાની દેવજ પડી ગઈ
 છે, શું મોહું મોટું કરે નહિ મેં ખાધું પચે
 નહીં કે ? જાડુ સાડ, એ પચુ ખરી, ના વાત
 કરે તે બદલી, જોડું તો ખરી કે ક્યાં સુધી
 બેઠા નથી ? શું મારા મા નથી કે માપ
 નથી કે ધરમાર નથી કે એમજ આકાશમાંથી
 ઉતરી પડી છું ? કે મરી તરફ ધડી ધડી
 રોપ ભરી નજરે જોયા કરે છે ? હું સા માટે
 કોઈની સહન ક્યાં કરું છું ? કોઈની ઉતર
 |એમ છું ? મારામાં કોઈ વાતની ઉચ્ચ છે ?
 રીસામાં છે તો વલે રીસાપલા રહે, હું તો
 કંઈ મનાવવા નથી જતી, મને પણ મુરકેતાવા
 આવડે છે. મને પણ છીડી જતા આવડે છે.
 એ હજી શીમે છે, એ તો કેવલ મોહુંજ
 બદલી નહિ છે પણ નટખટ મથા છે અને
 હું... ? નખવાની વાતો વેશ્યા નહિ, અમે વડુ
 દીકરીઓ શું જાણીએ ? હું તો સીધી એક
 માર્ગે જનારી બોળી છું, તે આજ એક પર
 બૂલ્યા છે દીક, દીક, જે સગળ્યા છે તે ભરે
 સમજ રહે તેની મના કેળુ કરે છે ? બોળી
 કહે છે તો તેમ, પૂતલી કહે છે તો બધા તેમ,
 એમની મરજીમાં આવે તે કહે, હું ક્યાં કોઈની
 જામ પકડ્યા કરું ? હું હું ! પકડીને પણ શું
 કરીશ ! ખીચું કરવા માગું તો કરી પણ શું
 શકું ? પણ હા, હવે એમને મહુમ પડશે કે
 નેટલી સરગ હું તેથી નટખટ પણ છું, દીક,
 જ્યારે એ તાણે છે તો હું પણ હવે તાણીશ,

તમે જેવાયા છે તે હું પણ હવે જેવાઈશ,
 એજ દીક છે, એ નહીં બોલે તો હું સા
 માટે બોલાઈ ? એ એવો કોઈ રાખે છે કે
 હું મનાવીશ, આદા, હા, હા, કેમ મનાઈ
 નહીં હું ? હું ? અને વગી એમને મનાઈ ?
 મોંઘા ધોધ રાખે મોંઘા ! જે ધમ ધમુ તે ધમ
 ગધુ, હવે હું કંઈ મનાવવાની નથી, એ કેમ
 મને મનાવતા નથી ? એકાદવાર એમના હાથથી
 હાથમેળવ્યા એટલે એવુંજ માની લીધું છે કે
 વારંવાર પગે લાગ્યા કરીશ, વાંદરે, તમારી સમજ
 વારો જાડું તમારી એવી સમજપરથી ! તે છે
 તો મોટા, હા, મનાવવા આવશે એવી ઉમેદ
 રાખી એસી રહ્યા છે. નહીં તો શું ? ભરે એસી
 રહે, પણ એટલું નથી જાણતા કે પોતાનેજ
 મનાવવા આવડું પડશે. એકવાર નહીં પણ
 સોવાર મનાવવી પડશે અસ, હું જરા તણાઈ
 રહું એટલે પોતે દોડતા આવશે, હાથ જોડશે,
 છુટામત કરશે, પણ હું... નહીં બોલું તે કંઈ
 પણ સમજવરી પણ નહીં પીગળાશ, અંચલ
 પકડી મારી તરફ જશે તો હાથ જુટાવી લઇશ,
 રહામે આવશે તો નજર બદલી નાંખીશ
 દસાવવાને હાથ લંગાવશે તો હું આંગળીઓ
 મરડી નાંખીશ, પણ હું નહીં બોલું. રહામે
 આવી મહારા મોહો રહાડું નજર મારશે તો
 આંખ બંધ કરીશ, હમડું આવશે તે મોંમાં
 મનાવીશ. હોડપર રિમવ આવશે તો દંત નીચે
 કચ્છી રાખીશ.

ચીમડી દેશે તો છટકીને દૂર ધકક, અને
 એ વધારે રકકક કરશે તો હીને માવતી
 પકડીશ પણ હાથ નહીં તો સાડી તો
 જરૂર પકડી લેશે ! હું હાથ કરી એસી જઇશ
 પણ—મોહું તો નહીંજ. હા, હા, જામપર

માથુ તો છે પણ આ હોઠ કંઈ દરો નહીં છ
દે! હું બતું તો બતું પણ આ આંખોને શું
કરીશ ? તે જમાવેલી બાછ ધૂગમાં ન મેળવી
દે! મનને મારે વશ છે તો બધા નજરની
સી તાકાત છે કે ખડેલી જાય ? બધા ફેરવીય
ત્યાં તે કચ્છે જેમ નચાવીય તેમ તે ન ચરો
અને કદિ કંઈ ભૂમ થાપ થય મહ તો નીચે
જોઈ રહીશ. એ છેડગે તો ખરા, બધે છેડયા
કરે, સાંભળે છે કોણ ? મને એ લાખ રીતે
સમજાવે પણ હું એની નાદાન નથી કે એમની
વતોમાં સપડાડ ! એતો મેં કંડો વાનો કરશે,
મેજા કરશે, મનાવશે, ફામવાશે, રીડાવશે,
પણ...હું હું હું હું નહીં બોલું, એ મારા
હાથને પોતાના ખીન્ને હાથ વચ્ચે દબાવશે, મારી
બંગીઓ ફેરવ્યા કરશે, મારી જડ કંડોશે
ને ધળી ફરી પહેરાવશે, પગના અંગુઠાથી
મારી આંગળીઓ દબાવશે, મારી હરનયલિઓ
મોંમાં લાઇ કંડવાની મેજા કરશે, હું સો
મહા...હરી રહી જઈય, પણ બોનીય
નહીં. ગામમાં આંગળી બોળી મારા મોં પર
છાંડા નાખશે, પછી તેને પોતે જ લૂચ જશે
ત્યારે હું મોં ફેરવી ન ખીલ. એ માથા
પરથી સડી ટહાડી નાંખશે, મારા વાસો પીએરી
નાખશે, મારી લટોને હાથમાં લાઇ ફરી ચૂમશે

પણ હું...નહીં બોલું. એ માગ બોગમાં માથું
મૂંચી મૂંચી જશે. કુમાર મારા પર રમવાથી કોમલ
થાપેડો મારશે, મારા ગળામાં બન્ને હાથ નાંખી
પેતાના મુખાર્દિત વરસ મને ચૂંકાવશે પણ
હું.....નહીં બોલું. અમરચુમ્બન કરશે,
મને હલકાવશે, મારી ચિમ્બુ પકડી મોંકું
હલાવશે પણ હું.....નહીં બોલું.

અરે ! એ ચારી પડોંચ્યા ! આટલા જલદી ?
હું જરા જતી હતીને તૈયાર થઈ રહું ? પણ
હુશિયાર થાકું મેવી રીતે ? આ બવાંબો
મદાતાજ નથી. હાપ ! હાપ ! શરીરની ચેટાં
જોને કો મેકું ? અરે ! આમ એકાએક મને
શુ થઈ ગયું ? હમણાં તો સાની મને હતી
હતી. તે મરડાટ ક્યાં ગયો ? તે લડકો ક્યાં
ગયો ? હવે કશું શું ? મીસાના કાંઈ પણ
મનાવશે પણ રીસાઈ શું મારું કપાળ ! આ
દમલુ જાતું તો જારી બાછ જ રો રશે,
અરે, બા, મદારાથી એ મોં પડો ન બજવાપ !
એ જૂમ પડી, આ મોંડના કૂખો. થડકાટ
સળગાય છે, હા, હું આસીકા પર મોં ચંતાડું,
પછી તે કંઈ દરે, પણ હું.....નહીં બોલું,
નહીં બોલું, નહીં બોલું, અરે ! એ કોણ
છે ? અહં ! જાણે, મને એ દીક નધો
નામતું.....બધું ! જાણે તમે તો ધળા
પેડા છો, હાપ !

દામ્પત્ય સુખમાં એક વિવ્ર.

(૧)

એક દિવસ આપણા કુટુંબના જોડી મદા-
રાજના કંઠે ॥ પરથી ખમર પડી હતી કે
જન્મસૂત્રમાં મેળ આવેશે હોવાથી મારા વિવાહ
દિવાન બડાદુર સુંદરલાલ પી રપરતી દન્યા
શીમતિ સાથે થયો હતો. દિવાન જહાદુર જ્યો-
તિય શાસ્ત્ર તરફ આસ્થાવાળા હોવાથી તેમણે
પોતાની કન્યાના વિવાહ મનમમાં ગ્રહ્યે મના

અજતાપણા તરફ વિશેષ ધ્યાન આપેલું જણાવું
હતું.

મારા પિતા ડિરેક્ટીટ કોઠમાં નામરની
જન્યા પગ હતા. તથા તે માથે બમને કેટલીક
વતનસરીની આવડ પણ હતી. તો પણ આ
પ્રસંગે ખાસ જણાવવું જોઈએ કે દિવાન
જહાદુરની સરખામણીમાં તે એક સાધારણ
અકિત તરોડે મળીતા હતા. પણ આ તફાવત

માત્ર દરજ્જે તથા બહારના માનપાન પુરતોજ દેનો. બાકી કુટુંબની તથા કુળની આગરમાં, તથા અમારી એકંદર આવકના પ્રમાણમાં દિવાન બહાદુરની સાથે મરખામણી કરવામાં બીજી કોઈ રીતે હમો ઉતરતા ન હતા.

વિધિનો યોગ હશે કે પછી ગમે તે કારણથી મારા લગ્ન શિખાત સાથે થયા.

૯૪મ પત્રિકામાં આવો મેળ આવેલો હતો. પણ મેં જ્યે' જ્યે' તો શ્રીમતિને સ્વસ્થ મારાથી મળતો આવતો નહતો. અમે ઘણી બાજતમાં એક બીજાથી જુદા પડતા હતા. તેનામાં અસાધારણ રૂપ હતું, તેમ તે સાડાં જણેલી પણ હતી પણ દિવાનની પુત્રી હોવાના કારણે ઘણી અભિમાની હતી, અને એ અભિમાનના કારણથીજ અમારા પ્રેમના પ્રથમ પરિષ્કેષમાં મને તેના તરફ તિરસ્કાર ઉપજ્ય થતો હતો. અને એ સમયનું એવું રૂપ, વિદ્યા, તથા એના કમનિય દેહાદેશ, એમાંનું કાંઈ પણ મને પ્રિય લાગતું નહોતું. આરો એ પોતાને માત્ર દિવાનની પુત્રીજ ગણતી હોત તો તેથી કાંઈ મારે વિશેષ નાખુશ થવા સરખું નહોતું પણ મારો રોષ ફક્ત એટલોજ હતો કે તે મને એક સાધારણ નાકરનો પુત્ર સમજતી હતી.

તેની સાથે હવે મને હમેશાં ઝગડો થવા લાગ્યો અને સાચી રીતે કહું તો એ કલહમાં જીત પણ હમેશા તેનીજ થતી જણાતી, અને કદજ્યા પછી હું હમેશાં ડર નિશ્ચય કરતો કે જ્યાં સુધી તે મારી માફી માગે નહીં ત્યાં સુધી મારે તેની સાથે ત્રિશકલ બોલવું નહીં. પરંતુ મોદદેના સુંદર તથા નાજુક પદ્મ નિચે દંધા રહેલી, કઠોરતાની ચર્મિરૂપ મારી સ્ત્રી મારી કાંઈ વિશેષ દરકાર કરતી ન હતી.—

તેનામાં ગુણ પણ અનેક હતા, ક્રોધતા વખતમાં પણ તે મારે દરેક કામ પોતાના હાથથી અને તેપણ ઘણીજ કાળજી પુરવક કરી જતી હતી. પણ તે માન મોન્ય બાવ કારણ

કરીતેજ કરતી હતી. અને મને તે સર્વ મારા પ્રત્યેના પૂર્ણપ્રેમ બાવથીજ થતા જણાતા હતા. મારા ચોરડાની ગ્વન્ડતા, મારા વસ્ત્રોની સુખ્યવસ્થા, અને મારી તૃપ્તિનુસારનું, મિષ્ટ મધુર બોજન, આ બધું તે કદીપણ ખીન સુકે કર્યું કરતી. કોઈ સમયના માત્ર બેજ પ્રધાન લક્ષણ દેખાવ દેતાં હતાં, એક અખેલાપણું અને બીજું અલગ શર્યા. આ મિવાય બીજો કાંઈ ફેરફાર જણાતો ન હતો.

તેની આ પ્રમાણેની મોન્ય મેવાનો હું ક્યાં સુધી તિરસ્કાર કરી ચકું, છેવટે મારે લગ્ન તેની તરફ પીગળ્યું. અને ખરેખર કહું તો તેનું રૂપ મને અદભૂત રીતે આકર્ષ્યું કર્યું હતું. અને કોઈ કોઈ વાર હું મારો નિમજ બુધી જઈ તેના ચાંદર નાજુક હાથ પકડી લેતો અને તે શરમાઈ જઈને દરત ઊડવવાનો ધન કરતી હતી હતાં પણ મારા કંઈક કલા પછી તુરંત મારો પાસે બેસી જતી. આવા સમય વખતે તેનું રૂપ દ્વિગુણિત થઈ જતું જણાતું હતું અને કંઈક તેના સ્વભાવથી, અને કાંઈક તેના વિનયગર્વની પ્રવૃત્તતા, કાજુથી તે સમયે મને ખાલમ પડતું હતું કે તેનામાં કોરતાનો લેણ પણ અંદા નથી, પણ પાડો બીજોજ દિવસે અથવા તે કદિ કદિ તેજ દિવસે એ વખતે જોડો જણાવે હતો અને તે સાથે આજ ગ્રહ્ય મેળાપ પછી તો દિવે રવન્દ આરી ખડો થતો હતો.

ન્યાય ખાતામાં અયોગ્ય રીતિથી સંપાદન કરેલો પિતાજનો રૂબ સંગ્રહ અમારે મારે કાંઈ સુખ ફળદાયક નીવડી શક્યો નહીં.

મેટ્રિકમાં હું પણ વખત દેવેલ થયો અને છેવટે મે.એ વન્ડે મેં માંડ માંડ સુક્તિ પ્રયુક્તિથી મેટ્રિક પાસ કરી એ વખતે મુશ્કેલી પિતાજની ચારીરિક મરેપિતિ સુદૃઢ હોવાથી તેમજ મારી કમજા ન હોવા છતાં પણ મને કોલેજમાં મોકલ્યો કોલેજમાં હું એકંદર મારે વાં રહ્યો.

પણ પી. ઇ. માં પાંચ થઇ શક્યો નહીં તેમ મેલેન્માં રહીને અંડર ગ્રેડ્યુએટ Under Graduate) પણ થઇ શક્યો નહીં. પણ માત્ર મોઝ શોખ અને ફાનસ ખર્ચમાં હું સારો હુશિયાર બની ગયો.

બેન શારદાના લગ્ન પ્રયંગમાં પિતાજીએ દગ્ગરો રૂપીઆનો ખર્ચ કરી નાંખ્યો અને લોકોમાં તથા સંજ્ઞાઓમાં અગ્ગરો માન મરતમો વધારવા તેમાં કંઈક રકમનું કર્જ પણ કરવું પડ્યું, પગનું કર્જ અગા થવા અગાઉ બેન શારદા અચાનક નિપચા થઇ ગઇ અને કમળો જોએ દહા થાયમર ગ્લો હતો.

છેવટે મેં ટ્રિટ્ટિય પીડર થવા તૈયારી કરવા માંડી. જે વખતે હું એરિડમ એક્ટ જોખતો હતો તેજ વખતે મારે મારી પત્ની સાથે કછઓ પણ થયે જતો હતો. આના પરિણામમાં હું કાંઈપણ આગળ જોખી શકતો નહતો પણ જે કાંઈ વાંચતો તે જુલનો જતો હતો.

વિવાહ અગાઉ પણ હું કાંઈ ભણવામાં અહુ ચાલાક નહોતો તેમ મંદ પણ નહોતો પણ હવે તો લક્ષ્મી પુરે લાગેલું જણાવતી તેમ પિતાજીના ધન માટે કછક નિરાશા ઉત્પન્ન થવાથી પત્નીદરની પરિક્ષામાં પાસ થવા મટે એક નહોં પણ અનેક રિખો જળ્યાતાં દતાં, છતાં પણ બની શકતો દરેક પતન હું કરી રહ્યો હતો. અને સર્વની સાચી તે આશા દેવી મને ધિરજ આપતી હતી કે આ વખતે નિયમમાંથી અપવાદ રહેશે મારે માટે અમન-ભવિત નથી.

૩

પત્નીના અત્યાક્રોધ વ્યગ્દારથી ખિન્ન થઇ મેં પ્રશસ્ત ગામને છોડી દહ સાંકડી ગલીઓમાં હવે ફરવું શરૂ કર્યું. અને મિત્ર મંડળીમાં જોમા થઇ આનંદ મેળવવાના નવા નવા પ્રકાર શોધવા માંડ્યા.

ત્રણ વખત આ પીતાની તથા એક એકા મીમારે કુકાની “લીડ” તો કોલેજમાં રહીનેજ મેં પ્રાપ્ત કરેલી હતી અને હવે એથી આગળના પાઠ આણુ કર્યો.

તે દિવસે પવિત્ર મન્તિના તટપર “ધનની” પાર્શ્વ હતી. મંડળીના દરેક સમ્પત્તા મુલામતમી જોજન પાર્શ્વે પણ કરેલી હતી જોજન સાથે, મધ ધી બાગીચો પણ તૈયાર હતી અને વળી નાચને માટે સુણીયા પણ દાખરે હતી આ પ્રમાણે આમારી મંડળી પુણ્યવાન મનાતી પવિત્ર મન્તિના તટપર જેસી બક્ષામદ્ય પદાર્થો ઉણવવા લાગી. પ્રથમ મરજાતમાં યે હુએક મદ્યાન થયું અને મ યે મયે કંઈ કંઈ ખાવાનું પણ આણતું હતું. દશ વાગ્યા બાદ બપોરે ચાંદની પૂર બદામાં ખીલવા લાગી એટલે પછી જોજનને આરંભ થયો. જોજન સમાપ્ત બાદ બપોર વાગે ગુણીકાના નાચ માનનો આનંદ શરૂ થયો અને તેથી પુણ્યવતી સરિતાને તન્ન શાંત તથા નિરનખ તટ આનંદમય થઇ રહ્યો, છતાં પણ તેનો પ્રવાહ તદન શાન્તિથી વહો જતો હતો. વળી ચંદનીના પ્રકાશથી સં-રિતાની નીલ સાડી વધુ ઉજ્જવળ બની ગઈ હતી. અને તારાના પ્રકાશથી તેની વેલ જુગીઓ એર આનંદ આપતી હતી.

પુણ્યથી સરિતા અનેક વખત જોએથી છતાં આજની સરિતા ખિપકુલ જુગીના લાગતી હતી મધની સુખાખી નિશાની દેરમાં પુણ્યમ-ચીના પ્રવાહ સંજ્ઞાથી જે જે અદ્ભૂત બાવ મનમાં ઉત્પન્ન થતા હતા તે અપૂર્વ હતા અને વાગવાર મનમાં એક થઇ, આવતો કે આજ સુધી આ સુવાણી મજાનો લાભ કેમ સુખાખો ? અને જનંદમાં સ્વેચ્છાથી મળી ચાલી બાદ-લીઓનું આશ્વાસન કરવાની જૂર કેમ કરી ? આ બધું ચિચારતાં મનમાં પ્રથતાપ થવા લાગ્યો.

મોડી રાતે ત્રણ વાગ્યાને સુમારે હું પાંડો મારા શુદ્ધ પ્રત્યે આજ્યો અને

પત્ની હજી સુધી જન્મત રહી આ. “આશ્વ”
 ધરના” પર ખિન્ન હૃદયથી વિચાર કરી રહી છે.
 અને મને જોતાં તેણે એક નિઃશ્વાસપૂર્ણ શ્વાસ
 લઇ મારાં તરફ તીવ્રદ્રષ્ટિ ફેરવતાં બન્ને એકદમ
 યુગ્મથી દ્રાહી અને પોતાના હમેશના નિયમ
 પ્રમાણે મૌન્ય ધારણ કરી તથા મોહાનું દાંડી
 દમ નિંદ્રાધીન થઇ હું પણ આજ સુધીમાં
 આટલો મોડો કોઇ વખત પણ આવેલો ન
 હોવાથી શુપ્ત્યુપ સુષ જવા લાગ્યો. મિત્રાની
 સોજતથી બાર તો સહેજમાં થઇ જતાં. પણ
 ત્રણ વાગ્યા સુધીના આ પહેલોજ પ્રસંગ
 હોવાથી મારાથી કાંઈપણ તેની સાથે બોલવાની
 કિંમત થઇ શકી નહીં.

૪

દાડની હલકી નિશાએ અને જે આનંદના
 ધ્યાનમાં નાંખ્યો હતો તે આનંદ કાંઈ ફરી
 મળી શકતો નહતો અને તે આનંદને મેળવ-
 વાને મેં ફરી ફરી મધ્યપાન કર્યું પણ સધળું
 નિષ્ફળ. તે આનંદ ! તે ઉત્તેજના પુર્ણ દર્શ,
 ફરી મેળવી શક્યો નહીં અને એ આનંદના
 ધ્યાનમાં હું પડે દાડીએ બની ગયો. દર
 રોજનું પ્રમાણ વધારતાં હું અડધીથી આખી
 બાટલી સુધી જઇ પડ્યો. અને તેથી કંઈક
 નિશા પણ ચડતી. હસતું પણ આવતું.
 અને જીવ પણ ખિલેલો જણાતો અને
 કંઈક વખત આનંદના ભાસ જેવું જણાતું
 પણ પાઝં યોડાજ વખતમા ખિન્નતા અને
 ઉગ્રથી બારી ખડા થઇ જતા અને નિષેધમાં
 શરીરની શીથલતા સાથે મન દીકું થઈ જઇ
 મધ્યું દુખવાતું ચર થઇ જતું પણ આ કંઈપણ
 આનંદની ખાતર જે એર હું મેં દે લગાવી
 રહેલો હતો તે કાંઈ આથી છુટી યાતું નહોતું.

એક દિવસ નિશાની ધૂનમાં બહારથી
 આવ્યા બરાબર હું મારી પત્ની સાથે લડી
 પડ્યો. તેણે કહ્યું કે “ તમે પશુ છો, ” અરે,
 પશુથી પણ વધારે બરાબર છો કારણ કે પશુ પણ

દાર પીતા નથી અને તમે તો બ્રાહ્મણ પુત્ર થઇને
 પણ અનહદ દાર, પીઓ છો અને તેની
 નિશામાં મારી સાથે લડો છો અને એ કરો
 છો, ખરો મારાથી દુર જાઓ. ”

મેં પણ નિશાની હેરમાં તેને મનમાં
 આવ્યું તેવું સારું નરતું કહી સંભળાવ્યું. પણ
 તે બીજું કાંઈ પણ બોલી નહીં તેના આ
 વખતના શબ્દોએ તથા તે સાંચેના તેના મૌન્ય
 ભાવે મારું હૃદય એકદમ ધીમળાવી નાંખ્યું.
 બાકી સુસ્તાના આવેશમાં મનમાં તો એમ
 થઇ આવતું કે મારા આ તિરસ્કારની એને
 બરાબર સજ અખાડું અને રેશમી સાડીમાં
 દાંડલા એના શુભાખી માલની લાલીમાં કંઈક
 વધારો કરે. પણ એની વાતની આલાકીએ
 મારી નિશાને કંઈક ઉતારી નાંખી હતી અને
 તેથીજ મારા બગ્ગ હૃદયમાં નીતિ તથા જ્ઞાનની
 સિંગધ રેપાનો ઉદય થતો જણાતો હતો.
 તે સાથે એ પણ વિચાર થયો કે બી
 પર હાથ ચલાવવો એ તાન જગલી પણ
 છે, છટ છટ મારા હાથથી આવું કૃત્ય કદી
 થશે નહીં.

બીજે દિવસે સવારમાં ઉઠ્યા બાદ મેં મારી
 પત્ની પાસે દામાની ચાચના કરી અને કહ્યું
 કે નિશાના કારણથી મારું મનજ ધણું દલકું
 થઇ ગયું છે પણ આજથી હવે મને સુધરી
 ગયેલો જાણજો પણ તેણે મને દામા આપી
 નહીં અને જણાવ્યું કે હવે હું મારા પીતાને
 ઘેર જઈશ કારણ કે આવી અવસ્થામાં હું
 રહેવા મહાત્તી નથી. આપણું આચરણ આટલું
 જાડું બગડી ગયું છે તેના મને બરાબર ખ્યાલ
 નહતો. પણ મધ કાલના બનાર પછીથી
 મારાથી હવે આ તમારું દુરાચરણ વધુ વખત
 જોઇ શકાશે નહીં જ્યાં હવે હું એક દિવસ
 પણ અદિ રહેવા માંગતી નથી.

મેં કહ્યું, શું ? મારા વર્તનને સુધારવું
 એ તમારું કર્તવ્ય નથી ? હું પોતેજ પોતાની

જાતને હવે ધીકારતો થયો છું પણ આ દુર્વ્યમનના પંડામાં ખરાબ રીતે ફસાઇ પડ્યો છું તેમાંથી મુક્ત થવા તમે મને સહાય આપો કે હું મારો ઉદ્ધાર કરી શકું. ત્વે કહ્યું કે તમે પોતેજ પોતાનો ઉદ્ધાર કરી શકો એમ છે! મારાથી તો આ દાસત હવે જોઈ શકાતી નથી. હું તો મારે કાલે જીવન અને તે પ્રમાણે દિવાન કન્યા ખીજેજી દિવસે પોતાના પિત્રને ઘેર આવી ગઈ.

(૫)

નિયમમાંથી અપવાદ તરિકે હું પકેસેજ પ્રયત્ને ડિરેક્ટ કટ પ્લીડર થઈ ગયો તેમ પિતા-જીની આજખ તથા લાગવંમના કારણથી કેટકે કામો પણ મળવા લાગ્યા.

ખીજા નવા પ્લીડરની પેઠે પેપર વાંચીને, અથવા પાટલુનમાં હાથ નાંખીને અહીં તહી ફરી વખત પુરો કરવો નહતો પડ્યો. અને પકેસેજ મંદીને સાડીમાવનની આવક થઈ પણ આ સાડીમાવન માટે મોટા વકીલોની ખુશામત તથા અમલદારોની જે જાટકણી ખમતી પડી તે મનજ જાણે છે. સાધારણ માણસોને પણ મહેરજાન, સાહેબ કહી બોલાવવું પડતું એથી હવે પેસા થી ચીજ છે તેની કદર સમજવા લાગી અને મારી ખરાબ ટેવોમાં સુધારો કરવાની કાળજી ઉત્પન્ન થઈ. હવે પત્ની ન હોવાના કારણથી ઘર કર-વા લાગતું હતું. અને કંઈનાની આખથી તેના કઠોર વ્યવહારમાં પણ તેની ગેરહાજરીએ મારાપણનો ભાસ થવા લાગ્યો અને હવે તો તેનો કોઈ બરો ચહેરો પણ જોવાને જીવ તકસરવા લાગ્યો, તેને ખતાવવા હું મારો સુધારો કરી રહ્યો હતો કારણ કે બ્યારે હું સંજીવની વાચવા બેસી જતો અને કોઈ મિત્ર સાથે ક્યારે પણ બંદાર નહોતો જતો ત્યારે મને માલમ પડતું કે મારી પત્ની મારા

આ પર્વતને સાંભળીને ખુશ થઈ જશે.

હવે તેની તરફ માત્ર મન અતિશય આક-વાંવા લાગ્યું અને મેં નિશ્ચય કર્યો કે પછી જીવિતે મારા મનની રિયતિનો ખ્યાલ તેને જણાવું પણ સ્વમાન અને આત્મ પ્રતિષ્ઠાના ખ્યાલે તેમ થવા ન દીધું. જ્યાં સુધી તે મારે ઘેર હતી ત્યાં સુધી મારે મટે તે શુનાખના પુષ્પ સમાન હતી. પણ જ્યારથી તે અહિંથી ગઈ છે ત્યાંથી તો તે મારી છબ્બ દેવી થઈ ગઈ અને તેની મૂર્તિની મારા માનસ મંદિરમાં સ્થાપના કરી હું તેની પૂજા કરી રહ્યો છું પણ આ માનસ પૂજનો બાવ તેને જાણવા દેવા હું ઇચ્છતો નહોતો કારણ કે તેના સ્વભાવના કારણથી નહીં પણ મારી પુજને સર્વાંગ સુદર બનાવવા હું ચહોતો હતો અને તેથીજ આ સકામ આરા-ધનાએ મારી શ્રદ્ધામાં નિષ્ઠામ બાવ ઉત્પન્ન થયો.

મેં તેની એક સુદર છબિને મારા સુનાના ચોરડામાં રાંધી હતી અને તેના ઉપર હું રોજ કુવનો દાર ચણવતો હતો અને મનમાં ને ગનમાં તેના સોન્દર્ય પર મુગ્ધ થતો. તેના વાચવાના પુસ્તકો, તેની બેમવાની આરામ ખુર્શી આ જધાને હું રોજનો રોજ સાથે કરતો અને રાત થતાં જ ધ કરી મુઠી દેતો ને સવાર પડતા ખાંજા ખુદના કરતો કારણ કે તે કદાચ એકદમ આવી આ ખુર્શી પર બેસશે અને મને કંઈક રેનેક વાનાં સંમગાવશે આવે તર્ક વારંવાર થતો. નવસંસના વખતમાં આવી કોમગીરીથી હું મારા મનને આશાતું સંનિવન આપતો અને બ્યારે પણ હું કોર્ટમાંથી ખાંજા ફરતો કે પ્રથમ સીધો ચોરડામાં જતો અને એકદમ એની છબિને નિહાળતો અને તે માથે મનમાં ને મનમાં વિચરતો કે છબિ પગની કુધની માળા મ ! દીક્ષીની પેઠે દરમ્યાન ગઈ છે અને

મારી પ્રિયા મને યાદશે નોંધ કંઈક કહેવા માગે છે. આ પ્રમાણે હું મારા મનનાં બાવેલું એની હળિમાં કંઈક દિગદર્શન કરતો હતો.

એક દિવસે કોર્ટમાં ગયો કે થોડીજવારમાં મારા ઘરને છુટકો ચાકર હાંકતો હાંકતો કોર્ટમાં મારી પાસે આવ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે વહીવટ સાહેબ, આઈ સાહેબ તરફની ચીઠ્ઠી લખને દિવાન સાહેબને પઠાવાળો આવ્યો છે. તમે જલદીથી ઘેર ચાલો, બાંધ સાહેબ ધણી ખીમાર જણાય છે આ સાંજળતાં મારાં હાથ-માનાં પુરાવાનો એકઠ એકઠમે નીચે પડી ગયો અને હું બેળાંકળા જેવો થઈ ગયો. આવક હતી સાંધારણજી હોવાથી હું હમેશાં સાંધારણ પરજી જતો હતો અને મેં હવે જોયું કે હાલની પ્રજા થઈ ગયેલી રિયલિટીમાં સાંધારણ પર ઘેર પહોંચીને કે કમ! પગ કંપતા હતાં પણ મનમાં જેમ તેમ સ્થિરતા ધારણ કરી ઘેર પહોંચવા યત્ન કર્યો. મનમાં તો વારંવાર એની એમ ચિંતા થયા લાગી કે ખુદ બાઈસાહેબે ચીઠ્ઠી મોકલી છે અને તે સીક છે. કચર, તેને આરામ કરો અને ખુશ ખજારની બીજી ચીઠ્ઠી મોકલાવો.

(૬)

ઘેર પહોંચતાં જ મોઢવસીંગ સીપાઇએ ચીઠ્ઠી મારા હાથમાં આપી. પ્રથમ તો હું ઉતાવળો આરકામાં ગયો અને તેની હળિને નિહાળવાં લાગ્યો. જોયું તો હળિમાં પણ તેના ચહેરા ઉતરી ગયેલો જણાતો હતો. ધડકતે હાથે અને ધ્રુજતે હાથે મેં ચીઠ્ઠી હમાડી તેમાં શું લખ્યું હતું; પ્રિય પ્રાણનાથ!

હું હવે હારી છું અને આપ છતાં છો અત્યાર સુધી આશામાં હતી કે આપ પત્ર લખશો અથવા તો મને બોલાવશો અથવા મળવાં આવશો પણ આપ બીજા દિન સુધી આવ્યા નહીં જોયું હવે મારો જીવ ધીરજ રાખી શકતો નથી. મરણ કે આજે ડૉક્ટરથી

ખજાર પડી છે કે હવે હું બચવાની નથી. કનજી કે ખાંસીની આસર ફેફસાં સુધી પહોંચી ગઈ છે અને તાવનું ટેમ્પરેચર દરરોજ વધતું જાય છે આવું ડૉક્ટર સાહેબ પિતાજી આગળ નિરાશા દર્શાવતા કહેતા હતાં અને મેં તે હમાડા ધરની સ્ત્રી નોકર મારજી યુક્તિથી જાણી લીધું છે અને પિતાજીના ઉદાસ તથા નિસ્તેજ ચહેરાપરથી પણ તેની ખાતરી મળી ચુકી છે ગઈ કાલે આજે વખત પિતાજી મારી પાસે બેસી રહ્યા હતા અને અંશુપૂર્ણ હૃદયથી મને કહેતા હતા કે જલદીથી સારું થઈ જશે, મને ડૉક્ટર કહી ગયા છે કે જો ચીજ પર એની ગરજ થાય તે ખાવા દેજો હવે પરજી રાખવાની જરૂર નથી. જોયું ખાવાની છુટપરકી હું સમજી ગઈ છું કે મારો અંતઃકાળ હવે નજીક આવતો જણાય છે કનજી કે ગઈ કાલે સુધી જો દરેક ચીજની પરજી હતી તેની આજે એકદમ ભેલેલી છૂંક પરથી મારા દિવસો ગણાઈ ચુક્યા છે.

પિતાજીએ ઘણી વખત છવ્છા કરી હતી કે મારી આ માંદગીની ખજાર આપને પહોંચાડવી પણ મેં તેમને સમ આપી રાંધી રાખ્યા હતાં અને કહેતી કે મને જોમને એમ એકલી મરવા દેજો તેણા મારો સ્વભાવ જણતા હોવાથી મારી મરજી વિરહ ક્યાંય વિશેષ કદ થશે એવું સમજી આપને કાંઈપણ ખજાર મોકલી શક્યા નથી. મારો અંતઃકાળ હવે નજીક જણાય છે આખી ઉમર સુધી મેં આપની સાથે કયલ કરી દેશ આપ્યો, અને મનમાં નહીં રજા છતાં પણ બહારથી દેહભાવ બર્થો વ્યવહાર આપ્યો. આ ગઈ માટે હું કંઈ એકવાર આપની પાસેથી કામનાં ચામનાં આપું છું અને તેને માટે મને વિશ્વાસ છે કે મારી આ દીન તથા નિર્જીવ અવસ્થા પર આપ દયા કરશો અને કામા આપશો.

હવે આપના કામા કર્યો મિત્રાઈ મારી સ.

દગતિ નથી. મારી બહેન સુમતિ જે મારી સેવા માટે અહીં આવેલી છે તેની પામે આં પત્ર લખાવ્યો છે કારણ કે મારામાં હવે એટલી પશુ શક્તિ નથી કે જેમની જે ચાર લીટી જતે લખી શકું;

પ્રાણનાથ, વધું તે શું લખાવું જ્યાં સુધી બી શકે ત્યાં સુધી જલદીથી આવો અને આપની કક્ષા પત્નીને ક્ષમાની શિક્ષા હમ આપના પવિત્ર ચરણની ગ્રામી તેને હદારો.

આપની

ક્ષમાશિલાપિણી શ્રીમતિ.

આખો પત્ર વાંચના સારીજે પરમેવો આરી ગયો. માયું ક'વા લાગ્યું અને પત્નીના સુખ મએલા મલાન સુખની કક્ષના કરી હું જાગ-મની પેઠે રોવા લાગ્યો. હા નથીજ, રૂઝ પુઝ મરી, ફાલી ફુલી રાગ મનસ્તાપથી કરમાઈ જઈ રોગના પંજામાં ફસાઈ પડી અને સુકાઈને કાંટા જેવી દઈ મઈ. અને તે વગી મારે માટે ? મારા કારણથી બસ એકદમ ચિચાર થયો કે પિરતોલતો આસરો લઈ; અને જીવનતો આ નકામે ફેરા દાપી રાંખુ. પરંતુ એકતાર તેની પાસે જઈ તેને જોવી છે અને તેની મરજી પ્રમાણેની ક્ષમા આપી મારી મરજી પ્રમાણેની ક્ષમા મ.ગવાની છે પણ પિરતોલ તો સાથેજ છે અને સાથે લઈ ચાલવામાં જો સાધન થશે—

જેવટે ખુશ રડવાથી જીવ હલકો પડ્યો. કુખતો માર કમી થયો, બીજ આમ તેમ આવતા ચિચારો દુર ચલા એટલામાં પત્ર લાવનાર સીપાઈએ બહારથી કહ્યું કે, વકીલ સાહેબ, જે વાગવા પછી બીજ ગાડી જાય છે અને હમણાં એક દરો આવ્યો છે. આ સાંભળી હું જલદીથી તૈયાર થઈ ગયો અને પત્નરની મૂર્તિ સમાન ગાડીમાં બેસી રહેશને ગયો

૭

પ્રાતઃકાળના ૬ વાગતા હું ત્યાં પહોંચ્યો. ગમશીંગને ટ્રેનમાં એક શબ્દ પણ પુછવા દિવંત થઈ વકી નહીં કારણ કે મહાસુસીમને રોકેલો અશુ પ્રવાહ એક શબ્દ કાઠતાંજ પાછો ઠગી પાસે એવી બીક લાગતી હતી. મારા સસરા રાજમહેન નજીકનાજ એક બંગલામાં ગેટલા હતા ગાડીમાંથી ઉતરી અંદર જવા પહેલા ગાડીના અગ્રાજથી મારી સાચી સુમતિ એકદમ જાહાર આરી તેને જોતાં મેં અશુપૂર્ણ હસથી પૂછ્યું રી રિપતિ છે, તેણે કહ્યું એની એજ રિયતિ કાયમ છે ધીરજ મરો, ઇશ્વર દયા કરશે. અને સી સારા વાનાજ થશે. પિતાજી જરૂરના કાને બહાર મઢેલા છે તે કાલ સવાર સુધીમાં આવી પહોંચશે. આપ સાથે આની રિપતિ જુઓ પણ તેની આગળ રડશે નહીં કારણ કે રોક-ટર સાહેબ કહી ગયા છે કે એના મનપર કંઈ પણ દખાણુ થવા દેશે નહીં જેથી આપ એને ધીરજ આપને પણ જાગકની માફક એની આગળ રડી, કુખમાં વઢી કરશે નહીં. મેં કહ્યું હીક, એમ દરીય.

પછી સુમતિએ દિવાનખાનાતો પડેલો ઉંમો કરી મને બોલાવ્યો અંદર જઈને જોડે થુ તો મારી પત્નિ એક રેશમી શાલ ઓઢી પલંગપર સૂતી છે અને પલંગ પામેના રાઉન્ડ ટેમલપર દવાઓની કંઈક બાટલીઓ તથા ગ્લાસ નિગેરે જણાય છે. તેણે મુખ ઠંડેલુ હોવાથી તે સુધ મએલી જણાઈ પણ સુમતિના ના દલા છતાં પણ મારી ધિરજ રવી સડી નહી અને હું એ મૂત્યુ સેવાપર પહેલી મારી પત્નિના અર્જને રપઈ કરી જૂમ મારી રૂદન કરી કહેવા લાગ્યો કે મારા હૃદયની દેરી, ફક્ત એક મારા કંઠેર બચાકાદના કારણેજ હું આ સંસાર તજ જાય હો પણ એકતાર આ વારા ફાચાદી

પતીને પણ ક્ષમા આપતી ન.

પ્રત્યક્ષ ઇશ્વરને પણ જ્ઞેયા બાદ જોઈ શકાય ન થાય તેટલું અશ્રય મને મારી પ્રવૃત્તિ વદના, રૂંધે પુરું પત્નીને જ્ઞેતા થયું. શાલ દુર ફેંકી દઈ તેણી એકદમ મારા પગ આગળ ખેસી ગઈ. તેના મુખ કમળપર અતિથય ખુશાલીની લાલી દીસતી હતી, આ અગાઉ આટલી તન્દુરસ્ત મેં તેને જોધ નહોતી. સુમતિ આ પ્રસંગે અગાઉથીજ બહાર ચાલી ગઈ હતી. મારા સસરા બહાર ડિરટ્રોકટમાં ગએલા જણાવવાથી સુમતિ અને તેણે મળીને આવડ યંત્ર રચ્યું છે એવું હમારી વાતચિતમાં તેણે હપ્તલ કીધું અને કંઈક દલાક વિચાર કરી ત્યા નવલકથાઓની સદાય લખ્યા પત્ર લખેલો જણાવતો હતો. મારા માનસિક સુધરાની તે હમેશા ખખર મેળવ્યા કરતી હતી અને પોતાના પિતાને ઘેર આવ્યા બાદ રાંધેક રાંધેક નવલકથાઓ તેણે વાંચી નાંખી હતી જેથી તેના કંઠેર હલપમાં મારા વિરહે નવલકથાની બાપાથી પણ અધિક પ્રેમભાવ ઉત્પન્ન કરેલો જણાવતો હતો અને તેણે આ એક પ્રત્યક્ષ દુઃખ જણાવતું હતું. હું તદન રતબ્ધ થઈ ગયો અને આ બધું સાંભળ્યા બાદ મેં પ્રશ્ન કર્યો કે મને જે મનસ્તાપ થયો તેનો પણ બદલો મળવો જોઈએ.

તેણે કહ્યું આવતા ગુરુવારે તેડવા આ એટલા વખતમાં પિતાજી પણ બહારથી જશે ત્યાર બાદ ઘેર ગયા બાદ હું આપને યોગ્ય બદલો આપીશ. બાર કલાક વાગી ગયા છે માટે જોજન આરામ લો. તેનો સ્વભાવ પણ મેં પેટે તદન બદલાઈ ગએલો જણાવતો હતો. પણ નિશ્ચય કર્યો કે દુરસદના વખતમાં સાંકેતિ નવલકથાઓ જરૂર વાંચવી જોઈ. પાંચ ફરતી વખતે તેની વાંચેલી કેટલીક ખોટા નવલકથાઓ હું સાથે લઈ ગયો. મારી પ્રિય હવે મારે ઘેર આવી છે અને હવે હમે ધણ આનંદ તથા શાન્તિથી હમારો દામપત્ય સુખને ઉપભોગ લઈએ છીએ. હમારાં રોડેલો એ શાન્ત બનેલા સમુદ્રમાં ફરી આવું તોરણ આવેલું જણાવતું નથી. મેં પણ આ પંચની મદદગારીના બદલા તરીકે મારી સાથે સુમતિને એક સોનાનું ઘડિઆળ ભેટ આપ્યું જેનો તેણે આનાકાની સાથે પડ્યા આમલ પછી રવીકાર કર્યો. +

તા. ૨૨-૧૨-૧૮

પ્રજ્ઞાશંકર ન. પાંધ્યા.

બારા ટી. વી. રેલ્વે.

(હાંદી પરથી.)

સોળીયા રાજનો બડબડાટ.

સુરતમે કીરત બાડી, બીના પંખ બાડ જાય;
સુરત તો જાતી રહે, કીરત કમી ન જાય.

આજલાસ અમારા ગામની અંત્યજ (ડેડા) રકુલના હેડમાસ્ટર રામલાલભાઈ (જને લોકો રામલા ડેડાનાં નામથી ઓળખે છે પણ જે પોતાના શિષ્યો પાસે પોતાને રામલાલભાઈ કહેવડાવી મગરૂર બને છે.) તે પોતાની પર-

સુરત જામ રામલાલ (જને લોકો રામલા રામલા ડેડોનો પોહાર કરી હાતજી લઈ રાંધણો દેકડો આપે છે. પણ રામલાલ ઊંચે રામલા તેણીને લોકો આગળ પોતાની બદલીડી લાડીની રામલાઈ કહી વેતં વેતં છાતી ફાલાવે છે, અને પોતાની ન્યાતમાં રામલાને રામલાનાં નામથી બોલાવવાની ડાંડી પીંદાવી ચૂક્યો છે.) ને

શરણતી આપવા એકતાનરે એક પગે થન થન કરી રહેા દતો, તે દવે રાજ તેની માનીની પણ અળખામણી થઇ પડેલી રામલીને કહેવા લાગ્યો, ચાલ રાંડ રામલી તું શરણતી લઇ લે કે હું ભણેલો ગણેલો ઢોલ શિક્ષક પેલા પટેલ માયાની સીફારસથી કાંઇ સુધારકની (૧) બહેન દીકરી હોય તેની સાથે લગન માંડથી બેઠાઈ !' કહિ તે સુધારકહોઇ પોતાના ખીયતે પાસ કરાવવાના મોઢથી મોર નેવા ભણેલા અપકુરેટ દેશની માગણીનો દરિયણ અસ્વિકાર કરશે નહીં !' આના બિચારમાં બાઇ રામલી બેઠી રામમાઇ છાતી કુટી પડેલાં છાંછવાં લેતી કહેતી કે હો છે મુઝો પડેલો વાંઢો ! નહીં તો એવું નહીં બોલે કાંઇ બીજવરણ થઇ નીજવરણને દીકરી આપવું હો હે કે ? ! આ તડ વડી ને ટપાટપી દાઢાળી ધપાધપીની ફટાટી હું મારા દેશને ત્યાં જોડાવું આમરું લેવા ગયો ત્યારે સાંભળીને ખૂન દરયો, રે ખૂન દરયો (૧) અને બાઇ રામલીની અક્ષય હુશ્કારથી બીર આક્રોશ થઇ ગયો આ ઢોડીમાં પણ આઠલી ચતુરાઇ કે 'હો છે મુઝો પડેલો વાંઢો !' !

*

*

શુ અક્ષયમંદ બાઇ રામલી ? બિવિધવેત્તા તો ખરી ! ! અરે આજઞાસનાં ટીપણાં જોડું નેચીએથી પણ ચડી ! ! ને પટેલની બેચી પડી ! ! પણ રામશે તો તેના બિચારમા મકાપાટુજ જમારતો જણાયો ! ! તુર્તજ મેં જુમ મારી આ...રામલા (૧) તુર્તજ રામલાના નામથી પોકારેલો રામશે રહેા ચકાવતો બહાર આવ્યો મેં કહ્યું ' ' અસ્થા ઢેકા ! છે તેટલીએ મુમાવી મેસરી છે ? તારી રામલી બેાત 'હો છે મુઝો પડેલો વાંઢો !' શરણ પેલા ચંદાવર કાઢને પણ એવો અનુભવ થએલો કે જે હાલેજ ચૂપગાપ કાઢાગર થઇ ગયેલા ! ! શરણ સંસારીને જે ન પાલવે ! જે નો જટાધારી

જોમીડાઓતું કામ ! કારણ આગળ બેચે તો ઉવાર નહીં અને પાછળ બેચે તો દરાળ નહીં ! ! રામશે ભણેલો ગણેલો એટલે આટલા ચપ્પે બસ હતા ! ! ચુપ ચાપ તેણે છાપરીમાં જઈને રામલીને સમજાવી લીધી ! ! પાછળથી તે બહાર તો ન આવ્યો પણ એક માંગો વુગે રામ બેલો લાઇ રામ નો ' ચપ્પે મારા કાને પડ્યો ! ! હું મમજ્યો કે એક ધણી ધણીઆણી પટેલ ખીલના રામ બોલેા વાઢ રામ જાપી રલાં હશે ! ! હું ત્યાંથી આવતો ગયો ! !

પરમેશરી લીલા દરિયણ, કાંઇ કળા ચક્રો નહીં ! દેવાજ્ઞાં જન અન પયે કાંઇ દિ' જાગે નહીં ! લખી જે લીંટી લલાટમા, બુઝી બુસાસે તે નહીં ! બીજા ગણી લે શ્રેષ્ઠ પણ, મનદુ' કદિ માને નહીં ! લગનની રીત અને રીતિ, પૂરાતનથી થઇ નાં ! ના ! અરે ! વતે દવે, ! ફેરરી ચક્રો નહીં ! રામ રામ બણેા મળ, શું બલ શ્રેષ્ઠ વર્ણુ જે; મતા કદિ કો બલ પોતે, દેશી ખૂબીથી વરે ! બોલવુ રહેવું મગર, પણ પાણવું મુકેલ છે. લોકો પૂછે એ પટેલને, તું કંઈ નિયામે બણેલ છે ? લાભા બરધમાલે ખગ, એ વાત આજ ખરી પડી;

ધધર ઉવરની વાતથી, ફનિયાં મહીં દાંસી થઇ; રામ બેલો નિથે ધજો (૧) એ પાતકી ખીલતો અદા ! મદા જોરથી નિદા થતો, ચડવાં જતાં વૂટી પડ્યાં !

+ + +

કહેવન છે કે માંદા માણુમને લાકુ લે કેમ જરે ? તેમ આપણા માનવતા પટેલ ચાયાને મટે બનવા પામ્યું છે ! ! જે માત અકશમ અને કીર્તિ એાનરેયલ મિ. પટેલને વગે ચૂકી હતી, તે અકચ્છ લામ ચારોનર બંધુથી કેમ જાગરાઇ ચકે ? જગરે લોકોમા તેને મટે જાનતો લામચૂં ફેલાઇ અને બિવિધમાં નેચનવ ક્રોધેક્તા પ્રમુખ બી અકચ્છ તક પગ તેને માટે

સામી આવી ઉભી હતી, તેવા વખતમાં તેમની ચડતી ઉપર પાટુ મારી પડતીએ તેમને ગળાવી પાડ્યા છે. લોકોનો તેમના 'વરફની' ને માનની લાગણી રહી નથી ! (!) હવે તે હવે સને માટે ગુમાવી બેઠા છે : ઉઘટી તિરસ્કાર અને નિંદાદેવી વિનયવંત બની છે. માટે ચડતા મનુષ્યે ખ્યાલ રાખવાનો છે કે નવનાથ પગથીમાં ચડી બાકી રહેલું એક પગથીજ ચડતાં ગરજત યામ તો તે નવનાથ ગુમાવી બેસી વધારામાં અસ્થિ ખોખરા થવાની ભિતી રહે છે. માટે આપણે પણ કહીશું કે શ્રીમાન પટેલ પોને ચડતાં જુલ્યા છે. અને આખરે ત્યાંના ત્યાં આવી લોકોમાં આપમાનીત થઇ ઉભા છે ! માટે દરેક ચડતા ગાણુસે ખ્યાલ રાખવો કે ચડતાં પડવાની વડકી નિશ્ચય રહે છે, માટે એક એક 'પગથીજ' નોંધ નોંધને ખારીક તપાસ કરીને ચડવું !!!

***

આવોજ એક ચડવા પડવાનો બનાવ સુરત ડિસ્ટ્રીક્ટમાં આગળ પડતી બહાદુર અનાવિલ જાતિમાં જન્મેલો હતો જેમાં પે.....લા બરમે જુએલા જુલાભાઇ બરકાઠ ગયા હતા. જેઓ પ્રથમ તો મુંબઈમાં હોમરૂઝ લીગમાં જોડાઇ હીક બન ગરાડા પાકી, જુલાગામ ! વાદ જુલાભાઇ થઇ પડ્યા હતા. અને લોકોમાં તેમજ પોતાની જાતિમાં હીક ડોકો ગમકાવવામાં ફાવી ગયા હતા !! મુંબઈના ટાઉન હોલ તેમજ બીજી કેટલીક સમાજોમાં હાથ ધોલી ટેબલ તોડી લોકોને હીક જારી પડ્યા હતા. પાછળથી કંઈ અંદરખાનેનાં ડગ્ગાજીથી હમ્મશ જઇ ફરી પડેલા, ૨ જુલા પડેલા તે સર્વેની જાણ બહાર નથી !! તેમની ઉલ્લેખી મુલાકાત વીલીંગડન મેમોરીયલ સમાજ વખતે ટાઉન હોલમાં મરદાદાસેને માખજી ચોપડનાં થઇ હતી !! જે વખતે પોતે જાણે શું તેમ 'હા'

વાનો હોય ની તેમ મલમતા હતા (!!) આજ કાલ એવા માખજીદાસો વધી જવાથીજ મુંબઈની 'રેરી કંપની'એ માખજીનો ભાવમાં વધારો ફિધેલો જણાવ છે. બહાભાઇ જુલાભાઇ મલા !! વાદ વાદ ભાઇ જુલાભાઇ વાદ વાદ (!!) શું નામના (?) ને શું કીર્તિના કંચનકોટ ? (!) આ બનાવ એક અનાવિલ જાતિને પણ ચરમાવનારો થઇ પડ્યો હતો.

તોટ-એ આગળ પડતી જાતિનાં એ આજે વાંતોની આજે ધણે-દડાડે મારે મુલાકાતે લેવી પડી ! કારણ જાંઘો બિમાર હતા !! નહીં તો ચરમાવનારો વરસે કે ગરમતે !!!

* * *

કુરોપી મહાસુદનો આજે એ ચાર માંસ થયાં એવે આવે છે, તોપણ હિંદને હોમરૂઝ આપવાની કંઈ નીસાની જાણતી થઇ માટે સર્વે જોડાય થઇ માંગો-હોમરૂઝ !!!

(જાણી જાણી નવસારી-એ રાત)

કરોડદનાવીરા સત્યસાથીમાં, રંગરંગની ચંદ્રમાય, મનુજી સુમીવીરા હેપ તાજને, જાહેર કરો હજીયા. તેવીસ કોટી એકય યજ્ઞને, નાદ કરો હોમરૂઝ નાદ એ પદોએ સર્વ દેશેદેશ, હિંદ માં હોમરૂઝ. રાજધિરાજ દિલ્હાડ દેશ, મુજુએ અબેદી ખંમ; મુજુએ સદુ મુજેદ બેકેને, તેવીસ કોટીની ખમ. કંઈક વીરાએ કરો અરે ભંછ, હિંદ રાખી શું તુન ? સર્વ સમર્થુ તાજને મારે, જ્યાં પડી. જર્મન જર્મ હિંદ વીરો જાતિ ગાંજ્યા રણમાં, કાંઈ ન રાખી ક્યાસ; જર્મન જીતવા કારણ હિંદે, આપ્યા વીરે લાખ પચાસ; રજક એવી જર્મને જ્યારે, હિંદ પામે હોમરૂઝ. ગમ થસે હોમરૂઝ વાદીઓ, ને જિંબડેખાં જાને કુમ.

લોખીયા રાજ.

વિવિધ વિષય

“કેરકોઆફ”

ભારતના સુપ્રસિદ્ધ જંગલી વૈજ્ઞાનિક સર જી. ડી. શામલ બોઝને અપૂર્વ આવિષ્કાર “કેરકોઆફ” સુરોપ અને અમેરિકાના વિજ્ઞાન વિદ્યાલોમાં મોટી અગત્યની પેદા કરી દીધી છે. અને ઇંગ્લાંડની વૈજ્ઞાનિકોની જગતસદ્ સન્નિતિ રાખત સોસાયટીએ તે એ યંત્રનું પુરું વર્ણન અને એ યંત્રના પ્રયોગથી જે નવી વાતો માલુમ પડી છે એના સચિરતર હેવાલ પોતે પ્રકાશિત કર્યો છે. એ યંત્રની ખૂબી એ છે કે એ દ્વારા જોવાથી આત્યંત સૂક્ષ્મ પદાર્થો પણ મોટા જણાય છે. સૂક્ષ્મદર્શક યંત્રથી જેટલો સૂક્ષ્મ પદાર્થ દેખી શકતા મંબલ છે એના કરતાં પણ પચાસ હજારમા ભાગ, જેવડો સૂક્ષ્મ પદાર્થ એ “કેરકોઆફ” થી દેખી શકાય છે અર્થાત્ જેટલા સૂક્ષ્મ કે જેનું અતુમાન કરવાનું પણ મનુષ્ય ખ્યાતની બહાર છે. એ યંત્ર દ્વારા આપ રેતીના એક કણને જોશે તો તે દીર્ઘાકાર-વિશાળ માલુમ પડશે, કેટલાંક અણુ પરમાણુ આત્યંત સૂક્ષ્મ હોવાથી આપણે નથી જોઈ શકતા તે એ યંત્ર દ્વારા જોવાથી દાઢી અને થોડા જેવડાં માલુમ પડશે, પ્રથમ પૃથ્વી વધરાતી ગતિ અને એની નાડીઓના ધબકારા જોવામાં એ યંત્રનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો. “કેરકોઆફ” દ્વારા જાણવામાં આવ્યું છે કે જીવડાંની નાડી ગદી રહીને ધબકે છે. એક એક વારનો ધબકારો ૧૫ સેકન્ડ સુધી ચાલુ રહે છે અને જેટલા મમયમાં જીવડાં સેકન્ડમાં એક ઈંગ્ચના ૧ લાખ સાંકે હજારમાં ભાગના હિસાબે વધે છે, અર્થાત્ ઇણું કમીને સાડી સુંત્રાગીય કલાકમાં એક ઇંચ વધે છે. ૫૬૨ સેકન્ડ સુધી નાડી ધબકીને ૧૦ સેકન્ડ સુધી જીવડું પૂર્વોક્ત દીસાગ પ્રમાણે વધતું જણાય છે. એ યંત્ર જેટલું નાજુક છે કે વાસુડું

જરા પરિવર્તન થતાં જે અસર વૃક્ષની રૂઢિ પર થાય છે તેપણ એ યંત્રદ્વારા જણાય છે.

દ્રવ્યોપાજ્જનનો ઉપાય.

૧૯૪૮ના શિશીય અગ્રેજી માનિષ પત્ર “ઇસ્ટ્રી” ના પાછલા અંકમાં એ જોખે સતોષ થયો છે કે એમાં એક મોટી મરોંજોગી ચર્ચા પ્રકટ થઈ છે. “ઇસ્ટ્રી” ના જે માલક દ્રવ્યોપાજ્જનના સોપો મંદિના અને કમી ખર્ચના ઉપાય બતાવશે તેને “ઇસ્ટ્રી” ના સંચાલક ડૉક્ટર પુરસ્કાર નો આપવા કરશે અને એનો પ્રતાવ અને તકનીક પેતાના પત્રમાં પ્રકાશિત કરતા રહેશે ” એ “ઇસ્ટ્રી” ના પાછલા અંકમાં ડૉક્ટર આદર્શએ મોઢ ઉપાયો બતાવી પ્રકાશિત કર્યા છે તેમાંનાં થોડા આ નીચે આપવામાં આવે છે:—

શહેરોમાં હેન્ડબીસ વહેંચવાં—એક અથવા બે ગાડી શહેરમાં આપો દિવસ દોડતી રહે. એની ઉપર વેપારીઓનાં અથવા બીજાંઓનાં હેન્ડબીસો લગાડેલાં રહે. અને એની સયે હેન્ડબીસ અથવા સચિપત્ર વહેંચવાનું પણ કામ ચાલે.

(૨) દય ત્રિકપ એજન્સિ—જે રજીસ્ટર બનાવે અને તે સયે લઈ નિત્ય શહેરમાં દરેક મટોલકાં-રેરીમાં દરેક ગૃહસ્થને વેપારીઓને ત્યાં જવો. અને દરેકને પૂછીને જાણી લેવો કે તેને કાંઈ ખરીદવું છે અથવા કાંઈ વેચવું છે. જે લોકો ખરીદવાની જરૂરીઆત જણાવે તેની જરૂરીઆત એક રજીસ્ટરમાં નોંધી, અને જે વેચવાની જરૂરીઆત જણાવે તેની જરૂરીઆત બીજા રજીસ્ટરમાં નોંધી, એ રીતે તમે પોતાના રજીસ્ટરમાં વેચનારાને લીધે લેનારા અને લેનારાને લીધે વેચનારા માલમ પડી શકશે. એક ચીજ ખરીદી કરી તે બીજા દાયે વેચવાથી મારો લાભ મળી શકે છે. ધીરે ધીરે એ કામ બહેનના ૩૫માં લાગી શકાય છે.

(૩) બીડી બનાવવી—મદ્રાસનાં પાંદડાં અને તંબાકુ બને આ દેશમાં સસ્તાં મળે છે. તે પૈસાનાં પાનાં અને તંબાકુથી ૧૦ પૈસાની ૧૦૦ બીડી બની શકે છે. (જો એ કાંઈ સારી બનાવાય તો વિદેશી સીગ્રેટની ખર્ચ કાંઈક ટૂંકી થાય છે.)

(૪) ગંધોળું શુદ્ધ હુધુ ઝાળી ચહેરામાં વેચતું રૂ. ૧૦૦ ની પુછાથી કોમનું શરૂ કરો શકાય છે. પ્રત્યેક દિવસ દોઢપણુ દૂધ વેચવાથી સારો નફો થાય છે.

(૫) સચિત્ર પોસ્ટકાર્ડ—ફોટા-તસવીર ઉતારવાના કેમેરા લગભગ ૬૭ રૂ. ના મળે છે. એ સાથે લઘુ યુગ્મા કરે અને મનોરંજક દસ્તો તથા મનુષ્ય આદિના ચિત્ર ઉતારી બ્લોક બનાવવાને અને સચિત્ર પોસ્ટકાર્ડ તૈયાર કરે. એવા પોસ્ટકાર્ડની ધણીજ ખર્ચ થાય છે.

એવા અને વિચારવા વાળાઓને આવા બધા ઉપાય-પોતાની મેજે સુઝી આવે છે. બ-રૂનીઆન માત્ર સાદમ્મ અને ઉદ્યોગી છે.

છોકરા-છોકરીનું સહુસ્થ.

હાલમાં ગિલાયતની એક ડોક્ટરની સ્ત્રી અસામેલા કેનીલીએ લખ્યું હતું કે આજ દાયકામાં આદિ સમ્ય દેશોની અનેક સ્ત્રીઓને છોકરા નહિ સંપાદવાનું કારણ એ છે કે એ સ્ત્રીઓએ મરદના જેવી કસરત કરવાનો આરંભ કર્યો છે. એથી એનું સંતાન પેદા કરવાનું બળ ઘટી ગયું છે. મદ્રાસના શ્રીયુત સી. ગિના-ચંદાસ ઉપરોક્ત ડોક્ટર બાઇના મતનું ખંડન કરે છે. તેઓ કહે છે કે પ્રાચીનકાળમાં યુવાનના સ્પર્શ પ્રદેશની સ્ત્રીઓ ખૂબ દસરત કરતી હતી તો પણ એ હજુ પુત્ર પુત્ર દિવન કરવામાં કોમથી ઉતારતી નહોતી. આ ડોક્ટરની સાદગામી એવો મત પણ માનવા જેવો નથી કે મરદમાં અધિક છત્રત તરત રહેવાથી બાળકો અને સ્ત્રીમાં એ બળ અધિક ન રહેવાથી પુત્ર પેદા થાય છે. પોતે કહે છે કે

મોટા મોટા વૈજ્ઞાનિક રૂબને ડોક્ટર પણ હજુ એ વિષયમાં કંઈ નિશ્ચય કરી શક્યા નથી. એ વિષયમાં અમારે કાંઈ કહેવાનું નથી પણ ગિનાચંદાસજીએ સ્પર્શનું જે ઉદાહરણ આપ્યું, એ બ્રષ મુઝક છે. સ્પર્શની સ્ત્રીઓ મરદોની દસરત કરતી હતી એવું કાંઈ લખ્યું નથી. આજ કાલની સુધિસિત સ્ત્રીઓ જે મરદોની રહેતી કરતી અને તેના જેવીજ દીનચર્વાની નકલ કરવા લાગી છે એમને ઉક્ત ડોક્ટર-બાઈએ નિન્દનીય સાબીત કરવાને માટે એ વાત કહી હતી. સ્ત્રી ઉચિત દસરતોની એમજે મના કરી નથી.

પંખામાં નવિન શોધ.

અમેરિકામાં એક નવા પ્રકારની વિજળીના પંખાની શોધ થઇ છે. આજકાલ વિજળીના પંખા જે સિદ્ધાંત પર બન્યા બધા છે તેવાથી તદ્દન જુદા સિદ્ધાંત પર આ નવા પંખા બનાવવામાં આવ્યા છે. આજકાલનો સિદ્ધાંત એ છે કે પંખો પોતાના ચક્ર ઉપર ધ્રુવનો રહી છતરી પાસેથી ઢવાને નીચે, મોઝે, પરંતુ નથી શોધ કરનારનું ધ્યાન જેવાયું કે છતરી પાસેની ઢવા મરમ અને નીચેની ઢવા ઠંડી છે. આજ કાલના પંખા ઉપરથી મરમ ઢવાનો સંચાર ઓરડામાં કરે છે, પણ એમ હોયું. જોઈએ કે નીચેની ઠંડી ઢવા ઓરડામાં ફેલાય એ માટે કાંઈ એવો પંખો હોવો જોઈએ. જોઈએ કે જે ઢવાને ઉપરથી નીચે નહિ પણ નીચેથી ઉપર દઈ જાય, તો પંખા એવાજ છે. પંખો જ્યારે ચાલુ થાય છે. ત્યારે અવાજ પણ થતો નથી તે ઢવા પણ માલમ પડતી નથી. પણ ચોરડા ઠંડા થઈ જાય છે. અમેરિકાનું વૈજ્ઞાનિક પત્ર “સાપ્તનિદિક અમેરિકન” કહે છે કે આ દેશની કેટલીએ ઓરિસો અને કારખાનામાં મોટી સફલતા સથે એ નવા પંખાની પરીક્ષા થઈ ચુકી છે અને સર્વ સંતોષપદ માલમ પડ્યાં છે.

કલકત્તા અને ગાંધીસના આયુર્વેદિક પ્રત્યેનમાં સેનાના ચાંદ મેળવનાર.

શાસ્ત્રોક્ત દેશી દવા બનાવનારા.

ૐ હું કામારપુટક પદ્મસ,
એલન-રટન રોડ, મુંબઈ.—

મંદાગ્નિ વટિ.

પાચનશક્તિ નબળી પડી ગઈ

હોય કબજીયત રહેતી હોય પાન

Dyspepsiaનો અકસીર હવાજ.

ના સ્તબ્ધી બારલીની કીમત રૂ. ૧.

અથવા માશાવલેહ જીવન.

શરીર અને મગજને ખરેખરી

શક્તિ આપનાર આ ઔષધ સમગ્ર

દિશમાં પ્રસિદ્ધ છે. અમારી બનાવટ

દેવ શાસ્ત્રોક્ત છે.

સ્તબ્ધ ૧ની બારલીની કી. રૂ. ૨૫

સેન્ડોનું સામર્થ્ય અથવા અપરિમિત આપખબ.

હોડલી મોટર શેકવી, છાતીપર ટનના હીસાખના વગનનું ધારણ કરવું, બીજાની માફક કુદાવતે શરીરે હવામાં રચેજાચારી કસરત કરવી. એ સમયે શરીરમાં સામર્થ્ય હોય તોજ બની શકે છે. અને એવું અપુટ બળ, દ્રઢ મન અને ચણકદાર સામર્થ્ય મેળવવા

મદનમંજરી ઝોળીઓ.

એકી અવાજે ફિનિશાની દરી દાઢાએ વીકાર કરી રહી છે. આ મોળાઓ રોગીને કેમ મુક્ત કરે છે અને નિરોગીને અપુટ બળ આપે છે. નસોની કમનેરી, પાવુ લીખના, પાવુ તપી પાતળું પડી જવું, લોહીનું ઊંજળું, અપમે, અગ્ની, મંદાગ્નિ વીરેનેનો જોત જોતામાં નાશ કરે છે. લોહી વધારી શરીરને રચુદ બનાવે છે. વીરને શ્દ જનારી કાષ્ઠ પચુ રસે જવુ અટકાવી શરીરને સેન્ડો માફક-દ્રઢ ચીરછી અને ઉચ્ચાદી બનાવે છે. કી. મોળા ૨૦ ની ઠગીનો રૂ. ૧. મોટું કપાલોટ મદન મળે છે.

રાગવૈદ્ય નારાયણજી કેશવજી.

હેડ એઈસ જામનગર—કાઠીયાવાડ

ધાન્ય નં. ૧૮૭ કાઠિયારોની રોડ મુંબઈ.

ધોળકાના સુવિખ્યાત વૈદ્ય જાકરભાઈ જીવણભાઈની

રામબાણ દવાઓ.

૩૦ પ૦૧નું ઈનામ,

૩૦ પ૦૧નું ઈનામ,

શુકસંજીવની ગુટિકા

જવરહર—ગુટિકા.

દરેક માણસ સમજે છે કે ધાતુની મજા-
શુભીથીજ શરીરની સક્રિય અને મજાશુભી કા-
યમ રહે છે, આવી જીવનરૂપ ધાતુનો કોષ પશુ
કુટુંબદારા કે અનિયમીત રીતે ગેરઉપયોગ કર-
વાથી શરીર નિર્બળ થઈ જાય છે, વાંસાતું
ફાટવું, ચહેરાતું શીકું પડી જવું, ચાનતંતુ-
ઓની નમજાઈ, થોડી મહેનતે વધારે થાક
લાગવો, મગજનું ખાલી પડી જવું, બેચેની,
કામ કરવા ઉપર કંટાળો, હોઝરીનો નિમાડ,
યાદચક્તનું કમી થવું, ઉપરસ, ક્ષય, શ્વાસ
વિગેરે વિગેરે અનેક રોગો ઉત્પન્ન થાય છે.
તેનો અને તે સિવાય ધાતુ નિમાડથી થયેલા
તમામ દરોનો નાશ કરી શુકસંજીવની ગુટિકા
કાયમનું પુરપત્ત બદે છે, તેમજ પાચનશક્તિ
ને સુધારી દરને સાફ લાવી કોષ પશુ રસ્તેથી
જતી ધાતુને ચાટકાવી ગમે તે કારણથી પ્રાપ્ત
થયેલી નામહાની નાશ કરી સક્રિય અને
વિધેન વધારી શરીરને મજાશુભી રીતે પરિપૂર્ણ
મહાઈ બક્ષી એ તેનો શુભ ગુણ છે. છતાં
કોષ રાખસ સાબત કરી અપશે કે શુકસંજી-
વની ગુટિકામાં સહિત અને વિધે વધારવાનો
ગુણ નથી તો તેને ૩૦ પ૦૧નું ઈનામ
આપીશું.

અમારી જવરહર ગુટિકાથી દરેક જાતના
તાવો ન જાય તો લીધેલા પૈસા પાછા આ-
પીશું અને ચોથીઓ તાર નથી જતો એવું
સાબિત કરનારને રૂ. ૫૦૧નું ઈનામ આપીશું
ગોળી ૬૪ની ૮૫ની ૧ની કી રૂ. ૧-૦-૦
તદન મફત.

ધાતુગુટિકા નામનું પુસ્તક—નાદારીસોજન
અને ખરાબ વિચારોથી મનુષ્યને શરીરની
પાયમાલી કરનારી કુટેવો પડે છે. તેની કુટેવો
માંથી મુક્ત કરવામાં આ પુસ્તક એક સાચા
મિત્રની ગરજ સારે છે અને તંદુરસ્તી સાથે
લાંબુ આયુષ્ય, ઉગદાં વિચાર અને સંપૂર્ણ મુખ
મેજવવાના અપ્રુદ સાધનો બતાવે છે તે સી-
વાય અમારી અકસીર દવાઓની સંપૂર્ણ મ-
હતી ગણે છે ફક્ત એક પોસ્ટ કાર્ડ લખ-
વાથી તદન મફત મોકલવામાં આવે છે
પરમિયાની અકસીર દવા.

આ દવા ગમે તે કારણથી થયેલ અને
ગમે તેટલી મુદતનાં તેમજ કોઈ પશુ જાતનું
પરમિયાનો જડમૂળમાંથી નાશ કરી તંદુરસ્તી
સાથે તાકાત આપે છે અને યતી મજાતર,
ચાલતું પર, (રસી) સાંધાનો અને ચેડોનો
ફાંસો, ઠળતર, નિચેની રગમાં થતી પીડ,
પાતળા પડેલી ધાતુ, ટીપે ટીપે આવતો પેશાબ
ઉપરના ભાગનો સોજો, વગેરે દરો અને આ
સિવાય પરમિયાથી થયેલા તમામ દરોનો ફક
વખતમાં નાશ કરી આવેલી નિર્બળતાને ફર
કરી શરીરને સક્રિય આપે છે.

૫૦૫ની ૧ની કી મત રૂ. ૨-૮-૦

નામનું પુસ્તક મંગાવી વાંચો.

પોળકા—(ગુજરાત)

ગોળી ૧૫૦ની ૮૫ની ૧ની કી. રૂ. ૨-૮-૦
તાલુખી ચોથા તિલો.
ગમે તે કારણથી નરમ પડેલી ગુપ્ત આ-
ગની રોગ ઉપર આ તીલાનો માલેસ કરવાથી
શરીર ટકાર બની રોગની કમજોરી દૂર થાય છે.
કી મત રૂ. ૨-૮-૦
અમારી દરેક દવાની માહિતી માટે ધાતુગુટિકા
જાકરભાઈ જીવણભાઈ આરોગ્ય વધક

નવું પવિત્ર કેસર ।

૫ પૂજન અને ઔષધિમાં ઉપયોગ કરવા યોગ્ય, રા. ૧૧ તે. ૬૫ અને નમ્રતા મહત્ત્વ, પ્રત્યેક
સ્થાનમાં એ-૪૮ બોલે છે. અરમ્બ કરતો રા. ૩૫ સુદ સિલાહત વા અને સુરમા ખર્ચ
રા. ૩ તે. અંશુરી દિગ રા. ૨૧ અને સુખીપત સાદર રા. ૨ તત.

પતા-કાશ્મીર સ્ટોર્સ, નં. ૨૬, અનિગર.

ખાટલીવાળાની અકસીર સ્વદેશી દવાઓ.

હિંદુસ્થાનના હુન્નર પ્રદર્શનોમાં સોનાના તથા રૂપાનાં ચાંદો મળેલા છે
મેલેરીઆના તાવ, પ્લેગની ગરબાતમાં લેવા માટે

ખાટલીવાલા એગ્યુમીક્ચર તથા એગ્યુ પીલ્સ કી. રૂ. ૧

ખાટલીવાલાનું ખાલામુત-ખાળકો તથા અશક્તો માટે દોઢાંક કીંમત ૧-૦-૦.

ખીજ વખણાયલી દવાઓ-ખાટલીવાલાની અસલ ક્વીનાઇનની ટીકડીઓ. એ

અને એ એન્ટી દરેક શીશીમાં ૧૦૦ ટીકડીઓ એગ્યુમાક્ચર (નાની) આઠ આના.

કોલેરોલ-કોલેરા, સંઘ્રહણી અને ડાઘી માટે કીંમત રૂ. ૧-૦-૦

દાંત મંજન-કી. ૦-૪-૦. ટોનીક પીલ્સ-નખામ્બ અને ધાતુ માટે. કી. રૂ. ૧-૮-૦

ખસ અને દરાજનો મધમ કી. રૂ. ૦-૪-૦. ૧૮૬માં કોલમ્બુ જગાળે મળે.

ડા. એચ. એસ. ખાટલીવાલા સન્સ એન્ડ કંપની લીમીટેડ.

વરલી લેખારેટરી, -મુંબઈ.

Dr. H. S. Bathwala Sons & Co. Ltd.

Warli Laboratory-Bombay.

તારણ વિરનાયું-ખાટલીવાલા, વરલી-મુંબઈ.

કયાં ગભરાયા ? અરે શું હીસ્ટીરયા !

વાયુ મુકતા.

કી. રૂ. ૪-૧૦-૦ ચો. બુદ્.

હીસ્ટીરયા-મૃગી-ટ્રેફફ કે વાધ; તને લીધે ગાઠમાં ફીજ કે લાળ આંકડી-લાંબુ-
જોય કે કાંપણી, દાંત જાંખાવા, આસ રૂંધાવો, આંખો યરડાવી શરીરે શીત, પેટમાં
દુખાવો, અને બેગુધ, ઇત્યાદિ તેમજ ટેટલાકને ચિત્તભ્રમ ઉન્માદ કે ઘલેરછા
યવાથી બકવું, રડવું, ક્રુટવું, નાસવું, ધુણવું, મુગાપણું ભેવામાં ચિત્રતા, રચામતા
ક્રુચતા, લાઘવું, ઇંડ લાલોવાળા નવા કે જુના હીસ્ટીરયા ઉપર રામખાણુ
છે, દવા વનસ્પતિની, મહીનાની, પચ્ય નહી. ઉપયોગ કરેલા ખાત્રી,

બચ્ચાની કાંકણી કે ફીટ અને આમળ તુર્ત જાંબજ કીંમત રૂ. ૧૦
૨) ચો. બુદ્. વ્યાયામ કળારાસ (શરીર ટેજવણી) માટે દરરોજનાં ૩૫૩
ચિત્રતું કીંમત રૂ. ૨) ચો. ૦) દેશીનાયુ-નાયુ ચિખવાતું, ઇલાકામાં ટેકસ્ટ
ચુક કી. ૦)દા. ચો. ૦)-

છગનલાલ લલ્લભાઈ શાહ દેશીનામાવાળા. વીજપુર-(વડોદરા).

અમૃતબિંદુ

સઘળા પ્રકારનો દુખાવો, લકવા, સંધીવા, ચૂળ, ચુકે, ઉલટી, ઝાડો, મરડો, કાલેશ, અફચી, અલુર્ણ, ખાંસી, દમ, ચળેખમ, ચરદી, માથાનો દુખાવો, દાંત કે દાઢનું કંળતર અવાળુનો દુખાવો, થોંમાંથી દુર્ગંધ છુટવી, મળચ આવવી, ખાંસ કે તીખાં ઘસૂરકાં, કોનનું પાકવું, પડું બેધું, આંખો દુખવી, શરીરે સોળા આવવા, ઘા લાગવા, ઘસાર પડવા, હાથ પગમાં ચીરા પડવા, ઘાતુ પાકવું, ઘામાં છુલવા, સંજણ, નાસુર, પીનનસ, સુસ્તી, ખેચેની, નળખાઈ, નામદાઈ, હરસ, પ્રમેહ, ચાંદી, વિરક્ષાટીક, જરોળ, અંકુરધિ, પ્રદરરોગ કોઈ પણ જાતનો તાવ, વાળો, ન્હાડું, વિગેરે અનેક રોગ આં એકજ દવાથી તરકાલ દુર થાય છે, બળી ભૂમરી, મધમાખ, વીંછી, વિગેરેના ડંખ ઉપર આં એક જાદુઈ દવા છે. માંકે મચ્ચર, વંદા, કરોળીયા, કસારી ઉપેઈ વિગેરે સુકશાનકારક જાતુનો નાશ કરે છે.

સખતમાં સખત માથાનો દુખાવો માત્ર એકજ મીનીટમાં દુર થઈ જાય છે. માત્ર પેટની ઉપર ચોળવાથી પણ પેટમાંનો દુઃખાવો મટી જાય છે. પવન છુટવા માંડે છે. અને ખાદી-ગદહજમી દુર થાય છે. દાંત અને દાઢનું કંળતર એકજ મીનીટમાં શાંત પડી જાય છે. વીંછીના ડંખ ઉપર તે તેનો અમરદાર અલૌકિક જ છે. ઉંચામાં ઉંચી જાતનાં કોઈપણ પેનકીલર કરતાં અસ્રતાખંડુ વાળી ઉંચી જાતની દવા છે. વિલાયતી દવાની દરેક દુકાન ઉપર તે વેચાય છે. હાલમાં તેની ઘટાડેલી કોમત માત્ર રૂ. ૧૫ પૌરટેજ સાથે છે. છ શીશીના રૂ. ૮) પૌરટેજ માંકે કેટલોગ મફત મંગાવો.

સીરનામું:—

“અમૃતાબિન્દુ” જાહીસ.

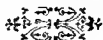
મહત્ત ! આ જાહેરખબર કાપી ગ્રાહકનાગને નમુનાની બાટલી મહત્ત !

ડૉ. જી. બી. ની

ઔષધક ખુશબોદાર

તપુકીર.

(reg. F. Mark)

ઉત્તમ દોમતી ઔષધો સાથે ઉમદા સુવાસિત વસાવુચી
જ્ઞાતતુઓને પોષક આપનારી બનાવી છે.

તપેલા મગજ અને કંટાળેલા હૃદયને ઠંડા કરી શાન્તિ આપે છે

ફક્ત એક જ ચપટી.

પીનસ, આધાસીસી, હિસ્તીયા, નજલો, સહેખમ, શરદી, માયાના
ઠણુકા, અમકા વિગેરે મગજ અને માયાના તમામ દરોને દૂર કરે છે.

તીવ્રત ગીરીના સાગ આના

પોસ્ટલ ૧ થી ત્રણ શીશીના આના ત્રણ વધુ ડઝન ૧ના રા ૨-૮-૦૦ ટ ખ માથે ૨-૧૪-૦

ખાસ સુચના—

તપકાર ખરીદતા પહેલા ટ્રેડમાર્ક તપાસજો કારણકે અમારા ઘણા વર્ષના
અનિશ્ચાત પરિશ્રમને લીધે તથા નિષ્કલક પ્રસિદ્ધિને લીધે તપકીરનું જાણ
નામ આપો ખૂબ કરે છે નકલી માલ ફાયદો ન કરતા નુકશાન કરે છે,
જે સાબીત થાયછે છે

જાહેરગામ ચોજટો જોઈએ છીએ. કમીશન સાફ મળશે

વર્ધમાન એન્ડ સન્સ.

પાયધુની, ટ્રામ જંકશન, મુંબઈ નં. ૩.

ઉંઝા આયુર્વેદિક ફાર્મસી.

સ્થાપન ૧૮૯૪

દક્ષાસવ

આ દ્રાક્ષામન ગંભીરે શાવ
કરી દરેક દરદોનુ મુગને કળ
જીઆવ નેને દુર મરી દરત
સાફ લાવી નકમતી ભુખ લ
ગાડે છે, મીઠી ધ લાવે છે.
રતપત, અમ્લપીત, કાય,
લેહી વીકાર રિગેરે અનેક
દરદોને નાયુદ કરી અદ્ભુત
સાક્ષત આપ છે.

નિ. આ એકના ૧, ૨

ફારખાતું ઉંઝા

પ્રાન્ય પાટણ.

કાઠીઆવાડ એજન્ટ

નારાયણલાલ

દલસુખરામ

વીરભગામ.

મકરંધવજ યાકુતા.

(યાકુતીના રાજા) ને

આ યાકુતી જીવાતીમાં ખુદ

પા જેમ થયેલા સ્ત્રીરને

ખત્રીપુરે નર જીવન ખતા

વી કુદતી અક્ષીય જેવી અ

લોકીક ચક્રિ આરે છે. વસ

પરંપરાની જીતી યાકુતી છે

આજકાલની નીતિ નકલી

ખનાવધો આ યાકુતીમાં મી

મતી વસ જીઓના સમાવેશ

કર્થો છે. કિ જે. ૪૦ની જ

૧ના રૂ. ૧૦.

ડે. પ્રિ સેસ સ્ટ્રીટ, કેશવ બીલ્ડીંગ, મુંબઈ ૧,

નવજીવનાલય

વિજળીનું દવાખાનું.

કોઈ પણ પ્રકારની વાઠ કાપની ક્રિયા સિવાય સર્વ દરદા મટાડનાં

સેક્ટ. વંચ કાકટરોની દવા કરી કંટાળે રાખ્યાં માટે અમુલ્ય લા ન.

નવા જમાનાના મોગના મોટા શોધ વિજળી જે વિજળીના આત્મવ રાતે સારના

જામમાં દાખલ કરવાથી તે જળવાન બને છે, અને રોમ ચૂમણથી મરી જાય છે

મ દા મખસને જ રાખ ધળ થતા નથી. પાણીના પ્રયોગો, મેસ્મેરિઝમ વગેરે નવીન

ધમાળેથી રોગે મટાડનાર આપુ ખાતુ દિદુસ્ત નખા આ એકજ છે, પરમાત્માના ચર્ચ

ધરના દરદીઆને પોતાના રોમ થેર બેઠાં મટાડવાની સર્વજ્ઞ સલાહ રૂ. ૨૦ નીચ

નાગને પત્ર લાત નાવનામા આવે છે મ લતીનું પ્રત્યેક મદત લખે મા મરે.

ડૉક્ટર મહાદેવ પ્રસાદ, ઈ એમ. ઇ; એન. ડી. ન્યુયોર્ક

ડે. બદ પાસે, તાર આશીસ સામે, અમ ૧૩૩

પ્રસિદ્ધ કરનાર તત્ત્વો દોલનરાય દાણમાધ દેશામ્, સાસમ ઓરીમ

સુરત ખખીઆ ચકલા, તામનાજાનો પોળ, લક્ષ્મીનાગચવુની વાડીમાં આવેલા 'જેન

પ્રિન્સિપ પેસમાં પ્રચરવાલ કસનદાસ કાપડીયાએ છ પુ.

એક નવું સાહસ

સાહિત્ય પ્રેમી બંધુ મો, લાયબ્રેરીના સેક્રેટરીઓ કૃપા કરી આ
જાહેર ખબરની નોંધ લેજો.

અમારા તંરૂથી હાલમાંજ ખોલવામાં આવેલા

શ્રી શારદાવિહાર પુસ્તકાલય

(બૂકડેપો)માં ગુજરાતના દરેક વિદ્વાન લેખકોનાં
તથા દરેક સંપ્રદાયનાં પુસ્તકોનો સંગ્રહ
કરવામાં આવ્યો છે.

તમને કોઈ પણ પ્રકારનાં પુસ્તકની જરૂર જણે તો એક વાર આ
પુસ્તકાલય (બૂક ડેપો)ને જરૂર યાદ કરજો.

વધુ માટે જાણો: —

શ્રી શારદાવિહાર પુસ્તકાલય.

C/o સત્સંગ એશિસ—મુરત

આપણા દેશની ધાર્મિક, આર્થિક, રાજકીય અને સામરિક સુધારણાનું
વિશાળ અને અનુભવી જ્ઞાન પ્રજાવડું હોય તે વાનો
૨૫૦ દિ. ૧૦ અ. ૧૦ લાલ નાકરડા સંદર્શન
લાખણા અને લેખો.

કે જેની પ્રસ્તાવના

શ્રી ૦ બગવતરામ કથાખરામ મહેરે લખી છે

અંગ્રેજી મુદ્રતી વોલ્યુમ ગ્રેડોવર્ક પાર્ટ ૫૬ કિં. ૨૦-૦૦

ગુજરાતી વોલ્યુમ કિં. ૨-૦૦

લાયબ્રેરીઓને શાખાએ તેવાં વિદ્વાનોને પણ પ્રિય થઈ

પહેલાં ઉત્તમ પુસ્તકો.

૧. રાજયોગી—અને પરમાર ધારાવર્ધ-
દેવ. બા. ૧ શો અને ખીજો (બે પુસ્તક)
આનિહાસિક રસિક નવલકથા, જેની બે વરસમાં
૪૦૦૦ નકલો આપી ગઈ છે. કિં. ર. ૪-૦-૦
૨. રૂવી ખૂણ-ઉપસાજ લેખકની તેરીજ
ખીજ એતિહાસિક નવલકથા કિં. ૧-૧૨-૦
લો. તિલકની ભગવદ્ગીતા-કિ. ૩ ૨)
શ્રી શંકરચાર્ય ચરિત્ર—૨૫૦ અભિ-
શંકર હમિરૂપ્ય શાસ્ત્રી રચિત, પાકું સોનેરી
નામનું પૃકું, ૩૦૦ પૃષ્ઠ છતાં કિ. ૧-૦-૦
અનંગ હારામ—નામ પ્રમાણે જુઓ
આદર્શ રજુ કરનાર પ્રે. બેઘનની એક અપૂર્વ
દિનુ. પર્ખની શક માનના પોપતી નવલકથાનું
મ પાંતર, આપ્તિ ખીજ. અતુલ દક સાકરલાલ
અમૃતલાલ દેને બી. એ. પાકું પૃકું હયા
કોમળ છતાં કિ. ૦-૮-૦ પ્રે. બેઘનની પ્રતા-
વના પાંચતુર્થ દિનિત વધુન થાય છે
આ પ્રતક દરેક ગુરુએ પરમાં રાખવું જોઈએ.
ગીતાંજલિ—મના લાખ પિયાનુ પુસ્તક
માન મના વિષામાં.

૧. નીતિ પ્રધાન નાટકો.
વ્યકુલાશો વિવ્ય નાટક કિ. ૦-૧૨-૦
લલિતા હુખદર્શક નાટક કિ. ૦-૮-૦
નગ દમયંતી નાટક કિ. ૦-૮-૦
બાણામુર મદમદન કિ. ૦-૮-૦
લેખક કિ. બ. બા. હોડગાઈ હલ્લરામ.
રામ વિદ્યાગ-કિ. ૦-૧૨-૦
રુકિવ-અર્મિત (એક સુન્દર હારપરમનું પુસ્તક)
કિ. ૦-૪-૦

રા. રા. કલ્યાણરાય નથુભાઈ જોશી બી.
તેથા
રા. રા. હરિલાલ માણેકલાલ દેશાઈ ખી. એ.
ના ઉત્તમ પુસ્તકો.
ગદ્ય પદ્ય—રાજદારી પ્રમાની
ચર્ચામાં રસ પૂર્વક ભાગ. સેતાં શિખરું હોપ
તો આ પુસ્તક ૦/૧૨ ખરીદો—૨૬૦ પાનાં
પાકું પૃકું કિ. ૧-૦-૦
મુશ્તિની ઉત્પત્તિ (સચિન) આ હાંકી
ફિલસૂફી બરેઆ થંધની તલન સાદી અને સરલ
શેને ગુણી કરવામાં આવી છે. ઉત્તમ બાઈબીંગ
કિ. ૦-૧૪-૦
વિજ્ઞાનની વાતો—આ થંધે પણ તેરેએ
ઉપયોગી અને ઉત્તમ છે પાકું પૃકું ૧-૦-૦
દેશ દેશની રસમથ વાતો ૧ વિદ્વાનોને પણ આ
દેશ દેશની આર્થિક વાતો ૧ પુસ્તક વાંચતાં
બે ઘડી આનાંક થાય છે. દરેક ગુરુએ આ
પુસ્તકો ખરીદવા ચોખ છે. દરેકની કિ. ૦-૬-૦

રસિક નવલકથાઓ.
અહારાદ્રીય કથાકુંજ કિ. ૦-૧૦-૦
પ્રતિજ્ઞા પાલન કિ. ૦-૧૨-૦
પાપપુજ કિ. ૦-૧૨-૦
ખસીફના પસકમો પા પૂ. કિ. ૧-૦-૦
અદભુત આગમેટ કિ. ૧-૦-૦
અહારાત અદ્યતીનો વેલ કિ. ૦-૮-૦
કુસુમ અને કુસુમ,
રવ. ગોવર્ધનરામ ગિપાકી અને રા.
દશરામ ગીકુમળને પત્રવ્યવહાર કિ. ૦-૬-૦
મુક્તા (ગુજરાતી કાદંબરી) કિ. ૩. ૩-૦-૦

દેવનાગરી ઉત્તમ સાહિત્ય.

નિ. બ. રજુઆતમાં ઉત્તમ રચિત કાવ્ય
સા. અના પ્રયો.

લઘુ શિક્ષાંત કૈામુનિ—કિ. ૧-૦-૦

રજુપિંગળ—ખા. ૧ ભો કિ. ૨-૮-૦

રજુપિંગળ—ખા. ૨ ભો કિ. ૨-૮-૦

રજુપિંગળ—ખા. ૩ ભો કિ. ૨-૮-૦

વમલ મળધ—પ્રાચીન ઐતિહાસિક કાવ્ય.

જેમાં ધર્મી ન્યાયનો નિરાસ છે. રીક્ષ

રૂપિત પા. પૂ. કિ. ૧-૪-૦

અલુકમળિ રામાયણ—કિ. ૦-૪-૦

ગોપ કાવ્યો—કિ. ૦-૧-૦

ગુરુદેવિ માતાને ચરણે—કિ. ૦-૨-૦

અલ્પિત્વકાવ્ય કલાપ—સા. પૂ. કિ. ૦-૧-૦-૦

પા. પૂ. કિ. ૦-૧-૨-૦

રાજગીત માળા—કિ. ૦-૨-૦

હૃદય પુષ્પાંજલિ—કિ. ૦-૧-૨-૦

રાષ્ટ્રીય ગીત—કિ. ૦-૧-૦-૦

સોશલિસ્ટ સાહિત્ય—કાશીઆગાઠા ગણતાં

ગોપાલ, કુદા, સોમકોના સંગ્રહ. કિ. ૦-૮-૦

કુશુભ મુચ્છ—કિ. ૦-૮-૦

મહાનંદ માળા—(ધર્મના વિવિધ પ્રયોગ)

સમાધાન આ કાવ્યમાં કરામાં આવ્યું છે.

પા. પૂ. ઉત્તમ કાવ્ય. કિ. ૧-૮-૦

સંતોષ સુરતર (પ્રાચીન કાવ્યો અને તેની

રીક્ષ) કિ. ૦-૨-૦

સા. ના. વાલીલાલ માતીલાલ રાણના

ગદ્ય કરવા મોગ્ય પ્રયત્નો.

હિત શિક્ષા. ૦-૮-૦

સદૃશ માળા ૦-૮-૦

સુભાષ ક્યામાળા ૦-૩-૦

પ્રાણી દિસા અને પ્રાણી

ગોરાલ નિર્ણય ૦-૪-૦

સુદર્શન ગા. ૧ ભો ૦-૪-૦

સદૃશ પ્રાપ્તિના ઉપાય ૦-૬-૦

તેની સમગ્ર્યર મધ્યવર્તિ

૧૬ ૧ થી ૧૦ કિ. ૩-૮-૦

સુમુદ્રુઓને ઉપયોગી.

યોગ દેવનગરી ગોમના સાધનો તથા ૮૮

આમનોના ચિત્રો તથા સમજાવી આપે) પાકું

પૂ. કિ. ૧-૪-૦

ગાન મુક્તિ વિશેષ કિ. ૧-૪-૦

સાંખ્ય દર્શન કિ. ૧-૪-૦

ગો સંકર્ષકિરણ કિ. ૧-૪-૦

મુચ્છમા કિ. ૧-૪-૦

ગોલીની મળા કિ. ૦-૬-૦

વિવતા વિશે નિર્ણય કિ. ૦-૬-૦

પર ભેદ અંગેના શીખવું છે ૧ મંગાવો.

અંગેના શિક્ષા કિ. ૦-૬-૦

પ્રીયદેવી લેખન કિ. ૦-૬-૦

Saturday talk પા. પૂ. કિ. ૦-૪-૦

.. .. સા. પૂ. કિ. ૦-૪-૦

રાવસાહેબ મધુવચનમાં ગાળીવચનમાં હોરા

(પ્રીયદેવિ સમગ્રગ્રંથ)ના પુનર્નકલ.

શ્રીકૃષ્ણદર્શન અને રામાયણ રસમિષ્ટુ-

રામાયણ તથા શીખ આમવાનું

ખરેખર માર્મિક રસમ) કિ. ૨-૦-૦

મહેપર મહિમા—(વિષ્ણુજીવ)

માર્મિક રસમ) કિ. ૦-૮-૦

મનુષ્ય જાતિનો રાજ વચન—ગુરુની

ઉપનિ સંમધી કાનેક સામોને આ-

સારે વાકર્ષક વિવેચન) કિ. ૦-૮-૦

મોર્ચદાખ્યાન—એક ઐતિહાસિક કાવ્ય ૦-૮-૦

હૃદયવિનોદ—ખા. ૧ કાવ્યનો સંસદ કિ. ૦-૮-૦

.. .. ખા. ૨ .. .. કિ. ૦-૮-૦

.. .. ખા. ૩ .. .. કિ. ૦-૧૨-૦

કોશમિષ્ટુ—રૂઢીને મનન કરવા

ધ્યાન સર્વોત્તમ રસમિષ્ટુ (કિ. ૦-૪-૦

મુચ્છમા—એક રસમિષ્ટુ કાવ્ય) કિ. ૦-૪-૦

પ્રભુ ભક્તિ—પાકું, પૂકું ગીત જાહેરીંગ
ફિ. ૧-૦-૦

શ્રી પાંગાલી ચરિત્ર—પાકું પૂકું ગ્રંથ
કામગ ફિ. ૧-૦-૦

મરુપિ વિલા—અધ્યાત્મ સમિતી પ્રભાવ
અનુદા દેવ તો આ પુસ્તક અરૂર વચો.

પાકું પૂકું ગ્રંથ કામગ ફિ. ૧-૮-૦

શ્રી ગુરુદેવો પદિકા—(અવગાન ગુરુના
ઉપદેશાનુ) ફિ. ૦-૧-૦

આત્મ પ્રતીક—પાકું પૂકું, ગ્રંથ કામગ
ફિ. ૦-૮-૦

આંતર જીવન—ફિ. ૦-૮-૦

મરુપિ અને મરુપોત્તર જીવન—(વેળક
મીસેસ એસી જીસેટ) ૦-૪-૦

ભક્તિભાગ—(સામી વિવેચનના સક્રિય
વિષય અવરુ) ફિ. ૦-૧-૦

શ્રી રામચંદ્ર—ફિ. ૦-૮-૦

સંસારમાં મુખ કયા છે?—ફિ. ૦-૧-૦

ગુરુદેવ વિચાર્યું જીવન ચરિત્ર—ખેક

આર્ત નિધાર્યું જીવન ચરિત્ર ફિ. ૧-૪-૦

સ્વર્ગનો આથી—(વિવિધ અપવાનો,

ફિ. ૦-૧૨-૦

કાર્તિકાનું અમુકરુ—(વેળક, જમલસાલ

દરિદ્રાદ પદયા. શ્રી. એ. રા. ૦-૪-૦

આજારીઆ કૃત ખેતીચાલીનાં પુસ્તકો

૧. દુગડા, કુત, બાગ જમીનનું પુ. ૨-૦-૦

૨. દિલ્હીસ્તાનમાં ચર્વા વાવેતર. ૨-૪-૦

૩. ખેતર પેડ તથા તેનાં વર્ણાવર ૧-૪-૦

૪. ખેતીના ધંધામાંથી પૈસા કમાવાની રીત

(તમામ જમના ખાતરની કઠીકન સથે.) ૧-૦-૦

૫. દેવના કામ કહેવાની રીત તથા કામી

વાવેતર દરેક દેસા અનાવરાની રીત. ૦-૧-૦

૬. પાણીની શોષ તથા તેના ઉપયોગો આધન ૧-૧૨-૦

૭. કામમાં ખાતરી વધારવા માટે ખોળિંગ

કામની કઠીકતો બામ અર્થ. ૦-૪-૦

૮. રાજાની કઠીકતો બામ અર્થ. ૦-૪-૦

૯. રાજાની કઠીકતો બામ અર્થ. ૦-૪-૦

૧૦. રાજાની કઠીકતો બામ અર્થ. ૦-૪-૦

૧૧. રાજાની કઠીકતો બામ અર્થ. ૦-૪-૦

મરુપિ મરુપાનિ પાકું પૂકું ફિ. ૨. ૧-૦-૦

શ્રી-૬ અવરુ ચીના (ગોરી) " ૪-૦-૦

" " (ન.ની) " ૧-૦-૦

શ્રી-૭ અવરુ " " ૨-૦-૦

પાંડવ કૃત " ૩-૦-૦

પાંડવ પાંચમે " ૨-૦-૦

ગાય અને રાવણ " ૧-૦-૦

નવોત્પત્ત " ૧-૦-૦

વેદિક જ્ઞાનના પુસ્તકો.

ચિત્રિઆશ્રિત ફિ. ૨. ૨-૦-૦

આર્ષનાર્થ એ.પત્ર " ૨-૧-૦

સંસ્કૃતિ ગાનપત્રિક સત્ય વચનો " ૧-૮-૦

આપુત્ત આર્ષોપદેશિકા " ૦-૮-૦

જ્ઞાનના નેત્રાવલોકનામાં બાળકોને તથા

શ્રીઓમાં લઘુલ્લી કરવા યોગ્ય પુસ્તકો

કિંદના મહાન પુત્રો ૦-૩-૦

નીતિ રતનમાળા, મરુપ પછી શું થાય છે?

કુળ વિષે નિબંધ, અભ્યાસ ઓકાદરી

અભ્યાસ દર્શક ઉપદેશમાળા, લઘુ લેખ

સમજ, કથાવિકલ્પ કાવ્ય દર્શન, ફિ. ૦-૨-૦

લગવડગીના પ્રવેશક મારા ભક્તી મહાત્મા

શાંતિ સમાજ આધાર, સ્વરાજ્ય ૦-૧-૦

બાલ પ્રાર્થના, મહાનત, વેદીઆ દેવ

અમુકનું નિભાકમ સુખની શોધ, સેવાને

માર્ગ, સુધરેલું ભાગવત, વેદિક ગીતાવલી

લરિશ્વંદ નાટકોના સાર ૦-૧-૦

ભારતનો ઉપકાળ. બાળઓષ્ઠ માળા

બોધવચન માળા, લાભકારી ધર્મવચનો

ફિ. ૦-૦-૧

ધીઓગોદીકલ સોસાયટીના પુસ્તકો

૫૫ અગારે દવાઓ મળા સમયે.

શ્રી સારદાવિહાર પુસ્તકાલય

૦૭.—સત્યંગ ઓફિસ.

મોનીશ્વરીઆ—મુરત

૦૭.—સત્યંગ ઓફિસ.

મોનીશ્વરીઆ—મુરત

૦૭.—સત્યંગ ઓફિસ.

મોનીશ્વરીઆ—મુરત

૦૭.—સત્યંગ ઓફિસ.

મોનીશ્વરીઆ—મુરત

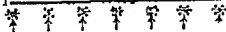
પુસ્તક નંબર :

અંક (ભા.)

સતસંગ.

કાગળ

અં. ૨૬૭૫

પ્રાસંગિક નોંધ.

ગાયુ મં. ૧૯૭૫ના કાગળ સુ. ૧૨, ની

દોળા દિદુરચલમાં ખરે-

હોળી ખરી દોળા છે મદાન

લકાછને પરિરોમે ઉપરિચત

ચલી અમલ ગોંધારી, અંદુમમાં પૂઠ

દમગનુ વર્દ, બૂમે મતી ગમીન પ્રગને

તો મું પલુ શ્રીમંતોને એ ગગરાની મુશ્કા છે.

જ્યાને ત્યાં અમલ મોંઘારીની દોળી સમયેની

છે, પ્રજાના અંતઃકરણના ઉદાયમા જલત

અગ્નિ ધમ ધમે છે. આ સર્વ છતાં હાથમાં

પેલા રોસેટના કાળા કાપડાઓએ દેશમાં મોટો

ખળ ભાજાટ મચાવી મૂક્યો છે, મમતુ અને

અનુસમતુ મર્વ પ્રજાના હેવાં ચોતાના

ભવિષ્ય માટે ચિંતાનુર ગમ્યા છે ને જો

આ આપમાનગનક કાપડાઓ પમાર દામ

તો કિંદુ બરિષ્ઠ ભયંકર રસમે સામું ખડ

યામ છે. મર્વ જાહેર પ્રતિ જોજમમાં આવી

પડે છે. જાહેરમાં કામ કરનારાઓને ગમે ગે કું

ભયંકર સફટ ભમતું રહેતો. આવી ગંજીર

પરિચિત્તિ કે જ્યારે સર્વ પ્રજાના અંતઃકરણ

અનેક રીતે ભરિષ્ઠની નહાની ચિંતામાં ગમગીન

ગમ્યાં છે, તેના જેવી બીજી કઇ ખરેખરી

હોળા દોષ ?

તમામનું અમન બમે દાર તારી કે એવાં

બીજાં ભયંકર રૂપી પીળાં

મુખાર્થ સરકારનું કંતાં તુકચ નકામક આડું

ચુલ્લ પગલું, દોળ તોપલુ તે મોડું

નાના બાળકોને ધલું પન તુકશાન તો

બીડી પીના દર છે. તેમાં વળી જો

અટકાવવા. એ વ્યમન દુર્ગાંગે ગાદાન

પરચાવી કે જે સમયે

બાળકના શરીરના ખંધારણનો સમય છે, તે

સમયે આ દસકુ મુશ્કાતું અમન પલુ જો

વગરે તો તે પેલાં ભયંકર પીળાં જોડકુંજ

દાનિકાં નીવડે છે. બાળકોનાં કોમળ કોમળને

આથી સમેટ અસર થઇ તે નગમો પડે છે.

આ વાત તાન સાચી છે, અને મંતેપીવાન

છે કે તે તરર રાત્ર પ્રજનું લક્ષ દેરાયલું છે.

નાના બાળકોને બીડી પીના અટકાવવા

પરે રથે બાસ કચડાણો ખાયા છે. અમે

જહાવવાને ખુદી ઘણું કે બાયલુ મુખાર્થ

કલકામાં પલુ તે મટે બાસ કાવડો ઘડવા

માટેનો દાર એન. મેજર સી. ફરનાડીજી

રણુ કપો દનો, તેને કાખર કરવાની નામદાર

ગર્વર સાહેબે કૃપા કરી છે.

આનરેમણ મેજર સી. ફરનાડીજી તે પડી

બાળકોને બીડી પીના અટકાવવા માટેનો કા

વડાનો ખરડો રણુ કરવા માટેની પન્વાનગી

મોગતા જહાવણું કે આ ખરડા મોમે આ

બીન સગારી તેમજ સગારી પિનાને કાંઈ

વધો દરો નહીં. તેમ જાહેર પ્રગને પલુ તેવા

વડચણ પડશે નહીં. બાળકોમાં બીડી પીરાની

બીડી મણી વપતી જાય છે અને તે બંને

અટાકાવ મુકવાનો વખત આવી પડેલો છે. મોદકામાં નાની નાની ઉમરના છેઠાઓ બીડી પીતાં માનુષ પડે છે તેનખીની દષ્ટિએ છેઠાઓ બીડી પીએ તે વંધા બધું છે. નાનપણમાં બીડી પીનારે તેવ પડે છે તે પછી મોટાએ ઘણી વર્ષો પડે છે અને તેથી સારી રીતે અને માનસિક બળ પડે છે.

રોકડોના ત્રણ ટંકતાં મેનર કરનાનડીએ જણાવ્યું કે "બીડી પીવાથી ગાંઠપણ હાથ પડવાનું એક તબીબ જણાવે છે, બીજા એક તબીબ જણાવે છે કે બીડી પીવાથી અરીજી દિવાના જેવું મુકવાન થાય છે.

મેનર કરનાનડીએ આગળ ચાલતા જણાવ્યું કે "ફોર્મીએને બીડી પીતા અટકાવવા માટે પગલાં ભરવાની જરૂર છે. અમેરીકાના પુનારટ રેટ્ટ, સોફાન, ઉપરાત આ દેશમાં પણ બંગાળ છલાકામાં તથા માલેસિયા વડે દરા અને બંગાળમાંના દેશી રાજાઓમાં પણ વાગડોને બીડી પીતાં અટકાવવાનો કાયદો પસાર થયો છે.

મુઝકામાં બીડી પીવાની બીડી પડી વર્ષો પડે છે અને અગ્રે બીડી નહીં પીનાર બાળક અપવાદ રૂપ મળાય છે. નાના બાળકો બીડી પીવાથી મોટાએ કમજોર બને છે એવું કહેવામાં આવે છે નીરાળમાં આ બીડી અટકાવવાના પગલાં ભરવાં પણ તે માટે કાયદો મારવો નહિ પણ તે માટે ખાસ કાયદો મારવાની જરૂર છે.

મેં આ ખબરો હીદમાં બીજો ટેકાએ પસાર થયેલા એ કાવવાના નયુનાપર થયો છે. એ કાવો મોટા કરી પ્રજામત માટે ફેલાવવાની મારી અસ્ત છે." તે પછી મત લેવા ખબરો રજુ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવી હતી.

દારની કુદ બીડી દૂર કરવા માટે હિંદમાં મો વારથી પ્રયત્નો કર દારની કુદ બીડી થયા છે. આ બીડી કુદલાક શુભ પ્રયત્નો હિંદને કુદલું બધું મુકવાન થયું છે, વડુમતે એ જપસન હિંદની દાલની અપોમરિના મુખ્ય

કારણ રૂપ છે. પુષ્કળ માત્રા છતાં પણ હિંદનો બેજાં કારીગરો ગરીબી દશામાં પરધીનતાની સમ્પત્તિમાં સમ્પત્તિ બેડીમાં અપવાદા. જેની દશામાં સમ્પત્તિ છે. આ પરિસ્થિતિને પ્રજાના સમજુ વર્ગ રોષ નીતે સમજે છે. આ સંજોગે હાલમાં બનેલાં કેટલાક પ્રયત્નોથી સર્વને પ્રતીત થશે, અગ્રે અમારા આપણા અંકોમાં દારને માટે મુખરેલા દેશો કેવા કેવા કાયદાઓ આ બીડી દૂર કરવાં હજી છે તે દર્શાવી મવા છીએ. હિંદમાં પણ તે દર્શાવે કેટલાક પ્રયત્નો સાર થવા છે.

(૧) તા. ૨૫-૨-૧૯૧૬ને દેશ વડે દારમાં બીડી વડેદરનાજ્ય - બેકુન મદાસમાં નં.બે પ્રમાણે ૧૦મો દરાર પ્રમુખ રવાની મુકાયો હતો, અને સર્વાનુમતે પ્રસાર થયો હતો. "દારની બીડી પ્રજાને પાયમણ કરનારી છે; તેને આ નિબંધમાંથી કમી કરવા દસ વર્ષનું પ્રોત્સાહન કરાવી દરનાજ્ય હાલે પડતી કુશળી કમી કમતા જતાં દસ વર્ષે રાજ્યના બધી દુકાને કમી થાય તેવી યોજના કરવા આ સમગ્ર શ્રીમંત સરકાર મદાગામ સાહેબને વિનંતિ કરે છે.

હિંદમાં કેહી ચીજોની મનાઇ કરવાની સુચના.

લાહોરમાં ધસતામીઓની મળેલી સલાએ પસાર કીધેલા કરાવો.

લાહોરથી મળેલા તારના સંદેશમાં જણાવવામાં આવે છે કે અહમદીયા અનુબને મલાત ધસતામીની આગેવાની હેઠળ રવિવારે મળેલી બહેર સભામાં નીચલા દાવો પસાર કરવામાં આવ્યા હતા:-

કેશી પીજાની બનાવટ, વેચાણ આપાંત તથા નિરારાની મનાઇ કરવાનો કાયદો અમેરિકાની માફક હિંદમાં પણ બાંધવો.

જે નિયમ હજારત પવનમરે રાવથી પેકેશ દાખલ કીધો હતો તે નિયમ ઉપર

અમમ કદના માટે પેસીડટ વીયસનને સુચારક
બાદી આપવી.

બધી દારૂનિષેધ મહાળીઓને હિદમાં બધે
બધે પોતાની સભાઓ બરવાની અગ્ર કરવી
મથાફિદનાં નિષેધ—

હિમાલયના પૂર્વના પ્રદેશના સન્ધ્યામીઓની
સીલીકુરીમાં મળેલી સભાએ એવો દગવ
કર્યો હતો કે અમેરિકાના ચનાહોક રોટમની
માફક હિંદમા પણ કેરી બીજી આપાત થતી
મર્જન આડકાડાની અગ્ર હિન્દી સરકારને
કરવી

નુમરાતી ૨૩-૨-૧૮

(મહારાણા 'કુમ' નો લગભગ ૫૦૦ વર્ષ ઉપરનો
પુરાણો પત્ર

નવા પ્રખટ થતો "સેવક" ના જીવન અકા
નંચે પ્રમાણેનો ઐતિહાસિક પત્ર પ્રખટ થો
છે, તે નેતા જાણીસે કે આજથી પાચમે
વર્ષ હિંદ પણ દારૂ ની અદી ગાટે રાજા પ્રખટો
કેટલો બધો તિરમગ દનો તે જાણીત આપમે

"સ્વસ્તિ ધી એકાન્તિગણ પરસાતનુમદિ
ગમ્ધીતામ ગદારાણ્યાજી મી કમાજી આદે માનુ
મેદ નેરા ઉપગવ થોવાતર કામદાર મમર
ગદાનન પચાસ અપચ આપમે અમે મી
પચ તમાગ-કા તે દેને દ્રક્ષીજીકા પગમ તમા
પુનમા ગઠમ હેમાચારજીમ પરમેદ હંધરમમન
બાપો સો અકે અપકો પચમે સો ગા
જાણીને માનામા રા પુખગા પચમ લો આલે
હી આપમે ગડકે મે નીમ દે ગદ પહીયા
મી રીપચેવરસ દેવસો નામ દેકાકે હે પુખ
કે હં અમે અલુદી માનામા સીસોત પચકો
લોવેમા તે સરખન પીવગા નદી બીર ધરમ
ધરમનો જીર નાપમે યા મન્યા લેવે મા
જાણીને મહ સતીઆકી અણુ તં અંર દેલ
મરમા જાણીને વનાક

આ પચમાં અમે જે ઉપના કમાણીની
નીચે સીટીએ મૂકાવી છે તે પગ ખામ થવા
કેવા ધર્મનિષ્ટ હતા, તે આ પચી આમ
જાણીત આવે છે. મદાગણો કુમ કરમારે છે
કે જે સમોદસ કુળનો દશે તે મલગન
નહિ કરે અને ધર્મની મર્યામા રહી ધર્મ
પાલન કરશે આ ધર્મમર્સા મેરે તેો મદા
રતીઓની આવ છે, દેન-દિવસ કરે તેો
તશક-(વગે ય) કે

નાનરા ઉપર નુજરનું ધાતકી પણ અ
ધાવેા ચાર ખાસ કાપ

જાનવર ઉપર દ મો ધકામો આવેનાં
નુજરનું ધાતકીપણુ કે, જુલમમારેને સખ્ત
અન આપવાની કોમનામા

બરધા છે અને જલેસ્થરે સ ક રી જોદિમરેની
દેગળ નંચે એની મઠળીએ સધાપન થયતી
છે, તમામ હજી એ દિશામાં કમીલ સેન
વિચ મ જે, આ દિશામા હમાન મી દેન
ચર્ચ લરજ રચમીજી સાર કાંઈ જુકું છે

ચે મીવાપા દેને રવેળીજી નાજી રાણી
તમા જોડમકજી રાણીના કપદેશી જીવ મા
ગા મોગ્ય નંચિ મેરમામા બારી જે ચાપુ
માનમા એમ દુ મી હાસીથી વેપારીઓ આ
જેકુન ૨૧) મચુ ઉપર ન બગ બારવી દા
ત દવેથી ૨૦ મચુ હિંદ બન મા બનવા
હમર મવ મા આપમે છે અને તેની દેખદેખ
ગાટે સ્થાનિક મેજર માદે પેનનજી મત
નવદ કમી પ્રમાપાવ કમાજી રજે છે
અદારાશીય 'જાવદ્યા અને પચગમેળની
સુધારણા' એ વિના ઉપર નજમમાં જાકર
ગના હાજી ના હી એક જાકર જાપન
આપુ હતુ જેની અસરથી તરતજ રામી
ઓ લરજ રચમી જેને કી નામચેનેના સેક્રેટરી
રા ધાધન દેલ કમી કાકે જે કાકે અસ્થ
છે તેની અમેળાની નીચે અક રાય મેરમાની
એક વાસી મીની આપમા આવમા મર્ચ

સંતોષપાત્રક થયું છે. રાજકોટ રહેમીલપીખાનાના ઉપરી મી. ડબ્લ્યુ. એમ. લુડસાઉગ તથા સીવીલસર્જન મોટરમાં આવતાં મદાનગચીની મુદ્દાકાત માટે જૈન લાઇબ્રેરીમાં આવ્યા હતા.

જીવદયાના ફેલાવા માટે યવલી કેટલીક

શુભ પ્રવૃત્તિઓની નોંધ

જીવદયા માટે લેવી અને આવશ્યક સમજી

ફેટલીક શુભ એ હોયે આ દિશામાં

પ્રવૃત્તિઓ. પણ કેટલેક રચયેથી સારી

હીલચાલો થાય છે. મીડ

દરમાં મુનિમહાનગચી વડચખવિજયજી સારી હીલચાલ કરી રહ્યા છે. તેમજ યતિશ્રી પ્રમાણ વગળયજી પણ જીવદયાના ફેલાવા માટે પ્રવૃત્તિઓ કરવામાંજ મગ્ન રહે છે તેઓએ યોગ્ય એક સંખ્ય પર દમયુ ખાતે જઈ ત્યાંના ખારવાઓને સગળવી અચુક દિવસ કિંસાખંધ કરવાને શ્રમભવી અમલ કરાવેલો હતો. હાલમાં જોરખાક ખાતે ત્યાંના સરકાર દરવેરેટર જાણ ભગવાનજીસના પ્રયત્નથી કેળા, પારડી, કોદાવ, દશતપેર વગેરે ગામોમાં દરવેરે વેશખ શુદ્ધ તથા માદ વડ પુડને દિવસે માંસ મહિસાને ઉપયોગ ન કરી ચકે એવો કાયદો દમય કરવામાં આવેલો હતો. મુનિમહારાજશ્રી રત્નવિજયજીએ પણ આ બાજુતમાં સદાય આંધી હતી.

જીવદયા સંબંધીનું કેન્દ્ર મહિસા વડવી

અમલદાર દરીયાપુર દરવાજા ખાતે રહેનાર બાઈ મુંદ-બાઈ બાઈબાઈએ કેટલુંક ગાજડોની ફજમાં મંસાદાર નહિ કરતાં તથા દારૂ નહિ પીવાની પ્રતીજ્ઞ કરી છે.

આ સર્વે ખુલાસા જો કે નાના છે, તો પણ ખરિજુમિ મોટો લાભ કરે છે. અધિવા પ્રયત્નોથી એવા વિચારોને ફેલાવે થાય છે. એક મોજસના સંવરચથી પણ તેની અધી છંદોની આદાર જેટલાં મોસદ રોજ બચાવ થાય છે. આથી સમગ્રથી કે અલ્પ-દાન ફેલાવવાની ફેટલી બધી આવશ્યકતા છે.

પુરુષાર્થ પ્રમાણે આપણું સાફ નરમું લાગ્ય રચાય છે.

રશકિત સામગ્રીને સંચીવરથી સફળતા કરવો તે પુરુષાર્થ અને પ્રમાણ માં બેરમાનીથી તેનો ગેરઉપયોગ કરવો તે કાયરતા કહેવાય. જીવ જેવું કરે તેવું ફળ પામે. 'બોધમાં દશે એમ બનશે' એમ માનીને નિર્દયથી બેઠી રહેવું જોઈએ નહિ. પોતાની શક્તિ યા સિધ્ધિ સંયોજીને જોમ બને તેમ ખાંતયા સફળતા કરવો જોઈએ, સફળતા વડે દુઃખ દાદિ દર થાય છે અને મુખ સંવદી પ્રાપ્ત થાય છે તેથી મુખના અર્થાં જનોએ સફળતા સદાય સેવવો જોઈએ.

પ્રમાણ-રચનાંદતા વડે મુખ સંવદનો લે. પં દાન છે અને દુઃખ દાદિ વધતાં જાય છે માટે પ્રમાણ માં રચનાંદતા અવશ્ય તમજાવો જોઈએ.

મદ (Intoxication), વિપયા મુક્તિ (Sensual appetite), કપાયાંધતા (Wrath, Arrogance, Frail fulness, & Avarice), આલસ્ય (Idleness) અને ગિરદા (Gossip) વિગેરે રચનાંદતાં રચયે જીવે પણ પચપાસો થાય છે. નિર્મલતા, જીવેદિવસ, કપા-નસા-મરતા-નસેતે પૂર્ણ, ચચલતા (Activity) અને સેલ પચપાસના વડે જીવે સારી ઉત્તોત થઈ શકે છે. પૂર્ણ જીવેમાં જીવે જેવો મુખ મુખ ફેલો કર્યા હોય છે. તેવાજ મુખોનું ફાળ આ જીવેમાં મળે છે અને આ જીવેમાં જીવે-મુખો મુખ ફેલો તે કરે છે તેવાજ મુખ મુખ ફાળ નેન હવે પછીનાં જીવેમાં લોચવડાં પડશે. તેથીજ નજામાં કાર્યોથી નિવરતી. સારાં કાર્યોજ કરવા જીવે. દત્તવિષ. રહેવું અને અન્યને પણ સારીજ સલાહ દેવી. સાધો મોખમાં જોમ વાછડી પોતાની માતાનેજ શીધી અનુસરે છે તેમ ગમે ત્યારે કરેલાં કાર્યે પણ તેના કરતારને બુદ્ધી જતાં નથી તેમ સમજી તન મન-ધનથી સફળતા કરવા સજી રાખવું.

સુવોધ.

હારે જેમ રામ રાખે તેમ રહેવું;

સુખ દુઃખ આને તે સરેવું, હારે. (૨૬)

કામ આવે ત્યારે દીસગીર ન થાવું સુખમાં નહિ દરખાવું;
જાને સમયમાં સમયિત રાખી, રાખવું નામ પ્રેમે ગાવું.—હારે.
રાજ હાસ કે લુખો દુકલોઃ હરી આપે તે હેંસે ખાવું;
દાંટમાં તૂટમાં વચ્ચે મળે તે પહેરતાં ચાને દારખાવું.—હારે.
પૂરનાં કર્મ પ્રમાણે મળે છે, મનને શીઠ બહેકાવું;
શીઠ સંતાપથી કાંઈ પણ નહિ, કષ્ટેષ કરી મરી જાવું.—હારે.
આમ રૂપનો નાચ ધરાનો, નથી દુઃ ત્રાસો રહેવાવું,
એવણા 'ત્રયનો ત્યમ કરીને, રામ નામચિત્ત ચલાવું.—હારે
મનુષ્ય દેહ રૂપી રત્ન મળવું છે, ચાને તું બર્ધ થમાવું,
ઉપયોગ કરી શે ઉતાવળથી, હરી નહિ આવે ટાણું અદાવું.—હારે
સમય સંપડ્યો સુંદર તોયે, વિષય વિષે સપાડવું,
લક્ષ્મી આવી લામ આપના, મેં ધોવા શીઠ જાવું.—હારે,
અલાર 'દલિદર બકિતના, નાના નહીં તજવું,
સુતર્ય મોંદીમાં મોડ ધરો નહિ, ચાને ખરે! વસાવું.—હારે.
આનિયતી કપમ રહે અપેક્ષા, ગાંડી થઈ ગમરાવું,
સત્-ચિદ્-આનંદ રસપ્રમાં, એકતાર થઈ જાવું.—હારે.
વકિત કાપત સાધી રહે, ચાન ધરણ લાવું,
મુકતાનંદ સંતુષ્ટી તુજને, સત્વર તેથી સોદાવું.—હારે.
મોનીલાલ છાટાલાલ વ્યાસ.

“ન પાછળ કંઈ નિશાની છે” સનમની શોધ !

—ગાંધી—

જુન દર્શને વેત્રો ધણો, તરસાવ ના થેયી સનમ !
જશે ચાલી બધી આલમ, ન પાછળ કંઈ નિશાની છે એટલે દીલ્હારની, ના માગેના દુઃ કંઈ સનમ !
સંમજ માનવ બનીમાંની, જ્વાલની આ જ્વાલની છે આકાશને પાતાળમાં, શોધી વળ્યો તુને સનમ !
કુલી કાયા બદનમાતો, ફરે મગરર અકાશતો; સમર તણાં ઉંડાણમાં, ગીરિકન્દરામાં ના સનમ !
પલકમાં પ્રાણ તો જાતો, ન પાછળ કંઈ નિશાની છે મરજીને મનિરમાં, શોધી સરિતામાં સનમ !
બરી રોલત બેળી રહેશે, ઊપાડી એકલો લેશે; પતો કલો લાગ્યો નહીં, દુદી વળ્યો દુનિયાં સનમ !
કાલો ઝટ બહાર સૌ કહેશે, ન પાછળ કંઈ નિશાની છે આ જગતમાં અસ્તિત્વ છે, સર્વે જો તારું સનમ !
કેવે ખવા બધા બેળા, સગા નવ હોમળા તેરા મુજ અધુને દીસે નહીં, લ્હાની ફરા વિષ્ણો સનમ !
એસી નર આપગી વેળા, ન પાછળ કંઈ નિશાની છે મુજ નાબીમાં રહી કસ્ટરી, ના ખ્યાલ તેને જો સનમ !
નથી એ રાગને સુતો, ન લેવા રંકને સુતો; હું ગર્વે દોડ્યો આવશે, મુજ પાસ રહી છે તું સનમ !
ખરે એનો અજગતુકતો, ન પાછળ કંઈ નિશાની છે મજ હાલના ધન્યધારમાં ને રમે રમમાં રહી સનમ !
બલાઈ કર બલાઈ લે, મળે તો રંકને કંઈ દે; છે છોકરું મુજ કેમાં, શોધવું નવાં મળે સનમ !
ધરમની મોંઢી કર લે, ન પાછળ કંઈ નિશાની છે અગા-મરત. } અમ્બેજીલાલ એસ. દેશાઈ.
ધોળા ૭ જી, પંચાર. ૭-૧૨-૧૮.

સત્સંગ.

“અમદા પ્રત્યે પ્રિયતમનો પત્ર !”

પાપઃશુદ્ધિ પાપી હૃદય સત્સંગથી મુક્ત થાય છે, સ્વાર્થે ભર્યાં મેઘાં હૃદય સત્સંગથી બરસાય છે; ઇર્ષ્યામિત્રી નિત સુખગતાં અંતર રેવતઃ ઓહાય છે, લક્ષ્મીમદે પાગંધસભા ડાહ્યા કષ્ટે યથા નય છે. સેત્તાર્ધ જનપદ પીડતા સત્સંગથી પલટાય છે, દ્રોહીજનો નૃપવર્ધનાં શરણે જવાં પ્રેમય છે; બંધ જની કુલટા કે સ્વામી હૃદયને ચીરતી, સત્સંગ સ્પર્શમશ્વિ મળે સેવા પરાયણ યથા જતી. બેઠે પતિ સંતીશુદ્ધને સંત્રાસ સંતત આપતા, અનુકંપહીન રાક્ષસો અખળા ઉરો રંગાડતા; ત્યાગી દયા, માર્દવ ભર્યાં મુગ્ધા હૃદય નિત આગમ, સત્સંગથી સુગભારતર રમણી હૃદય સન્માનતા. સંમેહથી જડ સંદિગ્ધા લાખો અનર્થો આદરે, પર દ્રવ્ય-દારા હરણમાં શક્તિ સકલને વાપરે; શાસ્ત્રોક્ત સદુ ધર્મો તજી આશ્રય અર્ધમે શોધતા, વાદમીકિરણ સત્સંગથી પાપી મટી જગ ભોધના. સત્સંગ સેવનથી બન્યા લાખો વિધર્મી ધર્મીઓ, સત્સંગના સુપ્રભાવથી લાખો તર્વા દુષ્ટર્મીઓ; તુલસી અહુલ્યા પ્રયમવપના પાપીઓ ભ્રમી તર્વા, સત્સંગ જગ પ્રતાપના સંદીર્ષનો શસ્ત્રે કર્યા.

[વજ્રયશકર ત્રિભુવન

નિરે

મુખ્યમી પ્રય ! પ્રેમતણી પ્રતિમા ! !
સદચારિણી ! રનેહ તણી સિરિતા ! !
ગમ્ય ના, ગમ્ય દા ! ગમ્ય ને ! વિશુને ! !
અમતું અતિ દુર્લભ છે જગતે ! !
લખતું, લખતું, લખતું જ થતાં !
લગના ! લલિને ! ! લખું છું ! લખું છું ! !
લખું દા ! લખું છું ! “ખુશી છું” ! !
ખુશી છું બહો ! ! મન ધારી શકે ! !
મઠ ને ! મટી તું ! મટી તે ! મટી દું ! !
નવ જોષ યથો ! દાંધ ! રોષ રહ્યો ! !
નયને નવ આદી રંગ તુજની ! !
હતાં કુરે બની ! સખી ! તુ સહી ! !
વળો ને મડી વારે ! બહાલી ! વનિતા ! !
નવ વિસરું દું હજી તે ધરિયા ! !
કંઈ ખેદ થયો ! ખરે ! ને ! મુજને ! !
ત્યમ ધારી શકું થયેલો જુજને ! ! !
સદ સાધી, સગાં, સુખે રમશે !
પણ ! બાર્યા ! બતુ બરમે બારશે ! ! !

—‘વિહારી’—

“ગરીબડી ગાયની સજ્જનો પ્રત્યે પ્રાર્થના.”

હું હજી ગરીબડી ગાય-ગચ્ચાવો મુને-દું મજી. ગરીબડી ગાય
બારત પુત્રો સત્યે વિચારો તો, કરજ્યો મ્હારી સદાય-ગચ્ચાવો.
બાવત છવન છે ખેતીવાડી પર, તેની આગાદી થાય,
ચરિતની સંપત્તિ સુખતું સૌ કારણ, આનંદ ઓગળાય થાય-ગચ્ચાવો.
મ્હારા પુત્રો છે આતિ બચવંતા, જેની : વજ્ર સમ છે કાય;
તેના પ્રતાપે. બારત જનોને, અજને વજ્રો પુરાય-ગચ્ચાવો.
હાથી, હંટ, થોડા, મદા છે મોટા, તે શું હજમો નેડાય;
મિંદ, વર, વાધને રિચ્છ જેવાથી, શું ખેતીની આગાદી થાય-ગચ્ચાવો.
યાત્રીક બજા ક્યાં છેજ તમારું, શું, વીજવીથી ચાલ તજાય

ખાત્રી કર્યા વિના આખો મીચીને, શું દિ'દતું દિત તણુય—જયાવો.
 તમેને પોષના માત તમાર્ગ, ત્રણ વરસ પચ પાંચ;
 છ'દગીબર પચાત કરાવું, તો માત ગેટાં કે દું ગાય—જયાવો.
 છાણુને મુત મારાં અનિ છે ખવિત, તે તમ ધરમાં વપરાય,
 રતુખોના મળ અને મુત દુર્ગંધથી, યેગ કોલેદા થાય—જયાવો
 દુધ, દહિં, ધી, છાચ વિનાનાં. આપનાં શરીર સુકાય.
 નિસ્તેજ થઈને કેરા કરો છો. શું, ધીમા ચરખી ખરાય—જયાવો.
 હું અપરાધી થી રીતે ગણુ બે ને મ્હારો વધ થાય,
 હિંદુ, મુમક્ષમીન, પારસીને ખિસ્તી, તમે કરખો મ્હારો ન્યાય—જયાવો.
 રામે પાળી શ્રી કૃષ્ણે મુને પાળી, વજ્રમાં ગાયો ચરાય,
 આને ગેાયરોનાં જંગમો મારે, તમે કરોને કાંઈક ઉપાય—જયાવો.
 અઠખરશાહે મુજને જયાવી. અઠલા અઠખર કહેવય;
 ખુદાના ખાતર મુજને જયાવો, હુ લાય તમારે પાય—જયાવો.
 જમાવાલા જલ્લપુર વાણી, તે કરતા મ્હારી સદાય;
 પારસી મુખરો સર્વે જલે છે ને, માય હમારી માય—જયાવો,
 માધીછ મ્હારા છે લાલકવાયા. તે દીનમા ધરેગ દુખાય.
 (ગણ) સત્યામદત ગત્ર ધરીને, મ્હારી વ્હારે ક્યારે ધાય—જયાવો.
 તીલક જણા એની પિયુન્દને, માને છે દિદી પ્રજાય,
 મુજ અમળાને મરતી જયાવો, હું છું તમારી ગાય—જયાવો.
 ગોસ્વામી ગોપાલ વિમૂતિ, ગોલેક વામી કહેવોય.
 અદ્ય ગાયોને મજે માલ ગિદા, તાંલાખોની જુગશું, મંગાય—જયાવો
 જય ગોપાલ, ગોપાલ વદે સો, મુખે મોદયે શુ યાય.
 ગોપાલન ને કરી જતાને, તે વેંકુચાસી યાય—જયાવો.
 તેનીશ કોટી દિદના જાણો, સર્વે મુજમા સમાય.
 જીવન દતા માત કરતાં હું, લગી લગી લાય પાય—જયાવો.
 જુખને દુઃખથી દૂતા રીઝાણી, અંખે અંધાપો યાય,
 રોતાને જુ તાં આ કરીને મુમયુ, તમે જુએજા મ્હારી કાય—જયાવો
 રક્ષણ કરો તમે બધુજી તમને, મ્હારા શોકમાં દીવમ જાય
 બધુજી તમની ને રક્ષણ કરો તે મિદા રવમે જાય—જયાવો.
 સદ્ગુણિ અર્પે દશર આપને, તો દુઃખને દાગીદ જાય,
 આશિષ આપું છડે દિંદ તનુને. મનમાંજીત મુમયાય—જયાવો.
 દયાલુ સરકાર દયાજ કરો, ને દિંદનો જાલ યાય
 “સવાણી રુત ” ની પિત્તી મુખોને, મ્હારે આવે જુદાય—જયાવો

ગી. સેવક.

વીધીના લેખ.

શું કહ્યું કચની મારી રાજ—એ રાજ.

વિધિના લેખ ન ટળશે ગજ. વિધિના લેખ ન ટળશે,

ખીજ બોયા સમ ફળ મળશે રાજ. વિધિના ટેક.

લગ વરીષ્ટ મુનિ દેનારા, રામ ગ્રહણ કંનારા,

ક્યાં અભિષેકને ક્યાં વન? વલ્લભ, એક સમય ફળ ન્યારાં—રાજ. વિધિના.

કૃત્રિમ કંચન ચૂંચની તણ્ણા, પ્રતિકૂળ દેવ પ્રભાવે,

અપદરી સીતા રાવજ રામે, મુશીર જંગ મચાવે—રાજ. વિધિના.

દક્ષ મુનિહિર વિધિ એ વંચો, દ્રોપદાં મુખમાં મુખાવી.

કુળક્ષય પાંડવ કોરવે કીધું, યાચ ન મિથ્યા બાવી—રાજ. વિધિના.

ધવળ શશિમાં સ્થાપ કસંક કં? વદ્યવટ દિવસ નિશિતે,

ભરતી એટ સદા સાગરને, અસ્તેદય સ્વી શશિને—રાજ. વિધિના.

દિનકર ઉગ્યો દુનિયા દેજે, અંત ધ્રુવડ કેમ થાવે?

પરનાકર નાચ્યો જળઆશે, પંચી તરણો જાવે—રાજ. વિધિના.

યાચ થવાનું તે કદી મિથ્યા હોય ન દેવ પ્રભાવે,

દર્પ શોક દોષ્ટ શો કરવો? રહેવું સદા સમ આવે—રાજ. વિધિના.

મુખમાં પ્રણમે યાદ કરે નહિ, દુઃખ આવે સજારે,

મુખમાં સમરે દુઃખ ન આવે, જન્મ મગણ ભવવારે—રાજ. વિધિના.

મુકૂટ કરણી બર બધ દરણી, કર જટપાર ઉતરણી,

સાંકળચંદ્ર નરખવ નિસરણી, ચઢી શીવ વધુ લે પરણી—રાજ. વિધિના.

દારના દુર્ગુણથી બચવા સજ્જનન પ્રતિ ઉક્તિ.

મનહર છંદ.

તે ત બોધ ત્રિત બ્રહ્મ કરસને ધધો કરે, જનીને બેમાન કેક પાડે છુમે વાટમાં
 ઘાપીના મન ત્રિપે સત્યનણું નામ ક્યાંથી બોલે અપેશનક ડોસે કોતિ પડે બાટમાં
 નશાને આધિન મર્દાને એકે રહે નહીં ધન તન ધર્મ વેળા, નાચ એવા વાટમાં
 પરીઆમે નહીં નહીં સારા ઉપદેશ કરે, છતાં માને નહીં તેવા પડે કહી વાટમાં

અંબારામ મહારાજ.

૧ પાંદડાં ૨ કાટો ૩ ગુગાર ૪ રાત્રી પદાર્થો.

ભોટ-૫૬૫૨વાળી ગરવા પાટ=પાખીનો મરો.

શું તમે તમારી જીંદગીને ચાહો છો ?

—૨૦૬—

વખત ચીજ મદુર અમૂલ્ય છે, કમ્પ્યુટર કે જો હીરા, માલિક અને મોતી બજારમાં લેવા બધાંજે તો તે નસુઓ દાખ બે લાખ રૂપીયા આપીને પણ આપણે ખરીદી શકીએ છીએ, પણ વખત ચીજને આપણે ખરીદી શકતા નથી તે તો નિરંતર મોની નદીના પ્રવાહની માફક વહાવ કરે છે તે મેછાનાંયા રોકાયો રોકતો નથી લાખો રૂપીયા આપવા છતાં તે આપણે માટે તન માત્ર પણ દીર્ઘ થતો નથી અંગ્રેજીમાં કહેવત કે કે — *Time cannot be sold for no body* અર્થ — વખત અને બાતી કાઢને માટે સદા બેટા નથી ધણા મનુષ્યોને વખતની કિંમત નહિ હોવાથી અનુક્રમ કરવાની જે તમ તેમને મળેલી છે, તેને જો દરકારીયા શુભાવે છે, અને પછી જ્યારે તે કાર્ક જ્યારે થયું જોઈતું હતું, ત્યારે નહિ થવાથી દીવગીરી રૂપી દરિયામાં પોતાનું માથું ઝુલવાવે છે, અને જે વખત પેતે શુભાવે તો પાછળથી પરતાવે કરે છે, અને શુભાવેલા વખતને મોઢ બેસના મોટા કેલા 'ની માફક સમાજે છે જેમ અનુક્રમ માણસ બેટુ ધનાઢ્ય હોય, અને પોતાની નિશ્ચિત વડાઉપણે શુભાવી કે અને પાછળથી પોતાના પૈમાને માટે પરતાવે કરે તેમ પણ વખતને માટે કહ્યું છે કે — *જોએલુ ધન ઉદ્યોગથી, વિસરેલું જ્ઞાન અબ્યાસથી, અને શુભાવેલી તકુરસ્તી મિતાહારથી અગર તો જો પથથી પુનઃ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે, પણ જોએલો વખત કોઈ કાળે પાછો મેળવી શકતો નથી, આ વાતદેવેરા દરેક માણસના હૃદયે હેવી જોઈએ નહિ તો તે માણસ આગસમાને આગસમા પોતાનો અનુક્રમ વખત નકામી વાતો ક સમા અગર તો ખરા ક જ્ઞાતી કરવામાં શુભાવી દેશે*

વળી અંગ્રેજીમાં કહેવત છે કે — *Opportunity knocks but once at the doors* અર્થ હમેશા મનુષ્ય માનને અનુક્રમ કાર્ય કરવાની તક આવે છે, પણ તે ફક્ત એકજ વખત આવે છે' હવે જો તે મનુષ્ય પેતાની તકનો જેર ઉપયોગ કરે તો જરૂર તે મનુષ્ય પોતાના કાર્કમાં નિષ્ફળતા પ્રાપ્ત કરતો જો વાત કટોક અથો સિદ્ધ છે તેની માફક હાલ કિદસ્તાનના લોકો હજારો રૂપિયા આદર્શ હતા સત્કાર્પો કરવા છતાં, દેશ પછાત રિથિતિમાં છે, તેનું કારણ ફક્ત એન છે કે, પોતાનું મુશ્કેલી તકનો સફલિતપ્રયોગ ન ત નથી, અને પાછળથી તેને માટે પરતાવે કરે છ મતનય કે હજુ કિદસ્તાનના લોકોએ પોતાનું જીવન નિયમિતતાના પાયા ઉપર રચ્યું નથી, નહિ તે કુ ધાર હું કે હાલ જે કિદસ્તાનની રિથિતિ છે તેની ન નહત, પણ બધા દેશોના કરતા ઉત્તમ રિથિતિ બોગવતો હોન એ વાત કમ્પક અથો સાત છે તો આ ઉપરથી વખતની કિંમત કટલી છે તે જણાય છે, તો કુ મરા વિચાર્યો બહુમાને કહીશ કે જો તમે તમા વસ્થામાં વખતનો સફલિતપ્રયોગ કરતા રહેશો તો મોટાપણે તેનો સંપૂર્ણ સાગ આપને જજ્ઞાયા વગર રહેશે નહિ.

કારના પેામાં મે કહ્યું કે નિયમિત રીતે કામ કરવાથી આપણે આપણા કાર્કમાં ફતેહ મેળવીએ છંએ હવે જે માનુષ અનુક્રમ કાર્ય કરવા નથી માગતો તે એમ કહે છે કે મને વખત નથી મળતો તો તે એક નકારતુ બહાનુજ છે, મારણ કે તેને તે કાર્ક કરવને વખત તો મળેલોજ પણ તેનો તેણે સફલિતપ્રયોગ નહિ કરેલો જો વાત મોકલ છે હવે જો આપણે નિયમિત રીતે જે આપણને કાર્ક

કરવાની તકો મળ્યા કરે છે. તેનો સફરૂપયોગ કરતાં રહીએ તો જરૂર અવિધ્યમાં મોટા મોટા યથા સકીએ. શું દુનિયામાં જે મોટા મનુષ્ય તરીકે પૂજાય છે, તે એકદમ મોટા મનુષ્ય થયેલાં! અદ્યતન નહિજ. તેમણે પણ ધીમે ધીમે વખતનો સહ ઉપયોગ કરી ઉઠી પડવી પ્રાપ્ત કરેલી. ગુજરાતીમાં કહેવત છે કે:—‘કાંકરે કાંકરે પાળ અધાય અને દીપે દીપે સરોવર બસાય! હવે આ કહેવતને અંગ્રેજીમાં ખીળ રૂપમાં કહીએ તો, ‘A continual dropping wears the stone.’ અર્થ:—નિરમિત પડેલાં વરસાદનાં ટીપાં મોટા પથરને ઘીરી નાખે છે. તો તેવીજ રીતે જો મનુષ્ય નિયમિત રીતે થોડુંક આ કલાકે, થોડુંક ખીળ કલાકે એમ દરરોજ વર્ષોનાં વર્ષ સત્કાર્ય કરે તો આખરે સત્કાર્યનો મુશળધાર વરસાદ વરસાવી શકે. આ જાગૃતમાં ધરતો દાખલો પણ જોવા જેવો છે, કારણ કે ધર કંઈ એકજ ઊંડો થતું નથી પણ એક એક એવી હળો? ઊંડા નિયમાનુસાર ગોડાયા છે, ત્યારે ધર તૈયાર થાય છે. માણસ માનનામાં એવી શક્તિ છે કે જો તે થોડુંક કાર્ય નિયમિત રીતે કરે તો તેની મેજાજ એટલે પ્રભુ તેને પૂર્ણ કાર્ય કરવાની શક્તિ અર્પણ કરે છે. ત્યાર બાદ તેને તે કાર્ય કરવામાં બહુ મુશ્કેલી નડતી નથી, જેમ થોડી ગતિએ આસતા ઉખાને જો આપણે જો થોડી ગતિ આપીએ તોપણ તે ઉમેા વધારે ઝડપથી ચાલી શકે. પણ જો એક દિવસ ઉખાને તેટલીજ ગતિ આપીશું તો પણ ને ચાલી શકશે નહિ. તો તે એજ બતાવે છે કે જો થોડુંક કાર્ય કરીએ તો કુદરતી રીતેજ તે કાર્ય પૂર્ણ કરવાની દૃષ્ટિ થશે.

આદ્યાવરયામાંથીજ જો આપણે વખતનો નિયમિત સફરૂપયોગ કરતા રહીશું તોજ મોટપણે આપણે વખતનો સારો ઉપયોગ

કરના થઈશું. મનુષ્ય માત્ર મિનિટ મિનિટનો તથા સેકન્ડ સેકન્ડનો સહ ઉપયોગ કરશે તો તેને કલાકોનો અગર તો દિવસોનો સહ ઉપયોગ કરી આવડશે. અંગ્રેજીમાં કહેવત છે કે:—‘If we take care of the minutes hours will take care themselves.’ અર્થ:—‘જો આપણે મિનિટોની દરમર રાખી તેનો સફરૂપયોગ કરીશું તો કલાકોની દરમર તેની મેજાજ લેવાશે.’ માટે પહેલાં તો મિનિટનો સફરૂપયોગ કરતાં સિખો. અને માટે એક દાખલો છે કે: ટંકશાળમાં આખા દિવસનું કામ પૂર્ણ થતાં સોનાની જે રજકણો પડેલી હોય તે એટલી કરી લેવામાં આવે છે અને તેને ફરીને ભૂંડીમાં નાખી, અમુક સેતુ એ રીતે પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. તો તેવીજ રીતે વખતનું પણ છે.

ધણા મનુષ્યોએ વખતનો ખયાલ કરી પોતાના કાર્યોમાં સફળતા મેળવી છે તે નીચેના દાખલાઓ પરથી જણાશે. (૧) જ્યોર્જ સ્ટીફન્સન જીવન દરમિયાન કાખનાર કહે છે કે તેણે વખતનો નાનામાં નાનો ભાગ પણ ધણીજ અમુલ્ય વસ્તુ તરીકે ગણ્યો હો, કે જેથી તેણે આખી જીંદગી સુખચેતનમાં પસાર કરી છે. (૨) બેન્જમીન ફ્રેન્કલીન પોતાના દૈનિકશી પોતાની કેળવણીને માટે દરેક મિનિટ જીતી શકતો (૩) લીવીંગ્સ્ટન વણાટ કામમાં જવા છતાં આખું લેટીન વનકરજ ચીખી શકે (૪) દુગમોહર કે જેણે પોતાનો ધંધો આશુ રાખવા છતાં લખતાં વાંચતાં એટલે સુધી સીખ્યો કે તે વખતને માટે મોટા ભેખક તરીકે ગણ્યો.

આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે જે માણસ પોતાની જીંદગીને આલે છે, ઉત્તમ રિયતિ આચર્યા કચ્છા રાખે છે તેણે જરૂર પોતાનો વખત નહતો ન ગુમાવે, કારણ કે વખત

એવો પદાર્થ છે કે જેના વડે આપણી હૃદયી વખતની કલકલ કી તેના લભ તમારા
અધ્યાત્મિક છે, મટે આત્મા હું દહીવ કેતમે
તમારો વખત નમગી વાતો કરવામાં, અગર
તે ખરાબ કૃત્યો કરવામાં શ્રમાવત નહિ, પણ

શિનાભાષ ધોળાઈ પટેલ
વિષેદાનાના

આત્મ-રહસ્ય.

૪. કાર્ય અને જ્ઞાન.

મનુષ્ય જે સારી ગતિ અનુભવી તે કે
તેના સંપૂર્ણ જીવનનો પ્રાદુર્ભાવ તેના મામ યો
દા છે અને મન તે દેવોના-સરગરનો મમદ
છે અને એ દેવોના ઉદ્યોગથી પરિવર્તન કરી
શાય છે તેમજ તેની ઉપર અને પૂંપૂરો
અધિકાર હોય છે, આ અનબલ પત્રી
તેને એક એવી કુચી હાથ લાગી જશે કે
જેનાથી તેની પૂર્ણ સ્વાધીનતાના દારો ખુલી
જશે, જીવનની ભૂડી દેશે તે વાસ્તવિક રીતે
જેતા મનની બૂવાઈ જાયશે તેનાથી ધીરે ધીરે
હુકો થાય છે જેમ જેમ હત્ય દુઃખ દુઃખ
જાય છે તેમ તેમ મનુષ્યને સ્વતંત્રતા મળતી
જાય છે એમદમ પ્રેમ બલ્ય રતુ એમકેક
સ્વતંત્રતાદાયક શક્તિ નથી પ્રતિદિન જો પ્રતિ
પણ ચિત્તને એવી રીતેદાથ મરી તેનું જોઈએ
ક જે વખતે તે અધમ માર્ગે વહવાની બૂન
મળે હોય તેની દશામા પણ સદૃશ્ય રોને
પોતાના મનમા રક્ષાન આપે અને પોતાની
શક્તિઓને શુદ્ધ ને નિતે પામે એક મુર્તિ
જનાવનાર સિદ્ધી અનેક પદ્ધતિમાંથી પ્રાપ્તિ
ધીમે પ્રાપ્તી પોતાની મનુષ્ય પ્રમણે મુર્તિ
જનાવે છે તે પ્રમાણે ઉત્તમ જીવન
જોગ્યવાની અભિલેખવાળા બાધઓએ પણ
પાના અનેક થિત પર મન કુલુ જોઈએ,
આથી તે પોતાના આત્મિક પ્રમાણે જનારી
શામે

આત્મ કરામા આવે અને ઉમે ઉમે ચરતા
સૌથી ઉચી કોટી સુધી પહોંચી જવું જોઈએ,
જીવનના પ્રત્યેક નિભાગમા આ મનુષ્યના
પ્રત્યેક કામમા આ એક અટલ નિમ મળી
વાળી આસ્પષ્ટતા છે કે કલ્પિત અને વિદ્યાશાના
સિખર પર કાચ ધીમે ધીમે નુદનું જોઈએ
જ્યાં નિષમગુ ઉલ્લસન થાય છે ત્યાં
સકળતા મળતી દર્શન છે

વિદ્યા પ્રાપ્ત કરવા, કળા શીખવામા,
બાપા મા સહુ કંઈ મા નિયમનુ સંપૂર્ણ
રીતે પાલન કરે છે, પણ ધર્મ અને સત્ય
જન સપાદન કરવાન, હવનું જ્ઞાન અને
વ્યવહાર શીખવે મા. દર્શન માં આ નિયમનુ
ઉલ્લસન કરે છે, માણુ એજ છે કે
અત્ય ધર્મ જો ઉત્તમ જીવન બહુ થોડા
દામ કરીએમા લેવામા આવે છે અરે!
હાકોને તે જન સુદા હોતુ નથી ચતુ નથી

પુરતોના અધ્યયનમાં કે ધાર્મિક અને
દર જનની પાતા દયા કરનારીજ ઉત્તમ જીવન
ધમક જાય છે અને માર્ગમા દુનિતાન મિદા
નત સમજવામા આવી જાય છે એ દેવના
કરી આ એમ જાય છે, મન એન ની શમશે
નહિ ઉત્તમ કરા. મા, નયન, કાષ્ઠા ગમ
યોગથી બધાર છે નિયમ આદિમા જ્ઞાન
ત્યારે મેં ની રમા છે કે જગરે મનુષ્ય
તો રે મરને માં તણવળા મો મૂકે છે
જો વ્યવહાર એજ વખતે મળી શકે છે કે
જારે તેને દારે જના બાળવાની ધૂનમા બધા
લાગે પણ કુધી દેવે મ કરવામા આવે તો

આ ઉત્તમ પદ પ્રાપ્ત કરવા માટે નાની
નયા અને સર્વથી સહેલા પદ્ધતિમાંથી

પણ આ સમજી ટેવો પાડવા માટે, પ્રથમ શિક્ષાના સાધન માટે ઉત્તમ પુસ્તકો તથા ગ્રાંથો જોવાના સંબંધો સતી ખાત્ર જરૂર છે.

મહત્વ પૂર્ણ અને ઉત્તમ દાટીનું જ્ઞાન મેળવવા માટે પહેલા નીતિમય છવન જનાવનારી સાધારણ ન્દાની ન્દાની વાતો જાણી લેવી જોઈએ. કદિ એમ કરવામાં ના આવે તો ઉચ્ચ જ્ઞાન કદિ સમજવામાં આવશે નહિ. કોઈ પણ શિક્ષાન્તરું સંપૂર્ણ જ્ઞાન મેળવવા માટે પહેલા તેને વર્તનમાં—વ્યવહારમાં મૂકવું જોઈએ, તેને ઉપયોગમાં લાવવું જોઈએ. અધ્યાપક—પ્રારંભમાં કદિ પણ ગણિતના અટ-પટા—ગુરુ શિક્ષિતા સમજવશે નહિ, તેને જરાખર ખખર છે કે એમ કરવથી પરિશ્રમ વ્યર્થ જશે અને વિદ્યાર્થી કષ્ટપણ શીખી શકશે નહિ, ત્યારે તે શું કરે છે? પ્રથમ તે એક સાધારણ સવાલનું નિરાકરણ કરવા સોંપે છે, વિદ્યાર્થીએ જ જ્યારે તેનો ચોગ્ય પ્રત્યુત્તર આપે છે તે પોતાની શુદ્ધિ આંટી શુંદો શીખી કદાહી સમજી શકે છે ત્યારે કંઈક કદિને કવાલો પૂછવામાં આવે છે. આ પ્રમાણે ઉત્તરોત્તર કદિને સવાલો આપવામાં આવે છે, ન સમજ પડે તો તેને શિખવવામાં આવે છે અને જ્યાં સુધી વિદ્યાર્થીએ કંઈ વર્ણોના ગ્રમ કર્યા પછી ગણિતના મધ્ય નિયમો જરાખર જાણી જાય નહિ ત્યાં સુધી તે અધ્યાપક ગણિતના ગુરુ શિક્ષિતાને સમજવવાની તકલીફ ઉઠાવતો નથી. કોઈ બાળકને એજની પર જનાવવો હોય તો તેને શરૂઆતથી જ ધન—વિગાનના સિદ્ધાંતો સમજવવામાં આવશે નહિ, પરંતુ એક સાધારણ હથિયાર હાથમાં સોંપી, રહેને જરાખર પડકાર વાપરતા શીખવવામાં આવશે, જ્યારે હથિયાર જરાખર વાપરતા એને આવડી જશે ત્યાર પછી બીજું કોઈ કદીન દાર્ષ કરવાને સોંપવામાં આવશે. મતલબ કે કેલકા વરસ સુધી આ પ્રમાણે કામ

જોઈ જશે ત્યાર પછી તેને ધન વિગાનના સિદ્ધાંતો સમજવવામાં આવશે.

સારા સંસ્કારી સદગુરુઓના ઘરમાં બાળકોને પ્રથમ શિખવવામાં આવે છે કે વડિયોની આદાતું પાલન કરવું, અને પ્રત્યેક દાક્ષતમાં સારી રીતે વર્તવું, તેને એમ વર્તવા કેમ કહેવામાં આવે છે? તે બાળકને સમજવવામાં આવતું નથી તેને કેવલ એટલું જ કહેવામાં આવે છે કે, આમ વર્તવું, જ્યારે તેને ચોગ્ય અને ઉચિત કાર્યો કરવાનો અભ્યાસ થઈ જાય છે ત્યારે તેને જણાવવામાં આવે છે કે એમ સા માટે વર્તવું જોઈએ. જ્યાં સુધી પિતા પોતાના પુત્રને ધર્મ અને સામાજિક કલ્યાણનું પ્રાધન્ય કરતો જોતો નથી ત્યાં સુધી પોતાના પુત્રને સદાચારના સિદ્ધાંત શિખવવા સાદસ કરશે નહિ. સાધારણ કામોમાં પણ પ્રથમ કિંમત ધાય છે અને રહેતું જ્ઞાન પાછળથી ધાય છે. આત્મિક સિદ્ધાંત અને ઉત્તમ છવનની અભિલાષ માટે વિશેષ કરી આજ નિવગને દૈવ રીતે વળગી રહેવું જોઈએ. ધર્મનું વાર્તાવિક ગોળ કેવળ સદગુરુના અભ્યાસ વડે ધાય છે અને જ્યારે મનુષ્ય ધર્માચરણમાં પારંગત થઈ જાય છે ત્યારે જ સત્યનું જ્ઞાન મેળવી શકે છે. સદગુરુના અભ્યાસ, અને તેને શ્રદ્ધા કરવાની શક્તિ પ્રાપ્ત કરવાથી જ સત્યના જ્ઞાનથી નિપુણ થઈ શકાય છે, સત્યનો પ્રાપ્તિ માત્ર ત્યારે જ ધાય છે કે જ્યારે રાત દિવસ રહેતી તરફ સંપૂર્ણ ધ્યાન રાખવામાં આવે. સાધારણ વાતોમાં સામાન્ય વ્યવહારોમાં પણ સત્યનું જ શ્રદ્ધા કરવામાં આવે તો કદિને કાર્યો તરત રહેતાથી સોંપી શકાશે. બાળક પાઠશાળામાં શાંતિથી આદા પાલન કરતો પોતાના પાઠોને યાદ કરે છે અને સદા અભ્યાસ અને હલોગ કરતો કરતા અંતમાં સમસ્ત અસફળતાઓ અને કદિને કાર્યોપર વિનય પ્રાપ્ત કરી શકે છે. આ ગુરુ સત્યનો અભ્યાસ કરે છે. અસફ

લતાથી નિરાશ થઈ પડીતા નથી, પરંતુ કઠિનતાથી વિશેષ દૃઢ બને છે અને જેમ જેમ બસા કાર્યો કરવામાં, આત્મભાવ વધારવામાં પરમાર્થના કર્મો આદરવામાં સફળતા મળતી જાય છે તેમ તેમ તેનું હૃદય કમળ તેજો-સંશિષ્ય સત્ય જ્ઞાન ઝીલવાને નિષ્કાપ છે. આ

તેજ જ્ઞાન છે. આ તેજ પારવ, શાન્ત અને અવિચલ સુખ પ્રદાતા પ્રદેશ છે કે જ્યાં નિઃસ્વાંથી સદાને માટે શાન્તિથી નિર્ભય રહી શકે છે.

M. M. JOSHIYA.

હિતવાક્યો

પસિદ્ધવત્તા વન્યાસત્રોથી અનિતસાગરજોગળી

મુ પાટળ (ઉત્તામજરાત)

૧-સંસાર) સંસારનો નિતરકર કરીને સ્વર્ગ પ્રાપ્તિ કરવાનો માર્ગ ગોધરાની પ્રતિ કરવી એજ અર્થ હોય છે.

૨-ચિરકાળ સુધી આ જગતમાં જીવવાની આશા રાખવી; પણ સારી રીતે જીવન ગાળવાની સંભાર ન રાખવી એ બિધ્યા છે.

૩-જેને પોતાનું સારી રીતે જાન થાય છે, સ્વાભિમાની મઠીને વિનીત બને છે અને લોકોની સ્તુતિથી કુપાદ જતો નથી.

૪-મનુષ્ય માત્ર જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાની હઠિ રાખે છે પણ જેને પ્રજ્ઞાનો હર નથી તેનું જ્ઞાન શા કામનું છે.

૫-જેમ જલ્દી જોવાથી આંખને તૃપ્તિ નથી તેમ જલ્દી સાંભળવાથી કર્ણોન્દ્રિય પણ તૃપ્ત થવાતી નથી. એ મદા વાગવનાં પુનઃ પુનઃ સ્મરણ કરવું.

૬-એણે જોઈતું એ કમેશા માણસને માનવંત રાખે છે.

૭-આ જગતના માટેજ સર્વ કર્તવ્ય કરવું અને બરિષ્ય કાળમાં જે અવવાનું છે તેના આગળથી વિચાર ન કરવો એ મુખ્ય છે.

૮-બાપારમાં હિનતિ મેળવવી હોય તો વેચતના સાચ રહો.

૯-ધન્ય છે સાધુનું જેને શિક્ષણ મળે છે તેને આંકડા અને અક્ષરો તો નાસાવત છે,

સત્ય એકજ સ્થાવી છે.

૧૦-રાજના સ્નેહી થવું હોયનો પ્રભાવ વિદેશી બનો.

૧૧-આપણો મત અને આપણી લાગણીઓ ધણીવાર આપણને છેતરે છે, અને તેનાથી થોડુંજ પારખી શકાય છે.

૧૨-તમે જેટલા કાપડના કિંમતી રહેશે તેટલોજ કાપડો પણ તમારો કિંમતી રહેશે.

૧૩-સામાન્ય નામ અને વેશવિક્રમે લગતા નૈયાયિકાના શુદ્ધ વિચારોનું આપણે શું કામ છે; ખાસ તત્ત્વ શોધો.

૧૪-કામની ચરઆવ કરતા પહેલાં તેના પરિણામનો વિચાર કરી લેવો.

૧૫-મનુષ્ય માત્ર હોયને પાત્ર છે; પણ તેનું જોડો ને તારા કરતાં બીજા વધારે હોય છે. એમ મનવાનું નથી.

૧૬. તમારી જીવનના માટે તમે તમને પોતાનેજ મળ કરો એટલે તમારો બીજાની સળ લોગવની પડશે નહિ

૧૭ જે જાણે અને ધર્મનિષ્ઠ માણસ છે, તે પોતાને બહારથી જે કામ કરવાનું હોય, તેના મનમાંથી પહેલાં નિમલ કરી નાખે છે.

૧૮. પેતાથી વધુ મનમાંનો કદી મુદામશે કરવો નહિ.

૧૯. પ્રભુની સેવા શુભીને નિશ્ચય વિદ્યતાનો ડોળ કરનારા આ જગતમાં કેટલા બધા નાશ પાગી સુકયા છે તેનો વિચાર કર.

૨૦. દેવની શક્તિ પાસે માણસ હમેશાં લાયક છે.

૨૧. જો પ્રભુ! તું જ એક સત છે. તારી અક્ષય દયાથી તું મને તદ્દસમાં રિચીન કર.

૨૨. પાડેશી સાથે કદી બીગાડ કરવો નહિ

૨૩. વિદ્યતાને માટે મદાશ્રમથી પ્રયાસ કરવો; તેના કરતાં હક્ક પશુ આત્મચાન મેળવવું એ પ્રભુ પાસે પહોંચવાનો વધારે ખાત્રીવાળો માર્ગ છે.

૨૪. વખત એ એવો માયો સલાહકાર છે કે તે કદી પશુ ખુશામત કરતો નથી.

૨૫. સ્વેચ્છાનો ત્યાગ કરીને જે દેવેચ્છાને અનુસરે છે, તેજ ખરેખરો પંડિત છે.

૨૬. કરજ કરતા પહેલાં તે અદા કરવાની ગોઠવણ રાખો.

૨૭. મને તેવો પરિપૂર્ણ અને પવિત્ર મનુષ્ય તો પશુ તેને કોઇક વાર પશુ કંઈક મોહ વળગવાનોજ, તેનાથી તદ્દન રહિત તો વિનરાગ વિના કોઇ નથી.

૨૮. મણુ કામ કરવાની હિંમત યતાંની સાથેજ તે ધર્મ કરે; કેમકે ધર્મના કામમાં દીવ કરવી નહિ.

૨૯. સર્વ ભુત ઉપર અનુકંપા રાખવી, પરંતુ સર્વ સાથે પરિચય રાખવો દુષ્ટ નથી.

૩૦. તમારો ખર્ચ તમારી આવકથી ઓછો રાખો.

૩૧. જે પોતાને નાતો માને છે, તે કોઇ પશુ ઉંચી પદીને લેખામાં ગણતો નથી; તેજ ખરેખરો મોરો છે.

૩૨. ખરો મિત્ર તેજ છે કે જે સંકટ વખતે કામ આવે છે.

૩૩. પ્રભુની પ્રાપ્તિને અર્થે એક પદ-

ચોને જે પુરીવત માને છે, તેજ ખરેખર કાલ્યો માણસ છે.

૩૪. નકામી વાતો માણસને માન રહિત બનાવે છે.

૩૫. સ્વાત્માને વશ કરવાને જે મથે છે તેના કરતાં વધારે તુ મુઘ યુદ્ધ કોને કરવાનું છે.

૩૬. દૃઢ નિશ્ચય એ હમેશાં ફતેહમદીનું પવિત્ર મુખ બાતવે છે.

૩૭. જ્યારે કોઇ મોદ જગ ઉપરિચિત થાય ત્યારે ત્યારે જનતા હાથી સત્ પ્રાપ્તી સલાહ લેવી.

૩૮. જે વચન પાળી ન શકાય તે વચન કદી આપો નહિ.

૩૯. મનુષ્યે પ્રભુ ઉપર એવી દૃઢ આશ્વા રાખવી જોઇએ કે પોતાના જાતિ, બાપમા પાસેથી સુખ શોધવા જવું ન પડે.

૪૦. વધારે સુસ્ત કપડાં સરિરને ખુબ ધુરત દેખાડે છે, પશુ તે જલદી ફાટી જાય છે.

૪૧. આપણે સદાકોળ શુદ્ધ મને પ્રજ્ઞને પામવા હિંમત હોઇએ તો આપણને આપણા વિપયાન્ધ મનની પ્રતીકુળતાને લઇનેજ સમજવું.

૪૨. ધુરસો ચઢે ત્યારે તદ્દન સુખ રહો.

૪૩. મનુષ્યને માનનો કેટલો લાભ થયો છે તેની કસોટી મોમ, લાલચ, અને આપણને પ્રસંગેજ કદાચ છે.

૪૪. આરોગ્યતાની દિંમત આરોગ્ય રિચિતિમાં સમજનારને કદી રોગથી કંઈ મળું પડતું નથી.

૪૫. જ્યારે માયાનું આવરણ ઉપરિચિત થાય ત્યારે આપણે નિરાશ થઇ જવું નહિ, પરંતુ પ્રજ્ઞની ભક્તિ વિશેષ ઉત્સાહથી કરવી, કે તે આપણને આપણાં સર્વ સંકટના સમયમાં સદાય થવોતો અનુચ્છ કરે.

૪૬. કદસર એ એવો ખાત્રી છે કે જેમાં દોષતાનાં દર્શન થાય છે.

૪૭. જોટલુ બોધું બોલશે તેટલો તમારા માનમાં વધારો થશે.

૪૮. જ્યારે જ્યારે મોઢાં માથા અને સંકટો આપણને દુભાવે ત્યારે ત્યારે આપણે આત્માને પ્રભુનો આશ્રય લેઈને વિનવ્ર કરવો.

૪૯. સર્વ વિચાર અને સર્વ કાર્યોની જોડી બ્યવસ્થા કરતી જોઈએ કે જાણે આજનો દિવસ હેતુઓનું છે.

૫૦. કોઈનો દંડ નમે પાપગાલ ન કરો નહિ તો જીભ લોકે તમારો દંડ પાપગાલ

કરવાની કોરોશ કરશે

૫૧. ગમે ત્યાં તું હોઈશ અને પ્રભુ વિના જીભ (લોહો તમારો) ગમે તે તરફ દટી ફેંચીશ તો પણ તું દુઃખીજ રહેનારો.

૫૨. જે વાત ઠમને રચતી નથી તે જીભને કેમ સારી લાગશે ?

૫૩. પ્રતિ દિવસ વિશેષ ધર્મ પરાયણ થવામાં થકા છોડી દઈશ નહિ.

૫૪. આજસે ગાળુમ ધવાનું હમેશ કોરોશ કરતી જોઈએ. (જાપણું)

તંબાકુનો પ્રચાર.

૫૫. સ. પૂર્વે ૧૪૯૨માં કોલમ્બસે પ્રથમ અમેરિકા ખંડ શોધી કાઢ્યો, ત્યારે તેણે કયુઆ બેટ પગના ફેટલાક લોકોના મેદાનોથી પુંખાકા નીકળતા જોયા. તે લોકો “ટુબાનાકો” નામની નળીમાં તંબાકુ ખીતા હવા ત્યારજાદ તંબાકુની પધરામણી ત્યાંથી “રેપેન દેચ તરફ યઇ, અને ધીમે આખા “યુરોપ ખંડમાં ફેલાવેા થયો. અને ત્યાર પછી યુરોપિયન, અર્બરિયનમાં ફેલાઈ ગઇ, આપણા દેશમાં પ્રથમ જ્યારે પોર્ટુગીઝો (શીરગીઝો) આવ્યા ત્યારે તેઓ સાથે લઇ આવ્યા.

(તંબાકુની દંતકથા.) વળી તંબાકુની જોડી દંતકથા આલે છે કે, “રામાવતારના મંત્રવર્માં રાવણના પુત્ર મેઘદુતે (ઉદ્ધતે) લક્ષ્મણના હૃદયપર ચઢી નાખી લક્ષ્મણનું હૃદય જખમી કર્યું. જોથી લક્ષ્મણ બેચુદ થયા. તેથી શ્રી હનુમાનજીએ ત્રિશુલગિરી પર્વત પરથી એક વનસ્પતિ લાવી તેનો રમ્બ લક્ષ્મણના હૃદય પર લગાડી સજીવન કર્યાં. અને જાડીના વધેલા પાંદડાનો ડુધો ફેંકી દીરો, તેમાંથી તંબાકુની ઉત્પત્તિ વધ, પણ આજ ત્રેવાયુગ વધ ગમે સાખો વર્ષે વેતી ગયા,

અને તંબાકુ જો પ્રાચીન હોય તો પ્રાચીન ભાષામાં તેનો કોષ રાખ્દ હોવાજ જોઈએ પરંતુ પ્રાચીન ભાષા જે “સંસ્કૃત છે” તો તેમાં તે માટે રાખ્દ નથી, જોથી કરીને મારી અદા જુદીની માન્યતા પ્રમણે એમ કહ્યું હું કે તંબાકુ આપણા દેશમાં પ્રાચીન ન હવી.

(હાલમાં તંબાકુની ઉત્પત્તિ) અમેરિકા ખંડના કાનકા, ન્યુ સ્પિરિટ, યુનાયટેડ સ્ટેટ્સ, મેક્સિકો, આંડી, ક્યુબા, વગેરે વગેરેમાં પ્રુક્ષ્ણ થય છે. અને ત્રીચીનાપલીમાં ચીરટ જનાવવામાં આવે છે.

(આફ્રિકા ખંડમાં) રાતા, અને બ્રૂમ્બ સમુદ્રના કિનારા પર મિસ્સર દેશમાં અલજીરિયા, કેપ બોર્ડર યાદ હોય, તરફ તેગજ પશ્ચિમ કિનારા તરફને મધ્યમાં પણ યાવ છે.

(ઉત્તમ ખેતી) હગેરિ, જર્મનિ, રશ્યાન ડર્સ ને ફાસ, એ દેશોના તંબાકુ એક ઉત્તમ ખેતીના સાધનરૂપ છે. આપણા દેશમાં તંબાકુના છોડ અમેરિકાના તંબાકુના છોડ કરતા નાના હોય છે તેથી એમ નિર્ણય બધાય છે કે તે અમેરિકામાંથી આવેલી છે. અને સંમતિ નોંધ દેશમાં તે પ્રુક્ષ્ણ પાડે છે.

ઉપયોગ (તંબાકુનો) પણ પ્રદર્શનો છે. ૧. ખીડી, સુલખ, સોગર, અને ચીર, ૨. તપકીર, જેને કાઢિઆવાડમાં બજારના નામે જોળખવામાં આવે છે. ગુજરાતમાં હીંકી નામે જોળખે છે. ૩ દુકા, (ખીડી) આપણા દેશમાં ધણી સુવર્ણ, તેમજ ૨૬ અને વળી ૮ થી ૧૪ વર્ષની નાની ઉમરના છોકરાઓ પણ પીએ છે. કેટલાક દેશોમાં પોતાના પરિસીથી છુપી છાની પણ પીએ છે, અને જોયો તેઓ ખીડી કે બાકસ. ગજવામાં નરિં રાખતા એકાદ ખીડી પોતાની કમરમાં છુટાવી રાખે છે બધે તેઓ એક ગાંઠના રોપ. જેની કે પ્રાદિપા રાણીઓ, સેનિ બંધે તેમના બાપ દરબારી આશરે એ. એર પ્રસરી હોય. ઢાલી પણ છુપી છાની ખીડી પીવા રસ માં એક ભિખારી કે સાધુની આદ્ય કાંડીની સળી વારતે મેલ્લી કુંભાર કે ગોળ બસની પાસેથી બીજ માગી ઉઠવે ખીડીના ધુવાણા કુકે છે. ૨૬૦ તેમજ ગુજરાત દેશદેખી બસનથી દૂર રહેવાનું ગાન નહિ ધરાવવાને લીધે પીએ છે. તેમજ બસનથી મુક્ત થતાં પણ તેઓને જલ મુશીબત પડે છે.

(તપકીર) આપણા દેશના ધણી ૨૬૦ તેમજ ડોહીમાં માંતે ધસવાના તેમજ સુંધવાના કામમાં લે છે, તેમજ ધણી કોરિકરો, રકુસ, રસો, પણ પોતાના મજવામાં તરેલ તરેલની ખીડી છાની ગાયે છે ને અવાર નવાર સુધે પોને બસની ધણ, અને વળી અધે ખીડીને પણ પોતાના દરબારી રસાને છે.

(સુલખાનો દુકા) ૨. ૧૫: દેનમાં, મરહુમ, પટેલીયા, સુના, મેન્ડી, કુંભાર, વગેરે પીએ છે, તેઓમાં: ધણીમાં તંબાકુ માલક તર ઉપરી જાય છે તેથી દુકા: ખીડી કાંડી બાંધકાર છે.

(કાળી તંબાકુ) મોડામાં રાખીને મોડામાં ને અમર રૂપી રસ હોય છે. તેને તંબાકુની સાથે લઈ કરી કાઢે છે. જેની ધણન કિયા નજીક પડી જાય છે.

(નરંદો) કળી સુનામાં બુસી પાનમાં ખામ છે આવા બસનમાં મોડ માં ચાંદી દેશા જેવામાં આવે છે. ચીર, સોગર, અને ખીડી સુંધરેલા. મણેલા, અને વળી ડીમી મેજરેલા લોપા પણ પીએ છે, તે પછી અચાન લોકો તે એમ ધારે કે જે સુંધરેલા કરે તે કાંઈ ગુજરાતું અરસ હોવું જોઈએ એમાં નવાઈ થી ? મારે તેઓ પણ એક ખીડીને દેખીને પામે છે એથી એમ સંખીત થશે કે આ બસન ગાડરીયા પ્રવાહની મારક દેલાણું છે.

(તંબાકુની પેદાશ) આખી પૃથ્વીમાં તે આસરે આર પંચ અળખ ચેર જેટલી માય છે. ને જેની કિંમત અન્દાજે ૬૦ થી ૭૦ કોટી રૂપીઆ ઉપજે છે. બર્મી, નંતના પણ વર્ના બાળકો ખીડી પીએ છે. અને ચીન દેશની બાળકોમાં પણ નજા ૭ થી ૮ વર્ષની હોય છે તેઓ પણ તંબાકુ પીવાની નજાઓ પોતાની સાથે ને સાથેજ રાખે છે.

દેને વાંચકો કું વધારે વિવેચન નહિ કરતાં તંબાકુથી જે જેર ફાયદો માય છે. તે તોને દર્શાવવા રજા લઉં છું.

(તંબાકુમાં માલક તરવો)

૧) તંબાકુમાંથી 'નીકોટીન' નામનો મીઠાણો જેરી પ્રવાહી પદાર્થ નીકળે છે.

(૨) રકુ તેલ, અને (૩) તીખાસવાળું તેલ નીકળે છે.

(નીકોટીન) એ રતિએ ૧૫ થી બે રતી જેટલું નીકળે છે. રકુ નીકોટીનનું એકજ રીપ ખીડી કે સુલખની ટબપર મુક્યું હોય તે રકુ બેજ મીન્ટમાં તાજુ અને આંધારી મરી જાય છે. હોનકાન્ટ લોકો તે વડે સાપને

મારી નાંખે છે. જો તે સાપને મારી નાંખ્યામાં તેવી વીજળીક શક્તિ ધરાવે છે. તો પછી માણસોને પણ તેની અસર થાય તેમાં શું નવાઈ? પરંતુ જેમ તંબાકુ સુકાય છે ત્યારે તેમાં તે તરત જોઈ અંશે હોય છે. સુર્વના તાપથી પણ તેનું માદક તત્ત્વ ધણે અંશે ઉડી જાય છે તેથીજ લીલી તંબાકુ કરના શુષ્ક તંબાકુ જોઈ હાનિકારક છે. બીડી કરતાં ચીરટ જોઈ માદક તત્ત્વવળી હોય છે. બીડી પીનાથી માત્રુમ ક્ષયઆદિક ખામી કે દમના પંજમાં સપડાય છે. તથા તેના મોઢામાંથી ખરાબ વાસ નીકળે છે. અને માદકશક્તિ જોઈ થાય છે.

(તંબાકુ ઉપર ડોક્ટરોના મત.)
(ડોક્ટર ગાર્ફિલ્ડ) લખે છે કે તામ્ર કુના વ્યસનથી ગાથામાં ચક્રી આવવી, ફેર ચક્રના ઉલટી થરી ને ઉપર દ્યારેલા રોગો થાય છે.

(ડોક્ટર હમ્મન્ડ) લખે છે કે ક્રાન્મનો કાંઈ “સાન્ડુય હીંદણી” જે દૃઢ કાગ મરી જાય. (ડોક્ટર ટેલર) લખે છે કે ૧૮૭૭માં એક માણસ લાંઠાની નળીમાં તંબાકુ પીને હતો. તે નળી તેણે સાફ કરી પોતાના છેકરાને રમવા આપી દાઢરે તે નળીમાં પાણી ભરી સાંજના ફરફાટ કરતા રમતાં રમતા મરણ પામ્યો.

• યુ ઇંગ્લેન્ડ અને ન્યુ યોર્કના સુધરેલા અને સમજી લોકો તંબાકુને પિચ્કારે છે.

ધણા વ્યસનોએ પ્રથમ કરાવતી આરામ રાખતા હશે કે અને ધણા સમયથી ઊંઘણી સુખીએ હીએ છતાં અમને કંઈ પ્રકરણ થયું નથી. અને જો અમારું મનુ દુખવું હોય તો તે માયું ઉતાવળે આરામ આપે છે. તેજ કારણે હાંધે કે મં જગ્યાએ તળ કુનો ઉપયોગ દેથી કરામાં કરવામાં આવે છે.

(પ્રત્યુત્તર) જો કવચિત્તે તે સુખ કરે છે ને કોઈને કવચિત્તે આરામ આપે છે. તો તેમાં બધાએ તેનો ઉપયોગ કરેલા ન કરેલા. ફક્ત જરૂર પડે કરે તો વાંધો નહિ. નહિતર પછી તે પ્રકરણકારક છે. તેમ ડોક્ટરો ના પણ મત છે. તો પછી હાલમાં તમોને જો તે વડે હાનિ થઈ નથી. પરંતુ જાવિમાં થશે એવો સંભવ છે તો તેનાથી વેગળા રહેવું વધારે સાર છે.

તંબાકુના સ્વચ્છતા જાતના વ્યસનોથીને આ એકજ પ્રત્યુત્તર બસ છે.

જો તંબાકુનું કોઈ પ્રકારનું વ્યસન હશે તો પછી છાંતવું કવચિત્તે જનમ, માટે એવી હાનિકારક નામજારથી તંબાકુના વેગળા રહેવું પ્રથમ જો સુધરેલા પ્રયત્ન કરે તોજ જગ ન લોકથી તે દુષ્ટ વ્યસનથી દૂર રહેવા, માટે દરેક સુધરેલા અને રીડીઆઓને નામ અરજ કરવામાં આવે છે કે દુષ્ટ વ્યસનથી દૂર રહી પુરની દોલત પ્રથમ જાણી નાંદ કરતા પૂર્વાસી પચમન દેનારી ધેનુએ તથા દી જનને ઉમારવા પોતાથી જનતા મદદ કરે, જે તમે તમારી દોલત દુષ્ટ વ્યસનમાં નહિં ગુમાવતાં પરમાર્થમાં આપશે તો દુષ્ટ તમેને તેથી અધિક આપશે પોતાના દેશ ખાતર, લડવું તે કરતા દુષ્ટ વ્યસનોથી દૂર રાખવા તે વધારે યોગ્ય બરેલું કાર્ય ગણાય છે, માટે આજા છે કે મરવું દુષ્ટ વ્યસનથી દૂર રહીએને પરમાર્થમાં જાગ લેવા તૈયાર થશે તો હું મારો પશ્ચિમ મદગ દશે માનીશ.

જમ દા પુર ૨૫ માર્ચ અનુમાન,
૧૯૧૧ “શ્રી સારંગપુર હંતુમાન”

રજીસ્ટ્રારનાસ આંપસી આસરે
જામનગરવાસી

કપ ક્રાન બોલેન.

કપ ક્રાન બોલેનનો જન્મ હોલાંડના હેગ નગરમાં થયો હતો તેમની ઉંમર આ સમયે ૪૮ વર્ષની છે. તેમના માતા પિતા બંનેનું જન્મ સ્થાન અમેરિકાના શીમાડેલ શીયા નગર છે. એમણે જર્મની તથા અન્ય દેશોમાં મોટા હોંદા પર કામ કર્યું છે તથા અમેરિકાની રાજધાની વોશિંગ્ટન તથા ચીનની રાજધાની પેકીંગના જર્મન રાજ દુત-ગૃહમાં કામ કરી ચૂક્યા છે.

એમણે પોતાનો વિવાહ જર્મનીના પ્રસિદ્ધ કપ કુટુંબની ચોક સી સાથે કર્યો છે ત્યારથી સપ્તાહ ફેસરે તેમનું નામ સંસ્કરણ કપ ક્રાન બોલેન કર્યું છે, એ પહેલાં એમનું નામ ડાક્ટર ક્રાન બોલેન હાલવેશ હતું. સપ્તાહ કપસરે પોતાના ઉત્તરાધિકારી પુત્રને પણ કપ કહેવડાવવાનો અધિકાર આપ્યો છે.

જર્મનીના કપ કારખાનાનું નામ જમ બહેર છે. સો વર્ષ પહેલાં (એથી પણ અધિક) સમવક્ષી એનું કામ ચાલી રહ્યું છે એમાં તે પ તૈયાર થાય છે. ફેડરીક આલફ્રેડ કપ એ કારખાના ના ત્રીજા સ્વામી છે, એમની પહેલાં બીજા બે માલીક થઈ ગયા છે એમનું મૃત્યુ ૧૯૦૨માં થયું. એમને કાંઈ યુગ નહોતો તેથી એમની સર્વ સંપત્તિ એમની મોટી પુત્રીને મળી. એનું નામ બર્દા કપ છે. આ વખતે એ ૬૫ વર્ષની સગીર હતી તેથી એની માતાને સર્વ કારભારનો પ્રબંધ કરવો પડ્યો.

ક્રાન બોલેનનો વિવાહ સને ૧૯૦૬ માં એ પુત્રી સુધે થયો હતો. ત્યારે કપ એકવાર પોતાની માતા તથા એની સાથે છાત્રાલયમાં હરદરની રમતો આનંદ લેતા આગ્યા દતાં એ વખતે ક્રાન બોલેન સાથે એને મેળાપ થયો. બંને ગેમાસકા થઈ ગયાં. એમના

લગ્ન પ્રસંગે ૨૪૫૦ જર્મન સપ્તાહ પણ હાજર હતા.

લગ્ન થયા પછી એઓ બહુ મોટી સંપત્તિના સ્વામી બની ગયા પોતાની પત્નીની સંપત્તિ ૧ કરોડ ૫૦ લાખ પૌંડ/જેટલી છે અતુભાવ થાય છે કે એની વાર્ષિક આવક જર્મન સપ્તાહની આરકથી (જે લગભગ ૧૧ લાખ પૌંડ છે) જે અધિક નહિ હોય તો એમની ખરાબર તો અવરજવરો. કેસર વિના આખા જર્મનીમાં એની પાસે સૌથી અધિક મન છે. એનાથી ઉતરતી પંક્તિમાં એક બ્યાપારી છે જેની વાર્ષિક આવક કેવળ ૬૫૭૦૦૦ પૌંડ છે.

કપ ક્રાન બોલેન આ સમયે કપ કારખાનાના નિયામક છે એમણે બહુ ખ્યાતિ મેળવી છે. રાજકીય કાર્યો છોડી સાત વર્ષની અંદર એમણે એ વિષયમાં સારો અતુભાવ પ્રાપ્ત કર્યો છે એમને પોતાના બ્રાહ્મણ અને પુરુષ ધર્મો ગર્વ છે. અને પોતાના પરામર્થી પોતાની સંપત્તિમાં ખરાબર દૃષ્ટિ કરી રહ્યા છે.

કપ કારખાનામાં આ સમયે ૭૫૦૦૦ કામ કરે છે દરેક હજાર આઠમી સિફ કોવલા કાંદવામાં લાગેલા છે હજારો કુમ્મી—મનુષ્ય જર્મની તથા સ્પેનમાં આ કારખાના માટે ખાણોમાંથી લોડું કાંદવા કરે છે. હજારો મનુષ્ય બ્યાપારી જહાજ, લગાઈ જહાજ જલમગ્ન નૌકાઓ ધર્યાદિ બનાવ્યા કરે છે. કેટલાક તોપ, બંદુક, ગોળા, ગોળા તૈયાર કરવામાં લાગી રહેલા છે. સમગ્ર ઠરીગર તથા મનુષ્યોને વર્ષ બરમાં ૫૦ લાખ પૌંડ અર્થાત ૭ કરોડ ૫૦ લાખ રૂપિયા વહેવાય છે.

કપ કારખાનાની તોપ જર્મની સિવાય દુનીઆના અન્યદેશોમાં પણ મોકલાય છે. સને ૧૯૧૩ સુધી જર્મનીની જલ તથા રથક

એનાઓ માટે કપ કારખાનાએ ૨૯ હજાર
તોપો બનાવી અને બાકી અન્ય દેશોને માટે
લગભગ ૨૦ હજાર તોપો બનાવી હતી.

ધનાદય હોવા છતાં કપ પરિવારનું વર્તન
બહુ સાધારણ છે એન-ફૂડ નાચન્ડર ઇત્યા-
દિમાં એઓ પોતાના મમય નહ કરતા નથી
એમનો મન એવો છે કે ગૃહ સુખમાં સર્વ
સુખ આવી મળે છે એ પત્ની પત્નીને પોતાના
કારખાના વાળાના સુખ દુખનો સારો ખ્યાલ
રહે છે. લગડા લૂથા, વપોડા તથા રોમ
ચસ્ટ મનુષ્યોના સકટ મોચનની એમને સદા
શીકર રહે છે કારભાર કરવામાં એ દુષ્ટિ
બહુ કાળજી રાખે છે અને એમાંજ તેઓ
પોતાનો પરમધર્મ સમજે છે.

કપકાન બોલે ન પોતાનું કાર્ય બધરથા
પૂર્વક અને નિયમસર કરે છે. પોતાના કપ
કારખાનામાં કેટલીએ નવી નવી કળા કોશલ
પોતાની પ્રાદ્યધી દાખવ કરે છે.

એમનાં પત્ની પણ કારખાનાના કાર્યોમાં
સારું સમજે છે આવાડીઆમાં તથા ચાલ
વખત એ પોતે પણ દફતરમાં આવ્યા કરે
છે પોતાના નાના બાલકને પોતાની સાથે લઈ
મોલો અને કારખાનામાં ફર્યા કરે. સમજે કે
બાળકને અત્યાદયી પોતે દલ કારખાનાની
શિક્ષાનો અભ્યાસ કરાવે છે.

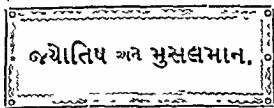
પોતે અનેક ગુણોની ખાણ છે, સંગીત
બાધા—ગાન ઇત્યાદિમાં એમને પ્રેમ છે. સર્વેની
અતિક પ્રેમ એમને પોતાની પ્રાણ પર છે એના
પાતણ પોપજીમાં પોતે સદા રંગ રહે છે.

એમનામાં વોટ આદનાગે સ્ત્રીઓના ગુણ
દોષ નથી નેમજ છેલછમીરી માફક પોતાના
તરકમકકની પરવા પણ નથી, પોતે દર વરસે
પોતાના પિતાની વર્ષગાંઠ ઉત્સવ મનાવે છે,
એ આવસર પર પોતે મમત દારીગરો તથા
મજુરોને દાન આપે છે.

એમના અનેક ગુણોને લગે એમના
કારખાનાના તોદર અને તેમનો પરિવાર પણ
એમને દયાની ગર્ભિ મગજળા અને એમને
હૃદયથી સદા ગાન આપે છે અને પદાધિ છે.

કપકાન બોલેનનું નિવાસ સ્થાન બહુ
મનોહર છે એમને ત્યાં ઘણા અતિથિ આવે
છે એ સર્વનું કહેવું એવું છે કે એમનો એક
પૈસો પણ જુદા કે આડંગરમાં ખચાતો નથી
એમને ધનનો સદ્બ્યવહાર કરતા દેખી એમ
કહેવું પડે છે કે આ કલિયુગમાં પણ એવા
એવા પુરુષ મળે છે કે જેઓ ધનવાન હોવા
છતાં પણ મદ રહિત છે અને જેને લીધે ધન
નરકનું દાર થતું નથી.

મ ત્રિ સદ

પશ્ચિમના પેગમ્બરો જ્યોતિષનું ખડન
કરે છે. પ્રમુખે કહ્યું કે—“જ્યોતિષજ્ઞો તે
ધમાન અને પાગલ છે.” મદરૂ ૨/૧૫૫
છે કે—

“કન્નડુરે મન્નન્નમ્, ગરુણ
અર્થાત્ હું કાખાના માલિક (સાધક) ના
ગોમન્દ લક્ષને કહું છું કે જ્યોતિષી કુર્મ છે.”

જન્મ જ્યોતિષ પણ એક એવી વિચિત્ર વિદ્યા
છે કે, દરેક જગાનામાં ચિરતીઓ ૧૫
મુસલમાનો પાને જ્યોતિષ સાચું કહેવાનું
છે, જેના પછા પ્રનવો દનિદાસોમાં મળી
આવે છે તેમાંનાં એ ઉત્તરવો ત્યાગિ ૫
દિશિયાથી નર્દા લખવામાં આવે છે.

૧ ગાંધી અને હસન.

હસન નામે એક મુસલમાન દિલ્હીમાં ગાંધી આદ્યની પાસે રહેતા હતા, જે ગાંધીની તપસવના શાહજાદા મોહમ્મદ તપસવનો મિત્ર હતો. હસન બહુ જ કંગાલ હતો. અને ઘણીજ મુશ્કેલીઓથી પોતાનો જીવન નિર્વાહ નીભાવતો હતો. એક દિવસ તેણે ગાંધીને કહ્યું કે “ મને કાંઈ કામ ખતાવો. ” ગાંધીએ તેને જળદની જોડી દળ, અને ખેતીનાં ખીજાં સાદિલે આપી ખેતી કરવા માટે પોતાની જમીન સોંપી. એક દિવસ દળ ખેડતાં ખેડતાં દળ ચપટી ગયું. હસને બહાર કાઢી જમીન ખેડી તો એક ખજાનો તેને હાથ લાગ્યો. હસન તેને આદરમાં બાંધી રાત્રે ગાંધી પાસે લઈ આવ્યો અને સર્વ હકિકત નિવેદન કરી, ગાંધી તેની ધર્માનદારી ઉપર બહુ જ ખુશી થઈ ગયો, અને તુરત શાહજાદાની પાસે જઈ સર્વ હકિકત કહી સંભળાવી. શાહજાદો પણ આશ્ચર્ય પામ્યો અને હસનને બોલાવ્યો, અને તેને સારી રીતે જોયા બાદ બાદશાહ પાસે લઈ ગયો. બાદશાહને પણ પસંદ પડવાથી તેને ૧૦૦ સવારોની જમાદારીની જગ્યા પોતાના હસ્કરમાં આપી.

એક દિવસ ગાંધીએ હસનને જન્મ પત્ર બતાવી કહ્યું કે:—“ તું તો મહા બાગ્યવાન જણાય છે. અરે બાગ્યવારી નહીં પણ છત્રવારી પણ તું બનીશ, જ્યારે એ દિવસ આવે ત્યારે તું બે કામ કરજે.

૧ મારું નામ તારા નામ જોડવું કે તારા પ્રતાપથી મારું નામ પણ અમર થઈ જાય.

૨ બીજું તારા રાજ્યનું દફતર સાથે મને સોંપવું. અને તે વંશપરંપરા મારા વારસો પાસે રહે.”

હસને ગાંધી ઉપકાર માન્યો અને તેજ દિવસે પોતાની મહેરમાં પોતાના નામ સાથે ગાંધીનું નામ કોતરવું, અને પોતાને હસન

ગાંધી ‘આમની’ કહેવાવવા લાગ્યો. કારણ કે તે વખતના મુસલમાનો બાદશાહ નિરહમન ‘બામન’ અને ‘બહમન’ પણ કહેતા હતા. અને ઘણા બાદશાહોને બહુ વચનમાં ‘નિરાહમન’ અને ‘ભામના’ લખતા હતા. એ સર્વ ‘બાદશાહ’ ‘આમન’ અને ‘અમન’નાં અપભ્રંશ છે. જ્યારે મહમ્મદ તપસવ બાદશાહ થયો, ત્યારે હસનને દક્ષિણમાં દાલતાજાદમાં રાખ્યો. કેટલાક વર્ષો બાદ બાદશાહની ગેરવર્તણૂકથી અમીર ઉમરાવો ફરી ગયા અને બાદશાહના સુખ સાથે લડવા લાગ્યા. દક્ષિણના અમીરોએ પણ એમનું કાર્ય અને હસનને કેટલીક લડાઈઓમાં આગળ પડી તદ્દવાર મારતો જોય્યો હોવાથી તેને લાપક ગણી બાદશાહ બનાવવામાં આવ્યો. હસન ૨૪ સ્પીકલ સાહની અને ૧૭૭૮ ટીજરી તદ્દવાર બાદશાહ વહિ ૧૧ સંવત ૧૪૦૪ અને વી. ૩ ઓગસ્ટ ઇ. સં. ૧૩૪૭ને રાજ હસન ગુલબર્ગમાં તખ્તપર બેસા. અને તે વખતે પોતાનાં વચનને તે બૂધ્યો નહીં. જે વખતે તે બાદશાહ થયો ત્યારે તેણે પોતાનું નામ સુલતાન અલાઉદ્દીન હસન રાખ્યું તે વખતે ગાંધીનું નામ અલગ રાખ્યું નહીં. આ બાંધ ગાંધી પણ એ ખજાનો સંભળી સુલતાન મહમ્મદ તપસવની તોફારી જોડી દક્ષિણમાં હસનની પાસે આવી રહ્યો. હસને તેને પોતાની બાદશાહીનું દફતર સોંપી પોતાનું ક્ષીણું વચન પણ પરિપૂર્ણ પાડ્યું. અને બાદશાહી ખતામાં તેનું નામ પોતાના નામ સાથે જોડી રાખ્યું. હાલ તે સહેર ગુલબર્ગ હેરાયાદના રાજ્યમાં છે. બંદે હજરત સુલાહાની

અલાઉદ્દીન હસન ગાંધી બહમની અર્થાત:—“શ્રી પરમાત્માનો ગુલામ અલ્લાહ હસન ગાંધી બહમની” જુઓ એ જોયો તો કહેવું કેવો ચમત્કાર છે? કેટલાંક વર્ષો અગાઉ એક સિપાઈને બાદશાહ થવાની

નાંખ્યા, અને મુસલમાન ઇસ્લામ વેતાએને પોતાના ધર્મની વિરુદ્ધ પોતાની સંસ્થાપ્તી માફી આપવા માટે મજબૂત કર્યા.

રવિજીપુરનો એક જ્યોતિષી અને મુસ્લમાન.

મુસ્લમાનો વીજીપુરના બાદશાહ અલીઆ-હિસદાદના પરદેશી અમીરામાંનો એક હતો. તેને કનાકાનો ફેરજાક ફિસ્લાઓ હતેલા હતા. જ્યારે વીજીપુરનો ફિસ્લા હસનગત કર્યો ત્યારે તેને ખમર પછી કે અંદા એક જ્યોતિષી છે, અને હાલ તે વધારવામાં છે. જ્યોતિષ વિદ્યામાં તે જોવા નિપુણ છે કે. ફેરજાક વર્ષો ઉપર થવાની વાતને તે આગળથી કહી શકે છે, અને તે ખરી પડ્યા સિવાય રહેતી નથી. આ ફિસ્લા સર થયા પહેલાં પણ તેણે કહ્યું હતું કે “વીમ વર્ષ પછી આ ફિસ્લા મુસ્લમાનાનાના એક મુસલમાન દારા કાદી બાદશાહના અધિકારમાં ચડશે જશે.”

મુસ્લમાનો એ સંજ્ઞાને આશ્ચર્ય પામ્યો અને તેને બોલાવ્યો, અને પોતાની બલિયાની કહીશત પૂજો. પહેલાં તો તેણે મોકાળથી વાન કરી પરંતુ મુસ્લમાનોએ કિલ્લે જોડીને વાન કરવા માટે અત્યાચર કર્યો ત્યારે તેણે કહ્યું કે “જ્યોતિષી એવું માન્ય પડે છે, અમુક વર્ષે વીજીપુરનો એક મોટો મજબૂત આગળે જ્યાં તું જોડો, જોડો મોજ કરે છે ત્યાં તેને મારી નાંખશે, અને તે પણ થોડા દિવસ

બાદ અહીંથી નાશીને તેલંગ દેશમાં ચાલશે જશે, અને તે પણ એક મોજસતી તલવારથી માર્યો જશે.” હવે એ જ્યોતિષીની બલિયા વાંચી કેવી રીતે અત્ય નીવડી. સને ૧૯૮૮ દિવસી મંવત ૧૫૮૮માં અલિ આદીવપ્રાદના મૃત્યુ બાદ તેની બેગળ ચાંદ બીઓજો મુસ્લમાનો દાજી ફિસ્લામાંની જગ્યા લેવા. વહરે તરીકે નીમયા કાદી વીજીપુરથી પોલાવવાની તમનીજ કરી, કામ્ય કે દાજી ફિસ્લામાં મુકમ માનતો નહોતો. ફિસ્લામાં એ ખમર થનાંજ બાલક બાદશાહ ઇસ્લાદીમ આદીવપ્રાદની મોકાળથી મુસ્લમાનોમાં મોનો નાંખવાનો એક જરૂરી હુકમ લખી પોતાના એક વિશ્વાસ માણસ મહમદ અમીનને આપ્યો, અને તેણે વીજીપુરના ફિસ્લામાં જઈ દગાથી મુસ્લમાનોમાં મારી નાંખ્યો. એ ખમર ચાંદખીતીને પડનાં તેણે ફિસ્લામાં એ શખ્સો સાથે નરમ કલા. તે વખતે તો તે ચૂપ રહ્યા પણ પાછળથી ચાંદખીતીને તેના મહેમમાંથી કાઢી સતારાના ફિસ્લામાં મોકાળી દીધી. જ્યાં મોથા મોટા અમીરા નાગજ થયા અને ફિસ્લામાંની સાથે લડવા તૈયાર થયા. તે નાશીને ગાંધકોટમાં ગયો ત્યાં મુસ્લમાનોના દેવના એક મોજસે મુસ્લમાનોના વેરના બદલામાં તેને મારી નાંખ્યો.

“સેવા સંકત”
અહવા. (સુરત)
૨૧-૧-૧૯ } અખેતાલ સંવેરામ-
લાઈ દેશાઈ.

ભાળીયારજનોભડભડાટ.

ધાંડ ધૂમ ! બહાદુર ! કરે હુમ ! !
ખાંસીયા દાર માર્યા ! ખાંસીયા દાર માર્યા ! !
વળી આ તે શું ? ! અરે જો તો પેજો અક-
સીતરો ! આશંતરો ! અલ્પકરો ! અને જીન
જાંડીઓની કાયદો. રેવોલ્યુશનરી એક્ટ
આપુ ! એક્ટ ! ! જો એક્ટોન જાંડુ ફેક્ટ
અમાલુ છે આપુ ! ! એમાંજ જો બેઠ ગદમ

જરેજો છે જોયા ! ! અમલગીરી હો જોયા સમ-
ગીરી ? ! ! એ તો જીજી કંઈ નથી પણ જોયા
પેતા રોમેટ કાદાનો કમીશનની મોકાળ મહેલો
છે ! ! સમજા કે બાપુ ! સમજા કે ! ! !
અને પેતા મોજેશ અચોનો કિંદુરાનને
અમજા રીશર્વ રહીમનો, જે વારસો અલાપનો
છે ને બાપુ ! તે વાસ્તાની દેશન વખતે

દિંદોસીઓથી જંગલી ન સહાય તેને માટે
સવામ્બયુત્તુ' હોખડી તાણું' તૈયાર થાય છે !
સમજ્યા કે બાપુ ! આ એ-ભરમ સમજ્યા
કે ? ! ! !

+ + +

વખતનાં ગીત વખતે ગયાં ! તેમ વખતે
દિંદોસીઓ આ રીકાર્મ' રકીમને જલદી
અમલમાં મુકવાની ધાંત્ર કરે ! તેનો સ ટકા
અમલદારીમાં દાખલ થવા તૈયાર થાય' અને
કદાચ જો મર્નર શીપને માટે ધમપછાડ કરે
તો ચપ હેતો કે હિન્દુસ આફ્રિકા ઇન્ડિયા બેકટ !
અને તેની સાથે ધપ હેતો કે રેવોલ્યુશનરી
ફેક્ટ ! ! લગુ પીંચો કે સગ સગ કે ધરમે
જાકર બેક નાચ જોર ! ચૂપચાપ ! જોર
કંદાગાર ! ખરે પદાક ! જસ... નાદમસાર ! !
જોર આ રીત ? આગળ સાડવો અને પાછળ
ઝેર ! ! સમજ્યા કે બાપુ સમજ્યા કે ? !
જુલાઈ-રૈચને માટે એરંડીયું તૈયાર રાખવું
પડે એમાં તો શક નથી ! ! પણ હવે દિંદો.
એને વધારે જુલાઈ લેવાની જરૂર પડે એમ
નથી ! કારણ કે હવે તો દિંદોએ ઝેર પીઈ
પીઈને અદિબીયાની માફક ઝેરપીયા થઈ
ગયેલા છે એટલે હવે તો દિંદોએ સાડવો
ખાવાના અને ઝેરને જરવવાના ! ! એ વાતમાં
જરા પણ શક નથી ! ! એટલે દિંદોએ
નિર્દોશ-રેગીમ પાસ થતાં અમલમાં મુકાવવાના
અને એવા એક્ટ ફેક્ટને..... લુહને ફરવાના ! !
કારણ હવે તેઓ સત્તની સામે કોઈ પણ
કાયદો બાધ બીડી શકે એમ નથી એ એકકસ
રીતે સમજી ગયા છે ! ! ! એટલે એવા હર્નર
કાયદા પસાર થતા પણ જરા પણ શકાય
વીના ન્યાયની માંગણીઓ ચાલુ રાખવાના
અને તે પ્રતીના પ્રત્નો આદરતા નહેવાના
એમાં શું શક ? ! ! માયને માંચ કદી પણ
હોઇ શકે ? ! ! !

વાઇસરોયની કાબિનથીલમાં દિંદોએ થોડા
હોવાથી દરેક એવા કચોકરીના વખતે
દિંદોએનો પરાજય થાય છે ? અને દિંદોએનો
સખ્ત વિરોધ છતાં વોટનાં વાંધાને લઇને
એવા કેટલાઓ કાયદા પાસ થયા છે તે આ-
પણી જાણ બદાર નથી ! ! એવા સમયે તો
ફક્ત દિંદો મેમ્બરોએ એટલું જ કહાવણ
ગતાવતું જોઈએ કે એવા કાયદાઓ સામે
સખ્ત વિરોધ નોંધાવી કાબિનથીલ હોલમાંથી
બધાએ એક સંપી થઈ ચાલના થવું જોઈએ !
આના જોવો સરળ ખર્ચ એક નથી ! ! આવી
રીતે એચાર વખત જનવાથી કંઈક જુરોજ
ખર્ચ નીકળશે ! ! યાતો કાઇ એવાં બીલો
રજૂ થવાની અગમચેતી જાણ્ય ત્યારે નોન
ઓફિશીયલ મેમ્બરોએ રેલ્વેનાં ભાડા ખરચી
દોહરી મૂંડી જવાની તસ્દીજ લેવી નહીં !
યાતો એક બેકમાં બીસ રજૂ થતાં બીજી
બેક ઊપર ચૂલતવી રખાવી, બીજી બેકમાં
એમશન્ટ ! ! આવા એચાર માગમાંથી દિં-
દોએ એક સંપ થઈ કોઈ એક માર્ગ ગ્રહણ
કરે તો ઝાડી જંગલનું મેદાન થવા સંગવ
છે ! ! !

* * *
વારં ત્યારે એ રેવોલ્યુશનરી એક્ટમાં,
કેમ પ્રકારનું ફેક્ટ સમાયતું છે તે તરફ આ-
પણે જના અર્થસાચના સિદ્ધાંતો દોરવડું ! ! !
એક્ટમાં સમાયતું ફેક્ટ.

(૧) દિંદોએએ કેઈ પણ રકમના ખર્ચ
ખરાડ પાડવા નહીં !

(૨) દિંદોએએ હોમરૂલી રચનવગને
નિર્ણાયલી આપવી ! (હોમરૂલ એટલે તોફાન !)

(૩) દિંદોએએ જનર કાયોમાં કદીપણ
આગળ પડવું નહીં !

(૪) દિંદોએએ હોમરૂલી-કળામાં યુરોપી-
અનેની હરીફાઈ કરવી નહીં ! (હરીફાઈ એટલે
Revolt-જંગલ.)

રકીમમાં સુધારો વધારો કરવાની કોઈ પણ રકમની હલીલ રજુ કરવી નહીં !

(૬) હિંદીઓએ ઉપલું રકીમ પાસ થતાં તેને અમલમાં મુકાવવાની કનાવગ કરવી નહીં !

(૭) હિંદીઓએ સ્વરાજના હક્ક પી માંગણી કરવી નહીં !

(૮) હિંદીઓએ અમે સ્વરાજ મેળવવાને માટે ના લાયક છીએ એમ કહેવાથી એ કાયદે ને માન આપેલુ ગણારો !

(૯) હિંદીઓએ અધિકારીના અમલને માન આપવું ! અને નોકર શાકીની લીલાને ગરમડ-સરખડ વિના નિરખ્યા કરવી !

(૧૦) સાચું કે જૂનાના નિર્જયનો હક્ક હિંદીઓનો નથી ! એ હંમેશા રમરખમાં રાખવું ! કારણ કે હિંદીઓ એટલી તુલના કરવાને માટે લાયક નથી ! !

+ + +
સદરજ્ઞ એકઠાં ઉપર મુજબ રેડ સમાયલું છે એ ગરાબર ખ્યાલમાં રાખવું તેમાંજ હિંદીઓનો લાભ—અલામ.....સમજવા કે સાહેબ ! ! !

+ + +
સુરેદની સાંતીનાં પદ્ધતિ ગોમેરથી મગડી રહ્યા છે. નવનવી પરિવહની એક અને તે પી જુદી જુદી માંગણીઓના અહેવાલ વાચીને મગજે ચક્કર આવે છે. લડલડાટ સપાટાથી

હિંદને પણ અનરદ ખમતું પડ્યું છે, અને યોગ આપવામાં કયાશ રાખી નથી ! ! તો હવે માંગવામાં યોની કયાસ રાખવી વાઝ ? !

—હરિગીત.—

અવસર મલ્લો આજે અહા ! તેવાર યાઓ ચીરલા; હાથું બદલ લેવા તથો, આળો સમય સમિપર ! દેવુ અને લેવું ખરું, લેવું અને દેવુ રહ્યું; એ ન્યાય અનાદિતરો, વળી ચાલતું કથવુ થયું. હિંદે ઉજ્જવ રાખી નથી, આદિ યુદ્ધના મિટ્ટ સમે; આપું ભરીભરી ધન અને, કંઈલક્ષ યરચીરાખરે ખાવા પીરાને વચ આદિ, કાઠ વેદીને દીધાં; કુખજના કુખમય સમે, પચુ માન્ય દેવાના ચૂકતા. રહતા રજગતા હિંદીઓએ એક ધરી કંઈ દાસ ના; થઈ રાગભક્ત હિંદીઓ, દેવા મહી કરી ના મણા. વળી લોનમાં નાણાં ભરી ધનના મહા ઢગલા કર્યા યોદ્ધાવૃત્તો અતિ દાખવી, નથી હિંદીઓ પાછા ફર્યા. એરી નિપૂણતા હિંદની, જ્યાંએકે ત્યાં પ્રગટી રહી સ્વરાજ લેવા કારણે, હિંદી પ્રભુ એકે થઈ, હિંદુ મુરલગીન એક દહને એક કહેજ કહે અરે; મણુશો અમેમાં ભેદ ના, એ ભેદ દૂર દેરો વસે, એ એકતાના મંત્રનો, સજી એમનાદ પોકારનો; જમની દશે વિશા મહી, ઉઝકાર એ સંભળાવનો. જનથલ રહીને સર્વેકો, એ નાદ શુભી શુશ્રાવનો; તેવાર થમને હિંદીઓ, અનેશ કુકાર કુંકારનો. સોળીયારાગ.

— ( ) : —

મારી સાથે ના બોલો !

(વાચીનો ખરડાટ)

બીજી ચુલાકાત-લેટ.

લેખક—શ્રીયુત છ. પી. ત્રીવાસ્તવ બી એ. યોલ. યોલ. બી.

"હા હા, મહે માન્યું, આ પણ ખરું, તે પણ ખરું, ખડું સાચું, આપ સાચા, આપની વાતો સાચી, હું જુદી, બસ ? મહે લાવી આપવાનો વાયદો કયો હતો, જતી વખત મેં જ મીઠી મીઠી વાતો કરી હતી, અને..... આપ સામ છીકી કેપ ભજો છો ? આપને

કહે છે કોણ ? કોઇને કોઇની પાવા હોય ત્યારે તો કોઈ લાવે, એમ બલા કોઇને શી થડી છે ? દીક, માગ મહેરવાન ! નહીંજ લાભ્યા કેની ? ત્યાં ફોન પરજ બહી આભ્યા દશે ! સાથે લાવવાનું કયાનમાંજ ના રહ્યું, લટ્ટી

કંઈ નહીં. 'હી તો દીધું', કંઈ નહીં. કેટલીકાર
કહું છું. ના, ના, મારું માથું નથી હાથનું.
આપ શા માટે તરફી લો છો. આપને હાથ
નેહું છું. મને પ્રાસ ન આપો.....હા હા,
મહારી તમીસતજ ખરાબ છે, આપ દોષ પણ
રીતે ખુશી રહો, આપની એવી મરજી છે કે
હું મોટીજ રહ્યા છું તો શા માટે નહીં એક
દિવસ કંઈ.....હા. બીજું શું? જ્યાં
દિવસનો ઝલોડ પતી જાય ના મહેલે વામ ન
વાગશે વાંસળી.....હાં હું ઉડું. રહેવા દો!
આપનો રૂમાલ ખરાબ મધ્ય જરો હું મદાની
મેલે આંસુ હુંજો લઈશ ના, ના, હું મહતી
નથી.....મહં, મહં છું તો આપની મળતી
આપને સી જાજી? આપ કેમ કાઢી. મળતી
જાના છે? પૂછાને ના કાનો? હું આપની
મહં છું, રડવું આવે છે તો મહં છું, મોટું
કંઈ હું મળતી નથી... ..હા હા, ના
બોલતી, દોષને કંઈ કર છે? આપ શું કો
લેતો? જાના પેડે દિવ પણ છે તેમજ
મારી સાથે વાતો ચલાવવા માડી છે? શું
હું બાહુ કહું છું? હીક. આપજ દેખાડોની
કે હાથમાં આપનું? મન કંઈ મારકે છે મારો,
આશો, વંત્ર લીધું. આજ્ઞાને એક દિવસ તો
પૂરો થયો નથી ને અત્યારથી ધાધલ મચાવ્યા

લખ્યા! જવાનો તૈયારીઓ થવા માંડી, ત્યારે
આજ્ઞા કેમ? જાજી, સંતાવવા, મંત્રાવવા
નહીં તો બીજા કાને માટે? કેમ! બોલવા
નથી? આજો દિવસ સામગી મામગી કાન
ખાડી ગયા છે કે ખહેગ થઈ ગયા છે કે બીજું
કંઈ છે? માત્ર બે દિવસ રહીશ. આ કરીશ
તે કરીશ, હીક, બસા જે મનમાં આવે તે કરે,
સંભળાવતા કોને હતા? અરે શું મને પણ?
મહેરમાન! એટલીજ બે આપને લાગણી
હોત તો મહારી વસ્તુ લાવતી શું બૂની જવાતો!
હાથ!.....આશો દૂર મળ્યા, રહેવ.તો
દો 'હું થઈ, હવે આમારી સાથે ના બોલો,
જાજી, મહારો હાથ! મૂકી દે. આ શું? શું
ખહેવ.તો છે? શું? છે શું તેજ મારી બગડીઓ
કે?.....જેણે મેલું મેલું, સંતડી
કેમ દીધી? જાજી, આંખે હાથ નેહું
છું, જરાકજ દેખાડો. હીક, હું મદો ફેરડી
નાખું છું. આપજ ખહેમગી દેલ લો, આ આંખો
પણ ખાંધ કરી. અરે!.....મળ્યા, આ
તો મળે. ....હીક, હવે તો દેખાડો.
શું?.....જાજી, આજ્ઞા! હવે આપ
પણ કહેવા લાગતા કે 'મારી સાથે ના
બોલો!'

ગોરક્ષક કાપુલના અમીર.

અત્યારના દિવસની અન્ય ગોબક્ત દિવસ
નમાજના એક દુબક નાગાર આ રત ગો-
કની લાગણી પેદા કરી રતો છે, કે કાપુલના
ગોરક્ષક મુસલમાન શ્રીમાન અમીર હળીયુલ-
હાખા! માહેમની હરબા મધ તા ૨૦ મી
ફેબ્રુઆરીએ અમના રાજ્ય અધ્યક્ષસ્તાના
જસ જાગદ નગરની નજીકમાં થઈ છે. અમના
નામ જાણ તા ખુરસુલનાત નસરુલ્હાદખાં ગાદી

ખાં એક છે. અને પોતે તેની સુચના દિની
સરકારને આપી છે. તે ઉપર દિની અગર
નવે પ્રમાણે જાહેરાત પ્રકટ કરી છે.

હીકનો તા. ૨૪ ફેબ્રુઆરી

શ્રીમાન વાઈસરોયને આજ નાખુરસુલનાત
(નસરુલ્હાખાની એક ચિઠ્ઠી મળી છે. જેમાં
અમના શાઈ અધ્યાત્મીતાનના અમીર દિજ
મહેરમાની હળીયુલ્હાદખાં મિયાજુલ મિલકન

વડદીનની હત્યાની વાત લખી છે. એ હત્યા મધ તા. ૨૦ મી ફેબ્રુઆરીને દિવસે જલાલાબાદની નજીક યદ્ય હતી. હવાદારો પતો નથી નસફ્તહખા પોતાની ચઢીમાં આગળ લખે છે કે આગલા અમીરના હોકરા અને પ્રજાની પ્રતિનિધિઓએ મને અફઘાનીસ્તાનના અમીર તરીકે સ્વીકાર્યો છે. હું આજ્ઞા રાખું છું કે અફઘાન અને અંગ્રેજ સરકાર વચ્ચે અત્યાર સુધી જે મિત્રભાવ છે તે બરાબર જળવાશે અને તેમાં ઉત્તરોત્તર અધિકતા થશે.

મીમાન વાઘસરોએ આજ્ઞા આપી છે કે અફઘાનીસ્તાનના આગલા અમીર જેમણે પોતાની સત્તાના સમયમાં અંગ્રેજ સરકાર સાથે ધણીજ રમિનવા રાખી છે. તેમના ચતુર ના શેઠમાં તા. ૨૮મી ફેબ્રુઆરી શુક્રવારે સર્વ સરકારી ઓફિસો બંધ રાખવી.

અમીર સાહેબના જીવનની સંક્ષિપ્ત રૂપ રેખા.

તા. ૧લી અક્ટોબર ૧૯૦૧માં અફઘાનીસ્તાનના અમીર અબ્દુરેહમાનનું જ્યારે મૃત્યુ થયું ત્યારે તેમના પુત્ર હખીયુદ્ધહખા રાજ સિંહાસનપર નિરાજ્યા. અફઘાનીસ્તાનની સેના ત્યાંની ધાર્મિક સંસ્થાઓ તથા જુદી જુદી સુખ્ય જાતિના લોકોએ હખીયુદ્ધહખાની આજ્ઞા માની એ સમયે શ્રીમાન વાઘસરોયની વખાણ લઈ હિંદુસ્થાનથી મુગલખાનોનું એક ઉપદ્રેશન મળ્યું હતું. હખીયુદ્ધહખાએ રાજની લગામ હાથમાં લેતાં પોતાના સર્વ કાયદાઓને વ્યવસ્થિત કરવાનું ધ્યાનમાં લીધું. ખાસ કરીને પોતાની સરકારનો સંબંધ જે ખીજ અફઘાન જાતિઓ સાથે હતો તે દીક કળો. એમના પિતા અબ્દુરેહમાને સેનામાં ભરતી કરવાના જે જરૂરી નિયમ બનાવ્યા હતા તેમાં એમણે કંઈક સુધારો વધારો કર્યો. તે અનુસાર પ્રત્યેક અફઘાન જાતિને સેનાને માટે કાંઈ રંગરૂદ આપવું પડતું હતું. એ ઉદ્દેશ પૂરા કરવા

માટે ખીજ અન્ય જાતિઓ સાથે સંબંધ ઠીક રાખવા માટે સરકારથી ખીજ જુદી એક દાંસિલ બનાવી હતી અને એવી વ્યવસ્થા કરી હતી કે જાતિઓના મામલાને દર-કરવા માટે પ્રતિય ગવર્નરો સાથે અફઘાન જાતિઓના પ્રતિનિધિઓ પણ મળીને કાર્ય કરે.

આવશ્યક વિદેશી મામલામાં હખીયુદ્ધહખે પોતાના પિતાની નીતિ અદ્યક્ષ કરી હતી, એમના પિતાને અંગ્રેજ સરકારે એવો વિશ્વાસ આપ્યો હતો કે જો અમીર વિદેશી મામલામાં અંગ્રેજોની નીતિ માનશે તો અંગ્રેજ સરકારે અફઘાનીસ્તાન પર બહારનો દબાવ દૂર કરવામાં અમીરને સદાયતા આપશે. નવા અમીરે એ સરલત્વ ધમાનદારીથી પાલન કર્યું હતું. એ વાર જ્યારે સીમા પરના રશીયાનાં માથુસોએ અમીર સાથે વાતચીત કરી હતી, તે સર્વપ્રાંત અમીરે અંગ્રેજ સરકારની પાસે લખીને મોકલી દીધી. અફઘાનીસ્તાન અને હિંદી સરકાર વચ્ચે કંઈ મામલામાં અમીરે હખીયુદ્ધહખે પોતાના પિતા અબ્દુરેહમાનની જ નીતિ અવલંબન કર્યું હતું. હખીયુદ્ધહખને એ મામલા પર બહુસ કરવો નહિ ચાહી. અને ન એમણે અફઘાનીસ્તાન અને હિંદી સરકાર વચ્ચેના સંબંધને વધાર્યો યા ન એમાં કંઈ ફેર બદલ કરવા ઇચ્છ્યું. અફે ત્યાં સુધી થયું કે શ્રીમાન વાઘસરોએ એમને હિંદુસ્તાનમાં બોલાવી એ મામલા પર બહુસ કરવાને ઇચ્છ્યું. વાઘસરોય મહોલયની ઇચ્છા હતી કે એ પર વાતચીત કરીને સગવડ કરી લેખી. પરંતુ હખીયુદ્ધહખે એ સમજ બદલતું જતાથી વિવાદ્યો. છેવટે અમીર સાહેબ એ પર રાજ થયા અને એ જીવમાં અંગ્રેજોના રાજનૈતિક પ્રતિનિધિઓને મજબૂત રવીકાર્યું. અદિથી એક પ્રતિનિધિ મુઝળ ત્યાં મળ્યું હતું જેના પ્રધાન હર કુલ સહેન હિંદી સરકારના વિદેશી મંત્રી હતા. સન ૧૯૦૪ના ડિસેમ્બરમાં એ મુઝળ મળ્યા

પરોઝુ' હવું, ચાર માસ સુધી ત્યાં રહ્યું. એમાં મંડળના અંગ્રેજ પ્રતિનિધિઓ અને અમીરના પ્રતિનિધિઓ વચ્ચે બગમર વાત ચીત થઇ. અંગ્રેજ પ્રતિનિધિઓ અમીર સા-
હેબને પણ કેટલીકવાર મળ્યા હતા પરંતુ એવું કશું કંઈ થયું નહિ. સન ૧૮૮૦માં અંગ્રેજ સરકાર અને અમીરને કાબુલમાં જે કરારનામું થયું હતું તેનું ફરી મગર્થન થયું. અમીર હજીપુસ્તક ૧૮૮૦ વાળા કરારનામાંથી સંપૂર્ણ સંતુષ્ટ હતા. અને તેમણે એમાં કંઈ પણ ફેરબદલ કરવાની સંમતિ આપી નહિ પરંતુ એ થયું કે તે જીની કરારનામાંની શરતો ફરી લખાઇ સન ૧૮૭૫ના માર્ચ મહી નામાં જે સમજીત થઇ તેમાં એ મર્ફ વાત છે. એ મગર્થમાં અમીરને "દિઝ મેજીરી" નો હકમામ મળ્યો હતો.

હિંદુસ્તાનના સૌથી વડા અમલદાર વાલ-
સરાય સાથે કાબુલના અમીરની મુલાકાત થઇ નહોતી પરંતુ અફઘાનીસ્તાન અને હિંદી સર-
કારના લાભ માટે એ હમિત ગણાયું કે અમીરની મુલાકાત વાઇસરોય સાથે થવી જોઇએ.

સન ૧૮૭૭ના જાન્યુઆરી માસમાં હજી

જુલદમાં હિંદુસ્તાન આવ્યા અને શીમાન હોર્ડ મિન્ટોની મુલાકાત કરી જ્યારે અમીર સાહેબ અહીં આવ્યા હતા ત્યારે એ દિવસોમાં મુઝબબની તહેવાર (જકરીદદ) આવ્યો. હાલ ચારિત્રવાળા હર્ષજીવંદખાંએ કહ્યું કે "હું હિંદુએ ના દેશમાં આવ્યો છું માટે બકરીદનો તહેવાર ઉજવવામાં ગાપરી હન્યા કરવી નહિ."

તા. ૩૧ ઓગસ્ટ ૧૮૭૭માં જે ડય અને અંગ્રેજ વચ્ચે સમજીત થઇ હતી તેમાં અફ-
ઘાનીસ્તાનના સંબંધમાં એક માર્કની વાત હતી. અંગ્રેજોએ તો એ પ્રતિજ્ઞા કરી કે "અમે અફઘાનીસ્તાનના ખાનગી ગજાદારમાં હાથ લાગીશું નહિ અને અફઘાનીસ્તાનની જમીનનો કેમ્ માગ ખાવડા કરીશું નહિ." વળી એથી બીજી વિશેષ પ્રતિજ્ઞા કરી કે "અફઘાની-
સ્તાનમાં અમે હોડો કોઇ તેવી ઠાઠિઈ નહિ કરીશું જા ત્યાં કોઇ એવેન્યુ પ્રમ વ નહિ પાડીશું કે જે ડમિયા માટે દાનિકર હોય."

રશ પોતાની પ્રતિજ્ઞામાં "અફઘાનીસ્તાનને પેત ના પ્રમાવની બકાર સમજ્યા.

લાઇઝ દમ્યાન પણ તેઓ મથા હોડોની ધાણા નિરૂદ્ધિ દિ-દને વહદર રજા હતા.

—❧—

વિવિધ ત્રિપથ.

પાંદડાંની હત્યા !

સાવધાન ! વાચક આજથી ૧૬ માર્ચ ૧૯૨૫ના પાંદડાં તોડીશો નહિ, કહી તોડીશો તો એક પ્રાણીની હત્યાનો દેવ લાગશે. આવાર સુધી અગાનવર થઇ જેટલા પાંદડાંની હત્યા કરી તે માટે બગવાન પાસે ક્ષમા મગવવા માટે પ્રાર્થના કરી હો. જગતિષ્વત વૈજ્ઞાનિક વીસમી સદીનો દિવસનો મહર્ષિ મર જગદીષ ચંદ્રોએ સુધરેલી દુનિયાને પ્રાપ્ત દેખાવી આપ્યું છે કે એક પદ્મ તોડવું તે એક પ્રાણીના પ્રાણ હવેના જરૂર છે, વૈજ્ઞાનિક

મહર્ષિ જગદીશચંદ્ર દુનિયાને ગણિત કરતાં કહે તના નવા નવા મહેદાઓ મેળવી સાચીવ કરે આપી દેખાડી આપ્યું છે કે વનસ્પતિઓ મા પણ ચેતન શક્તિ છે, જીવ છે, પ્રાણ છે, પેત કેટલક પણ નાજુક યત્રો બનાવ્યા છે જે હારા હોડવું વધવું, તેની ચેતન શક્તિ અને "મનોમાવ" જીવવાનું પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ મળે છે. એક જોડાની નારી બરાબર ચાલી રહી હતી તેના પર યોગ કરતા જગતીશ ચોડો દાર તેના મૂળમાં રહેલો, યોડીજ વારમાં એ જોડની નાડીની સાથમાં ગડબડ મચી

રહી. હાલ મનુષ્યના જેવીજ સ્થિતિ હોડની થઈ ગય છે આથી સ્પષ્ટ થાય છે કે બીજા પ્રાણીઓની પેઠે વૃક્ષને પણ હંડી, ગરમી અને કેફનો અનુભવ થાય છે. કેટલાક વિરમ પર જમદિસ ખાણુ એક બાપણ 'ધાયણ હોડવા' ના નિયમમાં ગયું હતું. તે વખતે જનસમૂહ જોઈ શક્યા છે કે વૃક્ષ પર કેફડોનો પા ફરીએ ત્યાં જોની હાથ કે એક પાંદડું તોડીએ તો વૃક્ષ 'ધાયણ' થઈ જાય છે. તે સમયે એ જાડની અને તોડેલા પાંદડાં ફોળવની થી દયા થાય છે તેવું જે વર્ણન બોલ મંદાણુ બાવે કરી દેખાડ્યું છે તે વાંચતો અગ્રજે યથા ચિન્તા રહેવાનું નથી.

જમદીયાચંદ્ર બાપણ કરતાં જણાવે છે કે:—અમે એક હોડવાનું એક પાંદડું તોડ્યું, હવે તે હોડ અને તેના તોડેલા પાંદડાં ઉભવની દયા જોઈ તો એમાં ઘણો અત્તર દેખાઈ આવ્યો. પાંદડું તોડતાં જ હોડ મૂળથી ટોચ પ્રથમ ટપી ઉઠ્યો. અને તેના દૂર દૂર લંડુઓમાં ઘણો ભારી તરફાટ મચી યો. તેના સખજા પાંદડાંઓ જાણે ખેડુદ થઈ ગયા. જેનંત્ય સકિત કુંડિન થઈ ગઈ, કેટલાક દલાક સંધી આજ દયા રહી, અન્તમાં ધીરે ધીરે હોડને શુદ્ધ આવી અને તે પોતાની અક્ષર દાસત પર આવી ગયો. પાંદડાંએને પણ પુનઃ ચેતન્ય પ્રાપ્ત થયું પરંતુ કંટુભયી વિખૂટું પડેલું પેકું પાંદડું?—આહ! તેણે કેટલોક વખત સુધી હેનટના 'શ્વાસ' લીધા, પછી શાન્ત થઈ ગયું! મોઝે તે પાંદડાંને એક નિરોધ પ્રકારની ઔપચ નિશિન જળમાં સુધી દાણું. આવી રીતે રાખી મૂખથી ટૂટેલા પાંદડાંને પ્રાણ ચોરસ કલાક સુધી આપ્યો. પ્રયોગની /વચમાં જમદીય ખાણુએ પોતાના એક યન્ત્ર હાત પરિક્ષા કરી તો આ પાંદડું વૃક્ષની સાથે સંજવ ધરાંતી રહેલા પાંદડાં કરતાં અધિક ચેતન્યવાળું માલમ

પડ્યું. આ ક્રિતનંતો આરિગીત કેવલ રૂઝ દલાક સંધીજ રહેયો, પછી ધણીજ અસંધી આ શકિતને. હે સ યથા લાગ્યો અને તે નિચાઈ પાંદડું મરી ગયું. તેનો હવન વ્યાપાર દમેશ માટે વિગમ પડ્યો! લેતનિક મદર્ષિ આટલા પ્રયોગથી અત્કયા નથી. તેઓ કહે છે કે હવે હું એક એવો પ્રયોગ સિદ્ધ કરના પ્રયામ કરું છું કે જેમાં સૂક્ષ્મતા પ્રાપ્ત થતાં આ વિખૂટાં પડેલાં પાંદડાંને એક આઠવીડિયા સંધી 'હવિત' રાખી શકાય.

અમલકારી ગામાતા

બાળકોનું "પૈસા અખગાર" લખે છે કે ચમ્પામાં એક અદ્ભુત માથ છે. જે ત્રણ ટુટ લગી અને પડાડી જાવિની લાલ રંગની છે. તેને અત્યાર સુધીમાં એક પણ વાછરડો જન્મ્યો નથી છતાં તે ચોદ વરસથી એક સરખું દૂધ આપતો રહી છે. મેં પોતે જાંઠને જોયું અને દૂધ દોહી તપાસ કરતાં ખીના સળી નામમ પડી, તેના માર્કીકને પૂછ્યું કે પડેલા આ વિચાર આપને શી રીતે ઉત્પન્ન થયો કે વાછરડા વિના દૂધ દહાઈકરી! ત્યારે તેણે કહ્યું કે એક સાધુ આ પ્રાન્તમાં રહેતો હતો તેની પાસે આવાજ પ્રકારની ગાય હતી અને એજ પ્રમાણે દૂધ દેતી હતી. મેં પૂછ્યું જોયું કે ગાય મોઢી થઈ ગઈ છે. દોરડું સડે કહ્યું તો દૂધ બરાબર દેતા લાગીયાં ચોદ વર્ષ યથા આ ગાય દૂધ આપતી આવી છે અને સામાન્ય દૂધ કરતાં આમાં કોઈ જાતનો તફાવત નથી, વર્ષા ઋતુમાં દૂધનું પ્રમાણ વધી જાય છે. હમણાં તો આ અમલકારી ગામાતા શુદ્ધ થઈ ગઈ છે. જ્યારે શરદી આપવામાં આવી ત્યારે ઘણી મુશ્કેલીથી તે ખાઈ શકી તેનું પેટ દમેશ ટુટેલું રહે છે.

મારી પરીક્ષા.

આત્મ સુંગ હૃદય સુંદર, સુમન સુંદર, સુંદરી !
 રુદિ તણા સંહર્ષનો, શ્રુગાળ બનતી સુંદરી !
 ચાતુર્ય સુંગ, નેહ સુંદર, કુવમણિ શુદ્ધ-સુંદરી !
 સુંદર બની સુંદર બનાવે, એ એ તુન સુંદરી !
 (સલિન)

(૧)

આઠ માસ થયાં મારા પિતાજી બીમાર
 હતા. ધણી ડોકટર, વૈદ્ય, દક્ષીન વીચેરનાં
 ઔષધો આપ્યાં પણ કોઈનાથી આરામ થયો
 નહોતો. અને તે સારે શુદ્ધની ગરીબી એવી
 હતી કે પુછવાની વાતજ નહીં જોઈએ અને
 શુદ્ધ-ખર્ચ કરવાને માટે પણ પૈસા નહોતા.
 મારે એક બન્ધુને બે પહેનેા હતી. મારા
 વડિલ બન્ધુનું શિક્ષણ મૂળથીજ ગરીબાવસ્થા
 હોવાથી જેમ તેમ કરીને મેટ્રીક પર્યંત પડે-
 ચ્યુ હતું. મારા પિતાજીનું સર્વ આયુષ્ય
 ખાનગી નોકરી કરવાના વ્યવિત થયું હતું.
 આજે આ શેઠ તો વળી આવતી મને બીજા
 શેઠ અને " મોટા વાતનાં મોટું પોસાણું "
 એ નિયમ પ્રમાણે માન પિતાજીનો આ મદિનાનો
 પગાર પેના મદિના ઉપર અને પેલા મદિનાનો
 પગાર આવતા મદિના ઉપર મુલાવી રહે !
 આવી વિપદવસ્થામા મારો બન્ધુ પોતાના
 અગાસમા મેટ્રીક સુધી પહોંચેા, કાં સયેએ
 મેટ્રીકની પરીક્ષા પસાર કરવામા તેી યથા
 યત્નો નહી, એટલે તેએ નિશાળ છોડી દીધી
 અને રહેને કમ્પનીની નોકરી સ્વીકારી. એની
 પરતી પરિસ્થિતિ હોવાથી માગ અગાસમા
 નકતર થતી, પણ મારા વડિલ બન્ધુ મારી
 પાળ પડેવા હોવાથી મારો અગાસ મેટ્રીક

પર્યંત પડેચેા, અને છપર કૃપાથી પડેચેા
 વર્ષે મેં ને પરીક્ષા ધણી સારી રીતે પસાર કરી.

મેટ્રીકની પરીક્ષા પસાર થયાં બાદ મારો
 મતોબાવ હુર્વેજ નોકરી લેવાનો હતો, કિન્તુ
 વડિલ બન્ધુના આત્માગ્રહથી હું કોતેજમાં દખલ
 થયો. મારા કુટુંબે પહેલી બે પરીક્ષા પસાર
 કરતાં મને ચાર વર્ષ લાખ્યા.

સીપર બી એ. ના કલામમાં ગયા પછી
 બે ત્રણ મદિનામા માગ પિતાજી વધુ બીમાર
 પડ્યા મેટ્રીક થયો કે માગ મિત્રો તરફથી
 તેમજ અન્ન ગણાયેથી મારાં લગન માટે
 ગાંમણીએ લગા લગી પણ શ્રેન્ધુએકે થયા
 સિવાય લગન કંવું એ મારું કર્તવ્ય નથી,
 એમ મેં માગ વડિલ બન્ધુને જણાવ્યું એટલે
 કોઈએ મને એ બાબત વધુ ત્રાસ આપ્યો
 નહોતો, પણ દવે નું બી એના કપાસમાં હતો.
 પિતાજી પણ એકદમ બીમાર પડવાથી તેને
 તેના આયુષ્યનો મરોસો નહોતો, તેથી તેમની
 નજર આગળ હું 'ચતુષ્જન' ધાડું એવી
 તેમની હુડા હોવાથી મેં જવાદ કરતા હા
 કરી, અને હું એક શરદરખેા 'ગાહરામ'
 થયો લગનની ધામધુમમા મેટલક દિવસો ગયા,
 અને તેજ પ્રમાણે પિતાજીની સેરા સુશ્રુષામાં
 મારો પણો સમય ગયો, તેથી મારાથી જોઈએ
 તેટલી પરીક્ષાની તૈયારી થઈ ચકી નહોતી, તો
 પણ 'આરા અમર છે' એ નિમ પ્રમાણે
 મને લાગ્યું કે હું પામ મધરા

(૨)

પ્રારમ્ભમાં લખ્યા પ્રમાણે મારા પિતાજી
 માલ હોવાથી ડોક્ટર આવી ગયા બાદ મારા
 વડિલ બન્ધુએ મને પૂછ્યું- " શું પરીક્ષાના
 પેપરો પણો સજાત છે ? " મેં કહ્યું " ના;
 પ્રવિદ્ય, સંસ્કૃત, ઇતિહાસ એ પેપરો તો
 મેં સાસ લખ્યાં છે, પણ એથિક વિષયના
 પેપર માટે મને થોડીક ભીતિ લાગે છે; પણ
 જોઈએ તેટલા માર્કસ હું મેળવી શીશ એની

મને આશા છે. 'મારું' બેલવું સંભળી મારા પિતાજીને ઘણું ખરાબ લાગ્યું હોય એમ મને માલમ પડ્યું; કારણ કે તેમની અંતિમ હજી એ હતી કે હું બી. એ. થઈ અને એક પદ્ધતિ ગણાઉં. મારા પિતાજી બોલી હકાકે:— 'પરમેશ્વર તને તારા કાર્યમાં મદદ કરે, તને અણી નહિ છે બાઈ! કદાચ તું નાપાસ થાય, તો પણ ના દિમ્મત થઈશ નહીં. મનુષ્ય સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરવી હોય તો કદી ધૈર્યનો ત્યાગ કરવો નહીં. એક વખત, બે વખત, અરે! હમ વખત તું તારા કાર્યમાં પાછળ પડે, તો પણ અગીવારથી વખતે ખાતરીથી તું તારો ઇચ્છિત હેતુ પૂર્ણ કરીશ. આજ આપણી દીનસ્થિતિ છે, પણ આવતી કાલે તું તને ઉત્તમ પ્રકારની બનાવશે, એવી આગ મોદેવતા સાક્ષી આપે છે. '

૨૨ મી ડીસેમ્બરનો દિવસ. એજ દિવસ મારા બામનેનો ઉત્થ કિંવા અરવ થયોનો હતો. એ દિવસ આવના અગાઉ એક અઢવાડિયાથી મારું તેના તરફ પૂરતું દક્ષ હતું. દિવસ પાછળ દિવસો આપ્યા ગયા, અને એ દિવસનો (Doomsday) ઉત્થ થયો. ને દિવસે હું મારા ઓરડામાં તારની રાહ જોતો બેઠો, બે વાગ્યા. નીકાટ રડાડા બાર વગે ખડાર પડતું હતું તારને આવના એક ટાક લગે, એવો વિચાર કરતો હું. આરામથી કપર પડેલો હતો. આજ બી. એનું ઝટ બદલ પડનાર છે. એની ગણના મારે જુ મગજ થઈ રહી હતી. અતી વાગ્યા, ૬ વાગ્યા, અને આખરે ચાલો સુમાર થયો, પણ મારા તારનું ટેકાલું નહીં. પોષ્ટમાં માસ ૨૨, એવો વિચાર થયો; પણ હવે કુધીમાં તાર આવશે, એમ ખાતરી વિચાર બંધ રાખેલો. પાંચ વાગ્યાની સાથેય પરીચાત મુકુન્દનો તાર આવ્યો. મને માલમ પડ્યું કે તે પાસ થયો,

પણ મારા તારનું ટેકાલું નહીં. અતિશય વિષયક અને હું મારા ઓરડામાં બેસી રહ્યો. કેટલું એક સાફ હતું કે મારી ગુદિથી મારી પાસે નહોતી. તે સુમનમાં તેને પીપરજ હતી હું નાપાસ થયો એ નક્કી થઈ ગયું! આ વખતે મારી ગુદ-સ્થિતિ મારાં ચક્ષુ સમક્ષ આવીને ઉભી રહી! મારા પિતાજીનો ઉત્થ અને ખિત મરેલો મારી દષ્ટિ સમક્ષથી ખસતો નહોતો!! તેનાં હૃદયને ભયંકર આચ્છાદ લાગ્યો અને તેનું પરિણામ એ આવ્યું કે તેમણે આ કોઈનો ત્યાગ કરી પરોક્ષમાં વાસ કર્યો!!!

(૩)

મિનિટ પછી મિનિટ, કલાક પછી કલાક, અને દિવસ પછી દિવસો જતાં આ વાંચને છ માસ પીતી ગયા મારા મદિમા અગાધ છે; અને જે બાંધેલ આપણને અત્યંત તાવદાયક અને દુઃખ દાયક લાગે છે તેમ જાગત કાળંતરે આપણે જૂની જગ્યાએ જોઈ. મતવાની મોદક જગ્યામાં આપણે કદી ગયેલા હોવાથી એક વખત રમણાનવત્ લાગનાર આ જગત આપણને ઘીછ વખતે નપતાનદેશી લાગે છે. આ પરોક્ષ નદ મેં એવો દરેક ક્યો દતો કે દરે બંધનમાં ન પડનાં અંકાર રહેલમાં શિક્ષક તરીકે રહેવું કિંવા કેટલું ઘીછ નોકરીનો સીકાર કરી લેવો, પણ જે વિચાર અજા દિવસ દહી રાખ્યો નહીં. મારા ખિત્તેજે મને પુનઃ અવનાસ કરવા ઉત્તેજિત કર્યો, અને મારી હજી પુનઃ પરીક્ષામાં ભેજવાના યત્ન, પરીક્ષાન દિવસને એક અઢવાડિયું બાકી હતું. મારો અવનાસ પરિપૂર્ણ છે એવી મને ખાતરી હોવાથી એ દિવસ અગાઉ હું મુઆજ ગયો. પાંચ દિવસમાં પરીક્ષા પૂર્ણ થઈ, અને મેં પેપરો પણ ઉત્તમ પ્રકારે લખ્યા.

દિવસ બંને કાલ પરીક્ષામાં મસ મળ્યો નહીં. એટલે પોતાની ખુદી તરી, વાંચન વિશે તેનાં :

મનમાં યંકા ઉપરિપત્ત થાય છે; જો ત્રય વખત નાશામ થાય છે, તો તેમો આત્મ વિશ્વાસ તેના ઉપરથી ડીપે જાય છે. મરૂ મન પત્રુ એવાજ પ્રકારનું જન્મું હતું, મારું મન-મેં પેપરો ઉત્તમ પ્રકારે લખ્યા હતા પણ એનીજ રીતે યંસપ ચક્રમાં ભળી રહ્યું હતું “ખરી મહત્તા હુએમાં જય મેગવવા માંગ દેખાઇ આવતી નથી, પણ વારંવાર અપયશ આવા છતાં પ્રત્યેક વખતે હિમ્મતથી યશ પ્રાપ્તિ અર્થે વધુ પ્રયત્ન કરવાથી તે દેખાઈ આવે છે.” એ જો.દે-શિવનાં કહેવા પ્રમાણે હું આમ મનમાં ધેર ધાળ્ય કરી અભ્યાસ કરતો હતો; તોપણ કોઇ કોઇ વખતે હું ના કોમેક થતો ખરો.

(૪)

પરીક્ષાનું પરિણામ જ્ઞાદાર પડે ત્યાં સુધી શુંબામમાં મારાં અમુર ચડેજ રહેવાનો મેં કાવ્ય કર્યો રોજરૂનો રિતગ આવી પડેગો. યુનિવર્સિટી હોલમાં રહ્યા જાર વાગે મેજર જ્ઞાદાર પડતાનું હતું. જાર વાગતાની સાથે વિવાર્ધાએ તેમજ તેમના છટ મિત્રોના ટેને ટોળાં હોલ ખસે એજ યા હાગ્યાં. હું પણ રીજરૂ જોવા જવા તૈયાર થયો. એક મન થાય કે ‘ન નડ’ અને બીજું મન થાય કે ‘શું દરકત છે? હું પામ તો યુવાનોજ છું.’ ટું રવામ જાર વાગે હોલના દરવાજા ખસે આવ્યો. યુનિવર્સિટીનો કચાર્ડ રીજરૂટકોટ હાથમાં લઇને કમો રહ્યો, અને તેની મ પેજ સર્વ સાંતના પ્રસરી. તે કચાર્ડ સાલ્ટાન-ન નજરો બે.સા હાગ્યો. રૂટ કલામ ખલ મ થયો. સેન્ડ કલામના નંજરો બોધરા લગો, તે પણ પૂર્ણ થયો. હને વર્ડ હલામ દર થયો. હવે મારું મન અને હૃદય તે કલામના સર્વો તરફ જોઈયાં. મારો નંજર રૂપો દરો સુધી તેજો નંજરો વધ્યા. બે.સાનામાં જસો સુધી, ત્રુસો સુધી, અને હવે તે ત્રુસો

ચાગીજ રાત્રી આરી પડેગો. દરેક રો નંજર બોલે છે તે સાંભળવાને મેં મંગા આગો મનેજ કર્યો. તે બે.સા હાગ્યો-“ત્રુસો ચાગીજ, બે.સાકો, ત્રુસાનીજ, અડાકો, મોગીજ પગામ.” આ વખતે મારા કરો થયા તીજીજ જન્મ્યા. પજ...પજ...મેં જાગમ શું રંગાનું? “ત્રુસો જાવન!!”

થયું! મારું વિચારો જન્મ થયા અને તે વખતે હું કર્યાં કમો છું તે મારા મમજામાં આજી નડી. મારે જ જી જન્મ્યક, રૂજ જાવા લગ્યો આ જાગી ને. કલાકે જાગીજ નં રો બે.સાજ જતો દરો કેટલોક વખત પડી નંજરો પૂ. થયા અને કલાકે અદર ચાલ્યો મો. રિય વંચક! મારી-શામનીય રિયનિટી તુંજ કદાગા કરી છે. જારંવાર જાવસાથી જેતું મિત દષ થયુ દરો તેનેજ મારી આ રિયનિટી થિય માજરૂ દેખાશે. હને હું તોજી તંક કે નરિ? મને તેટલુ પડુ મન રિયજીજ છે! દષ પેજી મને આજા દરી કે હાથ રૂપો નંજર મે સંભળ્યો પણ નડી હોય.

મારો રિયર મગ મનમાં આવનાં પા રિયજીજ બોર્ડ જ્ઞાદાર પડે ત્યાં સુધી મારે ચે.બુ એવો કલા કર્યો. સુમારે દષ મિનિટ જદ બોર્ડ જ્ઞાદાર પડ્યુ. હું પડા મારી કરી બોર્ડ નજીક મરો, અને રૂકે કલ સમાં નજીક જોવા લાગ્યો, પણ બોર્ડમા મારો નંજર નડો. તોજ મને ચમર જાવા “દષ.” હું એક જાગી બેગી મરો. જ્યાં જેડુ ત્યાં અને શુ દેખાપી જન્મના મરિ જન્મરૂ.

હું પાડો કરી રીતે ધેર ચાલ્યો એ હું સમજ થાયો નડો. મારા કહેલ નંજરોજ મારો માજી તથા પતી ધજાંજ મગમમાં. તેઓ કંઈપણ ન બોધન પે ન પેનાને કામે લગમ. હું પણ જાગના સન વગા સુધી મારા બે.સામાંજ બેગી મરો. મરૂ મરૂ માજી

વાગે પ્હીતી પ્હીતી મારી પ્હીતી હાર દિપાડી
મારા ઓરડામાં આવી. મારી એવી ધુન્ધ
હતી કે આ વખતે કાંઈએ મારી પાસે આવતું
નહીં. મુશીલા અન્દર આવી તે વખતેમેં મારું
મુખ મીઠું બાલુએ ફેરવ્યું. તે મારી નજર
આવી અને ફેરવેલ સમય હળી રેલી. અમે
બંને 'આપજ રહ્યાં' તો ! આખર મુશીલાએ
કહ્યું:—“આમ ક્યાં સુધી ખેરસી રહેશો ?
આલો ! આપણે ચોપાદી તરફ ફરવા જઈએ.
સંમુદ્રના કાંઠા પરનથી તમારું મન શાન્ત
થશે. ગાથો ને ! ઉઠો ને ! હું કપડાં બદલીને
આવું છું.” હું મારી શય્ય દ્રષ્ટિમાં તેના તરફ જોઈ
રહ્યો તો, તે શું બોલે છે ? કોને કહે છે ?
વિચેરે હું કંઈપણ સાંભળી શક્યો નહીં. એવી
મારી રિયલિ જોઈ મુશીલા ગમરાઈ; પણ
ત્યાં કાંઈ પણ ન બોલતાં અને હાડી કપડાં
પહેરાવવા લાગી. હું પણ તે ને પ્રમાણે કહેતી
તે પ્રમાણે શુપ્તશુપ્ત થઈ ફરતો હતો. હું કપડાં
પહેરી રહ્યો એટલે તે કપડાં બદલવા ગઈ,
અને ત્યાંથી આવ્યા બાદ અમે બંને સંમુદ્રપર
ફરવા ગયાં.

(૫)

આ સમયે રહાડા સાત વાગ્યા હતા.
તરણ સ્ત્રી-પુરુષોને આ સમય ધીર જવાનો
હતો. અમે અનિરાડના બાગમાં ગયાં. મુશી-
લાએ મારો હાથ પકડેલો હતો, અને મારો
જંબાર પોતાના અંગ પર રાખેલો હતો.
ધારી રાત્રિ હોવાથી અમારી બાજુએથી
પણ મધું અને કોણ આપ્યું એ અમે
તજી શકતાં નહોતાં. એવી રીતે ચાલતાં
પાછાં અમે મનીસ્લાઈન્સ રેલવેની જવા
બાજુની બાજુએ સંમુદ્ર કાંઠે તાન થઈ અને
મેકાંત એવી એક જગ્યાએ એક બેન્ચપર બેઠાં.
મનને જોઈએ તેવું એકાન્ત મગજાંજ અને
હાર પ્રેમી પાત્ર મારી પાસે હોવાથી મારું
કેળાજી કંઈ મીઠામ મરાઈ આવ્યું. મુશી-

લાનાં પ્રશ્ન: રથળ ઉપર મારું શીર સુધી, હું
એક ન્દાનાં બાળક પ્રમાણે ફરકે-ફરકે રહ્યું
લાગ્યો. મારાં આંસુઓથી મુશીલાનો સાથ
બીંબી ગયો. મારાં મસ્તકને પોતાના બોલામાં
લઈ તે અત્યંત પ્રેમથી મારાં મુખપર તેના
કોમળ હસ્તને ફેરવા લાગી. પછી શું ? મારાં
સર્વ દુઃખોનું પાણી ધઈ તે બચકે બહાર
પડવા લાગ્યું. મનુષ્યને જ્યારે દુઃખનો ફટકો પામે
છે, ત્યારે તેનું અંતઃકરણ ધણું મૂક બને છે.
એવે સમયે પ્રેમીમનુષ્ય પાસે હોય તો તે
દુઃખથી તેનો જીવ ગભરાતો નથી. પુરુષ કરતાં
સ્ત્રીનું હૃદય વધુ કોમળ હોય છે, તીવ્ર દુઃખો
પુરુષ સદન કરી શકે છે, સ્ત્રી તે સદન કર-
વાને અશક્ત છે. પણ ફેટલીક વેળાએ સ્ત્રી
સદન શક્તિ પુરુષ કરતાં વધુ બળબળ હોય
છે. પવિત્રી બધાં જ માંદગીમાં તેજ સ્ત્રીની
સદન શક્તિ પુરુષનું દુઃખ ઓછું કરે છે. એવી
વખતે તે પોતાનાં પ્રકૃતિ સ્વાસ્થ્ય તરફ
લેસ. પણ લક્ષ આપતી નથી. રાત્રિની રાત્રિએ
જાગણ કરી સ્ત્રી-પુરુષની સેવા સંપૂર્ણ કરે છે.
પતિ ને ઉપાગથી સારા યાત્ર તે ઉપાય કરવાને
તે ચૂકતી નથી. મુશીલાએ તે વખતે મારું
ને શાન્તવન કર્યું તે કોઈનાથી ઘણું સારું નહીં.

“પરીક્ષા આપણું આયુષ્યનું ધોષ નથી.
“Examination is not a question
of life and death” પરીક્ષા પસાર કરી
એટલે જીવનની સફળતા યમ, અને નાપાસ
યમપ તો જીવન-વ્યર્થ ગયું, એવું મારું
સમજતું નથી. પણ એ પણ હજી સિવાય
રહી શકતું નથી કે આ વીસમી સદીમાં
પરીક્ષા પસાર કર્યાં સિવાયનો મનુષ્ય આગળ
આવી શકતો નથી. વિશ્વવિદ્યાલયમાં શિષ્યો
વિદ્યોનો મનુષ્ય અમે તેટલો. વિદ્યાન હશે તો
પણ તે શિષ્યના તરફ કાંઈ જોઈ નથી.
મુશીલાએ પ્રેમાંગ રસે કહ્યું.

પંદર વીમ મિનિટ સુધી મેં એક અર્થમાં આંસુ ખેરવ્યાં. “અરે! આ શું?” મુશીલા બોલી ઉઠી. “કેટલું દુઃખ તમે ખાતી લેશો?” આવી રીતે તો તમારું માથું દુઃખશે! તમે જ્યારે આમ કરશો ત્યારે હું શું કરીશ? પરીક્ષામાં તમે નાપાસ થયા પછી તમારું નહીં જ કંઈ નાપાસ થયું નથી. તમારું મુખે હું સુખી અને તમારા દુઃખે દુઃખી. ક્યાંય પછી આપણે સુખી સુધી રેડતલી પાછા અત્યંત મુખ સંતોષથી કાળ નિર્ગમન કરીશું. શું પુનઃ પરીક્ષા આપી શકતી નથી? સર્વ વાત પડતી મુશી નિયામમાં નોકરી લેવી અને નોકરી મિત્રાવનો ટાઇમ અભ્યાસમાં ગાળવો. ધરતું સર્વ કાર્ય હુમાની બંને કરીશ. જેટલે ચોક્કસ ખર્ચમાં આપણે આવી ગીતે આપણે શુદ્ધ સંસાર ચલાવી શકીશું જુઓ આ શું? પુનઃ આપની સહુ જેમાં પાણી મુશી આપણું. તમને મારા સમ છે જો તમે જરા પણ દુઃખ તમારું અંત કંઈક લાવો તે! !”

મુશીલા જેમ જેમ બેસવા લાગી, તેમ તેમ મારું હૃદય વધારે બદાઈ આવવા લાગ્યું. અદા! પણ તેના કેવા પ્રેમાળ રુપેડો! પછી તેજ રુપેડો મારા હૃદયને વિષતા હતા. મારાં ધરતી રિપતિ મારા ચર્ચ સમક્ષ આવીને ખસી યશ! ધેર મારો તાર ન ગયો જેટલે મારાં ખડેન, શાઈ અને માથુશીને કેટલું દુઃખ થયું હતું? તેનું કલ્પના મિત્ર મારી દિલ સંદેશ મેં જોયું! પુનઃ પાસ થશે જેટલે આપણી મુદ-રિપતિ સુધરશે, અને આપણે સુખી થઈશું એવી આશામાં રહેલી મારી માથુશીને એકદમ તિરાસા યશે. વિગેરે વિગેરે તિરાસાથી મારાં હૃદયના બંધો તમાવડ તૂટવા લાગ્યાં. મુશીલાના પ્રેમાળ રુપેડોથી મારી આંખમાં પુનઃ અશ્રુનું પૂર આવ્યું! !

“આ જુઓ! માથું કેટલું ગરમ થઈ ગયું છે?” પુનઃ પુનઃ મારી આંખો લુછતા

મુશીલા બોલી, “આવી રીતે તો આપની પ્રકૃતિ બગડશે. આ વખતે નદી તે આનાં વર્ષ આપ જરૂર પામ થશેજ, એવી અને આવી છે. નાપાસ થયું એ શું સરમતી વાત છે? ચડે તેજ પડે. તેમજ અને કાંતે કહેના હતા કે ‘હું’ કલાય નાપાસ થાઈને તો હું જરા પણ બે કું લગાડીશ નહીં. તો પછી તમેજ શા માટે આમ કરો છો? તમારું સર્વિશ્વ પર અવગતી રહેનારી હું, તો પછી તમારું દુઃખ જોઈને મને કેટલું કષ્ટ થયું હશે તેનો તમારે વિચાર કરવો જોઈએ; ધરના દરના કારવના તમે, તમને દુઃખો જોઈને આપણાં સર્વિશ્વ અંત દરજ્યામાં કષ્ટ થયા મિત્રાવ, રહે! ઉવડું તમરે તો સાચુછને ધીરજ આપી જોઈએ, આવી દુદાવરમાં તમારા સિવાય તેમની નહીં બીજી કોઈ છે કે? તમે નાપાસ થયા, અને તમારું સર્વિશ્વ ધુમ્માં મળ્યું, અને આપણું કષ્ટમય જીવન પૂર્ણ થયું નથી એવું જ્યારે છે, ત્યારે તમારે તે કષ્ટમય જીવનની રહામે થવું જોઈએ અને તોજ તમને સંપાધન યશે.”

મુશીલા મુશીલાનાં આ બાપજીથી મારાં હૃદયને શાન્તિ થઈ, હું હીને બેઠો થયો. મુશીલાએ પોતાના પાસવથી મારું હૃદય મુશી નાખ્યું, અને પાન નાંખવા લાગી. કેટલોક વખત ગાદ મારું મગજ શાન્ત થયું, અને હિતિ જાગૃત થઈ. મુશીલાનાં તે શાન્ત, રમણીય અને આનંદી મુખકમળ તરફ હું જોઈ રહ્યો, અને આવી સુચારી સંકલ્પ-ચારિત્રી અને ઈશ્વરે આપી છે તે બાદ મેં તેને સોંપેલા કંઈક વાદ, આપ્યા અને તેનો અભાર માન્યો. આ સંકલ્પો અત્યંત મુદ્દ થયેલાં મારાં હૃદયને કંઈક બનાવી પુનઃ પરીક્ષા પાસ કરવા અને મુશીલા મુશીલાઓ કહેનાં બોલો,

“સુશીલા” એ ગ્રેમમાં ઉત્તરાધ જવાં
હુએ દહું. “આ તું જોએ છે કે કોઇ
સ્વર્ગ દેવતા ? ખરેખર હું બાળ્યવાન છું
કે તારા સરખો અને જન્મનો સાથી મળ્યો
છે. ચાલ, હા ! હવે આપણે ઘેર જઇએ.” તે
વખતે રાત્રિમા દંડ વાગી ગયા હતા, અને
સમુદ્રપર ફરવા અગ્નિનારાં સર્વે પોતપોતાનાં
ઘેર ચાલી ગયાં હતાં. સર્વજ્ઞ શાન્તિનું સામ્રાજ્ય
હવે ધીમે ધીમે ભય ભય કરનારી લોકલ
ત્રેહનોજ માત્ર આ શાન્તતાનો ભંગ કરતી હતી

પ્રિય વાંચક ! હાલ હું પહોંચેર થયો છું
અને સુખાધમાં એક સારા પગારની નોકરી
ઉપર છું. મારી રિથ જતનીની પ્રેમાળ અને
ઉત્સાહજનક વાણીની અને સુક્રિતી હું પુનિ-
વર્સિફીનો યાત્રા પૂર્ણ કરી શકું.

કુર્ષ્ટ પરિસ્થિતિની નજમમાં પૂર્ણપણે કોઇ
પણ અણસ ધુન્ધાયો એટલે તેની ઠક્કિવેક જુદી
ઠેકાણે રહેતી નથી. એવે વખતે તેની તે જુદિને
ઠેકાણે ન્યાવનાર કોઇ પણ પ્રેમજ અને વિચારી
માણસની જરૂર હોય છે. એવા વખતે એમાં અતુ-
ભના અભાવે વખતે દુઃખી મનુષ્ય આત્મહત્યા કરી
બેસે છે, અને એવાં પુણજ ઉદ્ધરણો આપણે
જોયાં છે અને સાંભળ્યાં છે. દમ્ભેશાં કુર્ષ્ટ
પરિસ્થિતિમાં સક્રિવેક જુદી જાન રાખવી
અને સંકટની સામા વજા ‘ફીર લાદેજે’ એ
સૂત્રને ધ્યાનમાં રાખી પુનઃ પુનઃ પ્રયત્ન કરી
મશરૂ બનવું.

“સેવા સદા” } અમ્બેડકાર અવરામ-
સુરત. (આવા.) } ભાઈ દેશાઈ.

અમ્બેડકારની રાત્રિ છે, પણ કેવી રાત્રિ ?
અન્દ્રમાં અને તારકમણ વિનાની !

બોલતી ગાય.

કતલ ખાનામાંથી પાછી જીવતી નીકળી.

બંબાલી પત્ર તા. ૧૬ મી માર્ચના અંકમાં
જણાવે છે કે ફોર્ટ વીલીઅમ લગતા ૧૨મી
જાહાંગના કતલખાનામાંથી ગળા રાતીવારે સવા-
રના કોડાનું એક મોટું ટાળું એકઠું થએલું
જેવમાં આવતું હતું અને ‘બોલતી ગાય’
વાળો શું બનાવ હતો તે સંબંધી તેઓ
નીહાંગતા હતા. એમ કહેવાય છે કે એક
ધરમ ખાટકીએ ત્રણ આપેની કતલ કરી હતી
અને ચોથી ગાયને બ્રેક પેર મારી હતી.
જેવો તે ખાટકી તેની ઉપર છરી ધુકવા
જતો હતો તેવું જ ગાયે તેની તરફ જોયું અને
નવે પ્રભાણે પ્રુદા શબ્દો બોલાતા સાંભળ્યા
હતા કે:—“મને મારતો નહીં” ખાટકી અને
તેના મહર્જશ આ સાંભળીને રતબ્ધ બની
ગયા હતા. તેઓએ ગાયનો વધ કરવાની ના
પાડી અને આ વાત ત્યાં ફેલાઈ તેથી ધરકરી
સરખંટ જે તે વખતે હુડીપર હતો તેને
ત્યાં આવવું પડ્યું હતું, અને શું બન્યું હતું
તે સંબંધી તેણે તપાસ કરી હતી. ખાટકી
એ બનાવનું વર્ણન કરી સંભળાવ્યું હતું,
પણ તે વાત જુદી છે એમ કરીને તેને પોતાનું
કામ બળવવા દુકમ કર્યો હતો. ખાટકીને
દુકમને તાણે થયું પડ્યું. પણ જેવો તેણે
ગાયની ગરદન આગળ ધરેા ધર્યો કે નીચે
પ્રભાણેનો મોટો અવાજ સંભળાયો:—“બોલકી
કસમ નહીં મારના.” (પ્રુદાની કસમ છે તું
મારતો ના) જેઓ હાજર હતા તેઓને મણીજ
અન્યથાની લાગી હતી અને એવી લોક વાયકા
સંભળાય છે કે તે ગાયનો વધ કરવાને બદલે
તે ફોર્ટ વીલીઅમના કિલ્લામાં પાછો લાવવામાં
આવી હતી.

ધોળકાના સુવિખ્યાત વૈદ્ય જાહરભાઈ જીવણભાઈની

રામબાણ દવાઓ

૩૦ પ૦૧નું ઈનામ,

૩૦ પ૦૧નું ઈનામ,

શુક્રસંજવની ગુટિકા

જવરહર—ગુટિકા.

દરેક માણસ સમજે છે કે ધાતુની મજા-
જીવીયોજ શરીરની શક્તિ અને મજાજી કા-
યમ રહે છે, આવી જીવનરૂપ ધાતુને કોઈ પણ
કોઈ હાલ કે અનિયમીત રીતે ગેરકપાયેમ કર
વાથી શરીર નિર્મળ થઈ જઈ કમલર, વાસાનુ
દારવુ, ચહેરાનું રીકું પડી જવુ. જાનતણ
આની નમજાઈ, થોડી મહેનતે વધારે થાક
લાગવો, મગજનું ખાલી પડી જવુ, બેચેની,
કામ કરવા ઉપર કટાણો, હોનરીનો મિગાડ,
માદ્યકતવુ કમી થવુ, ઉપરમ, ક્ષય, આસ
વિગેરે વિગેરે અનેક રોગો ઉત્પન્ન થાય છે.
તેનો અને તે સિવાય ધાતુ મિગાડથી થયેલા
તમામ દરોગોના નાશ કરી શુક્રસંજવની ગુટિકા
કાયમનુ સુરક્ષત બને છે, તેમજ પાચનશક્તિ
ને સુધારી દરવને સાફ સાલી કોઈ પણ રસેથી
જતી ધાતુને અટકાવી ગમે તે કાળુથી પ્રાપ્ત
થયેલી નામઝોનો નાશ કરી શક્તિ અને
વિધેને વધારી શરીરને મજાજીત કરી પરિપૂર્ણ
મર્દાઈ બની જાય છે તેનો સુખ્ય ગુણ છે. હતા
કોઈ સખમ માખત કરી આપશે કે શુક્રસંજ
વની ગુટિકામા શક્તિ અને વિધે વધાવવાનો
ગુણ નથી તો તેને ૩૦ પ૦૧નું ઈનામ
આપીશુ

અમારી જવરહર ગુટિકાથી દરેક જાતના
તાવો ન જાય તો વીધેલા પેમા પાછા આ-
પીશુ અને ચોથીજો તાર નથી જતો એવુ
સાચિત ગનાગે રૂ ૫૦૧નું ઈનામ આપીશુ
ગાળી દરની હળી રની દી ૩, ૧-૦-૦
તાર મહેનત.

ધાતુપુષ્ટિના ૧૦૦ માર્ગોસાખત
અને અવન ૧૦૦ ને શરીરની
પાચમારી કરનાર ૨૨ ૧૦ તેવી કુટોપો
માથી ગુપ્ત કર ૧૦૦ એક આચા
મિત્રની ગજા સારે છે અને તક રતી સાથે
સાફ આચુપ, ઉપદા વિચાર અને સંપૂર્ણ સુખ
મેગાવાના અખુ સાધનો જતાવે છે તે સી-
વાય આગરે સ્વહસીર દવાગોની સચુર્ણ મા
દતી મે છે ફક્ત એક પાસ્કે કાર્ડ લખ-
વાથી તદન મફત મોકલવામા આવે છે
પરમિઆની અકસીરે દવા.

આ દવા ગમે તે કાળુથી થયેલ અને
ગમે તેટલી મુદતના તેમજ મર્દ પણુ જાતના
પરમિવાનો જડજગમાંથી નાશ કરી તન્દુરતી
સાથે તામ ત આપે છે અને થતી બજતતા,
ચાલતું પર, (રસી) સાધનો અને પેદુને
દુખાગે, કમલર, નિચેની ગામો થતી પીડા,
પાતળી પેલી ધાતુ, દીપે દીપે આવતો પેચાગ
ઉપરના સામનો સોજો, પગેરે દરો અને આ
મિગાપ પરમિવાથી થયે તામમ દરોનો દુક
વખખમા નાશ કરી આગેની નિર્મળતાને ફર
કરી શરીરને શક્તિ આપે છે

કળી ૧ની દીમત રૂ ૨-૮-૦

ગાળી ૧૫૦ ૧ની ૧ની દી ૨-૮-૦
તાજીથી થાય તિહો
ગમે તે કાળુથી નરમ પડેની ગુપ્ત આ
ગી રોગ ઉપર આ તીવાનો નાદેસ કરવાથી
કરીથી ટકાર જની રોગની કમજોરી દર થાય છે
દીમત રીશી ૧ના રૂ ૨-૮-૦

અમારી દરેક દવાની માહિતી મટે ધાતુપુષ્ટિ નામનુ પુસ્તક મગારી વાચો
વૈદ્ય જાહરભાઈ જીવણભાઈ આરોગ્ય વર્ધક આપધાલય-સુ ધોળકા—(શુક્રસંજવની ગુટિકા)

કલકત્તા અને મદ્રાસના આયુર્વેદીક મહર્ષિનાં ચોનાના ચાંદ મેળવનાર.

શાસ્ત્રોક્ત દેશી દવા બનાવનારા.

અંકુ રામાચુટકલ વર્કસ,
એલેક્ઝાન્ડ્રી રોડ, મુંબઈ.—

મંદાગ્નિ વરિ.

પાચનશક્તિ નબળી પડી ગઈ
હોય. કમજબત રહેતી હોય માને
Dyspepsiaનો અકરીર છલાજ.
ના રતલની ખાટલીની કીમત રૂ. ૧.

અયવન પ્રાશાવલેહુ છવન.

શરીર અને મગજને ખરેખરી
સાફત આપનાર આ ઔષધ સગમ
દિંદમાં પ્રસિદ્ધ છે. અમારી બનાવટ
કેવલ શાસ્ત્રોક્ત છે.
રતલ ૧ની ખાટલીની કી. રૂ. ૨૫

સેન્ડોનું સામર્થ્ય અથવા અપરિમિત આપબળ.

હોકતી મોટર શેકવી, છાતીપર દનના હીલાબના વજનનું ધારણ કરવું, વોજળી
માફક કુદાવતે શરીરે હવામાં રવેચળચાર કરાવત કરવી. એ સંબંધે શરીરમાં
સામર્થ્ય હોય તોજ બની શકે છે. અને એવું ખણુટ બળ, દ્રઢ મન અને
ચમુકદાર સામર્થ્ય મેળવવા

મદનમજરી ગોળીઓ.

એકી અવાજે દુનિયાંની દરે દીશાએ વીહાર કરી રહી છે. આ ગોળીઓ રોગીને રોગ
મુક્ત કરે છે અને નિરોગીને અણુટ બળ આપે છે. નસોની કમજોરી, ધાતુ ક્ષીણતા, ધાતુનું
તીવ્ર પાતળું પડી જવું, લોહીનું કંકજવું, અપનો, અઝગી, મંદાગ્નિ વીગેરેનો જ્વેત જ્વેતામાં
નાથ કરે છે. લોહી વધારી શરીરને રૂઝવુદ બનાવે છે. વીર્યને ઘટ્ટ બનાવી રાધ પશુ રસને
જાતુ અટકાવી શરીરને સેન્ડો માફક-દ્રઢ ચીરજીવી અને હાસાહી બનાવે છે. કી. ગોળી ૪૦
ની રૂગીને રૂ. ૧, મોટું કપાટલોટ મફત મળે છે.

રાજવૈદ્ય નારાયણજી કેશવજી.

લેડ ઓફીસ જામનગર—કાઠીયાવાડ

જાન્ય નં. ૧૮૧૧ પ્રાણાપદેથી હેડ મંબઈ.

તાવની રામબાણ દવા.

રૂ. ૧૦૦ ઈનામ.

કોઈપણ જાતનો તાવ અમારી દવાથી ના ઉતરે તો પૈસા પાછા આપીશું. એથીજો તાવ નથી ઉતરતો એવું સાબિત કરનારને રૂ. ૧૦૦) ઈનામ આપીશું હળી ૧ ની કિ. રૂ. ૧-૦-૦ ખાસ પરેજ નથી.

શક્તિ મજબૂત.

શક્તિ મજબૂતના શક્તિ લાવવાનો અને વિચિત્ર વધારવાનો શુભ નથી એવું સાબિત કરનારને રૂ. ૧૦૦) સો ઈનામ આપીશું. શરીરના તમામ અવયવો મજબૂત કરી ધાતુના તમામ દરદો મટાડે છે. હળી ૧ ની કિ. રૂ. ૨-૮-૦ પરેજ નથી.

ધાતુ વિકાર.

સમકર દરદોથી બચવું હોય અને તમામ દરદોની દવાથી માહેતગાર થવું હોય તો એક પસાતું કાઢી લઈ ધાતુ વિકારવું પુસ્તક મફત મંગાવી લેવું.

વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કલ્હાનજી

મુ. ધોળકાં જી. અમદાવાદ.

નવું પવિત્ર કેશર ।

પૂર્વન અને ઔષધિમાં ઉપયોગ કરવા યોગ્ય, રૂ. ૧૧ લો. ફૂન અને નમુના મફત, પ્રત્યેક
મ્યાનમાં એન્ટી બેક્ટેરિયલ છે. અસરકારક રસુરો રૂ. ૩૫ શુદ્ધ શિલાજીત ગા અને સુરભ મર્મરો
રૂ. ૩ લો. અગુની દિગ રૂ. ૨૧ અને સુપ્રીમિત ચાલકર રૂ. ૨ ર.૧૮.

પતા-કાશ્મીર સ્ટોર્સ, નં. ૨૬, શ્રીનગર.

ખાટલીવાળાની અકસીર સ્વદેશી દવાઓ.

હિંદુસ્થાનના હુત્તર પ્રદેશોમાં રાંતાના તથા રૂપાનાં ચાદા મળેલા છે
એલેક્સીઆના તાવ, પ્લેગની શરૂઆતમાં લેવા માટે

ખાટલીવાલા ઝગ્યુમીક્ષર તથા ઝગ્યુ પીલ્સ કી. રૂ. ૧.

ખાટલીવાલાનું ખાલામૃત—ખાળકો તથા આશકો માટે દૈનિક કીંગત ૧-૦-૦.
ખાળ વખણાવકી દવાઓ-ખાટલીવાલાની અસરકારક વીનાઇનની ટીકડીઓ, એક
અને બે ટ્રેનની દરેક શીશીમાં ૧૦૦ ટીકડીઓ. ઝગ્યુમીક્ષર (નાની) આઠ આના.
કોલેરોસા—કોલેરા, સંક્રમણ અને ઉલટી માટે કીંગત રૂ. ૧-૦-૦
દંત મંજન—કી. ૦-૪-૦. દૈનિક પીલ્સ-નળનાથ અને ધાતુ માટે. કી. રૂ. ૧-૮-૦
ખસ અને ફાલ્ગનો મલમ કી. રૂ. ૦-૪-૦. હિંદમાં કોષ્ઠપલ્લુ જગાએ મળે.

ડા. એચ. એસ. ખાટલીવાલા સન્સ એન્ડ કંપની લીમીટેડ.

વરલી લેબોરેટરી, -મુંબઈ.

Dr. H. S. Batliwala Sons & Co. Ltd.

Warli Laboratory-Bombay.

તારુ ઘિનામુ—ખાટલીવાલા, વરલી-મુંબઈ.

કયાં ગભરાયા ? અરે શું હીસ્ટીરિયા !

વાયુ મુકતા.

કી. રૂ. ૪-૧૦-૦ પેાં જુદું.

હીસ્ટીરિયા-મૂગી-ટ્રેક્ટર કે વાહ; તને લીધે મોઢામાં ફીણ કે લાળ આંકડી-તાણ-
જેંથ કે કંપણી, હાંત બંધાવા, ચાસ રૂપાયો, આંખા ધરડાવી ચારીરે ચીત, પેટમાં
ફૂંખાવો, અને બેશુધ, ઈચ્છાદિ લેમજ કેટલાકને ચિત્તજનક ઉન્માદ કે ઘલેમછા
વવાથી બકવું, રડવું, કુટવું, નાસવું, ધુણવું મુગાપણું લેવામાં આવતા, રક્ષામતા
કુશળતા, લાઘવું, ઇંડો લક્ષણોવાળા નવા કે જુના હીસ્ટીરિયા ઉપર રામખાણ
છે, દવા વનસ્પતિની, રુદ્ધીનાની, પચ્ચ નહીં. ઉપયોગ કરવા ખાતરી.

બચ્ચાંની કાંકણી કે કીટ અને આમળ તુર્ત બંધજ કીંગત રૂ. ૦
૨) પેા. જુદું. ૦માયામ કળાશાસ (સરીર ઠંઠવાણી) માટે કસરતનાં ૩૫૩
ચત્રવું કીંગત રૂ. ૨) પેા. ૦)ન્ન દેશીનામુ-નામું ચિખવાનું, ઈલાકામાં ટેક્સ
જુક-કી. ૦)ન્ન પેા. ૦)-

છગનલાલ લલ્લભાઈ શાહ, દેશીનામુવાળા વીબેપુર-(વડોદરા)

દરેક જાતનાં દાન આપવાનું સુપાત્ર સ્થાન

હિંદુ અનાથ આશ્રમ નડીયાદ.

આખા હિંદના હિંદુ જાતીનાં અનાથ બાળોને
પાળવામાં આવે છે. વ્યવસ્થા માટે જાહેર -

પુરૂષોના ઉત્તમ અભિપ્રાય મળેલા છે.

દરેક જાતનાં દાન લેવાય છે-દરેક દાનની પાવતી મળે છે-વસ્ત્રદાનની
જરૂર છે. દાન કરવાના દરેક પ્રસંગે આ અનાથોને યાદ કરવો.
અનેકંઈ પણ રકમ દાન મોકલી પેલા ભવનું ભાથુ બાંધી લેવો.

૨. ૨૦૦) માં દર વર્ષે એક દિવસ દાતાના નામથી મોજન અપાય છે તથા
આરસની તખ્તીમાં નામનું સ્મરક રખાય છે.

૩. ૨૫) માં જો દાન અપાય છે-રોપર્ટ પર નામનું સ્મરક રખાય છે
એક રૂપીઆથી વધારે દાન આપનારાના નામ વારસીક રીપોર્ટમાં પ્રગટ થાય છે
દાન મોકલી રીપોર્ટ મળાવો-દરેક જાતના દાનની જરૂર છે.

મંત્રી—

હિંદુ અનાથાશ્રમ,

નડીયાદ.

અમૃતબિંદુ

૨૯૭૨૨૬-૧૦-૮૪૧-૫૦

સઘળા પ્રકારનો દુખાવો, લઙ્ગા, સંધીવા, સ્ત્રુજ, ચુક, ઉલટી, ઝાડો, મરડો, ઠાલેરા, અશ્વત્થી, અજીર્ણ, ખાંસી, દમ, સળેખમ, સરદી, માથાનો દુખાવો, દાંત કે દાઢતું કળતર અવાળુનો દુખાવો, મોંમાંથી દુર્ગંધ છુટવી, મળત્ર આવવી, ખાટાં કે તીખાં ઘચરકા, કાનતું પાકવું, પડે બેઠવું, આંખો દુખવી, શરીરે સોજા આવવા, ઘા લાગવા, ઘસાર પડવા, હાથ પગમાં ચીરા પડવા, ઘાતુ પાકવું, ઘામાં જીવ વા, રાંઝણ, નાસુર, પીન્નસ, સુરતી, ગેમેની, નળજાઈ, નોમદાઈ, હરસ, પ્રમેહ, ચાંદી, વિસ્ફોટીક, બરોળ, આંડવૃદ્ધિ, મદરરોગ કેઈ પણ જાતનો તાવ, વાળો, ન્હાર, વિગેરે અનેક રોગ આ એકજ દવાથી તરલાલ દુર થાય છે, વળા મમરી, મધમાખ, વીંછી, વિગેરેના ડાંખ ઉપર આ એક જાદુઈ દવા છે, માંકડ મચ્ચર, વંદા, કરોળીયા, કસારી ઉપેઈ વિગેરે તુક્ષાનકારક જાંતુનો નાશ કરે છે.

સખતમા સખત માથાનો દુખાવો માત્ર એકજ મીનીટમાં દુર થઈ જાય છે. માત્ર પેટની ઉપર ચોળવાથી પણ પેટમાંનો દુઃખાવો મટી જાય છે પવન છુટવા માંડે છે. અને બાદી-બદ્દજમી દુર થાય છે. દાંત અને દાઢતું કળતર એકજ મીનીટમાં શાત પડી જાય છે. વીંછીના ડાંખ ઉપર તેને તેનો અમલદાર જલ્દીકીક જ છે. ઉચામાં ઉંચી જાતનાં કેઈપણ પેનકીલર કરતાં અમૃત બાંદુ ઘણી ઉંચી મેંચ કે દાંપણી દવા છે. વિલાયતી દવાની દરેક દુકાન ઉપર તે વેચાય છે. હાલમાં તેની આવો, અને બેશુધ, ઇસ્યાદિ તેમજ કેટલેસાગે છે. છ શીરીના રૂ. ૮) પોસ્ટેજ માફ વાધી બકવું, રડવું, કુન્ડવું, નાસવું, ધુણવું, શાત, લામવું, ધો લાલોવાળા નવા કે જુ કે, દવા વનસ્પતિની, મહાનાની, પખ્વ નહીં.

બચ્ચાંની કાંકણી કે કીટ અને આમ

૧) પો. લુદું. વ્યાયામ કળાશાસ્ત્ર (શરીર અમૃતબિંદુ' સ્વાક્રીસ.

પતનું કીમત રૂ. ૨) પો. બેં દેશીનાચુ

ચુક કી. બેં પો બેં

નડિયાદ

છમનલાલ સદાગાધ શાહ દેશીનાચુ

શ્રીમંતોના સુખનું સુધન.

આજકાલે ગરીબ તેમજ તરગરના સુખનો હેતુ યોનાનો જનભાવ અને કૌમતી ઓચ વિષય, પુત્ર્યા, લકમ, મેળ, ધાડપાકુ તેમજ ભયકર આગની ધાસ્તીથી રક્ષા કરવામા મમા એકા છે જ્યા સુધી તેતુ સતોપકરક ગમણુ નથી થકુ સમુત્પાસુધી જીવન દીલકુલ એન પડતુ નથી એવો કયો મુખો દસે કે તેના ઈસાજ દે તા છતા આપતા કપાશે ન દે

સુ. ૧૭. શ્રીમેત્રી બનાવવાના ધણા કારખાના મ ક છતા અસા મોટા હાલેગમ પલુ સુતવાવા મેસર્સ ટી અમીચંદની ફાયરમુદ નાજેર આ અદી બનાવે મ રૂથુ પમ દીપી પામેત્રી છે જેતુ કારણુ માગ અટવજ ક ક મજાનુ કામ છે અને મધ્યમ દામ છે. દતારા કામતી આમી માટે તામ રજવાકાઆમાત્રી તેમજ પદ્યૌતમ થી ચાદ તેમજ સખ્યા તથે ફરેત્રીકિરો મળેતા છે માટે બના ગૃહરથો ઉત્ર શ્રીજરા જેવા દેખના ખાલી ડોવરા એમો તમાગ એમુલ્લ પેસાનો ભોગ આપતા પહેતા ૦૩૨ અક વખત દતારી દુકાનની સુવામત ફેશો કે જેમી તીજેરીની મરણી માલીની મેવસી થકવ

બીજા કામે જેવા કે તાળા, કો, કચ બેક્ષો પચુ તેવા આત્રીકાપક બનાવવામો ખાર છે રૂથુ ખુતી ફરમા થકુ લક્ષે પ્રાઇસ તીરક નક્ત મોકતી

મેસર્સ. ટી. અમીચંદની કું.

ફાયરમુદ તીજેરીઓ બનાવનાર

૬ કંજીપીક બાગ, -૨૧

ELECTRIC POCKET LAMPS.

વીજબીના દીવા.

- (૧) નાના ગજરામા પલુ રાની રાકાય છે.
- (૨) જગિનનો બીલકુલ ધાસ્તી નથી
- (૩) તેવ, દીરેટ કે દીસમળીની જર પાડીજ નથી.
- (૪) ફક્ત આપ નાચે ખમેક્તોજ જાપકાદાર રાસતી થાય છે
- (૫) જરા પલુ કુબી કે કુમારો થતો નથી કે વાસ આવતી નથી
- (૬) રાત્રીને વખતે ઓસીકા તજેરાખી જરર પ્રમજે કામમા લેવાથ સાજથી સવાર સુધી બીજા દોરા બજતા રાખવાનો કામે ખરે અટકે છે
- (૭) ખસ ખીને ડીસ્ક્રીકટ ફરતા ઓરીમૌરો, જાણુ તેમજ મુલા ફૂ લોમ સરતે મળાજ ઉપરોગી દે કી ૨ રા ૩૫ ૪, ૫, ૬, ૭ અને ૮ ચોરેટ ૮ આર્ત સ્પેમેટી ૩ ૫) સી ગાવિદ એન્ટ મે૦ (એસ) અમદાવાદ

ઉંઝા આયુર્વેદિક ફાર્મસી.

स्थान १८५४

કારખાનું ઉઝા

આન્ય પાટણ.

કાળીઆવાડ સેન્ટર

नारायणसार्त्त

દસમુખરામ

वीरभगाम.

મકુલ્પજ યાકુલિ.

• (၄. ဦးကြီး၊ ၁၂၈၄)

[illegible]

‘नेमि’ यथेष्टा ‘क्षरीरने’
‘नीमि’ न । इत्यत्र नान्वयः

ક્રદંતી અક્ષીસ જેવી અ.

શ્રીક શક્તિ આપે. જિ. વંદ્ય

જાહેરાતોની નવીન નકલો

નાવટેથી આ વાક્યોમાં કોને

वसुधैव कुटुम्बकम् ।

11 31. 70. . . . .

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

1. *U. pinnatifida* (L.) (Fig. 1)

... ..

६. प्रिन्सेस स्ट्रीट, उशव जी-लींग, मुंबई-३,

नपञ्चमः

વિજયીનું દેવાખાનું

કોઈ પણ પ્રકારની વાદ કાયની ક્રિયા સિવાય સર્વ દરદો મટાડનારે ખાતું

સેક્ટો વેલ લાઇટરોની દવા કરી કંટાળેલાઓ માટે અમુલ્ય લાભ.

નવા જન્માનાની મોરારામાં મોટી શોષ વિરુદ્ધના ૨૦. ૧૫૪૪૧૦૧૮૮ સ્ત્રીય રીતે ચતોરનાં-૧૧માં

પ્રમુખો દાખલ કરવાથી તે બજવાન બને છે, અને એમ મુજબથી, પટ્ટી જોડે છે. વિશેષથી

મોદા માણસને જાન્યેણી હજી થતી નથી. ... ૧૮ ૧૫ એ, મેરથેન્ડિઝ પગે નવીન અમેરિકન

अथानेधी दैवो मदायनाइ आतुं आतुं दिहसुयानमां आ ओइय ते, परमात्मना या दृशा

वसना दृष्टीमाने पोताता शम ये. लेका मनाड्या. संपूर्ण - मलाद ३. र. हीना मोठ.

१५५३ अष्टादश प्रभात ६ शोभ ३० शोभ ११ (१५५३)

ડાક્ટર મહાદેવ પ્રસાદ, ઇ. એમ. ડી. એન. ડી. (ન્યુયોર્ક)

२. अद् पासे, तार जोशीस सामे; अमहावाहः

प्रसिद्ध करणार तांना दोसिमराय, दारुमाळ देशात, संतसंग आशीस सोनीरणीमां=गुरुत

મુસ્ત અપારીશ્વા ચઢવા, તામ્રગાંઠી પોણ, લદ્દેમીનારામજીની વાડીમાં આવેલાં 'કેન વિશ્વેશ્વર

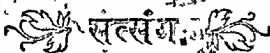
[illegible]

અધિકા પાત્રો પાં

પ્રાંત્ર No B 910

શ્રી ૩

ૐ

સંસ્કૃત

શ્રી કુલ્યસન નિરેધક છવડયા પ્રેમ ૨૬ અને
તીર્થવર્ધક મહા તારકા
પ્રકટ થવું માસિક ૫૪

પુસ્તક ૧૮૫૦
અંક ૬૦

ચેત્ર
સ. ૧૯૭૫

વિષયવાચકમ

વિષય.	૫૪
૧ પ્રાસંગિક નોંધ	૨૫૧
૨ નિરિધ વિષય	૨૫૩
૩-૮ કવિનાઓ	૨૫૫-૨૫૭
૯ દિન વાકી	૨૫૮
૧૦ અનુષ્ટુપ છંદ	૨૬૦
૧૧ જાતીય મહાન મહિમા વિષય	૨૬૨
૧૨ પ્રિન્સ પી. એ. કોપાટગિન	૨૬૪
૧૩ ભોળાઆરાજનો ભડભાઈ...	૨૬૮
૧૪ સાંકળો તે!	૨૬૯
૧૫ વાક્યાવિહાર વાણીમાં વડાજી	૨૭૨
૧૬ કુર્માનું મંદીર	૨૭૪

તની અને પ્રકાશક —

દોલતરાય દાહ્યાભાઈ દેસાઈ.

ચૌનીકળીયા—મુરત.

સાધુચક્રે રૂ ૫-૦-૦.
આલેકે રૂ ૧-૭-૦
વાર્ષિક સિવાજીય

સાધુચક્રે રૂ ૫-૦-૦.
આલેકે રૂ ૧-૭-૦

અત્યંત વીલાસ, અતી મોજશોખ, અને અઘટીત વર્તણુકથી.
શુભાવેલા પ્રજાપાતન માટે અકસીર ઇલાજ.

નપુરકત્વારી તેલ.

આ તેલ શરીરના શુષ્ક ભાગની શીતલ ઘસેલી નસોને લગાડવાથી
ગમે તે કારણથી, ગમે તેટલા વખતથી શુભ વેલા પ્રજાપાતનને નવીન બનતી
ઉત્પન્ન કરવામાં આ અકસીર નીવડ્યું છે. સાધારણ શીથીલતાતા પહેલેજ
દિવસે દુર થાય છે. એકવીસ દિવસના પુરાં સેવનથી છઠ્ઠીમંરે નર્ચીત
થવાય છે. કિમત રૂ. ૫)

મર્દાના પીલસ.

આ ગોળાઓ વીર્ય વિકાર, રક્ત વિકાર, હાથ પગનો દાહ, કમરનો દુખાવો, માંદ
શક્તિનું કમીપણું વિગેરે દરદોને નાપુદ કરીને પામનશક્તિ વધારીને નસોનસમાં નવું બળ
આપી સંસાર સુખ ભોગવવા પ્રજાજનનાં છે, કિમત રૂ. ૩)

દલાલ એજન્સી, કાલખાદેવી રોડ-મુંબાઈ નાં. ૨.

છવન ચ રંગોના શોખીનો અને અમદાવાદના રહીશોએ અવશ્ય વાંચવા લાયક.

રાજનગરનાં રત્નો.

આ પુસ્તકમાં અમદાવાદનાં અગ્રેસર સ્ત્રી
પુરોનોના ૮૧ વૃત્તાંતો અને તેટલી છબીઓ છે.
કિ. રૂ. પાંચ પૌરોજ માફ.

આનંદ સાથે ઉપદેશ આપનાર
કવિતાર્જુનો લકાર.

સુંદર સંગીત.

આવૃત્ત ખીજ-કિમત રૂ. સવા.

આ પુસ્તક શાળા લાઈબ્રેરીઓ માટે
મંજૂર થયેલ છે.

વલ્લભજી સુંદરજી યુગલમાર્ધ રાજકોટવાળા
૧૨, મીટરોડ, પટેલ બીલ્ડીંગ. નં ૮૬
મુંબઈ.

શું તમારે સાચા દેશભક્ત થવું છે

ખરેખરા રાજનીતિજ્ઞ થવું છે? હિંદુસ્તાનનો
ઉદ્ધાર તમારે વરસધી આજીવન શુધીનો
રાજક્રિય તેગજ આર્થિક ઇતિહાસ
જાણવો હોય તો દિવાન બહાદુર રણ-
છાડલાજી ઉચરામ રચિત નીચેના

પુસ્તકોનો અભ્યાસ કરો.

કુરુપ્રિયનોનો પૂર્વ પ્રવેશ આદિ મારે
બાપાર બાગ ૧ થી ૫.

૧ ગ્રેટસિટનનો કિં. સાથે સંખંધ ૧૬. રૂ. ૨-૮

૨ રંગેન અને પોર્ટુગાલ બાગ ૨ ની કિ. રૂ. ૨-૮

૩ નેપરવેન્ડ, લેસેન્ડ, અને ગ્રેટસિટન કિ. રૂ. ૨-૮

૪ સેન્ડવેન્ડ, એસિટ્રા, જર્મની કિ. રૂ. ૨-૮

૫ ક્રાન્સનો બાપાર અને વૃત્તાંત કિ. રૂ. ૫-૦

આ પાંચ પુસ્તકનાં વાંચનથી બાંસત વર્તતી
ખરેખરી પરિસ્થિતિ મળી સાચા દેશભક્ત
થઈ શકશે.

લખો:-શ્રી શારદા વિહાર પુસ્તકાલય.

C/o સસંગ એડિશન-મુરત.

એક નવું સાહસ.

સાહિત્ય પ્રેમી બન્ધુઓ, લાયબ્રેરીના મેઇસ્ટરીઓ કૃપા કરી આ
ગહેર ખખરની નોંધ લેજો.

અમારા તરફથી હાલમાંજ ખોલવામાં આવેલા

શ્રી શારદાવિહાર પુસ્તકાલય
(બૂકડેપો)માં ગુજરાતના દરેક વિદ્વાન લેખકોનાં
તથા દરેક સંપ્રદાયનાં પુસ્તકોનો સંગ્રહ
કરવામાં આવ્યો છે.

તમને કોઈ પણ પ્રકારનાં પુસ્તકની જરૂર જણાતાં એક વાર આ
પુસ્તકાલય (બૂકડેપો)ને જરૂર યાદ કરજો
વધુ માટે લખો:—

શ્રી શારદાવિહાર પુસ્તકાલય.

C/o સત્સંગ એજિસ—સુરત

આપણા દેશની ધાર્મિક, આર્થિક, સાંસ્કૃતિક અને સાંસારિક સુધારણાનું
વિશાળ અને અતુલનીય જ્ઞાન મળવું હોય તો વાંચો
સ્વ. દિ. ૧૫૦ અંબાલાલ આકરલાલ દેસાઈના

ભાષણો અને લેખો.

કે જેની પ્રસ્તાવના

પ્રો. બળવતરાય કલ્યાણરાય શંકરે લખી છે.

અંગ્રેજી ગુજરાતી-વૉલ્યુમ એકેપર પાકું પૃષ્ઠ દિ. ૦ ૨-૮-૦

ગુજરાતી વૉલ્યુમ દિ. ૨-૦-૦

લાયબ્રેરીઓને શોભાવે તેવાં વિદ્વાનોને પણ પ્રિય થઈ પડેલાં ઉત્તમ પુસ્તકો.

૧. રાજયોગી—અને પરમાર ધાત્રી વર્ધા-
દેવ. મા. ૧ લો અને ખીજો (બે પુસ્તક)
 ઐતિહાસિક રસિક નવલકથા, જેની બે વરસમાં
૪૦૦૦ નકલો ખાપી ગઈ છે. કિં. રૂ. ૪-૦-૦
૨. દેવી ખ ગુણવિલાસ લેખકની તેવીજ
ખીજી ઐતિહાસિક નવલકથા કિં ૧-૧૨-૦
લો. તિલકની ભગવદ્ગીતા—કિ. રૂ. ૩
શ્રી શંકરાચાર્ય ચરિત્ર—૨૨૦ ગણિ-
કંઠર હરિદ્વિજ સાસ્ત્રી રચિત, પાકું સોનેરી
નામનું પૃથું, ૩૦૦ પૃથ છતાં કિ. ૧-૦-૦

અનંગ ભસ્મ—નામ પ્રખ્યાત ઉચ્ચ
આદર્શ રજુ કરનાર પ્રો. બેઘનની એક અપૂર્વ
દિગ્દુષ્મની શુદ્ધ ભાવના પોષતી નવલકથાનું
અપારંપર, આદ્યત્તિ ખીજ. અનુરુદ્ધ સાહસલાલ
અમૃતલાલ દવે ખી. જી. પાકું પૃથું ઉંચા
કાગળે છતાં કિ. ૦-૮-૦ પ્રો. બેઘનની પ્રતાપ-
વના વાંચતાંજ નિમિત્ત વસુધ યાપ છે
આ પ્રસ્તુત દરેક ગુદરથે ધરમાં રાખવું જોઈએ.

ગીતાનંદિ—મગ લાખ રચિયાનું પુસ્તક
માત્ર નવા રેડિયામાં.

નીતિ પ્રધાન નાટકો.
જ્યકુમારો વિજય નાટક. કિ. ૦-૧૨-૦
લલિતા દુઃખદર્શક નાટક કિ. ૦-૮-૦
નળ દમયંતી નાટક. કિ. ૦-૮-૦
ગાણાનુર મદમદન કિ. ૦-૮-૦
લેખક કિ. જા. રજીડાકમળ ઉદયરામ.
રામ વિયોગ—કિ. ૦-૧૨-૦
શુકવિ-સમિતિ (એક સુન્દર હારવરસનું પુસ્તક)
કિ. ૦-૪-૦

૨. રા. કલ્યાણનાથ નથુલાઈ જોશી ખી. જી.
તથા.

૨. રા. હરિલાલ માંહેડકલાલ દેશાઈ ખી. જી.
ના ઉત્તમ પુસ્તકો.

રાષ્ટ્રિય પદ્ધતી—રાજદારી પ્રતીતી
અર્થમાં રસ પૂર્વક આગ લેતાં શિખરું દોષ
તો આ પુસ્તક જરૂર ખરીદો—૨૬૦ પાનાં
પાકું પૃથું કિં ૧-૪-૦

સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિ (સચિત્ર) આ ઉંડી
વિલસુરી ખરેખા અંધની તકન સાદી અને સરલ
રીતે ગ્રંથી કરવામાં આવી છે. ઉત્તમ પાકું-ડીંગ
કિં. ૦-૧૪-૦

વિજ્ઞાનની વાતો—આ અંધ પણ તેરશેજ
ઉપયોગી અને ઉત્તમ છે પાકું પૃથું ૧-૦-૦
દેશ દેશની રસમુખ વાતો વિદ્વાનોને પણ એ
દેશ દેશની માર્ગિક વાતો પુસ્તક વાંચતાં
બે ઘડી આનંદ યાપ છે. દરેક ગુદરથે આ
પુસ્તકો ખરીદવા યોગ્ય છે. દરેકની કિં. ૦-૬-૦

રસિક નવલકથાઓ.
મહારાષ્ટ્રીય કથાકુંજ. કિ. ૦-૧૦-૦
પ્રતિજ્ઞા પાલન કિં. ૦-૧૨-૦
પર્યાયુજ. કિ. ૦-૨-૦
અલીદ્વના પરાક્રમો પા. પૃ. કિ. ૧-૦-૦
અદ્યુત આગબોટ કિ. ૧-૦-૦
પ્રેમ પ્રભાવની નવલકથા કિ. ૧-૦-૦
અજ્ઞાત ચક્રવર્તી ગોવેલ કિ. ૦-૮-૦
કુસુમ અને કુંસુદ,
(૨૨. ચોપર્ણનરામ ત્રિપાઠી અને રા.
દયારામ ગીરુખરો પલખવહાર કિ. ૦-૬-૦
સુકતા (ગુજરાતી કાદંબરી) કિ. રૂ. ૩-૦-૦

કવિતાનું ઉત્તમ સાહિત્ય.

દિ. બ. રણડોડભાઈ દિવ્યરામ રચિત કાવ્ય
સાહિત્ય પ્રથમ.

લઘુ સિદ્ધાંત કૌમુદિ—કિ. ૫-૦-૦

રણપિંગળ—આ. ૧ થી કિ. ૨-૮-૦

રણપિંગળ—આ. ૨ થી કિ. ૨-૮-૦

રણપિંગળ—આ. ૩ થી કિ. ૨-૮-૦

વિમલ પ્રબંધ—પ્રાચીન ઐતિહાસિક કાવ્ય.

જેમાં લક્ષી ન્યાતેનો કવિતાસ મળે છે. ટીકા

સહિત પા. ૫૬. કિ. ૧-૪-૦

અનુક્રમણિકા રામાયણ—કિ. ૦-૪-૦

ગોપ કાવ્યો—કિ. ૦-૧-૦

ગુર્જરી માતાને ચરણે—કિ. ૦-૨-૦

અલિચ્છવ કાવ્ય કસાપ—કા. ૫. કિ. ૦-૧-૦-૦

નવા ગુણનાં કિર્તન કિ. ૦-૨-૩

રાજગીત માળા—કિ. ૦-૪-૦

હૃદય પુષ્પાંજલિ—કિ. ૦-૧૨-૦

રાષ્ટ્રીય ગીત—કિ. ૦-૧-૦-૦

મોરકનુ સાહિત્ય—કાઠીઆવાડના ગવાતા

ગોપાલ, કા, સોરકનો સંગ્રહ કિ. ૦-૮-૦

કુસુમ ગુચ્છ—કિ. ૦-૮-૦

પ્રજ્ઞાતર માળા—(ધર્મના વિવિધ પ્રશ્નોનું

સમાધાન પા. ૫. ઉત્તમ કામળ. કિ. ૧-૮-૦

પ્રહલાદ આખ્યાનું નવનીત કિ. ૦-૧-૩

સતેષ સુરતર (પ્રાચીન કાવ્યો અને તેની

ટીકા) કિ. ૦-૨-૦

રા. રા. વાઠીસાલ ગોત્રીસાલ સાહિત્ય

મનન કરવા યોગ્ય પુસ્તકો.

હિત શિક્ષા. ૦-૪-૦

સદૃષ્ટિ માળા ૦-૮-૦

સુબોધ કથામાળા ૦-૩-૦

પ્રાણી દિવા અને પ્રાણી

જોતક વિવેક ૦-૫-૦

મદર્શન બા. ૧ થી ૦-૪-૦

મદ્દુરુ પ્રાપ્તિના ઉપાય ૦-૬-૦

જૈન સમાચાર ગવાવલિ

પાક ૧ થી ૧ કિ. ૩-૦-૦

યુગ્મયોગે ઉપયોગી.

યોગ કોશ્વર (યોગના સાધનો તથા ૮૪

આમનોના ચિત્રો તથા સમગ્રી સાથે) પાકું

પૂર્વ કિ. ૧-૮-૦

જ્ઞાન મુક્તિ વિવેક કિ. ૧-૪-૦

સાંખ્ય દર્શન કિ. ૧-૮-૦

શ્રી ચંકરદિગ્વિજય કિ. ૧-૪-૦

રમુજમાળા કિ. ૧-૪-૦

મોતીની માળા કિ. ૦-૬-૦

નિવૃત્તા વિશે નિવંધ કિ. ૦-૬-૦

મુન પ્રદેવ કિ. ૧-૮-૦

હા બેકા અથેજ શીખતુ છે ? મ. ગવો.

અથેજ વિદ્યુત કિ. ૦-૬-૦

પ્રીયોટ્ટી લેસન્સ કિ. ૦-૧-૬

Saturday talk પા. ૫. કિ. ૦-૫-૦

„ „ કા. ૫. કિ. ૦-૪-૦

રાવસાહેબ મધુવયરામ બળવચરામ હોરા

(રીઝર્વ સળગાવ)ના પુસ્તકો

શ્રીકૃષ્ણદર્શન અને રામાયણ રસમિનુ-

રામ વચ તથા શીમદ જાનવતી

ખરેખર માર્ગિક રહસ્ય કિ. ૨-૦-૦

મહેધર મહિમા—(શિવપુરાણનું

માર્ગિક રહસ્ય) કિ. ૦-૮-૦

મનુષ્ય જાતિનો દમ વિકાસ—સૃષ્ટિની

ઉત્પત્તિ અંબધી અનેક આયોગે આ.

ધારે આકર્ષક વિવેચન કિ. ૦-૮-૦

શ્રીચંદ્રાખ્યાનએક ઐતિહાસિક કાવ્ય ૦-૮-૦

હૃદયવિનોદબા. ૧ કાવ્યનો સંગ્રહ કિ. ૦-૮-૦

„ „ બા. ૨ „ „ કિ. ૦-૮-૦

„ „ બા. ૩ „ „ કિ. ૦-૧૨-૦

કોપનિપદ—સુદૃઢોને મનન કરવા

યોગ સર્વોત્તમ ઉપનિષદ (કિ. ૦-૫-૦

સુવાસિત—એક રમપૂર્વ કાવ્ય) કિ. ૦-૪-૦

પ્રભુ ભક્તિ—પાકું, પૂઠું ગીતક આદ્યકીમ
કિ. ૧-૦-૦

શ્રી પાંચાસી ચરિત્ર—પાકું પૂઠું એક
કાગળ કિ. ૧-૦-૦

અધિ વિદ્યા—અધ્યાત્મ ચક્રિતનો પ્રભાવ
મનુષ્યો હોય તો આ પુસ્તક જરૂર વાંચો.
પાકું પૂઠું એક કાગળ કિ. ૧-૮-૦

શ્રી બુધ્ધિપદ્ધતિ—(અગત્યના બુદ્ધના
ઉપદેશાનુ) કિ. ૦-૬-૦

આત્મ પ્રદીપ—પાકું પૂઠું, એક કાગળ
કિ. ૦-૮-૦

ઓતર જીવન—કિ. ૦-૮-૦

મરણ અને મરણોત્તર જીવન—(વેપક
મીસીસ એની બ્રીસેટ) ૦-૪-૦

ભક્તિયોગ—(સ્વામી વિવેકાનંદના ભક્તિ
વિષયક ભાષણો) કિ. ૦-૬-૦

શ્રી રામચંદ્ર—કિ. ૦-૮-૦

સંસારમાં સુખ ક્યાં છે?—કિ. ૦-૬-૦

શુદ્ધત વિદ્યાર્થીનું જીવન ચરિત્ર—એક
આદ્ય વિદ્યાર્થીનું જીવન ચરિત્ર કિ. ૧-૪-૦

સ્વર્ગનો સાથી—(વિવિધ આખ્યાનો,
કિ. ૦-૧૨-૦

કાઈરુદુનું અનુકરણ—(વેપક, જનતાલ
હરિલાલ પંડ્યા, બી. એ. ફા. ૦-૪-૦

અભારીઆ કૃત એતીવાદીનાં પુસ્તકો.

૧. કાગળ, કુલ, બાગ બગીચાનું પુ. ૨-૦-૦
૨. હિંદુસ્તાનમાં યવત વાવેતર. ૧-૪-૦
૩. એતર એક તથા તેના દથીયાર ૧-૪-૦
૪. એતીના ધર્મમાંથી પંક્તિ કાઢવાની રીત
(તમામ જાતના ખાતરની હકીકત સ.યે.) ૧-૦-૦
૫. રેશમના કીડા ઉછેરવાની રીત તથા કેન્દ્રનું
વાવેતર કરો રેશા બનાવવાની રીત. ૦-૬-૦
૬. પાણીની શોષ તથા તેના ઉપયોગી સાધન ૧-૧૨-૦
૭. કુવામાં પાણી વધારવા માટે એતીના
કરવાની હકીકતનો ખાસ અંક. ૦-૪-૦

મણિ મનુષ્યતિ પાકું પૂઠું કિ. ૨. ૫-૦-૦

શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા (મીટી) „ ૪-૦-૦

„ (ગાતી) „ ૧-૦-૦

શ્રીકૃષ્ણ ચરિત્ર „ ૨-૦-૦

પાંચ ઠોર „ ૩-૦-૦

પાંચવાક્યો „ ૨-૦-૦

રામે અને રાવણ „ ૧-૦-૦

વલોત્સવ „ ૧-૦-૦

વેદક જ્ઞાનના પુસ્તકો.

ચિકિત્સાશિષ્ય કિ. ૨. ૨-૦-૦

આર્યાનાર્થ આપ „ ૨-૦-૦

સારીરિક માનસિક સત્ત્વ વચનો „ ૧-૮-૦

આયુર્વેદ મર્જોપદેશ „ ૦-૮-૦

ધનાગના મેળાવડાઓમાં બાળકોને તથા
સ્ત્રીઓમાં હાંધી કરવા યોગ્ય પુસ્તકો

હિન્દના મહાન પુત્રો ૦-૩-૦

નીતિ રતનાળા, મરણ પછી શું થાય છે ?
કુળ વિષે નિષ્પદ, અભાષા એકાદશી
સન્માર્ગ દર્શક ઉપદેશમાળા, લઘુ લેખ
અંગદ, કન્યાવિકલ્પ દોષ દર્શન, કિ. ૦-૨-૦

ભગવદ્ગીતા પ્રવેશક માંસ ભક્તી મહાત્મા,
જ્ઞાતિ સમાજ અથવા સ્વરાજ્ય ૧-૬-૦

ખાલ પ્રાર્થના, મહાન્ત, વેદીઆ ઠોર
મુમુક્ષુ નિત્યકર્મ સુખની શોધ, સેવાનો
માર્ગ, કુધરેલ ભાગવત, વેદિક ગીતાવલી,
હરિચંદ્ર નાટકનો સાર ૦-૧-૦

ભારતનો ઉપકાળ, બાળબોધ માળા,
બોધવચન માળા, ભાગ્યકારી ધર્મવચનો,
કિ. ૦-૦-૬

ધીઓસોફીકલ સોસાયટીના પુસ્તકો
૫૫ અમારે ત્યાંથી મળી શકશે.

શ્રી શારદાવિહાર પુસ્તકાલય

Co-‘સત્યગ’ બોર્ડિસ.
સોનીકપીઆ—મુરત

પુસ્તક ૧૦મું.

અંક ૬મો.

સત્સંગ.

ચૈત્ર

સં. ૧૯૭૫.

પ્રાસંગિક નોંધ.

આ સંસ્થા પ્રતિ દિવસે દિવસે લોકોનો પ્રેમ વધતો જાય છે. એ અમારું હૃદય. અમે અમારા પર આવતા પત્રો તથા કાર્યમાં મદદગાર થતા બહુઓથી જોષ થઈએ છીએ. અગાઉ ધણીવાર કહી ગયા હોય તેમ આ કાર્ય અમારું એકલાનું નથી સર્વ બાહ્યોએ પોતાનું કાપ સેમજ સાગળીથી ઉપાડી લેવું જોઈએ છે અને જીજ્ઞાસુતા આનંદ થાય છે કે બાહ્ય વસ્તુમગરજ મદદદેવ ગરજ (ધરેન્) જેઓ કાઠિયાવાડમાં અમારા વતી જીવદાના કાર્ય માટે પ્રયાસ કરે છે તેઓ અમારાં તરફથી મોઝલાતાં સાદિત્વનો પ્રચાર કરે છે અને સંસ્થાના ઉદ્દેશો પાર પાડવા બનતો શ્રમ કરે છે તેમજે હાલમાં કાંલાસરમાં ગોરદાસ માટે એક સંસ્થા ત્યાંના દરબારથી દાખીબાહ સાહેબ તથા વહીવટદાર સાહેબ સોમજી બાહના પ્રમુખપણા નીચે રચાઈ છે. અને એમના પ્રયાસની સફળતા હજી એમને ધન્યવાદ આપીએ છીએ.

તા. ૬ ફી એપ્રિલ એ દિવસ મહાત્મા ગાંધીજીની સરદારી નીચે તા. ૬ ફી એપ્રિલ સત્યાગ્રહની લડતનો સ્મારકો દિવસ હતો. મહાત્માએ આ પવિત્ર ધાર્મિક લક્ષણી

ચર્યાવત પશુ વહી પાવવાથી ચર કરી હતી. એ દિવસે સમસ્ત દિંદમાં સર્વ કામદાન જંધ રાખવામાં આવ્યું હતું. અને તે સાથે શરીર મનની શુદ્ધિ માટે અપવામ પુણ્યમાં આવ્યો હતો. અપવાસની મહત્તા એટલા ઉપરથી સમજાશે કે મહાત્મા જમદિગ્નિમાત દત્તિ રવીન્દ્રનાથ ટાગોરના જુદા ભાતા શ્રીયુત્ત દિનેન્દ્રનાથ ટાગોર કે જેમને અપવાક પ્રત્યે બોલકૂલ શ્રદ્ધા નથી તેમજે પશુ ગાંધીજીની મુચનાથી કેહા અલૌકિક દેવી બળની પ્રેરણા વગર યથા અપવાસની મહત્તા સ્વીકારી હતી,

આ પવિત્ર દિવસે જે એક મહત્ત્વની વાત બની તે એ છે જે દિવસે સર્વ પ્રજાએ અંતઃકરણના ઉલટથી સર્વ કામદાન જંધ હતું તે સાથે કસાઈઓએ પણ કતલખાના જંધ રાખ્યા હતા. મુસ્લિમોમાં જીવદા પ્રત્યેક મંડળ તરફથી બાહ્ય છોડુબાહ તથા બાહ મગનબાહ તથા સંસ્થાનો વફાદાર નોકર મિ. દલદિબાહ સાથે સંસ્થાના કતલખાનાના અગ્રેસરોની મુલાકાત લીધી તેમને વિવેકથી સર્વ સમજવતાં તેઓએ રાત્રે પોતાની પંચ બેઠાવવા કબજા કર્યું. અને એક મતીથી બીજે દિવસે સર્વ કતલખાના જંધ રાખ્યા. આ સમજૂતીની અસર એવી થઈ હતી કે ત્યાર પછીથી બીજા વખતે મહાત્મા ગાંધીજી દીલ્હી જતાં પકડાયા ત્યારે તેમના મનમાં સુરેન્દ્રના

મહાજન ચોકરી આચારી સંહારમાં હડતાલ પાડી ત્યારે તેમણે પણ કોષ પણ પ્રકારના દહેજ વગર કલ્યાણના બંધ રાખ્યા હતાં.

આજ પ્રમાણે ઘણાં શહેરોમાં કલ્યાણના બંધ રહેવા પામ્યાં છે. બ્યારે ઉત્તર દિશામાં અંદોસી, ચુનાર, વગેરે કેટલેક રથને ગયોનો કુર્યાની હિંદુ મુસલમાનોની એક સંપી સાથે મુસલમાનોએ મસજીદમાં જ નજ સમાને માટે બંધ કરવા પ્રતિજ્ઞા લીધી છે.

આવો શુભ પરિણામો પ્રભુ વધુને વધુ દેખાડે. અને આ કાગળો ભોગ ઘણ પડેલા ભારતથી ગોરખ સદાનો દૂર કરે!

તા. ૧૭ મી એપ્રિલને રોજ વડોદરામાં વડોદરા રાજ્યની ધારા ગોવંધ અને સબાની એક મળી હતી વડોદરા રાજ્ય એ એકમાં રા. રા. મહા સુખભાઈ તત્કાલી એવે હાથ રજુ થયો હતો કે વડોદરા રાજ્યમાં ગોવંધ બંધ તથા વડોદરા રાજ્યમાંથી ખેતી ઉપયોગી દોરોની નિકાસ અટકાવવા કાયદો બંધવા સંબંધેના હાથ રજુ થયો હતો આ હાથ સંબંધે અગાઉ પ્રકટ થયેલું જાહેરનામું વાંચી સંબળાવ્યું હતું જેથી દરખાસ્તને પૂર્વ ભાગ ૨૬ કર્યો હતો, બીજા ભાગ માટે એવી ગોઠવણ કરી હતી કે મહાલ પંચાયતો તત્કાલી માગણી થવાથી વિચાર થઇ શકશે.

અમારા નસ્ર મત મુજબ આ હાથ જલ્દી અમલમાં ચૂકવા ગોઠવણ થઈ જોઈએ છે વડોદરા રાજ્યમાં ગોવંધ નિયંત્રક કાનૂન હોલ પરંતુ રાજ્યના ઉપયોગી દોરો નિકાસ ઘણ ઘણ જવાથી દોરોની છંતથી જે સાત રાજ્યને અને રાજ્યની પ્રજાને થયો જોઈએ તે થતો નથી. ઉલટું બ્રિટિશ મુલકના જેટલીજ હાડમારી પ્રજાને ભોગવતી પડે છે. અને આશા રાખીએ છીએ કે આ બાબત નામદાર, સીવાન સાહેબ

પોતાના ધ્યાનમાં લે અને રાજ્યના ખેડુતોના આશીર્વાદ મેળવે.

દારની બધી દૂર કરવા સંબંધી હિંદુ મુસલમાનોએ કરેલા કેટલાક

થાણા જીલ્લાની કમલો ગયા અંકમાં અને દોનદરસ અને દારૂ જલ્લાની ગયા છોજે તે ઉપરથી જોઈ શકીશું કે આ

બધી દૂર કરવા લોહી કેટલા બધા આપણ છે. મહા તા. ૨૦ મી એપ્રિલે થયેલી થાણા જીલ્લાની દોનદરસમાં નીચે મુજબનો હાથ એકમતીથી પસાર થયો છે.

“દારના અપંથી દેશમાં દરિદ્રતા ફેલાઈ અને અનીતિનો ફેલાવો થાય છે. અને દેશમાં દારૂ સંદર્ભે બંધ કરવાના ઉપાયો સરકારે લેવા.

આપણે આશા રાખીશું કે નામદાર, સરકાર પ્રજાની દારૂની બધી દૂર કરવાની તોત્ર આકાંક્ષા તરફ લક્ષ આપે.

જો રાજ્ય સત્તા ધારે, તો એક કલમના અંતકાથી ફર્જ સેનો તથા

દાર અને જાવ બીજા અનિષ્ટ બધીઓ નગર રાજ્ય. દર દરી શકે આ - વાત

અને અનેક વાર જણાવી ગયા છોએ. થોડાક સમય ઉપર ઠીકાવાડના

ભાવનગર રાજ્યે, પોતાની પ્રજાની વિનાય ઉપરથી પોતાના રાજ્યમાંથી દારૂ રફતે રફતે

તલન બંધ કરવાનો હાથ કર્યો છે. આપણે જોઈએ છે કે ચુનાઈટ રોટ્ટસ, કાંસ વગેરે દેશો

એ સતોના બળથી એકદમ દારૂનો વાપર ઓછો કરી દીધો છે. અને એ દેશોમાંથી થોડા સમય

માં એ બધી નાશુદ થયેલી જોઈશું. મોને પંચુ અશીલુની બધી એકદમ દૂર કરી છે. આ

પ્રમાણે હરેક રાજ્યાધિકારીઓ આ નિયમ મન પર લે તો આ ફટ બધી દારૂ દર થઇ જાય.

ભાવનગરના થાણા મહારાજ સાહેબે આ વસ્તુ રિયેલિટી ધ્યાનમાં લઈ જે અત્યુત્તમ પગલું

મથું છે તે માટે તેમના આપણે આભારી થઈશું.

विविध विषय.

ਪਤੀਲ.

અમેરિકામાં આવેલા ફિનીડ નામના એક
તાપુમાં ૧૧૦ એકરનું કામરનું સરોવર છે.

દિન્દેડમાં સ્ત્રીઓને પાણીભેટમાં બેસવાના અધિકાર છે, ઇંગ્લાંડ, સ્કોટલેન્ડ, અને આયર્લેન્ડમાં ૭૦૦૦૦૦ પુરોષો દર્શાવે છે. યુનાઈટેડ કિંગડમમાં ૩૦૦૦૦૦ જેટલો વેદન જાણનારાં માણસો છે. જાપાનમાં જન્મમાંથી દૂધ પીવાનાં બાળકો આવે છે.

૨૬ વર્ષેના યતાં સુધી એ: રક્ષિત
આગકેજ ગણાય છે.

ઘેરાઈ હિન ઉનારતાં મંત્રથી રહાશયાર
 મિનિટ અને દ્વાપથી પન્દર મિનિટ લાગે છે.
 મદ્રાસમાં જન્મજ્યોતિ આરણ્યો હોતા નથી.
 જ્ઞાનનમાં ફરવળો આશરે ૫૦૦ ધનની
 કમ્પના મહા લાગે છે.

પ્રરોપમાં હેમર ફેર નામે—તેવેંગા આવેલાં
સહેરમાં જે માણ સધી સૂઈ આપમતો નથી.

ગીતા કે.૪ પન્ન દેસ કરતાં ઇચ્છાલીમા
વધારે ધોરેટરો છે.

“ शेष ”

ગીતીક કહેલી ફેમ્પર માખીએ બેસીને
ખરાબ કરી નાંબે છે, એક કાંદો પાણીમાં
ઢીકાળાને પાણી દંડુ કરીને પછી ફેમ તે
પાણીથી સાફ કરીને એટલે માખી ખરાબ
કરશે નહીં.

સરથ ને જાટક્ષીમાં સફાઈ ગયો. દોન
તે તેમાં મેડો સરકો નાંખવાથી તે પછે
પ્રવાહી થયો.

ફેચ ચઢતો જુદો ગરમ કપડાં પરથી
ડાબ કદાકવાના કામમાં ખાતે છે. જે કપડાં

પર ડાબ પડયો દોઘ તે ડાબ પર યેડોઃ
ઘૂંઘા બભરાવવો એને યોડાઃ કલાઃ પછી
પાંખેરી કલાડનો.

માણુ ધણું કુખનું હોય તો એક ચપટી
મીઠું જીભ ઉપર મુકી અને ઉપરથી દહાડ
ચાલ પી જાયી કે ઘૂગળ આગમ થશે.

કચ્છ કે કાઠિયાવાડની સાવરથી જો લાંબા
 ધખત ચલાવવી હોય તો પહેલાં મીઠાનાં
 ગરમ પાણીમાં પચાગી રાખવી.

એ રત્નરત્ને દાપતી વખતે છત્રોનાં પાના
ઉપા પાણીની ઝીણી માર પાડ્યા કરશે તો
રત્નર પછીજ રહેલ છત્રી કાપી શકાશે.

સીની કામ બાંધી ગયું હોય તો નીચેની
ગણતરી તેને પાછું સાધી શકાય છે. એક ચાલના
અમચા જેટલી પાણીમા ફટકડીને મેળવવી
અને બહીનાં વ્યાં સુધી પારદર્શક થાય ત્યાં
સુધી મૂકી રાખવી પછી જે બાગેત કુકડા
ન ધરાના હોય તેને મરમા મરમ પાણીએ
ધોઈ કંદવા અને તે ગરમ અમ્મ હોય તેટલામાં
પાતળ પેશાવર દુબ્બદીથી લગાડવું જેથી
નરત તે વચગી જશે

અન્ના પદ્મા અને ધની નદીઓ.

મનુષ્ય જ્યારે ધર્મી તપાનુગ્રહ શાય છે તો તેને સ્વર્ગમાં પશુ પામી દેખાય છે અને જન- મન અચરણમાં બગ્દ અને શીતળ પામીના ધડા પાદ આવે છે, જ્યારે બૂધ્યા ધર્મજ્ઞ ત્યારે મુંઝાઈને દ્રવ્યે, સુગંધની ધારી બરફી, વડોદરાનો ચેતડો, અમનાચાદની બરફી અને જાનનગરી ગાંઠીવા તેમજ મધુરાના પેંડા પાદ આવે છે. આ પ્રમાણે વર્તમાન ભોંધારીના મનમગા કે જ્યારે સાગ પેમાદાર કુટુંબોને પશુ નિત્ય વૈભવ રેટથી મેળવતા હાઈયં ધર્મ પડ્યું છે ત્યારે આપણા દાદા, પરદાદા તથા દેદના પગ પૂરેનેના હામને માદ કર્યા વિના

રહી. શકાતું નથી આ તેજ સમય હતો, બપોરે બારતવર્ષમાં અમલના હુમરના હુમર ખડકી રાખવામાં આવ્યા હતા તેમજ દૂધ ધી ના તળાવો બરાબ રહેતા હતા કહો કે, નદીઓ બહેતી હતી, ગરીબથી ગરીબ, અરે, અતિકંગાળ કુદરતના કાળચક્રમાં બરાબર સપડાયેલા મનુષ્ય પણ પોતાના સ્ત્રી બાળકો સાથે આનંદથી દિવસ નિર્ગમન કરતા અને મોજ ઉડાવતા. બારતવર્ષની આ ઝળકતી દશા કંઈ દબર દોડ દબર વર્ષ પૂર્વે હતી એમ નથી પરંતુ માત્ર બસે ત્રણસે વેરસ પહેલાં પણ હતી. અકબર બાદશાહના શાસનકાળમાં કેટલીક નિત્ય ઉપયોગમાં આવતી યીજોના બાવ આ પર્માણુ હતા:—

ધઉં-ચોણા પાંચ આને મણ

ચોખા-આઠ આને મણ

મગની દાળ-ચોણા આઠ આને મણ

મહની દાળ-ચોણા પાંચ આને મણ

બાગરી-આડા પાંચ આને મણ

મીઠું-સત્રા છ આને મણ

સાકર જોકે રૂપિયો સત્રાહઆને મણ

ધી જે રૂપિયે દશ આને મણ

તેલ-દશ આને મણ

અળખ-ચાર આને મણ

પાંચસો વર્ષ પુર્વે અલાહાબાદ ખીલતી સમયમાં ૧) રૂપીઆનું ૨૪ શેર ધી અને ૨ મણ દૂધ મળતું હતું ! અંગ્રેજ શાસન પ્રાપ્તના આરંભમાં પણ અત્ર ધી ધણું સમૃદ્ધ મળી શકતું હતું, વિશેષ લાંબા કાળની મમા ડોચના કરીએ તોપણ આજથી પચાસ સાઠ વર્ષ પુર્વે સન ૧૮૫૭માં કેટલીક યીજોના માત્ર નીચે પ્રમાણે હતા:—

ધઉં	૧ રૂપિઆના ૩૬ શેર
ચણા	૧૫૧ શેર
ચોખા	૧૮ શેર
ધી	૪ શેર
દૂધ	૪ મણ

૨૪ વર્ષ પુર્વે સન ૧૮૫૦માં આ પ્રમાણે મા હતા.

ધઉં	૧ રૂપિઆના ૨૫ શેર
ચણા	૧૮ શેર
ચોખા	૧૨ શેર
ધી	૨ શેર
દૂધ ત્રણ પેસે	શેર

પુરાણના માખણના પડાકો અને દૂધના તળાવોના વર્ણનો આ અટપટા જમાનાના બંધુ છુદ્ધિમાન પુરષો (!) કેમ ? સાચા માને ? પરંતુ આજે ભારત વર્ષની શી દશ છે કંગાળ ચિત્ર સર્વની રક્ષાને પ્રત્યક્ષ છે.

દીર્ઘાયુધી કાચબો.

ઇંગ્લાંડના મુંગા પ્રાણીઓને સંગ્રહવાના બગીચામાં જ્યારેજના નામનો કાચબો ૨૬૦ વરસ સુધી ઇંગ્લાંડમાં રહી મૃત્યુ પામ્યો છે તેવું આશ્ચર્ય લાંબુ કરવાને ગાજર અને કેળીય ખવડાવવામાં આવના હતા પરંતુ તેની અંદર તેને છવાડવા માટે કાર્ય સાધક નીવડી નથી તેનો મંદવાડ ધણા દિવસ મુખી લગાવો હતો અને મરતાં કેટલાક અઠવાડિયાં લાગ્યા હતાં તેની લાશ એટલી મોટી અને વજનદાર હતી કે તે બદાર કઢાડવા માટે ચાર ધણા મજબૂત માણસોએ રોકવામાં આવ્યા હતા. ડાકટરોએ તેની લાશને ચીરી તપાસી જોતાં માલમ પડ્યું કે તે રૂક્ષાંના દરેકથી મરણ પામ્યો છે. મનુષ્ય કુદરતને આધીન રહી ચાલે તો ૨૬૦ તો નહિ પણ સો વર્ષનું આશ્ચર્ય જરૂર બોગવી શકે !

બસ ! ! ! એક ખ્યાલો.

દિલ્લાર. પાલણપુર.

બસાવી દે ! બસાવી દે ! બસન બિનનર બધું દાન
આનંદ આતમ લભાવી દે । હૈં મોડા શિંગાની ક
ખતમદૂકરવા પકડ ખંજર । ખડેતર છે ખનમ યાત્રુ
રો રક જમ બરી પાને ! હોમો હું હદેનશાદગાતુ
અર્થનને જંગમાં પામે, બરો મોમે બની સાહી
સિતાળી કર બરી પાને ! બદનમાં મુઆમ દા લગી
રમે રમ દડીમાં ઉછેલે લોદી મમ પાક પૂર્જનનું
હો અંગાર આ અ.ખે : બસ બેલાલ ભારતનું
મુશાતુ ખૂન બદન ખાલી, લૂટક મહુ ને દતી લાલી
દામ બે દાસરે વ્હાલી છનાં પાવક મહુ ખાલી
હોમો થા આસના મ્હારા ! જુએ શું આંખ દેડીને !
બનીશના ખાવલો ખાસ જુલમ જંજર તોડી દે ।
મએસાને નધી રેતુ મુએ તેને મુખી લેવું ।
શીશમાં છે બધું તેવું ડરીશના પી બરી ખાલું ।
રિનાતાં ટાંચીયા મસતાં, નધી નધી ખાલમાં મરવું
દે મમ ભારતી માટે જીવન જમ આ ખતમ કરવું

અરે ! ઈશકે ખુવારી છે.

એક વિનય.

(રિશાલ મોતીલાલ મયુરભાઈ મહુધાવાળા) દરીલી અમ પગ પરદો તણ દે રજી રોં ચરગાંબ છે ?
અરે ખુલખુલ બની બેશામ, હો આકાશમાં ચા શામ; રિશમ વજા છે બા નહિં શું દૂરથી તે પરખાય છે ?
ભણે ના બેદ જો હજા, અરે ઈશકે ખુવારી છે. મારો જીવનમાં બા કરી છાંટી નિમક છે રજા,—
પૂછી જો મીનને પ્રેમે, વજાલ વારીની કેવી, જ્યો દલારી દાસ્ય કરવામાં મું મન મલભાય છે ?
પરપર બેવજાઈમાં, અરે ઈશકે ખુવારી છે. હું ન દેમે રસ વા કોઈ સ્વપ્ન સપ્નમાં છતાં
પતંગી પ્રાણને અરે, જીવ જ્યોતિ ન તે જાણે, પિતા જન્મા દું જમત જોગી સહુ જલથાય છે !
કરે પરવા બેવજાઈમાં, અરે ઈશકે ખુવારી છે. દુરે કંઈ મંદિર વા કંઈ જાગ જમતમાં કરે;
નહીં લેલાં નહીં મજનુ, સમા બાવો જમરના જ્યોતિ આલેખી મૂર્તિ અંતરે અંતર ન પણ અવધાય છે !
નહીં ત્યાં પ્રેમની જ્યોતિ, અરે ઈશકે ખુવારી છે. રજાસથી તું દૂર કરે પરદો દેવે એ નિત્યનો
જીવરના પ્રેમનું ખાલું, જોયે રસ પ્રેમી કા પૂજા; કં દારો કું તૂ મ્હારી લઈ રે' હો સહુ બરમાય છે
અપૂર્ણ પ્રાણને ત્યાગે, અરે ઈશકે ખુવારી છે.

રંજીત.

રહું તો શું? ૨

લીધી છે ભારી સરદારી, બળવાને અમલદારી !
 પીક્યાં પુષ્કળ ગરીબ પ્રાણી, તમારું નામ રહું તો શું ?
 દીનોની દુઃખમય વાણી, સુણી ના અંતરે આણી !
 સકળ તમ સાહ્યથી યોડી, પછી જો મુખ રહું તો શું ?
 ગણાઈને પુનઃ વિકાસ, ભલે હો' કૃષ્ણનું આગમન !
 નથી નિજ દેશનું આવામાન, પછી રહ્યપણ રહું તો શું ?
 પૂરા પ્રપંચમાં રહીને, ગરીબોના ગળાં લઈને !
 અનેરી મોજ બહુ માણી, પછી જો ધન રહું તો શું ?
 રાજગતાં દેશ બાનુઓ, તીગિર અજ્ઞાનની માંદી !
 ન નીકળ્યાં એ તોમરેથી, તમારું જ્ઞાન રહું તો શું ?
 સુભાશનાં મુખે બહુગાં, કુંક્યાં બહુ ભેરથી દરમેશ !
 કુધારો જો રહ્યો ઘરમાં પછી ભાષણ કયું તો શું ?
 પ્રિયાની સંગ માટીમાં, પ્રયાં કંઈ બાગ વાલીમાં !
 મરે ભૂખે દુકાળે દોષ, પછી ફરવું રહું તો શું ?
 ભલે હો' સુન્દરી શાણી, નથી રૂપમાં જશ પામી !
 પતિ સેવા દિલે નહિં તો, સ્વરૂપ મુંદર રહું તો શું ?
 દઈને દૃષ્ટ માવાને, લીધો અવતાર આ જગતે !
 પ્રભુને લે લક્ષ્યાં નહીં તો, પછી છવન રહું તો શું ?
 સકળ સંસારને છોડી, જશે આત્મા અમર ઉડી !
 પશે સર્વાંગ સંયોડી, જગત પાછળ રહું તો શું ?

અંગેલાલ સચરામભાઈ દેશાઈ

જુગારની દુષ્ટલતથી બચવા ગાયોનું--પૂર્વ સંચરણ !

સુજનપ્રતિ ઉક્તિ.

મનદુર.

દરેક પીયવી નીજ પીતને વેળાની દેવું,
 મદા અવશ્યુષ વિદ્યાન શેક ગાય છે;
 જુવાવાળા ચાનમાં, નિવાસ કરનાર વજ્ર,
 કપટના કારાગાર રૂપ મન ગાય છે.
 બહુજ સહી સત્ય બાજે રમનાર દેખો,
 કોટ અપકીર્તિના જન્મ દારો જાદુ છે;
 અનેક આશ્વતે આત્મચક્ષુ કંઈ જાણો,
 અનીતિના સાગર ક્યાં સદા ઉભરાય છે.

અંબારામડુંમંગળજી દસર.

અથા ક્યાં તે અરપોરો, બસા કંઈ બાજે લેવાં મા.
 ગણી તે ધર્મ પોતાનો, જની રખવાળ રેતા થા;
 અમારો જાનનો અદકો, સંજો પ્રાણી મદો મણ્યા.
 સમ વે સંજાળામાં, અમારો મંત્ર જપતા થા;
 સકળ પ્રાણી મદો કોષ, અંબો માયો દત્તો બપારે.
 જગનનાથ ગય રૂપિઓ, પૂજન કરતા હવા તપારે;
 અમારો દુજને માટે ક્યો દુષ્ટ રાક્ષસી દુજને;
 નથી કો સીર અદો આજે, અરે તે સુર્જના દુજને.
 મહું ગારવ અમારું ને, તમારું પણ ગયું સાયે.
 મહું જ્ઞાતલું ગારવ, જતા ગારવ અમારું તે.
 અમે નિષ્ઠા મૂકી છો, અને ભારત યજ્ઞ શાષ.
 મહું સજી પૂણ્ય પરવારી, જગે જન પામવા કષ્ટ.

નિલમજી.

રામચંદ્ર યથો એટલે શા કામનોત્તે કું સમજી શકતો નથી.

૮૦. તમે ગમે તેટલા વધારે યાત્રી દો છતાં તમારું જ્ઞાન અપૂર્ણ નથી.

૮૧. જો તું તારા કર્મના અનુરૂપ અને ઉત્સાહી રહીશ તો પ્રભુ તને તેનો જાણે આપવામાં નક્કી અનુરૂપ અને ઉદાર થશે.

૮૨. તમારી ત્રીજેરી સાચવવા માટે કન્કશરને દરોગો બનાવો.

૮૩. અરે મૂર્ખા એક દિવસની ખાત્રી નથી તો પછી લાંબુ આશુધ્ય માગવાની શાને માટે આશા રાખે છે ?

૮૪. સૂર્ય ઉદય થયે ફેંકવાથી તે છુટી શકતો નથી.

૮૫. પ્રભુમાં આરથા રાખો અને સતકર્મ રાખો; વસ્ત્રધરા ઉપર વસો અને વામને નેત્રી સંકલ્પનાથી આઢાર મળશે.

૮૬. તમારા કુળની પરિશા મદનસિલ-શાથી ધષ થકે છે.

૮૭. જો તારે પોતાને માટે ઘૂંઘ દમણાં સંભાળ નહિ રાખે તો પછીથી તારે માટે ખીજી કોણ સંભાળ રાખનાર છે ?

૮૮. સાચા દિલથી સત્ય મહેનત કરી સિવાય શાન્તિ મળશે નહિ.

૮૯. ગમે તેવા પ્રધાનોમાં પણ તમે તમારા અહમ્મને સમતોલ રાખશો.

૯૦. તમે ખાવજ વાતીને પણ આમ જાણની આશા મળશે નહિ.

૯૧. તમને પોતાને શાન્તિ પ્રિય દોષ તો તમે કાઢના વેરી જનના નહિ.

૯૨. તમારે સાચા જાનવું દોષ તો ખોરા માર્ગે મગન કરવા નહિ.

૯૩. તમારી દષ્ટિ પવિત્ર રાખવા માગતા હો તો સકામચ્છદિથી પરબીના સાચું પ્રાપ્તિને પણ જોતા નહિ.

૯૪. પવિત્ર જીવન માગવાની આત્મના દોષ તો પાવક પન ધન સમાન મળે અને

પવિત્ર પુરોહિત સમાગમ કરી પવિત્ર રાત્રી સાંભળો.

૯૫. તમારી તપશ્ચર્મા સરજ કરવા ચાહના હો તો કોષ કરતા નહિ.

૯૬. તમને અમુનારવાદની જગ્યા થતી દોષ તો પરિપક્વ જૂન લાગ્યા માદ ખોરાક લેવા ધ્યાન રાખશો.

૯૭. તમારે બોલતાં શીખવું દોષ તો પ્રથમ તમે પરિનિર્ણ અમર અન્યના અવર્ણવાદ બોલવાની પ્રતિજ્ઞા કરશો.

૯૮. તમારે કાષ્ઠથી અગ્નિને યાંત્ર કરવો દોષ તો તમે નિરંતર સમતા જાળવું સેવનકરો.

૯૯. ખાવા અમર કષ્ટથી અધમા રહેવા માગતા હો તો રજુતા થાને સંસરણના પાસમાં રાખના શીખો.

૧૦૦. લોભ યાને તુષ્ટાને દૂર કરવા હચ્છના હો તો નિરંતર સંતોષ વૃત્તિનું સેવન કરો.

૧૦૧. ખરો મામલોગણ પુરવતેજ છે કે ને સર્વાભાઓને સમ્મ મળે છે.

૧૦૨. સમથ દુનિયામાં નિર્ભયતાનું રથાન કંઈ પરમ પદ્મ છે.

૧૦૩. તું સર્વે જગત્તાઓને જામવદાન કર કે નેથી તું નાનર્થ થાય.

૧૦૪. સુખને હજીનારાઓ પ્રત્યે દુઃખની પ્રતિષ્ઠા કરી જોઈ મઠા પાપ છે.

૧૦૫. જગત્ જોઈ અરીસો છે તેમાં તું જેવો ચહેરા ચિતરીય તેનું દેખીશ.

૧૦૬. રૂદન કરવા છતાં પણ જગ્યાના દાવખંધી પગલી લોધેનું એ નેમ પિતા પુત્ર ઉભવને સુખાવડ છે, તેમજ દિલગીર થવા છતાં પણ આત્માની જવાબાઓને કીજી સન્દોષી બોધ કરવા તે દિનાવડ છે.

૧૦૭. મંજ આગ્રાથી તો સર્વે કોષ મરે છે, પણ ખરો મરો કોણ જાણે છે કે ને જીવંતમાં મરો જાણે છે.

૧૦૮. પોતપોત પ્રથુની આગાનું પાલન કરું, તેને સુ પગલાનું નાશી રહું !

ૐ શાન્તિ

હિતવાક્યો

પશ્ચિમવર્તતા પન્થાસંગી શ્રી અજિતસાગરજીગણી

મુ. પાટળ (ઉત્તાયુજગત)

(ગતાંદર્શી ચેપ.)

૫૫. મનુષ્યનું મુખ પાર્શ્વ પદાર્થો પુષ્કળ હોવામાં સમાવેશું નથી.
૫૬. તમારો દિગ્ગમત પર્વતને પાડી શકે છે, માટે દિગ્ગમત રાખો.
૫૭. જેનું અંતઃકરણ શુદ્ધ હોય તેને મૃત્યુનો ભય બહુ રહે નહિ.
૫૮. નાણાનું કામ નાણાથી ચાલે છે, પણ વાતોથી ચાલતું નથી.
૫૯. મૃત્યુથી નાસવું તેના કરતાં પાપથી દૂર રહેવું એ વધારે સારું છે.
૬૦. જેને યોગ્ય મિત્રો હોય છે તેને વૃક્ષાન પશુ ચોડુંજ યાપ છે.
૬૧. આ જગતમાં આપણે એક પણ દિવસ પરિપૂર્ણ રીતે સારી કહેવાય એમ માન્યો હોત તો કેવું સારું યાત ?
૬૨. હાલ તેજીન નામ કે પતિ પતિનાં પ્રેમ રહે.
૬૩. આપણા આચાર વિચારોમાં કંઈ સુધારો ન થાય તો પછી બહુ જગ્યામાં શું શન છે ?
૬૪. ધંધાની શોધ એટલી કરો કે જેટલી કોઈ રાત્રી માણસ આરોગ્યતાને શોધે છે.
૬૫. મૃત્યુને વશ થવું એ જો બળંકર ગણાતું હોય તો દીર્ઘ કાળ જીવન ગણવું એ કદાચ વધારે બળંકર નિવડશે.
૬૬. તમારો દુસ્ખન કોઈ અન્ય નથી પણ તમે પોતેજ છો.
૬૭. મનુષ્ય જે જે વિષયમાં પાપાચરણ કરશે તે તે વિષયમાંજ તેને શિક્ષારણ સખ્ત થશે.

૬૮. માન્યવર સખ્ત તેજ લેખાય છે કે જે સદનશીલ હોય છે.
૬૯. પ્રજાનો ભય જે ત્યજે છે તે સારી સ્થિતિમાં ટકી શકવાનોજ નથી. એવો સત્વર સેતાનવી જાળમાં ફસાઇ જવાનોજ.
૭૦. પડછાયાને પકડવાનો પરિશ્રમ નિષ્ફળ છે.
૭૧. ખરો મુખી તો દેજ છે કે જેનાં અશુભીય સદા મૃત્યુની દાણ ઉભીજ રહેલી હોય છે. અને જે પ્રતિ દિવસ મૃત્યુને માટે તત્પર રહે છે.
૭૨. કોઈપણ સલાહને માટે અંકાંત એ સર્વોત્તમ સલાહકારક છે.
૭૩. હમણાં તું જેરાક થમ કરીશ તો પછી તને પુષ્કળ વિશ્રામ અખંડ આનંદ પ્રાપ્ત થશે.
૭૪. અદેખાને કદી આનંદી જોશો નહિ.
૭૫. સદાકાળ તત્પર રહેજો અને એવા રીતનું વર્તન રાખજો કે મૃત્યુ આવીને તમને અજાણિતવ્યે પકડે નહિ.
૭૬. જિન જરૂરી બોલવું એ માણસનું માન લગાડનાર છે.
૭૭. જો કદી કોઈવાર તમે કોઈ મનુષ્યને મરણ પામતો જોશો, હોય તો ત્યારે પણ જોજ રીતે જવાતું છે એજ વિચાર કરી રાખજો.
૭૮. ગરીબાદમાં મહેનત કરશો તો શ્રીમંત થઈ જશો.
૭૯. જ્યાં સુધી તું શરીર કુચળ છે, ત્યાં સુધી પણ બંધું કરી શકાશ. પણ જો

અલ્કોહોલ.

મદ્ય અનેક પ્રકારનાં છે અને તેનાં નામ પણ અનેક રીતે મિલ મિલ તરેલનાં છે; પરંતુ તે સર્વમાં કેટલેક ઉત્પન્ન કરનાર સર્વ સાદાંતણુ એવું એક જ દ્રવ્ય છે. એ દ્રવ્યનું 'અલ્કોહોલ' એવું નામ ઇંગ્રેજીમાં છે. એ અલ્કોહોલના જુદા જુદા પ્રમાણ ઉપર મદ્યનો કેટલેક અવસ્થા થાય છે, તેના ઘટકાવર્ણન બોધ્યો તેો દર્શન, આકર્ષક અને હૃદયોત્તર છે. અને તેના એકીકરણથી તે આ તરફ ઉત્પન્ન થતા લાગુ છે. પ્રાચીન કાળથી તે પ્રચારમાં સર્વસાધુક પાતળા પદાર્થમાંની સાકરમાં કેટલાક રસાયણિક ફેરફાર થતાં તેનાથી અલ્કોહોલ ઉત્પન્ન થાય છે અને તે પદાર્થનું મદ્ય અને છે. વેદકાળનો સોમરસ એ સોમવસ્તુમાંથી નીચેની દારૂરો રસહરો રસ કેટલાક લેઈને મત છે. આજ કેટલાકેક સત્કારી દ્રાક્ષના રસનો ઉપયોગથી રીતે કરવામાં આવે છે અને જુદા જુદા પ્રકારની 'ચાંદી' તૈયાર કરવામાં દ્રાક્ષરસ વાપરવામાં આવે છે આ તરફ અનેક પ્રકારના દારૂ, મદ્ય, ચોખ્ખા, ગઢા, ગોળ, ફળો, પુષ્પો, મધ, ફળ વગેરે પદાર્થોમાંથી તૈયાર કરવામાં આવે છે. દારૂ તૈયાર કરવાની રીત જુદા જુદા દેશોમાં જુદી જુદી છે; પરંતુ તેમાં મુખ્ય ત્રણ પ્રકાર છે. (૧) ધાન્ય, કુચ, ફળ વગેરેને બીજાની સર્વસાધુક દ્રવ તૈયાર કરવું (૨) તે દ્રવનું મરન કરી ચત્ર કાઢવું, અને (૩) બહી લગાવી તે દ્રવમાંથી દારૂ તૈયાર કરવો. આ ત્રીજી રીતમાં અલ્કોહોલ ઉત્પન્ન થતાં તેની સાથે 'ફિયુરેસ' તેજ અને ફર્સેસ જોવાં એ અપાવકારક દ્રવ્યપણું મળાઈ આવે છે અને તે દારૂમાંથી તદન કાઢી નાંખતા મુશ્કેલ છે.

મદ્યમાં કેટલાક દારૂ મુખ્ય દ્રવ્ય છે તેને અલ્કોહોલ કહે છે, એ ઉપર લખાવેલું છે, એ વિચાર રસાયણિક પદ્ધતિની દૃષ્ટિએ

તેની સાથે કેટલાંક ખીન્ન દ્રવ્યો રહેલાં છે; પરંતુ તેમને પણ અલ્કોહોલ એવું સામાન્ય નામ આપેલું છે. માત્ર જુદા જુદા અલ્કોહોલને બેઝ દર્શક એવા કાષ્ઠો પ્રથમારને લગભગમાં આવે છે. મદ્યમાંનાં દ્રવ્યને 'એથિલ અલ્કોહોલ' કહે છે અને તેનો ખીન્ને એક અત્યંત અપાયકારક પ્રકાર છે તેને 'મેથિલ અલ્કોહોલ' કહે છે. આ ખીન્ન પ્રકારનો અલ્કોહોલ પહેલાં પ્રકારમાં મળી મળ તો પીવામાં તદન નિષ્પ્રયોગી થાય છે. 'દારૂ' મેથિલેટ રિપરિટ ને. અગરમાં વેચાય છે, તે એક મિથિલથી તૈયાર કરેલો અલ્કોહોલ છે.

અલ્કોહોલને અને પાણીને અત્યંત રોલ હોવાને લીધે અલ્કોહોલ અત્યંત શુદ્ધ રીતિમાં નિર્મળ તૈયાર કરવો બહુ મુશ્કેલ છે. અલ્કોહોલ અને પાણી પારસ્પર મળી જતાં ઉષ્ણતા, ઉત્પન્ન થાય છે, અને તે મિથિલનું પ્રમાણ તેથી કાંઈક ઘટે છે. દાખલા તરીકે એ ગ્યાલન અલ્કોહોલમાં એક ગ્યાલન પાણી મેગનોએ તો તે ત્રણ ગ્યાલનન થતાં મિથિલ કાંઈક ઓછું થશે. ઉષ્ણતાથી થોડા પાણીનું ગાળન થઈ જાય છે.

અલ્કોહોલ આરોગની દૃષ્ટિએ બે કે અપાયકારક છે, તો પણ પુષ્કળ ઉપયોગી પદાર્થો તૈયાર કરવાના કાર્યમાં તેનો ઉપયોગ થાય છે અને તેથી ઉદ્યોગ-ધંધાની દૃષ્ટિએ તેને મોટા મહત્વનો પદાર્થ ગણવામાં આવે છે. દ્યોરો કાર્બ, ધ્રુવ વગેરે રસાયણિક દ્રવ્યો તેની મદદથી તૈયાર કરવામાં આવે છે.

'અલ્કોહોલ' શરીર પ્રવેશ ઉપર અને નીતિ ઉપર થતાં અપાયકારક પરિણામ લેવાતું આખીનેમ દિનું અને સુસત્તાન ધર્મમાં દારૂ પીવાનો પૂર્ણ નિષેધ કરેલો છે. દારૂ પીવાથી પ્રથમ દૃષ્ટિએ શરીરમાં મરમી ઉત્પન્ન

નૈતિક શિક્ષણ ઉપર સૌથી અધિક ધ્યાન રાખવામાં આવે છે, અને વિશ્વ વિદ્યાલયના દરેક વિભાગમાં નૈતિક શિક્ષણ આપાય છે તે એવી રીતે કે:—(૧) જાતિ સાહિત્ય. (૨) અંગ્રેજી સાહિત્ય. (૩) ફારસી સાહિત્ય. (૪) ગદ્યકર્મ વિજ્ઞાન. (૫) વ્યાયામ. (૬) મન્યર્થ વિદ્યા. (૭) ચાઇનીઝ સાહિત્ય. (૮) શિક્ષણ શૈલી. (૯) જામ બનાવવો. (૧૦) ઇતિહાસ. (૧૧) રસોઈનું શિક્ષણ અને બીજા ઇચ્છીત વિષય હોય તેનું શિક્ષણ.

શિક્ષણ જેવી એવી રાખવામાં આવી છે કે, વિદ્યાર્થીનીઓને પોતાની મેળે પોતાના ઉપર વિશ્વાસ રાખતા આવડે શિક્ષક, શિક્ષિકાઓનું માત્ર એજ કામ છે કે તેના રસ્તામાંની સુરક્ષાઓને દૂર કરી તેઓના માથે દર્શક બને. ધાર્મિક શિક્ષણ પણ આપવામાં આવે છે પરંતુ તે એવું નથી હોતું કે બિન મિત્ર મિત્ર મર્માવલંબીઓમાં પરસ્પર વિરોધ ઉત્પન્ન થાય. ત્યાં શીખવવામાં આવે છે કે, “જે પરમપૂજ્ય પરમ પવિત્ર શક્તિને ઇસુખ્રિસ્તના નામથી, બૌદ્ધ મતાવલંબી બુદ્ધના નામથી, કનક-ચુશસના માનવાવાલા સ્વર્ગના નામથી પૂજે છે તેઓ સર્વ એકજ છે.” મનુષ્યના સર્વ શારીરિક, માનસિક, અને ધાર્મિક કર્મોના ઉદ્દેશ એવી એક પરમ સુંદર સર્વગુણ સમ્પન્ન શક્તિની સાથે મળી જવો જોઈએ. આજ જાપાનીસ જીવોને નૈતિક અને ધાર્મિક શિક્ષણ એજ સિદ્ધિ આપવામાં આવે છે.

રૂઢિ કોલેજનાં આવા શિક્ષણ માટે એ વિદ્યાર્થીઓમાં વિદ્યાર્થીનીઓની ૧૨ સભાઓ છે, જે સર્વે બિન-મિત્ર ઉદ્દેશથી કામ કરે છે. એ સભાઓ આધિપાન વિદ્યાર્થીનીઓથીજ ચાલે છે. એનાં સંચાલનથી કન્યાઓને સ્વાવગમનના પાઠ શીખવાનો મેલ છે. તે એક બીજીથી ઇજામળીને કામ કરતાં રીખે છે. મતભેદ થતાં

સર્વના વોટ લેવામાં આવે છે અને જે બાજુ અધિક મત ધાય છે તે બનુસાર કાર્ય થાય છે.

એ પ્રમાણે કન્યાઓ બહુ મતનો આદર કરતાં રીખે છે. બોર્ડિંગમાં પણ મર્વ પ્રમુખ કન્યાઓજ કરે છે. એવું કરવાથી ગૃહકાર્ય રીખે છે, મોટી મોટી કન્યાઓ ન્દાનાં બાળકોની દેખરેખ રાખે છે. બોર્ડન કન્યાઓ પોતેજ વારા ફરતી બનાવે છે.

“ખલ્લિક જીમનારટીક એક્સરસાઇઝીઝ એક્રીબીયન” નામની એક સંસ્થા છે, જેનો ઉદ્દેશ કન્યાઓને શારીરિક વ્યાયામમાં ઉત્સાહિત કરવાનો છે, અને સર્વ મળીને કામ કરવાની ટેવ પાડવાનો છે. એ સંસ્થામાં અધિક વર્ષમાં એ મોટી મોટી સભાઓ થાય છે. તેમાં કન્યાઓનાં માતા પિતા અને નિશ્ચ વિદ્યાલયનાં દિતચિન્તકોને પણ આમંત્રણ કરવામાં આવે છે. એ વખતે હજારો સ્ત્રી પુરૂષો એકજ થાય છે. સને ૧૯૧૨માં જે સભા યજ્ઞતી તેમાં ૧૦,૦૦૦ સ્ત્રી પુરૂષો આવ્યાં હતાં એ ઉત્કલનો અપૂર્ણ પ્રમુખ વિદ્યાર્થીઓનાં દાયમાજ દોષ છે. એ વખતે વિદ્યાર્થીનીની ભોજન બનાવવાવાળી કમિટીએ એ દિવસનો વચકારોને ૬૧૦૦ મહેમાનોને સાર ભોજન તૈયાર કર્યું હતું.

એ લખવું આવશ્યક છે કે એ સંસ્થામાં શિષ્યવૃત્તિમાં (સ્કોલરશીપ) આપવાનો રિવાજ નથી અને તેનું કારણ એ બતાવવામાં આવે છે કે એના સંચાલકો કોઈ પણ બાલ વસ્તુથી ખમર બાલ દેખાવથી વિદ્યાર્થીઓને ઉત્સાહ વધારવા માગતા નથી તેઓની માન્યતા એવી છે કે, શિક્ષણ લેનારાંની અંતરની ગાન પિપાસા એવી તીવ્ર હોવી જોઈએ કે, તેને વધારવાને માટે શિષ્યવૃત્તિ આદિ કોઈ પણ લાલચની વસ્તુની આવશ્યકતા રહે નહીં. એ વિવરણથી ૨૫૦૨ માણસ પડે છે કે, શિક્ષિત જનતા માટે જાપાનમાં માત્ર પુરતકોનું અવલમ્બન કરવામાં

જાપાનનું મહાન મહિલા વિદ્યાલય.

જે મહાપુરુષના સહયોગથી આ પવિત્ર સંસ્થાની સ્થાપના થઈ છે તેમનું શુભ નામ મિસ્તર જિન્નો નામુસે છે. તે આજના જાપાન સ્ત્રી વિશ્વ વિદ્યાલયના સ્થાપક છે. ૪૧ વર્ષ થયાં સન ૧૮૭૫માં જ્યારે એમની ઉંમર ફક્ત ૧૭ વર્ષની હતી ત્યારે મિ. નામુસેના મનમાં પોતાના દેશની સેવા કરવાની ઊત્કંઠા ઉત્પન્ન થઈ. ૧૮૯૦ માં એ ઉદ્દેશથી તે અમેરિકાના સંયુક્ત પ્રદેશમાં ગયા, કે જ્યાં સ્ત્રી-શિક્ષણને પ્રચાર સમરપૂર્વક જાગૃત કરતાં વધારે છે. ત્યાં તેઓ ત્રણ વરસ મુઠી રહ્યા, અને ત્યાંની સ્ત્રી-શિક્ષણ સંબંધી સર્વ સંસ્થાઓ પોતે પૂર્ણ રૂપે નિરીક્ષણ કર્યું. ત્યાંથી પાછા ફર્યા બાદ ૧૮૯૫માં પોતે એક “સ્ત્રી-શિક્ષણ” નામનું પુસ્તક લખ્યું, તેમાં સ્ત્રીઓને હંમ્ય શિક્ષણ આપવાને પરિપાક વિચારો રચાયા છે. એ પુસ્તકના પ્રકટ થયાં ને બીજા વરસે પોતે સ્ત્રી વિશ્વવિદ્યાલયનો પ્રસ્તાવ ઉપસ્થિત કર્યો. એપ્રિલ ૧૮૯૫માં એ જાગૃતની પહેલી સભા થઈ, અને યુનિવર્સિટીની સ્થાપનાનો કાર્યનો આરંભ થયો. મિ. નામુસે અને તેના એક સહાયક મિ. આસોએ રાત દિન કાર્ય કરવા ચર કર્યું. અને એ કાર્ય માટે આખાં જાપાનમાં મુસાફરી કરી દરેક જગ્યાએ “સ્ત્રી શિક્ષણની આવશ્યકતા” અને “યુનિવર્સિટીના લાભો” એ વિષય ઉપર વ્યાખ્યાન કરવા લાગ્યા.

મિસ્તર નામુસેએ જે સિદ્ધાન્તથી સ્ત્રીઓને શિક્ષણ આપવાનો નિયમ કર્યો હતો તે ત્રણ છે (૧) સ્ત્રીઓ ‘મનુષ્ય’ સાથે એવી રીતે, (૨) સ્ત્રીઓ ખરી સ્ત્રી અને એવી રીતે. (૩) અન્ય સ્ત્રીઓને પોતાની સમાજની સહાય

સાથ એવી રીતે, શિક્ષણ આપી એક એવું શિક્ષણ આપવું.

હેન્ટે ૧૯૧૨માં વિશ્વવિદ્યાલયની સ્થાપના થઈ ગઈ. પ્રારંભમાં ભૂવન, ભૂમિ અધ્યાપક આદિ સર્વ કમી હતી, પરંતુ ૧૯૧૨માં જેનું વિવરણ અમારી સંમુખ છે તે યુનિવર્સિટીની જે રીતે હતી તે નિમ્ન લિખિત ઓકડા ઉપરથી માણુમ પડશે.

૨૨૬૬૬ મળાને ૫૨ છે. અધ્યાપક અને અધ્યાપિકાઓ મળાને ૧૦૭ છે. યુનિવર્સિટીના બહુનારી સ્ત્રીઓ—૩૨૧. હંમ્ય શિક્ષણની પાઠ શાળામાં બહુનારી સ્ત્રીઓ—૮૨.

હાઈસ્કૂલ પ્રાથમિક સ્કૂલ અને વિદ્યુશાળામાં બહુનારી ૧૦૭૬.

એડિંગ્હામમાં રહેનારી વિદ્યાર્થીનીઓ ૪૨૧.

અત્યાર સુધીમાં વિશ્વ વિદ્યાલયની મોટી પરીક્ષાઓ પસાર કરીને જે સ્ત્રીઓ નીપજા તેમની સંખ્યા ૧,૨૪૪ની છે.

હંમ્ય શિક્ષણનાં વિદ્યાલયમાંથી જે સ્ત્રીઓ નીકળી છે તેની સંખ્યા ૮૯૫ની છે.

જે વિષયો બહુવિધામાં આવે છે તે ત્રણ બાજેનાં લિખિત છે.

(૧) આરંભક વિષય. (૨) વિદ્યાર્થીનીઓ પોતપોતાની મરજી મુજબ પસંદ કરે તે વિષય. (૩) એવો વિષય કે તે વિષય શીખવે ન શીખવે ને વિદ્યાર્થીનીઓની મુન્સરી ઉપર હોય છે, એવું એકજા મટે કરવામાં આવ્યું છે કે પોતાની ઇચ્છા વિરુદ્ધ વિદ્યાર્થીનીને કોઈ પણ વિષય શીખવે ન પડે.

ઉઠાવતા હતા. દેશની સામાજિક પ્રથા પ્રમાણે આ યુદ્ધમાં પ્રત્યે કરવામાં આવતો અત્યાચાર તું કંઈ ઠેકાણું રહ્યું નહોતું. એક દિવસે કોઇ એક નોકરને એક સામાન્ય ન્હાના ચુના-દથી ચામુકના મો ફટકા ખાવા પડ્યા. આ કચ્છાજનક દરેક હૃદય એકાદને બાલક કોપાટકિનનું હૃદય પિગળા ગયું, અતઃકરબમાં ભારી ગંડમથલ થવા લાગી. એક બાળુ સમાજની કુષ્ટ રીત અને બીજી બાળુ દયા ધર્મ આ પરસ્પર વિરોધી યુગોના જલ્દો જાણ્યો. કોપાટકિન યુગવા લાગ્યો. અતે વિજય દયા ધર્મનો થયો. તેમના કૃપા નિવારણ માટે યથા શક્તિ મદાય કરવા એમણે પ્રતિજ્ઞા કરી લીધી. એમણે પોતાના પુત્રનો કેવી ઠઠતા અને નિડરતાથી નિભાવ કર્યો છે એ એમણું શેષ જીવન સાક્ષી પૂરે છે. આ સમયે રશિયામાં એક એવા આંદોલનનું બેધારણ શરૂ થયું હતું કે જેનું દલ આગ આટલા વર્ષો વીત્યા પછી ત્યાંની રાજકાન્તિના રૂપમાં દ્રષ્ટિ-ગોચર થાય છે. કોપાટકિન પહેલાથી જ યુદ્ધમાં તથા મજૂરોની અધમદશા જોઈને બચિત થયો હતો. આ નવા આંદોલને તેના હૃદય અને મસ્તક પર એક ધણોજ પ્રખળ અને સ્થાયી પ્રભાવ પાડ્યો.

શિક્ષા સમાપ્ત થવા પછી કોપાટકિન કેટલાંક દિવસો જર એલેક્ઝાન્ડર બીબ્લ સાથે રહ્યો, મીર એને મહુ માનતો હતો, રશિયાની સેનામાં એક હંચુ પદ એને આપવામાં આવ્યું અને કવિએ આહવે તો જરની કૃપાથી હંચામાં હંચું પદ તેને વાત વાતમાં સહેલાઈથી મળી શકે તેમ હતું. પરંતુ એને તો કંઈ જીદાજી ગારવશાળી પદ પ્રાપ્ત કરવાની ચિન્તા હતી, રાજદરબારમાં રહેતો હોય તો પણ રાત દિવસ લાખો રૂબી પુરવોના દયામંજી આકંઠ એના કાનોમાં યુજ રગડાડના. એક તરફથી દરબાર,

ના એકાચારામ તથા એપરનાથ અને બીજી પ્રજાના કૃપા ધીરે ધીરે આ એમને અસહ્ય લાગવા માંડ્યું. છેવટે પોતાને સાધ્વીરિયામાં મોકલી આપવા છઠ્ઠા દસાવી. એથી એમને આત્મા રહેતી હતી કે એ ત્યાં રહીને સાધ્વીરિયાનું કુશ્મક કાપી નાંખી દૂર કરી ત્યાંની પ્રજાને કંઈપણ સુખી કરી શકી. પહેલાં તો એમને મોકલવા જાર રાજ નહોતો પરંતુ છેવટે એ જારે એમની પ્રજા બિચારા તથા હં જોઈ એમણે રાજ આપી જતી વખત કહ્યું "એર! જાઓ, મનુષ્ય પોતે પોતાને રમે ત્યાં પણ ઉપયોગી બનાવી શકે છે."

તે સમયે રશિયન મુરકાર સાધ્વીરિયા પ્રતની બૌદ્ધિક 'હરે' કરાવવા ન્હાતી હતી, કોપાટકિને આ કાર્યનો બોલો સહર્ષ ઉપાડી લીધો આ પ્રકારે એમણે મનચૂંચિયાની બે વાર-કરી, અને ત્યાંના જુદા, જુદા તથા ઉદ્ભિન્ન-પ્રાણી-જીવન સંબંધી નવા તત્વોનો અવિચાર કરી પાશ્વર્ય વૈજ્ઞાનિક મંડળમાં ધણી નામના મેળી.

સાધ્વીરિયાની ચારાન પ્રચાલીમાં કેટલાંક જીવનો સુધારો કરવો અસંભવ જોઈ. કોપાટકિને નોકરીપરથી રાજનાયુ આપી તીધું, અને બૌદ્ધિક અનુસંધાનમાં જોતાં શેષ જીવન વ્યતીત કરવા નિશ્ચય કરી લીધો, એની સાથે જ પોતાના દેશની જુગોળ-સમિતિ (રાજ) ની પ્રાકૃતિક સાખાના મનીષ્ટ કામ પોતે બાળ વડા રવા. ૧૮૭૩માં એમણે એશિયા મહાદ્વીપ ના એક સરોહિત માનચિત્ર પ્રકાશ કર્યું, અને આની વચમાં ફિન્લેન્ડમાં :પણ ધણી મહત્વનું જુગોળવિષયક અનુસંધાન કર્યું. આ સમય દરમિયાન એમના નિચારોમાં મધ્ય ભારી પરિવર્તન થયું.

હવે એમને નિત્ય ના ના જુગોળવિષયક દારોની શોધ કરવા તરફ મન ના રહ્યું.

આવડું નથી; ફક્ત પુસ્તકો વાંચવાથી અગર શીખવાથી મનુષ્ય શિક્ષિત કહેવાને યોગ્ય નથી.

હિન્દુસ્થાનમાં દેહસાં વિશ્વવિદ્યાલયની જરૂર છે તે કહેવાની આવશ્યકતા નથી. પુરૂષો ક્રાંતિ સીએને વિશ્વવિદ્યાલયની વધુ જરૂર છે. પુરૂષોને ચારે સારી યા નરસી રહેલ અને

કોલેજો ફરક ઢેકણે છે. પરંતુ કોઈ પણ ઉત્તમ સંસ્થા ન હોવાથી દેહસાંએ કન્યાઓ શિક્ષણ જેવાં અમૂલ્ય રત્નથી વંચિત રહી જાય છે.

“સેવા સદન” } અન્નેશાલ સવરામભાષ.
સુરત (આદવા) } દેશાધ.
મદાસિવસામી.

* હિન્દી માસિક ‘સલિતા’ ઉપરથી.

પ્રિન્સ પીં એં કોપાટકિન.

(રશિયાના એક દેશાલકેતુ* ચરિત્રદર્શન)

જન્યુઆરીમાં વિશાળતથી એક ચોકનનક સમચાર મળ્યો કે પ્રસિદ્ધ સાદિત્વ સેવક અને મુસાફર પ્રિન્સ પીં એં કોપાટકિનનું રશિયામાં કોઈએ ખુન હતું? એમ સંભળાય છે કે ખૂન કરનાર એ વિભાગ પક્ષનો હતો કે ને આ સમયે રશિયામાં ભારી અવાજ માછ રહેલો છે. પરંતુ ત્યાં હાલ અગમ્યતાનો આમસો દોનાથી હાલ રશિયાની વર્તમાન પરિસ્થિતિની કશી સારી હકીકત જાણવા મળી શકતી નથી. આ વાત પણ કોઈ દિશાસ ભર્વા મુજથી જણાઈ નથી. કહેવાય છે કે એ દેશમાં ન્દાસી છુટેલા એક અંગ્રેજ વેપારીનું આ માત્ર કથન છે. પરંતુ જો ખરર ખરી છે તો લશ્ચા કુખની છે. આ મનુષ્યના મૃત્યુથી જગતે પોતાનો એક ખરો પીર નર રત્ન ગુમાવ્યો છે સાચું પૂછીએ તો જ્ઞાન અને સ્વતંત્રતાનો ખરો ઉપાસક કોપાટકિન સ્વયં પોતાના દેશ પ્રેમની પ્રબલ જવાગામો જળી મોઝા-મારજુકે ૩૦ વરસના દોર પ્રવાસ પછી તે ગયા વર્ષમાં ગાંડા સંદારથી રશિયાને નિરાપદતા લજ્જા આનંદ અને ઉત્ક્રાંતથી પોતાની માતૃભૂમિમાં આવી રહેલો હતો તેમજે ધાધું હતું કે પ્રજાતંત્ર ને તો વિદ્વાસ મનિરની મોજના ધનાર છે.

હેના નવા બધારજમાં મહારી માતૃ ભક્તિ દેશભક્તિના ચિન્હસ્વરૂપ એક બે છટા કું પણ મુકી દેશ અને એ પવિત્ર દેવીની પ્રતિષ્ઠા ઘટ ગયા પછી હેમેની આર્તી ઉતારી મહાર, જીવન સફલ કરી લાઇલ. તેમને શી ખખર હતી કે ત્યાં ખૂનીઓનું ખજર હેમના પ્રાણની પ્રવિ-ષ્ઠા કરી રહ્યું હતું!

પ્રિન્સ કોપાટકિનનો જન્મ ઇ. સ. ૧૮૪૨ માં રશિયાના આરકો નગરમાં થયો હતો. એમના પિતા ત્યાંના એક જુના રહીય હતા. પંદર વરસની ઉમરે એ એક મીસિટરી સ્કૂલ માં દાખલ થયા અને પાંચ વર્ષ સુધી ત્યાં તાલીમ લીધી પરંતુ એમના માતૃપ્રીએ એમને સાદિત્વનું વ્યવસય લગાડી દીધું હતું આથી પોતાની જ્ઞાન-પિપાસા ચાન્દ કરવા તે લાગ લાગત જૂના જૂના વિષયોના પુસ્તકો વાંચતા રહેલા હતા. ક્રાન્સના સાદિત્વ અને ઇતિહાસ નું એમણે ખાસ લાડ પુરવંક અધ્યયન કર્યું.

ખીજા બાજુ રશિયાના દીન દીન પુરૂષોની દશાએ કોપાટકિનના હૃદયને ન્દાનપણથી જ રૂપા મંદિર બનાવવાનો આરંભ કર્યો એમના પિતા એક મોટા ધનાઢય ગૃહસ્થ હતા આરસો આકરો તેની રાત-દિવસ ગુલામી

દિમ વગાડી સિદ્ધ કરવા માટે જરા પણ સકાચ નાખતા નથી. પ્રસિદ્ધ વિકાસવાદી હકસલે લખ્યું હતું:—

“અન્ય પ્રાણીઓની જેમ મનુષ્યોમાં પણ જો સર્વથી નિર્જલ અને બેવકુફ હતા તે સવળા કુળો નહ થયા છે, અને જો સર્વથી વધારે બળવાન અને ચાલાક, હોશિયાર હતા તે સંઘામમાં રહી ગયા. તે લોકોને જીવન નિરંતર એક સંગ્રામ હતું, અને એક સંકોચિત કુટુંબ પરિવારની મર્યાદા બહાર એક મનુષ્ય બીજાના પ્રાણનો નાશ કરવા હરહમેશ આતુર રહેતો હતો.” કોષાટકિને પોતાના પરસ્પર રહાય નામના પુસ્તકમાં એવાજ લોકોના મહો બધ કરવા જવાનું આપ્યા છે, કહે છે કે:—ભાઈ! મહોકાની વાતોનો માત્ર બકવાદ કરી જમાખ-ચીનો દિસામ ના આપો, કોઈ પણ પડાડ, જંગલ અથવા રબુમાં પ્રવાસ કરી મને દેખાડો કે કોઈપણ પ્રાણી કે કોઈ ખાસ શ્રેણીના લોકો, એક બીજાની સાથે આ બંધન જીવન સંઘામ કેમ અને કેવી રીતે કરે છે, મને એ જણાવસો કે સત્વથી મજબુત અને ચંચળ આત્માકે જીવ પોતાના દુર્બલ અને મન્દ બુદ્ધિ વાનભાઈઓના ગળા, રહેસવા કપારે અને ક્યાં તૈયાર રહે છે. ચઢલી, મલમાખી, ઉંદર, ગિલ્લેરી, માછલી, બાજ, ગીધ, પોપટ, હરજ, વાંદરા અથવા જંગલી મનુષ્ય આમાંથી કોઈ એકનું પ્રત્યક્ષ ઉદાહરણ આપી પોતાનું વર્ણન પોતાના વર્તન સહિત સામિત કરી આપો. કોષાટકિનનું કહેવું છે કે શ્રેણીની અંદર જીવન સંઘામનો અર્થ છે, પ્રતિકુલ અવરથાજીની સાથે સંઘામ, એક જીવનો બીજા જીવની સાથે કરવામાં નહોતો નિરંતર પરસ્પરના સંઘર્ષજીવી ઉત્પત્તિ અથવા વિકાસ થતો નથી. હા, પ્રકૃતિમાં સર્વત્ર શાન્તિ, મૈત્રી વધા બન્ધુભાવ પણ થતો નથી પણ જિમાં આપણને જ ‘એકલા’ ‘સહકારિના’ ના ઉદાહરણ નજર

પડે છે તેની રહામે વેર વિરોધનું ઉદાહરણ ઘણાં મીઠાની જરાબર છે વિકાસ માટે સર્વથી શ્રેષ્ઠ સાધન પરસ્પરિક સહાય છે. માર, કાડકે લડાઈના ઝગમગ નહો. વિકાસ વાદીઓએ લખેલાના પુસ્તકો પ્રાણીઓની પરસ્પર વિરોધ પ્રકૃતિની ચર્ચા કરી દેવના ચતુરાઈ તથા અતિશયોક્તિઓથી ભરી દીધેલી હોય છે.

કોષાટકિને પોતાના એક પુસ્તકમાં જણાવ્યું છે કે કોઈ પણ વસ્તુ બનવાનો કે બનાવવાનો કબજો કોઈ ખાસ દેશ અથવા નગર માટે મર્યાદિત થઈ શકતો નથી, મહોટા પ્રજાસ દેશની આ માનિતતા ભૂખમરેથી છે. પરમાત્મા અથવા પ્રકૃતિએ અમુકજ દેશને કેવળ કાચો માલ ઉત્પાદન અને કેટલાકને કેવલ રહેને કારખાનાઓ દ્વારા રૂપાંતર આપી તૈયાર કરવા યોગ્ય બનાવ્યા છે. કોષાટકિન લખે છે કે આમનની જુલમા સર્વથી પ્રમળ કુડાડા ધા બારતવરે કપો છે લેન્કેશાયરનો વેપાર અને કારખાનાને જોવાં મુંબાઈમા કાપડ તૈયાર કરવા સંપ્રધાયક કારખાનાઓ ખુલી ગયા અને કલકત્તાના રેસાના કારખાનાઓએ ડરહીના બા-પારને ગંદ પાડી નાખ્યો છે, આખા વિશ્વમાં એજ પદ્ધતિએ કામ શરૂ થઈ ગયા છે કોઈ પણ દેશ કોઈ બીજાની આજ્ઞા પર અનલમ્બી રહેવા મહોતો નથી, પ્રત્યેક પોતાની આપરચક-તાઓની પ્રતિ પોતેજ કરી લેતા મહાયે છે, અને એમજ યવું પણ જોઈએ. કોઈપણ દેશની સર્વ અંગોની આર્થિક ઉત્પત્તિ કરવા માટે એનીના ધંધા સાથે કારખાનાઓ પણ બોલવા તોલજા ખાસ જરૂરના છે, ગાદરી સમાજ તેજ છે કે જ્યાંના મનુષ્ય હજી વડે ખેડી જમણના હોય અને યાંત્રિક વિવધનું પણ યાન કરાવતા હોય, ખેતર અને કારખાનાં એ એક બીજાનું પોષણ કરે છે અને એક વિના બીજું કશા કામનું મથાનું નથી પરંતુ વધારે

એમણે હવે પોતે પ્રાપ્ત કરેલું વિવિધ જ્ઞાન જનસમાજમાં ફેલાવવાના પ્રયત્નસિધ્ધિ કાર્યમાં અગ્રેસર થયા. જનસમાજના દુઃખ અને આપત્તિઓનો અનુભવ કરતા કરતા રશિયાની રાજધાનીમાં જઈ વિશ્વવિદ્યાલયોના શ્રુત્યમાં શામેલ થઈ ગયા, ૧૮૭૨માં રિવટઝરલેન્ડ ગયા, અને આખા યુરોપના 'મજૂરોની અન્તર્ગતીય મહાસભા'ના સભાસદ થયા, પાછા પોતાને દેશ આવ્યા અને પ્રજાતંત્ર અને સામ્યવાદ સંબંધી વિચાર ફેલાવવા લાગ્યા. સરકારે આ વખતે એમને ગિરફતાર કરી નાંખ્યા. જેલમાં પૂર્ણ પણે એ જેલમાંથી જ નહારી છૂટ્યા, ઇંગ્લેન્ડ ગયા, ત્યાર પછી ફ્રાન્સમાં આવ્યા અને ત્યાં ફેરલાઈ સમર્થ સુધી સમાનતાના મંત્રોની ગર્જના કરી સામ્યવાદનો પ્રચાર કરતો રહ્યો, એમણે રિવટઝરલેન્ડમાંથી ગદર નામનું એક વર્તમાનપત્ર કઢાવવા માંડ્યું. આ દરમ્યાન રશિયાના તત્કાલીન ઝર એલેક્ઝાન્ડર બાળનું કાંઈ વિશ્વવિદ્યાલયે ખૂન કર્યું. કોપાર્ટકિને રિવટઝરલેન્ડમાંથી કઢાડી મૂકવામાં આવ્યો, એક વર્ષ ઇંગ્લેન્ડમાં વિતાવ્યા પછી પાછા ફ્રાન્સમાં આવી પહોંચ્યા, પરંતુ ત્યાં પણ એમને ગિરફતાર કરવામાં આવ્યા, એમના પર મુકદ્દમા ચલાવવામાં આવ્યો, પરિણામ એ આવ્યું કે એમને પાંચ વર્ષ કારાગારવાસની સજા મળવી પડી. અનેક લોકોની દ્રષ્ટિમાં હજી પણ એ નિર્દોષ જણાતા હતા, એમને છોડાવવા માટે એક પ્રબલ ચળવળ શરૂ કરી હતી. છેવટે ફ્રેન્ચ સરકારે વિચાર થઈ ૧૮૮૬માં એમને અન્વેષન મુક્ત કરી છોડી દેવા પડ્યા, ત્યાં સુધી ત્રણ વર્ષ જેલમાં વીતી ગયા હતા. ત્યાંથી પ્રથમો થયો એટલે પાછા એમણે ઇંગ્લેન્ડ જવું નિરાપદ જાણી ત્યાં ગયા ગયા અને લંડનની પાસ રહેવા લાગ્યા.

એમણે પોતાની હિન્દીનો મોટો ભાગ ફ્રેન્ચમાં જ મળિત કર્યો પરંતુ જેટલું તો

૨૫૫૪ પ્રતીત થાય છે કે આ સમગ્ર કામમાં એમના કૃત્યો યથેલા હાડકાં માતૃભૂમિની પવિત્ર ખાક-રજ સંગરા ઉત્ક્રિષ્ટ રહેલા અને છેવટે ૭૭ વર્ષની વૃદ્ધાવસ્થામાં વળતે. એમને ફરીથી રશિયામાં બોલાવી લીધો ! ! !

કોપાર્ટકિને વિવિધ વિષયો પર ધણાંક પુસ્તકો લખ્યા છે તેનાથી એમની વિદ્વા અને માર્મિકતાનો પૂરો પરિચય થઈ શકે એમ છે, એમાં વિજ્ઞાન, સાહિત્ય, રાજનીતિ, અર્થ નીતિ, સમાજ વત્ત, ઇતિહાસ વગેરે ફેરલીક ઉપયોગી વિષયોની આલોચના કરી છે. કોપાર્ટકિને કાંઈ પણ સમયે આંખો મૂંઝી પુરાની મહત્તિ પુરાની રેખાનું સર્વથા દ્રશ્ય નથી ને કાંઈ લખાયું છે તે સ્વયં અધ્યયન મનન અને સંસારનો અનુભવ કર્યા પછી જ આલેખમાં એમના વિવિધ વિષય સંબંધી વિચારોનું દિગ્દર્શન કરી જવું સર્વથા અચલ્ય છે, માત્ર એક બે મોટી મોટી વાતોનો ઉલ્લેખ અમે વંચકોની સંખ્યા કરીએ છીએ.

કોપાર્ટકિન આખા જન્મ સુધી આજ વાતની શિક્ષા આપતો હતો કે સર્વ લોકોએ એક બીજા સાથે હળોને ચાલો, પરસ્પર કષ્ટિતો ત્યાગ કરો ! કેમકે પરસ્પર રહાય અને પ્રેમ આવજ આવપણા સર્વ દુઃખોનું માત્ર એકજ સામજીક ઔપધ છે, અને ક્રીટ-પતંગથી માંડી મનુષ્ય સુધીનું અસ્તિત્વ અને યુદ્ધિ-વિકાસ એની ઉપરજ અવલંબી રહે છે," આ સુત્ર બહુ સીધું, સાદું અને જીવન માલમ પડે છે, પણ માફ કરો ૧૯મી સદીના ઉત્તરાર્ધમાં વિજ્ઞાનવાદે નિર્ધારતા કુરત્તઅત્યાચાર, આદિ વશ સકર્ષેને એક એવું દેશનિક આચલન દષ દીધું હતું કે લોકો તેને પ્રકૃતિ વિદિત તથા પ્રાણી સ્વભાવસિદ્ધ સમજ્યા અને સાગિત કરવા લાગ્યા હતા. આજે પણ એજ દાલત છે. ધણાંક વિદ્વાનો 'જીવન સંભામ'ની આજી ફેરવી-દષ પ્રકૃષ્ઠકારી મહાન પુરોની આવરવક્તા દિમ

ભોળીયા રાજનો બડબડાટ

સત્સંગ સત્સંગી થવા
આર્જ કરે તમને સદા,
મત્સંગ સતમાર્ગ તણા,
બુદ્ધિ કરે સજી દાર હો !
સત્સંગ હુર્યુણ હુર્યુદિ,
કામવા નિત રૂઢાય છે;
સત્સંગના દારે સદા,
હુર્યસન ક્રિટકારાય છે

જગતની લીલી અને યુદ્ધ કદી નિરખી નહી,
દુખી અવસ્થાના સહી તો બાન ના અવ્યુ કઈ,
કાળા કામદા ! કાળા કામદા ! ક્યા બુદ્ધિ
ત્યાં જે કુટયા કાળા કામદાનીજ કમ કયા !
જેનોજ પોગર અને જેનોજ હોઠાર ! હાહાદાર !
લોકો કહે છે અને પોકાર કરી પ્રથે છે કે
હેવે શુ કરવું ? મદાતમા શ્રી માધીજી
વાનપ્રસ્થ શુભરતી પરન્તુ જે ન સદન ચલાયી
તથા દેશસેવા બળવવાબદાર પડેલા રસમી શ્રી
અદ્વાનદજી તેવાજ શાતીમય પોકારથી લોકોને
શાતી દેતાકહેએ કે બાધયો કરો ના આવો અમારી
સાથે તન મન ધન અર્પી સત્યાગ્રહમા જોડાવ !
અસલ કષ્ટોને સહન કરવાનું આત્મબળ

ધરવી સત્યાગ્રહની પ્રતિજ્ઞા થયો ! સત્યને મારે
સર્વસ્વ તજો ! ધર તજો ! ગામ તજો ! સુખ તજો !
ભોગવિલાસ તજો ! વિષયવાસનાનું ઉચ્છેદન કરો !
બ્રહ્મચર્ય ધારણ કરો ! અને બસ સત્યના
નામની સાથે સત્ય કાર્યો બળવવા તત્પર થાઓ !
અમે છંધર માફીશુત તમોને સત્યના માર્ગે
દોરવીશું ! સત્ય આવરવું તમારા હાથમાં છે !
બસ સત્યાગ્રહજ તમારો સર્વ દુખનો સદતર
નાશ કરી શકશે ! આવો ! આવો !
આપણે જગતને સાબિત કરી બતાવીએ કે
હુનિયામા સત્ય શુ કરી શકે ! દિદીઓ સત્ય
પ્રેમી હતી એ તો જગ મહેર છે ! પરન્તુ
અવાપિ પર્યંત દિદીઓનું તે સત્ય શુ સાધ
મયુ નથી, એની સાચી દરોગીએ મરો તમારા
સત્ય સામે અસત્ય ઝાણુ પડી જશે ! અને
તમારો સત્યમેવ જયતેનો સિદ્ધાંત, જગતને
વધુ અને વધુ અચળીતતાની છાંખી
કરી બતાવશે ! આવો બાઇઓ ! આવો
મત્યગ્રહમા જોડાવ ! નિશ્ચય તમે વિબળવત
નિવડશો ! તે સાથે તમે મેટલા સત્યપ્રેમી છો
તે જગ જોષ લેશે ! ' જોલે બસ, તમારે
વધારે સહન કરવાનું રહેશે નહીં ! !

સાંભળો તે !

(ધારીની પ્રાર્થના)

ત્રીજી મુલાકાત-વિષોગણ

લેખક-ત્રીયુત છ થી વાસ્તવ બી, જો

“અરે ! ક્યાં જવાની તૈયારી કરી નાંખી
શુ ખરેખર જાઓ છો ? તમને મહારા સમ છે,
સાચું કહો, ના ના એમ નહિ બને, ત્હમે
મદને છેવરના આગા છો, હા એતો હું જાણું
છું, ત્હમે મદને એમજ સંતાપ્યા કરો છો,

આજે આ કંઈ નવી વાત ચોડીક છે ? હું તો
તમારી રહેણી કરણી બતાવર સમજું છું,
રજમા પણ ત્હમે મદને એની તો કંઈ મેટલીકા
વાર ગમરાવી દીધી હતી .. .. તાર કેમ
બતાવો છો ? શુ એધી હું એમ સમજ્યા કે

શાયનિય વાત તો એ 'છે કે' ધણીક દેશો ખેતીના ધધાને ઘુચ સમજી તે ધધો ખીલવવા ખીલકુલ પરવા કરતા નથી અને જ્યારે દેશની જન સંખ્યા વધતી જાય છે ત્યારે ઉપનિવેશો માટે બ્યથ યથ જાય છે પૃથ્વીની ઉત્પાદન શક્તિ અપરિમિત છે એ તેઓ જાણી જાય છે. ખેતીની ઉત્પત્તિનો વિષય છેડતા કોપાટકિને જે વિચારો જણાવ્યા છે. એ વિષય પર જે કંઈ લખ્યું છે તે આપણા સમાજને ધણું ઉપયોગી થઈ પડે એમ છે.

પોતાના સામ્પવાદ સંબંધી વિચારો એક રચાનપર જણાવતા લખે છે કે 'જેમ જેમ હું આ વિષયનું અધ્યયન કરતો ગયો તો મને જણાવ્યું ગયું કે મારે રદામે એક તત્ત્વ નવી ફરીયા પડી હતી તેનું સાચું જો-ળખાણુ પ્રથમ મને પશુ ના હવું તેમજ ખીજ સામ્પવાદના ધુરંધર લોકોને પશુ નહિ. જેનું સાચું જ્ઞાન મને મળ્યું તેની સમાજમાં રહી, તેમના દૈનિક જીવનમાં તેમની સાથે સદ વાસમાં આવવાથીજ પ્રગલ્ભ કરી શકતો હતો.

કોપાટકિને પોતાના જીવનમાં ધણી દુઃખોની સામેજ જીમવું પડ્યું હતું. બેચાર જેલ જવા કરી આવ્યા પછી એમણે પોતાની જીવનગીતો ધણી લાંબો કાળ પોતાની ખ્યારી માતૃભૂમિથી કેટલાકે ગાંઠ દૂર પ્રવાસ કરવામાં પોતાને પડ્યો તોપણ આ સુધગા વખતમાં તેને એક બારી દુઃખ હતું, અને તે દ્રવ્યનો અભાવ! એમના પિતા કશ્ચાતથીજ જમણે છેડી દીધેલી સરકારી નોકરીને લીધે એમની ઉપર ધણી નાખુશ રહેતા હતા આથી જ્યાં એ જીવતા રતા ત્યાં સુધી પુત્રને એક પેસો પશુ આપ્યો નહિ, તેના મત્ત પછી સરકારે રાજદ્રોહના આરોપ નીચે એમની સમસ્ત પૈતૃક સમ્પત્તિ જપ્ત કરી લીધી. હવે એકમાત્ર સાહિત્ય સેવાજ એમની આ જીવિશ હતી, આવા જીવેક કશીયી કાપી થવા હતાં

પશુ એ જરાગર પોતાનો ઉદ્દેશ સાધવા શક્તિ દિવસ રમ્યા નહેતા. આ મહા પુરુષનું જીવન બર્તીદરિના આ સ્ત્રોતનું એક મૂર્તિમાન ઉદ દરણુ હતું:—

નિન્દન્તુ નીતિ નિષ્ણાઃ યદિ વા સ્તુવન્તુ,
લક્ષ્મીઃ સમાવિશતુ ગચ્છતુ વા યથેદમ્ ।
અંતે વા મરણમસ્તુ યુગાન્તે વા,
ન્યાય્યાત્મયઃ પ્રવિચલન્તિ પદંધીરાઃ ॥

કોપાટકિને પીરિનું-મુસાફરી કરવાને ધણી શોખ હતો, પોતે એકલાજ સાકળીરિયામ પચાસ હજાર માઇલની મુસાફરી કરી, સ્વભાવ ધણીજ સરળ હતો, ચિત્રકળા અને સંગીત વિદ્યા તરફ એમનો અવિશય પ્રેમ હતો ગણિતય તો એ ધણી હંથા પ્રકારના હતા, આ સિવાય પંદર બાપાનું એમને જ્ઞાન હતું. ૧૮૧૨માં એમની સીતેરમી વર્ષમાં સમાપ્ત થતા એમને એક સન્માન પત્ર આપવામાં આવ્યું હતું, જેની ઉપર વિભાવતના સાહિત્ય કળા તથા રાજનીતિ સાથે સંબંધ રાખનારા મોટા મોટા વિદ્વાનોના હસ્તાક્ષર હતા આવા બહુ મુદ્દય તથા વિભિન્નતામય જીવનની સમાપ્તિ યતી વિચારાં કંઈ આન્તરિક બધા યશે નહિ ? અનિમન-યુના વધ ઉપર એક કવિ શોકોદ્ગાર કહાડે છે કે:—

જિંદગી અનિમન-યુ ! હવે તમે છે યદ્યપિ સુરભોજ
પશુ અન્ત સુધી રેતા રહોશું અમે તમારા શોકમાં
દિન દિન તમારી કીર્તિનો વિસ્તાર બેઠુ વધતો જરે
દમારા યતુઓના નામપર ધિક્કાર પશુ વધતો જશે
, જરિખમાં એવો એક વખત આવનાર
છે કે કોપાટકિનના દેશ-રાસિઓને પશુ એમના
દમાધિ-સ્તંભપર કંઈક જોવાજ ચળક લખવા
પડશે !

અહિં આટલા દિવસો સુધી રોકાઈ જાયો કેમ ?... કેમ હવે ક્યાં જવાની હમે છે ? જાઓ, જાઓ, અહિં મના કોણ કરે છે ? હું ત્હમને સામાટે રોકું બલા ? ખુશીથી પધારો, પણ હા, -કોઈની પ્રેમ જાળમાં ફસાઈ આ અભાગણીને એકદમ વિસરી નહિં જતા હીક, પ્રજામ.....

અરે ! આ શું ? શું થયું શું ? ત્હમે આમ સુસ્ત કેમ થઈ ગયા ? સાચું કહો ત્હમને મ્હારી વાતો ખરાબ લાગી ? મ્હને માફ કરો ધણી જૂલ થા. માન હું તો હાસ્ય-મસ્કરી કરતી હતી. હાં હા, હાથ ચા માટે નેડો છે, આ શું કરી રહ્યા છો ? હું ત્હમને પગે લાગું છું, મ્હને શરમમાં ના નાખો, મ્હને ખોસિવાણી ના પાડો, ખરેખર મ્હેં ધણો બાર ચુનોદ કર્યો છે. હું જાણતી ન્હોતી કે ત્હમે... કામા કરો હાથ નેડું છું, ત્હમના રમથ પર માથું મૂકું છું. હું ધણી હન્ટાઈ છું. શું થયું ? તો માટે હીક જાઓ છો ? અરે ક્યા જાઓ છો ? બેસોની જરા વધારે દણ બેસો. દમણમાં તો આખા એટલામાં મોડું સૂઈ થઈ ગયું ? ખરેખર જાઓ છો ? નહિં છ નહિં. ક્યારે પણ આવો ચમકાટ કરશો નહિં. સાચું કહો કેમ સંતાપો છો ? એવી તે થી જર જણાય છે ? હા. હા, તાર તો નેડું છું. હાથ, જેના કંઈ કેટલાએ તાર આઘ્યાજ કરે છે. ત્યારે શું ત્હમે જાઓ છો ? હાથ ! હાથ ! હું તો અત્યાર સુધી બહાલમરી મીઠીમસ્કરીન મમળ્યા કરતી હતી. જાણ, રેખજનક હાસ્ય પણ પ્રેમ બાજુ જમાવતા બચકર કાજ સ્વરૂપ-જીવલેજી નીવડે છે. હું ક્યાં જાણતી હતી કે ત્હમે જાઓ છો ? ના ના આજે નહિં જાઓ. આ સૂન આતર રોકાઈ જાઓ કોઈ પહાણું કહાડો. જો એવી જલુ ઉતાવળ હોય તો ઠાલે જાઓ, આજે હું જવા

ના હવં, ગમે તે થાઓ, પગખર વાંટજાઈ રહીશ, આરણું રોકી હોમી રહીશ, પણ જવા ના હવં. ટોપી ઝૂંટવી લઈશ, ધડિવાળ સંતાડી દઈશ. કોટ પકડી રાખીશ, 'અગીસ યોગા નાંખીશ પણ જવા તો ના હવં. મ્હારા પાલ, વધી હાથ બાંધી બન્નીવાન કરી લઈશ, માથાના વાળને વિખેરી નાંખીશ, ગાંતોપર છાનામાના લાંછન લગાડીશ, પાછો પીવા આપી પ્યાલું ચરીરપર ઘોળી દઈશ, અને ના-જવા ના હવં. પછી ગમે તેમ હોય, હાથ, હાથ ! કેમ છોડાવે છે ? હું છોડો છોડીશ નહિં, તોડી નાંખો, આંગળાઓ મરડી નાંખો, હું કશુંએ કહેતી નથી, હા ! કેટલીકવાર કહું 'હું નહિં' મોનીશ, ના ના ત્હમે નહિં જાઓ, ત્હમની વાતોથી આજે બોળવાઈ છેતરાઈ બધાશ નહિં, છુઓ હીક..... જાઓ જાઓ, આંગણું બંદોર પગ મૂકો કે અહિં મ્હાર માથું ફાડી નાંખોશ જાણજો, પછી જે ધાય તે બલાસતથી, પણ નહિં, આજ ત્હમે નહિં જાઓ, શું ત્હમે કોઈ રીતે રોકાઈ નહિં સકો ? હા ! હું શું કરું ? ત્હમને કંઈ રીતે રોકું ? કંઈ રીતે સમજાવું, કેમ વિનવું ? ખરેખર ત્હમે ધણજ કહોર છો. લો બસ, ખુશામદ કરાવી ચૂક્યા. હવે તો રહી જાઓ. રોકાઈ નહિં સકો ? તો મ્હારે શું રહ્યું બસ ? મારું !... રરી ક્યારે પધારશો ? હાથ ! જાઓ છો ? જરાવાર તો ચોજો. અરે મ્હારા પ્રજા ! હે રામ !... ત્હમે આખરે ચાલ્યા જાઓ છો !... ચાલ્યા જ જશો ? શું પાછું ફરીને એકવાર કૃપા મધુર અબોધો જોવા કસમ પણ નહિં પાગો ?..... કેમ ? જાઓ છો !... અથ ? ખરેખર ?... વીક સાંભળો તો..... ધન ખાલ્ય !"

ત્હમે જવાને તૈયાર થયા છો ! ચાલો રહેવા-
 દો, એવા ઝાસા કોઇ ખીજીનેજ કરો, ત્હમારી
 પાસે એવા તો કેટલાય તાર આવ્યા કરે છે.
 રજા પૂરી થવાને હજી દસ દિવસ બાકી છે
 પછી અત્યારથી જાહેર શું કરશો ? શું કોઇની
 સાથે મુલાકાત કરવી છે ? કોને મળવું, છે ?
 જરા તું તો સાંભળું, તે કેવીક સુદેર છે ?
 ગારવર્ણી છે કે શ્યામવર્ણી ? ગોરીએના હશે
 શ્યામળાએ ના હશે થઈ રંગી તો હોતીજ
 જોઈએ કેમ ? એમજ છે કેની ? હા હા મ્હને
 હેના દેશને ના કરાવો ? અરે માત્ર એકજ
 જાઓ ! હા હા જરૂર તમારો ધણો આભાર
 માનીશ,.....તેજ કટાક્ષ ખુબ મારતી હશે,
 આમ નાકપર અંગીળી ચૂકી વાત દરતી હશે,
 આમ હાથપર ગાલ ટેકરીને બેસતી હશે. કંઈ
 મહારાથી તો બાળ્યું એમ થતું યજી નથી, હા
 છ, હીક યાદ આવ્યું, હંમર કેટલી છે એની ?
 જોજ નૂત્ર ત્રણ પાર અને એક તેર, તેર વરસ
 અને ચોટાક મહિના ઉપર કેમ ?..... અરે !
 .....જાઓ, આ તો સારું લાગતું નથી,
 હરવડી હાથમાં ચળવળાટજ થયા કરે છે,
 જરા સહુકાઇ આવો, આટલા નેરથી હોઠ
 મૂકાય ? જુઓ ! બંનેરી રણા છે જુઓ
 જુઓ કોલી નીકળ્યું કે નહિં મુરકેરાઓ છે
 શું આ પાનની સાલી છે ? ત્હમેજ જલવોની
 કે પાનની સુખી કંઈ આવી હોય છે કે ?
 અરે !.....આ શું કંઈ ત્હમે ઘણા ખરાબ
 માણસ છો. આ બધા ચાળા ચરકા મ્હને તો
 જરાયે ગમતા નથી, જાઓ જાઓ ત્હમને
 અદિં કોણે બોલાવ્યા ? મ્હં કંઈ કંઈ ન્હોતું
 કે તમે મ્હારી પાસે આંવા, પછી શા માટે
 આવ્યા ? આવ્યા છે સાહેબ કાટ પાટલુન પંડેરી
 તૈયાર થઈને મ્હને ખીવરાવવા આવ્યા છે કે
 જાણે હું જાડું છું, પછી જતા કેમ નથી,
 શા માટે ઉમા રણા છે ?

અરે !.....મરી ગઇ મરી,....હાય !
 હા હા હા.....છોડો છોડો...ખાપરે ખાપ, તમે
 તો જીવ રો છો મ્હને ચા માટે એટલી બધી
 સંતાવો છો ? અરે, ત્હમે કેવા આત્મી છો
 તમને તાપ લાગતો નથી ! બે હાથ જોડ
 છું મ્હને હંડવા દો. હીક તો ત્હમે
 જરા ખરાબે દુર બેસો, જાઓ કેટલી બધી
 ગર્ભાં પડે છે ? કંઈ...બહાથી, મ્હારે શું
 મ્હારે શું ત્હમારાજ કાટ પર કરવધી પડી છે
 ક્યાં, જરા મીઠ્યું હતું ક્યાં, અદિં આ છે
 આરામથી બેસવાને જાઓ જાઓ, નહિં નહિં
 ગારી ચૂકી જશો. વાંધા પ્રમાણે પહોંચશો
 નહિં તો.....હુંઉં. કેમ બેંચી લીધા
 આવો આવો મ્હો બધ કરો. તોડો છો શું ? નજ
 લગાડવાના છે કે શું ? હવે ઉઠો, બહુ થયું
 જુઓ લોશો શું કહેતા હશે કે હજી મૂક
 આવ્યા નહિં. જરા છાતા તો રહો...જુઓ
 બા સાંભળ્યું ? ત્હમને કોઇ ખૂબ મ્હારે છે
 તે પાછું વળી જુઓ...ગાડીવાળો છે. હા હ
 તેજ છે. ખાલી મોડું કરી રણા. છો તો
 મ્હને જોડમે ચોક્કસ જણાવી દો કે ચાહે
 છો શું કરવા ? અદિંથી કંઈ લાઇ ન્હાય
 જવાને છારો રાખ્યો છે ? કહે તો અદિં
 ઉડી જાડું. આ મ્હને જુકી રીતે તાવવ
 આજ્યા છે બા તમારું ચોક્કસ માત્રમ પડી ગ
 છે ત્હમે ક્યાંયે જતા આવતા નથી માત્ર
 મ્હારી પાસે જુસામક કરાવવા આવ્યા છો. રાત્રે
 યજી તેથી હું ત્હમારા ચાકમાં ક્યાં આવનાર
 દતી રાત જેમ તેમ કરી વીતાવી પણ આવ્યા
 છે આ વખતે કસર દહાડવા વાદરે, મ્હદરખાન
 વાદ ! જરા આવનારો મ્હોડું તો જોઇ બો-
 તેજ ક્યાં છે આ સરતથી ત્હમે મુલાકાત લેવા
 જાઓ છો ? અને તેની સાથે ? હા હા કોઇને
 કોઇની આટલી બધી વ્હેલી બખર મળે છે
 ખરી ? અને તો અજબ યજી છો કે ત્હમે

પણ પોતાના પંખનો સ્વાદ ચખાડ્યો છે. બાહ્યોમાં પણ આજ કારણને લઈ અવિદ્યા છવાઈ ગઈ તથા ક્ષત્રિયોને પણ તેણે બેસીતે નીચું દેખાડ્યું છે. પ્યારા બાહ્યો! આપણે ધણું જ ઊંઘ્યા, હજી પણ કંઈ સુધી નિદ્રા લયા કરીશું. સ્વદેશના માણસોને પોતાના બાહ્ય બરાબર સમજે એમની સાથે બલાઈથી વર્તો, અને તેઓ અસિક્ષિત છે તો તેમને શિક્ષિત બનાવવાનો જનતો પ્રયત્ન કરો. વ્યાખ્યાતા આ પ્રમાણે બે કલાક સુધી બાપણ આપ્યા પછી પોતાના આસને વિરાજ્યા. જ્યાં ત્યાં તેમની વાકવાદ યવા લાગી. કોઈ બોલવાની પ્રયત્ન કરવા લાગ્યું, તો કોઈ બાવને વખાણવા લાગ્યું. સભા વિસર્જન થતા પહેલાં સભાપતિએ ઉભા થઈ જણાવ્યું, કે—પ્રમુખનું કર્તવ્ય છે કે વ્યાખ્યાનની મહત્તિ પછી પોતાની અનુમતિ પ્રગટ કરવી. આપણા વ્યાખ્યાતાના સુવિચારમાં એક પણ ત્રુટી એવી નથી કે જે ઉપર હું બોલવાનું સાહેસ કરું. મહાશયો, હાલનો સમય કહેવાનો નહિ પણ કરવાનો છે. જે કંઈ આપણે કહીએ તે કર્તવ્યમાં મૂકી જવાવું જોઈએ. વક્તા મહાશય જણાવે છે કે દેશબાહ્ય પછી તે ચાહે તે જાતિનો હોય તેના ઉપર પ્રેમ રાખવો, અને તેને આપણા સહોદર તથા મિત્ર નેટવું મન આપવું અને તેની સાથે મળા જવું જોઈએ. મારું પણ એવું જ કહેવું છે, કે મનોરથો સફળ થવાનો ઉપાય વાંધી નહિ પણ કર્તવ્ય છે. જે દિવસે વિચારોને કાર્યમાં પરિણત કરીશો તેજ દિવસથી મનોરથો સંપૂર્ણ થતા જણાશે. હું વક્તા મહાશયને સભા તરફથી ધન્યવાદ આપું છું કારણ કે તેમણે પોતાનો અમૂલ્ય સમય અર્પિત કરી વચનામૃતોથી આપણને ઉત્સાહિત કર્યા છે. ત્યાર બાદ બે દિસામી લાલજીએ સભા પતિને ધન્યવાદ આપ્યો અને સભા વિસર્જન થઈ.

(૨)

સંખ્યાનો સમય છે, પશ્ચિમ દિશામાં

આકાશ લાલ લાલ દેખાઈ રહ્યું છે. એ સમયે એક યુવો ગામડીઓ લાવ પામડી તથા આદીનુ પહેરણ પહેરી લાલ બંગલા તરફ ચાલ્યો આવે છે. ખૂટી નજીક પહોંચી જરા અચકાયો, પછી એકદમ દરવાજાની અંદર ચાલ્યો ગયો. આપણા બારીસ્ટર સાહેબ દાક્ષમાં કોનીકલ પત્ર લઈ આમ તેમ આંટા મારી રહ્યા છે, યુવો બારીસ્ટર સાહેબની નજીક ગયા અને ઊંચાં લાગ્યો.

યુવો—માયુ સં-સં-સાહેબ, પેન્-અ-અ-આ બોલને ત્યાં કા-કા-કારી.

બારીસ્ટર સાહેબે આ જુલને પોતાના સ્વર્ગમાં જોઈ લાલ લાલ આપ કરી યુવો માંડ્યું, તુ કોણ છે ? તુ કેમ આવ્યો છે ? આ વખતે આ બંગલાની અંદર કેમ આવ્યો છે ?

યુવો—મા મા મામાપ હું કુબાર છે હજી.

બારીસ્ટર—અરે યો હેવાન, અમને કું-બાર જનાવે છે. તું એમ ન સમજીશ કે હું દેખાવ માત્રમ દિન્દી છું. જરૂર પડતાં તારા બાપને પણ માયા શિખવી દઈશ.

યુવો—હું સાહેબ કું કુબાર છું. હજી કુબાર કરીગર.

બારીસ્ટર—યો કુંબારના જગ્યા. અત્યારે આ વખતે તારે શું કામ છે તે કહી દે. હું જગ્યાજી મોટા ધરની સહેલ કરવા નીકળ્યા હશે, કેમ ? ચોરી કરવા આવ્યો છે.

યુવો—સાહેબ હું યો યો ચોર નથી. શું કું ચોર છું. જે કારીગર આપને ત્યાં કામ કરે છે તેની પાસે મારા પૈસા મેળા છે તે મેરા હું ચાલ્યો આવું છું યો યો ચોરી.—

બારીસ્ટર—એક મહા મેગજ ક્યાં ખાવ છે ? તને બીજાના મકાનમાં દાખલ થવાનો શું અખત્યાર છે ? હમણાં મજા જતાવું છું મારો માગવી સુધી ઉવડું શિરનેરી કરે છે, કેમ ? ધનુ (નોકરનું નામ) ના પોલીસવાળાને પોતાની બાન

★વાહુ પાણિડત્ય-વાણીમાં વડપણ.

(૧)

આજરોજ સોજના ચારવાગે એક બી. એ. બારીસ્ટર મહારાજ આનંદ જીવનમાં “ફૂટ અને તેનું પરિણામ” એ વિષય ઉપર બાપજી આપનાર છે. મુન્સી બિહારીલાલજી તેના પ્રગંધ કર્તા છે. વક્તા ૧૯૧૭ની સાલમાં બારીસ્ટરની પરીક્ષામાં પાસ થએલા નવ યુવક છે. પોતાનો પ્રભાવ દલ્લુ ગામમાં બરાબર પડ્યો નથી તેથી જાહેર વ્યાખ્યાન દ્વારા લોકોના સમાગમમાં આવવા પોતાને તીવ્ર ધ્વજા છે. પ્રગંધકર્તા મહારાજ ગોઠવણ કરવાને બે ટલાક અગાઉ આનંદ જીવનમાં પધાર્યા છે, બાપજીનો સમય થયા અગાઉ કસાક સવા કલાકથી લોકોની ભેલી બરાબર લાગી છે, અને જેમ જેમ વખત જાય છે તેમ તેમ તેમાં વધારો થતો જ જાય છે. નગરના અગ્ર ગણ્ય મહારાજોએ પણ પોતાની દાબરી આપી આજની શોભામાં વૃદ્ધિ કરી છે. ચાર વાગતા મુઘીમાં તો જીવન શ્રેતાઓથી ખીચોખીચ ભરાઈ ગયું અને મકાન અવાજથી ગાજી ઊઠ્યું. શ્રેતાઓને શાન્ત કરવાને પ્રગંધકર્તા મહારાજે ફૂટપાથ ઉપર આવી જઈ બોલ્યું મહારાજો, વક્તા પધારી ગયા છે. હવે પ્રમુખ સ્થાન કોને આપવું, એટલું જ માત્ર બાકી છે. આપ સાહેબો જો મને ફરમાવતા હો તો હું તો બહાવીશ કે આજનું પ્રમુખ સ્થાન શોભાવવાને સર્વે વાતે યોગ્ય તો વિદ્યાપ્રેમી ગુણગ્રાહક શ્રીમાન બાણુ જનકી દાસજી છે. હું આશા રાખું છું કે આપ સર્વ બાપજી મારી ફરખારતને સદર્થ અનુ-મોદન આપસોહ.

મુન્સીજી ભોલી રહ્યા કે એક ચક્ષુમાધારી મહારાજે ઉભા થઈ પોતાની મધુરી વાણીથી શ્રુત કે આજની સભાના પ્રમુખ-સ્થાનને માટે

સર્વ રીતે લાયક શ્રીમાન જનકીદાસજી સિવાય બીજો કોઈ હોય એમ હું ધારતો નથી. માટે હું પણ મુન્સીની ફરખારતને સદર્થ ટેકો આપું છું, બાણુજીએ આસન ગદલું ધર્યું અને તાળીઓ પડવા લાગી.

સમાપતિએ વડતાનો પરિચય આપવા બંધાયું કે:-આપ લોકોને માણુમ છે, કે વ્યાખ્યાતા દાસમાં જ બારીસ્ટરની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થએલ નવયુવક છે. જો કે તેમની સાથે મોંઘો અંગત પરિચય તો નથી જો તોપણ હું એટલું તો કહી શકીશ કે આ નમરવાસીઓમાંના ચોંકાકા એવા દરો કે જે વડતાના પિતાને જાણતા નહિ હોય, કોણ એવું દરો કે જેણે લાંલ બંગલાનું નામ જાણ્યું નહિ હોય? કોણ એવું દરો કે જેણે બાણુ રામદાસજી (વડતાના પિતા)નું નામ નહિ સાંભળ્યું હોય? હું આપ લોકોને વધુ વખત સેવા માગતો નથી. સ્વયં બારીસ્ટર સાહેબ પોતાના પાણિડત્ય પ્રજ્વળિત વ્યાખ્યાનથી આપ લોકોને ઉત્સાહિત કરશે. એમ કહી સમાપતિ પોતાની ખુરસીમાં વિરાજ્યા.

સમાપતિના બેઠા પછી બારીસ્ટર સાહેબે બોલવાનો પ્રારંભ કર્યો, શ્રીમાન સમાપતિ અને ભવુવર્ગ મહારાજો! આપ જાણો છો કે આજનો વિષય ગૂઢ, અને પરિણામે વૈરાગ્યપાદક, દેશને નષ્ટ કરનાર, જાતિને ધુળમાં મેલવનાર, તથા ફૂજને ઢિંગ મિત્ત કરનાર છે, આમ જાણુવો આદો હો કે ફૂટ શું કર્યું, આ ફૂટનો કારણથી મોટા મોટા રાજ્ય નષ્ટ થઈ ગયાં. બીજા, ત્રીજા, કરજ આદિ મહારાજોએ સમજાવતા થઈ ગયા, અને પોતાની વિદ્યા તથા કલા કોશભરે પોતાની સાથે લેતા ગયા, સંસારમાં ફૂટે થઈને પણ પોંછો ઢટાળી અવિચારને ખૂબ આમળા મહારી દીધો છે. એણે ધાર્મિક અને નીતિયને

★ કિંદી ઉપરથી અનુવાદ.

શંકરપ્રસાદ આનો કંઈ ઉત્તર આપી શક્યો નહોતો. કોઈએ બહાર નીકળવાની જગ્યા નથી મળતી ત્યારે તે વધી જાય છે. અને છોકરાંને ખરીને કાયદાનું પુસ્તક લઈ બાગમાં ચાલ્યો ગયો.

(૨)

આવજી માસ હતો આજે કેટલાક દિવસે વાદળ ખુદ્યું છે, નાનો લીલા વરસોનેરી સાદર ઝેડી હોય તેમ દેખાય છે.

શંકરપ્રસાદ બાગમાં એક એન્ડ ઉપર જઈ બેઠો અને કાયદાનું પુસ્તક ઉઘાડ્યું પરંતુ આ કંઈ કરતાં પ્રકાશ કંઈ વધારે ચિત્તાકર્ષક હતો. કોઈ વખત આકાશ સામું જોતો તો કોઈ વખત ઠાલો સામું જોતો તો વળી કોઈ વખત મેદાનમાં રમતા છોકરા તરફ દૃષ્ટી કરતો.

એકાએક સામે ધામ ઉપર પડેલા કાગળના પડીલા ઉપર તેની નજર પડી માથાએ ઝગાસાના પડામાં રહી કહ્યું “ જો એમાં શું છે ? ” શુદ્ધિએ કહ્યું તે જોવાની તારી શી જરૂર છે ? પડી રહેવા દે. ”

પરંતુ ઝગાસા રૂપી માથાની જીત થઈ, શંકરપ્રસાદે હાડી પડીકું લઈ લીધું. તેને વિચાર થયો કદાચિત કોઈના પૈમા પડીકામાં બાધેલા હશે તે પડી ગયા હશે લાવ જોઈ; પડીકું છેડ્યું તો તેની અંદર આઠ ગીનીઓ હતી. હવે તેની આશ્ચર્યની સીમા ન રહી.

શંકરપ્રસાદ યી છાતી ધકકચ લાગી, ગીનીઓ હાથમાં લઈ તે વિચાર કરવા લાગ્યો આનું શું કરે ? કદાચ આઠ રહેતાં દઈ તો કોઈની નજર પડે તો કોઈને બદલે કોઈ લઈ જાય ? ખસ આઠો રાખવી તે ઉચિત નથી. આલ પોલીસગેટમાં આ વાત જણાવી ગીનીઓ તેમને સોળી દઈ એટલે તે તપાસ કરી જની હશે તેને આપી દેશે, કદાચ તાલીફ નહીં મળે તો પણ મદારા ઉપરતો દોષ રહેશે નહીં.

માથાએ પડેલાની આડમાંથી મંત્ર મારવાનું ચર કયું. તે ગેટ ઉપર ન ગયો. વિચાર થયો આલ થો જાડ તો બામાને વાત કરી તેની સલાહ લઈ. બાવાનું પણ તૈયાર થઈ ગયું હતું. મનારે ગેટ ઉપર જઈશ,

+ + +

બાગાએ ગીનીઓ જોઈ જોતાં જ દ્રવ્યમાં આનંદ યત લાગ્યો. તેણે પૂછ્યું. “ કોની છે ? ”

“—મદારી. ”

“—જાઓ જાઓ. ”

“—રસ્તામાંથી પડેલી જડી ”

“—ખેડી વાત એવું નમીન ક્યાંથી તે જડે. સાચું કહો ક્યાંથી મળી ? કોની છે ? ”

“—સાચું કહું છું રસ્તામાંથી જડી છે. ”

“—મદારા સમ. ”

“—તારા સમ. ”

બાગા ગીનીઓ પેતાના હાથમાંથી લઈ લેવાની મેલ કરવા લાગી. શંકરપ્રસાદે કહ્યું “ કેમ લઈ લે છે ? ”

બાગા—“ તારો, કું મદારી પાસે રાખું. ”

“ રહેવા દે, કું તેની તપાસ કરવા ગેટ ઉપર જાઉં છું. ”

બાગાનું મુખ મલીન થઈ ગયું. તે બોલી “ જડેલા ધનની વગા તપાસ કેની ? ”

શંકરપ્રસાદ—“ તો શું આઠ ગીનીઓ સાથે મદારી પ્રતિદા બમાડ ? ”

બાગા—“ ઠીક, સવારે જાને અત્યારે જરૂર તો આવતાં રાત પછી જરૂર. ”

શંકરપ્રસાદને પણ આ વાત અત્યુક્ત લાગી કેમકે ગેટવાળા રાત્રે તો કંઈ તપાસ કરવાના નથી. ગીનીઓ રાત્રે ત્યાં પણ પડી રહેવાની છે તો જેરી ગેટ તેવી મદાર પડે છે.

ગીનીઓ પેડીમાં સૂધી દીધી, રાત્રે વાનું કમી મુના એટલે બાગાએ દસના દસનાં કહ્યું “ કાલ બાપેશું ધન જવા દો છો ? સાચો, કું

ખારીસ્ટર સાહેબ આ પ્રમાણે બોલી રહ્યા હતા, તેવામાં છુટ્ટો ખારીસ્ટર સાહેબની પાસે ગયો અને કહેવા લાગ્યો 'ખારીસ્ટર સાહેબ! મગજ નરા ઠેકાણે લાવવાની દવા કરો. અને જગ તો વિચારો કે આપ કણ છો? ક્યાં ત દિવસનું વ્યાખ્યાન અને ક્યાં આજનું કર્તવ્ય? વ્યાખ્યાન આપવું સહેજ છે. પણ તે કર્તવ્યમાં મુકવું મજાનું કદજ છે. જલ્દી' કે આજ કાલના બોલવાવાળા ક્યાં મુધીમાં છે, બોલવાનો ચતારા પણ ને કાર્યમાં પરિશ્રિત થયો હોય તોયે બહુ છે, આખને કહેવાનું એટલુંજ કે પહેલા પોતાનેજ મુધારો, અને ત્યારપછી અન્ય માટે પ્રયત્ન કરો.

મહાશય, એક સહેજ વાત માટે શું પોલીસની જરૂર! જંગલાના કપાડામાં દિ-દુ-નું આર્વનું તે શું ખેંગની જરાજર! દિ-દુ મગજ ખાઈ જશે, ક્યાં આર્વ હુવનતો ઉપદેશ અને ક્યાં આજનું યોધાપન. પહેલાં આપ મુધારવાનો પ્રયત્ન કરો. આપના જેવા બાકના લોક મહાશયોને સેંકડો નમસ્કાર હો. છુટ્ટો આ પ્રમાણે બોલી ચાલતો થયો. ખારીસ્ટર સાહેબે કંપતે હાથે છુટ્ટને રોકી

લીધો અને કહેવા લાગ્યા. મહાશય, હામા કરો. પ્રતિજ્ઞા કરો. છું કે-ને કદયુ હતું કે દેશભદ્રે જનને આપ જેવા સમજવા તે પ્રમાણેજ હવે કરીશ. આ પ્રમાણે બોલી ખારીસ્ટર સાહેબે છુટ્ટને હાથ બેડી પ્રણામ કર્યાં.

આ છુટ્ટો તે દીવસે યએલસમામાં રહેશે. એક સુચોગ્ય પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિ હતો.

દીપ-પ્રિય વાંચક મહાશય! ઉક્ત લેખમાં એક કવિપત્ર, યુવકનું દશાન્ત આપ્યું છે. આજકાલ જ્યાં ત્યાં એવા ઇરડી ટુટ્યો. પોતે યુરોપિયન સિઆસ સદ મહાલી મોજ શોખમાં રહી આ દીનદીન બૂમ્બા બારવને ફક્ત વાણીના વડાની પેડે પોતાની કલમ બાજમાંજ અમૃત પાછ કંઠે ચઢાવવાનું સ્વપ્ન આપી રહ્યા છે તો બાક, ક્યારે આપને તેવી કલમગાળી નજમો ફસતાં બગાવો કલ્પવૃક્ષના સદ આશમ તત્તારવું.

મુ. વાડી ઉદયસિંહ લાઇસિંહ
પેટ ટીઆરો. પરમાર

હુર્ગાનું મંદિર

(લેખક: રા. નરહરિપ્રસાદ લાઇસિંહ રહેતા 'મહાધાર' ગ્રામંગ ભારતર)

શંકરપ્રસાદ કામદાનું પુસ્તક વાંચવામાં મગ્ન હતો, પાસે જાંને છોકરાં અંદર અંદર લલવાં દતા. સ્વામા કહેલી કે મનુષ્યે મહારી પુત્રી લઇ લીધી છે તે આપતો નથી તો મનુ કહેતો કે, સ્વામા મહારી મીઠાઇ ખાઇ ગયો.

શંકરપ્રસાદે જરા ગુસ્સો યઇ બામાને કહ્યું "તું આ છોકરાને અલ્લોવી લઇ જાય છે કે નહીં! ને નહીં લઇ જાય તો હું હમણાં જનને મારીશ."

બામા સુધામાં કેવલા પાડી રહી હતી તે બોલી "હવે સાંજે તો વાંચવાનું બંધ કરશો કે

નહીં? શું સંધ્યા સમયે પણ વાંચ વાંચ કરશો? જરાક તો વિશ્રાંતી લ્યો."

શંકરપ્રસાદ-તું ત્યાંથી ઉઠતી નથીને ત્યાં બેડી બેડી વાતો કરે, છે પણ ને એકાદને લખાવી દઇશ તો હમણાં ત્યાંથી રહતી રહતી આવીશ કે હાય! હાય! છોકરાને મારી નાંખ્યા."

શામા-હું બેસી નથી રહી કે સુઇ નથી ગઇ, જરા આજનો દહાડો તમે છોકરાને સમજવી છુટ્ટો ખાંડશો તો નહીં આસે કે હું એમની મોઢરી તો લખાવી નથી જાતીને?

તની હરો ? ગીતીઓ ખીરસામાં મુકી તેણે
ધરતો રસ્તો લીધો.

(૪)

આજે પેહેલી તારીખની સાંજ છે. સંકર
પ્રસાદ ખારજી પામે બેઠી મણિલાલની વાટએ
રહ્યો છે. પાંચ વાગી ગયા છતાં મણિલાલ
હજી સુધી આવ્યો નહિ, સંકરપ્રસાદની આંખો
રસ્તા તરફ જ લાગી રહી હતી. હાથમાં એક
પત્ર હતો પણ તે વાંચવામાં પણ મન લાગતું
નહોતે વારંવાર રસ્તા તરફ નજર કરતો હતો.
પાછો વિચાર થતો કે આજે પગારનો દિવસ
છે તેથી કદાચ આવતાં વાર થઈ હશે, હમણા
આવતોજ હશે. હ વાગ્યા મણિલાલ હજી
સુધી આવ્યો નહોતો. કચેરાના નોકરો એકે એક
આવી રહ્યા હતા. સંકરપ્રસાદને ધણીવાર જમ
થતો કે એ આવ્યો. જરૂર એજ છે. ચાલ
પણ તેવી છે. ટોપી પણ તેજ છે જરૂર
આ તરફજ આવે છે પરંતુ તે માણસ પામે
આવતો કે, તરતજ આસાની કદિયન મર્તિ
નિરાશામાં મળી જતી.

સંકરપ્રસાદનું મન દિલગીર થવા લાગ્યું.
તે એકવાર ખુશી ઉપરથી હાથો ખારજીના
હમરા ઉપર હોતો રહી ચારે તરફ સડક ઉપર
નજર ફેરવતી પણ કશું ઠેકાણુંજ નહોતું.

બે જણવાર દુરથી આવતાં માણસો જોઈ
મણિલાલનો જમ થયો. અદા ચી આકાશની
પ્રમલતા ! સાત વાગ્યા દિવાળતી થઈ મહ
સડક ઉપર પણ અંધારું થવા લાગ્યું. સંકરપ્ર-
સાદ સડક ઉપર ઉલ્લેખિત આવધી શરવા લાગ્યો.
વિચાર થયો મણિલાલના ધર તરફ જઈ.
જરા આગળ પગ ચલાવ્યા પાછો વિચાર ઉદ-
ભવ્યો કદાચ રસ્તામાં આવતોજ હશે ને સામે
મલ્લો તો સમજરો કે થોડા રૂપિયા વાસ્તે
આટલો બધો અધિરો થઈ ગયો, છતાં આગળ
ચાલ્યો પણ થોડે દુર જતાંજ કોઈને સામેથી
આવતાં જોયો જમ થયો મણિલાલ છે. પાછો

આવી ધરમાં બેઠો પણ ફરીથી તેજ પ્રાન્તિ !
પાછો વિચાર પ્રવાહ વેદન લાગ્યો કે આટલી
બધી વાર ક્યાં થઈ હશે ? મુંઝવણ સુધી તે
કચેરીમાંથી નહોતો આવ્યો હોય ! એવું કદી
જાનેજ નહોતું તેના સાથીદારો પણ ચાલ્યા ગયા.
જમ દવે આ ઉપરથી બે વાતોજ, માણસ પડે છે.
એક તો એણે કાતે આવવાનો નિશ્ચય કર્યો હશે
કે ગત્રે કોણ જમ છે. અથવા તો જાણી
જોઈને બેઠી રહ્યો હશે. આ કેસો આવવાની
મરજી નહીં હોય. દવે હું કોને મોઢું ? પૈસા
લેતી વખતે તેને ગરજ હતી દવે મદારે મરજ
છે. પણ અત્યારે તેને ત્યાં મોઢું કોને ? મુંઝ
જરો. સડક ઉપરજ તેવું મહાન છે એમ વિચાર
કરી તે પોતાના અભ્યાસ શૃંગમાં ગયો. શેષ
સગાવાની એક પત્ર લખવા બેઠો પરંતુ નવો
ખારજી તરફજ લાગી રહ્યાં હતાં અકસ્માત
કોઈનાં પગલાંની અવાજ કાતે આવ્યો. તરતજ
પત્રને એક ચોપડીમાં મુકી કાતે બહાર આવ્યો.
આવતાંજ માણસ પડ્યું કે પાડોશીનો છોકરો
તાર વ આવવા આવ્યો છે. તેણે તેને કહ્યું,
“ અત્યારે મને વાગવાની નરગચ નથી થોડી
વાર પડી આવજો. ” છોકરે રડતા અવાજે
કહ્યું, “ બાઈમાલેજ ! ધરનાં બધાં માણસો
ગભરાય છે જરા નજર કરી લેજો તો મોટો
ઉપકાર થશે, ” હમને સંકરપ્રસાદે તાર હાથમાં
લીધી તેણે કિનારોજ જોઈ લીધું ને બોલ્યો,
“ કદાચતેથી આવ્યો છે માલ મળ્યો નથી. ”
છોકરે કહ્યું બાઈમાલેજ એટલું જરા જુગીને
કે તાર દોષે મુકશે છે. આ વખતે સંકરપ્રસાદે
તાર ફેંકી દઈ કહ્યું, “ મને અત્યારે નરગચ
નથી. ”

આઠ વાગી ગયા. સંકરપ્રસાદને નિરાશા
થવા લાગી. મુંઝવણ આટલી રાત્રે એકલો જઈ
સકશે નહીં. મનમાં વિચાર થયો લાઈ હું.
જોતેજ જઈ. આસી ચિંતા ક્યાં સુધી કરે.
સ્પષ્ટ કદી દઈત કે બાઈ રૂપિયા આપી દે.

મદારે સાઈ શણ્યમાળા કરાવીસ, ધણા દિવસથી વિચાર હતો.

ભામાએ આ વખતે દારપતું રૂપ-ધારણ કર્યું હતું.

ચંકરપ્રસાદે વિચાર કરતાં કહ્યું, “શણ્ય માળાની લાચરમાં ગળામાં ફાંસી ખાલવાની ઇચ્છા રાખે છે કે ?”

(૩)

સવારમાં જ ચંકરપ્રસાદ એટ ઉપર જવા તૈયાર થયો. તે અણદ્યાબાદની હાથકોટમાં ઉમેદવાર હતો પણ નોકરીમાં ઉત્તતિની આશા કંઈ ન જણાવાથી એક વર્ષથી વહીલાતનો મમ્મસાસ શરૂ કર્યો હતો. કપડાં પહેરી નવેને ઠહાર નીકળવા નામ છે તેવોજ તેનો મિત્ર મિલિલાલ આવી બેઠો.

ચંકરપ્રસાદ-આવો કેમ કાંઈ અત્યારમાં જોવાનું થયું ?”

મિલિલાલ-ભાઈ ! આજ તો તારૂં ખરેખરું તમ પડ્યું છે અને આજે હું ક્ષેત્રવાલો સંકટમાં પડ્યો છું કે મદારો અકલબ તેમાં કંઈ કામ કરતી નથી. આ કામમાં ત્હારે મને સહાયતા જરૂર કરવી પડશે. વધારે નહીં પણ આજે મને રૂ. ૩૦) આપ અને એટલેથી હું ગમે તેમ કામ ચલાવી લઈશ. આજે ૩૦ મી તારીખ છે કાલે સાંજે તો ત્રિદાસ રૂપિયા પાછા આપી દઈશ.

ચંકરપ્રસાદે કંઈ ધનવાન માણસ નહોતો, કિન્તુ ધનાઢયની હવાએ તેને બાંધી રાખ્યો હતો. આ મીઠ્યાભિમાન તેના સ્વભાવની એક દુર્બલતા હતી. કેવળ પોતાના વૈભવને પ્રભાવ બીજાને જણાવવાજ તે બહુધા મિત્રની ન્હાની મોટી આવશ્યકતાઓ ઉપર પોતાની વાસ્તવિક આવશ્યકતાને ગર્જણ કરતો હતો. ભામાની આવા કામમાં બીસડુલ સહાયતા નહોતી, તે મોટપણને વાસ્તે આત્મ ત્યાગ ગર્થ માનવી

હતી. આથી ચંકર પ્રસાદ ઉપર આજે આજે આવી પડી કારણ કે તેનામાં ના કહેવાની પણ સમતી નહોતી.

ચંકરપ્રસાદે સંકોચાતો ભામા પાસે જઈ બોલ્યો. “તારી પાસે નીસે રૂપિયા છે કે ? મિલિલાલને જોઈએ છે.”

ભામાએ તરતજ ચોકબી નાખી.

ચંકરપ્રસાદ-“હશે તો જરૂર પણ તું બહાનું કાઢે છે.”

ભામા-“જાણ ત્યારે બાનાં પછી કંઈ છે ?

ચંકર-“તો હું તેને શું કહું ?”

ભામા-“હી દો કે કાલમાં ધરમાં રૂપિયા નથી. જો તમારાથી તે ના કહેવાય તો હું કહું.”

ચંકર-“હી તો હુંએ રડું પણ તેને વિશ્વાસ નહીં આવે. તે સમજશે કે બહાનું કાઢે છે.”

ભામા-“સમજશે તો સમજવા દે.”

ચંકર-“મદારાથી તેમ કહેવાયો નહીં શવ દિવસનું કામ રહ્યું તે થી રીતે ના કહું ?

ભામા-“હીક તો નજરમાં આવે તેમ કરેલ મહે તો એક વાર કહ્યું કે મદારી પાસે રૂપિયા નથી.”

ચંકરપ્રસાદે ધણીજ દિલગીર થયો. તેને ખાતરી હતી કે ભામાની પાસે રૂપિયા છે. પરંતુ મદારું બોલું દેખાડવા સારુંજ ભામા ના કહે છે. દુરાચરે, સંકેપને દંડ કરી દીધે તરતજ પેટીમાંથી પડીકાની બે ગોળીઓ કાઢી તે મિલિલાલને આપતાં બોલ્યો-“ભાઈ ! કાલે સાંજે કચેરીમાંથી આવતાંજ આ રૂપિયા પાછા આપી જાણે. આ એક માણસની અનાં મત છે.” હું અત્યારે તેને આપવાજ બંતો હતો. જો કાલે તેને રૂપિયા ન આપાય તો મદારે ધણીજ સરમાવું પડશે તેમ મહે દેખાડાવું પણ રહેશે નહીં. મિલિલાલે મનમાં કહ્યું. બાનામત સી રીવાજ બીજા

તેની પીડાનો તાવ પણ આવતો હતો. છતાં પણ તે કામ કર્યોજ હતો હતો. મોઢ વખત બામા ચીડાઈ ઠહોત્રી કે હવે તો નુજ રહે. તમાગ જોવા ધર્મોત્તમા માણસો આ સંસારમાં દયમારજ હોત તો સંસાર ચાલત પણ નહીં. શક્યપ્રસાદ આનો કંઈપણ ઉત્તર આપતો નહીં સવારમાં પાછો પોતાનો ચાલુ રૈટ ચલાવતો.

અત્યાર સુધીમાં નજી અઠવાડીયા થઈ ગયા. પચીસ રૂપીઆ પણ મળી ગયા. હવે શંકર-પ્રસાદને વિચાર થતો કે બેત્રણુ ગિવસમાં પાર આવી જશે. પણ બીજેજ દિવસે તેને મળત તાવ આવ્યો ને ત્રણુ દિવસ સુધી ઉતર્યોજ નહીં. આખરે તેને રજા લેવી પડી ને ખાટલા વડ થયો. બાદરવો મહીતો હતો બામાએ જાણ્યું કે પીત વધી ગયું દશે અને તેથી તાવ આવ્યો છે તો એકાદ બે દિવસમાં તાવ ટીકી જશે. પરંતુ જ્યારે એક અઠવાડીયા સુધી ડાકતરની દવા કરી છતાં પણ તાવ ન ઉતર્યો ત્યારે બામા ગમરાવા લાગી શંકરપ્રસાદ આજે આ તાવમાં લવારી પણ કરતો તેથી બામા કોઈ કોઈ વખત ખીને બાળે જતી રહેતી. હવે બામાને વિચાર થતા લાગ્યો કે કદાચ આ રૂપિયાની તો ચીંતા નહીં હોય અને તેથી તો તાવ નહીં આવ્યો હોય. કોણ જાણે રૂપીઆ વાગાએ કંઈ કર્યું હોય. જરૂર તેમજ છે. નહીં તો દવાથી કેમ કાયદો ચાલ નહીં. માણસ ના ઉપર જ્યારે સહ્ય પડે છે ત્યારેજ તે ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા રાખે છે. બામાએ પણ તેજ રસ્તો લીધો. બામા આખા વર્ષેમા સિવગતી તથા જન્મશાસ્ત્રી બેજ મત કરતી હતી હવે તેણે નવરાત્રીનું ઠહોત્રી મત પાળવાનો આદંબ કર્યો.

નવરાત્રીના આઠ દિવસ પુરા થયા નેમનો દિવસ આવ્યો, સવારનો વખત હતો. બામા શંકરપ્રસાદને દવા પાછી બાળે એકાંતે લઈ માતાના મંદિરમાં પૂજા કરવા ચાલી. અત્યારે તેણે હૃદય આરાધ્ય દેવી તંત્ર શ્રદ્ધાથી બરપુર

હતું. બામા મંદિરના દ્વારમાં પહોંચી. માતાના કેટલાક ઉગસકો ચંડીપાઠ કરી રહ્યા હતા. ધુપ તથા અગર બતોની સુગંધ આખા મંદિરમાં પ્રચરી રહી હતી. તે મંદિરમાં દાખન થઈ સામેજ દુર્ગાની વિશાળ મૂર્તિ શોભી રહી હતી, દેવીના મુખાર્ચિક ઉપર એક અપૂર્વ જ્યોતિ જળદગી રહી હતી. દુર્ગાના વિશાળ નેત્રોમાંથી જ્યોતિ નીકળતી હતી. તે મૂર્તિ તરફ જોઈ ન શકી તેના અંતઃકરણમાં વિશુદ્ધ બાવપૂર્ણ બધ ઉપજ થયો. તેણે આંખો મીચી દીધી અને નીચે ધુણીયે પડી બે હાથ જોડી કરણ રત્નરે બોલવા લાગી. “મહારા ઉપર દયા કરો.”

માતાના દિવ્યનેત્રોમાંથી એક અપૂર્વજ્યોતિ નીકળી પોતાના હૃદયમાં આવતી તેને માત્રમ પડી. તેણે દેવીના મુખમાંથી શબ્દ સાંભળ્યો કે, “પારકું ધન પાછું આપીદે, તાર સારં થશે.”

તેજ વખતે એક બીજી સ્ત્રી મંદિરમાં આવી. તેણે એક ધોણું વજ્ર પહેર્યું હતું. તે શોક અને નિરાશાની સાક્ષાત મૂર્તિ જણાતી હતી. દેવીની સામે આવી હાથ જોડી તે બોલવા લાગી “હે માત ગે? મહાર” ધન હરનારનું સર્વ નાશ કે?”

જેન સીવાર દાખમાંથી પડી જાય છે તે યજુજ્ય-યર્ધ જાય છે તેમ બામાનું હૃદય ચર-ચરી ઉત્યું. તેના શબ્દો વીરની મારક તેના હૃદયમાં બોલાવા લાગ્યા. તે દેવીની સામુ કોતર દખી જોઈ લાગી. દેવીના જ્યોતિમય શરીરને નેત્રોમાંથી બધ વર જવાલા નીકળી ગઈ હતી.

બામાના અંતઃકરણમાં આકાશ, મંદિર, વૃક્ષ, દિવા, સિદ્ધામન અને દેવીના ચિત્રાણ મુખમાંથી એકજ શબ્દો નીકળતાં સંભળાતા કે “પારકું ધન આપો દે, નહીં તો તારં સર્વ નાશ થશે.”

બામા ઉભી થઈ ગઈ ને તે આવનાર વૃક્ષ સ્ત્રી તરફ ફરી બોલી “માજી તમારું ધન કો-કે લઈ લીધું છે ?”

બલમનસાંધ બહા માણસો જોડેજ નબે છે. આવા લુચ્યા / માણસો સાથે બલમનસાંધનો વ્યવહાર ચલાવવો તેજ મુશ્કેલી છે. તરતજ કોઈ પહેરી અંદર જઈ બામાને કહ્યું, “હું જરા કામ છે તે જાહેર નહીં છું. હું કમાડ બંધ કરી નાં.”

આજ્ઞાતાં તેં આજ્ઞો પશ્ય પગ થંબી જતા હતા. મજિલાસતું - ધર વેળાથી જણાવા લાગ્યું. ધરમાં ક્ષેત્ર બળતો હતો તે બહારના પ્રકાશ ઉપરથી જણાતું હતું. સંકરપ્રસાદ- ત્યાંજ થંબી ગયો ને વિચાર કરવા લાગ્યો કે ત્યાં જઈ મ્હારે શું કહેવું ? કદાચ જતાંજ તેણે રૂપિયા મૂકી કામા માંગી તો મ્હારે શું કહેવું ? આ ઉપરથી તો તે મ્હને દસકોને અધી- રીયો ગણ્યો. ના, પણ રૂપિયાની વાતચીત કરીશજ શું કામ ! કહીશ કે બાહ ! ધરમાંથી પેટમાં કચીજ સુંક કાપ છે તો કંઈ તમારી પાસે દવા હોય તો આપો. નહીં પણ આ બાનું શું સાનું જણાય છે. તરતજ જણાઈ જશે. ઉહ ! હું આ સંકટમાં શું કરવા પડ્યો ? વિચારમાં ને વિચારમાં ધરના બારણા આગળ આવી ઉભો. અંદર કોઈ વાત -કરતું માલુમ પડ્યું તે કાન દઈ સાંભળવા લાગ્યો. આટલામાં પણ તે ચોરની માફક ચારે બાજુ જોતો હતો કે રખેને કોઈ ટેળતું તો નથી. અંદરથી અવાજ આવ્યો. “રૂપિયા તો બધા વાપરી દીધા તો હવે સંકરપ્રસાદને ક્યાંથી આપસો ?” હવે એની તે થી ઉતાવળ છે બીજે દરે અપરો. આજે રીપોર્ટ આપ્યો છે તે રાત્રે મજુર થઈ જશે પછી ત્રણ મહીને પાંછા આવીશું ત્યારે જોઈ લઈશું.”

સંકરપ્રસાદ આ સાંભળતાંજ એવો થઈ ગયો કે જાણે તેના ગાસ ઉપર કાપચી તમાચો માર્યો હોય, ઝાપ અને નિરાશાથી તે ધર તરફ પાછો ફર્યો પણ પગ સીધા પડતા નહોતા, જેમ આખા દિવસનો -કાકોનો મુસાફર આસે

તેમ તે આસતો રતો.

(૫)

સંકરપ્રસાદે આખી રાત્રી વિચારમાંજ કાઠી કોઈ વખત તેને મજિલાસતી પૂતેતા ઉપર કોમ થતો તો કોઈ વખત પોતાની સરસતા બેઠ થતો હતો. ખજાર નથી કે કોઈ ગરીબના ઉપર રૂપિયા હશે તેના ઉપર કેવીએ બીતી દશે ! પણ હવે બેઠ તથા કોમથી લાભ પણ શો ? વળી પાછો વિચાર થયો રૂપિયા ક્યાંથી આવશે ? બામાએ તો પહેલેથીજ ના પાડી છે. પંચાસની પણ એટલી આવક નથી કે જેમાંથી આ દર્દ. કદાચ દસબાર રૂપિયાની વાત હોત તો ગમે તેમ કરત પણ આદું શું કરવું ? કોઈ પાસેથી ઉઠીના લાવું પણ મ્હને આપશે કોઈ ? આજ સુધી કોઈની પાસે મામવાનો વખત પણ આવ્યો નથી તેમ મ્હારો એવો દાહ મિત્ર પણ નથી કે તેની પાસેથી લાવું. મિત્રજ એવા છે કે તેજ મ્હારી પાસેથી લઈ જાય છે, તો તેજો મ્હને ક્યાંથી આપસો. હા. એક વાત છે અજાણસ થોડા દિવસ રહેવા દઈ લખવાનું કામ કરું તો રૂપિયા મળે પણ યોજનામાં જોડો એક મહીના રહેનત કરશે પડશે, કારણ કે થોડે પૈસે લખનારાં પણ ધણા છે તેથી પૈસા વધારે મળી શકે તેમ નથી.

બીજે દિવસથી સંકરપ્રસાદે પૈસાની તગ- વીજ કરવા માંડી. સવારે કાપદાના સેકરમાં લાજર થતો, સોજે કોઈમાંથી નકંડો કરવાની ઘેર લાવેતો અને અડધી રાત્રી સુધી બેઠો બેઠો લખતો હતો. કોઈની સાથે વાત કરવાની પણ નવરાશ હમણાં તેને મલતી નહોતી. કોઈ કોઈ દિવસ રાતના બે ત્રણ પણ વાગી જતા હતા. બપોરે માથું ફરખતું ત્યારેજ લખવાનું રહેવા દઈ સુઈ જતો.

આટલો પરિશ્રમ કોઈ દિવસ કરેલો નહોતો તથા માધામાં તેને દર્દ થઈ હતું તો કોઈપણ વખત અપરો થયો તો વળી કોઈ દિવસ

અમૃતખિન્દુ

સઘળા પ્રકારનો દુખાવો, લકવા, સંધીવા, સુળ, ચુક, ઉલટી, ઝાડો, મરડો, કાલેરા, અરૂચી, અજીર્ણ, ખાંસી, દમ, સળેખમ, સરકી, માથાનો દુખાવો, દાંત કે દાઢનું કળતર અવાળુનો દુખાવો, મોંમાંથી દુર્ગંધ છુટવી, મળય આવવી, ખાટાં કે તીખાં ધચરકાં, કાનનું પાકવું, પડ બેલું, આંખો દુખવી, શરીરે સોજા આવવા, ઘા લાગવા, ઘસાર પડવા, હાથ પગમાં ચીરા પડવા, ઘાતું પાકવું, ધામાં જીવવા, રાંઝણ, નામુર, પીન્નસ, મુસ્તી, બેચેની, નખખાઈ, નામઠાઈ, હરસ, પ્રમેહ, ચાંદી, વિસ્ફોટીક, બરોળ, અંકવૃદ્ધિ, પ્રદરરોગ કોઈ પણ જાતનો તાવ, વાળો, ન્હાર, વિગેરે અનેક રોગ આ એકજ દવાથી તત્કાલ દુર થાય છે, વળી જમરી, મધમાખ, વીંછી, વિગેરેના ડાંખ ઉપર આ એક જાદુઈ દવા છે. માંકડ મચ્ચર, વંદા, કરોળીયા, કસારી ઉપેષ્ટ વિગેરે નુકશાનકારક જંતુનો નાશ કરે છે.

સખતમાં સખત માથાનો દુખાવો માત્ર એકજ મીનીટમાં દુર થઈ જાય છે, માત્ર પેટની ઉપર ચોળવાથી પણ પેટમાંનો દુઃખાવો મટી જાય છે. પવન છુટવા માંડે છે. અને બાહી-બદહજમી દુર થાય છે. દાંત અને દાઢનું કળતર એકજ મીનીટમાં શાંત પડી જાય છે. વીંછીના ડાંખ ઉપર તેા તેનો ચમત્કાર અલૌકિક જ છે. ઉંચામાં ઉંચી જાતનાં કોઈપણ પેનકીલર કરતાં અમૃતખિન્દુ ઘણી ઉંચી જાતની દવા છે. વિલાયતી દવાની દરેક દુકાન ઉપર તે વેચાય છે. હાલમાં તેની ઘટ્ટદેલી કીંમત માત્ર રૂ. ૧૫ પોસ્ટેજ સાથે છે. ઇ શીશીના રૂ. ૮) પોસ્ટેજ માફ

કેટલોગ મુક્ત મંગાવો.

સીરનામું:—

“અમૃતખિન્દુ” આફ્રિસ.

નડિયાદ

૪૬૫ આ સાંભળી કંઈ ચમકી. જાણે કેઈ
એ તેને હુમ્મતી બાંધી હોય તેમ બોલી "હા બેન."

"કેટલા દિવસ થયા ?"

"આશરે દોઢ મહીના થયેા હશે."

"કેટલા રૂપિયા દત્તા ?"

"એકસો વીસ."

"શ્રી રીને બોવાયા ?"

કોણ જાણે કંઈ પડી ગયા. મ્હારા રંગભી
પમટણમાં નોકર દત્તા. આજે કેટલાંક વર્ષ
થયા તે પરલોકમાં અજાગીને સુકી સીમામાં
છે, હવે મ્હને સરકારમાંથી દર વર્ષ રૂ. ૧૦૦
પેન્શન મળે છે, આ વખતે બે વર્ષનું રોયે
પેન્શન લીધું હતું. તોજેરીમાંથી રૂપિયા લઈ
થેર આવતી હતી પણ ખજાર નેપી કે ક્યાં
અને ક્યારે પડી ગયા. આઠ ગીનીઓ કામગીરી
પડીકામાં બાંધી હતી."

"માતાજી ! કદાચ તે તમને પાછી મળે
તો મ્હને તમે શું આપશો ?"

"બેન ! વધારે તો નહીં પણ તમને તેમાંથી
પચાસ રૂપિયા આપીશ."

"માતાજી ! રૂપિયાથી શું થાય તેના
કરતાં પણ કોઈ વધારે સારો યોજ આવે."

"બેન, બીજું તો શું આપું ? પણ જ્યાં
સુધી છીશ ત્યાં સુધી તમારા ગુણ ગાઈશ."

ના માજ તેની મ્હારે જરૂર નથી."

"તો બેન ! તે મિત્રાચ બીજું શું મ્હારી
પાપે છે જે તમને આપું ?"

"મ્હને આશીર્વાદ આવેા કે જેથી મ્હારા
પતિ ખીમાર છે તેમને જલ્લદી આરામ થઈ જાય."

"ગું તમને રૂપિયા જરૂર છે ?"

"હા, તે દિવસથી તે તમને ખેલે છે."

૪૬૬ એકદમ ટદાર થઈ ગઈ, તે કમ્પીત
સ્વરે બોલી. "મા દુર્ગા તેનું કલ્યાણ કરે."

બામાએ આ વખતે દેવી તરફ જોઈું તો
દેવીના નેત્રોમાંથી પ્રેમાગ જ્યોત નીકળતી

દતી તેજ વખતે બામાના અંતઃકરણમાં અબ્ધ
સંભળાવા લાગ્યેા. "જા તારું કલ્યાણ થશે."

x + + x

બામાએ પોતાના એરીંગ ગીરો સુકી
જમનાના રૂપિયા અથા કીધાં છે અને તેના
આશીર્વાદથી પોતાના પતિ પૂર્વવત્ સારા થયા
છે. પેલા મહિલાએ પણ એકાએક ત્યાં આવો
ચોરસ કરતે લીધેલા રૂપિયા હાજર કીધા છે.
તે રૂપિયા લઈ શંકરપ્રસાદ થેર જઈ બામાને
કહેવા લાગ્યો "તે આ રૂપિયા મહિલાસ
આપી ગયો છે."

બામાએ તો જમનાના છે,

"પરંતુ જમનાના તો આપી દીધા છે નો"

"આપા તેથી શું ? આ તેના આશીર્વાદના છે."

"તો પછી કાનના એરીંગ ક્યાંથી આવશે"

"એરીંગ નહીં મને તો ફિકર નહિ પણ
સદાને વારતે કાન તો રહ્યા છે નો!"

+ ફિંદો જવરથી.

દવાઓ ખાઈ કંટાળેલા લાઠીઓ !

નીચેના પુસ્તકો જરૂર વાંચો.

અનંત જીવન શી રીતે પ્રાપ્ત કરવું ? ૧-૦-૦૦
નેશનલિસ્ટ (કુદરતી) જીવન એજ સ્વર્ગવાસુધા

હરી મેગધનનો ઉપાય. કિ. ૧-૦-૦૦

નવીન ઉપચાર શાસ્ત્ર-(વ્યાધિ માનવો અદ્યતન

એકજ ઉપાય) કિ. ૧-૦-૦૦

પ્રાજ્ઞચિકિત્સા-(નવજીવનપદ્ધતિના અગ્રણ્ય પુસ્તક)

કિ. ૦-૧-૦૦

સપ્તરશ્મિ-જીવલેણ રોગનો નાશ કરવા ઉત્તમ

મદ્દ કરે છે.) કિ. ૦-૪-૦૦

આયુર્વેદમાં બુદ્ધિવર્ધક પ્રયોગો. કિ. ૦-૪-૦૦

કું રોગી છું કે નીરોગી ? કિ. ૦-૨-૦૦

વંશકુટુંબ કુર્મસન. કિ. ૦-૧-૦૦

લખો-શ્રી શારદાવિહાર પુસ્તકાલય, ગુરુત-

નવું પવિત્ર કેશરં ।

પૂજન અને આપધિમાં ઉપયોગ કરવા યોગ્ય, રૂ. ૧૧ તો. ફૂલ અને નમુનો મફત, પ્રત્યેક રશાનમાં એજન્ટ બોધાયે છે. અસ્તમ્ય કમ્પુરે રૂ. ૩૫ શુદ્ધ ઘિલાઈત વા અને સુગંધા મર્મોરા રૂ. ૩ તો. અંગુરી દિગ રૂ. ૨૫ અને સુગંધિત ચાદર રૂ. ૭ રતન.

પના-કાશ્મીર સ્ટોર્સ, નં. ૨૬, અનિગર.

ખાટલીવાળાની અકસીર સ્વદેશી દવાઓ.

હિંદુસ્થાનના હુત્તર પ્રદર્શનોમાં ગોનાના તથા રૂપાનાં ચાંદા મળેલા છે
મેલેરીઆના તાવ, પ્લેગની શરૂઆતમાં લેવા માટે

ખાટલીવાલા એગ્યુમીક્ટર તથા એગ્યુ પીલ્સ કી. રૂ. ૧.

ખાટલીવાલાનું ખાટામૃત—ખાળકો તથા અશકતો માટે દૈનિક કીંમત ૧-૦-૦

ખીજ વખણાયેલી દવાઓ-ખાટલીવાલાની અચલ ક્ષીનાકનની ટીકડીઓ. એક અને બે એનની દરેક શીશીમાં ૧૦૦ ટીકડીઓ. એગ્યુમીક્ટર (નાની) આદ' આના.

કોલેરોલ—કોલેરા, મગ્ગણી અને ઉઝી માટે કીંમત રૂ. ૧-૦-૦

દાંત મજન—કી. ૦-૪-૦. ટોનીક પીલ્સ-નમગાધ અને ધાતુ માટે કી. રૂ. ૧-૮-૦
ખસ અને રાજનો મયમ કી. રૂ. ૦-૨-૦. દિ'દર્માં કોષ્ઠપણ બગાડે મજારો.

ડા. એચ. એસ. ખાટલીવાલા સન્સ એન્ડ કંપની લીમીટેડ.

વરલો લેબોરેટરી, -મુંબઈ.

Dr. H. S. Bathwala Sons & Co. Ltd.

Warli Laboratory-Bombay.

તાલું સિરનામું—ખાટલીવાલા, વરલો-મુંબાઈ.

કયાં ગલરાયા ! અરે શું હીસ્ટીરિયા !

વાયુ સુકતા.

રૂ. કિ. ૫-૦-૦ પો. બુક.

હીસ્ટીરિયા-મૂગી-રેક્કડ કે વાઇ, તને લીધે મોઢામાં ફીણ કે લાળ આંકડી-તાણ-એચ કે કાંપણી, દાંત બંધાવા, શ્વાસ રૂધાવો, આંખો ધરણવી શરીરે શીત, પેટમાં દુખાવો, અને બેશુધ્ધિ, ઇત્યાદિ તેમજ દેહલાકને ચિત્તભ્રમ ઉન્માદ કે ઘેલછા યવાથી બકલું, રકલું, ફેટલું, નાસલું, ધુલુલું સુગાપણ બેવામાં ચિત્રતા, રયામતા ફરાતા, લામણ, ઇં બલ્લેવાળા નવા કે છુના હીસ્ટીરિયા ઉપર રામબાણ છે, દવા વનસ્પતિની, મહાનાની, પખ્ય નહી. ઉપયોગ કરથી ખાત્રી,

બચ્ચાંની કાંકણી કે ફીટ અને આમણ તુર્ત બધજ કીંમત રૂ. ૧૦ ૨) પો. બુક. વ્યાયામ કળારાસ (શરીર કેળવણી) માટે કસરતના ૩૫૩ ચિત્રલું કી મત રૂ. ૨) પો. ૦) રૂ. દેશીનાસુ-નાસુ ચિખવાણું, ઇલાકામાં ટેકસ્ટ બુક કી. ૦) રૂ. પો. ૦)~

છગનલાલ લલ્લુભાઈ શાહ દેશીનામાવાળા. શેડશેરી-વડોદરા,

કલકત્તા અને મદ્રાસના આયુર્વેદિક પ્રદર્શનમાં સોનાના ચાંદ્ર મેળવનાર.

શાસ્ત્રોક્ત રેશી દવા બનાવનારા.

ૐ હું કામાચુટકલ વડેસ,
એલારન્ટન રોડ, મુંબઈ.—

મંદાગ્નિ વટિ.

પાચનશક્તિ નબળી પડી ગઈ
હોય કમજીવત રહેતી હોય પાને
Dyspepsiaનો અકસીર ઇલાજ.
૧૧ રતલની બાટલીની દીમિત રૂ.૧.

અયવન પ્રાશાવલેહ છવન.

શરીર અને મગજને ખરેખરી
સાદત આપનાર આ ઔષધ સમગ્ર
વિદ્યમાં પ્રસિદ્ધ છે. અમારી બનાવટ
કેવલ શાસ્ત્રોક્ત છે.
૧૧ રતલ ૧ની બાટલીની દી. રૂ. ૨૦

સેન્ડોનું સામર્થ્ય અથવા અપરિમિત ગાયબળ.

હોઠતી મોટર ચેકવી, છાતીપર દનના હીસાબના વજનનું ધારણ કરવું, બીજાની
માફક કુદાવતે શરીરે હવામાં સ્વેચ્છાચારો કસરત કરવી. એ સમયે શરીરમાં
સામર્થ્ય હોય તોજ બની શકે છે. અને એવું ખણુટ બળ, દ્રઢ મન અને
અણકહાર સામર્થ્ય મેળવવા

મદનમજરી ગોળીઓ.

એકી ગવાજો દુનિયાની દરો દીસાએ વીકાર કરી રહી છે. આ ગોળીઓ રોગીને રોગ
મુક્ત કરે છે અને નિરોગીને અણુટ બળ આપે છે. નસોની કમજોરી, ધાતુ ક્ષીણતા, ધાતુ
તપી પાતળું પડી જવું, લોહીનું ઉત્કણવું, અપચો, અશ્મી, મંદાગ્નિ વીગેરેના નિત નિતામાં
નાચ કરે છે. લેપ્પી વધારી શરીરને રહસ્ય બનાવે છે. વીર્યને પદ બનાવી કાઢ પશુ રસને
જલ્દ અટકાવી શરીરને સેન્ડો માફક-દ્રઢ ચીરજીવી અને ઉત્સાહી બનાવે છે. કી. ગોળી ૪૦
ની કમીનો રૂ. ૧. મોટું ક્ષાતલોટ મફત મળે છે.

રાજનૈવ નારાયણજી કેશવજી.

દેવ ઔષ્ધોષ્ઠ જામનગર—કાઠીયાવાડ
સા.નં. ૧૮૭ કાલજારેવી રોડ મુંબઈ.

દરેક જાતનાં દાન આપવાનું સુપાત્ર સ્થાન

હિંદુ અનાથ આશ્રમ

નડીયાદ.

આખા હિંદના હિંદુ જાતીનાં અનાથ બાળોને
પાળવામાં આવે છે. વ્યવસ્થા માટે, જાહેર

પુરૂષોના ઉત્તમ અભિપ્રાય મળેલા છે.

દરેક જાતનાં દાન લેવાય છે-દરેક દાનની પાવતી મળે છે-વજ્રદાનની
જરૂર છે. દાન કરવાના દરેક પ્રમગે આ અનાથોને યાદ કરજો.

અનેકંઈ પણ રૂકમદાન મોકલી પેલા ભવનું સાધુ બાંધી લેજો.

રૂ. ૨૦૦) ગાં દર વર્ષે એક દિવસ દાતાના નામથી કોઈન અપાય છે તથા
આસનની તખ્તીમાં નામનું સ્મારક રખાય છે.

રૂ. ૨૫) માં ગૌદાન અપાય છે-બોર્ડ પર નામનું સ્મારક રખાય છે.

એક રૂપીઆથી વધારે દાન આપનારાનાં નામ વાર્ષિક રીપોર્ટમાં પ્રગટ થાય છે.
દાન મોકલી રીપોર્ટ મંગાવો-દરેક જાતના દાનની જરૂર છે.

મંત્રી—

હિંદુ અનાથાશ્રમ,

નડીયાદ.

ધોળકાના સુવિખ્યાત વેદ જ્ઞાનકરભાઈ જીવણભાઈની

રામબાણ દવાઓ.

૩૦ પ૦૧નું ઈનામ,

શુકસંજીવની ગુટિકા

દરેક માણસ સમગ્ર છે કે ધાતુની મજબૂતીથી જ શરીરની શક્તિ અને મજબૂતી કાયમ રહે છે, આવી જીવનરૂપ ધાતુને કોઈ પણ કુટેવદાર કે અનિયમિત રીતે ગેરકુપયોગ કરવાથી શરીર નિર્બળ થઈ જઈ કળતર, વાંસાનું ફાટવું, ચક્રેરાનું શીકું પડી જવું, જ્ઞાનવૃદ્ધિ જોની નમનાઈ, થોડી મહેનતે વધારે થાક લાગવો, મગજનું આંધી પડી જવું, બેચેની, કામ કરવા ઉપર કંટાળો, હોંઝળીનો મિઠાકે, પાદચક્રનું કમી થવું, ઉપરસ, ક્ષય, શ્વાસ વિગેરે વિગેરે અનેક રોગો ઉત્પન્ન થાય છે. તેનો અને તે મિત્રાઈ ધાતુ મિઠાકથી થયેલા તમામ દરોનો નાશ કરી શુકસંજીવની ગુટિકા કાયમનું પુરપાત બને છે, તેમજ પાચનશક્તિ ને સુધારી દરવને સાર લાવી કોઈ પણ રસ્તેથી જતી ધાતુને આટકાની ગમે તે કારણથી પ્રાપ્ત થયેલી નામદાની નાશ કરી શક્તિ અને વર્ધન વધારી શરીરને મજબૂત કરી પરિપૂર્ણ મહાંજ બક્ષી એ તેનો મુખ્ય ગુણ છે. છતાં કોઈ ચખસ સાગત કરી આપશે કે શુકસંજીવની ગુટિકામાં શક્તિ અને વર્ધન વધારવાનો ગુણ નથી તો તેને ૩૦ પ૦૧નું ઈનામ આપીશું.

ગોળી ૧૫૦ની ૭થી ૧ની કી. રા. ૨-૮-૦

તાબુધી ચોખ્ખી લિલો.

ગમે તે કારણથી નરમ પડેલી ગુપ્ત જાગની રોગ ઉપર આ તીલાનો માલેસ કરવાથી ફક્તી રહી રહી જતી રોગની કમજોરી દૂર થાય છે.

કીમત શીશી ૧ના ૩૦ ૨-૮-૦

અમારી દરેક દવાની માહિતી આટ ધાતુપુષ્ટિ નામનું પુસ્તક મંગાવી વાંચો.

વેદ જ્ઞાનકરભાઈ જીવણભાઈ આરોગ્ય વર્ધક ઔષધલાય-મુંગ ધોળકા—(ગુજરાત).

૩૦ પ૦૧નું ઈનામ,

જવરહર—ગુટિકા.

અમારી જવરહર ગુટિકાથી દરેક જાતના તાવો ન જાય તો લીધેલાં રૈસા પાછા આપીશું અને ચોથીઓ ત્યાં નથી જતો એવું સાબિત કરનારને ૩૦ પ૦૧નું ઈનામ આપીશું. ગોળી ૬૪ની ૭થી ૧ની કી. રા. ૧-૦-૦ તર મોકલ.

ધાતુપુષ્ટિ નામનું પુસ્તક—નંદારી સોજત

અને ખરાબ વિચારોથી મનુષ્યને શરીરની પાચમાલી કરનાર કુટેવ પડે છે. તેવી કુટેવોમાંથી મુક્ત કરવામાં આ પુસ્તક એક સાચા મિત્રની મજબૂત સાર છે અને હૃદયની સાથે લાંબુ આયુષ્ય, ઉમદા વિચાર અને સંપૂર્ણ મુખ મેળવવાના અગ્રુદ સાધનો બતાવે છે તે સ્ત્રી પ્રાય અમારી અકસીર દવાઓની સંપૂર્ણ માદતી મળે છે ફક્ત એક પોસ્ટ કાર્ડ લખવાથી તદ્દન મફત મોકલવામાં આવે છે.

પરમિયાની અકસીર દવા.

આ દવા ગમે તે કારણથી થયેલ અને ગમે તેટલી મુદતનાં તેમજ કોઈ પણ જાતના પરમિયાનો જડમળમાંથી નાશ કરી લ-હૃદયની સાથે તાકત આપે છે અને થતી બળતરા, ચાલતું ખર, (રસી) સંધાનો અને પેડુનો કુખાવો, કળતર, નિચેની રગમાં થતી પીડા, ખાલગી પડેલી ધાતુ, રીપે રીપે આવતો પેશાબ ઉપરના ભાગનો સોજો, વગેરે દરો અને આ મિત્રાઈ પરમિયાથી થયેલા તમામ દરોનો ફક્ત વખતમાં નાશ કરી આપેલી નિર્મળતાને દૂર કરી શરીરને શક્તિ આપે છે.

ગોળી ૧ની કીમત રા. ૨-૮-૦

શ્રીમંતોના સુખનું સાધન.

આજકાલ ગરીબ તેમજ તવરેના સુખનો હેતુ ચોતાનો જનમાલ અને કામતી યોગ રીવાજ, છુટ્ટા, લકડા, ચોર ધાકપાક તેમજ અધર આંખની ધારતીથી રક્ષણ કરવામાં સમાવેશ છે. જ્યાં સુધી તેનું સતોષકારક રક્ષણ નથી થઈ શકતું ત્યાં સુધી જીવને હીલકલ જેનું પડતું નથી. એવો કયો મુરખો હશે કે તેના ઈલાજે હોવા છતાં આપતા ઉપાયો ન લે.

મુખાકમાં ત્રીજેરી બનાવવાના ધણા કાંખાનાઓ છે છતાં એવા મોટા શહેરમાં પણ સુરતવાલા મેસર્સ. ડી. અમીચંદની દાયરમુક ત્રીજેરીઓ કોઈ અવાજે સંકુળ પડે. ત્રી પામેલી છે જેનું કારણ માત્ર એટલું જ છે કે મજાબુત કામ છે અને અધિક દામ છે. હમારા કામની આખી માટે રાજ રજવાડાઓમાંથી તેમજ પદવીમાંથી ચાંદ તેમજ સખ્યા બધ સરદારીકેટો મળેલા છે માટે બહુ ગૃહસ્થો ઉપરથી ત્રીજેરી જેવા દેખાતા ખાલી ડોબરાઓમાં તમારા અમુક્ય પૈસાનો ભોગ આપતા પટેલાં જરૂર એક વખત હમારી દુકાનની મુલાકાત લેશો કે જેથી ત્રીજેરીની સધળી માહિતી મેળવી શકાય.

ખીજ કામો જેવાં કે તાળાં, કળો, કેસ બેલો. પણ તેવા આઝાદાયક બનાવવામાં આવે છે. વધુ ખુબા રૂ. ૫૨માં થક શકશે. પ્રાપ્ત લીસ્ટ માત્ર મોકશીરું.

મેસર્સ. ડી. અમીચંદની કું.

દાયરમુક ત્રીજેરીઓ બનાવનાર

ઠે. કણપીઠ બજાર, સુરત

ELECTRI POCKET LAMPS.

વીજળીના દીવા.

- (૧) નાના ગળવામાં પણ રાખી શકાય છે.
  - (૨) અગ્નિની જાલકુલ ધારતી નથી.
  - (૩) તેલ, દીવેટ કે દીવાસળીની જરૂર પડતી નથી.
  - (૪) ફક્ત ચાંપ નાંચે અમેડોન બપોરનાં રોશની શરૂ થાય.
  - (૫) જરા પણ ધુણી કે ધુમાડો થતો નથી કે વામ આવતો નથી.
  - (૬) ગાંધિ વખતે યોસીકા તમે રાખી જરૂર પ્રમંથે કામમાં લેવાઈ સાંજથી સવાર સુધી બીજા દીવા બજતા રાખવાનો નકામો ખર્ચ થતો છે.
  - (૭) ખાસ કરીને કીટ્ટીકટ ફરતા યોસીમરો, જાગણ તેમજ મુખાક ફર લોકો વાસ્તે મજાનું વપાયોગી છે. કી. રૂ. ૨૫, ૩૦, ૪૫, ૫૦ અને ૮૦ ચોરેજ ૮ આના રૂ. ૨૫૦ મેડી ૧૧.
- સી. ગોવિંદ એન્ડ કો. (એસ) અમદાવાદ.**

તાવની રામબાણ દવા.

રૂ. ૧૦૦ ઈનામ.

કોઈપણ બાતનો તાવ અમારી દવાથી ના ઉતરે તો પૈસા પાછા આપીશું
ઓઢીઓ તાવ નથી ઉતરતો એવું સાબિત કરનારને રૂ. ૧૦૦) ઈનામ આપીશું
કબી ૧ ની નક. રૂ. ૧-૦-૦ ખાસ પરેજ નથી.

શક્તિ સજીવન.

શક્તિ સજીવનમાં શક્તિ લાવવાનો અને વિર્ય વધારવાનો શુભ નથી એવું
સાબિત કરનારને રૂ. ૧૦૦) સો ઈનામ આપીશું. શરીરના તમામ અવયવો મજ-
બુત કરી ધાતુના તમામ દરદો મટાડે છે. કબી ૧ ની કિ. રૂ. ૨-૮-૦ પરેજ નથી.

ધાતુ વિહાર.

મયકર દરદોથી બચવું હોય અને તમામ દરદોની દવાથી માહેતગાર થવું
હોય તો એક ખસાતું કાકડ લખી ધાતુ વિહારનું પુસ્તક મફત મંગાવી લેવું.

વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ, કહાનજી

મું. ધોળકા જી. અમદાવાદ.

ઉંઝા આયુર્વેદિક ક્ષર્મસી.

સ્થાપન ૧૮૯૪

વિચ સ્થંભન.

કારખાતું ઉંઝા

પ્રદરના કવરી.

આન્યો પાટણ.

વગેરે

વીરમગામ.

અમારૂં સોલ

તપાસીને

દવા લેવી.

સીમીના મર્મમંદના દેવો

સવાવડના દોષ. કમુચાડના દેવ

સદેહ પદાર્થનું જવું લે લીવું

જવુ ગુણ દોષ વીગેરે સીમીના

તમામ રોગોને નાશ કરી

અર સુખ બક્ષે છે. દરેક વા-

પરી ખાતી કંવા ચુકવું નહિ.

કિ. ખા. ૧ ના ર. ૨-૦-૦

જગ ખાટલોશ કિ. ર. ૫ - ૦-૦

પોષ્ટેશ જુદું.

અક્ષતિ અને ધાતુ ક્ષીણતા-
ના તમામ દરો નાશ કરી
કાનમની તાકાત આપી. ધાતુ
ધન અનાવી, સરીરને કાન-
તાન અનાવી અંદોળનું અર
સુખ આપે છે એક વખત
વડપરવા મળ્યું મહામય છે.
૧. ગો. રજવા ર. ૨-૦-૦

આ સીવાય હમણે ત્યાંથી તમામ જાતની દેશી દવાઓ મોટા પ્રમાણમાં મળી શકશે.
અમારી દવાઓ દરેક મોટા ચહેરોમાં દવાવાલા પાસેથી મળશે વધુ હરીકન માટે અમારું
હુમી પત્ર મંગાવવું.

ડૉ. પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, કેરાવ બીલ્ડીંગ, મુંબઈ ૧,

નવજીવનાલય

વિજળીનું દવાખાતું.

દાંડ પણ પ્રકારની વાદ દાપની ક્રિયા સિવાય સર્વ દરદો મટાડનારું ખાતું

સેકડો વેધ રાકટરોની દવા કરી કંટાળેલાઓ માટે અમુલ્ય લાભ.

નવા જન્માનાની મોટામાં મોટી રોષા વિજળી છે. વિજળીના રાત્રીય રીતે સરીરના રોમાં

ભાગમાં દાખલ કરવાથી તે બળવાન બને છે, અને રોગ મળ્યાંથી મટ જાય છે. વિજળીથી
મંદા માણસને જગાએ ધગ થતી નથી. પાંચીના પ્રયોગે, મેરમેન્ટ્રમ વગેરે નવીન એનિમલ
છલાએથી રોગો મટાડનારું ખાતું ખાતું કિંદુસ્તાનના આ એક છે, પરમામના પા દેશ-
વરના દરદીઓને પોતાના રોગ યેર મેઠાં મટાડવાની સંપૂર્ણ સલાહ ર. ૨) ફીના મોક્ષ-
નારને પણ હારા આપવામાં આવે છે. માહિતીનું પુસ્તક મફત લખો પા મળે.

ડૉક્ટર મહાદેવ પ્રસાદ, ઇ. એમ. ઇ; એન. ડી. (ન્યુયોર્ક.)

ડૉ. બદ્ર પાસે, તાર એપીસ સામે, અમદાવાદ.

પ્રસિદ્ધ કરનાર લેખી કોલતરાય દાજીભાઈ દેશાઈ, સત્સંગ એપીસ એનીસીઆ-રૂરત
સુરત પાટીઆ, મકલા, તામરાણાની પોળ, લક્ષ્મીનારાયણની વાડીમાં આવેલા 'લેન વિજય'
પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં ઉપરલખેલ સનદસ કાપડીયાએ છાપ્યું.

એક નવું સાહસ.

સાહિત્ય પ્રેમી બન્ધુઓ, લાયબ્રેરીના સેક્રટરીઓ કૃપા કરી આ
જાહેર ખખરની નોંધ લેજો.

અમારા તરફથી હાલમાં જ ખોલવામાં આવેલા

શ્રી શારદાવિહાર પુસ્તકાલય
(બૂકડેપો)માં ગુજરાતના દરેક વિદ્વાન લેખકોનાં
તેથા દક સંપ્રદાયનાં પુસ્તકોનો સંગ્રહ
કરવામાં આવ્યો છે.

તમને કોઈ પણ પ્રકારનાં પુસ્તકની જરૂર જણાતાં એક વાર આ
પુસ્તકાલય (બૂકડેપો)ને જરૂર યાદ કરજો.

વધુ માટે લખો:—

શ્રી શારદાવિહાર પુસ્તકાલય.

૦૦ સતસંગ એફિસ—સુરત

આપણા દેશની ધાર્મિક, આર્થિક, સામગ્રીય અને સાંસારિક સુધારણાનું વિશાળ અને
અનુભવી જ્ઞાન પ્રેરણાનું હોય તેવાં વાંચકો સ્વચ્છિત જાણ અંગતતાલ સાકરલાલ દેસાઈના

બાપણા અને લેખો.

કે જેની પ્રસ્તાવના ગ્રાંથ અજયંતરાય કલ્યાણરાય માકોરે લખી છે.

અમે છ સમયની વૈશ્યુમ ગ્રંથો પર પાઈ ૫૬ કિં. ૨-૮-૦ ગુજરાતી વૈશ્યુમ કિં. ૨-૦-૦

જુલા ૧૦ દેશબંધોના સુન્દર ફોટો કોર્ડ-એક ૬૩૫ પરિવેશ દેશબંધોના ચિત્ર
દર્શનના માત્ર ૧-૮-૦

અત્યંત વીલાસ, અતી મોજશાળ, અને અદ્વિત વર્તણુકથી
ગુમાવેલા પુરુષાતન માટે અકસીર ઈલાજ.

નપુશકતવારી તેલ.

આ તેલ શરીરના ગુપ્ત ભાગની શીતલી થયેલી નસોને લગાડવાથી
ગમે તે કારણથી, ગમે તેટલા વખતથી ગુમ.વેલા પુરુષાતનને નવીન બનાવી
ઉત્પન્ન કરવામાં આ અકસીર નીવડયું છે. સાધારણ શીતલીતાતા પહેલેજ
દિવસે દુર થાય છે. એવીસ દિવસના પુરુષ સેવનથી છાંદગીસર નર્ચીત
થવાય છે. કિમત રૂ. ૫)

મર્દાના પીલ્સ.

ખાં, ગોંગાખા વીજી વિહાર, રક્ત વિહાર, હાથ પગને દાઢ, કમરનો દુખાવો, માદ
ચક્રિનું કમીપણું વિગેરે રોગોને તાણુક કરીને પાચનબંધન વધારીને નસેનસમાં નવું બળ
આપી સંતોષી મુખ બોગવવા પ્રયત્ન બનાવે છે. (કિમત રૂ. ૩)

દલાલ એજન્સી, કાલ્યાદેવી રોડ-મુંબાઇ નં. ૨.

જીવન એ રોગના શોખીનો અને અમદાવાદના રહીશોએ અવશ્ય વાંચવા લાયક.
મુંબઈ રાજનગરનાં રત્નો. ઈ-

આ પુસ્તકમાં અમદાવાદનાં અગ્રેસર સ્ત્રી
પુરોના ૮૧ વર્ષોનો અને તેટલી જગીર્મા છે.
કિ. રૂ. પાંચ પોરટેજ માફ.

આનંદ સાથે ઉપદેશ આપનાર
કવિતાઓનો ભંડાર.

સુંદર સંગીત. ઈ-

આવૃત્તિ ખીલ-કિમત રૂ. સવા.

આ પુસ્તક શ્રાગા લોકજેરીઓ માટે
નજીર થયેલ છે.
વલ્લભજી સુંદરજી પુલ્લભજી રાજકોટવાળા
દે. કોટ, મોટરોડ, પટેલ ખોલ્લીંગ. નં ૮૬
મુંબઈ.

શું તમારે સાચા દેશભક્ત થવું છે ?

ખરેખરા રાજનીતિજ્ઞ થવું છે ? હિંદુસ્તાનનો
ઉદ્ધાર ત્રણસે વરસથી આજીવન સુધીનો
રાજક્રિય તેમજ આર્થિક ઇતિહાસ
બાણવો હોયતો દિવાન બહાદુર રણ-
છાંડલાજી ઉપરામં રચિત નીચેના
પુસ્તકોનો અભ્યાસ કરો.

યુગોપયુગનો પૂર્વ પ્રદેશ આદિ સાથે
વ્યાપાર ભાગ ૧ થી ૫.

- ૧ ગ્રેટબ્રિટનનો દિવં સાથે સંબંધ કિ. રૂ. ૨-૮
- ૨ રબેન અને પોર્ટુગાલ ભાગ ૨ નજી કિ. રૂ. ૨-૮
- ૩ નેપલેન્ડ, હોલેન્ડ, અને બેલ્જિયમ કિ. રૂ. ૨-૮
- ૪ સ્વેડીનેઝીયા, ઓસ્ટ્રિયા, જર્મની કિ. રૂ. ૨-૮
- ૫ ફ્રાન્સનો વ્યાપાર અને વૃત્તાન્ત કિ. રૂ. ૫-૦

આ પાંચ પુસ્તકનાં વાંચનથી ભાગત વર્ધની
ખરેખરી પરિસ્થિતિ બાણી સાચા દેશભક્ત
થઈ શકશે.

લખો:-શ્રી શારદા વિહાર પુસ્તકાલય.

C/o મતંગ બોર્લિ - મુરત.

કવિતાનું ઉત્તમ સાહિત્ય.

દિ. બ. રણકોડભાઈ ઉદયનામ રચિત દાન્ય
શાંતિના મયો.

લઘુ સિદ્ધાંત કૈમ્યુ—કિ. ૫-૦-૦

રણપિંગળ—ભા. ૧ હો કિ. ૨-૮-૦

રણપિંગળ—ભા. ૨ જો કિ. ૨-૮-૦

રણપિંગળ—ભા. ૩ જો કિ. ૨-૮-૦

બોજી ગુજરાતી—સાહિત્ય પરિષદનો રીપોર્ટ
કિ. ૧-૮-૦

(વમલ પ્રબંધ—પ્રાચીન ઐતિહાસિક કાવ્ય.

જેમા ધણી ન્યાતેનો કિતિદાસ મળે છે. કીકા

રહિત પા. પૃ. કિ ૧-૪-૦

અનુક્રમણ રામાયણ—કિ. ૦-૪-૦

ગોપ કાવ્યો—કિ. ૦-૧-૦

ગુજરી માતાને ચરણે—કિ. ૦-૨-૦

અહિન્દ્રકાવ્યકલાપ—કા. પૂ. કિ. ૦-૧-૦-૦

નવા ગુગનાં કિર્તન કિ. ૦-૧-૩

રાજગીત માળા—કિ. ૦-૪-૦

હૃદય પુષ્પાંજલિ—કિ. ૦-૧૨-૦

રાષ્ટ્રીય ગીત—કિ. ૦-૧૦-૦

સોરઠનું સાહિત્ય—કાઠીઆવાડમા મવાતા

ચોપાઈ, દુહા, સોરઠનો સંમદ. કિ ૦-૮-૦

કુસુમ ગુચ્છ—કિ. ૦-૮-૦

પ્રશ્નાન્તર માળા—(ધર્મના વિવિધ પ્રશ્નોનું

સમાધાન પા. ૫. ઉત્તમ કાવ્ય. કિ. ૧-૮-૦

પ્રહલાદ આખ્યાન નવનીત કિ. ૦-૧-૩

સંતોષ સુરતર (પ્રાચીન કાવ્યો અને તેની

કાકા) કિ. ૦-૨-૦

રા. રા. વાડીલાલ માતીલાલ સાહુના
મનન કરવા યોગ્ય પુસ્તક

હિત શિક્ષા. ૦-૪-૦

સદ્વર્તમા માળા ૦-૮-૦

સુખાધ કથામાળા ૦-૮-૦

પ્રાણી વિંસા અને પ્રાણી

ખોરાક નિષેધક ૦-૫-૦

સુદર્શન ભા. ૧ હો ૦-૪-૦

સદ્ગુણ પ્રાપ્તિના ઉપાય ૦-૬-૦

જૈન સમાચાર મહારવિ

ખંડ ૧ થી ૧ કિ. ૨-૦-૦

સુમુશુભાને ઉપયોગી.

માનવશાસ્ત્ર અધ્યયન—મસ્તક વિદ્યાકિ. ૫-૦-૦

યોગ દોરતુમ (યોગના સાધનો તથા ૮૪
આમનોના ચિત્રો તથા સમજુતી માથે) પાકું

પૃ. કિ. ૧-૪-૦

અરન મુક્તિ ત્રિવેક કિ. ૧-૪-૦

સામ્ય દર્શન કિ. ૧-૪-૦

શ્રી ચંદ્રદિગ્વિજય કિ. ૪-૮-૦

રમુખમાળા કિ. ૧-૪-૦

મોતીની માળા કિ. ૦-૬-૦

નિવતા રિપે નિમંધ કિ. ૦-૬-૦

ગુન પ્રદેશ કિ. ૧-૮-૦

પર બેઠા અમેજી શીખતુ છે ૧ મંગલો.

અમેજી સિદ્ધ કિ. ૦-૬-૦

પ્રીયોટરી ભેષ્મ-સ કિ. ૦-૧-૬

Saturday talk પા. ૫ કિ. ૦-૫-૦

„ „ કા. પૂ કિ. ૦-૮-૦

રાવસાહેબ મહુવચરામ બળવચરામ હોરો

(રીઝર્વડ સામજીક)ના પુસ્તકો

શ્રીકૃષ્ણદર્શન અને રામાયણ રસભિન્ન-

રામાયણ તથા શ્રીમદ્ બામવતનું

અરેખક માર્મિક રદરય કિ. ૨-૦-૦

મહેશ્વર મહિમા—(સિવપુરાણનું

માર્મિક રદરય) કિ. ૦-૮-૦

મનુષ્ય જાતિનો કમ વિકાસ—મહિની

ઉત્પત્તિ સંબંધી અનેક સાંપ્રેતો આ

ધારે આકર્ષક વિવેચન) કિ ૦-૮-૦

શ્રીચંદ્રાખ્યાનએક ઐતિહાસિક કાવ્ય ૦-૮-૦

હૃદયવિનોદમા. ૧ કાવ્યના સંમદ કિ ૦-૮-૦

„ „ ભા. ૨ „ „ કિ. ૦-૮-૦

„ „ ભા. ૩ „ „ કિ. ૦-૧૨-૦

કોર્પોરેશન—સુમુશુભાને મનન કરવા

યોગ્ય સર્વોત્તમ ઉપનિષદ (કિ. ૦-૫-૦

સુવાસિકા—બેક રસપૂર્વક કાવ્ય) કિ. ૦-૮-૦

મણુ ભક્તિ—પાકું, પૃ. ગીત ગાઈ-ગી

કિ. ૧-૦-૦

શ્રી પાંચાલી ચરિત્ર—પાકું પૃ. ગેઠ

કાવ્ય કિ. ૧-૦-૦

લાયબ્રેરીઓને શોભાવે તેવાં વિદ્વાનોને પણ પ્રિય થઇ પડેલાં ઉત્તમ પુસ્તકો.

મહાત્મા ગાંધીજીની વિચાર સૃષ્ટિ (સચિત્ર પુસ્તક) કિ. રૂ. ૨-૧૨-૦

૧. રાજયોગી—અને પરમાર ધારા વર્ષા-
દેવ. ભા. ૧ લો અને બીજો (બે પુસ્તક)

ઐતિહાસિક રસિક નવલકથા, જેની બે વરસમાં
૪૦૦૦ નકલો ખુબી-મધ છે. કિં. રૂ. ૪-૦-૦

૨. દેવી-ખગડપદ્માજી લેખકની તેવીજ
બીજી ઐતિહાસિક નવલકથા કિં. ૧-૧૨-૦

લો. તિલકની ભગવદ્ગીતા-કિ. રૂ. ૩ ૩)

શ્રી રાકરાચાર્ય ચરિત્ર—૨૧૦ અધિ-
કાર હરિદ્વંશ રાસની રચિત, પાકું સોનેરી

પાકું પુકું, ૩૦૦ પૃષ્ઠ છતાં કિ. ૧-૦-૦

આનંદ ભરમ—નામ પ્રમાણેજ ઉચ્ચ
માદદની રચુ કરનાર પ્રો. બેઘનની એક અપૂર્વ

હેન્ડ લખેલી શુદ્ધ ભાવના પોષતી નવલકથાનું
૧ થીતર, આદર્શ બીજી. અત્યુત્ક્રમ સાહરલાલ

મથુલાલ દરે બી. એ. પાકું પુકું ઉચ્ચ
ભગ્ન છતાં કિ. ૦-૮-૦ પ્રો. બેઘનની પ્રસ્તા-

ના વાંચતાંજ રિંગત વસુધાય છે
મા પુસ્તક દરેક ગૃહસ્થે ઘરમાં રાખવું જોઈએ.

ગીતાંજલિ—સવા સાખ રૂપિયાનું પુસ્તક
સાત સવા રૂપિયામાં.

નીતિ પ્રધાન નાટકો.

ચક્રમારી વિનય નાટક. કિ. ૦-૧૨-૦

સિલિંગા હુબદર્શક નાટક કિ. ૦-૮-૦

જા દમયંતી નાટક. કિ. ૦-૮-૦

સાણાસુર મદમદન કિ. ૦-૮-૦

રા. રા. કલ્યાણરાય નથુભાઈ જોશી બી. એ
તથા

રા. રા. હરિલાલ માણેકલાલ દેશાઈ બી. એ.
ના ઉત્તમ પુસ્તકો.

રાષ્ટ્રિય પઠકા—રાજદારી પ્રક્રિયાની
ચૂંચામાં રસ પર્વક ભાગ લેતાં ચિખતું દોષ

તો આ પુસ્તક જરૂર ખરીદો—૨૧૦ પાનાં
પાકું પુકું કિં. ૧-૪-૦

સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિ (સચિત્ર) આ ઉડી
દિલસૂરી ભરેલા અંધની તદન સાદી અને સરલ

ગને ગુહાળી કરવામાં આવી છે. ઉત્તમ બાઈ-ડીંગ
કિં. ૦-૧૪-૦

વિજ્ઞાનની વાતો—આ અંધ પણ તેટલોજ
ઉપયોગી અને ઉત્તમ છે પાકું પુકું ૧-૦-૦

દેશ દેશની રસમચ વાતો ૧ વિદ્વાનોને પણ આ
દેશ દેશની માર્મિક વાતો ૧ પુસ્તક વાંચતાં

બે ઘડી આનંદ થાય છે. દરેક ગૃહસ્થે આ
પુસ્તક ખરીદવા યોગ્ય છે. દોઢની કિં. ૦-૧-૦

રસિક નવલકથાઓ.

મહારાષ્ટ્રીય કથાકુંજ કિ. ૦-૧૮-૦

પ્રતિજ્ઞા પાલન કિ. ૦-૧૨-૦

પાપપુત્ર કિ. ૦-૨-૦

ખસીકના પસકમે પા. પૂ. કિ. ૧-૦-૦

અદ્ભુત આમોદ કિ. ૧-૦-૦

પ્રેમ પ્રભાવની નવલકથા કિ. ૧-૦-૦

બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તી નોવેલ કિ. ૦-૮-૦

કુસુમ અને કુસુમ,

સ્વ. ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી અને રા.

દયારામ ગીરુમળોની પત્રવ્યવહાર કિ. ૦-૧-૦

અક્ષા (ગુજરાતી સાદનરી) કિ. રૂ. ૩-૦-૦

પ્રણય ભરત (નગિય) કિ. ૦-૮-૦

સતક ૧૦મું.

પંક ૧૦-૧૧

સતસંગ.

વૈશાખ ૧૯૦૪

સં. ૧૯૭૫

પ્રારંભિક નોંધ.

મનમાં ધારીએ છે કંઈક, અને જાને છે કંઈક. 'સતસંગ' નિયમો આરંભ હૃદય વૈશાખ મિત્ર પછે પ્રકટ થાય તેનો સંયુક્ત અંક તે માટે અને સખત કાળજી હૃદયે છીએ જ્યેના આકર્ષિત સંજોગો આવી નડે છે. જેથી હૃદયે પતિયામ નીપજતું નથી. યેમને અંક વૈશાખની શરૂઆતમાં પ્રકટ થઈ શકે તે. આદ્ય પત્ર નિયમિત કાલ તે અર્થે રેશાખ અને જેમને અંક સાથે પ્રકટ કરવાને શ્રાવ કર્યો જેથી માસિક નિયમિત થઈ શકે, આ પ્રમણે આ અંક સમુદાય પ્રકટ કરી માસિકની સફળ અનિયમિતતા દૂર કરી છે. હવે પછી આખાડનો અંક પણ નિયમિત પ્રકટ થશે.

આ અંક સાથે મહાકાવ્ય શ્રેયામાં અલ્પવય પાલનો નક્કી. રજુ અલ્પવય પાલનનો કર્યો છે. આ નક્કી નક્કી. શ્રીવલોપર આમળા ૧૦

કની જગ્યાએ એલી રાખવો જોઈએ. જેથી પછા માણસેની નજરે ચડે. અને એનાથી સારો લાભ પ્રાપ્ત થાય. આ નક્કી પગ પૂર્ણ મુનિ મહારાજ સદ્ગુણનુસંગી શાનિર્મલિતી કપૂરચિત્રવચ્ચ મહારાજે

તેવાર ~~સ્વતંત્ર~~ આશા રાખીશું કે આ નક્કી તેવાર કરવાના થમને મોડે સત્કાર કરશે, અને એ રીતે આમારો કાર્યમાં મદદગાર થઈ સમાજ એવનું પુણ્ય હાંસલ કરશે.

મયા અંકમાં આવનાર રાજ્ય વરદથી દારી જહી દૂર દરતા લાવનારમાં દારૂ થયલા દરારનો હૃદયે ઉપર અંકુશ. અમારી નોંધમાં અને કરી મયા છીએ. આવનાર રાજ્ય પેતાનો નિશ્ચય પાર ઉતારવા અંતઃકરણ પૂર્વક પગલાં ભરવા માંડ્યાં છે. મનમાં દેરી દારૂ ઉપર સંપૂર્ણ અંકુશ મૂકી અમુક સુદનમાં જનતાજ બધ કરવા દરાજી છે વચારે હાલમાં પરદેશી દારૂ ઉપર જકાતમાં મોટા વધારો કરી તે દારૂ પણ જેમજાને તેમ આવવો આજો કરવા પ્રવૃત્ત કર્યો છે. પુરકો રરને આવતા દારૂ જા.ની, વૈરકો, વગેરે પર દર આપીએ ૩. ૨) અને વાઇન ઉપર ૩ ૫) નો કર નોંધ્યો છે.

આવનાર રાજ્યનું આ પગલું ખરેખર પ્રશ્નસાધન અને ગીર્ણ રાજ્યોને ધડો લેવા જેવું છે. દેશની આખાદીની દરની જહી દૂર થવાથીજ વહેલી થઈ શકશે. અને તેથી આવી હોવાથી આગળ વધારવા દરેક સમજી આપોએ અંતઃકરણથી પત્રિય કરવો જોઈએ.

સુધિ વિદ્યા—અધ્યાત્મ સક્તિનો પ્રમાણ
 ભજવો હોય તો આ પુસ્તક જરૂર વાંચો.
 પાકું પૃથ્વી ઝેર કાગળ કિ. ૧-૮-૦
 શ્રી બુદ્ધોપદેશ—(ભગવાન શુદ્ધના
 ઉપદેશમુદ્ર) કિ. ૦-૬-૦
 આત્મ પ્રદીપ—પાકું પૃથ્વી, ઝેર કાગળ
 કિ. ૦-૮-૦
 આંતર જીવન—કિ. ૮-૮-૦
 મરણ અને મરણોત્તર જીવન—(સિખ
 મીસીસ એની બીસેટ) ૦-૪-૦
 ભક્તિયોગ—(સ્વામી વિવેકાનંદના ભક્તિ
 વિષયપર ભાષણ) કિ. ૮-૬-૦
 શ્રીમદ્વેદ—કિ. ૦-૮-૦
 સંસારમાં મુખ્ય કથા છે ?—કિ. ૦-૬-૦
 શુદ્ધતા વિધાર્થીનું જીવન ચરિત્ર—એક
 આદર્શ તથા વિનું જીવન ચરિત્ર કિ. ૧-૪-૦
 સ્વર્ગનો સાથી—(વિવિધ અભ્યાસો,
 કિ. ૦-૧૨-૦
 કાર્પેટનું અનુકરણ—(સિખ, જીવનશાસ
 દરિયાસ પંડ્યા બી. એ. રા. ૦-૪-૦)

આજનીઆ કૃત ખેતીવારીનાં પુસ્તકો

૧. રાજકાક, કુલ, બાગ બગીચાનું પુ. ૨-૦-૦
૨. હિંદુસ્તાનમાં ચણ વાવેતર. ૧-૪-૦
૩. ખેતર એક તથા તેના ફળીયાર ૧-૪-૦
- ખેતીના ધધામાંથી પૈસા કમાવાની રીત
 (તમામ જાતના ખાતરની હકીકત સ.યે.) ૧-૦-૦
૫. રેશમના હીકા ઉછેરવાની રીત તથા કેતલીનું
 વાવેતર હરી રેશા બનાવવાની રીત. ૦-૬-૦
૬. પાણીની રીત તથા તેના ઉપયોગી સાધન ૧-૧૨-૦
૭. કુવામાં પાણી વધારવા માટે બોરીંગ
 કરવાની તકીકતનો બામ આંકે. ૮-૬-૦
- માણ મનુષ્યકૃત પાકું પૃથ્વી કિ. ૨. ૫-૦-૦
- શીનદ અખવદ નીતા (મોટી) " ૪-૦-૦
- " " (ચની) " ૨-૦-૦
- શીકુબા ચરિત્ર " ૨-૦-૦
- પાંકર કોરવ " ૩-૦-૦
- પાંકવાચમેષ " ૨-૦-૦
- રામ અને રાવજી " ૧-૦-૦
- ચગે-અખવ " ૧-૦-૦

દયાળો ખાણ કંદાળોલા બાધળો !
 નીચેના પુસ્તકો જરૂર વાંચો.
 અનંત જીવન સી રીતે પ્રાપ્ત કરવું ? ૧-૦-૦
 જીવનનું રામીય સુખ હરી મેળવવાનો ઉપાય
 કિ. ૧-૦-૦
 નવીન વિષયાર શાસ્ત્ર—(વ્યાપ્તિ માત્રનો અદ્વૈત
 એકમ ઉપાય) કિ ૧-૦-૦
 દવા વગરની કાકટર—કિ. ૦-૧૨-૦
 " " બા. ૨ નો અપવાસથી સર્વે રોગો
 સારા કરવાની નવી પદ્ધતિ પા. પૂ. સચિત્ર,
 ઉત્તમ આદર્શીય) કિ. ૨-૦-૦
 જીવન સક્તિનું અધ્યયન (પૂ. પૂ. સચિત્ર)
 કિ-૧-૧૨-૦
 કળાજ્ઞાત (સચિત્ર) ૦-૬-૦
 રૂઝનો ખોરાક ૦-૪-૦
 રૂઝ રોગ—(બી. બી. પી. માદ-કૃત) ૦-૬-૦
 રૂઝ રોગ—(ટા. મદારેન પ્રસાદકૃત) ૦-૪-૦
 ખે. રાકંધી સક્તિ કેમ મેળવાય ? (સચિત્ર) ૦-૪-૦
 બાકું સરી પાતળું કેમ થાય ? (સચિત્ર) ૦-૪-૦
 હાઇકુચરિયો (પાણીના પ્રયોગ-સચિત્ર) ૦-૮-૦

ડીપ ડ્રીમીંગ (ઇંગ્લીશ પદ્ધતિ) પ્રાણાયામ
 કરવાની રીતો—સચિત્ર ૦-૬-૦
 પ્રાણાયામ (દરેક જાતના પ્રાણાયામના ચિત્રો
 સહિત-ગણી.) ૦-૧૨-૦
 પ્રાણ ચિકિત્સા—(નવ જીવન બાજનાર અમુક
 પુસ્તક) ૦-૩-૦
 આયુર્વેદમાં જુદા જુદા પ્રયોગ. કિ. ૧-૪-૦
 હું રોગી છું કે નિરોગી ? કિ. ૦-૨-૦
 તમારું હૃદયન કિ. ૦-૧-૬
 રાડીના જુદા જુદા અવયવોને મળવું ૧૨
 વના નરહાઓ, તેની સમજ સાથે દરેકના ૦-૩-૦
 યીગાસોફીકલ સોસાયટીના પુસ્તકો
 પણ અમારે રસથી મળા ચકો.
 શ્રી શારદાવિહાર પુસ્તકાલય
 Co.—સાસંગ, ઓડિસ.
 સોનીકુળીયા—મુરત

કંઈક અગાસ કર્યો હતો, પોતાના ધર્મ સામે વિપરીત બાધાબલ આદિ અન્ય ધર્મ સામે એમણે જીયા હતા. એમને આગળ વધી કોલેજમાં બવાની પરમ દરજા હતી છતાં કેટલાક દરજા સંલેગોને લીધે એ દરજા દવાની દેવાની કરજ પડતાં અહીંની નિશાન હા. મુખમાં એમણે નોકરી સ્વીકારી. ત્યારબાદ રોડે, કુનારગામ, અંકુરેશ્વર ખેડા, વગેરે સ્થળોએ જવા ખાતામાં એમણે સાહેબે જે જા સંરસ કામ કરી બતાવેલું હતું હા. ૫૫૨ સાહેબે બી એ કે એમ ની ડીગ્રીવાળા જેળવી રૂકે એવી જાન-મદારીની જગાં પર એમને નીમ્યા હતા. હા. સ. ૧૮૭૬થી એમની મદિયાવાડની નોકરીની સર-આ. થઈ. તેમણે ૧૮૮૩ સુધી દાહાર પ્રાંતમાં હા. એ. હા. તરીકે ૧૮૮૩ થી ૧૮૮૫ સુધી મોરહા હા. એ. હા. તરીકે ૧૮૮૫ થી ૧૮૮૭ સુધી બામગાના નમદાર મદારાન સાહેબના ટપૂર તરીકે, ૧૮૮૭ થી ૧૮૮૯ મોરહા પ્રાંતના હા. એ. હા. તરીકે ૧૮૮૯ થી ૧૮૯૫ સુધી મેલ ફ્રેન્ચ કોલેજના પ્રિન્સિપલ તરીકે, ૧૮૯૫ થી ૧૯૦૦ સુધી જૂનાગઢ રોડના એડ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર તરીકે ઉત્તમોત્તમ અભિપ્રાય સરિત પ્રશંસન થી નોકરી કરી હા. ૨૧૨ી પરથી રિટા પડી થતી વેળા એમને શા. ૨૫૦) પમાર મળતો હતો.

કાઠિયાવાડની નોકરી દરમ્યાન એઓ સાહેબે જાત મહેનત, સદ્ગતિ, મીઠી મીઠી વાતો ફરીયા પારના રોજાની વાતો, જે ચાર પુસ્તક અને દવાશાળાને હપથોગી ગુરુથ કામને લમણુ એક પુસ્તક મળી પાચ પુસ્તકો ગુજરાત ના ચરખા ધર્મ છે.

સન ૧૯૦૩ માં એઓ વાનવરથ થયા ને ૧૭૦ તેઓએ પોતાનું શેષ જીવન સુરતમાં જ રહ્યું હતું. અહીં તેઓ એડમ સાહેબની એમેશન કમીટીના અને સાર્વજનિક એડ્યુકેશન

સાસાપટીના તેમજ એક વખત સુરત મ્યુનિસિપલ બોર્ડના મેમ્બર હતા. તેમજ સુરતની દરેક જાહેર લીબ્રેરારીમાં તેઓ ભાગ લેતા હતા.

અહીંનું જીવન પ્રયોધક અને દુર્બલ નિષેધક મંડળ સ્થાપનામાં શ્રીમાન હા. દીન-શજ એદ્યપદેના સારી મહામ ગણપતરા-મજ પથ સલાયક હતા અને શહેરમાંથી દારૂ વગેરે દુર્બલોને અટકાવ કરવામાં એમણે તન મનથી ઘણી મહેનત કરી હતી. સંસ્થાની સરખાતનું દફતર એમણે હાથે લખ્યું હતું. આજે આ સંસ્થાને એક સાચા સલાહકારની ખરી ખેટ પડી છે.

મહામ સાસુ શ્રી ગણપતરાવજીએ “મતુ-દ્ય યત્ન દશરજા” એ અનુસાર કેવળ સ્વા-શ્રવથી પ્રભાશિકષણે જે કાંઈ દ્રવ્ય સંપાદન કર્યું હતું, તેના એમણે પોતે પોતાને તો નિઃસ્વાર્થતાથી પરમાર્થમાં જ હપથોક કર્યો છે તેની નોંધ અને વાચકની જિજ્ઞાસા તૃપ્ત કરવાના હેતુથી આપવામાં આવે છે.

(૧) કન્યા કેળવણીના એઓ ખાસ દિ-માયતી હોવાથી એમણે પોતાના સહેલાઈ માનને અર્ધી ભાગ જેની જિમ આશરે શા. ૮૦૦) જેટલી છે તે સુગ મ્યુનિસિપલિટીને કન્યાશાળા હિસકવા માટે અર્પણ કર્યો છે. હાલ ત્યાં કન્યાઓની શાળા આવે છે.

(૨) એમને સંસ્કૃત ભાષા પ્રત્યે અતિશય પ્રેમ હોવાથી અહીંની સંસ્કૃત પાઠશાળા ખાતે શા. ૧૦૩૫ આપ્યા છે.

(૩) શ્રી ભારતવર્ષીય આદ્યાર અક્ષમમાં જ્યાં વિદ્યાર્થી દંડમાં શા. ૧૫૦૦) અર્ધ છે તેના વ્યાખ્યાથી અહીંની એમની શાલિના મજાત થોડા જાળકોને મદદ તરીકે આપવામાં આવે છે.

(૪) ખેડા જેનાગાહીની પેટા સમાજને શા. ૧૦૦) વિદ્યાર્થી દંડમાં આપ્યા છે.